

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

BEDÂYİÜ'L-VEKÂYİ
(L265a ile L 304b İnceleme – Metin – Dizin)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

UYGAR YILDIZ

İSTANBUL 2010

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

BEDÂİYÜ'L-VEKÂYİ
(L265a ile L 304b İnceleme – Metin – Dizin)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

UYGAR YILDIZ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. EMİNE GÜRSOY NASKALİ

İSTANBUL 2010

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Uygur Yıldız'ın "Bedayiü'l Vekayi (L 265a ile L 304b İnceleme, Metin, Dizin)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Emine Gürsoy Naskali
Üniversitesi Marmara

İmza

Üye : Doç.Dr. Zuhâl Kültüral
Üniversitesi Marmara

Üye : Prof.Dr. Süleyman Beyoğlu
Üniversitesi Marmara

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun 28 / 06 / 2010 tarih ve 2010 / 14-6 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ – METİN – DİZİN – TIPKIBASIM

ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	III - IV
SUMMARY	V – VI
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	VII
1. GİRİŞ	
1. 1. ESER VE MÜELLİFİ HAKKINDA BİLGİ.....	VIII – X
1. 2. TEZİN KAPSAMI	XI
1. 3. TEZİN HAZIRLANIŞINDA İZLENEN YÖNTEM.....	XI – XIII
2. METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARISI.....	1 – 59
2. 1. METNİN DİL İNCELEMESİ.....	59 – 62
2. 2. METİNDEKİ Kİ'LI CÜMLELERİN İNCELENMESİ	62– 126
2. 3. METNİN TRANSKRİPSİYONLU AKTARISI.....	127 – 188
2. 4. KAYNAKÇA.....	189
3. KISALTMALAR	190
3. 1. DİZİN.....	191 – 465
4. TIPKIBASIM.....	466

ÖNSÖZ

1613 tarihinde Divan-ı Hümayun'da reisülküttaplık yapan Koca Hüseyin Efendi'nin iki ciltlik tarih kitabı Bedâiyü'l-Vekâyi hakkındaki araştırmalar sonucu, diğer tarihçilere nispeten daha sınırlı bilgiye erişilebildi. Üzerinde çalışılan metin, Rus araştırmacı Anna STEPANOVNA TVERİTİNOVA'nın 1971'de yayımladığı tıpkıbasımdır. Eser, iki ciltten ibarettir.

Prof. Dr. Emine GÜR SOY NASKALİ'nin danışmanlığında, eserin Rusya İlimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü Petersburg Şubesi El Yazmaları Bölümü'nde bulunan ikinci cildinin 265a – 304b varakları arasındaki bölüm, tez konusu olarak tesbit edildi. Bu bölüm okunup transkripsiyon alfabesiyle, Latin harflerine aktarıldı. Ardından, metnin sadeleştirilmesine de yardımcı olması için dizin hazırlandı. Metindeki sözcüklerin anlam ve açıklamaları yazıldı. Metin, ayrıntılı bir şekilde Türkiye Türkçesine aktarıldı. Sadeleştirme satır satır yapılırken müellifin ifadelerine sadık kalındı.

Transkripsiyonlu aktarı ve özet metinlerinin tüm sayfa başlarına, metne bağlı kalınarak [265a] gibi sayfa numarası verildi. Ayrıca, transkripsiyonlu aktarımda her satırın başına (1) şeklinde satır numarası verildi.

Eserin 265a – 304b sayfaları arasında anlatılan Fatih Sultan Mehmet Dönemi'ndeki bazı olaylar için, İSAM'da ve internette araştırmalar yapıldı. Halil İbrahim İNAL'ın Osmanlı Tarihi'nden, İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI'nın Osmanlı Tarihi'nden ve İslam Ansiklopedisi'nden faydalanıldı.

265a – 304b varakları arasında geçen ki'li cümleler tek tek tesbit edildi. Ki'li cümlelerin ana cümleye katılım biçimleri incelendi. Metnin dil özellikleri, eserin yazıldığı 17. yüzyılın dil özellikleri de göz önünde bulundurularak incelendi. Günümüz Türkçesinden farklılık arz eden özellikler, metinden verilen örneklerle belirtildi.

Lisans eğitimimden beri akademik anlamda beni yüreklendiren ve yanımda olan, tezimin konusunun tesbitinden tezimin teslimine kadar bana omuz ve yön veren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Emine GÜR SOY NASKALİ'ye, zamanını ayırıp bizi dizin konusunda pratik olarak geliştiren Sayın Doç. Dr. Mesut ŞEN'e, bana ilk harfi öğreten annem Ayfer YILDIZ'a, beni dil ve edebiyat ummanı ile tanıştıran babam Mehmet YILDIZ'a, çalışmalarım esnasında çokça yardımını gördüğüm Filiz KARAYÜCEL'e, Sinem TARLAK'a ve Şahabettin GEDİK'e ve teşekkür ederim.

ÖZET

17. yüzyılda yaşamış olan Bosnalı Tarihçi Koca Hüseyin Efendi'nin Bedaiü'l-Vekayi adlı eserinin 265a – 304b sayfaları arası okunmuş, transkripsiyonlu olarak aktarılmıştır. Ardından dizini çıkarılan ve kelimelerinin anlamları tesbit edilen metin, mufassal şekilde Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Dil incelemesi yapıldıktan sonra, metinde geçen tüm ki'li birleşik cümleler taranmış ve 198 tane olarak tesbit edilen ki'li cümlelerin ana cümleye katılım biçimleri açıklanmıştır.

Sayfa kenarlarında haşiyeler bulunan eserden ilk defa Ahmet Resmi Efendi 18. yüzyılda “Halikatü'r-Rüesa” adlı eserinde bahsetmiştir. Anna STEPANOVNA TVERİTİNOVA 1961'de iki cildi de fihristi ve ayrıntılı indeks ilavesiyle beraber yayınlamıştır. Joseph von Hammer “Devlet-i Osmaniye Tarihi”, Mehmet Tahir Efendi “Osmanlı Müellifleri” adlı eserlerinde müelliften bahsetmişlerdir. Eser hakkında teferruatlı bilgi edinebilmek için Abdülkadir Özcan'ın İslâm Ansiklopedisi'ne yazdığı makaleden faydalanılmıştır.

Sultan I. İbrahim'e (1640 - 1648) sunulmuş olan eser iki cilt olarak yazılmıştır. İnsanlık tarihi ile İslam tarihinin anlatıldığı birinci cilt Viyana Milli Kütüphanesi'ndedir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 1520'ye kadar olan dönemin anlatıldığı ikinci cilt St. Petersburg'dadır. Müverrih Koca Hüseyin Efendi, Osmanoğulları'nın şeceresi hakkında bilgi verdikten sonra Ertuğrul Gazi'nin Anadolu'ya gelişini ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlatmıştır. Her padişah döneminde Anadolu ve İstanbul'daki siyasi ve askeri olayları gözlemlerine dayanarak yazmıştır. Diğer tarih yazarlarından farklı olarak Osmanlı Devleti'nin komşularıyla olan ilişkilerinden de bahsemiştir. Sultanların saltanat devirleriyle ilgili belgelerden yararlanarak başkent ve vilayetlerdeki siyasî, ekonomik ve harbî olayları kendi bakış açısıyla günü gününe kaleme almıştır.

Bu çalışmada, Bedâyiü'l-Vekâyi'nin ikinci cildinin 265a – 304b varakları arasında anlatılan Fatih Sultan Mehmet dönemine ait olaylar ve seferler hakkında bilgi verilmiştir. Boğdan Seferi'nin bildirimi, Fatih'in Tuna'nın öte yakasında Macar Kralı'na yapılan ahşap kaleleri yıkması, Uzun Hasan'ın Azerbaycan'a kaçması, oğlu Uğurlu Mehmet'in Fatih'e ilticası, Yeni Saray'ın yapılma sebebi, İskenderiye'nin (İşkodra) Fethi, Polya Kalesi'nin ele geçirilmesi, 884 ve 885 senelerinin olayları ile sıkıntıları, Dulkadiroğlu'nun Mısır'a sığınması, İslam Ordusu'nun Rodos adasından

üzüntüyle dönüşü, Fatih'in ölümü, Koca Hüseyin Efendi'nin Bedayü'l-Vekayi'yi yazma sebebine dair ipuçlarını içeren tembihi, Fatih Sultan Mehmet'in kendi kaleme aldığı Kanunname'si, Divan'ında çıkan yazılarda kullanılmasını ferman buyurduğu hitap şekilleri, Fatih zamanındaki büyük âlimler ile tarikat ve tasavvuf büyükleri anlatılmıştır.

Müellif, yer yer Arapça ve Farsça mısralara ve beytlere, iktibaslara, ebced olarak düşürülen tarihlere yer vermiştir. Anlatımı yaşadığı döneme göre yalın ve açık olan eser, iyi bir orta nesir örneğidir.

Transkripsiyonlu aktarımda ve sadeleştirilmiş metinde, konuşma cümleleri tırnak içinde verildi. Okunamayan kelimeler [...] şeklinde belirtildi. Metnin daha iyi anlaşılabilmesi için noktalama işaretleri konuldu. Özel isimler büyük harfle başlanarak yazıldı. İktibas edilen ayetler, müstakil mısralar ve beyitler tırnak içinde, italik yazı biçimiyle ve bond olarak yazıldı. Varak numaraları, daha belirgin olması için hem transkripsiyonlu aktarımda hem özet metinde **[265a]** gibi köşeli parantez içinde ve bond biçiminde gösterildi.. Transkripsiyonlu aktarımda satır numaraları (18) şeklinde parantez içinde verildi. Dizin ve sözlük bölümünde, metinde geçen tüm kelimeler ele alındı. Yapım ekleri kelimeyle birlikte madde başına yazıldı; ancak çekim ekleri ayrıldı. Madde başı olan kelimeler bond yazıldı. Her kelimenin anlamı yazıldı. Ancak anlamı bulunamayan kelimelerin boş bırakılan anlam kısmına ? şeklinde, soru işareti konuldu. Eğer kelime metnin değişik yerlerinde farklı anlamlarla kullanılmışsa bu farklı anlamlar numaralandırılarak yazıldı. Kelimenin yakın ve ikinci anlamları da yine numaralandırılarak belirtildi.

SUMMARY

17. Bosnian-century historian who works by her husband of Hussein Effendi Bedâyiü'l-Vekâyi 265a - 304b read between the pages, as has been transferred with transcription. And then extracted directory and extracted the meaning of words of text, by line before Turkey Turks are transferred. After review of the language, the text in the scanned all the ki'li compound sentences and 198 were identified as one of the main sentence ki'li sentence is explained by the participation form.

The artifacts at the edges of pages from the first time marginalia Ahmet Resmi Efendi 18 century "Halikatü'r-Rüesa" was mentioned in his book. Anna STEPANOVNA TVERİTİNOVA two volumes in 1961 and a detailed index with the index published by the addition. Hammer, "A History of the Ottoman Empire", Mehmet Tahir Efendi " The Author of the Ottoman " were mentioned by the author in his works. To get detailed information about the works of Abdulkadir Ozcan has benefited from his article in the Encyclopaedia of Islam.

Sultan I. İbrahim (1640-1648) whose work is presented in two volumes have been written. The first volume of Islamic history with the history of humanity as described in the library of the Vienna National. The establishment of the Ottoman Empire until 1520, the second volume of the period described St. Located in St. Petersburg. Chronicle Koca Hüseyin Efendi, after giving information about genealogy Osmanoğulları's Ertuğrul coming to Anatolia and the Ottoman Empire, has described the establishment. In every period of Anatolia and Istanbul, the sultan's political and military events that have been written based on their observations. Unlike other commentators, the Ottoman State was mentioned in the relations with its neighbors. Documents relating to overthrow the reign of Sultan taking advantage of the capital and provinces, political, and economic perspective, the war itself day to day events has been drafted.

The second volume of his book in the works Bedâyiü'l-Vekâyi 265a - 304b leaf belonging to the period between the events and the time of Fatih Sultan Mehmet information is given. Bogdan Expedition statement, other side of the Danube, the Hungarian conquerors made by the king of wooden castle destruction, Hasan fled to Azerbaijan in the Long, Ugurlu Mehmet Uzun Hasan's son, sought refuge in the Fatih, made because of the New Palace, Conquest of Alexandria, the capture of the fortress of

Polya, problems with 884 and 885 events of the year, Dulkadiroğlu 's refuge in Egypt, sadly the return of the Islamic Army in Rhodes, Fatih 's death, Hüseyin Efendi " Bedayiü'l-Vekayi " wrote the book because. The clues that the warning, Fatih Sultan Mehmet's self-written Kanunname, In the article published in the Divan's appeal as ordered by the, conqueror of the great scholars of the time with the great sufi sect and have been described.

Author, in places, with Arabic and Persian verse to verse, quotations, ebced account has been given to the dates specified. Compared to live a simple and clear narrative that works, is a good example of mid-prose.

Phonetic written 265a - 304b between the pages, were given sentences in quotes. For a better understanding of the text was put punctuation marks. Written by special names beginning with capital letters. quoted verses, verses and couplets are independent in quotation marks, italics, and bond with the format as written. Folio numbers, to be more pronounced with the transcription and translation in the text summary [265a] was written in the form of such bond. Phonetic translation of a line number (18) as given in parentheses. Index and a glossary section, all the words in the text were discussed. Affixes per article was written with words, but the addition of shooting left. The words were written as per Article bond The meaning of each word was written. But not in meaning to the word meaning of the blank ? in the form of a question mark was placed. If the word is used with different meanings in different parts of the text, these different meanings, numbered written. Close and the second meaning of the word also says numbered.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	&
ا	a, e
آ	â
ب	b
پ	p
ت	t
ث	
ج	c
چ	ç
و	w
خ	x
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
س	s
ش	
ص	
ض	, ø
ط	
ظ	
ع	>
غ	
ف	f
ق	q
ك	ñ, k
ل	l
م	m
ن	n
ه	h
و	o, ö, u, ü, v
ی	y

1. GİRİŞ

1. 1. Eser ve Müellifi Hakkında Bilgi

Bedâyiü'l-Vekâyi; Osmanlı Tarihçisi ve Reisülküttap Koca Hüseyin Efendi tarafından 17. yüzyılda kaleme alınmıştır. Koca Hüseyin Efendi'nin, “Yenisaray'ın Yapılma Sebebi” başlıklı kısımda belirttiği “*O zamandan, ta şimdiki tarih olan 1646'ya kadar, buralara köşkler yapılmaktadır.*” ifadesinden Bedâyiü'l-Vekâyi'nin, üzerinde çalışmış olduğumuz ikinci cildini 1646'da kaleme aldığını anlıyoruz. Yaşamı hakkında da eserinde bilgilere rastladığımız, Bosnalı olan müellifin belirttiği bazı olaylara dayanarak 1646 yılından sonra vefat ettiği düşünülmektedir. Tarihçiler tarafından Hüseyin Efendi, Hoca Hüseyin Efendi, Bosnalı Müverrih, Bosnalı Hüseyin Efendi adlarıyla anılmış olan müellifin ölüm tarihi birçok büyük müellif tarafından 1054 (1644) olarak bildirilmiştir.

Babası, Hüsrev Paşa Mescidi'ndeki kütüphanenin muhafızı olan Koca Hüseyin Efendi, 1048 (miladi 1636) senesinde Bağdat seferinde Sultan IV. Murat'a refakat etmiştir. İstanbul'a geliş tarihi bilinmeyen müellif, elde bulunan tek eseri Bedâyiü'l-Vekâyi'sinin ikinci cildindeki Tembih kısmında “*Ben, Hüseyin kulları, hicri 1022 (miladi 1613) senesinde Divan-ı Hümayun'daki katiplerin reisi olduğumda bana bu Kanunname'nin bir örneğini oradan çıkarıp yazmak nasip olmuştu.*” demiştir. Onun bu ifadesinden, 1613'te reisülküttaplık yaptığını anlıyoruz. Eserinin birinci cildindeki [2a] varağında belirttiği “*Bu çok değeri olmayan kusurlu kul Hüseyin, altmış seneden beri Divan-ı Hümayun'un hizmetindedir.*” ifadesinden, onun altmış sene boyunca Divan-ı Hümayun'da çalıştığını ve yetmiş seksen yaşlarında görevinden ayrıldığını öğreniyoruz.

Joseph von Hammer “Devlet-i Osmaniye Tarihi”nde müellifin adını “Hoca Hüseyin Efendi” olarak zikreder. Naima, “Naima Tarihi” adlı eserinde Koca Hüseyin Efendi'nin adını yanlışlıkla “Hasan” olarak zikreder ve ölüm tarihi olarak da 1644 yılını verir. Ancak Hüseyin Efendi, eserinin birinci cildini temize çekme işini 1645 yılının ocak ayında bitirdiğini ifade eder. bunun dışında, Bedâyiü'l-Vekâyi'nin ikinci cildinin [269b] varağında “*O zamandan, ta şimdiki tarih olan 1646'ya kadar, buralara köşkler yapılmaktadır.*” ifadesinden, onun 1646'da hayatta olduğunu anlıyoruz. İkinci cildin yazılma işinin de birkaç yıl sürdüğü düşünülürse Hüseyin Efendi'nin 1646'dan sonra vefat ettiği sonucuna ulaşılabilir.

Koca Hüseyin Efendi, tarih kitabı yazma sebebini Bedâiyü'l-Vekâyi'sinin ikinci cildinin [277a] varağındaki Tembîh kısmında “*Tarih kitapları yazan, ilim ve irfan sahibi olan muhterem kişilerin kendilerinden önceki zamanlarda meydana gelen olayları yazmaktaki asıl gayeleri, kendilerinden sonraki nesillerin gelecekteki olayları geçmişe tatbik ederek geçmişin izinden gitmelerini sağlamaktır.*” ifadesiyle açıklar. 1637’de IV. Murat’ın düzenlediği Bağdat seferine katılan Hüseyin Efendi’nin, Padişah’ın emriyle Ahmet bin Yusuf el-Karamanî’nin Arapça bir eser olan, peygamberler ile halifelerin hayatlarını konu alan “Ahbârü’l-Düvel” adlı umumi tarihini Türkçeye çevirdiği bilinmektedir. Ancak bu eser henüz ele geçmemiştir. Bedâiyü'l-Vekâyi'den ilk defa 18. yüzyılda “Halikatü'r-Rüesa” adlı eserinde ünlü diplomat ve biyografi yazarı olan Ahmet Resmi Efendi bahsetmiştir. Joseph von Hammer, eserin Viyana Nationalbibliothek'teki nüshasını görmüştür. Bu nüsha aslında Bedâiyü'l-Vekâyi'nin birinci cildir ve Gustav Flügel tarafından incelenmiştir.

Birinci cilt, nesih hatla yazılmış 609 varaktan oluşur. Üç bablık bir mukaddimeye sahiptir. Mukaddimededen sonraki asıl bölüm, dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci cildin ilk bölümünde Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e kadar, kısaca insanlık tarihi anlatılır.

İkinci bölüm beş fasıldan oluşur ve Peygamber'imizin doğumundan hicrete kadar İslâm tarihi anlatılır.

Üçüncü bölüm on iki fasıldan oluşur ve Peygamber'imizin hicreti ile vefatı arasındaki asr-ı saadet dönemi anlatılır.

Dördüncü bölümde Hulefa-yı Raşidîn, on iki imam, Emeviler, Abbasiler ve Fatımilerden söz edilir. Ardından, Abbasiler döneminde Horasan, Maverâünnehir, İran ve Azerbaycan gibi yerlerde hüküm süren hanedanlar hakkında bilgi verilir. Birinci cildin son kısmında Abbasilerin ardından Mısır, Şam ve diğer İslam ülkelerindeki devletlerden, Cengiz Han'dan ve Kızılbaşlardan bahsedilir.

Bedâiyü'l-Vekâyi'nin ikinci cildi Rusya'da İlimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü Petersburg Şubesi El Yazmaları Bölümü'ndedir. 1862'de özel bir koleksiyondan satın alınmıştır. İkinci cilt, dar aralıklarla yazılmış 517 varaktan oluşur. Her varakta 25 satır vardır. Bu cilt, Viyana'daki nüshayla aynı ismi taşır. Ancak, sadece Osmanlı Devleti'ni anlatan müstakil bir kitap olarak da değerlendirilebilir. Her iki nüsha da Koca Hüseyin Efendi'nin kaleminden çıkmıştır. Bu sonuca, her iki eserin sonunda müstensih kaydının olmamasından ve müellife ait düzeltmelerin, ilavelerin bulunmasından ulaşılmaktadır.

İkinci ciltte, Osmanlı Beyliği'nin ortaya çıkışından Yavuz Sultan Selim devrinin sonuna kadarki olaylar anlatılır. Eserin başında Osmanoğulları'nın şeceresinden bahsedilir ve şecere, Oğuz Han'a kadar götürülür. Daha sonra Ertuğrul Gazi'den ve onun aşiretiyle birlikte Anadolu'ya yerleşmesinden bahsedilir. Verilen bilgilerin başka kaynaklara dayandırıldığı eserde anlatılan her padişah dönemi ayrı bir bölüm halinde verilir. Gerek İstanbul'daki gerek Anadolu'daki askerî ve siyasî olaylar, toprak meseleleri, vergiler ve fiyat politikası gözlemlere yer verilerek anlatılmıştır. Her padişah dönemindeki vezirlerin, âlimlerin, tarikat ve tasavvuf büyüklerinin kısa biyografisi verilmiştir. Diğer tarih kitaplarından farklı olarak her padişah döneminde Osmanlı Devleti'nin komşularından ve bu devletlerle olan ilişkilerinden de bahsedilmiştir. Ebcetlerle tarih düşürülen eserin anlatımı, yazıldığı döneme göre yalın ve açıktır. Eser, orta nesrin başarılı bir örneğidir.

1961'de Anna STEPANOVNA TVERİTİNOVA tarafından bir fihrist ve ayrıntılı indeksler ilavesiyle Moskova'da faksimile şekilde iki cilt halinde yayımlanmış olan *Bedâiyü'l-Vekâyi*'de Hüseyin Efendi, eserini yazarken başka tarihçilerin eserlerinden faydalandığını belirtir. Bunun dışında başka eserlere göndermeler de yapar. İkinci cildin [284a] sayfasındaki “*Bunların dışındakiler, ‘Şekayık-ı Numaniyye’ adlı esere bırakılmıştır. Oradan okunsun.*” ve [301a] sayfasındaki ““*Şekayık-ı Numaniyye’de Hekim Yakup’un bazı ilaçlarının karışımları yazılıdır.*” ifadeleri, bunu örnekler niteliktedir. Koca Hüseyin Efendi eserine mısralar ve beyitler katmış, ayetler iktibas etmiştir. Hatta, uzun alıntılar bile yapmıştır. İkinci cildin [277b] sayfasında, Fatih'in Kanunname'sini bildirmeden önceki “*Günahı ve kusuru çok olan, yararlı bir işi olmayan, bu yazıların sahibi olan ben, Hüseyin kulları, hicri 1022 (miladi 1613) senesinde Divan-ı Hümayun'daki katiplerin reisi olduğumda bana bu Kanunname'nin bir örneğini oradan çıkarıp yazmak nasip olmuştu. Allahu Teala'nın lütfuyla tarih yazmaya izinli kıldım. Bereketlenmek ve uğurundan nasiplenmek için Kanunname'nin örneğini bu kitabıma almayı uygun gördüm.*” sözü bunu ispatlar. İlk cildin tertip ve içeriğinin, Koca Hüseyin Efendi'nin Yusuf el-Karamanî'den Türkçeye çevirdiği bilinen *Ahbârü'd- Düvel*'ine ve Cenabî'nin “*El-Aylemü'z-Zâhir*”ine benzediği söylenmektedir. Müellif, eserin ilk cildinde Gaffarî'nin “*Nigârîstân*” adlı eserinden yararlandığını açıkça belirtir. İkinci ciltte yararlandığını söylediği isimler şunlardır: Heşt Behişt'in yazarı İdris-i Bitlisî, Âşıkpaşazâde, Neşrî, Kemalpaşazâde, Celâlzâde Mustafa, Celâlzâde Mustafa'nın kardeşi Salih Çelebi, Hoca Sadeddin Efendi.

1. 2. Tezin Kapsamı

Koca Hüseyin Efendi'nin Bedâyiü'l-Vekâyi adlı eserinin ikinci cildinin 265a – 304b sayfaları arası okunmuş, bu sayfaların transkripsiyonlu aktarımı ve dizini yapılmıştır. Dizini yapılan kelimelere metinde yüklendikleri anlamlar esas alınarak karşılıkları yazılmıştır. Ardından, günümüz Türkçesine mufassal şekilde aktarılarak sadeleştirilen metinde tesbit edilen 198 tane ki'li birleşik cümle, ana cümleye katılım yönleriyle incelenmiştir.

İncelenen metinde Fatih Sultan Mehmet dönemine ait olaylar ve seferler hakkında bilgi verilmiştir: Boğdan Seferi'nin bildirimi, Fatih'in Tuna öte yakasında Macar Kralı'nca yapılan ahşap kaleleri yıkması, Uzun Hasan'ın Azerbaycan'a kaçması, oğlu Uğurlu Mehmet'in Fatih'e ilticası, Yeni Saray'ın yapılma sebebi, İskenderiye'nin (İşkodra) Fethi, Polya Kalesi'nin ele geçirilmesi, 884 ve 885 (miladi 1480/1481) senelerinin olayları ile sıkıntıları, Dulkadiroğlu'nun Mısır'a sığınması, İslam Ordusu'nun Rodos adasından üzüntüyle dönüşü, Fatih'in ölümü, Koca Hüseyin Efendi'nin Bedâyiü'l-Vekâyi'yi yazma sebebine dair ipuçlarını içeren tembihi, Fatih Sultan Mehmet'in kendi kaleme aldığı Kanunname'si, Divan'ında çıkan yazılarda kullanılmasını ferman buyurduğu hitap şekilleri, Fatih zamanındaki büyük âlimler ile tarikat ve tasavvuf büyükleri anlatılmıştır.

1. 3. Tezin Hazırlanışında İzlenen Yöntem

Öncelikle tezin konusunu danışman hocamızla beraber belirledik. Ardından, kütüphanelerde ve internette araştırmalar yaparak eser ve yazarı hakkında bilgilere ulaşmaya çalıştık. Fakat eserin nüshaları Türkiye'de bulunmadığı için eser ve yazarı hakkındaki bilgilere Abdülkadir Özcan'ın İslâm Ansiklopedisi'ne yazdığı makaleden ulaşabildik. Eser ve müellifi hakkında internette pek bilgi bulamadık. Birinci cildi Viyana Kraliyet Kütüphanesi'nde, ikinci cildi St. Petersburg'da bulunan eserin ikinci cildinin yani St. Petersburg nüshasının tıpkıbasımından, sorumlu olduğumuz 265a – 304b sayfaların arasını çoğalttıktan sonra metni okumaya ve transkripsiyonlu harflerle aktarmaya başladık.

Metni okurken harflerin ve kelimelerin doğru okunmasına, doktora safhasındaki arkadaşlarımızdan da yardımlar alarak elimizden geldiğince gayret

gösterdik. Okuyamadığımız kelimeleri [...] şeklinde belirttik. konuşma cümlelerini tırnak içinde aktardık. Metnin daha iyi anlaşılabilmesi için noktalama işaretleri koyduk. Özel isimleri büyük harfle başlayarak yazdık. İktibas edilmiş olan ayetleri, müstakil mısraları ve beyitleri tırnak içinde, italik yazı biçimiyle ve bond olarak yazdık. Varak numaralarını, daha belirgin olması için hem transkripsiyonlu aktarımda hem özet metinde [265a] gibi köşeli parantez içinde ve bond biçiminde gösterdik. Transkripsiyonlu aktarımda satır numaralarını (18) şeklinde parantez içinde verdik. Dizin ve sözlük bölümünde, metinde geçen tüm kelimeleri ele aldık. Yapım eklerini kelimeyle birlikte madde başına yazdık; ancak çekim eklerin ayırdık. Madde başı olan kelimeleri bond yazdık. Her kelimenin anlamını yazdık. Ancak anlamı bulunamayan kelimelerin boş bırakılan anlam kısmına ? şeklinde, soru işareti koyduk.

Metnin dizinini hazırlarken birtakım hususlara dikkat ettik. Bunlar:

- Kelime metnin değişik yerlerinde farklı anlamlarda kullanılmışsa bu farklı anlamları numaralandırarak yazdık:

kenār: (Far. is.) 1-Bir şeyin çevresini, sınırını teşkil eden kısım veya çizgi, çevre, kıyı, sınır. 2-Sahil, kıyı, deniz kıyısı. 3-Köşe, uç.

k. +ına 265b/24, 284a/21, 289b/18, 297a/10

k. +ında 271a/2, 272a/19, 291b/13, 293b/17

k. +ını 266a/19

k. +larını 290a/25

k. +-ı Anaṭolı 272b/12

k. +-ı deryā 269a/12

- Kelimenin yakın ve ikinci anlamlarını da yine numaralandırarak belirttik:

keff: (Ar. is.) 1-Vazgeçme, el çekme, karışmama. 2-El içi, avuç içi.

k. +lerin 302b/9

k. +-i eyādī 299a/5

k. +-i pūr-şeref 299a/2

- Kelime tamlama halinde kullanılmışsa altında bu tamlamayı verdik:

‘Acem: (Ar. is.) İranlılar.

a. 293b/21

a. + (Dāver-i ‘Acem) 267b/15

a. + (fuzālā-i ‘Acem) 291b/15

a. + (‘Irāk-ı ‘Acem) 294a/5

a. +den 293b/5, 297b/12

a. +de (Diyār-ı ‘Acem) 294b/6

a. +e (mülk-i ‘Acem) 268a/18

a. +e (mülūk-i ‘Acem) 301a/5

- Birleşik fiilleri, fiilin altında gösterdik:

getür-: (Tür. fi.) Getirmek, gelmesini sağlamak.

g. -di (irādet getür-) 297b/5

g. -dün 293a/22

g. -emeyüp (vücuda getür-) 265a/23

g. -mege (ele getür-) 273b/9

g. -mekle (ele getür-) 273b/13

g. -mişler 292b/19

g. -üp 271a/20, 287a/1, 293b/19, 301b/6

g. -üp (ele getür-) 277a/17

- Kelimenin türünü ve hangi dilden geldiğini parantez içinde kısaltmayla gösterdik:

girībān: (Far. is.) Elbise yakası, yaka, cep.

g. +-ı ḥayāt 274b/7

- Kelimelerin, metnin hangi sayfasında ve satırında geçtiğini belirttik:

ḡilmān: (Ar. is.) 1-Gulamlar, gençler, köleler. 2-Cennette hizmet gören delikanlılar.

ḡ. +-ı Boḡdāni 267a/2

- Birleşik kelimeleri, geldiği dilleri de belirterek birleşik olarak madde başı yaptık.

bī-niyāz: (Far. Ar. bir. sıf.) Duasız, yakarmasız, yakarışı olmayan.

b. +dan (dergāh-ı bī-niyāz) 285a/7

- Hakkında bilgi bulamadığımız bazı kişi adlarının karşısına ? koyduk.

Ḥvāce Ḥayru’d-dīn: ?

h. 289a/18, 289a/5

- Yer adlarını metinde geçtiği şekliyle madde başı yaptık, bugünkü söyleniş biçimleriyle anlamlandırdık.

Amasiyye: (is.) Amasya. Birçok Osmanlı şehzadesinin valilik yaptığı sancak.

a. 301b/14

a. +nūñ 300a/23

a. +ye 300b/3

2. METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARISI

[265a] ... Kaçma şeklini gösterip onları karargâhlarından uzaklaştırdılar. Pusuda bekleyen yiğitler, etraflarını kuşattı. Bu sırada Paşa, düşman askerlerini arkadan sardı, onların kaçış yollarını kapattı. Kaleye kaçanları kılıç darbeleriyle geriye döndürdü. İslam askerleri aciz kalan düşman askerlerinin başlarına bela yağmurları yağdırdılar. Menkub şehri fethedilip bedbaht düşman askerleri bozguna uğratıldıktan sonra, İslam Sancağı, göklerin burçlarına dikilircesine, kale burçlarına dikildi. Allahu Teala'nın yardımıyla, Kefe Seferi'nde birçok düşman kalesi İslam ülkesine katıldı. İslam ordusu da ganimetler kazandı.

Bu fetih 880 yılında (miladi: 1475) gerçekleşti ve “ŞEFKAT” kelimesi, ebced hesabıyla (Ş = 300 + F = 80 + K = 100 + T = 400 = 880) tarih olarak düşürüldü. Bu tarihte Semendire Beyi Bali Bey, Serim adasına akın düzenledi. Silahlarla donanmış altı bin düşman askeriyle savaştıktan sonra zafer kazandı. Birçok düşman beyinin kellesini ve tüm eşyalarını alarak İstanbul'a döndü.

Yine bu tarihte, imamlardan ve hatiplerden başka ulufe sahipleri, vakıf hizmetlileri, hatta katipler ve imaret şeyhleri vakıf işlerini idare eden kimseler gibi atanır ve onlar gibi de görevden alınırlardı. 880 yılında imaret, hatiplik ve tevliyete dair, Padişah fermanı ile sadaka verilmesi ve yardım yapılması Padişah tarafından kanun haline getirildi.

BOĞDAN SEFERİNİN BİLDİRİMİ

Mücahitlerin Sultanı Fatih Sultan Mehmet Han, İran Seferi'nden sonra ülkenin sınırlarını genişletmek için etrafa askerler gönderdi. Hatta, Rumeli Beylerbeyi Hâdım Süleyman Paşa'yı Arnavut Beyi İskender'in üzerine göndermişti. Hâdım Süleyman Paşa, sayılamayacak kadar çok ganimetle İstanbul'a döndü. O sırada, Kara Boğdan Voyvodasının iyice azgınlaşıp haddini aştığı Padişah'a arz edilidi. İskenderiye (İşkodra) Seferi'nde pek bir başarı gösteremeyen, oranın alınmasını ihmal eden Süleyman Paşa'nın Kara Boğdan'ı [265b] ele geçirmesi ve suçluları yakalaması ferman olundu. İskenderiye ile Moldova olarak da bilinen Kara Boğdan'ın arası bir aylık yoldur. Mevsim kıştı. Kara Boğdan'ın yerleşim yerleri yüksektedir. Dağları, derin ırmakları vardır. Büyükbaş hayvanlar bile ülkenin çıkılması zor ve taşlık yerlerinde otlar. Tüm bunlar bilinse de Padişah'ın emri gereği Boğdan memleketine yola Süleyman Paşa ile

askerleri yola koyuldular. Binbir hile ve askeri sanat ile Eflak vilayetinin karşısından, Tuna nehrini geçtiler. Uzun bir süre, Boğdan'da bekleyip şehirleri ve köyleri yağmaladılar. Çok ganimet elde ettiler. Ancak, Kıpçak bozkırlarında Tatar hanları ile nice savaşlar yapmış, Tatarlar arasında gaddarlıklarıyla meşhur olmuş ve bu şekilde 90 yıl hüküm sürmüş bir zalim olarak tanınan Boğdan Voyvodası olan dinsiz, Boğdan ülkesinin giriş ve çıkışlarını kapattı. Cehennemlik süvari ve piyadelerini de bir yere saklayıp İslam askerlerinin üzerine saldırttı. Rumeli askeri yorgun ve durgundu. Buldukları ülkenin şartlarından da habersiz olduklarından, birçoğu şehit oldu. Büyük bir kısmı da kayboldu. Hâdım Süleyman Paşa, saldırıya karşılık verdiği için pişman oldu. Helak edici tehlikeden zorlukla kurtuldu. Bu feci bozgun haberi Padişah'a ulaşınca Padişah, saltanatının namusunu kurtarmak, İslamiyyet'in kırılan hürmetinin intikamını almak için ordunun başına bizzat kendisi geçerek Boğdan'a gazaya çıktı.

BOĞDAN GAZASI'NIN KISACA BİLDİRİMİ

Osmanlı Sultanı, Allah'ın yardımıyla, ordusunun başında, 1476'nın baharında Boğdan'a sefere çıktı. Önce, Karadeniz'den gemilerle Tuna nehrine zahire nakletti. Ordunun bütün ihtiyaçlarını tamamlattı. Rumeli ve Anadolu askerleri Padişah'ın karargahında toplanıp çok rahat, Tuna nehrinin kıyısına indiler. Boğdan hâkimi olan ahmak ve Kafir Voyvoda, mücahitler sultanı Fatih'in intikam ve öfkesinden haberdar olunca kendi ülkesinin [266a] ekili ve dikili tüm arazilerini, ağaçlarını ateşe vererek geriye hiçbir şey bırakmadı. Kıtlık öyle arttı ki, eğer Padişah'ın akılcı tedbiri olan erzak dolu gemiler olmasaydı Osmanlı ordusu helak, ordunun hayvanları da yemsizlikten telef olacaktı. Boğdan Voyvodası, halkının zenginlerini ve hayvanlarını tırmanılması çok zor dağların mağaralarına ve sarp yerlere çıkardı. Buralarda hazırlattığı gizli ve büyük sığınaklara ordusuyla saklanmıştı. Bulduğu mevkiyi, "peçine" denilen siper ve hendeklerle çevirmişti. Fatih Sultan Mehmet Han, Voyvoda ile ordusunu ne kadar arattıysa da bulamadı. Sonunda, Allah'ın yardımıyla, düşmanın ormanda saklandığı haberi geldi. Durumun araştırılması için ileriye asker gönderildi. Gidenler gördüler ki: Boğdan domuzları ormana girmiş, giriş yerlerini büyük ağaçlarla kapatmışlar. Derin hendekler kazmışlar. Güzergahları ağaç dalları ve dikenlerle örtüp toplar hazırlamışlar. Önlerine gelenleri domuz gibi tutuyorlar. Haberciler dönüp gördüklerini bildirince İslam sancağı, o tarafa çevrildi. Sultan, atlı askerlerini düzenleyip ormanın etrafını kuşattı. Top ve tüfek atışlarıyla savaş başladı. Toprak olasıca Kafir ordusu, Osmanlı

süvarilerinin hücumunu görünce topları ateşleyip yeryüzünü sarstılar. Düşman topçusu topları ateşlediğinde, Osmanlı askeri, topların menziline henüz ulaşmamıştı. Atılan toplar, Allah'ın koruması ve yardımıyla, İslam askerlerinin üzerinden geçti ve askerlere değmedi. [266b] İslam askerleri tarafından atılan topların ise hiçbiri boşa çıkmadı. Toplar, Kafirlerin top arabalarına isabet etti. Ancak, giriş yolları kapatılmış olduğundan hiç kimse ileriye gidemedi.

Yeniçeri kahramanları göğüslerini top ve tüfeğe siper etmeye alışık olmalarına rağmen, top atışlarından korkup yüzükoyun yattılar. Yeniçeri Ağası, Trabzonlu Mehmet Ağa'ydı. Ağa daha sonraları, Sultan Beyazıt Devri'nde, Cem Sultan'a kaçtı. Sonra, yakalanıp Ankara'da Rum askeri tarafından öldürüldü. Başlı Sultan Beyazıt'a gönderildi. Gazi Sultan, yeniçerilerden âdetlerine aykırı bu durumu görünce, Yeniçeri Ağası Trabzonlu Mehmet Ağa'ya şu oğlanlar ne acayip iş yaptılar, kahramanlık kemerini kuşanan böyle mi yapar, diyerek çıkıştı ve kalkanını mübarek ellerine alarak atını ileriye sürdü. Yanındaki kapı halkı, Padişah'ın yanından ayrılmayıp hep birden hücum etti. Yeniçeriler de yaptıkları işten dolayı duydukları utancı kaldırmak için harekete geçtiler. Rumeli ve Anadolu sipahileri, Padişah'ın bu şekilde ileriye atılışını görünce, top ve tüfeğe karşı göğüs gerip coşkun bir sel gibi aktılar. Düşmanların top arabalarına saldırdılar. Kuşluk vaktinden başlayıp ikindi namazına kadar savaşı bırakmadılar. Sonunda zafer İslam askerinin oldu. Boğdanlılar'ın çoğu, İslam ordusunun kılıçlarınınca doğrandı. Kılıçtan kurtulan rezil düşman askerleri savaşmayı bırakmayıp ailelerini ve çocuklarını korumak için çabaladılar. Mücahitler İslam gayretiyle bütün güçlerini sarf edip o kadar Kafir öldürdüler ki, Kafir kellelerinden minare yüksekliğinde tepeler oluştu. Ancak çok gazi de şehit oldu. Boğdanlıların yüzleri kara olunca komutanları, "Alçak kimse kibirlenirse yok olmuş sayılır." sözüne uygun, ormanın bir köşesinden çıkıp dağlara kaçtı. [267a] Bütün mallarını ve en değerli eşyalarını yüzsuyu gibi utançla meydana saçtı. Seyredilmeleri bile cana can katan nice Boğdanlı genç ve cariyeye, mücahitlerin eline girdi. İki ay boyunca Osmanlı askerleri Boğdan vilayetini yağmaladılar. Hesaba gelmez ganimet elde ettiler. Ganimet malları, ovalara sığmayacak kadar çoktu. Boğdan vilayeti, Osmanlı ordusunun eline geçince, saltanat yeri olan Edirne'ye doğru hareket edildi. Boğdan Seferi'ne Eflak Beyi, askeri ile hizmet ettiğinden Padişah'ın iltifatlarına nail oldu. Ganimetlerden kendisine de uygun şeyler verildi. Ayrıca, o ülkedeki domuz sürülerinin hepsi Eflak'ın oldu.

SULTAN'IN AHŞAP KALELERİ YIKMASI

Mücahitler Sultanı, Boğdan Seferi'nden dönüp Tuna'dan geçerken Mihailoğlu Ali Bey'den adam geldi. Macar Kralı'nın isyan ettiğini, Tuna ile Morova (Sava) suyunun birleştiği Koyluc adlı yerde taş ve ağaçtan iki kale yaptığını, Tuna'nın öte yakasında da bu kalelere benzer bir kale daha yaptırıp o yeri iskele haline getirdiğini ve fesat yuvası yaptığını haber verdi. Padişah, mevsimin kış olmasına, sefer zamanı olmamasına rağmen, işin ertelenmesinin düşman tehlikesini ve fitnessini artıracak olduğunu düşünüyordu. Kışın en şiddetli zamanında o kalelerin yıkılması ve kullanılamayacak duruma getirilmesi fermanını verdi. Kar çok yağmaktaydı. Kış soğuğunun şiddeti had safhadaydı. Allahu Teala'nın yardımını ve Muhammet aleyhisselamın ruhaniyetiyle, o kalelerin bulunduğu yere vardılar. Tuna on dört karış donmuştu ve karın boyu üzeniyi aşmıştı. Yaratıcı özelliği olan Allah'ın lutfuyla, İslam süvarileri buzdan köprü haline gelen Tuna'dan geçip o kaleyi kuşattılar. Hendekleri buz parçalarıyla doldurdular. [267b] Padişah'ın yağma izniyle, kalenin surlarına çıkıp İslam Sancağı'nı diktiler. Tüfekçiler, Kafir'e göz açtırmadılar. Kafirler, mecbur kalıp aman isteğiyle, kaleleri teslim ettiler. Kaledeki Kafirlerden gitmek isteyenlere izin verildi. Kalanlar ise Anadolu'ya yerleştirildi. Hainlikleri ortaya çıkanlar öldürüldü. Kaleler yakılıp ağaçlarıyla beraber yerle bir edildi. Bu fetihler Boğdan Seferi'nden iki buçuk ay sonra oldu. Bu seferden İstanbul'a dönüldüğünde tarım alanları ve köyler, tımar erbabının defterlerinin örneği yazılarak resmi olarak belirlendi, Padişah fermanı gereği kanun oldu. Ondan önceleri, falan zeameti filan kimseye verdim, diye yazılırdı.

Boğdan Seferi'ne giderken Anadolu Beylerbeyi Davut Paşa, Padişah ile yana giderken, Tavşanlıpazarı'nda Çulhacılar bir tilkiyi öldüremeyip kaçırdıklarını anlatınca Çulhacıbaşı'na beşer akçe ceza bedeli emredilip Tavşanlı Sübaşısı'na mahsul kaydolundu.

UZUN HASAN'IN OĞLU UĞURLU'NUN İLTİCASI, ÇARESİZ VE AŞAĞILANAN ŞAH'IN, İÇİNE DÜŞTÜĞÜ DURUM

İran Hükümdarlarından olan Uzun Hasan, mücahitler sultanı Mehmet Han ile yaptığı savaşta, savaş meydanından kaçıp yaralı bir av gibi Azerbaycan'a döndü. Ancak bedeni günden güne hastalıklara müptela olduğu için evlatları arasında bazı anlaşmazlıklar baş gösterdi. Hasan Bey'in öldürülen oğlu Zeynel'den başka altı oğlu

daha vardı. Hepsinin büyüğü, İran memleketlerinin sahibi Sultan Halil'di. İkinci oğlu, İsfahan'a ve Irak'ın bazı yerlerine hükmeden Uğurlu Mehmet Bey'di. Anneleri farklıydı. Halil'in annesinin isteği, Uzun Hasan'dan sonra İran Padişahı'nın Halil olmasıydı. Ama Uğurlu Mehmet cesur ve mert olduğu için Babenderiye emirlerinin bazıları onun padişah olmasını uygun görmekteydi. Bu yüzden, iki kardeş arasında düşmanlık meydana geldi. Halil'in annesi, Uzun Hasan hayattayken [268a] oğlunu İran'dan saltanat merkezi Tebriz'e getirtip veliaht etmek istediğinde Uğurlu Mehmet de İsfahan'dan kalkıp Faris'e yöneldi. Şiraz'ı ele geçirdi. Babasının babalık hukukunu çiğneyip onunla ilgisini kopardı. Asi oldu. Hasan Bey bunun üzerine, Tebriz'den kalkıp Sultan Halil'e yardım için Şiraz'a yöneldi. Uğurlu Mehmet, babasının yönelmesiyle, bozguna uğradı. Huristan yolundan Bağdat'a, oradan askerleriyle Diyarbakır'a yöneldi. Bu sırada Irak, Azerbaycan ve Diyarbakır askerleri ile komutanları arasında türlü fitne ve karışıklık ortaya çıktı. Uzun Hasan Tebriz'den tekrar çıkarak Uğurlu Mehmet'i defetmek için Diyarbakır hududuna yöneldi. Uğurlu, mukavemete güç yetiremeyip Anadolu'ya kaçarak Sultan Mehmet'e sığındı. İnsanlığı, yaradılışında olan Sultan Mehmet de Uğurlu Mehmet'e evladı gibi muamele etti. Sultanlara özgü bir şekilde, lütfekar ve şefkatli yaklaştı. Kendisine askerleriyle beraber Sivas hududunda dinlenmesi, karargah kurması için müsaade etti. Ona bir makam atadı. Kısa zaman sonra, Uzun Hasan'ın çok ağır hasta olduğu haberi geldi. Sultan Mehmet Han, Uğurlu Mehmet'e mal ve asker ile yardım edeceğini, onu İran'a padişah yapacağını vaat etmişti. Uğurlu Mehmet Sivas'ta iken, babası Uzun Hasan'ın vefat ettiği haberini duydu. Haberin doğruluğunu araştırmadan ve Sultan Mehmet Han ile istişare etmeden saltanat sevdasına düştü ve Erzincan sınırına ulaştı. Babasının vefat ettiği haberinin doğru olmadığını, Sultan Halil'in Tebriz'de babasının veliahtı olduğunu öğrendi. Bu can sıkıcı haberi duyunca, uğursuzluk edip aceleci davrandığı için pişman olduysa da son pişmanlık fayda vermedi. Uzun Hasan, kudretli kumandanlarından [268b] bazılarının başında bulunduğu kalabalık bir orduyu Uğursuz Mehmet'in üzerine gönderdi. Uğurlu Mehmet 882'de (1477) öldürüldü.

Bayderiler'in bazı durumları, Sultan Beyazıt Han Devri Melikleri tercümesinde beyan edilecektir. Burada, onun emriyle olan Yeni Saray'ın tamirini, her şeyin sahibi ve yüce olan Allah'ın izni ile açıklayalım.

YENİ SARAY'IN YAPILMA SEBEBİ

Fatih Sultan Mehmet Han'ın İstanbul'u fethi anlatılırken Eski Saray'ın da nasıl yapıldığı bildirilmişti. Eski Saray yaklaşık yirmi beş sene hilafet merkezi oldu. Divan-ı Hümayun burada kurulurdu. Bu durum, 1477 senesinin başlarında Uğurlu Mehmet'in Fatih Sultan Mehmet Han'a sığındığı döneme denk gelir. Kimsesizlerin kimsesi Sultan Mehmet Han Uğurlu'ya iltifatlarda, babanın öz oğluna yaptığına benzer ikramlarda, özel meclislerinde kendisiyle sohbetlerde bulundu. Bu sohbetlerinden birinde Sultan, Arap ve Acem Padişahlarının ihtişamları, saltanatları, güç ve kuvvetlerine dair soru sordu. Padişah oğlu olan Uğurlu Mehmet de Yüce Osmanlı Sultanları'nın haşmet ve iktidarda, kuvvet ve kudrette cihanın bütün sultanlarından üstün olduğunu arz etti. Söz, İran hükümdarlarının saray ve konaklarına gelince, Uğurlu Mehmet İran Kisraları'nın bina ve saraylara intizam verdiklerine dair akıl ve zeka dolu iki nükte söyledi. Birincisi şöyleydi: İran padişahları, halk kendilerini her zaman görürse, kıymetsiz kimselerle bir arada olurlarsa heybet ve otoritelerinin azalacağını düşünüyorlardı. Bundan dolayı kendilerine ait binaları şehir merkezlerinin dışında yaptırdılar. Diğer nükte de şuydu: Kalabalıkların ve değersiz kimselere ait binaların, [269a] şanları yüce sultanlara yakın olması uygun değildir. Esasen, devlet işlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi, sultanların otoritelerinin zedelenmemesi, kendilerine duyulan hürmetin azalmaması, insanların maddi ve manevi pisliklerinin kendilerine bulaşmaması için bu, çok gereklidir. Şehzade Uğurlu Mehmet'in bu akıl ve zeka dolu nükteleri Sultan Mehmet tarafından çok takdir edildi. O sebepten, Eski Saray'dan ayrılmak ve yeni bir devlet merkezi binası yapmak gerekti.

Devrin en maharetli mühendislerinin sözbirliğiyle, Kostantin'in yaptırdığı kalenin iç taraflarında çok uygun bir yer tesbit edildi. Bir tarafı deniz kenarına bakan, şehrin bütün binalarını ve yerlerini gören; bir tarafı Haliç'e dönük, zemininin kapladığı açıklık on sekiz bin metre uygun görülen alandı. İstanbul şehir merkezi, Galata, Eyüp ve Üsküdar gibi yerlerle birleşecekti. Kuzeyinde Üsküdar Boğazı denilen iki denizin birleştiği yer vardı. Tepelere paraleldi. Kuzey denizi tarafından seher yeline ve gül kokularıyla dolu rüzgarlara açıktı. Burası, Zeytinlik diye bilinen gönül ferahlatıcı bir bağ yeri idi. Ancak oralarda oturanların çoğu Kafir reayadandı. Bu mal sahipleri mallarının değerinden çok daha fazlası verilerek razı edildiler. Oturulacak yerler hazırlandı. Kusursuz kasırlar yapıldı. O zamandan, ta şimdiki tarih olan 1646'ya kadar, buralara köşkler yapılmaktadır. Allahu Teala, kıyamete kadar uzun ömürlü ve gönülleri ferahlatıcı kılsın. Yeni Saray'ın etrafına kale duvarı yapılıncaya kadar burası, [269b] kuleleri ve

surlarıyla sağlam ve mükemmel bir kale oldu. Kalenin deniz tarafına ve şehir merkezine bakan devlet kapısı açıktır. Ülkeler fetheden Sultan, işte bu Yeni Saray'ı hilafet merkezi yaptı. Divan-ı Hümayun, bu saadet merkezinde kurulurdu. Yeni Saray'ın Ayasofya Camisi yakınında olması, şerefine kuvvetli bir delildir. Eski Saray'ın ağası ve diğer hizmetlileri yerli yerindeydi. Bazen padişahlar Eski Saray'a gelirlerdi. Sultanların kızları ve diğer muhterem hanımefendiler Eski Saray'da otururlardı. Bunlardan evlendirilenler Eski Saray'dan çıkarlardı. Rahmetli, cennetmekân Sultan Süleyman, kendi adına olan camisini yaptırmaya başladığı zaman Eski Saray'dan bir miktar geniş sahayı ayırdı. Camiyi, darüşşifa dersliklerini ve külliye'nin diğer kısımlarını işte bu temiz yerde yaptırdı. Ayrıca, muhterem oğlu Şehzade Sultan Mehmet'in rahmetli kızı Hüma Sultan için de bir büyük saray ayırdı. Allahu Teala bol bol rahmet eylesin. Halen bile geniş bir saraydır. Allahu Teala uzun ömürlü kılsın.

İSKENDERİYE'NİN (İŞKODRA) FETHİ

Makamı yüce, şahlar şahı İslam Padişahı Fatih Sultan Mehmet Han, zaferle sonuçlanan Boğdan Seferi'nden dönüp iki yıl saltanat merkezi İstanbul'da kaldığı zaman, Yeni Saray'ın etrafına kale ve surlar yaptırdı. Sonra, sınır komutanları olan akıncılar ile Kafir vilayetlerine akınlar düzenledi. Mihailoğlu Ali Bey'i 1478'de Macaristan'a gönderdiğinde başarısız olundu. Daha önce, 1476'da, Rumeli Beylerbeyi Hâdım Süleyman Paşa'nın da Arnavutluk İskenderiyesi'nin fethi için gönderildiğinde fethi geciktirici bazı sebeplerden dolayı başarılı olunamadığı bildirilmişti. [270a] O sebepten Paşa, azledildi. Bulduğu makam Davut Paşa'ya verildi. Rumeli ile Anadolu Askeri Gedik Ahmet Paşa'nın emrine verildi. İskenderiye Seferi, hizmetine tayin edildi. Sonra, kendisinin Boğazkesen Kalesi'nde hapsedilmesine ferman edildi. Bu sebeple, iki yıla yakın İskenderiye Seferi ertelendi. Bu erteleme, 1478 yılının baharında, Gazi Sultan Fatih Sultan Mehmet Han'ın bizzat kendisinin sonu zaferle bitecek sefere çıkması ve İskenderiye tarafına yola koyulmasına kadar sürdü. Evrenos Oğlu Ahmet Bey ile Turhan Oğlu Ömer Bey yol emniyetini sağlamaları, yolları düzenlemeleri, gerekli yerlerde köprüler yapmaları için daha önce gönderildi. Padişah'ın başında bulunduğu Osmanlı ordusu Arnavutluk sınırına ulaşıp Akçahisar'ın (Kroya) etrafını sardığında Kafirler, Padişah'ın başında bulunduğu Osmanlı askeriyeye başa çıkamayacaklarını anlayıp aman dilediler. Askerler, bu fetihden dolayı Allahu Teala'ya şükrettiler. Şehirdeki idari ve askeri teşkilatı ile kanunları tanzim ettikten sonra asıl maksadları olan

İskenderiye'ye yöneldiler. İskenderiye şehrini İskender-i Zülkarneyn kurmuştu. Çok sağlam ve korunaklı bir kalesi vardı ve kale, yüksek bir dağın üzerindeydi. Bir tarafında Drina ismiyle meşhur büyük bir nehir akmaktadır. Diğer üç tarafında da Leş, Dreguş ve Gölbaşı isimlerinde üç kale vardı. İskenderiye'nin fethi, bu kalelerin fethine bağlıydı. Dreguş Kalesi, sağlam bir dağın üzerindeydi. Buranın mahsulatı zeytin ve incirdir. Gölbaşı, bir gölün ağzında kurulmuştu. O gölün mahsulatı kırk bin florilik deniz ürünleri avıydı. Beş kalesi vardı. Boyana ve Drina adlı derin iki nehrin birleştiği yerde kuruluydu. Nehirler, [270b] Frenk Denizi'ne (Adriyatik) dökülür. Bu memleket, Arnavutluk'a dahil olsa da Frenk kralları siyasi yollarla, memleketi ele geçirmişlerdi. Sözün özü, Padişah'ın ordusu İskenderiye'ye ulaşınca, oradaki nehrin taşkınlığı ve geçişe müsait olmaması sebebiyle üzerine bir köprü yapıldı. Nehrin üzerinden geçilerek İskenderiye Kalesi'yle meşgul olundu. Çok bakır getirip kaleye doğru, tırmanılması çok zor yerlere çıkardılar. Oralara top döktüler ve o toplarla kaleyi bombaladılar. Açılan çok sayıda gedikten kaleye saldırdılar. Bu hücumlarda birçok Osmanlı askeri şehadet şerbetini içerek Allahu Teala'nın bağışlayıcılığına kavuştu. O zamanda bu sağlam ve güvenli kalenin fethinin nasip olmaması, ülkeler fetheden Sultan'a ağır geldi ve zeka ürünü şu tedbiri emretti: "İskenderiye Kalesi'nin etrafında yıkılması gereken diğer kaleler büyük bir gayretle yıkılsın. Gerekli yerlere askerler yerleştirilerek İskenderiye Kalesi'nin giriş ve çıkış yolları ile geçitleri tutulsun. Böylece zahire, erzak, asker vb. girişleri engellensin." Sultan'ın bu fermanıyla Rumeli Beylerbeyi olan Davut Paşa, komutanları ve askerleriyle Gölbaşı Kalesi'ni (Sabiacco) zapt etmek için savaşa başladı. Kalenin muhafızları aman dileyerek teslim oldular ve kalenin kilidini Paşa'ya gönderdiler. Paşa da onlara aman verip kaleyi ele geçirdi. Zafer haberiyle beraber, kalenin anahtarını Padişah'a gönderdi. O zafer mutluluğunun yaşandığı günlerde, Anadolu Beylerbeyi Süleyman Paşa da Dreguş (Drivasto) Kalesi'nin fethiyle meşgul oldu. Davut Paşa Gölbaşı'nı fethettikten sonra Dreguş'a varıp Süleyman Paşa ile birleşerek Kale'nin fethi için beraber oldular. Dreguş Kalesi'nin içindeki rezil düşman askerleri kalenin savunmasında inat ve ısrar edince, Osmanlı askerini daha da şevke getirmek için "Yağmaya izin verilmiştir!" diye seslenildi. Davut Paşa, aslanlarını kaledeki köpeklerin üzerine salıverdi. Anadolu Askeri de gayrete gelerek hücum etti. Göz açıp kapayana kadar kalenin burçlarını İslam sancaklarıyla süslediler. Kaleyi ele geçirip anahtarını Padişah'ın yüce karargahına gönderdiler. Sonra, Leş Kalesi'ni hep birlikte kuşattılar. Kalenin komutanları aman dilediler. Frenk tarafından [271a] gelen beyler, ailelerini ve mallarını gemilere doldurup kaçtılar. Padişah'ın ordusu nehir

kenarındaydı. Gaziler, kaçan kişileri görünce soyunarak suya atladılar. Gemiyle kaçmakta olan Kafirler, kendilerini yakalamak için yüzerek gelen askerleri görünce gemiden atlayıp ormana kaçtılar. Gaziler, sayısız malla ve peri gibi güzel kızlarla dolu gemiyi kıyıya çekip Padişah'ın karargahına getirdiler. Ormana kaçanların ardından askerler gönderdiler. Kaçanların hepsini yakaladılar. Zincirlerle bağlayıp Padişah'ın yüce huzuruna getirdiler. Bu üç kale fethedilince Padişah'ın yüce fermanıyla Leş Kalesi'ni yıkıp diğer ikisini kullandılar. Anadolu Beylerbeyi Süleyman Paşa, bu fetihle ihmali ve tedbirsizliği olduğundan görevinden alındı ve yerine Güveyi (Damat) Mehmet Paşa getirildi. Bundan sonra İskenderiye Kalesi'nin ele geçirilmesi için ne kadar hücum yapıldıysa da kale fethedilemedi. O sebepten, İskenderiye Kalesi'nin tam karşısına geçici bir kale yapıldı. Muhafazasına, İskenderiye Kalesi'ndekiler dışarıya kaçmasınlar ve dışarıdan zahire girişi için kapılarını açmasınlar diye Evrenos Oğlu Ahmet Bey getirildi. Gerekli önlemler alındıktan sonra hilafet merkezi olan İstanbul'a yönelindi. İstanbul'a ulaşıldıktan altı ay sonra İskenderiye halkının aman dilediği haberi geldi. Sultan'ın müsaade haberini ulaştırmak için haberciler gönderildi. İskenderiye halkı, Venedik'ten getirttiği beş gemiye aileleriyle binerek kaleyi boşalttı. İskenderiye Kalesi Daru'l-İslam olduğundan, yani İslam memleketine dâhil edildiğinden minberlerinde cuma hutbeleri Fatih Sultan Mehmet Han'ın ismiyle okundu. Burada İslamiyet'in hükümleri uygulanmaya başlandı.

POLYA KALESİ'NİN ELE GEÇİRİLMESİNİN BİLDİLMESİ

Fatih Sultan Mehmet Han'ın İskenderiye Seferi'nde zor bir inişten, iki kişinin yardımıyla inip uzun zaman yolda yürüdüğü rivayet edilir. Sultan dinlenmek için iki elini oturak yaparken [271b] yanındaki has adamlarına hitap eder: "Tedbirli, işbilir bir vezirim yoktur ki bu hizmeti yerine getirip bitirseydi ve biz bu sıkıntıları çekmeseydik." O zamanlar Hersek Oğlu Ahmet Paşa sancaktardı ve Sultan'dan iltifatlar görüyordu. Sultan, çoğu zaman onun akılcı ve tedbirli sözlerini dinleyip kabul ederdi. O sebepten Ahmet Paşa, haddini aşır Yenihisar'da mahpus olan Gedik Ahmet Paşa bu seferde bulunsaydı, bu hizmeti layıkıyla yapar ve Sultanımı bu sıkıntıdan kurtarırdı, dedi. Sultan Mehmet Han bu sözü görünüşte önemsemese de Ahmet Paşa'nın eski hizmetlerini ve kendisiyle olan hukukunu hatırladı. İstanbul muhafızına, Boğazkesen Hisarı'nda mahpus olan Gedik Ahmet Paşa'nın hürmetle ve kendisine ikramlar yapılarak çıkarılmasını emretti. İstanbul'dan kaftanlar ve şanına layık bahşişler

gönderilmesini ferman etti. Selanik Sancağı'nı kendisine ihsan etti. İskenderiye Seferi'nden İstanbul'a döndüğünde de, Arnavut vilayetini eşkıyadan temizlemesi ve bazı yerleri ele geçirmesi için Avlonya Sancağı'nı kendisine verdi. Gedik Ahmet Paşa da kimini tedbirle kimini de kılıçla hizaya getirip istenen yerleri ele geçirdi. Sonra, Polya vilayetini zaptetmek için İstanbul'dan, Sultan'dan, müsaade aldı. 1480'de istediği kadar asker ve techizat kendisine verildi. Donanmanın da kendisi için hazırlanması emredildi. Yeniçeri ve azeblerden gerektiğince asker ve kadırga hizmetine sunuldu. Gedik Ahmet Paşa tüm bu hazırlıktan sonra Polya yakasına ulaştı. Önce, ilk hamlede Anavarın Kalesi'ni, [272a] sonra da birçok kaleyi fethetti. Polya Valisi Rayka adlı Kafir, kaçarak İspanya Kralı'na sığındı. Paşa bir müddet Polya'da kaldı. Bu sıralarda kendisine Sultan Mehmet Han'ın ikbal güneşinin tutulduğu ve devlet aynasında Beyazıt Han'ın görüldüğü haberi ulaştı. Paşa, o diyarın en kıymetli eşyasından yüklü bir hediye hazırlayıp İstanbul'a geldi. Maksudı, Polya kalelerinden ele geçiremediklerini zaptetmek için asker ve techizat almaktı. Ama o kalelerin alınması ilm-i ezeliye nasip edilmediğinden fetih mümkün olmadı.

Bu konu kısaca şöyledir: Polya'dan kaçan ve İspanya Kralı'na sığınan Voyvoda Kral'dan yardımlar aldı. Gedik Ahmet Paşa'nın, yeni sultan olan Beyazıt Han'ı görmek, yeni fetihler için asker ve mühimmat istemek için İstanbul'a gitmiş olmasını fırsat bildi. 1481 senesinde kırk parçadan oluşan İspanyol gemileriyle Polya'ya döndü. Ejderha gibi toprakla, Polya Kalesi'nin duvarlarını yıktırdı. Kaledeki Osmanlı askerlerinin çoğu şehit oldu. Hatta Voyvoda'nın askerleri o gururla Paşa'yı da öldürmek için takip ettiler; ama isteklerine kavuşamadılar. Çünkü Paşa, Polya Kalesi'ne girmişti.

884 SENESİ (MART 1479-ŞUBAT 1480) OLAYLARI

Mücahitler Sultanı, İskenderiye Fethi'nden sonra birkaç gün hilafet merkezi İstanbul'da kaldı; ama akli ve gönlü yeni fetihlerle meşguldü. O sebepten, Kırcaini Sancak Beyi'ni otuz parçalık tam techizatlı gemi ile Azak Denizi kıyısındaki kaleyi fethetmek için gönderdi. Çünkü o kale, Kefe Fethi'nde bazı engeller yüzünden düşman topraklarında kalmıştı. Bu defa kuşatıldığında, kaledekiler, muharebeden önce kaleyi teslim ettiler. O kale ve memleket, kuzeydeki şehirlerin en büyüklerindendir. İşlek ticaret iskeleleri olan Urus, Çih ve Lih büyük bir kolaylıkla İslam topraklarına katıldı.

884 SENESİ'NİN (MART 1479 – ŞUBAT 1480) DİĞER OLAYLARI

Şehirlerden biri Turul'dur. Burası, Bayburt ile Erzincan yakınındadır. [272b] Çenha denilen gümüş ve altın madenleri buradadır. Turul'un hâkiminin Uzun Hasan ile daima ittifakı vardı. İstanbul ile arasında çekişme vardı. Sultan Mehmet Han da bu durumdan rahatsız olduğundan, oğlu Şehzade Beyazıt'a ferman göndererek, Veziriazam'ı ve komutanlarıyla Turul'un zaptedilmesini emretti. O da veziri Reffas Sinan'ı askerleriyle beraber gönderdi. Turul Hâkimi, karşılık vermeye gücü olmadığından Azerbaycan'a, Uzun Hasan'ın yanına kaçtı. Turul, Osmanlı-İslam ülkesine çok kolay katıldı.

884 SENESİ'NİN (MART 1479 – ŞUBAT 1480) DİĞER OLAYLARI

Diğer bir olay da, Bozcaada'nın imar edilmesidir. Anadolu'nun kıyısındaki Yunan Adaları ve Frenk toprakları Müslümanların eline geçtiğinde, Osmanlı devleti yeni kuruluyordu. İslam askerleri bu Yunan adalarından Bozcaada'da ve Sisam adasında, gündün güne azalmıştı. Yerleşim yerleri ıssızlaşmıştı. O sebepten adalar hırsız ve korsan yatağı haline gelmişti. Bunlar sürekli olarak tüccar gemilerinin yollarını kesiyorlardı. Fatih Sultan Mehmet Han, o adalara birer sağlam kale yapılmasını emretti. Sipahilerden ve halktan buralara yerleşenlerin, kanunlara uygun olarak alınan her türlü vergiden muaf tutulmaları emrini verdi. Sultan'ın bu akıllıca iskan fikri sayesinde, uzaktan ve yakından gelen çok kimse buraları vatan edindi. Adalar, imara ve tarıma çok uygun olduğundan, gün geçtikçe mamur oldu. Tüccarlar buralardan narenciye, limon, portakal, incir ve zeytin ihraç etmeye başladı. Bu adalardan biri de, eski kitaplarda ve kaynaklarda Mel'us ismiyle bilinen Limni adasıdır. Bu adada "tin-i mahtum" (letas, beyaz kil, limnia sphragis) denilen şifalı balçık madeni çıkarılıyordu ve bu balçık toprak, panzehirlerin en etkililerindendi. Bu, "tiryak – ı faruk" denilen panzehirin ana maddelerindendir. [273a] Limni Adası'nı Müslümanlar fethederken Kafirler, Müslümanların bu kıymetli madeni kullanmalarını istemedikleri için adayı terk etmeden önce bunun çıkarıldığı yerleri belirsiz hale getirmişler. Madenin ismi iki yüz sene unutulmuş. Doktorlar bunun yerine "kilermeni" kullanırlarmış. O asrın hekimleri, tin-i mahtum'u eski hekimlerin kitaplarında okuyup Sultan'ın emriyle Limni Adası'na gittiler. Daha önce çıkarıldığı yeri bularak bir miktar numuneyi Sultan'ın huzuruna getirdiler. Bu maden, Sultan tarafından beğenildi. Limni adasında çıkarılan ocaklar

onarıldı, her yıl bunun mahsulünden büyük paralar kazanıldı ve beytülmal için gelir kaynağı oldu.

884 SENESİ'NİN (MART 1479-ŞUBAT 1480) DİĞER OLAYLARI

Fatih Sultan Mehmet Han'ın saltanat zamanının ortalarında Anadolu'dan faziletli bir Müslüman, Hac'dan dönüp saadet mekezi İstanbul'a geldiğinde, hacıların çöllerde susuzluk yüzünden çektikleri sıkıntıları, hayır sahiplerince önceden yaptırılmış olan su kuyularının ve çeşmelerin yok olmaya yüz tuttuğunu Sultan'a bildirdi. Fatih Sultan Mehmet Han, Mısır Sultanı'na bir mektup yazarak durumu bildirdi. Hacıların ve hayvanlarının susuzluktan dolayı çektiği sıkıntıları yazdı. Gayesinin, eski hayrat yerlerinin tamirinden çok, yenilerini yaptırmak olduğunu, bunun için de helal yoldan kazanılmış parayı ve bu işleri yapacak kimseleri hazırladığını belirtti. Bu çok hayırlı işte kendilerine müsaade istedi. Mısır Sultanı olan Çerkes'in cahiliye damarı kabardı. Kendileri varken bu hizmetin başkaları tarafından yapılacak olmasının utanç verici olduğunu belirterek: "Bizim tamire gücümüz yok mu ki, yabancı kimseler memleketimize gelsinler de iş görsünler?" şeklinde çok yakışsız ve cahilce bir cevap gönderdi. Osmanlı devleti ile Mısır arasında ayrılık meydana geldiği sırada, Dulkadiroğulları Vakası ortaya çıktı.

DULKADİROĞLU'NUN MISIR'A SİĞİNMASI

Dulkadiroğlu Budak Bey, Mısır Sultanı'na iltica etti. Sultan da onun tahrikiyle Budak Bey'in kardeşi Melik Arslan'ı öldürmek için fedai gönderdi. O kanlı katil, birkaç gün Maraş Camisi'nde ibadetle meşgul olurken, bir taraftan da öldüreceği Melik Arslan'ı kolluyordu. Nihayet bir fırsatını bulup Arslan Bey'i şehit etti. Budak Bey de Mısır Sultanı'nın [273b] yardımıyla, kardeşinin tahtına geçti. Dulkadir Beyleri, Budak'tan hoşlanmadılar. Budak Bey'in, Sultan Mehmet Han'a sığınan kardeşi Şehsuvar Bey'e mektuplar gönderip gelmesini rica ettiler. Şehsuvar Bey kendisinin davetini içeren mektupları Sultan Mehmet Han'a göstererek kendisinden gelecek emirleri bekledi. Padişah da Şehsuvar Bey'in bir miktar asker yardımıyla Dulkadiroğlu Beyliği'ni zaptetmesini sağladı. Budak Bey, önce Şam'a, oradan da Mısır'a giderek yardım istedi. Mısır Sultanı da kendisine asker vererek yardımcı oldu. Ancak bu askerler bozguna uğrayınca Budak kaçtı. Şehsuvar'ın askerleri ile Mısır askerleri

defalarca savaştı. Her savaşta Arap askeri mağlup oldu. Mısır saltanatı, Hoşkadem'den Kayıtbay'a geçtiğinde Kayıtbay da Şehsuvar'ı yakalamak için asker gönderdi. Ancak, gönderdiği askerler bozguna uğrayıp geri döndüler. Sonunda Kayıtbay, Sultan Mehmet Han'a hediyeler gönderdi. Han'a, Şehsuvar'a yardım etmeyip Şehsuvar'ın ülkesinin Osmanlı topraklarına katılmasını teklif etti. Sultan Mehmet, Kayıtbay'a gönderdiği cevabında, Şehsuvar'a defalarca nasihat ettiğini, eğer bildirdikleri şekilde hareket ederlerse bundan sonra Şehsuvar'a yardım etmeyeceklerini yazdı. Kayıtbay da bunun üzerine etraftaki Türkmen beylerine mektuplar yazıp bolca flori gönderdi. Rum Padişahı Sultan Mehmet'in kendisinin hatırına Şehsuvar'a yardım etmekten vazgeçtiğini, kendilerinin de bundan böyle Şehsuvar'a yardımı bırakmalarını, Müslümanlar arasında kan dökmenin ve savaşmanın yasaklanmış olduğunu bildirdi. Türkmen beyleri de bu hassas durumda, terazi gibi dengeli oldular. Mısır Sultanı Kayıtbay'ın fermanına uygun davrandılar. Şehsuvar Bey, komutanlarının ve beylerinin dağıldığını görünce [274a] mecburen Zamantu Kalesi'ne kaçtı. Düşman askerleri de kaleyi kuşattı. Başkomutanları olan gaddar eğer Mısır Sultanı'na itaat edersen memleketinin elinde kalmasını sana taahhüt ederim, diye haber gönderdi. O da bu hileye aldanıp garanti altında kaleden çıktı. Kendisine düşman olan ordunun komutanıyla buluştu. Çerkes emirleri arasında birlik ve birbirlerine güven yoktu. Çerkes beylerinden biri, başkomutanları olan bu gaddara muhalefet edip "Sen Şahsuvar Bey'le anlaştınsa da bu beni bağlamaz. Benimle birlikte Mısır Sultanı'na gelsin, Sultan ne derse öyle olsun." dedi ve kavga çıkardı. Böyle hileli ve dengesiz bir kararla, çaresiz Şehsuvar'ı Mısır'a götürdüler. Mısır Sultanı, kendi kuvvet ve otoritesini göstermek için Şehsuvar'ı Kahire sokaklarında hakaretlerle dolaştırıp astırdı. Kardeşi Budak'a asker verip, Şehsuvar'ın yerine gönderdi. Mısır Sultanı'nın, Sultan Mehmet Han'a söz verdiği halde sözünde durmaması ve yerine Budak'ı göndermesi, Sultan Mehmet'i öfkelendirdi. Sultan Mehmet, aynı sene içinde Budak'ın, Alaüddeve adlı kardeşine asker yardımı yaptı ve onun yerine gönderdi. Alaüddeve, Dukadiroğulları Bey'i oldu, Budak Şam'a kaçtı. Alaüddeve de kendisini sultan yapan Osmanlı Sultanı Mehmet Han'a ihanet edince layık olduğu cezayı gördü.

885 SENESİNİN (MART 1480 – ŞUBAT 1481)

KARIŞIKLIKLARI VE SIKINTILARI

Bu sene meydana gelen olaylardan biri, Sultan Mehmet Han'ın hilafet merkezi İstanbul'da büyük ve tam techizatlı bir ordu hazırlamasıdır. Sultan, güçlü komutanlarından Hüseyin Oğlu Ayni Bey'i, Mihaloğlu Ali Bey'i ve Malkoçoğlu Bali Bey'i bu otuz bin süvarilik ordunun başında Osmanlı'ya haraç veren devletlerden Eflak Voyvodası'nın memleketi Rahen'den Macaristan'ı yağmalamaya ve hadlerini bildirmeye gönderdi. Ancak ordunun başındaki bu üç komutan, birbirlerinin emrine girmeyi utanç saydı. Her biri [274b] kendini emir ve karar merkezi saydı. Elleri geçen esirleri ve ganimetleri kendi tarafında topladı. Hile yapmayı çok iyi bilen Kral, Osmanlı ordusunun komutanlarının kendi aralarındaki bu karışıklığı ve başa buyrukluğu duyunca bütün giriş ve geçiş yollarını kapattı. Savaş ve kavga binasını kurdu. Parça parça olmuş Osmanlı ordusu birbirine yardım edemedi. Kendini savaş sanatında ve kahramanlıkta en önde ve rakipsiz gören Ayni Bey, Kral'ın ordusuyla karşılaşınca, kötü yöntemlerinin dışında, komutanların birlikte hareket etmemelerinden dolayı şehit oldu. Ali Bey ile Bali Bey, Ayni Bey'in şehadet haberini duyduklarında, kendilerine tâbi olanlarla birlikte kaçtılar. Osmanlı askeri bozguna uğradı ve düşman memleketinde yollar kapandı. Durumu özetleyen Farsça mısranın tercümesi:

“Senin düşmanın bile senin düştüğün bu kötü hale düşmesin”

Ayni Bey'in kabrinde beliren nur parıltılarını Kafirler bile görmüş. Müslüman olmamalarına rağmen, işin iç yüzünü bilemeseler de Macar Kralı nur saçan bu kabrin üzerine bir kümbet yaptırdı. Kafirler, Ayni Bey'in mezarına saygı gösterip adaklar adar, kandiller yakarlardı. Durumu özetleyen Farsça beytin tercümesi:

“Gerçi fanilik rüzgarı senin hayat mumunu söndürmüştür

Şehadet nurunun parıltısı senin başında parlansın”

İSLAM ORDUSU'NUN RODOS ADASI'NDAN ÜZÜNTÜYLE DÖNÜŞÜ

Rodos adası, Frenk Denizi'nde (Adriyatik) bulunan adaların en geniş, en büyüğüdür. Rodos adasındaki kale de Yunan adalarındaki kalelerin en yükseği ve en

sağlamıdır. Rodos, Aydın sınırının tam paralelindedir. Bazen dağları ve kalelerinin durumları Aydın sahillerinden görülmektedir. Rodos adası, Frenk memleketlerine açılan bir kapı gibidir. Anadolu, Şam ve Mısır arasında gidip gelen deniz taşımacılığı yapan araçlar daima, bu adadaki toprak olasıca Kafirlerin zararlarından korkmaktaydı. Ada, aynı zamanda Frenk korsanlarının yatağı durumundaydı. O sebeplerden, Sultan Mehmet Han Rodos Kalesi'nin fethini önemsiyordu. 1479'da, [275a] Hz. İsa yaratılışlı olan Vezir Mesih Paşa'yı mücahitlerin başkomutanı yaptı. Vezir'in yanına üç bin yeniçeri, kırk bin azeb ve kapıkulundan oluşan birkaç bölük ve Rumeli beylerinden de bazısını verdi. Onları Rodos'a yakın iskelelerden Padişah donanmasıyla gönderdi, Anadolu askerini de karayoluyla yolladı. Bütün bu kara ve deniz birliklerinden başka, altmış parçadan oluşan, her türlü top, tüfek ve diğer savaş araçlarıyla dolu büyük kadırgalar da Gelibolu'dan Rodos'a doğru yola koyuldu. Sonunda Mesih Paşa, mücahit askerleriyle adaya çıkıp toprakları ve şehirleri yağmaladı. Halkı esir alıp deniz ve sahra tarafından Rodos Kalesi'ni kuşatmaya başladı. Önce bütün kuvvetini, deniz tarafındaki Arap Boğazı denen kalenin fethine sarf etti.

Tarih kitaplarında yazılı olduğu üzere Muaviye bin Ebi Süfyan, Mısır ve Şam'a İslam sancağını dikip İran ve Irak'ı da tamamen zapt ettikten sonra, karadan ve denizden İstanbul'a asker gönderdiği zaman Rodos'un fethine de büyük önem vermiş. Gönderdiği küçük askeri birlikler, Rodos'u koruyan Kafir askerleri bastırıp yok etmek için önce, Rodos Kalesi'nin deniz tarafında bir kale yapmışlar. Ancak o tarihlerde fetih nasip olmayıp İslam Askeri geri dönünce o "Burc-ı Arabî" yani Arap Kalesi, Rodos'un hâkimi olan Kafirlerin eline geçmiş. Bu kale, aslında düşmanları zayıflatmak için yapılmışken, Rodos Kalesi'nin korunması için sağlam bir yer haline gelmiş. Mesih Paşa bundan dolayı, önce bu Arap kulelerinin fethi için Ada'dan kaleye kadar köprü çektirdi ve deniz tarafından, gemi girişlerini engelledi. Osmanlı yiğitleri soyunarak denize atladılar. Top ve tüfekten korkmadan kaleye yöneldiler. Sahra tarafından yürüyen gaziler de örümcek gibi kalenin duvarlarına, [275b] birbirleriyle yarışcasına tırmandılar. O kadar Osmanlı askeri yığıldı ki izdihamdan, o sağlam köprü üç yerinden kırıldı ve binden fazla kişi denize düşerek boğuldu. Binlerce sarık, börk ve başlık su üzerinde yüzmeye başladı. Yere batasıca Kafirler, sipahilerin ümitsizliğinden cesaretlenip denize düşen çaresiz Osmanlı askerlerini top ve tüfekte helak ettiler. Yokluk deryasına salınan gaziler, gemilere girip o felaketten uzaklaştılar. Sonunda, böyle bir hüsrana ile geri çekilmeyi uygun görmediler. Tekrar gayrete gelip aslanlar gibi meydana atıldılar. Dualar ve tekbirlerle hücum ettiler. İslam sancaklarından yedisini

burçlara diktiler. Kaleye dört taraftan saldırdılar. Kalenin etrafı ve girişi mücahitlerle doldu. Düşmanın kanını su gibi akıtan yiğitler, Rodos hazinesindeki malları fakirlik ve ihtiyaç endişesiyle yağmalamaya başladıklarında Mesih Paşa, zaferin kazanıldığını hissetti. Rodos hazinesi, Sultan'ın hissesidir. Mücahitlerin gayretlerinin karşılığı Sultan'ın lütuflarına bağlıdır. Herkes gayretine göre karşılık görecektir. Yağmalamaya son verilsin, diye tellallara ilan ettirdi. Bu moral bozucu ve soğuk sözler, mücahitlerin canını sıkırsa da yağmayı bıraktılar. Yere batasıca Kafirler, kaleye giren askerlerin devamının gelmediğini gördüklerinde, yıkık duvarlardan içeriye girmiş olan İslam askerlerine saldırdılar. Mücahitlerin çoğunu helak ettiler. Hatta eski beylerbeyi, halen Kastamonu beyi olan Süleyman Paşa da şehit oldu. Mesih Paşa'nın cimriliği ile askerlerin açgözlülüğü hüsrana [276a] ve kalenin ele geçirilememesine sebep oldu. Bu kıyım ve kırıngınlıktan sonra ne Mesih Paşa'nın tekrar saldırmaya yüzü ne askerlerin Rodos tarafına bakacak gözü oldu. Paşa'nın bu kötü tedbiri ve Rodos Kalesi'nin alınamaması haberi İstanbul'a ulaştı.

İslam askerinin o tehlikeli bölgeden çıkarılarak Aydın'a dönülmesi, Rodos sahillerinde bulunan Bodrum Kalesi'nin fethedilmesi, sonra da askere izin verilip İstanbul'a dönülmesi ferman edildi. Mesih Paşa, top ve tüfekte Bodrum Kalesi'ni ele geçirmek için ne kadar uğraştıysa da muvaffak olamadı. Ordunun Rodos'ta bulunduğu zaman, dört ayı aşmıştı. Hesap edilen zaman çoktan dolmuştu. Mesih Paşa, askere izin verdi. İstanbul'a yöneldi. İstanbul'a girişine izin verilmediğinden Beşiktaş'ta bekletildi. Sonunda, vezirlikten azledildi. Gelibolu sancak beyi yapıldı, gemilerle o tarafa yola çıktı. Manisa Çelebisi, hem Rumeli ve hem de Anadolu kazaskeriydi. Kendisi kazaskerlikten alınıp vezir yapılınca, Muslihittin-i Kastalanî Rumeli kazaskerliğine, Hacı Hasanzade de Anadolu kazaskerliğine getirildi. Bu sene içinde Molla Hüsrev ve Şeyh Kutbettinzade vefat ettiler. "Rahmetu'llahi aleyhi daimen" ifadesi, vefatları için ebced ile düşürülen tarihtir. (Hicri: 885 / Miladi: 1480)

GAZİLER ŞAHI'NIN SON KISSASI

Allah katında çok yüce makamı olan Sultan, yani fetihler babası Sultan Mehmet Han, sefere çıkacağı zaman gidilecek yeri kimseye söylemez, oraya yaklaşıncaya kadar bunu bildirmez, herkesten gizlerdi. 26 Nisan 1481 Perşembe günü İstanbul'dan çıkıp kadirgayla Üsküdar tarafına geçti. [276b] Bünyesinde değişme, eski hastalıkları olan eklem ve ayak ağrıları nüksedince birkaç gün Üsküdar'da dinlendi.

Sonra Üsküdar'a bir konak mesafedeki Gebze'ye geldiğinde hastalığı iyice arttı. Ecelin engellenmesi imkansız olan eli, hayat ve emel sarayını ele geçirmişti. Din işlerinde de sözü geçerli olan en maharetli doktorların tedavileri, düzeni bozulan vücudunu kuvvetlendirmede. Büyük hekimlerin sağlığı koruyucu tedbirleri kendisini kaderin pençesinden alamadı. Durumu ifade eden Farsça beytin tercümesi:

*“Ömür binası sağlam ve baki değil, ne fayda
Mal, mülk, makam ve şöhrat de kalıcı zannetme”*

Şerefli ve ulvi mizaçlarının ışığı sönmeye yüz tutunca kelime-i şehadet getirerek gözlerini saltanat dünyasına kapattı. Ruh kuşu, Allahu Teala'nın “Ben senden razıyım. Sen de benden razı olduğun halde bana dön!” fermanına uyarak, ikbal güneşine tam bir uğurluluk nasip oldu. Aynı senenin 3 Mayıs'ında, Perşembe günü hayat solukları kesildi. Herkes feryat dumanıyla lacivert göğü kararttı. Nasıl karartmasınlar ki, bunca fetih ve gaza o Gazi Sultan'ındı. Bütün Anadolu ve Balkanlar onun sayesinde ilim merkezi haline geldi. Onun mübarek ismi ve bereketli sıfatları için yazılan kitapları saymak mümkün değildir. Fakir olan ilim talebelerini altın ve gümüşle zengin etmiş; seyitlere, ululara, ehlişünnet âlimlere, velilere ve ihtiyaç sahiplerine sayısız iyilik ve ikramda bulunmuştur. Kendisinin yaptırmış olduğu cami, bunun etrafında bulunan ve cennet saraylarına benzeyen Semaniyye Medresesi, İmaret-i Amire, Daru'ş-Şifa, ilim talebeleri için yaptırdığı müstakil odalar ile sayısız hayır, başka bir padişaha nasip olmamıştır. Vakfettiği kitaplarda, zamanımızın âlimleri ve bilginleri istifade etmektedirler. Bu kadar çok muteber kitap bu yüzyılda yazılmamış ve toplanmamıştır. Kendisinin kalbi ve beyin hazinesi akli ve nakli ilimlerle [277a] doludur. Uzaktan ve yakından nice nice âlim, fâzıl ve hüner sahibi kimse, onun makamının kapısında ilim tahsil etmek ve talebe olmak arzusuyla çok uzak yerlerden kabileler halinde gelmiştir. Nasiplerine göre ilim tahsil ederek çok yüksek dereceler kazanmıştır.

VE ONDAN

Çünkü bu kargaşa dolu vakanın meydana gelmesi emniyet ve itimad göğünün bedenini inletti. Sultan Mehmet Han'ın o zamanki veziriazamı -Mevlana Celalettin-i Rumî Hazretleri'nin mübarek torunlarından ve anlayışlı biridir- bazı dostlarına ve yüksek rütbeli kimselere danışarak, büyük bir karışıklığın çıkmaması için Sultan'ın

vefatını gizledi. Sultan'ın mübarek bedeninde, eskiden beri devam eden eklem ağrıları nüksettiğinden kendileri, ilaç ve tedavi için kayıkla İstanbul'a dönmüşlerdir ve iki üç gün sonra karagahlarına geri geleceklerdir, diye haber yaydı. On beş günden sonra Sultan Mehmet Han'ın vefatı yeniçeriler arasında yayılınca, yeniçeri askeriyle eski düşmanlığı olan ve onların zararından endişe eden Veziriazam saklandı. Ancak yeniçeriler ve sipahiler, kaçtığı ve saklandığı yeri buldular ve Veziriazam'ı öldürdüler. Bundan sonra meydana gelen olaylar, Sultan Beyazıt Han'ın tahta geçişi anlatılırken inşaallah bildirilecektir.

TEMBİH

Tarih kitapları yazan, ilim ve irfan sahibi olan muhterem kişilerin kendilerinden önceki zamanlarda meydana gelen olayları yazmaktaki asıl gayeleri, kendilerinden sonraki nesillerin gelecekteki olayları, geçmişe tatbik ederek geçmişin izinden gitmelerini sağlamaktır. O sebepten, mücahitler sultanı, cennetmekan Murat Han'ın oğlu Sultan Mehmet Han, Kostantin'i fethi ile en büyük ve en yüce amacına kavuştuğu şerefli ve saadetli zamanlarında [277b] muhterem ecdadının saltanat yıllarında uyguladığı kanunların yazıyla zaptedilmemiş, eksik kalmış yerlerini kendi hükümleri ile tamamlamıştır. Bunun, ebediyen Divan-ı Hümayunlarda kullanılmasına dair ferman buyurmuş. O asırda nişancılık hizmeti ile şereflenen Leysizade Mehmet Efendi'ye bu kanunları yazıp kitaplaştırmasını emretmiş. Leysizade Mehmet Efendi de bunları üç kısımlık "Kanunname" olarak hazırlamış ve Divan-ı Hümayun'da muhafaza edilen Kanunname-i Hümayun'a kaydetmiştir. Günahı ve kusuru çok olan, yararlı bir işi olmayan, bu yazıların sahibi olan ben, Hüseyin kulları, hicri 1022 (miladi 1613) senesinde Divan-ı Hümayun'daki katiplerin reisi olduğumda bana bu Kanunname'nin bir örneğini oradan çıkarıp yazmak nasip olmuştu. Allahu Teala'nın lütfuyla tarih yazmaya izinli kıldım. Bereketlenmek ve uğurundan nasiplenmek için Kanunname'nin örneğini bu kitabıma almayı uygun gördüm. Zamanın, şartların, ihtiyaçların ve anlayışların değişmesinden dolayı bazı maddeleri değiştirilse de Kanunname'nin çoğu maddesi halen kullanılmaktadır.

OSMANLI KANUNNAME'SİNİN BİLDİRİLMESİ

Bu tertip edilmiş Kanunname Risalesi, rahmetli sultan Mehmet Han'ın şerefli dilinden beyan edilmek üzere yazılmıştır

**SULTAN MEHMET HAN'IN KENDİ EL YAZISIYLA YAZDIĞI
KANUNNAME'NİN KOPYASIDIR:**

*“Bu Kanunname, atam ve dedemin kanunudur; benim de kanunumdur.
Keremli evladım, nesilden nesile bununla iş görsün.”*

**1.KISIM: Devlet Yönetim Kadrosunun ve Protokolün Rütbeleri ile
Divan-ı Hümayun'daki Yerlerini Bildirir:**

Evvela bilinmelidir ki, veziriazam, bütün vezirlerin ve emirlerin başıdır. Hepsinin her bakımdan en büyüğüdür. Devletin bütün işlerinin mutlak vekilidir. Malımın vekili ise, defterdarımdır. Veziriazam da defterdarımın nazırıdır. Tayin, terfî, tenzil işlerinde ve her rütbede herkesten ileridedir. [278a] Şeyhülislam, âlimlerin başıdır. Sultanın hususi hocası olan âlim de âlimlerin reisidir. Veziriazamın, ilme hürmetten dolayı şeyhülislam ile sultanın hususi hocası olan âlimi kendinden üstün tutması uygundur. Fetva makamındaki müftü ile sultanın hususi hocası, diğer vezirlerden derece olarak üstündürler, Divan'da onlardan üst sıradadırlar. Divan'da yer alma, sırasına göre: vezirlerin, kazaskerlerin, defterdarların, yeniçeri ağasının, sancak emirinin, kapıcıbaşların, emiriahurundur. Defterdarlarım, İstanbul'daki bütün ağalarımın, sancak beylerinden, altı yüz bin akçelik beylerden de üsttedirler ve Divan'da yukarıya otururlar. Ağalar arasında yeniçeri ağası hepsinden büyüktür. Baş yeniçeri ağası, onun altına sancak emiri oturur. Sonra, sırasına göre: kapıcıbaşı, emiriahur, çuhacıbaşı, çeşnicibaşı, sipahi oğlanları ağası, diğer bölük ağaları, çavuşbaşı, kapıcılar kethüdası, cebecibaşı ve onun da altına topçubaşı oturur. Divan-ı Hümayun'da en yukarıda ve en başta oturmak vezirlerin, kazaskerlerin, defterdarların ve nişancıların hakkıdır. Evvela vezirler oturur. Onların bir tarafına kazaskerler, kazaskerlerin altına da defterdarlar oturur. Vezirlerin diğer yanına nişancı oturur. Nişancının mertebesi vezirlik veya beylerbeyliği ise defterdarlardan yukarıda oturur. Sancak ya da nişancı ise defterdarlardan aşağıda oturur. Nişancı için kullanılacak rütbe ve mertebe, defterdarlar ile aynıdır. [278b] Defterdarlarım, şehzadelerim ile lalalarından üsttedir. Hil'at, kışlık ve yazlık elbise ile ekmekte vezirler, kazaskerler ve defterdarlar aynı haklara sahip gibidir.

Divan-ı Âli sofasında oturmak beylerbeyilerin hakkıdır. Beylerbeyiler, defterdarlar ile kazaskerlerin aşağısına otururlar. Sancak beyleri dışarıda otururlar.

Gerek İstanbul'daki gerek memleketin herhangi bir yerindeki defterdarlarım rütbede, oturma düzeninde ve kendilerine divanda verilen lakablarda eşittir. Beylerbeyiler, vezirlerden bir tabaka aşağıdadır. Taht kadılarının üstünde otururlar. Saltanat merkezim olan İstanbul'daki kadıların dışındakiler, defterdarlarımdan aşağıya otururlar. Bizzat yanıma gelerek bana arzda bulunmaya yetkili olanlar vezirlerim, kazaskerlerim ve defterdarlarımdır. İç halkından kapıağası, odabaşı, hazinecibaşı, harçvekilibaşı ve saray-ı amirenin ağası arz sahibidir; ama bunların başı, kapıağasıdır. Çoğunlukla odabaşı ve kapıağası bana arz eder. Yazılı olarak arz etmek; beylerbeyilerin, ordu komutanları olan ümeranın ve kadıların yetkisindedir. Bana bizzat arz etmenin mertebesi çok yücedir. Mal defterdarlarım, beylik rütbesinden nişancı olanlar, beş yüz akçe aylıklı kadılar ve dört yüz bin akçaya yükselmiş sancak beyleri beylerbeyi olabilir. Sancak beyleri bütün ağaların üzerindedir. Mal defterdarlığından nişancılığa terfi, sancak hükmü ve kararıyla olur. Mal defterdarlığı, sancak kabul ederse, dört yüz elli bin akçe ile verilir. Yeniçeri ağaları ve üzengi ağalarına sancak beyliği, dört yüz bin akçe ile verilir. Bundan eksik aylığı olan, sancak beyi olamaz. İstanbul'dan, Darussaadet'immin ağaları, sancak beyliğine dört yüz bin akçe ile [279a] atanır. Divan-ı Hümayun yemeklerinde veziriazam, baş defterdar, diğer vezirler ve nişancı bulunabilir. Kazaskerler bulunamazlar ve ayrı yerler. Kanunuma göre mal defterdarları, beylik yolundan nişancı olanlar, bir defaya mahsus vezir olabilir. Veziriazamın önünden kalkan yemek çavuşbaşına ve beraberindekilere verilsin. Diğer vezirlerin önünden kalkan yemek, maiyetindekilerle beraber reisülkütuba verilsin. Kazaskerlerin önünden kalkan yemek kapıcılar kethüdasına verilsin. Çavuşbaşı, reisülküttab, kapıcılar kethüdası ve hizmetkarlar Divan'da oturamazlar. Görevlerinden alınmış beylerbeyiler ile beyler bir mesele için Divan'a geldiklerinde vezirlerden, nişancıdan ve defterdarlardan aşağıya otururlar. Eğer mal defterdarlığından veya üzengi ağalığından usulüne göre yükselerek beylerbeyi olmuşlarsa otursunlar. Maiyyetinde çalışanlara sarık sarılı kavuk taktırmak vezirlerin, kazaskerlerin ve defterdarların yetkisindedir. Beylerbeyiler ve sancak beylerinin üsküflü takmaları gereklidir. Selam çavuşunun vezirler ile defterdarların emrine verilmesi gereklidir.

Padişah tuğrasını çekme işinde her vezir nişancıya yardım edecektir. Baş defterdar bütün malımın nazırı yani sorumlusudur. Bununla ilgili her iş kendisine verilmiştir. Onun izni olmadan hazineye bir akçe dahi giremez, hazineden çıkarılamaz. Baş defterdarın saygınlığı ve değeri Rumeli beylerbeyi ile eşittir. Malımın defterdarı, vekilidir; çıkarılması, tutulması onun vazifesidir. Katiplerin göreve atanmaları ve

görevden alınmaları defterdarlarımın yetkisindedir. Saltanatın bütün işlerinde veziriazam, diğer vezirlerle ve defterdarlarımla istişare etsin. Saltanat işlerini onlardan başka hiç kimse bilmesin. Padişahlık tuğramla, yani mührümle hüküm vermede üç kişi görevlidir: Dünya işleriyle ilgili hükümler genellikle veziriazamımın, şahsi malımla ilgili hükümler [279b] defterdarlarımın, İslamiyyet'e uygun olan dava hükümleri de kazaskerlerimin buyurulduyuyla yazılsın. Baş defterdarlarım bile işlerini veziriazam ile istişare etsinler. Devlet işlerine ait gizli işleri ikinci vezir bile duymasın. Çocuklarımdan vefat edenlerin cenazesine vezirlerim, kazaskerlerim ve defterdarlarım katılsınlar. Mal defterdarlarım, baş defterdarlığın makamına çıkabilirler. Defterdarlık makamına üç rütbeden yükselme olsun: İlk kanunum defter emini ile şehremininin, defterdar olabilmesidir. Üç yüz akçe aylıklı kadı da defterdarlık rütbesine yükselebilir. Üç yüz akçe aylıklı kadı, beş yüz akçe aylıklı kadı ile aynı mertebededir. Reisülküttab da defterdar olabilir. Rütbe olarak, defterdarın altında defterdar emini ve bunun altında da şehremini vardır. Şehremini, yüz yirmi akçe ulufe ile mutasarrıf olsun. Mertebeye göre sıralamada yeniçeri katibi, reisülküttabın aşağısında oturur. Bunun aşağısında sırasıyla ruznameci, sipahiler katibi, mukabeleci, mukataacı, terekeci ve reis katipleri oturur. Yukarıda belirtilen katipler hoca makamındadırlar. Divan'da uzun yenli üst kaftanlarıyla hazır bulunurlar. Bu belirtilen katiplerin göreve getirilme ve görevden alınma yetkisi defterdarlarındır. Katipler, defterdarın personelidir. Ulufe müteferrikası, çeşnicilerden rütbece üstündür. Çeşnicilerden sonra tımar müteferrikası, sonra çavuşlar gelir. Çavuşlardan ve katiplerden hangisi kıdemliyse o öndedir. Çavuş ve tımar katibi serbesttir. Ulufe müteferrikaları tımar defterdarı olabilirler. Tımar defterdarları defter kethüdası olabilir. Rumeli defter kethüdası da imkan verilirse, mal defterdarı olabilir. Kanunuma göre reis katipleri; hazine katibi, mukataacı ve muhasebeci olabilir.

Sahn [280a] mollalarının makamı Mevleviyyet makamıdır. Onlar bütün sancak beylerinden rütbece ileridirler. Dâhil müderrisi ile hâric müderrisi de Mevleviyyet makamındadır. Aylıkları ellişer akçadır. Yaptırmış olduğum Semaniyye Medresesi'ndeki müderrislik görevinden sonra bir üst rütbe, beş yüz akçe aylıklı kadılıktır. Ayasofya Medresesi için de hüküm böyledir. Medreselerden önce; aylığı yirmi akçe, sonra sırasıyla yirmi beş, otuz, otuz beş, kırk, kırk beş ve elli akçelik aylığa kadar çıkılır. Elli akçe aylıklı müderris bütün ağalardan üsttedir. Bu müderrisler, Semaniyye Medresesi'nde göreve başladıklarında, aylıkları beş yüz akçaya çıkınca önce kadı, sonra kazasker olurlar. Saltanat merkezim İstanbul'daki kadı, beylerbeyileri ile aynı rütbededir. İstanbul dışındaki yerlerde yirmi akçayla vazifeli müderrisin aylığı,

kadı olunca kırk beş akçe olur. Üç yüz akçe aylıklı kadı, Mevleviyyet makamına rütbece yakındır. Yüz elli akçe aylıklı diğer kadılar, defter kethüdarları ve alay beylerinden üsttedirler. Ama iki yüz bin akçe aylıklı olsa da sancak beyinin aşağısında otururlar. Üç yüz akçelik aylıklı olmazlarsa, mal defterdarlığına hak kazanamazlar. Dâhil mollalarına ve Semaniyye müderrislerine mal defterdarlığı ve nişancılık verilmesi kanunumdur. Veziriazamın oğulları altmış akçayla, diğer vezirlerin oğulları elli akçayla, nişancının oğulları kırk beş akçayla ve beylerbeyinin oğulları kırk beş akçe ile vazifelendirilirler. Yani, müteferrika olurlar. Sancak beyinin oğullarına otuz bin akçe zeamet, çavuşun oğullarına ise on bin akçe tımar verilsin. Mevlana Celalettin-i Rumî Hazretleri'nin torunlarından olan Müftü Efendi ile Hoca Efendi'nin oğullarına şehremininden altmış akçe ulufe verilsin. Kazaskerin oğulları kırk beşer akçe aylıkla mutasarrıf olsunlar. Şehzade hocasının oğlu [280b] otuz akçe ulufeyle, sahn mollasının oğlu yirmi akçe aylıkla mutasarrıf olsun. Yeni mülazım olan, zeamet isterse kendisine yirmi bin akçe zeamet verilsin. Veziriazamın Altı binden bir eksik tımarı istenmeden vermeleri kanunumdur. Defterdarlarım, hazinemden iki akçayı kendilerinden istenmeden versinler. Beylerbeyiler tımar ve zeameti toparlayıp arz etsinler. Arzları kabul edilsin. Her binde bir defa, defterdarım, gelirlerimi ve masraflarımı bana bildirsin. Elli akçe aylıklı müderrisler; reisülküttab ve defter emininden yukarıda otururlar. Ama defter emini, rütbede defterdara yakındır. Şehremininin ve reisülküttaptan üstte oturur. Defterdarlarım, maiyetinde çalışan personelini, derecelerine göre çavuşluk, sipahilik ve katiplik rütbelerine çıkarsınlar. Onlara sancak ve zeamet de gerekir. Yeniçerilere her yıl beş zira (240 cm) lacivert yün kumaş, otuz iki akçe, baka akçası ve başlarına sarmaya altı zira (288 cm) astar versinler. Yayabaşlarına beşer zira (240 cm) yün kumaş versinler. Saltanat işlerine ve durumlarına bu kadar nizam verildi. Benden sonra gelen keremli çocuklarım da gerektiğinde düzenlemeye çalışsınlar.

2.KISIM: Saltanat İşleriyle Alakalı Tertibleri ve Bayram Törenlerini

Bildirir:

Evvela bir arz (kabul) odası yapılısın. Kendim perde arkasında oturayım. Haftada dört gün vezirlerim, kazaskerlerim ve defterdarlarım huzuruma arz için gelsinler. Divan'a her gün vezirlerim, kazaskerlerim ve defterdarlarım gelince çavuşbaşı ve kapıcılar kethüdası, onları karşılasınlar. Kapı ağası bazı işler için haberi benden [281a] kapıcılar kethüdasına, o da vezirlere, kazaskerlerime ve defterdarlarıma söylesin.

Bir has oda daha yapılmıştır. Odada otuz iki has oda oğlanı, Silahtar, rikabdar, çuhadar, dilbend oğlanı vardır. Oda oğlanları ile ilgilenmek, odabaşının görevidir. Silahtar da acemileri terbiye etmekle görevlidir. Silahtar ve rikabdar elli akçe aylık alır. İlerlerse bölük ağası ve çeşnicibaşı olabilirler. Oda oğlanlarının diğerleri otuz beş akçe aylıkla yükselirler. Silahtarın, kapıcıbaşı rütbesine çıkabilmesi mümkündür. Hazine oğlanı on sekiz, yirmi akçe ile yükselsin. Katipler yirmi akçe ile bölüğe ayrılın. Kiler oğlanı on altı akçe ile yükselsin. Yemeğimi soframa kilercibaşı koysun. Bahçeye bir bostancibaşı konulmuştur. Kayığa bindiğimde kürek çekmek ve dümen tutmak bostancuların vazifesidir. Bayramlarda Divan meydanına oturmam için tahtımın kurulması emrimdir. El öpme esnasında vezirlerim, kazaskerlerim ve defterdarlarım yanımda beklerler. Bayram törenlerinde hususi hocam, fetva makamındaki müftü, vezirlerim, kazaskerlerim, baş defterdarlarım ve nişancım için benim ayağa kalkmam, kanunumdur. Çavuşlara ve alaybeylerine ulufe verilmesi, hizmetlerimde görevli olanların elimi öpmesi kanunumdur. Zeamet ve tımar erbabının el öpmesine gerek yoktur. Yüz elli bin akçalı zeamet sahibinin el öpmesi kanunumdur. Altmış akçeden çok aylıklı kadıların, yirmi akçe aylıklı müderrislerin el öpmesi kanunumdur. Katiplerden asker olanların, defterhane katiplerinin katiplik görevleri varsa, bayramda el öpmeleri kanunum değildir. Devlet memuru olarak çalışan muhasebecinin, yeniçerinin, sipahi katibinin ve ruznamecinin el öpmesi kanunumdur.

[281b] Divanıma, hoca yani efendi makamında olanlar uzun yenli -En geniş yen, kişinin kendi karışıyla bir karışlık olandır.- kaftan ile gelsinler. Seferde, vezirlerimin, kazaskerlerimin, defterdarlarımın yanıbaşında olmaları, onların kanunudur. Görevinden alınmış beyleri ve beylerbeylerini ben davet edersem benimle beraber yürümeleri, bana yanaşık olmaları kanunumdur. Kendi develerimden ve katırlarımdan altı katar katır vezirlerime, beş katar katır defterdarlarıma zahirelerini götürmeleri için verilsin. Kendi ailemden başkasının benimle beraber yemek yemesi kanunum değildir. Şerefli ve büyük dedelerim vezirleriyle yermiş, ben bunu kaldırdım. Seferlerimde, atımın yanında, cep harçlığı florilerin içinde bulunduğu küçük bir sandığı taşımak için binbaşı yürüsün. Evladımdan, soyumdan saltanat kime nasip ve müyesser olursa, (erkek) kardeşlerini nizam-ı âlem için öldürebilir. Bunu âlimlerin çoğu caiz görmüştür. Bu fetva ile hareket edilsin. Has odamın hizmetlisi oğlana yılda dört defa kaftan, takke ve pabuç verilsin. Padişahlık mührüm veziriazamda dursun. Defterdarlarımın izniyle açılan ve mühürlenmiş hazineme akçe, defterdarlarımın izniyle girsin, çıksın.

3.KISIM: Kabahatleri, Karşılıklarını; Devlet Görevlilerine Ayrılan Toprak Gelirlerini, Devlet Görevlilerine Divan-ı Hümayun'dan Çıkan Yazılarda Kullanılan Lakapları (Hitap Şekillerini) Bildirir:

Evvela, işlenen suçun ne ve nerede olduğu öğrenilir. Miri sübaşları ile tımar sübaşlarına suçunun karşılığı olarak üç bin akçe kesilir. Göz çıkarmanın bin beş yüz, kol koparmanın bin, baş yarmanın elli akçe cezası vardır. Fuhuş ile yani cinsel organ adları kullanarak sövmenin İslamiyyet'e uygun olarak ta'zir yani azar, dayak, öldürme ya da kırk akçe cezası vardır. Bir kişi, bir kişinin nikahlı karısına veya kapısından, camından evinin içine bakarsa cezası alınsın. Çavuşlar ve katip tımarı beyler, suçları kısas ve had gibi büyük olmadıkça, zincire vurulmazlar. Has topraklarım olan öylerin ve tımarların [282a] işlemlerini götürü defterdarlarım yapar. Defterdarlarım, bana yakışacak ve yararlı olacak has yerleri kimde bulurlarsa, vezirlerimde bile olsa, alsınlar. Karşılığında onlara hasılatı olmayan yerlerimden versinler. Vezirlerim, 1.200.000 akçe gelir elde etsinler. Nereden gelirse gelsin, bana gelen her haraçtan ve hediyeden vezirlerim ile defterdarlarım da pay verilsin. Beylerbeyilere en az 800.000 olmak üzere, 1.000.000 veya 1.200.000 akçelik has verilsin. Defterdarlara 600.000 akçelik has verilsin. Eğer hazineden yıllık olarak verilecekse 150.000 - 240.000 arası akçe verilsin. Vezirlerime yıllık verilirse, 240.000 - 350.000 arası akçe verilsin. Diğer vezirlerime de 120.000 akçe verilsin. Veziriazamım emeklilik isterse, senede 150.000 akçe verilsin. Beylerbeyiler, 150.000 akçeyle emekli olsunlar. Baş defterdar 90.000, mal defterdarlarım 80.000, sancak beyleri 60.000 akçeyle emekli olsunlar.

Kızlarımın evladından olanlara beylerbeyilik vazifesi değil, ağır sancaklar verilsin. Vezirlerime otluğumdan, yetecek kadar otluk verilsin. Şehremininden yeteri kadar odun, bedel olarak alınsın. Defterdarlarım, kendi haslarımdan gerek ikram gerek emanet olarak verilen her 226 kilogramlık yük için 1.000 akçe imza hakkı alsınlar. Devlet kasasına giren her bin akçeden yirmi akçe kesr-i mizan alsınlar. Defterdardarlara hizmet eden katiplere de kitabet payı olarak bedel ödensin. [282b] Kadılar bir dosyadan 7 akçe, senetten 32 akçe, sicil örneğinden 12 akçe ve imzadan 12 akçe iş yapma parası alsınlar. Miras mal paylaşımından binde yirmi akçe, bakire nikahı kıymaktan 32 akçe, dul nikahı kıymaktan 15 akçe iş yapma parası alsınlar. Hazineden, kazaskerlerine günde 500, yeniçeri ağasına 450, sancak emirine 180, miriahura 150, kapıcıbaşlarına 150, bölük ağalarına 125, çavuşbaşına 60, kapıcılar kethüdasına 60, cebeci ile topçubaşına ise 50'şer akçe ulufe verilsin.

DİVAN'IMDAN ÇIKAN YAZILARDA HİTAP ŞEKİLLERİ ŞU ŞEKİLDE YAZILSIN:

Veziriazamın Lakapları: Düstur-ı Ekrem, Müşir-i Efham; Nizamü'l-Âlem, Nazımu Menazımı'l-Ümem; Enisü'd-Devleti'l-Kahira, Celisü's-Saltanati'z-Zahira; Müdebbiru Ümuri'l-Cumhuri Bi'r-re'yi's-sayib, Mühimmü Mehammi'l-Enami bi'l-Fikri' s-Sakıb; Mü'essisü Bünyani'd-Devleti ve'l-İkbal, Muhtessu Erkanı's-Se'adeti'l-İclal; El-Mahfufi bi-Hufufi'l-Meliki'l-A'la ve Vezir-i A'zam Edama'llahü Te'ala İclalehu. Diğer vezirlere, bir fikra eksik yazılsın.

Fetva Makamındaki Müftü Efendiye, Hususi Hocama ve Kazaskerlere Böyle Yazılsın: A'lemü'l-'Ulema'i'l-Müctehidin, Efzalü'l-Fuzala'i'l-Müteverri'in; Yenbu'u'l-Fazli ve'l-Yakin, Varisü 'Ulumi'l-Enbiya'i ve'l-Mürselin; Keşşafü Müşkilati Diniyye ve Sahhahı Muğlekati Yakiniyye; Keşşafü Rumuzi'd-Dekayık, Hallalü Müşkilati'l-Hakayık; Şeyhu'l-İslami ve'l-Müslimin, Müftiyyü'l-Enami ve'l-Mü'minin; El-Müsteğniyyü 'Ani't-Tavsifi ve't-Tebyin, H'acem Mevlana ve Mevlana Muhammet, Edama'llahü Fezayilehu, Hıdmet-i Fetvada olan Mevlana Bedru'd-din ve Edama'llahü Te'ala Fezayilehu.

Defterdarlarımın Böyle Yazılsın: İftiharu'l-Ümera'i ve'l-Ekabir, Muhtaru'l-Kübera'i ve'l-Efahir, Müstecmi'u Cem'i'l-Mefali ve'l-Mekahir; [283a] Zü'l-Kadri'l-Etemm, Ve's-Sadri'l-Ekrem; El-Muhtessu bi-Mezidi, 'İnayeti'l-Meliki'l-Bari, Hızane'-i 'Amiremün Defter-dari; Damet Me'alihi.

Maliyeden Çıkan Yazılarda, Defterdarlarımın Böyle Yazılsın: Kıdvetü Erbabı'l-'İzzi ve'l-İkbal, 'Umdetü Eshabi'l-Kadri ve'l-İclal, Cami'u Vücuhi'l-Emval; 'Amiru'l-Hazayini bi-Ahseni'l-A'mal, El-Muhtessu bi-Mezidi 'İnayeti'l-Meliki'l-A'la; Hızane'-i 'Amirem Defter-darı Damet Me'alihi.

Beylerbeylerine Böyle Yazılsın: Emiru'l-ümera'i'l-kiram, Kebiru'l-kübera'i'l-fiham, Zü'l-kadri ve'l-ihtiram, sahibü'l-'izzu ve'l-ihtişam, El-muhtessu bi-mezidi 'inayeti'l-Meliki'l-A'la, Beglerbegisi Dame ikbalühu.

Sancakbeylerine Böyle Yazılsın: Kıdvetü'l-Ümera'i'l-Kiram, 'Umdetü'l-Kübera'i'l-Fiham, Zü'l-Kadri ve'l-İhtiram ve Sancakbegi Dame 'İzzuhu.

Üzengi Ağalarına Böyle Yazılsın: İftiharu'l-Emacidi ve'l-Ekarim, Cami'u'l-Mehamidü ve'l-Mekarim, El-Muhtessu bi-Mezidi 'İnayeti'l-Meliki'd-Dayim ve Dame Mecdühu.

Beş Yüz Akçe Aylıklı Taht Kadılarına Böyle Yazılsın: Aksa Kuzati'l-Müslimin, Evla Vülati'l-Muvahhidin, Ma'denü'l-Fazli ve'l-Yekin, Huccetü'l-Hakkı 'Ale'l-Halkı Ecme'in, Varisü 'Ulumi'l-Enbiya'i ve'l-Mürselin, El-Muhtessu bi-Mezidi 'İnayeti'l-Meliki'l-Mu'in ve Mevlana Kazi Zidet Fezayilühu.

Sahn-ı Seman ve Dâhil Müderrislerine Böyle Yazılsın: İftiharu'l-'Ulema'i'l-Muhakkıkin, Muhtaru'l-Fuzala'i'l-Müdekkıkin, Yenbu'u'l-fazli ve'l-Yekin, Varisü 'Ulumi'l-Enbiya'i ve'l-Mürselin, El-Muhtessu bi-Mezidi 'İnayeti'l-Müderrisin, Sahn Müderrislerinden Mevlana ve Zidet fezayilühu.

Yüz Elli Akçe Aylıklı Kadılara Böyle Yazılsın: Kıdvetü'l-Kuzati ve'l-Hukkam, Ma'denü'l-Fazlı ve'l-Kelam, Mümeyyizü'l-Halali 'ani'l-Haram, Mevlana Kadı ve Zide Fazluhu. Bunlardan rütbece aşağıda olan kadılara bir fıkra eksik yazılsın.

Şehreminine, Defter Eminine ve Reisülküttaba Böyle Yazılsın: İftiharu'l-E'ali ve'l-E'azım, Muhtaru'l-Ehali ve'l-Ekarim, El-Muhtessu bi-Mezidi 'İnayeti'l-Meliki'd-Dayim ve Dame Mecdühu.

Çavuşlara Böyle Yazılsın: Kıdvetü'l-Emasili ve'l-Akran, Çavuş Zide Kadruhu.

[283b] Katiplere Böyle Yazılsın: Kıdvetü Erbabi't-Tahrir ve'l-Kalem, Zide Kadruhu.

Adına Hutbe Okutan, Para Bastıran, Kıymeti Yüksek Olan ve Osmanlı Devletine İtaat Eden Sultanlara Böyle Yazılsın: Cenab-ı Emaret-Me'ab-i Uhuvvet-Nisab Rif'at-i İktisab-i 'İzzet-İntisab, Mülkiyyü'l-Fe''ali, Melekiyyü'l-Nihad, El-Mahufü bi-Sunufi, Avatıfı'l-Meliki'l-'Alam, Hâkimi Damet Me'alihi, Tehıyyati Safiyyat ve Teslimat-ı Vafıyyat; mahz-ı 'inaye-i padişahi okunduktan sonra "malum ola ki, alamet" gibi ifadeler yazılmasın, "siz" diye hitap edilsin. Aşağısına, "Baki ve's-selam." yazılsın. Ancak, adına hutbe okutmayan, para bastırmayan; saltanat dededen babaya, babadan da kendisine miras olan için ise şöyle yazılsın: Cenab-ı Emaret-Me'ab-ı Eyalet-nisab, El-muhtessu bi-'İnayeti'l-Meliki'l-'Alam, Habeki Dame 'Uluvvühu Tevki'ı Rakim-i Hümayun vasıl olunca, bilinsin ki... diye hitap edilsin. Diğerlerine yazıldığı gibi "Şöyle bilesin. 'Alamet-i şerifeye itimat kılasın." diye yazılsın.

Şehzade Oğullarına: Edama'llahü mahmidehuya hüküm yazmak gerekirse böyle yazılsın: Ferzend-iERCÜMEND-i Es'ad u Emced, Varisü Mülk-i Süleymani, Nur-ı Hadeka'-i Sultani, Tacü Ru'usu's-Selatin, Sahibü'l-'İzzü ve't-Temkin, Mahzu Lutfi'llahi'l-Ekrem, oğlum Sultan Cem için: Edama'llahü bekahü yazılsın.

Mollazadelere ve Paşazadelere Böyle Yazılsın: Kıdvetü'l-Mehadimi'l-Kiram, 'Umdetü'l-Mefahimi'l-'İzami ve'l-Fiham.

Muhterem Hanım Sultanlardan Birisine Hüküm Yazmak Gerekirse: “İffet-Penah-ı Sütret, 'İzzet-cah-ı Dürret, Dürcü's-Selatin Gurret, Burci'l-Havakini'l-'Afifeti'r-rafi'a, El-Masunetü'l-Mükerrameti ve'ş-Şerifeti'l-'Azizeti'l-Muhterameti'l-Mu'azzameti Seyyidetü'l-Havatini A'zam, Benatü's-Selatin; kızıma veya oğlumun kızına damet 'ismetüha.” yazılsın.

Osmanlı Kanunnamesi'nin yazımı burada tamamlandı. Koca Nişancı Celalzade Mustafa Çelebi, [284a] Sultan Süleyman Han'ın emriyle devlet erkânının hitap şekillerini düzeltmiş ve düzenlemiştir. Halen, bu yazdığım makam adları kullanılmaktadır. Asıl şekli, inşaallah Padişah Kanunnamesi'nde açıklanacaktır. Şimdi, merhum Sultan Mehmet Han'ın saltanat zamanındaki büyük âlim ve şeyhleri yazacağız. Müftü, hoca ve kazaskerlerden ise sadece İstanbul, Edirne ve Bursa'dakileri belirteceğiz. Bunların dışındakiler, “Şekayık-ı Numaniyye” adlı esere bırakılmıştır. Oradan okunsun.

SULTAN MEHMET HAN'IN SALTANAT ZAMANINDA BÜYÜK ÂLİMLER:

Mevlana Fazıl Hüsrev: Şerefli ismi Muhammet, babasının ismi Feramuz (Feramerz) dur. Sonranda Müslüman olmuş, Rum asıllıdır. Hüsrev adlı bir emirin kızıyla evlenmiştir. Mevlana, kendisinin eğitimi ve terbiyesiyle ilgilenmiştir. Bu sebepten, “Hüsrev Kayını” diye meşhur olmuş, sonradan “Kayını” kelimesi kaldırılmış ve “Molla Hüsrev” diye tanınmıştır. Sadettin-i Teftazani hazretlerinin öğrencilerinden olan, Anadolu'ya gelip fetva makamına yükselen Haydar-ı Hirevi'den ilmini tamamlamıştır. Sonra, Edirne'deki Şah Melek Medresesi'ne müderris olmuş, burada “Mutavvel” adlı esere haşiye yazmıştır. O zamanlar Edirne'ye gelen Seyyid Ahmet Kırımı'ye bu haşiyeyi gönderdiğinde, Kırımı, haşiyenin sayfalarının kenarına bazı itiraz cümleleri yazmış. Bunun üzerine Molla Hüsrev, şehrin âlimlerine bir ziyafet vermiş. Kırımı'nin yazılarını edeple ve nezaketle takdir etmiş. Yazıların bazı kısımlarını çok güzel cevaplarla reddetmiş. Kırımı Hazretleri de yazdıklarından dolayı kendisinden özür dilemiştir. Molla Hüsrev Hazretleri daha sonra, kardeşinin yerine Halebiyye müderrisi olmuş. Sultan Mehmet Han İstanbul'u fethedince İstanbul'a kadı olarak ilkin Hızır Bey Çelebi'yi görevlendirmiş. Fakat o vefat edince bütün haslarıyla birlikte İstanbul

kadılığını, Galata ile Üsküdar [284b] kadılıklarını ve Ayasofya’da ders verme görevini Molla Hüsrev’e vermiş. Ders günlerinde öğrencilerinin bulunduğu yerde yemek yedikten sonra atına binip talebelerinin önünde ilerler, medreseye girmiş. Çok malı olduğu halde çok ucuz elbiseler giyermiş. Başına küçük bir sarık sarar, fakirler gibi yürürmüş. İnsanların kendisine sevgisi ve hürmeti o kadar büyükmüş ki, cumaları Ayasofya’ya girince, camidekiler hürmetle ayağa kalkar, mihraba varıncaya kadar kendisine yol verirlermiş. Sultan Muhammet Han bu durumu görüp, “Zamanımızın Ebu Hanifesi’dir.” dermiş. Hizmetçileri ve cariyeleri sayılamayacak kadar çok olmasına rağmen, ilim öğrettiği ve kitap yazdığı odasını kendi süpürürmüş. Kadılık ve müderrislik bütün zamanını almasına rağmen, ehlisünnet âlimlerin kitaplarından her gün dört sayfa yazarmış. Şerefli el yazısıyla çok kitap yazıp kendinden sonrasına bırakmıştır. Bunlardan, kendi el yazısıyla yazdığı ve iki nüsha olan “Şerh-i Mevakıf”ı birisi, altı bin akçeye satın almıştır. Dini çalışmaları çoktur.

Sultan Mehmet Han, bir düğün yemeğinde hususi hocası olan Molla Gurani’nin nereye oturduğunu sormuş. Molla Gurani: “Bize layık olan, ayakta durmaktır.” deyince, Padişah da onu sağ tarafına oturtmuş. Molla Hüsrev, Sultan’ın sol tarafına tarafına oturması teklifini dini gayret ve ilmi hassasiyetle kabul etmemiş. “İlmi gayret icabı ben o mecliste bulunmayayım.” diye yazdığı mektubu Sultan’a göndermiş ve hemen bir gemiye binerek Bursa’ya gitmiştir. Bursa’da bir medrese yapıp ders vermeye başlamıştır. Sonra, Sultan Mehmet Han pişman olup kendisini İstanbul’a davet edince ulü’l-emre yani Sultan’a itaat etmek gerektiğinden İstanbul’a dönmüş ve fetva makamına getirilmiştir. İstanbul’da birçok mescit yaptırmış, birçok kitap yazmış ve düzenlemiştir. “Mutavvel”e yazdığı haşiyenin dışında Telvih, Ta’lik ve Adud adlı eserlere de birer haşiye yazmıştır. Kadı Beydavi Tefsiri’nin baş taraflarına ilm-i usul yani akaid ilmine dair, Mirkatü’l-Usul adlı bir haşiye yazmıştır. Ayrıca bunu da, Mir’atü’l-Vusul adıyla şerh etmiştir. Fıkıh ilmine ait Dürer adlı metni ve bunun şerhi olan Gurer’i yazmıştır. En’am suresine ve fıkıh ilmine dair risale yazmıştır. 1480’de vefat etmiş ve naaşı Bursa’ya nakledilip kendi yaptırdığı medresenin bahçesine defnedilmiştir.

El-Mevla Hayrettin Halil: Ataları, Cengiz’in istilasından kaçıp [285a] Kastamonu’ya yerleşmiştir. Kendisi, Molla Hüsrev’in kardeşinden ilim tahsil etmiştir. Fahrettin-i Acemi’den de tefsir ve hadis ilimlerini öğrenmiştir. Molla Yegan, kendisini İsfendiyaroğlu İsmail Bey’e göndermiş, o da Hayrettin Halil’e günlük otuz akçe maaş

bağlamış, Küre'deki bakır madeninden elli akçelik tahsisat çıkarmıştır. Semaniyye Medresesi yaptırılınca, Sultan Mehmet Han'ın hususi hocası Molla Hayrettin, Hayrettin Halil'i terbiye ederek Semaniyye Medresesi'nin birine tayin ettirmiş; fakat Hayrettin Halil kabul etmeyince Kastamonu'daki görevinden alınmış. Amaç, onun maddi sıkıntıya düşünce Semaniyye Medresesi'ndeki yeni görevini mecburen kabul etmesiydi. Kastamonudaki bazı zenginlerin kendisine verdikleri on bin akçeyi de kabul etmeyen Hayrettin Halil: "Ben Allahu Teala'nın kapısından başka kapıya el açmam." demiş. Küre halkı binbir yalvarmayla kendisini kasabaya götürmüş. Burada her cuma namazından sonra vaaz vermeye başlamış. 1475'te Küre kasabasında vefat etmiş ve vaaz verdiği caminin yanına defnedilmiştir. Merzifonlu Şeyh Abdurrahim, Ali isimli halifesine İstanbul'un fethinden önce Şeyh'le Ayasofya'ya gitmişim. Şeyh, buradaki rahiplerle girdiği ilmi tartışmada fikren galip gelince rahiplerden kırkı Müslüman oldu. Ancak Müslümanlıklarını gizledi, demiş. Altısı, İstanbul'un fethinde hazır bulundu. Şeyh Efendi döndüğü zaman bana Taşköprü'de ileri mertebede takva sahibi bir müderris var, onu ziyaret etmeliyiz, dedi. Müderrisin kapısına geldiğimiz zaman parmağından yüzüğü çıkararak bu yüzüğü sakla; çünkü ziyaret edeceğimiz kişi, dindardır. Yüzüğü görüp bizi kabul etmeyebilir, dedi. Görüşme ve sohbetten sonra müderrise, hürmetle veda etti.

Zeyrek Muhammet Efendi: Daha çocuk yaştaiken, hocası Hacı Bayram Hazretleri tarafından kendisine "Zeyrek" lakabı verilmiştir. Molla Hızır Şah'ın da talebesi olmuştur. Önce Muradiye Medresesi'nde müderrislik yapmış. Sonra, Semaniyye Medresesi'ne tayin edilmiş. Aldığı günlük ücretin yirmi akçesini kendi masrafları için kullanır, kalan otuz akçesini Hacı Bayram'ın fakir talebelerine gönderirmiş. Bir gün, Sultan Mehmet Han'ın huzurunda, kendisini Seyyid Şerif Cürcani'den faziletli olduğunu iddia etmesi Padişah'a ağır gelmiş. Padişah, kendisini Hocazade ile ilmi tartışmaya davet etmiş. Hocazade'nin "burhan-ı tevhid" yani Allah'ın zati sıfatlarından olan, birliğine dair delile dayanan en ince ve en zor meseleyle ilgili [285b] sorusu varmış. Padişah'ın fermanıyla, sorusunu Molla Zeyrek'e göndermiş. O da cevabını yazmış. Her ikisinin de yazıları Padişah'a sunulmuş. Padişah, Molla Hüsrev'i hakem tayin etmiş ve bu mübahasenin kendi huzurunda yapılmasını istemiş. Tartışmada, Hocazade Padişah'a dönerek söze başlamış: "Devletli Padişah'ım da bilirlers ki, delile itiraz etmek ve delili reddetmek, iddia edileni reddetmek demek değildir. Sakın ola ki Hocazade, tevhidi inkar ediyor denilmesin." diyerek sorusunu

tekrarlamış. Molla Zeyrek de ona cevap vermiş. Her iki tarafın savunması tekrarlanmış. Böylelikle, yedi gün devam eden büyük bir ilmi tartışma olmuş. Altıncı gün Padişah, her ikisinin de birbirinin yazılarını görüp incelemesi ve ertesi güne hazırlanmasını emretmiş. Molla Zeyrek: “Bende bir nüshadan başka yoktur.” deyince Hocazade, kendindeki iki nüshadan birini verip Molla Zeyrek’teki nüshayı da kendine almış. Veziriazam Mahmut Paşa belinden divit ve mürekkep çıkarıp Hocazade’ye vermiş. Hocazade, Molla Zeyrek’in nüshasının üzerine cevaplarını yazmakla uğraşırken Padişah, Hocazade’ye “Molla, sakın yanlış yazmayasın!” diye latife yapınca Hocazade’nin “Ne kadar yanlış yazsam bile yanlışım hazırlanmış olan nüshadaki yanlıştan çok olmaz.” demesi gülüşmelere sebep olmuş. Yedinci gün, ilmi bahis sona ermiş. Molla Hüsrev, Hocazade’nin üstün geldiğine hükmetmiş. Padişah Hocazade’ye, öldürenin, öldürdüğü kimse üzerinde hakkı olur, sözüne uygun olarak “Hasmını öldürdün ve ben de buna şahit oldum. Hasımının müderrislik görevini ondan alıp sana verdim.” deyince Hocazade, Padişah’ın elini öpüp huzurundan sevinçle ayrılmış. Molla Zeyrek, durumu soran dostlarına şöyle demiş: “Hocazade tevhid delillerini reddettikçe, kendisine kabul ettirmek için başına vurmama Molla Hüsrev izin vermiyordu.” Zeyrek Muhammet Efendi, bu kırgınlıkla [286a] Bursa’ya göç edip oraya yerleşmiş. Hasan Efendi isminde bir komşusu varmış. Bu komşusunun her gün için belirlediği yirmi akçe ve günlük ihtiyaçlarını karşılamasıyla yetinmiş. Ömrünün sonuna kadar da ibadetle meşgul olmuş. Sultan Mehmet Han’ın pişman olup kendisini ısrarla davet etmesine, makam mevki teklif etmesine rağmen kabul etmeyip “Günlük azığı ile kanaat eden kimse için Hasan Efendi gibi kimseyle Padişah arasında fark yoktur.” demiş. Kitap haline getirilmiş telif eseri olmayan Zeyrek Muhammet Efendi muteber kitaplara faydalı ve değerli haşiyeler yazmıştır.

Hocazade Muslihuttin: Babası, Bursa’da ticaretle uğraşmış. Diğer oğullarına çok mal, bu oğluna ise günde bir akçe verirmiş. Hocazade fakirlik içinde gece gündüz ilim ve edep öğrenirmiş. Bir gün babası ve kardeşleriyle beraber Veli Şemsettin Efendi’nin sohbetine gitmişler. Şeyh, bunlar kimlerdir, diye sorunca oğullarımdır, diye cevap vermiş. Şeyh evladına niye farklı muamele ediyorsun, diye sormuş. Babası da bu benim yolumdan ayrıldığı için gözümden düştü, demiş. Şeyh Efendi, Hocazade’nin babasına ettiği nasihatlerin faydası olmadığını anlamış. Babası ve kardeşleri yanından ayrılınca Hocazade’ye demiş ki: “İlim şerefi seni öyle yüksek mertebelere çıkarır ki, baban bu yüce makamını görür, kardeşlerin sana hizmet ederler.”

Hocazade, Şeyh Efendi'nin bu öğüdüyle, ilim öğrenme hırsını artırmış. Bursa Muradiye Medresesi'nde müderrislik yapan Hızır Bey Çelebi'ye yardımcı müderris olmuş. Genç yaşında ilmi ve faziletiyle çok ünlenmiş. Hızır Bey Çelebi, halledilmesi güç meseleler ile cevaplanması zor sorularda hep “dosdoğru, İslamiyet'e tam uyan akıl” dediği Hocazade Muslihuttin'e danışmış. Sultan Mehmet Han onu, Hızır Bey Çelebi'nin tavsiyesi üzerine, önce Kestel kadılığına, seferden dönüşte de Bursa'daki Esediye müderrisliğine günlüğü on akçe ile atadı. Hocazade bu medresede altı sene ilim öğretti. “Şerh-i Mevakıf” adlı eseri ezberledi.

Maddi sıkıntılardan kurtulamayan ve Sultan Mehmet Han'ın âlimlere çok kıymet verdiğini bilen Hocazade, hizmetindeki öğrencilerinden sekiz yüz akçe [286b] borç almış. Bir at ve bir de beygir satın alıp devletin merkezi olan İstanbul'a doğru yola koyulmuş. Padişah Edirne yolundayken Vezir Mahmut Paşa, Hocazade ile yolda karşılaştı. “Yerine geldin, seni terbiye etmiştim.” diyerek selamlayıp el öptürmüştü. O sırada Padişah'ın bir tarafında Molla Seyyid Ali ve diğer tarafında Molla Zeyrek Efendi varmış. Birlikte gidiyor ve ilmi sohbette bulunuyorlarmış. Hocazade de Seyyid Ali'nin tarafına yönelip ilmi sohbetlerine katılmış ve Molla Zeyrek'e sohbet sırasında itiraz edip onu ilmi delillerle susturmuş. Hocazade Padişah'ın iltifatlarını kazanmış; ama sonra Padişah'ın Seyyid Ali'ye ve Molla Zeyrek'e hediyeler verip kendisine bir şey vermemesine çok kırılmış. Talebeleri de kendisine hizmet etmez olmuş. Birkaç konak geçtikten sonra Hocazade, atına kendisi bakıp bir ağacın gölgesinde oturmuş, dinlenmeye başlamış. Bu sırada Padişah'ın kapıcılarından üç kişi kendisini arıyormuş. Bunlar, aradıkları Hocazade'nin diğer büyük âlimlerin özel ve görkemli çadırları gibi çadırı olduğunu zannetmiş. Orada bulunanlardan bazıları “Şu ağacın gölgesinde oturan eski elbiseli kişi, Hocazadedir.” diyerek onu işaret etmiş. Kapıcılar inanmayıp oradakileri kınamışlar. “Latifenin sırası değil. Aradığımız kişiyi Padişah istiyor. Padişah, o sefil görünümlü, dilenci kılıklı adamı ne yapsın?” demişler. Oysa görünüşe bakanlar, Hüsrev Perviz'in hazinesinin harabelerde gizli olduğunu nerden bilsinler? Sordukları herkes hep, o ağaç altında dinlenen, kendilerince dilenci kılıklı kişiyi göstermiş. Mecburen yanına gitmişler ve selam vererek Hocazade siz misiniz, diye sormuşlar. Verdiği cevaba inanmayıp “Esediye Müderrisi Hocazade siz misiniz?” demişler. Olumlu cevap alınca Hocazade olduğuna inanmış, elini öpmüşler. Devletli Padişah'ımızın hususi hocası oldunuz, diyerek kendisini kutlamışlar. Hocazade kendisiyle dalga geçildiğini sanıp inanmamış. O sırada [287a] Sultan'ın özel hizmetkarları süratle yanına gelerek büyük bir çadır kurmuşlar. Kendisine at, katır gibi

çok kıymetli binekler, kıymetli elbiseler ve on bin akçe vermişler. Sonra, şanına layık olarak atını süslemişler. Emrine de hizmetkârlar vermişler. Sonra, buyurun, Padişah sizi bekliyor, diyerek yol göstermişler. Hocazade ancak bu aşamadan sonra yaşadıklarının gerçek olduğuna inanmış. Kendisine itaati ve hizmeti terk ederek uyuyan öğrencilerini uyandırmak istediğinde yine sert ve kırıcı sözlerle karşılık görmüş. Küstah öğrencileri hocaları Hocazade'nin başına konan devlet kuşunu iyice gördükten sonra hemen özür dilemiş, ayaklarına kapanmışlar. Hocazade de kendilerine hediyeler vererek teselli etmiş. Gönül hoşluğu içinde Padişah'ın yüce katına gelerek el öpmüş. Hocazade'nin Sultan'a olan dostluğu ve yakınlığı arttıkça Veziriazam Mahmut Paşa kendisini kıskanmaya başlamış. Onu Padişah'ın yanından uzaklaştırmanın yollarını aramaya başlamış. Sonunda Padişah'a Hocazade'nin kazasker olmayı amaçladığı yalanını söylemiş. Padişah: "Bizi sohbetinin şerefinden mahrum bırakmak mı istiyor?" diyerek üzülse de Hocazade'yi Edirne'ye kazasker olarak tayin etmiş. Bunlardan habersiz olan Hocazade, kazaskerliği kabul etmemiş. Vezir Mahmut Paşa: "Padişah'ın emrine uymamak uygun değildir. Âlemin nizamı ve devlet işlerinin intizamı için bu rütbeyi size vermişler, kabul etmelisiniz." diyerek yalvarıp yakarmış. Hocazade'nin babası, oğlunun kazasker yapıldığı haberlerine inanmamış. Haber, söylenti derecesine varınca da oğlunu ziyaret maksadıyla çok kıymetli hediyelerle beraber Edirne'ye doğru yola çıkmış. Hocazade, babasının Edirne'ye yaklaştığı yerde kendisini beklemekteymiş. Atından inerek babasını karşılamış. Kucaklaşıp hasret gidermişler. Birlikte [287b] yürümüşler. Babası, Hocazade'den özür dileyip eski kusurlarının affını isteyince, oğlu özür dilemenize gerek yok. Eğer diğer kardeşlerim gibi muamele görseydim, bu yüce makama, rütbeye erişemezdim, demiş. Sonra, babasını Padişah'a takdim ederek büyük bir iltifat görmüş.

Hocazade bir gün babasının şerefine bir ziyafet hazırlatmış. Şehrin bütün âlimleri ve eşrafı da davet edilmiş. Bir tarafına babası, diğer tarafına şehrin en büyük âlimleri oturmuş. Ziyafet meclisi öyle kalabalık olmuş ki kardeşlerine oturacak yer kalmayınca hizmetçilerle beraber ayakta durmak zorunda kalmışlar. Hocazade bu durumu görünce, Veli Şemsettin Efendi'nin yıllar önce kendisine teselli eden sözlerini hatırlayıp Allah'a şükretmiş. Hocazade bir süre sonra, bazı sebeplerden dolayı kırıldı ve günlüğü elli akçe ile Bursa'daki Sultaniye Medresesi'ne gönderildi. Bu medresede ders vermekle övünürdü. Sonraları Molla Zeyrek ile ilmi iddialaşmaya davet edildi. Ardından, İstanbul'daki Sahn-ı Seman Medresesi'nde müderris olarak görevlendirildi. Bu görevi sırasında Sultan'ın emriyle "Tehafütü'l-Felasife" adlı kitabı yazdı. Sonra

Edirne kadısı, ardından İstanbul kadısı yapıldı. Eğer öğreticilik görevlerinden dolayı yoğun olmasaydı, çok kıymetli kitaplar yazardı.

Ali Tusi'nin öğrencisi olan ve Hocazade'yle arası açık bulunan Karamanlı Mehmet Paşa, veziriazam olunca Hocazade'yi Padişah'ın gözünden düşürüp İstanbul'dan uzaklaştırmanın yollarını aradı. Hocazade'nin güya, "İstanbul'un havası ve iklimi unutkanlık yapıyor. Öğrendiğim ilimleri burada unuttum. Oysa İznik'in havası çok hoştur." dediğini Padişah'a bildirmiş. Padişah da Hocazade'nin güya, yüksek rütbeler istememesine kırılıp onu İznik Kadısı ve İznik Medresesi'nin Müderrisi olarak görevlendirdi. Hocazade de Sultanın emri gereği İznik'e gitti. Bir zaman sonra, yapmak istediği başka hayırlı işler için, kendisini çok meşgul ettiğini düşündüğü İznik kadılığından ayrıldı. Medresede ders vermekle yetindi. Öte yandan, Veziriazam Karamanlı Mehmet Paşa, Hatibzade Hazretleri'ni Hocazade'yle ilmi tartışmaya ve mübahaseye tutuşturmak istiyordu. [288a] Hatibzade Efendi gençliğinin gururuyla, Veziriazam'ın sözüne uyup bu ilmi tartışmaya razı oldu. Durum, Padişah'a bildirildi ve olumlu cevap alındı. Hocazade de Padişah'ın emri gereği İstanbul'a geldi. Veziriazam Karamanlı Mehmet Paşa ile görüşmek için yola koyuldu. Hocazade'nin öğrencileri olan Semaniye Medresesi'nde Müderris Molla Tacettin, Molla Bahaettin ve onların önünde yaya olarak yürüyen Murat Paşa Medresesi Müderrisi Molla Yarhisarî Efendi'yle beraber Veziriazam'ın yanına heybetle geldiler. Veziriazam, Hocazade'nin büyük bir ağırbaşlılıkla geldiğini haber alıp onları kapıda karşıladı, kendi yerine oturttu. Ondan sonra gelen her molla efendiye oturmalarını teklif ettiyse de hepsi "Hocazade'nin bulunduğu mecliste bize düşen ayakta durmaktır." dediler. Veziriazam Mehmet Paşa da "Molla efendiler oturmadıktan sonra bize yakışan da, Hocazade izin vermediği müddetçe ayakta beklemektir." deyip oturmadı. Hocazade müsaade edince oturdu. Veziriazam, Hocazade'nin karşısında tam bir edeple oturunca sohbete başladılar. Kırgınlık ve utancından, ilmi tartışma olayından hiç söz etmedi. Sohbetin sonunda Hocazade, buraya niçin davet edildiğini sordu. Paşa da Hatibzade'nin kendisinin ilminden istifade etmek istediğini ve bu isteğinin Padişah tarafından da uygun görüldüğünü söyledi. Hocazade, davete birlikte geldiği öğrencilerini kastederek "Meclisinizde bulunan üç kişi, özellikle ikisi, Hatibzade'nin dengidir. Hatibzade Efendi önce kendi ayarındakilerle ilmi tartışmaya girsin, sonra üstatlarıyla ilmi tartışma iddiasında bulunsun." dedi. Söz burada bitince Hocazade ayağa kalktı ve Paşa da çıkışa kadar birlikte yürüyerek, kendisini uğurladı. Paşa sonradan demiş ki: "Biz bu adamın üzülmeye ve gözden düşmesi için çalıştık; ancak bunun namusu ve şerefi ilim

şerefiylemiş, bulunduğu makam ile değilmiş.” Hatibzade, Paşa’nın bu üzüntülü anında yanına geldi. Hocazade’nin [288b] verdiği cevabı duyunca, onun kendinden korktuğunu sandı. Bu durumdan haberdar olan Hocazade, kitaplarının hazırlanıp getirilmesi için İznik’e adam gönderdi. Öte yandan, Sinan Paşa’nın da bu meseleden haberi olmuş, Veziriazam Karamanlı Mehmet Paşa’ya “Hocazade ile bu saatten sonra hiç kimse ilmi tartışmaya giremez. Amacınız Hatibzade’nin ilmi namusunu ve onurunu rencide etmekse Hocazade ile mübahase etmesine izin verin; aksi halde bundan vazgeçmeniz en iyisidir.” demiş. Paşa vazgeçti ve Hocazade’nin İznik’e dönmesine izin verdi.

Saltanat, Beyazıt Han’a geçince Hocazade’ye günlüğü yüz akçe ile Bursa’daki Sultaniye Medresesi’nin müderrisliği, sonra Bursa müftülüğü verildi. Nikris (gut) hastalığına yakalanınca iki ayağı ile sağ eli tutmayan Hocazade, bu defa sol eliyle fetva yazmaya başladı. Çok iyi bildiği meselelerde bile, fetva kitaplarına bakmadan fetva yazmazmış. Aynı gün içinde, aynı meseleden aynı fetva istense, yine fetva kitaplarına bakarak cevap yazarmış ve dermiş ki: “Eğer ilmime güvenirsem nefsim toleranslı davranmayı alışkanlık haline getirir.” Hocazade, Seyyid Şerif Cürcani Hazretleri’nin “Adud Şerhi Haşiyesi”nin “Havas-ı Zati” yani Allah’ın Zati Sıfatları kısmına bazı itirazlarda bulunmuş ve bazı öğrencilerine demiş ki: “Eğer Seyyid Şerif Cürcani Hazretleri hayatta olsaydı, ben de bu itirazımı kendisine arz etseydim, bir an bile durmadan kabul ederdi. Ancak bu sözümden kendisinin ayarında veya ondan üstün olduğum anlamı asla çıkarılmasın. O, her ilimde tam bir üstattır. Biz bu mertebeye onun kitaplarını okuyarak ulaştık. Kendisinde olan gayretten çok azı bende de vardı. Hastalıklarım ve bana uygun olmayan makamlarda bulunmam sebebiyle o gayret benden gitti. Öyle olmasaydı, Seyyid Şerif Cürcani Hazretleri’nin bulunduğu makama az da olsa yaklaşmam mümkündü. Onun bereketli sohbet meclisinde bir gün bile bulunsaydım, ilmi mübahesede hiç kimseden korkmazdım. Ama bu halimle bir ilim talebesinden bile korkuyorum.”

Hocazade Hazretleri şöyle buyurmuş: “İlim üç çeşittir. Biri anlatılması ve yazıya geçirilmesi kolay ve mümkün olandır. Biri, herkese anlatılması asla caiz olmayan, mübahase sırasında, meselenin başında biraz anlatılır gibi olan [289a] ilimdir. Biri de yazılması ve anlatılması mümkün olmayan, sağlam zevk ve vicdan sahibi tasavvuf mensubuna özgü olan ledün yani sır ilmidir.” Yine Hocazade Hazretleri buyurmuş: “Bir gün Veziriazam Karamanlı Mehmet Paşa’nın meclisindeydim. Bir yanında Padişah Hazretleri’nin Hususi Hocası Hayrettin Efendi oturuyordu. Efdalizade Efendi geldi ve utanıp yanıma oturmadı. Bu tavrı onurumu yaraladı. Sohbet sırasında

ikisi de: “Bizim Seyyid Şerif Cürcani Hazretleri’ne asla itirazımız olmaz.” dediler. Ben de: “İnsan hata etmekten uzak değildir. Seyyid Şerif Cürcani’nin de hatası çok az ve nadirdir.” dedim. Şerh-i Mevakıf’ta, Allame Teftazani Hazretleri’nin: ‘Kelam ilmini, yani kelimenin merkezini mantık ilmiyle açıklamak uygundur.’ sözünü belirttim. Onlar da bu sözü çürütmek için “Felsefeciler ona cesaret edemez, onların hadleri değildir; bu, felsefecilerin ileri gelenlerinin hatasıdır.” dediler. “Şerh-i Muhtasar-ı İbn-i Hacib Haşiyesi’nde Allame Teftazani Hazretleri, ‘ve’l-hakku’ kelimesiyle özür dileyip kabul etmiştir. Sonra iki söz arasında savunma yapmıştır.” dedim. Paşa’nın meclisindeki Efdalizade ve Hayrettin Efendi, Şerh-i Mevakıf’tan naklettiğimi kabul ettiler; ama Muhtasar-ı İbn-i Hacib Şerhi’nin haşiyesinden yaptığım nakli inkar ettiklerinde “Bu kitabın bendeki nüshasının sağ tarafındaki satırlarında gözümün izleri olduğu için çok iyi biliyorum.” dedim. Paşa, kendisinde olan nüshanın getirilmesini emretti. Amacı beni yalancı çıkarmaktı. Söz konusu kitabın nüshası getirilince dediklerimi kitaptan gösterdim. Molla Hayrettin Efendi sustu; ancak Efdalizade: “Haşiyede olan ‘nefs-i emr’dir. Şerh-i Mevakıf’ta olan ise itirazdır. Nefs-i emrin iki manası vardır.” dedi. Ben de: “Hata ettin; çünkü nefis-i emrin anlamı birdir, emrine sadıktır. “Onlardan” kelimesiyle öncesindeki kelimenin arasını anlayamazken ilim davası edersin.” dedim. Efdalizade sustu. Vezir: “Ne acayip hiddet gösteriyorsunuz?” deyince “Benim de yanlışta diretilmesine rızam yoktur.” dedim. Vezir: “Siz öğrencilerinize ve yardımcılarınıza böyle mi öğretiyorsunuz?” dedi. Ben de: “Benim yardımcılarım olan âlimlerim böyle yanlış söz söyleseler kitapla başına vururdum.” dedim. [289b] Paşa güldü. Onlar adamakıllı bozuldular.

Hocazade’nin ilim ve irfanının yüksekliğine dair başka bir olayı da Eflatunzade anlatmıştır: Hocazade Efendi, Bursa’da fetva makamında müftüydü. Padişah Hazretleri şeriatla ilgili bir meselede ondan fetvasını öğrenmek istiyordu. Hocazade beni çağırıp verdiği fetvanın delillerini yazmamı teklif etti. Ben de yazıp getirdim. Ancak yazdıklarımın birçok yerini değiştireceğini sanıyordum. Hocazade eline kalem aldı ve yazdıklarımı dikkatle inceledi. Ben yanlış yerleri çizecek sandım. Bir an düşünüp çok güzel ve doğru yazmışsınız. İmza dahi çok uygun düşmüş, dedi. Eflatunzade bütün ömrüm boyunca İslam nimetine erişmenin mutluluğu dışında, Hocazade gibi büyük bir âlimin benim yazdıklarımda kusur bulmaması beni çok sevindirdi, demiştir. Hocazade, Eflatunzade’nin Fetva’sının yanına delillerin unvanını manzum olarak, Arapça yazdı:

*Bu fetva yazılı tomardaki yazı gibi bir yazı yazılmamıştır
Benim ilmimin ölçüsünde, her türlü şüpheden ve hatadan uzaktır*

*Çünkü Yusuf oğlu Mustafa (Eflatunzade) onu yazdı
Allahu Teala'dan kendisi için çok güzel bir karşılık umarak*

*Bu fetvadaki delilleri yazmasını emreden bu Molla (Hocazade)
Bu delilleri doğruladı, en doğrusunu Allahu Teala bilir.*

Bursa Müftüsüken Sultan Beyazıt Han, Hocazade'yi "Şerh-i Mevakıf"a haşiye yazmakla görevlendirdi. Hocazade de Sultan'a yazdığı cevapta: "Şerh-i Mevakıf'ın sayfalarının kenarlarına haşiye olarak gerekeni yazmışım. Ancak bu kitabım Hasan Çelebi'nin eline geçmiş. O da benim yazdıklarımı alıp kendi yazdığı haşiyeye eklemiş. Şimdiden sonra Mevakıf'a haşiye yazmak zordur; ama Telvih kitabıyla ilgili bazı yazılarım vardır. Emrederlerse bunları temize çekip kitap haline getireyim." demiş. Sultan Beyazıt Han, Şerh-i Mevakıf'a haşiye yazmasını ikinci kez emredince yazmaya başladı. Sol elinden başka bütün vücudu hareket etmediği halde haşiye yazmayı başardı. Yazarken kağıtları yastık üzerine koyar, kağıdı değiştirmek için başkasından yardım isterdi. "Mebahis-i Vücut" kısmına geldiğinde vefat etti. [290a] Haşiyenin yazımı yarım kaldı. Öğrencisi Molla Behaettin Efendi de temize çekme işini bitirmeden vefat etti. Hocazade Hazretleri Bursa'da fetva makamında müftüyen 1488'de vefat etmiş ve Emir Sultan Türbesi civarında defnedilmiştir. En meşhur eserlerinden biri Tehafütü'l-Felasife'dir. Hidayetü'l-Hikmet Kitabı Haşiyesi, Tavalıu'l-Envar Kitabı Haşiyesi ve Telvih Kitabı Şerhi çalışmalarıdır. Bunlardan son ikisi müsvette halinde kalmıştır.

Mevlana Ahmed Hayalî: Bursa Sultaniye Medresesin'de Hızır Bey Çelebinin müderris yardımcısı, sonra Filibe'de otuz akçe günlükle müderris oldu. İznik Müderrisi Tacettin Efendi'nin vefatıyla boşalan yerine Padişah: "İyi bir kimse bulunuz." deyince Mahmut Paşa da Molla Hayalî'nin ismini söylemiş. Sultan: "Şerh-i Aka'id'e senin adına haşiye yazan Hayalî midir?" deyince Mahmut Paşa da "Odur." demiş ve yüz akçe günlükle İznik Medresesi Müderrisi yapılmıştır. Molla Hayalî Hacc'a gitmeyi amaçladığından bu görevi kabul etmedi. Mahmut Paşa yalvardı. Molla Hayalî'nin: "En büyük vezirlik makamına bile bu niyetimi değiştirmem." sözü Padişah'a bildirildi.

Padişah da: “Hac’dan dönene kadar yardımcısı görevine vekalet etsin; dönünce görevine başlasın.” buyurdu. Molla Hayalî Efendi Hac’dan dönünce bu görevine başladı. Birkaç yıl sonra da, 33 yaşındayken, ahirete göçtü. Bir gün camide Hocazade ile ilmi sohbette bulunurken Hocazade’ye galip gelmiş. Hocazade de “Ne hoş galip geldiniz!” diyerek kendisini beğenip kutlamıştır. Hayalî Efendi de “Cimri ve doğru babanın oğlunun başını ben her zaman dövmüşümdür.” diyerek gülümsemiş. Molla Hayalî’nin hayatı boyunca istirahat için uyumadığı anlatılır. “Şerh-i Aka’id”e yazdığı haşiye, ilimdeki derinliğinin en iyi göstergesidir. “Haşiye-i Tecrid”in baş taraflarına yaptığı Haşiye dışında, Hızır Bey Çelebi’nin “Aka’id Manzume”sine Şerh yazmıştır. Kendi el yazısıyla “Kadı Beydavi Tefsiri”ni yazmış. “Telvih Kitabı”nın kenarlarını [290b] kendi el yazısıyla yazdığı ilavelerle süslemiştir.

Mevlana Muslihuttin-i Kastalanî: Mudurnu, Dimetoka ve Semaniye medreselerinde müderris, Bilad-ı Selase’ye (İstanbul, Bursa ve Edirne) kadı oldu. Sultan Mehmet Han’ın saltanatının son zamanlarında kazasker oldu. Veziriazam Karamanlı Mehmet Paşa, Molla Kastalanî’nin heybeti ve sertliğinden korktuğu için kazaskerlik makamını Anadolu ve Rumeli Kazaskerliği şeklinde ikiye çıkardı. Anadolu Kazaskerliği’ni Hacı Hasanzade’ye verdi. Molla Kastalanî, kazaskerlik makamında ortaklığa razı olmayınca Veziriazam Karamanlı Mehmet Paşa bizzat yanına gidip kendisini razı etmiştir. Sultan Beyazıt Han Devri’nde yüz akçe günlükle emekli edilip yerine İbrahim Paşa kazasker yapıldı. Anlatıldığına göre, Molla Musannifek Hazretleri’nin defninde şehrin bütün âlimleri hazır bulunmuşlar. Defin dönüşünde Molla Kastalanî, Manisa Çelebisi ile Kadızade’yi yol üzerindeki evine davet edip “Gece bizde kalın, yarın mezara gidelim.” demiş. Onlar da kabul edip o gece sohbet etmişler. Molla Kastalanî kendilerine “macun-ı müferrih” denilen, çeşitli şuruplar ile şifalı otların karışımından macun yapıp ikram etmiş. Yediklerinde o kadar çok faydasını görmüşler ki, ikisi de hayret etmiş. Molla Lütfi: “ Vezir Sinan Paşa’ya bir sohbet sırasında beni saran bir hastalığımдан bahsettim. Bu hastalık yüzünden kan terlerdim. Üzerimdeki elbiseler kan içinde kalırdı. Anlattığım kişi de orada bulunan herkes de bu sözüme güldü.” demiş. Mevlana Kastalanî: “ Bunda şaşılacak, gülünecek bir şey yok. Bu hastalığı Ebu Ali Sina, ‘Kanun’ kitabının filan yerinde yazmıştır.” deyince Hocazade: “Öyle anlaşılıyor ki ‘Kanun’ kitabını incelemiştiniz.” demiş. Molla Kastalanî: “Sadece ‘Kanun’u değil, Şeyh’in bütün kitaplarını baştan sona inceleyip okudum. Hatta ‘Şifa’ kitabını yedi defa okudum. Yedincide, yeni bir dersi çalışan müderris yardımcısı,

öğrenci gibi okudum.” dediğinde [291a] meclistekiler, Molla Kastalanî'nin ilimleri çok kapsamlı incelemesine şaşırılmışlar. Molla Kastalanî, İstanbul'da bir cami yaptırmıştır. “Şerh-i Aka'id”e haşiye yazmış, “Şerh-i Mevakif” için bir risale hazırlamıştır. “Ali Arabî Risalesi”ne reddiyeleri vardır. Müderrislik ve kadılık vazifeleri çok eser yazmasına engel olmuştur. 901'de (1496) vefat etmiş ve Ebu Eyyub-i Ensari'nin Türbesi civarında defnedilmiştir.

Mevlana Hatibzade: İznik Medresesi Müderrisliği'nin ardından Sahn-ı Semaniye Müderrisi oldu. Sonradan görevden alınsa da görevi yine iade edildi. Sultan Mehmet Han'ın hususi hocası oldu. İlmî tartışmalarda çok maharetliydi. Zamanının âlimlerinin çoğuna galip gelirdi. Kimseye boyun eğmezdi. Hatta fetva makamında olan Muhıttin-i Fenarî bir anısını anlatır: “Yanımda bir adamla beraber, bir bayram günü Molla Hatibzade ve Padişah'ın elini öpmeye gittik. Molla Hatibzade o zaman, yüz akçe günlük alan emekliydi. Efdalzade o sırada günlük doksan akçe alan müftüydü. Ama Mevlana Hatibzade Divan'da onun önünde yer alırdı. Vezirler kendisinin önünden geçerken Efdalzade, Divan'ın protokol kurallarının birinde hata edip selam verdi. Molla Hatibzade, elinin arkasıyla Efdalzade'nin göğsüne vurarak ‘İlmin namusunu yırttın.’ dedi. Molla Hatibzade Padişah'ın huzuruna varınca selam verdi. Padişah çok hürmet ederek, parmaklarımla saydım, tam yedi adım kendisine doğru yürüdü. Molla Hatibzade Padişahla tokalaşıp ‘Şerefli gününüz mübarek olsun devletli Padişah!’, sonra bizi gösterip ‘Molla Fenarî'nin seçkin evlatlarıdır ve iltifata layıktırlar.’ deyince Sultan Beyazıt Han: ‘İlim tahsilinde gayret etsinler, sonra hürmet görürler.’ diye buyurdu. Padişah'ın huzurundan ayrılırken kabul edildikleri usule uygun, aceleyle geri geri çıktılar.” [291b] Bir gün Sultan Beyazıt Han'ın huzurunda, Hatibzade ile Alaettin-i Arabî Efendi arasında geçen ilmi tartışmada Hatibzade'nin bazı sözleri ve ilmi değerlendirmeleri Beyazıt Han'ın hatırını kırmış. Hatibzade de Allah'ın, dünyada, yarattıkları tarafından görülüp görülemeyeceği meselesine dair Beyazıt Han adına bir risale yazıp Vezir İbrahim Paşa'yla kendisine göndermiş. Ancak Sultan, kabul etmeyerek hatırının kırıldığını göstermiş. Hatibzade, bu risalesiyle Sultan'dan övgü ve hediye beklerken böyle bir karşılık alınca, Vezir'e varıp Mekke'ye gidip orada bir müddet kalmak için izin istemiş. Vezir, bu çok hassas durumu bildiğinden kırgınlığı daha da artırmamak için Hatibzade'nin isteğini Sultan'a iletmemiş. Kendi cebinden on bin akçayı Sultan'ın mükafatıymış gibi Hatibzade'ye vermiş. Ama Hatibzade, bu inceliği anlayamamış. Yazdığı risaleye beklediği ilgiyi görememesini ve Mekke'ye

gitme izninin gecikmesini Vezir'den bilip kırılmış. Bu sırada Mevlana Celal-i Devani Hazretleri'nden Mevlana Münşi Efendi'ye gelen bir mektupta, Hatibzade ile Hocazade'ye selam yazılıymış. Hatibzade, mektubu aynen Vezir'e gönderip: "Hocazade'yi bizden üstün tutarlar. Oysa İran'daki İslam âlimleri arasında ben çok kıymetliyim. Molla Devani Hazretleri'nin gönderdiği selamda, önce benim ismimin yazılmış olması, en adil delildir." demiş. Vezir mektubu görünce: "Bu devir, soru devridir. Selam gönderenler, selamı yazarlarken erdem sıralamasına dikkat etmemişler." demiş. Hatibzade, çok zaman geçmeden, 901'de (1496) vefat etti. "Haşiye-i Tecrid"e ve "Şadru'ş-Şeria"nın başlarına haşiye yazmıştır. Üstünlükte kendisine denk olan Semaniye Müderrisi oğlunun, hizmetçilerince şehit edilmesinin verdiği üzüntüden dolayı, bu ikinci haşiyesini tamamlayamamıştır. "Keşşaf Tefsiri"ne, "Şerh-i Muhtesar-ı İbn-i Hacib"e, "Şerh-i Mevakıf"ın başlarına ve "Telvih"in Mukaddemat-ı Erba'a, Bahs-i Rü'yet ve Feza'il-i Cihad kısımlarına haşiyeler yazmıştır.

[292a] Mevlana Alaettin-i Arabî: Halep'ten Anadolu'ya göç edip Bursa'da Molla Gurani Hazretleri'ne danışmend, sonra Edirne Daru'l-Hadisi'nde yardımcı müderris oldu. "Şerh-i Aka'id" kitabına haşiye yazdı. Bursa Kaplıcası Müderrisi oldu. Burada, Halvetiyye Tarikati'nin reislerinden Şeyh Alaettin Hazretleri'ne intisap etti. Daha ilk sohbetlerinde cezbeye gelip kendinden geçti, bu yolda yükseldi. Şeyh'inin sohbetini müderrisliğe tercih etti. Kısa zamanda bu yolun aşamalarını geçti. Rüşünü ispatlayarak mürşitlik için icazet aldı. Şeyh Alaettin Efendi'nin sevenleri ve talebeleri çoğalınca Sultan Mehmet Han, olası bir kargaşayı önlemek için Şeyh'i Bursa'dan çıkardı. Molla Alaettin, hocası için mücadele edince hocasının yanına gönderildi. Beraber Manisa'ya gittiler. Buranın hâkimi Şehzade Mustafa, Mevlana Arabî ile sohbet edip onun Manisa Medresesi'ne müderris olması için babası Sultan Mehmet'ten izin aldı. Molla Alaettin-i Arabî burada amel ve ilim reisliğini yani zahiri ve batini ilimleri kendinde toplamıştı. Manisa yaylalarından birine çıktığı bir zaman, kendisini ziyarete gelen civardaki köylerden birinin imamıyla konuşurken kendisinden pis bir kokunun burnuna geldiğini söylemiş. Kendini iyice kontrol etmesini bildirince imam ayağa kalkıp kendini yoklamış. Ama üzerinde pislik bulamamış. İmam yerine otururken koynundan bir risale yere düşmüş. Molla Arabî "O risale nedir?" deyince köy imamı: "Şeyh Bedrettin Efendi'nin Varidat adlı kitabıdır." demiş. Kitabı alıp ehlisünnet inancına uymayan kısımlar olduğunu anlayan Molla Arabî: "O kötü koku bundanmış." demiş. İmam'a kitabı yakmasını emretmiş. Ancak İmam Efendi'nin bunu kalben kabul

etmediğini anlayınca: “Yok etmezsen muhakkak zarar görürsün.” demiş. O sırada uzaktan bir ateş belirmiş. İmam Efendi: “Bu ateş benim evimde!” diye ıztırapla feryat ederek evine doğru koşmuş. O risaleyi, evini kül eden ateşe atmış. İmam Efendi çocuklarından biri şiddetli bir hastalığa yakalanmış. O sıralar, Mevlana Arabî Efendi, çilehanesinde kırk günlük yalnızlığa çekilmiş. Hasta çocuğun annesi, halvethanenin kapısını çalarak oğlunun ölmek üzere [292b] olduğunu bildirmiş, Molla’ya gelmesi için yalvarmış. Molla Arabî, hasta çocuğun bulunduğu evin kapısının yanında durup beklemiş. Sonra şifa dualarını okumuş. Hasta çocuk o anda, sanki hiç hasta olmamış gibi, yatağından kalkıp Molla Arabî’nin eline kapanmış. Bu çocuk Molla Arabî’nin vefatından sonra da hayattaydı. Molla Arabî, Sahn Müderrisi olduğunda her cuma camide müritleri ile zikir meclisi kurardı ve çoğunlukla cezbeye tutulup kendini kaybederdi. Gücü kalmadığı için cumartesi ders vermeye mecali kalmaz, dersi pazartesi telafi ederdi. Sultan Mehmet Han’ın saltanat devrinin sonlarında günlüğü seksen akçe yapıldı, sonradan yüz akçe günlükle müftü oldu. 901’de (1496) bu görevdeyken vefat etti. Akli ve nakli ilimlerde, özellikle tefsir, hadis ve fıkıh ilminde otoriteydi. Derste başı açık oturur, kışın soğuşundan etkilenmezdi. Kalbinin zikir seslerini öğrencileri ve yardımcıları işitirdi. Bazen bu sesler, derste kendi sesini bastırırdı. Her gece komşularını dolaşır, kış mevsiminde evinde soğuk suyla boy abdesti alırmış. Sonra yüz rekat namaz kılıp çok hafif bir uykudan sonra gece namazı kılarmış. Sonra, sabah namazına kadar kitap okur veya yazarmış. Doksan dokuz çocuğu vardır. Bunlardan on beşi, kendisinden sonra hayattaydı. Hastalandığında dört vezir, ziyaretine gelip ona doktor getirmiş. Hamamda yıkanmasını tavsiye etmişler; kabul etmeyince zorla tahtirevana koyup götürmüşler. Mevlana Alaettin-i Arabî, Telvih kitabının Mukaddemat-ı Erbaa kısmına Molla Kastalanî, Hasan Samsunî ve Hatibzade’den önce haşiye yazmıştır.

Mevlana Abdülkerim, Mahmut Paşa ve Mevlana Ayas: Üçü de Sultan Murat Han’ın emirlerinden olan Mehmet Ağa’nın melikiydi. Mehmet Ağa, onlar çocukken, atın heybesinin bir tarafına ağır ve yaşça büyük olan Mevlana Ayas’ı diğer tarafına da ikisini oturturdu. [293a] Daha sonra, onlara ilim ve edep öğretip tahsillerini tamamlattı. Mahmut Paşa’yı, Sultan Murat Han’ın hizmetine verdi. Sultan Murat Han da onu Şehzade Mehmet’e gönderdi. Şehzade Mehmet’in çok samimi dostu oldu. Şehzade, sultan olunca onu veziriazam yaptı, bütün işlerinde kendisine ortak etti. Molla Abdülkerim ise Ali Tusi ve Sinan-ı Acemî’den ilim okuyup bazı medreselerde müderrislik yaptı. Semaniye Medreseleri’nden birinde çalıştı. Kazaskerlik ve Fetva

makamında müftülük yaptı. Sultan Beyazıt Devri'nde vefat etti. "Telvih"e haşiye yazmıştır.

Hasan Samsunî: Mevlana Hüsrev'in yanında ilmini tamamlayıp bazı mesreselerde müderrislik yaptı. Sahn-ı Semaniye Müderrisliğinden sonra Sultan Mehmet Han'ın hususi hocası oldu. Ardından, kazasker ve yine Sahn müderrisi oldu. 1486'da vefat etti. Sultan Mehmet Han için, kendi el yazısıyla "Sıhah-ı Cevheri"yi istinsah etmiştir. "Mukaddemat-ı Erba'in" ile "Muhtesar-ı İbn-i Hacib Havaşisi"ne haşiye yazmıştır.

Hacı Hasanzade Mevlana Muhammet: Molla Yegan'dan ilim tahsil etmiştir. Sırasıyla Dimetoka, Malkara ve Bursa'daki Muradiye Medresesi'nde müderrislik yaptıktan sonra Semaniye Müderrisi olmuştur. Ardından, İstanbul'da kadılık ve Sultan Beyazıt Han Devri'nde Rumeli Kazaskerliği yapmıştır. Bu sırada, Anadolu Kazaskerliği, İmam-ı Ali Efendi'ye verilmiştir. 911'de (1506) vefat edince yerine Müeyyedzade getirildi. Molla Muhammet Efendi vefat ettiğinde yaşı doksanı aşmıştı. "Kadı Beydavi Tefsiri"ndeki En'am Suresi kısmına haşiye yazmıştır. "Mizanü's-Sarf" adlı kitabı vardır.

Mevlana Ali Kuşçu: Babası, Uluğ Bey'in doğancıbaşısı idi. Semerkant'taki ehli-sünnet olan âlimlerden ilim, Kadızade Rumî'den matematik ve geometri tahsil etmiştir. Mirza Uluğ Bey, astronomi âlimidir. Kendi adına, yıldızların belli bir zamandaki yerlerini, durumlarını gösteren bir çizelgesi vardır. Mevlana Ali Kuşçu, uzun yıllar ortadan kayboldu. Kirman'a gitmiş, akli ve nakli ilimler ile astronomiyi öğrenmiş. Burada, "Şerh-i Cedid-i Tecrid"i hazırlamış. Uluğ Bey'in yanına dönüp kimseye haber vermeden Kirman'a ilim tahsili için gittiğini söyleyerek özür diledi. Uluğ Bey: " Bize hediye olarak ne getirdin?" deyince Ay'ın yapısı ve hareketleriyle ilgili risalesini takdim etti. Bu risaleyi çok beğenen Mirza Uluğ Bey Semerkant'a bir rasathane yaptı. Bu rasathanenin yapım görevi Astronomi Âlimi Gıyasettin Cemşit'e verilmiş, o vefat edince Kadızade Rumî'ye devredilmiş. O da [293b] vefat edince bu görevi Molla Ali Kuşçu tamamlamıştır. Halen (1640'larda) kullanılan rasathane odur. Mirza Uluğ Bey'den sonra oğulları arasında karışıklıklar olunca Molla Ali Kuşçu Hac için izin alarak Semerkant'tan ayrıldı, Erzincan'a geldi. Uzun Hasan kendisini çok iyi ağırladı, elçilik göreviyle Sultan Mehmet Han'a gönderdi. Mevlana Ali Kuşçu, daha büyük

hürmeti Sultan Mehmet'ten gördü. İstanbul'da kalması teklif edilen Ali Kuşçu, Uzun Hasan'ın elçilik görevini tamamladıktan sonra tekrar Anadolu'ya döndü. Sultan Mehmet Han, Ali Kuşçu ile yanındakileri karşılamak için adam gönderdi. Ali Kuşçu'nun İstanbul'a gelişi sırasında yolunun her merhalesine (otuz üç kilometresine) bin akçe hediye belirledi. Ali Kuşçu çok kalabalık bir kabileyle İstanbul'a geldi. Sultan Mehmet Han adına, cebirle ilgili "Muhammetiyye" adlı bir risale yazdı. Mevlana Ali Kuşçu'nun İstanbul'a gelişinde, Üsküdar'a vardığı zaman Padişah'ın ona bir kadırğa hazırlattığı ve Osmanlı âlimlerini onu karşılamaya gönderdiği anlatılır. Ali Kuşçu'yu karşılayan Osmanlı âlimleri gemiyle gelirken aralarında ilmi sohbetler yapmamış, sessiz kalmışlar. Ali Kuşçu bu sessizliği iğnelemek amacıyla: "Rum Denizi'nin (Marmara) dalgalanmaması ne tuhaftır." demiş. Hocazade: "Çok derin olduğundan, öyle her rüzgarla harekete geçip dalgalanmaz." şeklinde cevaplamış. Molla Kuşçu, Basra Denizi'ndeki med ve cezirden bahsetmiş. Hocazade de bunun sebeplerini belirtmiş. Ali Kuşçu; Seyyid Şerif Cürcani ile Mevlana Sadettin Teftazani arasındaki ilmi tartışmalardan bahsetmiş, kendisinin Allame Teftazani'nin kelamını tercih ettiğini bildirmiş. Hocazade: "Ben de başlangıçta öyle zannederdim. Ama işin hakikatini sonra anladım. Büyük âlim Seyyid Şerif Cürcani, haklıymış. Hatta bendeki nüshanın, o meselenin yazılı olduğu kısmına haşiye yazmıştım." demiş. Gemiden indiklerinde Hocazade evine hizmetkar göndererek bahsettiği nüshayı getirtip Molla Ali Kuşçu'ya göstermiş. Ali Kuşçu mecburen Hocazade'nin ilmmini kutlamış. Padişah Mehmet Han'la sohbet ederken Padişah: "Hocazade'yi nasıl buldunuz?" diye sorunca Ali Kuşçu: "Bütün İran'da ve Anadolu'da benzeri ve dengi yoktur." dedi. Sultan da "Batı'da bile dengi ve benzeri yoktur." demiş. Rivayete göre, Mevlana Ali Kuşçu, Mevlana Ali Tusi'ye Anadolu'ya gideceğini söylemiş. Ali Tusi de: "Rahat etmek istersen Hocazade'yle iyi geçinmeye bak. Çünkü onun yanında, kişinin bütün ilmi, onun yanında cehalet olur." Molla Ali Tusi'nin [294a] nasihatlerine uyan Ali Kuşçu kızını Hocazade'nin oğluyla evlendirdi. Hocazade de kendi kızını Ali Kuşçu'nun kızının oğlu Kutbettin Efendi'yle evlendirdi. Sultan Mehmet Han, Uzun Hasan'ın üzerine sefere çıktığında Molla Ali Kuşçu da yanındaydı. Bu sefer sırasında, astronomiyle ilgili "Fethiye" adlı bir kitap yazıp Sultan'a ithaf etti. Sultan da sefer dönüşünde Ali Kuşçu'ya iki yüz akçe günlükle Ayasofya müderrisliğini, onun dost ve talebelerine de durumlarına göre makamlar verdi. "Tecrid" adlı esere yaptığı "Tecridü'l-Kelam" adlı bir şerh dışında, sarf ilmiyle ilgili "Unkudü'z-Zevahir" adlı eseri ve "Şerh-i Mevakıf"ın

Mebhas-i Hamd kısmına yazdığı haşiyesi ünlüdür. İstanbul'da vefat etmiş ve Ebu Eyyub-i Ensari'nin türbesine defnedilmiştir.

Şeyh Ali Bin Mecdüttin (Musannifek): Daha küçük yaşlarda kitaplar yazmaya başladı ve Musannifek (Küçük Yazar) lakabıyla meşhur oldu. 803'te (1401) doğmuştur. İslam âlimi Fahrettin-i Razi'nin soyundandır. Veziriazam Mahmut Paşa adına, ahlak ilmine dair “Tuhfe-i Mahmudiyye”yi yazdı. Şeyhulislam adıyla anıldığı bu kitabında; yazdığı eserlerden, soyundan ve hayat hikayesinden bahsetmiştir. Arapça ilimleri ve tefsiri Molla Teftazani'nin öğrencisi Molla Celalettin-i Hirevi'den öğrenmiştir. İkinci hocası Ahmet-i Hirevi'dir. 823'te (1420) “İrşad”a, iki yıl sonra “Musahabet”e, 826'da (1423) Peygamber'imizin işaretleriyle “Adab-ı Bahs”e şerh yazdı. İki sene sonra “Lübab-i Nahv”a, 832'de (1428) “Mutavvel”e, iki sene sonra Teftazani'nin “Şerhu Miftah”ına ve 835'te (1431) “Telvih”e şerh ve haşiye yazdı. Yine bu sene, “Kaside-i Bürde”ye ve Ebu Ali Sina'nın “Kaside-i Ruhiyye”sine şerhler yazdı. 838'de (1434) Herat'a göçtü. Bir yıl sonra, “Hidaye”ye şerh yazdı. “Hada'iku'l-İman Li-Ehli'l-Furkan”ı ve 850'de (1442) Peygamber'imizin işaretleriyle “Mesabih”e şerh yazdı. Cürcani'nin “Şerhu Miftah” ile “Şerh-i Metali”sine haşiyeler yazdı. “Usul-i Pezdevi”ye ve 856'da (1452) [294b] Keşşaf'a şerh yazdı. Farsça eserleri: “Envaru'l-Ahlak”, “Hada'iku'l-İman” ve “Tuhfetü's-Selatin”dir. Sultan Mehmet Han adına, Farsça tefsir kitabının dışında, “Şemsiyye”ye Farça (şerh) yazmıştır. “Sadru's-Şeria”ya da haşiyesi vardır. Anadolu'ya gelince Konya'da müderris oldu. Sonra kulaklarında sağırılık rahatsızlığı başladı. İstanbul'a gelince Veziriazam Mahmut Paşa'nın himayesinde, kendisine günlük seksen gümüş akçe maaş bağlandı. Kendisi şöyle anlatır: “İran'dayken, arif şeyhlerden biriyle yaptığım ilmi bir tartışmada ağızımdan edebe aykırı sözler çıktı. Şeyh: ‘Edebe aykırı davranışın ve sözlerinden dolayı hem sağır olursun hem neslin kesilir, soyun devam etmez.’ Sağırılık başladı. İki kızım var; ama soyumu devam ettiremez.” Bir gün Muhşi Hasan Çelebi, Molla Musannifek'in eserlerine, kuvvetli delillere dayanan reddiyelerini söylemiş. “Buna rağmen onu gözetip himaye edersiniz.” diye Mahmut Paşa'ya itirazda bulununca Paşa: “Siz Musannifek'i henüz görmemişsiniz gibi.” diye karşılık vermiş. Hasan Çelebi utanıp şaşırılmış. Çünkü Musannifek de oradaymış ve Hasan Çelebi onu tanıymıyormuş. Paşa: “Üzülme; sağır olduğundan söylediklerini duymamıştır. Çok kuvvetli ve yüksek sesleri işitebiliyor.” demiş. Şeyh Ali Bin Mecdüttin, tasavvuf yoluna girmiş ve Zeynüttin-i Hafî'nin bazı halifelerinden mürşidlik için olur almış, ilim ile ameli kendisinde toplamıştır. Molla

Musannifek, en güzel elbise saydığı aba giyerdi. 875'te (1470) vefat etmiş ve Ebu Eyyub-i Ensari Hazretleri'nin türbesinin civarına defnedilmiştir.

Mevlana Siracettin-i Halebî: Timur Han Halep'i yağmaladığı zaman Maver'a'ünnehr'e göç etti. Sonra Anadolu'ya gelip Sultan Mehmet Han'a şehzade iken hususi hoca oldu. Ardından Edirne'de Halebiyye Müderrisi yapıldı. "Kafiye Mutavassıtı" ile "Tavali"nin şerhine haşiyeler yazdı. Sultan Mehmet Han'ın saltanatının başlarında vefat etti.

Mevlana Derviş Muhammet Bin Hızır Şah: Bursa Sultaniye Medresesi'nde müderristi. Kıldan yapılmış sarık sarar, aba giyerdi. Medreseye yürüyerek gider gelirdi. Sultan Mehmet Han, Uzun Hasan üzerine seferdeyken Mevlana Derviş Muhammet, [295a] bir merkep üzerinde, yolun bir tarafına çekilip onu selamlamış. Padişah geri dönerken Mahmut Paşa'ya: "Molla Derviş Muhammet değil midir?" diye sorunca Paşa: "Odur." demiş. Ardından adam gönderip dua istemişler. Molla Derviş'in dualarının kabul olduğuna inanılırdı. Senede bir kere, Aşure Günü başını tıraş ettirir, insanlar da başına üşüşüp kesilen saçlarını bereket sayarak alırlardı. O buna izin verirdi. Meyhane kapısındaki kimseler de saçından isteseler, başını açıp "Alın!" diye müsaade ederdi. Bir gün medresesindeki talebelerinden birinin bir kitabı çalınmış. Mevlana Derviş medresedeki bütün talebeleri, danışmendleri ve yardımcı müderrisleri toplayıp hepsine bakmış ve bunlardan birine: "Kitabı getir!" demiş. Öğrenci inkar edince odası aranmış ve çalınan kitap bulunmuş. Kitabı çalan öğrenciye yaptığı işten tövbe ettirilmiş. Öğrenci de pişman olmuş. Mevlana damdan düşerek vefat etti.

Mevlana Ayas: Mevlana Ayasoluğ'un (Selçuk) derslerinde ve hizmetinde bulundu. Hocazade'nin ders arkadaşıydı. Sonra, Bursa'daki Sultaniye Medresesi'nde Hızır Çelebi'ye danışmend oldu. Sultan Mehmet Han'a çocukken hocalık yaptı. Daha sonra Abdüllatif Makdisi'nin halifesi Tacettin Efendi'den irşat için izin aldı. Bursa'da ömrünün sonuna kadar inzivaya çekildi. Vaktini ilimle, ibadetle, birçok değerli kitaba haşiyeler yazmak ve kitaplardaki hataları düzeltmekle geçirdi. Seyyid-i Velayet, talebeyken şeyhiyle beraber Hacc'a gitmiş. Orada, hocasına zamanın en büyük müşdidinin kim olduğunu sormuş. Hocası da: "Arefe günü imamın sağ tarafında kim varsa, zamanın Kutb'u odur." diye cevaplamış. Seyyid-i Velayet, o gün imamın sağ yanında Molla Ayas'ı görmüş. Oysa o Hac mevsiminde Molla Ayas, Bursa'daymış.

Seyyid-i Velayet Hac'dan dönünce Bursa'ya gidip Molla Ayas'ın bu sırrını dostlarına duyurmuş. O gece öyle hasta olmuş ki, az daha ölecekti. Ertesi gün tamamen iyileşmiş, hocasıyla beraber Mevlana Ayas'ı ziyarete gitmişler. Molla Ayas Şeyh'e: "Bu kimdir?" diye sorunca Şeyh de: [295b] "Evladımız gibi sevdiğimizdir." diye cevaplamış. Molla Ayas: "Sırrımızı açığa çıkardığın için bu gece Allahu'a senin ruhunu alması için yalvardım. Sonra Peygamber'imizin mübarek ruhu affettiği için kurtuldun. Anladım ki Peygamber neslindensin. Bundan sonra sırları açığa çıkarmaktan sakın!" demiş.

Mevlana Hayrettin: Hızır Bey Çelebi'nin danışmendiydi. Sonra birçok medresede müderrislik yaptı. Sultan Mehmet Han'a hususi hocalık yapmış, onun saltanatının sonlarında ahirete göçmüştür. İstanbul'da bir cami ve bir medrese yaptırmıştır.

Mevlana Efdalzade Hüseyinî: Molla Yegan'a danışmend, sonra Bursa kaplıcalarındaki Muradiye Medresesi'nde Müderris oldu. Sultan Mehmet Han'ın saltanatının başlarında görevden alınca İstanbul'a geldi. Bir gün, Eski Saray yakınlarında Sultan Mehmet Han ile karşılaştı. Padişah birkaç baltacısıyla beraberdi. Hemen atından indi, Mevlana Efdalzade'yi selamlayarak: "Sen Efdalzade değil misin?" diye sordu. Efdalzade de "Evet, duacı bendenizim." dedi. Padişah onu ertesi günkü Divan'a davet etti. Divan'da Efdalzade'ye, babası Sultan Murat'ın yaptırdığı Bursa Muradiye Medresesi'nde müderrislik görevi verdi. Elli akçe günlük ve imaretinden de yeteri kadar yiyecek verilmesini emretti. Padişah'ın elini öpünce Padişah: "El öpmek için Divan'a girdiğinde çalıştığını belli et. Biz seni unutmayız. İlimle daha çok meşgul ol!" dedi. Molla Efdalzade bu konuşmadan sonra ilimle o kadar çok meşgul oldu ki beli büküldü, sakalı döküldü. Kendisini kıskananlar, korku hastalığına kapıldığı yönünde ithamda bulundular. Muradiye Medresesi'ndeyken Hidaye Şarihi Ekmelettin'in kitabını şerh etti, kitabın bazı yerlerini düzeltti. Semaniye Müderrisi olduğu zaman büyük bir veba salgını oldu. Çoluk çocuğunu İstanbul'un köylerinden birine yerleştirdi. Haftanın dört günü derslerini hiç aksatmadan verirdi. Sultan Mehmet Han seferden dönerken Mevlana Efdalzade, şehrin bütün âlimleriyle beraber onu karşılamaya çıktı. [296a] Sultan'ın elini öptü. Sultan: "Duydum ki sen şehre uzak bir köyde oturmuşsun ve ta o köyden İstanbul'a gelip derslerini aksatmıyormuşsun. Sen üzerine düşeni yaptın. Biz de bize düşeni yaparız." dedi ve oradaki âlimlere savaş ganimetlerinden birer esir, ona ise iki esir hediye etti. Sonra, İstanbul Kadısı oldu. Sultan Beyazıt zamanında, 908'de (1503) şeyhülislamken vefat etti. Güzel ahlaklılıkta eşsizdi. Bir gün yaşlı bir kadın

mahkemede kendisine çok yakışksız şeyler söyledi. Molla Efdalzade: “Boşuna uğraşma; şeriatin hükmü değiştirilemez. Amacın beni öfkelenmekse o boş hırsından vazgeç. Benim yolumda öfke haramdır.” İsfahanî'nin “Şerhu Tavalı”si ile Seyyid Şerif Cürcanî'nin “Şerhu Muhtesar”ına birer haşiyesi vardır.

Hızır Çelebi'nin Oğlu Mevlana Sinan Paşa: İlmi tartışmalarda benzersiz, Hakk'ın ve hakikatin delillerini ortaya koymada yığıtti. Keskin zekasından dolayı her şeyden şüphe ettiği için babası Hızır Çelebi onu kınamak amacıyla: “O dereceye gelmişsin ki önündeki kabın bakır olup olmadığından bile şüpheleniyorsun.” demiş. Mevlana Sinan Paşa da: “Bu kabın birleşiminin bakır olup olmadığından şüphe etmemek mümkün mü?” diye karşılık verince babası, anlamsız şüphesine öfkelenip o bakır sahanı oğlunun başına vurmuş. Hızır Çelebi, oğlu Mevlana Sinan Paşa yirmi yaşındayken vefat etti. Mevlana, o sene Edirne'de Daru'l-Hadis'te müderris, ardından Sultan Mehmet'in hususi hocası oldu. Ali Kuşçu'nun derslerine katılan, kendi talebesi de olan Mevlana Lütüfî'nin öğrendiği bilgileri kendine tekrarlaması yoluyla, zorlandığı matematik bilgisini geliştirdi. Matematik bilgisi sayesinde Kadızade'nin “Çağmini Şerhi”ne haşiye yazdı. Sonra vezir oldu, talebesi Mevlana Lütüfî'yi Saray'ın kütüphane müdürlüğüne tayin [296b] ettirdi. Bu sayede, o kütüphanedeki eşsiz kitaplardan istifade edip ilmini arttırdı. Bir süre sonra, incitici bazı durumlardan dolayı vezirlikten uzaklaştırılıp hapsedildi. İstanbul'un bütün âlimleri aracı olunca, o ilimler Mısır'ının Yusuf'u hapisten çıkarıldı. Aynı gün, Sivrihisar Kadılığı ve Müderrisliği'ne getirilip İstanbul'dan uzaklaştırıldı. İznik'e vardığında, aklı bozulmuştur ve ilaca ihtiyaç duyar diye ardından doktor gönderildi. Doktor, Molla Sinan'a şerbet verir, günde elli kırbaç ile döverdi. Bu durumdan haberdar olan Mevlana Hüsamzade, Padişah'a: “Eğer Sinan Paşa'ya yapılan eziyetin kaldırılması için ferman edilmeyecekse Sinan Paşa ülkeden uzaklaştırılsın, sıkıntısı da bitsin.” diye mektup yazmış. Sultan Mehmet de âlimlere olan sevgisi ve hürmetinden dolayı affetti. Sivrihisar'a varan Sinan Paşa çok sıkıntılı günler geçirdi. Saltanat, Beyazıt Han'a geçince yüz akçe yevmiye ile Edirne'deki Daru'l-Hadis Müderrisliği'ne atandı. O medresede müderrislik yaparken “Şerh-i Mevakıf”ın çeşitli kısımlarına haşiyeler yazdı. Münacatı içeren Türkçe kitabı, Sinan Paşa'nın ilim ve irfandaki seviyesini gösterir. “Tezkiretü'l-Evliya” tarzında bir kitap yazan, ehlisünnet âlimlere ve tarikat büyüklerine çok derin sevgi taşıyan Sinan Paşa, Şeyh Ebulvefa'ya intisap etti. Şeyh Ebulvefa Hanefî mezhebinden olmasın rağmen sabah, akşam ve yatsı namazlarında Fatıha suresinden önceki besmeleyi sesli okurmuş. Mevlana Gurani ile

bazı âlimler buna itiraz etmişler. Bir yerde toplanmış, Sinan Paşa'nın gelişini bekliyorlarmış. Mevlana Sinan Paşa: “Bu toplantının sebebi nedir?” diye sormuş. Molla Gurani durumu ve sebebini açıklamış. Sinan Paşa da: “Eğer Şeyh Ebulvefa buraya gelip: ‘Benim hükmüm, kannatim Besmele'nin sesli okunması şeklindedir.’ dese buna cevap verebilecek misiniz?” demiş. Molla Gurani: “O, hüküm verme makamında bir allame midir?” diye yanıtlamış. Sinan Paşa: [297a] “O, Kur'an-ı Kerim'i yedi şekilde izaha kadir, Şeriat'ı ve Fıkıh'ı altı şekilde açıklamaya vakıftır.” diye şahitlik etmiş. Molla Gurani, toplanan âlimlere: “Kalkın gidelim; bir kimsenin böyle şahidi olduktan sonra onunla ilmi tartışmaya girmek boşunadır.” deyip toplantıyı bitirmiş. Sinan Paşa 890'da (1486) vefat etti. Çok cömertti. Fani dünyaya ait olan şeylere hiç kıymet vermezdi.

Sinan Paşa'nın Kardeşi Mevlana Yakup Paşa: Sahn'a Müderris olduktan sonra kendisine Bursa Kadılığı verildi. Aynı sene vefat etti. “Sadru'ş-Şeri'a”ya yazdığı haşiye kullanılmaktadır. “Şerh-i Mevakıf”ın sayfalarının kenarlarına da çok faydalı açıklamalar, sorular ve şerhler yazmıştır. Hasan Çelebi, bunları kendi haşiyesinde kaynak olarak kullanmıştır.

Mevlana Selahattin: Padişah'ın hususi hocasıdır. “Şerh-i Aka'id”e haşiyeler yazmıştır. Bursa'da Sultaniye Müderrisiyken vefat etmiştir.

Mevlana Abdülkadir: Ali Tusi'den ilim tahsil etmiş, Molla Hayalî ile ders arkadaşlığı yapmıştır. Sultan Mehmet Han'ın hocasıyken, Mahmut Paşa onu kıskanmış ve bazı münafıklar da Mahmut Paşa'ya destek çıkmışlar. Plan kurup Mevlana Abdülkadir'i, İslamiyyet'e uymayan bazı işlerin yapıldığı kırılık yerlere götürmüşler. Ardından: “Molla Abdülkadir uygunsuz yerlere gidip geziyor.” diye onu Padişah'a şikayet etmişler. Mevlana Abdülkadir de gittiğini hiç korkmadan söyleyince plan tutmuş, Padişah'ın gözünden düşmüş. Bir ara, Seyyid Şerif Cürcani Hazretleri'ne üstünlük taslamış. Bu, Sultan'a hoş gelmemiş ve Hocazade ile ilmi konuda tartıştırılmış. Gururlanmanın uğursuzluğuyla mağlup edilip susturulmuş.

Mevlana Alaattin-i Fenari: Manastır Medresesi Müderrisliği'nden sonra, altmış akçe günlükle Muradiye Medresesi Müderrisliği, Bursa Kadılığı yapmıştır. On yıl kazaskerlik yapıp bu görevden alındıktan sonra kendisine günlük elli, yıllık on bin akçe; büyük oğluna elli, küçük oğluna kırk akçe maaş bağlandı. İnegöl Kadılığı

çocuklarına bırakıldı. [297b] Sultan Beyazıt Devri'nde Rumeli Kazaskeri yapıldı, sekiz sene bu görevde kaldı. Sonra bu görevden ayrılıp günlük yetmiş, yıllık on bin akçeyle emekli oldu. Zamanını Bursa'da ders vererek, ibadet ederek ve kitap okuyarak geçirdi. Kitap yazmaya eğilimi az olduğundan, "Kafiye Şerhi" ve matematikle ilgili bir risalenin dışında kitap yazmadı. Zeyniyye tarikatının şeyhlerinden Hacı Halife'ye intisap etti. Bir gün malının azlığından bahsedildiğinde "Ben o zamanlar makam sarhoşuydum. Malımı koruyacak kimsem yoktu." demiş. Oradakilerden biri: "Bari tekrar görev alıp borçlarınızı ödeseniz." deyince "Mevki geri gelse ondan faydalanmak isteyenler de gelir." diye yanıtlamış. Talebelerinden biri "Mutavvel"i okumaya başlamış; günde iki üç satırdan fazla okuyamıyormuş. Edebi Sanatlar kısmına geldiğinde bu sanatların her birine Farsça pek çok beyit örnek söylüyormuş. Mevlana Alaattin-i Fenari, öğrencisine: "Ne kadar çok Farsça beyit ezberlemişsin." dediğinde talebesi: "İran'dan döndüğümde, ezberlediğim beyitleri saydım. On binden fazla gazel ezberlemişim." diye karşılık vermiş. Mevlana bir gün yanındakilere: "Cenab-ı Hak'tan üç dileğim vardır: evimde evli barklı olarak ölmek, hastalığının çok uzun sürmemesi ve imanlı vefat etmek." O evde ondan önce kimsenin ölmediği, öğle namazını kıldıktan sonra hastalandığı, ikindi ezanı okunurken öldüğü söylenir. Üçüncü duasının kabul olması da umulur. Mevlana, 903'te(1497) vefat etti.

Mevlana Hasan Çelebi: Mevlana Muhammet Şah-ı Fenari'nin oğludur. Zamanını ilim ve ibadetle geçiren Hasan Çelebi sert elbise giyer, güzel ve pahalı elbiselerden sakınırdı. Ehlisünnet âlimler ve tasavvuf büyükleriyle dostluğu vardı. Kendisi de tasavvuf yoluna girmişti. Edirne'de Halebiyye Medresesi Müderrisi'yken "Mugni'l-Lebib"i okumak için Mısır'a gitti. Üstadı bu kitabın kenarına kendisi için mutlak izin yazdı. Mısır'da İbn-i Hacer'in bir talebesinden "Sahih-i Buhari"yi okudu. Sahih-i Buhari'yi okutmak ve Hadis-i Şerif öğretmek için izin aldı. Sonra Hacc'a gitti. Anadolu'ya döndü. Kendi el yazısıyla yazdığı "Mugni'l-Lebib Şerhi"ni Sultan Mehmet'e hediye etti. Telvih haşiyesini Sultan Beyazıt [298a] adına daha önce yazdığından Sultan Mehmet Han'ın ona olan kırgınlığı geçti. Önce İznik Medresesi, sonra da Sahn Müderrisliği verildi. Sarığı kıldandı, elbisesi abaydı. Günlük seksen akçeyle emekliliğini istedi. Ömrünün sonuna kadar Bursa'da yaşadı. Allame Sadettin Teftazani'nin "Telvih" ile "Mutavvel"ine, Allame Seyyid Şerif Cürcani'nin "Şerh-i Mevakıf"ına haşiyeler yazmıştır. Medresedeyken yardımcısı olan Seyyid Çelebi rivayet eder: "Bir gün hizmetlerine gittim. Tam bir endişe ve üzüntüyle bir köşede oturmuş,

düşünceye dalmış. Sebebini sordum. ‘Malımıza üç aydır herhangi bir şekilde zarar gelmedi. Büyüklerden, dünya malından zarar görmeyenin ahirette zarar edeceğini duymuştum. Ahiretteki işlerimde zarar görmekten korkuyorum.’ dedi. Tam o sırada hizmetkarlarından biri gelip katırlarının öldüğünü bildirdi. Allah’a hamd edip kendisine bu haberi getiren hizmetkarını Allah rızası için azat etti.

Mevlana İbn-i Mağnisa: Ayasofya Medresesi’nde talebeyken kendine ait odası, Sultan Mehmet Han’ın sarayının tam karşısındaydı. Bu odanın ışığının sabaha kadar yandığını gören Sultan Mehmet, Molla Hüsrev’e en üstün talebesinin kim olduğunu sordu. “Manisa Çelebisidir.” cevabını alınca, “Odası filanca oda mıdır?” dedi. Molla Hüsrev: “Odur.” cevabını verince İbn-i Mağnisa, Sultan’ın hocası oldu. Ardından, Mahmut Paşa’nın yaptırdığı medresenin müderrisi yapıldı. İlk dersinde Molla Hüsrev, Hatibzade ve İstanbul’daki âlimlerin çoğu hazır bulundu. Ders bitince Molla Hüsrev kendi talebesi olan İbn-i Mağnisa hakkında: “Anadolu’da tatlı ve doyurucu iki ders dinledim. Birisi, Muhammet Şah-ı Fenarî’nin ilk dersidir, birisi de budur.” dedi. Hatibzade [298b] bu sözden sıkılıp: “Kendi talebesi hakkındaki tutuculuğunu görün. Aşırı derecede abarttı. O dersin müderrisi Şah Muhammet Fenarî, okuyucusu Mevlana Fahrettin-i Acemî’ydi. Bu dersin okuyucusu da müderrisi de malum.” İbn-i Mağnisa sırasıyla Sahn Müderrisi, İstanbul Kadısı ve Kazasker oldu. Sonra da vezirlik makamına yükseldi. Sultan Mehmet Han bir seferden dönerken manasını sorduğu Arapça bir şiire İbn-i Mağnisa’dan hemen cevap alamamış. Nişancı Tacettin Efendi şiirin tahlilini yaparak çok güzel cevap vermiş. Sultan: “İlim sahiplerinin araştırmacılığı ve bilgisi böyle olmalıdır.” diyerek İbn-i Mağnisavi’yi kendini geliştirmesi için görevden aldı, Semaniye Müderrisliği’ne getirdi. Uzun bir zaman sonra tekrar kazasker, ardından vezir yapıldı. Ömrünün sonlarına doğru günlük iki yüz akçe ile emekli ettiler. Bir ramazan, üst düzey dostlarını iftara davet etmiş. Dostları oruçlarını açarlarken kendisi orucunu açamadan rahatsızlanmış. Odasına çekilip yatmış. Kısa bir süre sonra hizmetkarları İbn-i Mağnisa’nın ölmek üzere olduğunu dostlarına bildirmişler. Onlar da başucunda Yasin suresi okumuş. Surenin bitiminde de vefat etmiş.

Ümmü’l-Veledzade Mevlana Hüseyin: Molla Fahrettin-i Acemî’nin çocuklu cariyesiyle evlendiğinden bu lakap ile meşhur oldu. Sahn Müderrisi’ydi. Evi Edirnekapı’da, Sultan Mehmet Han’ın güzergahında olduğundan Sultan Mehmet bazen bu yolda dolaşırken Mevlana Hüseyin Sultan’ı selamlayıp şerbet ikram ederdi. Bir gün

sefere çıkarken bütün âlimler Sultan Mehmet Han'ı yolculamaya çıkmışlardı. Molla Hüseyin de aralarındaydı. Sultan Mehmet Han: “Ey iman edenler, iman ediniz!” anlamındaki ayetin açıklamasını sordu. Mevlana Hüseyin Efendi: “Ardınızdaki davul düm düm deyip cevap veriyor. Ayetin devamındaki ‘Amin! İman üzere devam edin, imanınızda kararlı olun!’ demektir.” deyince Padişah'ın övgülerini kazandı. Mevlana Hüseyin, dünya işlerini bilmezdi. [299a] Hatta bir gün medresesini bulamayınca utanıp evine dönmüş. Yine bir gün Padişah'ın mübarek ellerini öperken, Padişah şerefli avuç içlerini göstererek: “Bu neye işaretir?” diye sorunca “Ayasofya Medresesi Müderrisliği'ni bana lütfedeceğinize işaretir.” diye cevaplamış. Padişah, kavrayışının hızlılığını beğenip Mevlana Hüseyin'i Ayasofya Medresesi'ne müderris yaptı. Bu sebepten, çağrışım da yapılarak sufinin elinin içi diye vasıflandırılmıştır.

Mevlana Mu'rifzade: Müderris olduktan sonra Sultan Beyazıt'ın hususi hocalığını yaptı. Gözleri görmez olunca da Sultan'a yakın olma şerefinden uzaklaştı.

Mevlana Yaralıca Muhyittin: Edirne ve Bursa'ya kadı, Beyazıt Han'a hususi hoca oldu. Ardından, ikinci kez Edirne Kadısı yapıldı. İki yüz akçe günlükle emekli oldu. “Şerh-i Aka'id”e haşiye yazmıştır.

Mevlana Muhammet Bekebelizade: İki kız kardeşi vardı. Biri Sinan Paşa'yla evlendi, Muhammet Çelebi adını verdiği oğlu oldu. Muhammet Çelebi, Mahmut Paşa Medresesi'nde müderris, bazı şehirlerde kadı oldu. Genç yaşta vefat etti. Mevlana Bekebelizade diğer kız kardeşini Kemal Paşa'nın oğlu Süleyman Çelebi'yle evlendirdi. Bu evlilikten doğan Ahmet Şah, Kemal Paşazade ismiyle meşhur oldu. Yazdığı kıymetli ve şöhretli kitaplarla kütüphaneler doldu.

Mevlana Vildan: Sultan Beyazıt döneminde Anadolu Kazaskeri oldu. Kendisinin vekili olan kişi, vekaletle Edirne Kadılığı yaparken Davut Paşa'yı İslam'a uymayan hareketlerinden dolayı uyarmış. Davut Paşa günahında ısrar edince de bu Kadı Vekili, Paşa'nın konağına bizzat gidip Paşa'yı uyarmış. Ancak Paşa, Kadı Vekili'ni yine dinlemediği gibi onun başını yarmış. Olay Sultan Mehmet'e bildirildi. Sultan, Davut Paşa'nın, Şeriat'in temsilcisi olan Kadı Vekili'ni dövmesini İslamiyyet'e hakaret saydı. Davut Paşa'nın öldürülmesini emretti. Vezirlerin araya girmesine rağmen Sultan kararından vazgeçmeyince çözüm bulması için Molla Vildan'a haber verildi. Molla

Vildan: “Kadı vekili olan kişi, kadılık makamından öfkeyle kalkıp Paşa’nın evine gittiği için, kadılık makamından düşmüştür. Dövüldüğü an, kadılık vasfı olmadığından İslamiyyet’i aşağılama suçu oluşmaz ki öldürülmesi için fetva verilsin.” dedi. Sultan Mehmet bundan sonra sustu. Sonra diğer vezirler, Davut Paşa’yı, [299b] canını bağışladığı için Sultan’a teşekkürüne götürdüklerinde Sultan Mehmet Han din gayretiyle Davut Paşa’nın ensesini kırbaçladı. Davut Paşa tam dört ay iyileşemedi. Sultan Beyazıt döneminde vezir olunca, kendisini kırbaçladığı için Sultan Mehmet’e dualar edip “ O dövmeyle bana doğru yolu gösterdi. Bu makama beni terbiye ettiği için geldim.” derdi.

Mevlana Veliyüttin’in Oğlu Mevlana Seyyid Ahmed Paşa: Bursa’daki Muradiye Medresesi’nde müderrislik, Edirne Kadılığı, ardından Sultan Mehmet’in hocası oldu. Şiirindeki tatlılıktan ve şairliğinin herkes tarafından takdir edilmesinden dolayı Sultan’ın sevgisini kazandı, vezir yapıldı. Sonra geçerli bazı sebeplerden dolayı görevden alındı. Sırasıyla Tire, Ankara ve Bursa Beyi oldu. 902’de (1497) vefat etti. Bursa’da kendisinin yaptırdığı medresenin bahçesine defnedildi. Hiç evlenmemiştir. Hocazade Muslihuttin şöyle anlatır: “Mevlana Seyyid Ahmet Paşa’yla Edirne’nin etrafında dolaşırken benden bir erkeğin, nikahlı eşiyle yaşadığı cinsi münasebetin lezzetini sordu. Ben de bunun zevkli, lezzetli olduğunu, sözle anlatılmasının mümkün olamayacağını söyledim. Anlatmamı ısrarla isteyince: ‘Siz balın tadını anlatın da görelim bakalım nasıl anlatılabiliyormuş.’ dedim. Bundan âciz olduğunu itiraf etti, sözümü doğruladı. O gün, Ahmet Paşa’nın hiç evlenmemesinin sebebinin iktidarsızlık olduğunu anladım.” Şiirlerinin toplandığı Divan’ı akarsu gibi elden ele dolaşarak akmaktadır. Arapça şiir bile yazacak güçteydi. Çok ince ve yumuşak anlamlara dalmada benzeri az bulunan bir şairdi.

İbrahim Paşa: Babası ve ataları öteden beri vezirlik yapmıştır. Halil Paşa, Sultan Mehmet’in öfkesine uğrayınca oğlu İbrahim Paşa Edirne Kadılığı’ndan alınmıştır. Sonra, af için araya girenlerin sayesinde Yıldırım Beyazıt’ın Bursa’daki vakıflarına idareci yapıldı. Molla Kirmasti Efendi Bursa kadısıyken, bir teftişinde İbrahim Paşa’nın yetersiz olduğunu, bulunduğu görevi hak etmediğini devlet merkezine bildirdi ve bu görevinden de azledildi. Gittikçe horlandı ve fakirleşti. [300a] Korkuları arttıkça durumu daha da bozuldu, dünyadan elini eteğini çekti. Zeyniyye Tarikati şeyhlerinden Hacı Halife’ye intisap etti. Düşmanları, cinnet geçirdiğini Bursa’da Akıl Hastahanesi’nde tedavi edilmesi gerektiğini Sultan’a bildirmişler. Bir gün, Şeyh, Bursa

yaylalarındaki dergahta ibadet ederken talebe göndererek İbrahim Paşa'yı yanına çağırılmış. İbrahim Paşa'ya bir post sererek yanına oturtmuş. İbrahim Paşa: "Umarım ki, Şeyh'imizin sayesinde güzel zikrimizin sesi gökkubbeyi doldurur." deyince Şeyh de: "Umarım ki öyle olur." diye karşılık vermiş. Kendisine, ertesi gün İstanbul'a gitmesini, Sultan Beyazıt'tan uzak olmamasını emretmiş. İbrahim Paşa da elini öpüp ayrılmış, İstanbul'a gitmiş. Şehre girdiğinde, yolda Sultan Mehmet Han'la karşılaşmış. Yolun bir tarafında edeple beklemiş. Sultan Mehmet Han'ın yüksek mertebeli adamları ve hizmetçileriyle yaya gezme âdeti vardı. İbrahim Paşa'yı gördü ve tanıdı. Ertesi gün Divan'a gelmesini istemiş. Padişah Divan günü bütün vezirlerine İbrahim Paşa için yapmaları gerekenleri emretti. Vezirler de kendisine hangi makamı istediklerini sordular. İbrahim Paşa, Şeyh'inin tavsiyesi üzerine Şehzade Beyazıt'ın taht şehri olan Amasya Kadılığı'nı istedi. Vezirler tekrar sorunca isteğini yineledi. Padişah, İbrahim Paşa'nın bu isteğine şaşırıldı: **[300b]** "Henüz deliliği geçmemiş. Daha yüksek makamlardan birini isteseydi verecektik. Ama o kadarlık bir makama razıymış." diyerek istediği Amasya Kadılığı'nı verdi. İbrahim Paşa Amasya'ya vardığında, rüyasında Sultan Beyazıt'ın bir file bindiğini ve kendisini de arkasına oturttuğunu görür. Ertesi gün Şehzade Beyazıt'ın huzuruna çıkar. Şehzade: "Bu görevi bizim hatırımız için istediğiniz bize bildirilmiştir. İnşallah bunun en güzel karşılığını görürsünüz." buyurmuş. Kısa bir süre sonra Şehzade Beyazıt tahta geçince vaadi gereği İbrahim Paşa'ya vezirlik makamını verdi. İstanbulda olan Molla Kirmasti Efendi kendisini kutlamak için evine gitti. İhanet korkusuyla titriyordu. Ancak İbrahim Paşa'yla görüşüp ondan o kadar çok hürmet gördü ki, korkusu adeta yeni bir hayata dönüştü. İbrahim Paşa o kadar cömertti ki her gün altı yüz fakirin karnını doyururdu. Vefatında geriye sekiz bin akçe bırakmıştı. İnşallah, İnebahtı Seferi anlatılırken kendisinin vefatı da bildirilecektir.

Mevlana Evhadüttin Yarhisarı'nın Oğlu Mevlana Mustafa: Hocazade'nin talebelerindendir. İstanbul Murat Paşa Medresesi'nde, sonra Semaniyye Medreseleri'nden birinde müderris oldu. Sultan Beyazıt döneminde aralıksız olarak İstanbul Kadılığı yapmıştır. 911'de (1506) vefat etmiş ve kendi yaptırdığı mescidin yanına defnedilmiştir. İlk kadılık görevini almaktan kaçınmış. Ama Sultan Beyazıt'ın kendi el yazısıyla yazdığı mektuptan sonra kadılık görevini kabul etmiştir.

Mevlana Yusuf Kirmasti: Birçok farklı medresede müderrislik yaptıktan sonra Sahn-ı Semaniyye Müderrisi oldu. Ardından, Bursa ve İstanbul Kadılığı yaptı. Bir gün mescitte, Paşa kendisini çağırmiş. Üzerindeki kıyafet ne ise Paşa'nın yanına o şekilde gitmiş; ama Paşa'nın bundan rahatsız olduğunu anlamış. Paşa durumu Padişah'a bildirince Molla Yusuf Efendi'ye Padişah tarafından hediyeler [301a] gönderildi. Molla Yusuf, kendi yaptırdığı medresenin bahçesine defnedilmiştir.

Mevlana Fenari: Tahsilini Ali Tusi'nin yanında tamamladı. Sırasıyla Sahn Müderrisi, Bursa Kadısı ve Anadolu Kazaskeri oldu. Seksen akçe günlükle emekli oldu. Arapça nesir ve nazımda otoriteydi. “Şerh-i Miftah”a haşiyesi vardır.

Mevlana Hekim Kutbettin Kirmanî: İran hükümdarlarına vezirlik yapmıştır. Anadolu'ya gelmiş, Sultan Mehmet Han döneminde günlük beş yüz ve yirmi bin Osmanlı akçesi ile görevler yapmıştır. Sultan Mehmet'e, tıptaki üstatlığı sayesinde yakın olmuş ve 903'te (1498) vefat etmiştir.

Hekim Yakup: Tıpta otorite denecek kadar becerikliydi. Yahudiyken Müslüman olmuştur. Önce defterdar, ardından vezir yapılmıştır. Veziriazam Karamanoğlu Mehmet Paşa, Hekim Yakup'u kıskanıp Sultan Mehmet Han hastayken görevden almış, yerine Hekim Lari Efendi'yi getirmiştir. Sultan Mehmet, Hekim Yakup'tan kendisini ilaçla tedavi etmesini istemiş. Ama Hekim Yakup, Sultan'ın ilaç kabul edemeyecek hale geldiğini görmüş. Sultan'ın hastalığını az da olsa hafifletici bazı ilaçlar hazırlamış. “Şekayık-ı Numaniyye”de Hekim Yakup'un bazı ilaçlarının karışımları yazılıdır.

Mevlana Zahit Altuncuzade: İlimiyle âlemi nurlandıran bir Şeyh ve Lokman Hekim'in tıp ilminden nasibi olan biriydi. Ayda bir defa Peygamber'imizi rüyasında gördüğü rivayet edilir. Yabani bitkilerle ilgilenen tıp alanında benzersiz biriydi. Çok faydalı ilaç karışımları hazırlardı.

FATİH SULTAN MEHMET HAN DEVRİ TARİKAT VE TASAVVUF BÜYÜKLERİ

Akşemsettin Hazretleri: Şam'da dünyaya gelmiştir. Babasıyla birlikte Anadolu'ya gelmiş, akli ve nakli ilimleri öğrenmiştir. Şeyh Şehabettin-i Sühreverdi'nin neslindedir. Bu nesil Hazreti Ebubekir'e kadar uzanır. Osmancık Medresesi'nde müderris olmuştur. Sultan Beyazıt döneminde kazasker olan İmam-ı Ali şöyle nakletmiştir: “Babam, Akşemsettin'i Hacı Bayram'ın yoluna teşvik ederdi. Hacı Bayram Hazretleri, bir günlük yiyeceği bile olmayan fakirlerin ve borçluların ihtiyaçlarını karşılamak için, nefsinin kırıarak dilencilik ederdi. Akşemsettin, onun hikmetlerini anlayamadığı için kendisine meyletmemiş, Şeyh Zeynüddin-i Hafî Hazretleri'ne bağlanmak için Anadolu'ya yönelmiş. Halep'e [301b] yaklaşınca rüyasında, boynunda bir zincir olduğunu ve ucunun da Ankara'daki Hacı Bayram'ın elinde bulunduğunu görmüş. Hemen hakikati anlamış. Dönüp Osmancık'a geldi. Babamla buluşup Hacı Bayram'ın hizmetine girmek için Ankara'ya doğru yola çıktılar. O günlerde Hacı Bayram'ın imecesi varmış. Talebeleri ve sevenleriyle birlikte tarlada burçak biçiyorlarmış. Hacı Bayram, Akşemsettin'i kendisini görmezden gelmiş. Bir süre sonra yemek getirip çalışanların hepsine dağıtmış. Köylünün köpeklerine bile yiyecek dökmüş. Akşemsettin'i yine görmezden gelmiş, yemeğe bile çağırmamış. Akşemsettin sonunda, köpeklere dökülen yemeklerin yanına oturup köpeklerle beraber yemeye başlamış. Hacı Bayram, o tertemiz gönüllü Akşemsettin'in nefsinin kırmasını ve kabul edilmeme üzüntüsünü görünce: “Ey köse, beri gel; bizi kazandın ve kalbimizi dağladın!” diyerek onu sofrasına getirmiş. Akşemsettin'e önderlik edip onu çok kısa zamanda yüksek derecelere yükseltti. Akşemsettin, bedensel hastalıkları ve kalp hastalıklarını tedavi ederdi. Yabani bitkilerin hangi hastalığa çare olduğunu, Allah'ın izniyle, çok iyi bilirdi. Tıpla ilgili birçok kitabı vardır. Amasya'da Fetva makamında Müftü olan kardeşi Paşa Çelebi, Mısırlıoğlu Şeyh Abdurrahim'den duduklarını şöyle nakleder: “Halil Paşa'nın oğlu Süleyman Çelebi, 2. Murat döneminde müderristi. Diğer kardeşi İbrahim Paşa, Edirne Kadısı'ydı. Babası Halil Paşa da kazaskerdi. İbrahim Paşa hastalanınca doktorlar tedavide edemediler. Bunun üzerine Halil Paşa, Şeyh Akşemsettin'i davet etti. Akşemsettin ile Mısırlıoğlu Edirne'ye geldiler. Hastanın yanına giren Akşemsettin, Sultan'ın özel doktorlarına hastalığın ne olduğunu sordu. Onlar da kendilerince hastalığı söylediler. Akşemsettin, hastanın sersem ilacıyla tedavi edilmesini söyleyince odadaki doktorlar bunun aksini belirttiler. Akşemsettin'e, bildiği

bir şey varsa kendisinin tedavi etmesini söyleyip kırınglılıkla odadan çıktılar. Mısırlıoğlu, Akşemsettin'in, hastalığı kontrol etmeden tedavi için ilaç söylemesine, [302a] doktorların yanlış tedavi uyguladıklarını belirtmesine şaşırđını bildirir. Akşemsettin, hemen kalem ve kağıt getirтип karışım malzemesi olan bazı bitkilerin isimlerini yazdırdı. Onları hazırlatarak bir ilaç yaptı ve hastaya verdi. Hastada iyileşme işareti hemen belirdi. Akşemsettin evden çıkınca bana: 'Eğer susup müdahale etmeseydim, hastayı helak ederlerdi.' dedi." Akşemsettin, zamanının Lokman Hekim'iydi. Mübarek nefesi kalp ve ruh hastalıklarının dermanıydı. Onun hakkında şöyle anlatılır: "Fetihler babası Gazi Sultan Mehmet, İstanbul'u fethetmek için sefere çıktığında Akşemsettin ile Akbiyk Hazretleri'ni de yanına aldı. İstanbul surları, elli dört gün, gece gündüz dövüldü. Surların çok yerinden gedik açıldı. Avrupalı papazlar yardım için İstanbul'daki dindaşlarının yanına gelmişlerdi; zafer kısmet olmadı. Bu sırada Sultan Mehmet Han, Veliyyüttin oğlu Ahmet Paşa'yı Akşemsettin'e göndererek zaferin kısmet olup olmayacağını sordurdu. Akşemsettin Hazretleri, şekerden tatlı sözleriyle: Allah'ın sonsuz ihsan sahibi olduğunu, bu zor işin Allah'ın huzurunda sinek kadar kıymetli olmadığını, kolay olduğunu, bir kalenin fethedilmesinin çok önemli olmadığını, bu kadar mücahidin din gayretiyle savaşmasına rağmen, Sultan Mehmet Han'ın fetih için endişelenmesinin yersiz olduğunu, putlara tapan bu inatçı Kafirlerin yenilip fethin nasip olacağını söyledi. Sultan Mehmet Han bu müjdeli haberle yetinmedi. Fethin belirtileri ile zamanını müjdelemesi için Ahmet Paşa'yı Akşemsettin'e tekrar gönderdi. Akşemsettin Hazretleri tam cevap isteyen Sultan'a cevap vermek için kendi iç âlemine baktı. Ardından, ertesi sabah namaz vaktinde filan yerden kaleye Allah'ın izniyle hücum edilmesini, zafer kapılarının açılacağını, surların burçlarının ezan sesleriyle dolacağını, haberi getiren Ahmet Paşa'nın da [302b] Sultan Mehmet Han'ın yanında bu büyük fetih nimetine kavuşacağını söyledi. Her şey, aynen Akşemsettin'in dediği gibi oldu. Akşemsettin, Padişah'ın gönlünde taht kurdu. Şeyh'in bir çocuğu: "Akşemsettin Hazretleri'nin müjdelediği fethin belirtileri görünmeyince üzüntüyle çadırına gittim. Çadırının kapısını kapatıp kapıya koyduğu nöbetçiye içeri kimsenin girmemesini tembihlemiş. Nöbetçi beni de bırakmayınca, çadırın bir tarafındaki aralıktan gizlice içeriye baktım. Gördüm ki Şeyh Efendi başını açmış, secdeye varmış, alnını toprağa dayayıp Allahu Teala'ya ağlamaklı bir halde dua ediyor. Sonra başını secdeden kaldırıp ayağa kalktı. Avuçlarını mübarek yüzüne sürerek: 'Elhamdülillah, fetih kolayca nasip oldu.' dedi. Ben de oradan ayrılıp kale tarafına gittim. Gazilerin, söylenen yerden hücum ettiğini gördüm. Nihayet zafer kazanıldı." diye anlatmış. Padişah, Ahmet

Paşa'ya: "Kalbine Allah'ın sırları beliren Akşemsettin Hazretleri'nin dost ve talebeleri arasında olmak, bu büyük zaferin sevincinden çok daha büyük ve değerlidir." demiş. Sultan Mehmet Han fetihten hemen sonra Akşemsettin'in sohbetlerine katılıp kendisiyle baş başa kalmak için izin istemiş; ancak bu müsaade verilmeyince çok büyük bir üzüntüyle: "Kabiliyetleri bile belli olmayan bu Türkleri talebeliğe almanız, onlara irşat etmeniz çok şaşılacak bir durumdur. Sıra bize gelince bizim ricamıza yüz çeviriyor, bize yüz vermiyorsunuz." demiş. Akşemsettin Hazretleri: "Bize talebe olup dervişliğin zevkini tadınca, devlet ve saltanat işleriyle bağınızı koparmanız gerekir. Bu durum, memlekette düzensizlik oluşturur. Öyle olunca hem siz ve hem biz vebale gireriz. Sizin tasavvuf terbiyeniz, şükürler olsun, Allah tarafından tamamlanmıştır. Sultanlara düşen, doğruluk ve adaletten ayrılmamak, İslamiyyet'e tam bağlanmak, ehlisünnet olup sapkınlıklardan sakınmaktır. Bundan iyi ve [303a] güzel ahlak yoktur." diye karşılık vermiş. Padişah, Şeyh'in yanından teselli olmuş ve rahatlamış olarak ayrıldı. Akşemsettin'e iki bin altın gönderdi; Şeyh bunu kabul etmedi. O gece Sultan Mehmet Han'ı yanına davet etti. İki sabaha kadar, çok özel konularda sohbet ettiler. Sabah namazını birlikte kılıp dualarını tamamladılar. Bundan sonra, Ebu Eyyub-i Ensari'nin mezarının yerinin bulunması rica edilince Akşemsettin, yalnızlığa çekilip iç âlemine daldı. Halen yüksek kubbelerin bulunduğu o yeri, doğru şekilde açığa çıkarıp bildirdi. Kabre ait birçok işareti de söyledi. Bahsettiği bütün işaretler bulundu, tam bildirdiği yerde de o yüce mezar ortaya çıktı. Sultan Mehmet Han buraya bir cami, Akşemsettin'in talebe ve dostları için özel odalar yaptırdı. Akşemsettin, memleketi Göynük'e dönünce bu odalar medrese haline getirildi. Sultan Mehmet Han'ın izniyle, Bolu'nun Göynük kasabasına doğru yola çıkan Akşemsettin, İstanbul Denizi'ni geçerken güzel ve gösterişli bir ata binmiş kimseyle karşılaştı. Bu kişi, Akşemsettin'e yüz vermeyerek, kibirli bir şekilde yoluna devam etti. Akşemsettin'in canı bir an o atı istedi. O esrarengiz atlı, hemen geri gelip Akşemsettin'in ayaklarına kapandı. Atı Akşemsettin'e hediye etti. Şeyh Akşemsettin de oğlunun altındaki atı o yabancıya yalvar yakar verdi. Oğlunu o hediye ata bindirdi. Bu garip hediyeleşmenin hikmetini oğluna şöyle açıkladı: "Cömert bir efendiye uzun zaman hizmet ve itaat eden bir köle, efendisinden kıymetsiz bir şey istese isteği geri çevrilir mi? Ben atı görünce gönlüm ona meylettirdi. Kendisinden hiçbir şey gizlenmeyen Allahu Teala da o şahsın kalbine, benim bu isteğimi iletirdi. O kişi, onun için böyle davrandı." Akşemsettin, ömrünün sonuna kadar Göynük'te ikamet etti, vefat edince oraya defnedildi. Yüce kabrinin üzerine yüksek bir kubbe [303b] yapıldı. Bura, çok bereketli bir ziyaret yeridir. Şeyh'in

tasavvufa ait “Risaletü’n-Nur” adlı kitabı, tasavvufun hallerini reddedenler nasipsizlere yazdığı çok kıymetli eserleri vardır. Tıptaki beceri ve tecrübelerini topladığı çok faydalı kitaplarının dışında, çocuklarına adadığı “Kafiye Mütevassıtı Şerhi”nin üzerine Arapça şu bilgiyi kaydetmiştir: “Bu ‘Kafiye Mutavassıtı Şerhi’ adlı kitap, Hanefi mezhebinden olan, Akşemsettin lakaplı, Hamza oğlu Muhammet’in temiz çocuklarına, onlardan temiz nesline, nesilleri biterse ihtiyacı olanlara, kadınlara, kadı vekili olmayan ama adaletten ayrılmayan doğru âlimlere adanmıştır. Bu vakfın başındaki kişi, vakfın şartları bozulursa düzeltsin. Çünkü zamanımızdaki vakıfların bazıları kurallara uymamaktadır. Şimdi, kim benim vakfımın kurallarını duyup bildikten sonra uygulamazsa veya değiştirirse, Allah’ın bütün meleklerinin, bütün insanların laneti onun üzerine olsun.” Akşemsettin’in ilahi aşka bağlanmış Nurulhüda adlı küçük oğlu vardı. Nurulhüda, emirlerden sakalsız ve parlak birini görünce: “Bu kadındır, erkek değildir.” dedi. Emir: “Efendim, sakalım çıkmıyor. Dua etseniz de sakalım çıksın, bu kadın görüntüsü benden gitsin!” diye ricada bulundu. Nurulhüda hemen o mübarek ağız suyundan eline alıp adamın yüzüne sürdü. Emir İstanbul’a geldiğinde sakalı çıktı. Bundan haberdar olan Sultan Mehmet Han, Nurulhüda’ya birçok vakfi bağladı. Bu vakıflar hala, 1640’larda, Akşemsettin’in torunları tarafından kullanılmaktadır. Akşemsettin Hazretleri’nin on iki çocuğu vardı. Birgün hepsi bir aradayken Akşemsettin onlara bakarak elhamdülillah, deyince Nurulhüda: “Ben hamdetmenizin sebebini bildim: Allahu Teala, size bunca evlat verdi. Hiçbirinin sevgisini, Allah sevgisiyle dolu olduğunuz için, mübarek kalbinize sokmadığınıza hamdettiniz.” deyince Akşemsettin, oğlunun sözünü doğruladı. Bu anlayış kabiliyetini beğendi.

Amasyalı Şeyh İbrahim-i Attar Hazretleri: Hundi Hatun Medresesi’nde müderrisken Şafi mezhebinden olduğu ve Hanefilik öğretildiği için medreseden ayrıldı. Erdebil’deki şeyhlerden birine [304a] intisap etmek için yola çıktığında Akşemsettin’e gidip onunla baş başa kaldı. O gece tam dört yüz rüya gördü ve unutkan biri olmasına rağmen hiçbirini unutmadı. Akşemsettin Hazretleri her akşam kendisine yemek ve bir testi su gönderirdi. Akşemsettin Hazretleri’nin diğer talebeleri terbiye ve eğitimleri gereği yemekten ve içmekten uzakken kendisinin nefesine ve vücuduna bağımlılığından üzülmüş. Şeyhinden izin almadan yeme içmeyi kesince de ibadetindeki eski zevki bulamadı. Durumunu Şeyh’e bildirince şu karşılığı aldı: “Şeyhten izinsiz hareket etmek tasavvuf ehlinin yapacağı iş değildir. Doktorun da olan şeyhin seni görmez mi? Herkesin nefsi, yaratılışı farklı olduğundan eğitimleri de farklıdır. Senin için uygun olan

yemektir.” Akşemsettin Hazretleri o gün Şeyh İbrahim-i Attar’a biraz yemek gönderdi. Bu eğitimlerin seksen yedinci gecesi Berat gecesiydi. Şeyh İbrahim-i Attar’ın canı bir tabak pilav istemiş. Tam o anda Akşemsettin Hazretleri onu çağırıp eline bir sahan pilav vermiş, utanmamasını ve yemesini emretmiş. O da pirinç tanesi bile bırakmadan hepsini yemiş. O gece halvetten çıkması için izin vermiş. “Gülzar-ı Kitap”ın sahibi olan Amasyalı Şeyh İbrahim-i Attar 887’de (1482) vefat etmiştir.

Şeyh Ebulvefa Hazretleri: Tarikat ve tasavvuf terbiyesini önce Edirne’de Debbağlar İmamı Muslihuttin Halife’den almıştır. Sonra, onun işaretleriyle Şeyh Abdüllatif-i Kudsi Hazretleri’nin talebeliğine alınıp en büyük halifelerinden olmuştur. Zahiri ve batını ilimlerde otorite olan Şeyh Ebulvefa vaazları ve nasihatleriyle, dinleyenlere zahiri ve batını ilimlerin lezzetini tattırırdı. Dünyayı önemsemez, dünyaya düşkün olanlara hiç yüz vermezdi. Dünyadan yüz çevirenlerle dostluk ederdi. Ömrünün sonuna doğru uzun bir inzivaya çekildi, dünyayla olan ilgisini iyice azalttı. Kapısında nice devlet adamı kendisiyle görüşme şerefine erişmek için beklerdi. Vakit namazlarını, sürenin sonuna kadar bekleyip kendi imamlığında kılardı. Namazı, vaktin sonuna ertelemesini soranlara: “Bizim gibi tembellerin namazı böyle olur.” derdi. Emir Buhari Hazretleri şöyle buyurur: “Biz işaret bekleyen kullarız. Ne zaman emir ve işaret gelirse biz o emre, işarete uyarız. Bizim irademiz, Allahu Teala’nın iradesine bağlıdır.” Şeyh Ebulvefa, Hanefi olmasına rağmen, namazda Fatıha suresinden önceki besmeleyi sesli okur, iki secde arasını uzatırdı. [304b] Molla Gurani Hazretleri ile âlimlerin birçoğu buna itiraz ettiğinde Sinan Paşa onlara ayrıntılı cevap vermiş: “Şeyh Ebulvefa Hazretleri, nefsinin çok fazla terbiye ettiği için, kendisinde öyle haller ortaya çıkmıştır. Bu meselelerde, doğrunun böyle olduğuna inanmış, hükümde bulunmuş. İmam-ı Azam Hazretleri’nin hüküm verme seviyesinde nice talebesi vardır ki kanaatleri hocalarının kanaatlerinden farklıdır. Kaldı ki hükümde bulunan her âlimin kendi hükmüne uyması gerekir. Onlardan birinin bile bir meseleye dair önemsiz sözüne uymakla doğru bir vazife yerine getirilmiş olur. Şeyh Vefa Hazretleri de bu zayıf fikirlerden birine tabi olmuş olabilir. Zahiri ve batını ilimlerde çok yüksek mertebede olan, kamil bir şeyh hakkında bu kadar karşı duruş hatadır. İnatçılık ve cehalettir.” Şeyh Vefa, Hacc’dan dönerken Kafir korsanlar tarafından gasp edildi, kendisi ve kız kardeşiyle beraber gemideki Müslümanlar Rodos’a esir olarak götürüldü. Karamanoğlu İbrahim Bey, fidyelerini ödeyerek onları korsanlardan kurtardı. Akşemsettin, İstanbul’da cami ve misafirhane yaptırmıştır. Göynükteki kabri ziyaret edilmektedir. Akşemsettin

Hazretleri, 896'da (1490) vefat etti. Vefatı için, "İla Rahmeti Rabbihi" sözü tarih düşürülmüştür. Arapça, Farsça ve Türkçe çok güzel şiirleri vardır. Astroloji ve musikide çok becerikliydi. Usül ve makamlarla yapılmış zikirleri coşkunkluk vericidir. Vefkte emsalsizdir. "Haşiyeye-i Tecrid'e haşiyeler yazmıştır. Cuma günleri çok güzel hutbe okurdu. Cenazesinde Sultan Beyazıt Han da bulundu. Sultanlar ve devlet adamlarıyla görüşme âdeti olmadığı için Sultan Beyazıt, onun yüzünü hiç görememişti. Cenazesinde, kefenini aralayıp yüzünü görebildi. Bir gün, dünya ehli, kıt anlayışlı biri Akşemsettin'e Hallac-ı Mansur'un neden "Enel Hak" dediğini sorunca Şeyh: "Ya, Enel Batıl mı deseydi?" diye cevabını vermiştir. Onun böyle susturucu cevapları çoktur. Bir gün, İstanbul'a çok ağır şeyleri kaldırabilen birinin geldiğini söylediler. Akşemsettin: "Abdest ibriğini taşımak daha güçtür. Çünkü nefis, ağır yükleri taşımaktan hoşlanır. Abdest ibriğini taşımak nefsin doğasına aykırı olduğundan, nefis bundan hoşlanmaz, bıkkınlık duyar.

2. 1. Metnin Dil İncelemesi

Bedayıü'l-Vekayi adlı eserinin 265a – 304b sayfaları arasındaki dil özellikleri hakkında ön bilgi edinmemiz için yaptığımız bu çalışmada birtakım hususiyetler, örneklerle sıralanmıştır.

Çekim Ekleri:

- Akkuzatif eki düz ünlülü kelimelerde de yuvarlak ünlülü kelimelerde de düzdür: gelenler-i [266a/17], nişân-ı [266a/8]
- İyelik eki almış kelimeler akkuzatif ekini aldığında, akuzatif eki "n" şeklindedir. maqdûrlar-ı-n [266b/21], i'lâm-ı-n [267b/1] numûne-si-n [273a/5], sezâ-sı-n [274a/17]
- Fiilimsilerden sonra gelen akkuzatif eki de "- (i) n" şeklindedir. – i, iyelik ekidir. sūd-mend olmaduğ-ı-n [286a/14] hıdmet itmeg-i-n [267a/8]
- Lokatif eki, sedalı ünsüzle biten kelimelerden sonra da sedasız ünsüzle biten kelimelerden sonra da "-de" şeklindedir.

sene-si-n-de [300b/19], ay-da [301a/14], a‘şāb-da [301a/15]

evkāt-da [298b/19] , oturmak-dan [289a/5]

- Ablatif eki, her durumda “-den, -dan” şeklindedir; ünsüz benzeşmesi olmamıştır.
vāqı‘a-dan [301b/2], ħubūbāt-dan [266a/1]
- Genitif eki, özellikle belirtilmemiş olmasına rağmen Eski Anadolu Türkçesinin özelliği olarak “-(n)uñ” şeklinde okunmuştur.
‘asker-uñ [266a/3], merĥūm-uñ [269b/14]
sarāy-ı dil-gūšā-nuñ [269a/25], kefere-nūñ [267b/3]
- İyelik ekleri, üçüncü tekil şahısta her zaman düzdür.
dā‘iyye-si-y-le [271b/18], Polya Vālī-si [272a/1],
kendü-si [300a/1], yüz-i [276a/2]
- Emir kipi, ikinci şahısta “-ñ” şeklindedir.
beyān it-uñ (idüñ) [299b/15], perīšān olma-ñ [294b/13]
- Emir kipinin üçüncü şahıs eki “-sun, -sün” şeklindedir.
di-sün [304b/21], bul-sun [273b/14]
- İstek kipi, birinci çoğul şahısta “-alım” şeklindedir; bazı kelimelerde “-avuz” ekinin geldiği görülmektedir.
yapdur-avuz [273a/15], gör-elim [299b/15]
- İstek kipi birinci tekil şahıs eki “-eyüm” şeklindedir.
iĥrāc it-eyüm (ideyüm) [289b/21],
- Görülen geçmiş zaman eki her durumda “-dı, -di” şeklindedir.
at-dı-lar [266a/23], ‘itāb it-di-ler [266b/10], gör-di [300b/12]
- Anlatılan geçmiş zaman eki, her durumda “-mış, -miş” şeklindedir.
ifrāz it-miş-lerdür [269b/15], yaz-mış-dur [284b/22], istid‘ā it-miş [295a/18]

- Geniş zaman eki, genellikle yuvarlak ünlüyle yazılmıştır.
bil-ür misin [289b/8], gel-ür-di [294a/25], viril-ür-se [282a/8]
- Geniş zamanın hikâyesinde geniş zaman eki yuvarlak ünlüyle yazılmış, ancak hikâye eki düz ünlüyle belirtilmiştir.
gel-ür-di [294b/25], tırâş itdür-ür-di [295a/5], ma‘zül ol-ur-dı [265a/14]
- Bildirme eki, Eski Anadolu Türkçesi özelliğine göre yuvarlak ünlüyle okunmuştur:
elķâb-dur [284a/3], Mollâ Hüsrev-dür [284a/12], ol-dur [288b/24]

Yapım Ekleri: Metinde tesbit edilen yapım eklerinden bazıları aşağıda örneklerle belirtilmiştir.

- Metindeki fiilden fiil yapan ekler şunlardır:
teftiş it-dür-miş [295a/11], ta‘yîn ol-un-up [297b/2], baş-la-y-up [298b/14]
‘arabalarına koy-ul-dılar [266b/17], kayd ol-un-dı [267b/13], gel-ür-se [282a/5]
- İsimden isim yapan ekler şunlardır:
şofi-luķ-la (řofiluĝla) [299a/5], karın-daş-lar-ı-n [281b/11]
balta-cı [295b/12], rüznâme-ci [279b], kâtib-lik [280b/12], ot-luķ [282a/19]
- Fiilimsi ekleri aşağıdaki şekildedir:
ta‘yîn it-dük-leri [302b/3], ‘arz it-mek-le [266a/12], seç-üp [266a/13],
gel-en-leri [266a/16], var-inca [275a/21], oturur-ken [286b/13]
yat-duk-ı (yatduĝı) [287a/76], şal-ma-sını [293b/5], di-y-ü (diyü) [294b/11]
gönder-me-y-ince [300b/21], gör-icek [301b/10], gir-dükde [301b/19]
- Geniş zamanın olumsuzunda “-mez” eki kullanılır. Bu ek, birinci tekil şahısta ek, “-mez-üm” şeklini alır.
niyâz it-mez-üm [285a/8], lâzım gel-mez [285b/6]

- Yukarıda bahsettiğimiz yapım eklerinin dışında, yer yön bildiren veya zaman ilgisi kuran “beri, ileri” gibi kelimeler metinde yuvarlak ünlüyle bitirilmiştir.

berü [301b/10], ilerü [266a/13], girü [273b/10]

2. 3. Metindeki Ki’li Birleşik Cümlelerin İncelenmesi

Bağlama edatı olan ki, Farsçadan ödünçlenmiş bir kelimedir. Ki yardımıyla, Türkçenin cümle yapısına uygun olmasa da, birleşik cümleler yapılır. Ki’li birleşik cümle adını verdiğimiz bu cümle türü, iki veya ikiden fazla cümleden oluşur.

Ki’li birleşik cümleyi meydana getiren cümlelerden biri ana cümle; diğeri / diğerleri ise yan (yardımcı) cümle / cümleler konumundadır. Ana cümle asıl fikri taşıyan, istek ve anlamın özünü kendinde toplayan, genellikle tam yargı bildiren özelliklere sahiptir. Yardımcı cümle ya da yan cümle dediğimiz cümleyse anlam ve şekilce ana cümleye bağlı cümledir. Yüklem tamamlayıcı unsurudur.

Yan cümle ile ana cümle arasında bir yer değiştirme olabilir. Yardımcı unsurun asıl unsurdan önce gelmesi, kuruluş şekli bakımından Türkçe cümle yapısına aykırıdır.

Ki bağlama edatı; açıklama yapma, sebep ya da eşzamanlılık bildirme, pekiştirme, öncelik ya da sonralık ifade etme gibi görevlerde de kullanılır.

Kİ’Lİ CÜMLELERİN ANA CÜMLEYE KATILIM BİÇİMLERİ

ÖZNE

[267a/2] Niçe biñ cevārī vü ğilmān-ı Boğdānī ki müşāhadeleri sermāye²-i [267a/3] ‘iş-i cāvidānī idi mücāhidler eline girdi.

“Seyredilmeleri bile cana can katan nice Boğdanlı genç ve cariye, mücahitlerin eline girdi.”

Ki’den sonra gelen “müşāhadeleri sermāye²-i ‘iş-i cāvidānī” yan cümlesi, “mücahidler eline girdi” ana cümlesinin öznesi olan “niçe biñ cevārī vü ğilmān-ı Boğdānī”nin tamlayanı konumundadır.

[267a/5] Nevābb-i kām-yāb eline giren sūtūr u devābb şöyle bî-ḥisāb [267a/6] idi ki şahrālara şıgmazdı.

“Ovalara sığmayacak kadar, sayısız hayvan ellerine ganimet olarak geçti.”

Bağlama edatı ki'den sonra gelen “şahrālara şıgmazdı” yan cümlesi, “bî-ḥisāb idi” ana cümlesinin öznesi olan “sūtūr u devābb”ın tamlayanı konumundadır.

[269a/12] Pesendīde iḥtibār olundu ki bir cānibi kenār-ı deryāda cemī'-i mesākin-i [269a/13] şehir ü maḥallātı nāzır ve bir tarafı Ḥalīc-i Deryā-yı Rūm ile maḥfūf olup...

“Bir tarafı deniz kenarına bakan, şehrin bütün binalarını ve yerlerini gören, bir tarafı Haliç'e dönük (alan) tesbit edildi.”

Yan cümle olan “bir cānibi kenār-ı deryāda cemī'-i mesākin-i şehir ü maḥallātı nāzır ve bir tarafı Ḥalīc-i Deryā-yı Rūm ile maḥfūf olup” ifadesi, bağlama edatı ki'den önce gelen “pesendīde iḥtibār olundu.” ana cümlesinin öznesi konumundadır.

[272a/22] Ol ḳal'a ve memleket ki mu'azzamāt-ı vilāyāt-ı şimālīden olup...

“O kale ve memleket, kuzeydeki şehirlerin en büyüklerindedir.”

Ki bağlama edatı; kendinden önce gelen “ol ḳal'a ve memleket” öznesini “mu'azzamāt-ı vilāyāt-ı şimālīden olup” ana cümlesine bağlama, “memleket” kelimesini açıklama ve vurgulama görevlerinde kullanılmıştır.

[272b/24] Tīn-i maḥtūm ma'deni var-imiş ki a'zam-ı tiryākāt-ı ma'deniyyeden olup...

“(Bu adada) tin-i mahtum denilen, panzehirlerin en etkililerinden olan şifalı (balçık) madeni varmış.”

Bağlama edatı ki'den sonra gelen “a‘zam-ı tiryākāt-ı ma‘deniyyeden olup” yan cümlesi, “var-imiş” ana cümlesinin öznesi olan “ñin-i mahtūm ma‘deni”nin tamlayanı konumundadır.

[273a/16] Ümmīdür ki [273a/17] müsā‘adeden mübā‘ade buyurmayalar.

“(Mısır Sultanı’nın,) kendisine izin vermeye soğuk bakmamaları umulur.”

Bağlama edatı ki; ana cümleinin öznesi olan “müsā‘adeden mübā‘ade buyurmayalar” yan cümlesini “ümmīdür” yüklemine bağlamıştır.

Ayrıca bağlama edatı, ümit edilenin ne olduğunu belirtip yüklemi açıklama görevini üstlenmiştir.

[300a/9] Me‘müldür ki, [300a/10] himmet-i Şeyh’le zıkr-i cemīlimüz āvāzesi ceres-vār kıbbe²-i devvārı memlū [300a/11] ide.

“Şeyh’imizin sayesinde, güzel zikrimizin sesinin gökkubbeyi doldurması umulur.”

Bağlama edatı ki; ana cümleinin öznesi olan “himmet-i Şeyh’le zıkr-i cemīlimüz āvāzesi ceres-vār kıbbe²-i devvārı memlū ide” yan cümlesini “me‘müldür” bildirme yüklemine bağlamıştır.

Ayrıca bağlama edatı, ümit edilenin ne olduğunu belirtip yüklemi açıklama görevini üstlenmiştir.

[274b/4] ‘Aynī Beg ki tavr-ı dilāverīde kendüyi [274b/5] cümleden muqaddem şanurdu, leşker-i Kral ile muqābil oldu; çünkü sū-yı [274b/6] tedbīr ile el bir itmeyüp perīşān olmuşlar idi.

“Kendini savaş sanatında ve kahramanlıkta herkesten önde gören Ayni Bey, Kral’ın ordusuyla karşılaştı, kötü taktiklerinden ve komutanların birlikte hareket etmemelerinden dolayı şehit oldu.”

Bağlama edatı ki'den sonra gelen “ıavr-ı dilāverīde kendüyi cümleden muıaddem şanurdi” yan cümlesi, “muıābil oldı” ana cümlesinin öznesi olan “Aynī Beg” in tamlayanı konumundadır.

[275a/11] Aıhbār-ı māzıyyede meşıurdur ki: Mu‘āviyye bin Ebī Süfyān, Mııır u Şām memālikünde [275a/12] naııb-ı a‘lām ve vilāyet-i Fāris ve ‘Irāk’a istilā-yı tām idüp berr ü baıırden [275a/13] İstanbul’a ‘asker gönderdükte Rodos fethine daıı ihtimām idüp...

“Tarih kitaplarında, Muaviye bin Ebi Süfyan’ın Mısır ve Şam’a İslam sancağını dikip İran ve Irak’ı tamamen zaptettikten sonra, karadan ve denizden İstanbul’a asker gönderdiği ve Rodos’un fethine büyük önem verdiği yazılıdır.”

Bağlama edatı ki; ana cümleinin öznesi olan “Mu‘āviyye bin Ebī Süfyān, Mııır u Şām memālikünde naııb-ı a‘lām ve vilāyet-i Fāris ve ‘Irāk’a istilā-yı tām idüp berr ü baıırden İstanbul’a ‘asker gönderdükte Rodos fethine daıı ihtimām idüp” yan cümlesini “meşıurdur” yüklemine bağlamıştır.

Ayrıca bağlama edatı, tarih kitaplarında yazılı olanı belirtip yüklemi açıklama görevini üstlenmiştir.

[275b/23] Ekııer-i mücāhidini ĩāk-i helāke düıırdiler. ĩattā sābııkan beglerbegi olan [275b/24] Süleymān Pāıā ki ol zamānda Kııııamını begi idi, ũehid oldı.

“Mücahitlerin çoğunu helak etiler. Hatta eski beylerbeyi, halen Kastamonu beyi olan Süleyman Paıā da ũehit oldu.”

Ki bağlama edatından sonra gelen “ol zamānda Kııııamını begi idi” yan cümlesi, “ũehid oldı” ana cümlesinin öznesi olan “Süleymān Pāıā”nın tamlayanı konumundadır.

[276a/4] Fermān ũudür buldı ki: [276a/5] Sipāıı-ı İslām’ı ol cāy-ı ĩatır-nākten kıaldırıp Aydın’a mu‘āvedet [276a/6] eyleye ve sevāııl-i Rodos’da olan Bodrum Kıal’ası’nı fethden ũoııra ‘askere [276a/7] destür virüp der-i devlete yüz buyura.

İslam askerinin o tehlikeli bölgeden çıkarılarak Aydın'a dönülmesi, Rodos sahillerinde bulunan Bodrum Kalesi'nin fethedilmesi, sonra da askere izin verilip İstanbul'a dönülmesi ferman edildi.

Bağlama edatı ki; ana cümlenin öznesi olan “Sipāh-ı İslām'ı ol cāy-ı hātır-nākden kıaldırıp Aydın'a mu'āvedet eyleye ve sevāhil-i Rodos'da olan Bodrum Kıal'ası'nı fethden şöıra 'askere destūr virüp der-i devlete yüz buyura” yan cümlesini “fermān şudūr buldı” yüklemine bağlamıştır.

Bunun dışında, fermanla ilan edilen ifadeyi belirterek yüklemi açıklama görevini üstlenmiştir.

[276b/24] Ve vakf buyurdıkları kitāblar ki el-ān 'ulemā vü fużalā müstefid olurlar, [276b/25] bu 'aşrda cem' olmamışdur.

“(Sultan'in) bağışladığı, zamanımızın âlim ve bilginlerinin faydalandığı (çok ve değerli) kitap, bu yüzyılda bir araya getirilmemiştir.”

Ki bağlama edatından sonra gelen “el-ān 'ulemā vü fużalā müstefid olurlar” yan cümlesi, “cem' olmamışdur” ana cümlesinin öznesi olan “vakf buyurdıkları kitāblar”ın tamlayanı konumundadır.

[277a/20] Erbāb-ı 'irfāna pūşide vü nihān degüldir ki tevārîh taħrîr eyleyen [277a/21] kibār-ı zevi'l-ihtirāmuñ netice²-i merāmları veķāyi⁶-i sābıkayı i'lamdan [277a/22] kendülerden şöıra gelen ebnā²-i zamān hāvādiş-i ātiyyeyi anlara taṭbîk idüp [277a/23] eşerlerine zāhib olmak içündür.

“Tarih kitapları yazan muhterem büyüklerin kendilerinden önceki zamanlarda meydana gelen olayları yazmaktaki asıl amaçlarının, sonraki nesillerin gelecekteki olayları geçmişe tatbik edip geçmişin izinden gitmelerini sağlamalak olduğu, ilim ve irfan sahibi kimselerce bilinmektedir.”

Bağlama edatı ki; ana cümlenin öznesi olan “tevārîh taħrîr eyleyen kibār-ı zevi'l-ihtirāmuñ netice²-i merāmları veķāyi⁶-i sābıkayı i'lamdan kendülerden şöıra

gelen ebnā³-i zamān havādiş-i ātiyyeyi anlara taṭbīk idüp eserlerine zāhib olmak için“ yan cümlesini “pūşīde vü nihān degüldir” yüklemine bağlamıştır.

Bunun dışında ki, kendisinden sonra, ilim ve irfan safiplerince bilinen durumu belirterek yüklemi açıklama görevini üstlenmiştir.

[277b/22] Evvelā ma‘lūm ola ki: [277b/23] vüzerā vü ümerānuñ vezīr-i a‘zam başıdır, cümleñ ulusıdır, cümle umūruñ [277b/24] vekīl-i muṭlaqıdır ve mālīmuñ vekīli, defterdārumdur.

“Evvela; veziriazamın, bütün vezirlerin ve emirlerin başı, her bakımdan en büyüğü, devletin bütün işlerinin mutlak vekili, malımın vekili ve defterdarım olduğu bilinmelidir.”

Bağlama edatı ki; ana cümleñ öznesi olan “vüzerā vü ümerānuñ vezīr-i a‘zam başıdır, cümleñ ulusıdır, cümle umūruñ vekīl-i muṭlaqıdır ve mālīmuñ vekīli, defterdārumdur” yan cümlesini “ma‘lūm ola” yüklemine bağlamıştır.

Bunun dışında ki, kendisinden sonra, veziriazamın herkesçe bilinmesi gereken vazifelerini belirterek yüklemi açıklama görevini üstlenmiştir.

[281b/10] Her kimesneye ki evlādımdan salṭanat müyesser ola, [281b/11] qarındaşların niżām-ı ‘ālem için katl itmek münāsib görilüp...

“Soyumdan, sultanlık nasip olan kişi, (erkek) kardeşlerini ülkenin düzeni için öldürebilir.”

Ki bağlama edatından sonra gelen “evlādımdan salṭanat müyesser ola” yan cümlesi, “münāsib görilüp” ana cümlesinin öznesi olan “her kimesneye”nin tamlayanı konumundadır.

[283a/19] Yüz elli [283a/20] aqça qāzīlara böyle yazıla ki: Qıdvetü’l-kużāti ve’l-ḥukkām, Ma‘denü’ [283a/21] l-fazlı ve’l-keḷām, Mümeyyizü’l-ḥalāli ‘ani’l-ḥarām, Mevlānā Qāzī Zīde fazluhū.

“Yüz elli akçe aylıklı kadılara Kıdvetü’l-Kuzati ve’l-Hukkam, Ma’denü’l-Fazlı ve’l-Kelam, Mümeyyizü’l-Halali ‘ani’l-Haram, Mevlana Kadı ve Zide Fazluhu yazılsın.”

Bağlama edatı ki; ana cümlenin öznesi olan “Kıdvetü’l-kuzâti ve’l-ḥukkâm, Ma’denü’l-fazlı ve’l-keḷâm, Mümeyyizü’l-ḥalâli ‘ani’l-ḥarâm, Mevlânâ Qâzî Zide fażluhü”yu, “yazıla” yüklemine bağlamıştır.

Bunun dışında ki, kendisinden sonra, kadılar için yazılması gereken hitap şekillerini belirterek yüklemi açıklama görevini üstlenmiştir.

[285a/16] Cāyiz ki ḥâtemi görüp inkâr [285a/17] ide.

“Yüzüğü görüp (bizi) kabul etmemesi mümkündür.”

Bağlama edatı ki; ana cümlenin öznesi olan “ḥâtemi görüp inkâr ide”yi, “cāyiz” yüklemine bağlamıştır.

[294b/9] Şamem ‘arız oldu, ammâ iki kızım var; gūyâ ki duḡter-i ‘aḡab ‘add olunmaz.

“Sağrlık başladı. Bununla beraber, soyumu devam ettiremeyecek iki kızım var.”

“Gūyâ” edatıyla birlikte kullanılan “ki” bağlama edatı, cümlenin öznesi olan “iki kızım”ın tamlayanı konumundadır.

[297b/16] Me’müldür ki üçüncü du‘âsı daḡi maḡbül [297b/17] olmuş ola.

“Üçüncü duasının bile kabul olduğu umulur.”

Bağlama edatı ki; ana cümlenin öznesi olan “üçüncü du‘âsı daḡi maḡbül olmuş ola” yan cümlesini “me’müldür” yüklemine bağlamıştır.

Ayrıca bağlama edatı, ümit edilenin ne olduğunu belirtip yüklemi açıklama görevini üstlenmiştir.

NESNE

[266a/13] ‘Asker seçüp ilerüye gönderdükde [266a/14] görürler ki Boğdān ḥanāzīri ormana girüp medāḥilini eṣcār-ı [266a/15] ‘azīme ile bend idüp ‘amīḫ ḥandaḫlar ḥafr itmişler.

“Seçilip ileriye gönderilen askerler, Boğdan’ın domuz (askerlerinin) ormana girdiklerini, giriş yerlerini büyük ağaçlarla kapattıklarını, derin hendekler kazdıklarını görmüşler.”

Bağlama edatı ki; ana cümledeki nesnesi olan “Boğdān ḥanāzīri ormana girüp medāḥilini eṣcār-ı ‘azīme ile bend idüp ‘amīḫ ḥandaḫlar ḥafr itmişler” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

[266b/21] Mücāhidler daḥi ḡayret-i İslām ile maḫdūrların [266b/22] şarf idüp şol deñlü kāfir kırdılar ki başlarından niçe mināreler [266b/23] yapıldı.

“Mücahitler, İslam gayretiyle bütün güçlerini sarf edip kellelerinden minare yüksekliğinde tepeler oluşacak kadar (çok) Kafir öldürdüler.”

Ki’den sonra gelen, yan cümle olan “başlarından niçe mināreler yapıldı” ifadesi ana cümledeki nesnesi olan “kāfir”in tamlayanı konumundadır. Ki bağlama edatı cümleye “çok” anlamı katmıştır.

[267b/22] Vālide’-i Ḥalīl, murād idindi ki Ḥasan-ı Dırāz’dan şoñra mezkūr Ḥalīl, pādişāh-ı [267b/23] Īrān-zemīn ola.

“Halil’in annesi, Uzun Hasan’dan sonra Halil’in İran Padişahı olmasını istiyordu.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “Ḥasan-ı Dırāz’dan şoñra mezkūr Ḥalīl, pādişāh-ı Īrān-zemīn ola” yan cümlesini “murād idindi” ana cümlesine bağlamıştır.

Ki'den sonra, Halil'in annesinin arzusu açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[269a/8] Ol ecluden zımmet-i himmet-i Hüsrevâne'ye ol nişimenden cāy-gāh-ı [269a/9] āhara intikāl lāzım olmağla fermān-ı kazā cerāyān-ı şadır oldı ki: [269a/10] bir devletḥāne³-i cedīd inşā oluna.

“O sebepten, Eski Saray'dan ayrılmak ve yeni bir devlet merkezi binası yapmak gerekti.”

Yan cümle olan “bir devletḥāne³-i cedīd inşā oluna” ifadesi, bağlama edatı ki'den sonra gelen “ol ecluden zımmet-i himmet-i Hüsrevâne'ye ol nişimenden cāy-gāh-ı āhara intikāl lāzım olmağla fermān-ı kazā cerāyān-ı şadır oldı” ana cümlesinin nesnesi konumundadır.

[271a/24] Rivāyet olunur ki: Sulṭān Muḥammed Ḥān İskenderiyye Seferi'nde bir şa'b [271a/25] inişde piyāde olup...

“Sultan Mehmet Han'ın İskenderiye Seferi'nde zor bir inişten, iki kişinin yardımıyla inip uzun zaman yolda yürüdüğü rivayet edilir.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “Sulṭān Muḥammed Ḥān, İskenderiyye Seferi'nde bir şa'b inişde piyāde olup” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır. Ayrıca, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[271a/25] İstirāhat için celse³-i keffeyniyye [271b/1] itdüklerinde ḥavāşş-ı ḥuddāmlarına ḥiṭāb idüp buyurmuşlar ki: “Bir yarar vezirüm [271b/2] yokdur ki bu ḥıdmeti edā idüp bitüre.”

“(Sultan) dinlenmek için iki elini oturak yaparken yanındaki has adamlarına hitap eder: ‘Yararlı, bu hizmeti yerine getirip bitirecek bir vezirim yoktur.’”

Cümlede iki tane bağlama edatı ki vardır. Birincisi, yani “buyurmuşlar”dan sonra kullanılan ki, açıklama yapma görevinde kullanılmıştır.

İkinci bağlama edatı ki, “bir yarar vezîrüm” nesnesinin sıfatı olan “bu hıdmeti edâ idüp bitüre”yi bağlama görevinde kullanılmıştır. Ki bağlama edatından sonra gelen yan cümle “bir yarar vezîrüm” nesnesini tamlayarak ana cümlede nesnesi olmuştur.

[271b/11] İstanbul muhâfızına emr-i şerîf-i cihân-muṭâ‘ irsâl [271b/12] buyurdılar ki: “Gedik Aḥmed Pāṣā’yı i‘zâz u ikrâm-ile Boğazkesen Hişârı’ndan [271b/13] çıkaralar.”

“İstanbul muhafızına, Boğazkesen Hisarı’nda mahpus olan Gedik Ahmet Paşa’nın hürmetle ve kendisine ikramlar yapılarak çıkarılmasını emretti.”

Bağlama edatı ki; ana cümlede nesnesi olan “Gedik Aḥmed Pāṣā’yı i‘zâz u ikrâm-ile Boğazkesen Hişârı’ndan çıkaralar” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

[272b/4] Şehzâde’-i sa‘îd [272b/5] Sulṭân Bâyezîd Ḥân’a fermân olundu ki: Vezîr-i A‘zam ve ümerâsını Vilâyet-i [272b/6] Ṭurul teşhîrine revâne eyleye.

“Şehzade Beyazıt Han’a, veziriazamı ve komutanlarıyla birlikte gidip Turul’u zaptetmesi emredildi.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “vezîr-i a‘zam ve ümerâsını Vilâyet-i Ṭurul teşhîrine revâne eyleye” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, emredilen vazife açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[273a/12] Mıṣr Sulṭânı’na [273a/13] nâme gönderdiler ki: şuya ihtiyâcdan ḥuccâcuñ devâbb u mevâṣî vü ḥadem [273a/14] ü ḥavâṣîleri helâk olurlarmış.

“(Sultan Mehmet Han), Mısır Sultanı’na bir mektup yazarak hacıların ve hayvanlarının susuzluktan dolayı çektiği sıkıntıları bildirdi.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “şuya ihtiyâcdan hüccâcuñ devâbb u mevâşî vü hadem ü havâşîleri helâk olurlarmış” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ayrıca bağlama edatı, mektupta yazılanın ne olduğunu belirtip yüklemi açıklama görevini üstlenmiştir.

[274b/9] Muğarrerdür ki: ‘asker münkesir ve münhezim ğarîblik memleket-i a‘dâda ne vech-ile [274b/10] güm-râh ve giriftâr olurlar.

“(Osmanlı) askerlerinin bozguna uğradığı ve düşman memleketinde yolunu nasıl şaşırıp kaybaldığı bildirilir.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “asker münkesir ve münhezim ğarîblik memleket-i a‘dâda ne vech-ile güm-râh ve giriftâr olurlar” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Osmanlı askerlerinin başına gelen durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[275b/15] Mesih Pâşâ zafer şüretin ihsâs idüp cihâd-pîşelerüñ endişeleründen [275b/16] haberdâr olıcağ münâdîlere nidâ itirdi ki: Rodos hazînesi hâşşa’-i [275b/17] Sulţâniyye’dür.

“Mesih Paşa, zaferin kazanıldığını hissedip Rodos hazinesi, Sultan’ın hissesidir, diye tellallara ilan ettirdi.”

Ki; nesne olan “Rodos hazînesi hâşşa’-i Sulţâniyye’dür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Bağlama edatı ki’den sonra, Mesih Paşa’nın sözü alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[285a/10] Şeyh ‘Abdu’r-Rahmân-ı Merzifonî, hulefâsından [285a/11] ‘Alî nâm ‘azîze dimiş ki: “Şeyh’le İstanbul feth olmadın Ayaşofya’ya [285a/12] girmişdüm. Râhiblerle Şeyh mübâhâse idüp ilzâm idicek, kırk râhib İslâm’a [285a/13] gelüp İslâmlarını ketm eylediler.

“Merzifonlu Şeyh Abdurrahim, Ali ismindeki halifesine, İstanbul’un fethinden önce Şeyh’le Ayaşofya’ya gitmişim. Şeyh, (buradaki) rahiplerle girdiği ilmi tartışmada fikren galip gelince rahiplerden kırkı Müslüman oldu. (Ancak) Müslümanlıklarını gizledi, demiş.”

Bağlama edatı ki; ana cümledeki nesnesi olan “Şeyh’le İstanbul fethi olmadan Ayaşofya’ya girmişdüm. Rāhiblerle Şeyh mübāhase idüp ilzām idicek, kırk rāhib İslām’a gelüp İslāmın ketm eylediler” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Merzifonlu Şeyh Abdurrahim’in, Ali adlı halifesine anlattığı olay alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[285b/3] Mevlānā Hüsrev’i hakem naşb idüp buyurdılar ki: “Huzūr-ı [285b/4] şeriflerinde bahş ideler.”

“Padişah, Mevlana Hüsrev’i hakem tayin edip bu mübahasenin (kendi) yüce huzurunda yapılmasını buyurmuş.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “huzūr-ı şeriflerinde bahş ideler” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, buyurulan vazife açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[285b/5] Devletlū Pādişāh’ıma ma’lūm ola ki: delīle [285b/6] i’tirāz ve inkārdan müdde’āyı inkār lāzım gelmez.

“Devletli Padişah’ım, delile itiraz etmenin ve delili reddetmenin, iddia edileni reddetmek olmadığını bilirler.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “delīle i’tirāz ve inkārdan müdde’āyı inkār lāzım gelmez” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Padişah’ın bildiği durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[285b/10] Altıncı günde Pâdişâh emr itdi ki: “Birbirinüñ taħrîrini görüp irtesi [285b/11] mübâhase ideler.”

“Altıncı gün Padişah (ikisine), birbirlerinin yazılarını görüp (incelemelerini) ve irtesi gün mübahase etmelerini emretti.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “birbirinüñ taħrîrini görüp irtesi mübâhase ideler” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Padişah’ın emri açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[286a/15] Hâcezade’ye didi ki: [286a/16] “Şeref-i ‘ilm seni bir mertebeye irgüre ki bābāñ ‘ulüvv-i cāhıñı göre [286a/17] ve birāderlerüñ hıdmet mevķi’inde turalar.”

“Hocazade’ye, ilim şerefi seni öyle yüksek mertebelere çıkarır ki, baban bu yüce makamını görür, kardeşlerin sana hizmet ederler, dedi.”

Cümlede iki tane bağlama edatı ki kullanılmıştır. Bunlardan ilki, [286a/15]’tekidir. Ki, ana cümledeki nesnesi olan “şeref-i ‘ilm seni bir mertebeye irgüre ki bābāñ ‘ulüvv-i cāhıñı göre ve birāderlerüñ hıdmet mevķi’inde turalar” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Alıntılanan cümledeki, yani [286a/16]’deki ki ise, Hocazade’nin ilimle uğraşarak makam kazanmasının, babası ve kardeşleri üzerinde yaratacağı tesir açıklamıştır.

[286b/15] Zann iderler ki sāyir mevālī gibi hāyme vü hārgāhı ola.

“(Hocazade’nin,) diğer büyük âlimlerinki gibi görkemli çadırının var olduğunu sanmışlar.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “sāyir mevālī gibi hāyme vü hārgāhı ola” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Hocazade hakkında sanılan durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[286b/17] Derbānlar inanmayup delālet idene ŧetm eylediler ve didiler ki: [286b/18] “Laṭīfe maḥalli degüldür. Tefahḥuŧ itdügümüz kimesneyi Pādiŧāh istiyor.”

“Kapıcılar inanmayıp (Hocazade’yi) gösteren kişiyi azarladılar ve latifenin sırası değil; aradığımız kişiyi Padiŧah istiyor, dediler.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “laṭīfe maḥalli degüldür. Tefahḥuŧ itdügümüz kimesneyi Pādiŧāh istiyor” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, kapıcıların sözü açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[286b/25] Bu eŧnāda görmüş ki: [287a/1] ḥuddām-ı Sultānī sür‘atle gelüp bir ḥayme’-i ‘aẓīme getürüp naŧb itdiler.

“(Hocazade,) o sırada, Sultan’ın özel hizmetkarlarının süratle gelip büyük bir çadır kurduklarını görmüş.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “ḥuddām-ı Sultānī sür‘atle gelüp bir ḥayme’-i ‘aẓīme getürüp naŧb itdiler” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Hocazade’nin ŧahit olduğu olay açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[287a/10] Hemān bizi ḥvāb u rāḥatdan bīdār ve cānımızdan bīzār eyleme.” diyüp
[287a/11] hezār-ibrām ile bīdār olıcağ gördi ki: Mevlānā devlete irmiş ve bir ḥāle
[287a/12] daḥi girmiş. Keyfiyyet-i ḥāle vāḳıf olıcağ ‘özre başlayup Mevlānān’uñ
[287a/13] ayağına düşdi.

“(Öğrenciler), hocaları (Mevlana Hocazade’ye), bizi rahat uykudan uyandırıp canımızdan bezdirme, gibi kırıcı sözler sarf ederek uyandıklarında, Mevlana’nın başına

devlet kuşu konuştuğunu, yüksek bir mevkiye eriştiğini gördüler, özür dileyerek hocalarının ayaklarına kapandılar.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “Mevlānā devlete irmiş ve bir hāle daḥi girmiş. Keyfiyyet-i hāle vāḳıf olıcaḳ” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Hocazade'nin makam elde etmesinden dolayı öğrencilerinin ondan özür dilemesi ve ayaklarına kapanması olayı açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[287b/16] Muḥammed Pāşā-yı Karamānī [287b/17] vezīr olıcaḳ, Mevlānā ‘Alī Ṭūsī şāgirdi olmaḡın Mevlānā ile maḳām-ı [287b/18] ta‘aşşubda olup serīr-i a‘lāya böyle ‘arz itdi ki Ḥ‘ācezade [287b/19] İstanbul hevāsı mūrīş-i nisyāndur, diyü şikāyet idüp İznīḳ [287b/20] hevāsını medḥ ider ve ḥıfz itdüğüm ‘ulūmı ferāmūş itdüm, diyü te‘essüf [287b/21] ider.

“Ali Tusi'nin öğrencisi olan ve Hocazade'yle arası açık bulunan Karamanlı Mehmet Paşa, veziriazam olunca Padişah'a: 'Hocazade, İstanbul'un havası (bende) unutkanlık yapıyor, diye şikayet ediyor. İznik'in havasını methediyor. Öğrendiğim ilimleri (İstanbul'da) unuttum, diye kederleniyor.' dedi.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “Ḥ‘ācezade İstanbul hevāsı mūrīş-i nisyāndur, diyü şikāyet idüp İznīḳ hevāsını medḥ ider ve ḥıfz itdüğüm ‘ulūmı ferāmūş itdüm, diyü te‘essüf ider” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Veziriazam Karamanlı Mehmet Paşa'nın, Padişah'a Hocazade'yle ilgili söyledikleri açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[288a/10] Āḫir, Pāşā Efendiler cülūs itmeyince biz cülūs [288a/11] idemezüz, diyü Mevlānā'dan ricā itdi ki ibrām ile iclās ide.

“(Veziriazam Mehmet Paşa,) Molla efendiler oturmadıktan sonra biz de oturmayız, deyip Hocazade'den, (Mollaların) oturmalarını saygıyla rica etti.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “ibrām ile iclās ide” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Veziriazam'ın Hocazade'ye ricası açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[288a/23] Pāšā bī-ḥuzūr olup demiş ki: [288a/24] “Biz bu kişinüñ kesrine sa'fı itdük bunuñ ‘ırzı şeref-i ‘ilmle imiş manşib ile [288a/25] degül imiş.”

“Paşa, sonradan huzursuz olup biz bu adamın üzülmesi ve gözden düşmesi için çalıştık; (ancak) Hocazade'nin namusu, ilim şerefiyleymiş, bulunduğu makam ile değilmiş, demiş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “biz bu kişinüñ kesrine sa'fı itdük bunuñ ‘ırzı şeref-i ‘ilmle imiş manşib ile degül imiş” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Paşa'nın, Hocazade hakkındaki düşüncesi alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[288b/2] Sinān Pāšā, vāḳıf [288b/3] olıcaḳ Pāšā'ya varup eyitmiş ki: “Ḥvācezade bu maḥalle im‘ān-ı nazarla [288b/4] müṭāla‘a itdükden soñra anuñla bir eḥad mübāḥase idemez. Eger murādıñuz Ḥaṭīb- [288b/5] zāde'nüñ ‘ırzını kesr ise anuñla mübāḥase itdürüñ ve illā ferāḡat itseñüz [288b/6] evlādur.”

“Sinan Paşa, meseleden haberdar olunca Veziriazam'a, iyi düşünüp fikir üretebilen Hocazade'yle bu vakitten sonra hiç kimse ilmi tartışmaya giremez. Amacınız Hatibzade'nin ilmi onurunu rencide etmekse, Hocazade'yle mübahase etmesine izin verin; aksi halde bundan vazgeçmeniz en iyisidir, demiş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “Ḥvācezade bu maḥalle im‘ān-ı nazarla müṭāla‘a itdükden soñra anuñla bir eḥad mübāḥase idemez. Eger murādıñuz Ḥaṭīb-zāde'nüñ ‘ırzını kesr ise anuñla mübāḥase itdürüñ ve illā ferāḡat itseñüz evlādur” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Sinan Paşa'nın, Veziriazam'a yaptığı sözlü uyarı cümlesi alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[288b/15] İrād idüp ba'z-ı telāmizesine demiş ki: “Eger Seyyid Şerif hayātda [288b/16] olsa bu i'tirāzātı 'arz itsem bi-lā tevaḳḳuf ḳabūl iderdi.”

“(Hocazade) bazı öğrencilerine, eğer Seyyid Şerif (Cürcani) hayatta olsaydı, bu itirazımı (kendisine) arz etseydim, bir an bile durmadan kabul ederdi, demiş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “eger Seyyid Şerif hayātda [288b/16] olsa bu i'tirāzātı 'arz itsem bi-lā tevaḳḳuf ḳabūl iderdi” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Hocazade'nin, öğrencilerine hitabı alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[288b/23] Ve hem demiş ki: “İlm üç nev'dür.”

“(Hocazade) ilim üç çeşittir, demiş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “İlm üç nev'dür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Hocazade'nin, ilmin türlerine dair sözü alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[289a/3] Mevlānā-yı mezbūr demiş ki: “Bir gün Vezīr-i müşāruñ ileyh menziline oldum. [289a/4] Bir cānibinde Mu'allim-i Sultān Ḥvāce Ḥayru'd-dīn cālis idi. Şoñra Efzālīzade [289a/5] gelüp benüm yanumda oturmaḳdan ebā idüp Ḥvāce Ḥayru'd-dīn yanında oturdu.”

“Yine Hocazade Hazretleri, bir gün Veziriazam Karamanlı Mehmet Paşa'nın meclisindeydim. Bir yanında Padişah'ın hocası Hayrettin Efendi oturuyordu.

Efdalizade Efendi geldi ve utanıp yanıma oturmadı, Hoca Hayrettin'in yanına oturdu. Bu tavrı onurumu yaraladı, demiş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “bir gün Vezîr-i müşâruñ ileyh menziline oldum. Bir cānibinde Mu‘allim-i Sulţān H̱vāce H̱ayru’d-dīn cālis idi. Şoñra Efdālīzade gelüp benüm yanumda oturmağdan ebā idüp H̱vāce H̱ayru’d-dīn yanında oturdı” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Hocazade’nin, başından geçen bir olayı anlattığı cümlesi alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[289a/7] Ben dañi didüm ki: “Beşer ĥaţādan ĥālī olmaz, [289a/8] nihāyet ĥaţāsı ĥalīl ve nādirdür.”

“Ben de insan hata etmekten uzak değildir. Sonuçta, (Seyyid Şerif Cürcani’nin de) hatası (vardır); çok azdır, dedim.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “beşer ĥaţādan ĥālī olmaz, nihāyet ĥaţāsı ĥalīl ve nādirdür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Hocazade’nin, bir cümlesi alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[289a/8] İnkār üzre ısrār idicek eyitdüm ki: [289a/9] Şerĥ-ı Mevākıf’ta ‘Allāme’-i Teftāzānī’nün ‘ilm-i kelāmuñ mebānisi Mantıĥ’da beyān olmağ [289a/10] cāyızdır.”

“Onlar inkarda ısrar edince, Allame Teftazani’nin Şerh-ı Mevakıf’taki, kelam ilmini yani kelimenin merkezini mantık ilmiyle açıklamak uygundur, sözünü (onlara) aktardım.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “Şerĥ-ı Mevākıf’ta ‘Allāme’-i Teftāzānī’nün ‘ilm-i kelāmuñ mebānisi Mantıĥ’da beyān olmağ cāyızdır” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra Hocazade'nin bir mecliste Hayrettin Efendi ile Efdalizade Efendi'ye, Allame Teftazani'nin Şerh-ı Mevakıf adlı eserinden aktardığı bir cümle alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[289a/14] *Ḥavāşī*-i Muhtaşar'dan nakl itdüğimi [289a/15] inkār idicek eyitdüm ki: “Benim nüshamıñ şafha-i yümnāsınuñ satrlar içinde [289a/16] henüz tab‘ -i ‘aynumdur.”

“Muhtesar Haşiyesi’nden aktardıklarımı inkar ettiklerinde, bu kitabın bendeki nüshasının sağ tarafındaki satırlarında hâlâ gözlerimin izleri olduğu (için çok iyi biliyorum), dedim.”

Bağlama edatı ki; ana cümlenin nesnesi olan “benim nüshamıñ şafha-i yümnāsınuñ satrlar içinde henüz tab‘ -i ‘aynumdur” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Hocazade'nin Muhtesar Haşiyesi'nden aktardıklarını Hayrettin Efendi ile Efdalizade Efendi'nin inkar etmeleri üzerine, onlara eserde yazılı olanlar hakkında neden taze bilgilere sahip olduğunu aktardığı bir cümle alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[289b/8] Buyurdılar ki: “Bilür misin, ne fikr eyledüm?”

“Ne düşündüm, biliyor musun, dedi.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “bilür misin, ne fikr eyledüm” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, alıntılanmış olan söz açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[289b/8] Buyurdılar ki: [289b/9] “Ḥūş-āyende inşā eylemişsüz, imzā daḥi muvāfiq olmağa ‘unvān-ı münāsib [289b/10] mülāḥaza eyledüm.”

“Çok güzel ve doğru yazmışsınız. İmzanızın dahi başarınıza çok uygun düştüğünü düşündüm, dedi

Bağlama edatı ki; nesne olan “hūş-âyende inşâ eylemişsüz, imzâ daḥi muvâfiḳ olmağa ‘unvân-ı münâsib mülâhaza eyledüm” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, birinin sözü açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[289b/10] Eflâṭunzade demiş ki: “Müddet-i ‘ömrümde İslâm ni‘metinden [289b/11] şoñra bir nesneden böyle sürür kisb itmedüm ki, H̄vâcezade gibi [289b/12] fâzıl-ı yegâne inşâma bahâne bulmayup taḥsîn eyledi.”

“Eflatunzade, bütün ömrüm boyunca İslam nimetine (erişmenin mutluluğu) dışında, Hocazade gibi büyük bir âlimin benim yazdıklarım da kusur bulmayıp yazdıklarımı beğenmesi beni çok sevindirdi, demiş.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “Müddet-i ‘ömrümde İslâm ni‘metinden şoñra bir nesneden böyle sürür kisb itmedüm ki, H̄vâcezade gibi fâzıl-ı yegâne inşâma bahâne bulmayup taḥsîn eyledi” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Eflatunzade’nin sözü alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[289b/10] Müddet-i ‘ömrümde İslâm ni‘metinden [289b/11] şoñra bir nesneden böyle sürür kisb itmedüm ki, H̄vâcezade gibi [289b/12] fâzıl-ı yegâne inşâma bahâne bulmayup taḥsîn eyledi.

İslam nimetine (erişmenin mutluluğu) dışında, Hocazade gibi büyük bir âlimin benim yazdıklarım da kusur bulmayıp yazdıklarımı beğenmesi beni çok sevindirdi.

Bağlama edatı ki; nesne olan “H̄vâcezade gibi fâzıl-ı yegâne inşâma bahâne bulmayup taḥsîn eyledi” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Hocazade'yi Müslüman olmasının dışında sevindiren durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[289b/17] Cevāb göndermiş ki: “Aña müteʿallık kelimāti [289b/18] kitābım kenārına kayd itmiş-idim.”

“Onunla ilgili kelimeleri, kitabımın kenarına kaydetmişim, diye cevap göndermiş.”

Bağlama edatı olan ki; nesne olan “aña müteʿallık kelimāti kitābım kenārına kayd itmiş-idim” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ayrıca, gönderilen cevabı açıklama görevinde kullanılmıştır.

[290a/16] Buyurdılar ki: “Sefer-i Hacc'dan gelince muʿidi niyābet idüp [290a/17] vazīfe Mevlānā'ya vāşıl ola.”

“(Padişah, Mevlana Hayali) Hacc'dan dönene kadar, yardımcısı görevine vekalet etsin; dönünce görevine başlasın, buyurdu.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “sefer-i Hacc'dan gelince muʿidi niyābet idüp vazīfe Mevlānā'ya vāşıl ola” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Padişah'ın buyruğu alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[290a/22] Menkūldür ki: H̱vācezade Mevlānā H̱ayālī, hayātındaistirāhatle ẖvāb [290a/23] itmemiş-idi.

“Molla Hayali'nin hayatı boyunca, istirahat için uyumadığı anlatılır.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “H̱vācezade Mevlānā H̱ayālī, hayātındaistirāhatle ẖvāb itmemiş-idi” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, anlatılan durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[290b/9] Hikāyet olunur ki: Mevlānā [290b/10] Muşannifek vefāt idicek ‘ulemā’-i beled defnine hāzırūn oldılar.

“Molla Musaniffek’in defni sırasında şehrin bütün âlimlerinin hazır bulunduğu anlatılır.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “Mevlānā Muşannifek vefāt idicek ‘ulemā’-i beled defnine hāzırūn oldılar” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, hikaye edilen durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[290b/16] Mevlānā Luṭfi demiş ki: “Vezīr Sinān Pāşā şāf-tünde refīkum ile mükāleme ve [290b/17] muşāḥabet iderken didüm ki: ‘Baña bir maraž müstevlī olmuş-idi ki [290b/18] ḳan derledüm. Cāme vü pīrāhenüm, aḥmer ḳan. Muşāḥabet itdügüm kimesne buña [290b/19] ḥande eyledi.”

“Mevlana Lütfi, Vezir Sinan Paşa’ya bir sohbet esnasında, ben bir hastalığa yakalandığım için kan terledim. Üzerimdeki elbiseler kan içinde kaldı, deyince sohbette bulunan herkes güldü, demiş.”

“Demiş”ten sonra kullanılan ki, Mevlana Lütfi’nin sözünü açıklama görevinde kullanılmış, nesneyi yükleme bağlamıştır. “Didüm”den sonra kullanılan ki de nesneyi yükleme bağlamış, açıklama görevinde kullanılmıştır.

Üçüncü bağlama edatı ki, “baña bir maraž müstevlī olmuş-idi” yan cümlesini “ḳan derledüm” yüklemine bağlamıştır.

[290b/22] Hıvācezade didi ki: “Beñzer ki Ḳānūn’ı müṭāla‘a [290b/23] itmişüz.”

Cümlede iki tane bağlama edatı ki vardır: “Didi”den sonra kullanılan ki, Hocasade’nin sözünü açıklama görevinde kullanılmış, nesneyi yükleme bağlamıştır.

İkinci bağlama edatı ki “Ḳānūn’ı müṭāla‘a itmişsüz” yan cümlesini ikinci ana cümlelerin yüklemi olan “benzer”e bağlamıştır. Yüklem olan “benzer” edatı, kendisine bağlanan “Ḳānūn’ı müṭāla‘a itmişsüz” ile birleşmiştir.

[290b/23] Mevlānā didi ki: “Tenhā, Ḳānūn’ı degül belki Şeyh’üñ ‘ämme’-i mü’ellefâtını [290b/24] bā-cem‘uhā müṭāla‘a itmişüm. Ḥattā Şifā’yı yedi kerre müṭāla‘a idüp merra’-i sābi‘ada [290b/25] ders-i cedīd müṭāla‘a ider dānişmend gibi müṭāla‘a itdüm.”

“Mevlana (Kastalanî), sadece ‘Kanun’u değil, belki Şeyh’in bütün kitaplarını baştan sona inceleyip okudum. Hatta Şifa’yı yedi defa okudum. Yedincide, yeni bir dersi çalışan müderris yardımcısı gibi okudum, dedi.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “tenhā, Ḳānūn’ı degül belki Şeyh’üñ ‘ämme’-i mü’ellefâtını bā-cem‘uhā müṭāla‘a itmişüm. Ḥattā Şifā’yı yedi kerre müṭāla‘a idüp merra’-i sābi‘ada ders-i cedīd müṭāla‘a ider dānişmend gibi müṭāla‘a itdüm” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Mevlana’nın sözü açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[291a/11] Muḥyi’d-dīn-i Fenārī [291a/12] buyurmuşlar ki: “Ben ve bir ādem bir yevm-i ‘idde Mevlānā ile Pādişāh [291a/13] elin öpmege varduḳ.”

“Muhyittin-i Fenarî, ben ve bir adam bir bayram günü Mevlana Hatibzade ile Padişah’ın elini öpmeye gittik, buyurmuş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “Ben ve bir ādem bir yevm-i ‘idde Mevlānā ile Pādişāh elin öpmege varduḳ” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Padişah’ın buyruḡu alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[291b/8] Vezīr gördi ki ‘arz iderse [291b/9] vaḥşet ziyāde olmaḳ muḳarrerdür.

“Vezir, (Hatibzade'nin) isteğini (Sultan'a) iletirse sorunun daha da artacağını anladı.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “arz iderse vahşet ziyâde olmak muğarrerdür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Padişah'ın buyruğu alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[293b/8] Menkûldür ki: Üsküdar'a gelicek Pâdişâh, bir kadirğa tonadup 'ulemâ'-i Rûm'ı [293b/9] istikbâle gönderdiler.

“(Ali Kuşçu) Üsküdar'a gelince Padişah'ın ona bir kadirğa hazırlattığı ve Osmanlı âlimlerini onu karşılamaya gönderdiği anlatılır.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “Üsküdar'a gelicek Pâdişâh, bir kadirğa tonadup 'ulemâ'-i Rûm'ı istikbâle gönderdiler” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra; bilinen, anlatılan bir durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[293b/10] ‘Acebdür ki Deryâ-yı [293b/11] Rûm'ıñ temevvüci yokdur.

“Marmara'nın dalgalanmaması ne tuhaftır.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “Deryâ-yı Rûm'ıñ temevvüci yokdur” yan cümlesini “acebdür” ana cümlesine bağlamıştır.

[293b/23] Rivâyet iderler ki: Mevlânâ ‘Alî Tûsî'ye mülâkî olup Rûm'a [293b/24] teveccühi Tûsî'nüñ ma'lûmı olıcağ dimiş ki: “Huzûr itmek isterseñ H'âcezade ile [293b/25] müdârât eyle. Kişinüñ ma'lûmı anuñ yanında mechûl olur.”

“Rivayete göre Mevlana (Ali Kuşçu), (Mevlana) Ali Tusi’yle bir görüşmesinde Anadolu’ya gideceğini söylemiş. Ali Tusi de, rahat etmek istersen Hocazade’yle iyi geçinmeye bak; (çünkü) kişinin bütün ilmi, onun yanında cehalet kalır, demiş.”

Cümlede iki tane bağlama edatı ki kullanılmıştır. Birinci cümledeki, ana cümlenin nesnesi olan “Mevlānā ‘Alī Ṭūsī’ye mülākī olup Rūm’a teveccühi Ṭūsī’nün ma‘lūmı olıcağ dimiş ki: “Ḥuzūr itmek isterseñ Ḥācezade ile müdārāt eyle. Kişinün ma‘lūmı anuñ yanında mechül olur.” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır. Ki’den sonra, bir durum açıklanmıştır. Bu sebepten ki, açıklama yapma görevinde kullanılmıştır.

İkinci bağlama edatı ki ise ana cümlenin içindeki yan cümlede bulunmaktadır. Mevlana’nın sözünü açıklama görevinde kullanılmıştır.

[294b/6] Kendiden menķüldür ki Diyār-ı ‘Acem’de meşāyihün birisiyle mübāḥase [294b/7] ḥılālinde benden ğalaṭ-āmiz kelimāt şādır olduğda ol ‘aziz didi ki: [294b/8] “İtdügiñ sū’-i edeb muķābelesinde hem şamem hem maķtū’u’l-‘aķab olursun.”

“(Molla Musannifek) İran’dayken, şeyhlerden biriyle yaptığı ilmî bir tartışmada ağzından edebe aykırı sözler çıktığını, şeyhin de, edebe aykırı davranışın ve sözlerinden dolayı hem sağır olursun hem neslin kesilir, dediğini anlatır.”

Cümlede iki tane bağlama edatı ki kullanılmıştır. Birinci cümledeki, ana cümlenin nesnesi olan “Diyār-ı ‘Acem’de meşāyihün birisiyle mübāḥase ḥılālinde benden ğalaṭ-āmiz kelimāt şādır olduğda ol ‘aziz didi ki: ‘İtdügiñ sū’-i edeb muķābelesinde hem şamem hem maķtū’u’l-‘aķab olursun” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır. Ki’den sonra, bir söz alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten ki, açıklama yapma görevinde kullanılmıştır.

İkinci bağlama edatı ki ise ana cümlenin içindeki yan cümlede bulunmaktadır. “ol ‘aziz” diye ifade edilen kişinin dediğini açıklama görevinde kullanılmıştır.

[295a/2] Pādişāh, Maḥmūd Pāşā’ya dimiş ki: “Mollā Derviş [295a/3] Muḥammed degil midür?”

“Padişah, Mahmut Paşa ’ya (o), Molla Derviş Muhammet değil midir, demiş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “Mollā Derviş [295a/3] Muhammed değil midür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Padişah’ın, Mahmud Paşa’ya sorduğu soru alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[295a/17] Sādātdan [295a/18] biri şeyhi ile Hacc’a gidüp istid‘ā itmiş ki: *kuṭbı göstere.*

“Seyitlerden biri, şeyhiyle beraber Hacc’a gidip (şeyhinden) zamanın en büyük müşidini göstermesini istemiş.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “*kuṭbı göstere*” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, seyitlerden birinin isteği açıklandığı için, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[295a/19] Şerif gördi ki: [295a/20] yemīn-i İmāmda Mevlānā Ayās kıyām itmiş.

“Seyit, Molla Ayas ’ın imamın sağında, ayakta durduğunu görmüş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “yemīn-i İmāmda Mevlānā Ayās kıyām itmiş” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, şerifin gördüğü durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[295b/4] Bildüm ki, evlād-ı Resūl’ dendür.

“Peygamber neslinden olduğunu anladım.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “evlād-ı Resūl’ dendür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, anlaşılan bir durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[296a/1] Mevlānā daḥi dest-būs idicek buyurmuşlar ki: “İşitdüm. ba‘z-ı Qurādan [296a/2] derse müdāvemet idermişsin.”

“Mevlana (Efdalzade) Sultan’ın elini öpeceği sırada Sultan, (senin İstanbul’a) köyün birinden gelip derslerini aksatmadığını duydum, buyurmuş.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “işitdüm. ba‘z-ı Qurādan derse müdāvemet idermişsin.” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Sultan’ın Mevlana Efdalzade’ye söylediği söz açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[296a/14] Lev m tarīkiyle dimiş ki: “Bu mertebeye varmışsın ki, bu zarfiñ [296a/15] nūḥās idüğini mızanna’-i iştibāh ve iltibās ‘add itseñ olur.”

“(Hızır Çelebi) onu kınamak amacıyla, bu kabın bakır olduğundan bile şüphelenecek dereceye gelmişsin, demiş.”

Cümlede iki tane bağlama edatı ki kullanılmıştır. Birincisi, nesne olan “bu mertebeye varmışsın ki, bu zarfiñ nūḥās idüğünü mızanna’-i iştibāh ve iltibās ‘add itseñ olur” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır. İkinci ki ise alıntı cümlede bulunmaktadır. “mertebeye” sözcüğüyle birleşip derece anlamı kazanmıştır.

Yüklemden sonra gelen ki, Hızır Çelebi’nin sözünün açıklanmasını sağlamıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde kullanılmıştır.

[296a/15] Ol daḥi [296a/16] eyitdi ki: “Ağālī-ı ḥavāşş-i nūḥās olmasında şekk-i İrās eylese ba‘id midür?”

“(Mevlana Sinan Paşa) da, bu kabın saf bakır olmasından şüphe etmek, umulmadık bir şey midir, dedi.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “ağālīṭ-ı havāṣṣ-i nūhās olmasında ṣekk-i ırāṣ eylese ba‘īd midür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Mevlana Sinan Paşa’nın, sözü alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[297b/14] Derler ki: [297b/15] “Menzilinde kendüden muḳaddem kimse vefāt itmedi ve ṣalāt-ı zuḥrdan ṣoñra marīz [297b/16] olup ezān-ı ‘aşrla ḫatm oldı.”

“O evde ondan önce kimsenin ölmediği, öğle namazından sonra hastalandığı, ikinci ezanında öldüğü söylenir.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “menzilinde kendüden muḳaddem kimse vefāt itmedi ve ṣalāt-ı zuḥrdan ṣoñra marīz olup ezān-ı ‘aşrla ḫatm oldı” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, söylenen bir söz açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[298a/7] Mu‘īd-i dersi Seyyidī Çelebī rivāyet iderdi ki: [298a/8] “Bir gün ḫıdmetlerine vardum. Kemāl-i ḫüzn ü endiṣe ile bir kūṣede [298a/9] oturup tefekkür ider.”

“Medresedeyken yardımcı olan Seyyid Çelebi rivayet ederdi: “Bir gün hizmetlerine gittim. Tam bir endişe ve üzüntüyle bir köşede oturmuş, düşünceye dalmış.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “bir gün ḫıdmetlerine vardum. Kemāl-i ḫüzn ü endiṣe ile bir kūṣede oturup tefekkür ider” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Seyyid Çeleb’nin anlattığı bir durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[298a/9] Eyitdi ki: “Üç aydır [298a/10] bir vechle zarar-ı mālī müterettib olmadı.”

“Malımıza üç aydır herhangi bir şekilde zarar gelmedi, dedi.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “üç aydır bir vechle zarar-ı mâlî müterettib olmadı” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, söylenen bir söz alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[298a/10] Ekâbirden mesmû’umdur ki zarar-ı [298a/11] dünyeviyyeden sâlim olan zarar-ı uhreviyye ile mütezarrar olmak muqarrerdür.

“Büyüklerden, dünya malından zarar görmeyenin ahirette zarar edeceğini duymuştum.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “zarar-ı dünyeviyyeden sâlim olan zarar-ı uhreviyye ile mütezarrar olmak muqarrerdür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, büyüklerden duyulan bir durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[299b/11] Hıvâce buyurmuşlar ki: [299b/12] “Edirne etrâfını Aḥmed Pâşâ ile seyr iderken benden cimâ’ lezzetin [299b/13] istifsâr eyledi.”

“Hocazade (Muslihuttin), Edirne’nin etrafında dolaşırken Ahmet Paşa bana cinsi münasebetin lezzetini sordu, buyurmuş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “Edirne etrâfını Aḥmed Pâşâ ile seyr iderken benden cimâ’ lezzetin istifsâr eyledi” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Hocazade Muslihuttin’in buyruğu alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[299b/16] Bildüm ki: tecerrüdi ‘inne istilâsından imiş.

“(Ahmet Paşa’nın) hiç evlenmemesinin sebebinin iktidarsızlık olduğunu anladım.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “tecerrüdi ‘inne istilâsından imiş” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, anlaşılan, fark edilen bir durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[300a/7] Şeyh buyurdı ki: atından inmeyüp yanlarına gele.

“Şeyh, (İbrahim Paşa’nın) atından inmeyip yanına gelmesini buyurdu.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “atından inmeyüp yanlarına gele” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Şeyh’in buyruğu açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[300a/11] Şeyh daği ümmîdür ki öyle ola, didi.

“Şeyh de öyle olması umulur, dedi.”

Bağlama edatı ki; alıntıcümle olan yan cümlelerin nesnesi olan “öyle ola” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ayrıca bağlama edatı, ümit edilenin ne olduğunu belirtip yüklemi açıklama görevini üstlenmiştir.

[300a/11] Buyurdı ki: [300a/12] “Yarın inşâ’allâh İstanbul’a var, Sulţân Bâyezîd cânibinden [300a/13] gâfil olma.

“Allah’ın izniyle yarın İstanbul’a git, Sultan Beyazıt’tan habersiz olma, buyurdu.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “yarın inşâ’allâh İstanbul’a var, Sulţân Bâyezîd cânibinden gâfil olma” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, buyurulan vazife açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[300a/19] Şāh-ı [300a/20] kerem-penāh buyurdılar ki: “Ḥalil Pāşā oğlı gelmiş. Murādı ne idügin [300a/21] isti‘lām idüp Serir-i A‘lā’ya ‘arz idüñ.”

“Lütüfkâr olan Sultan, Halil Paşa’nın oğlu gelmiş, isteğinin ne olduğunu öğrenip bana arz edin, buyurdular.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “Ḥalil Pāşā oğlı gelmiş. Murādı ne idügin isti‘lām idüp Serir-i A‘lā’ya ‘arz idüñ” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Sultan’ın buyurduğu vazife açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[300a/25] Pādişāh ta‘accüb idüp [300b/1] buyurmuşlar ki: “Henüz cününü zāyil olmamış, menāşib-ı ‘āliyyeden her ne istese [300b/2] virmek muğarrer idi.”

“Padişah, (İbrahim Paşa’nın bu isteğine) şaşırılmış; henüz deliliği geçmemiş, daha yüksek makam isteseydi verecektik, buyurmuşlar.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “Henüz cününü zāyil olmamış, menāşib-ı ‘āliyyeden her ne istese virmek muğarrer idi” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Sultan’ın sözü açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[300b/3] Amasiyye’ye varduğda ‘ālem-i ḥ‘ābda görür ki: Sulṭān Bāyezid [300b/4] bir file süvār olup kendüsini ardına bindirmiş.

“İbrahim Paşa Amasya’ya varđında, rüyasında Sultan Beyazıt’ın bir file bindiğini ve kendisini de arkasına oturttuğunu görür.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “Sulṭān Bāyezid bir file süvār olup kendüsini ardına bindirmiş” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, İbrahimPaşa’nın gördüğu rüya açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[300b/5] Buyurmuşlar ki: “Bir manşıbı ihtiyār [300b/6] itdügiñüz maḥzā bizüm ḥāṭırımuz için idügi ma‘lüm olmuşdur. İnşā’allāh [300b/7] bu vaz‘uñ mükāfātı aḥsen-i vech ile şüret-pezīr ola.”

“(Şehzade Beyazıt), Bu görevi bizim hatırımız için istediğiniz bize bildirilmiştir. İnşaallah bunun en güzel karşılığını görürsünüz, buyurmuş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “bir manşıbı ihtiyār itdügiñüz maḥzā bizüm ḥāṭırımuz için idügi ma‘lüm olmuşdur. İnşā’allāh bu vaz‘uñ mükāfātı aḥsen-i vech ile şüret-pezīr ola” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Şehzade Beyazıt’ın buyruğu alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[301a/10] Pādīşāh, Ḥakīm Ya‘kūb’dan isti‘lāc [301a/11] itdükde gördi ki: mizāc ḳabūl-i ‘ilācdan sāḳıṭ olmuş.

“Padişah, Hekim Yakup’tan (kendisini) ilaçla tedavi etmesini istediği zaman Hekim Yakup, Padişah’ın ilaç kabul edemeyecek hale geldiğini görmüş.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “mizāc ḳabūl-i ‘ilācdan sāḳıṭ olmuş.” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Padişah’ın ilaç kabul edemeyecek hale geldiği açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[301a/21] İmām-ı ‘Alī naḳl itmişler ki: “Bābām, Ḥacī Bayram ḥıdmetine [301a/22] terğīb iderdi.

“İmam-ı Ali; babam, Hacı Bayram’ın yoluna teşvik ederdi, şeklinde nakletmiş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “bābām, Ḥacī Bayram ḥıdmetine terğīb iderdi” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, İmam-ı Ali’nin naklettiği olay alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[301a/25] Haleb'e [301b/1] varınca 'alem-i h'ābda görür ki gerdeninde bir zencir var, ucu Anqara olan [301b/2] Hācī Bayram elinde.

“Halep'e varınca rüyasında, boynunda bir zincir olduğunu ve ucunun da Ankara'daki Hacı Bayram'ın elinde bulunduğunu görmüş.”

Baqlama edatı ki; nesne olan “gerdeninde bir zencir var, ucu Anqara olan Hācī Bayram elinde” yan cümlesini ana cümleye baqlamıştır.

Ki'den sonra, rüyada görülen hal açıklanmıştır. Bu sebepten baqlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[301b/15] Pāşā Çelebī, Mısrılı Oğlı Şeyh 'Abdu'r-Rahīm'den naql ider ki: “Halil Pāşā Oğlı [301b/16] Süleymān Çelebī 'ahd-i Murādiyye'de ve vālidı vezāretünde k̄āzī'asker idi.”

“Paşa Çelebi, Halil Paşa'nın oğlu Süleymān Çeleb'nin 2. Murat döneminde, babası Halil Paşa'nın vezirliğinde kazasker olduğunu Mısırloğlu Şeyh Abdurrahim'den nakleder.

Baqlama edatı ki; ana cümleinin nesnesi olan “Halil Pāşā Oğlı Süleymān Çelebī 'ahd-i Murādiyye'de ve vālidı vezāretünde k̄āzī'asker idi” yan cümlesini ana cümleye baqlamıştır.

Ki'den sonra, Paşa Çelebi'nin Mısırılı Oğlu Şeyh Abdurrahim'den naklettiği olay alıntılanmıştır. Bu sebepten baqlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[301b/19] İçerü girdükde gördi ki: [301b/20] Süleymān Çelebī'nün za'fı kuvvetde ve eṭıbbā'-i Sultānī eṭrāfin alup tertib-i [301b/21] edviye itmekde.

“(Akşemsettin) içeri girince Süleymān Çelebi'nin kendinden geçmiş olduğunu ve etrafında Sultan'ın özel doktorlarının onu tedavi ettiklerini gördü.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “Süleymān Çelebi’nün za’fı kuvvetde ve eṭibbā’-i Sulṭānī eṭrāfin alup tertīb-i edviye itmekde” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Akşemsettin’in şahit olduğu durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[301b/22] Buyurdı ki: “Bunlara [301b/23] sersām ‘ilācı gerekdür.”

“(Akşemsettin, doktorlara) bu hastalık için sersem ilacı gerekmektedir, dedi.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “bunlara sersām ‘ilācı gerekdür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Akşemsettin’in buyruğu açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[301b/24] Mısrılı Oğlı eyidür ki: [301b/25] “Henüz marīzuñ aḥvālını tefahḥuş itmemişken ta’yīn-i ‘ārīza idüp [302a/1] eṭibbā teḥaṭṭu’esine iḳdām itdüğinden müteḥayyır oldum.”

“Mısrılıoğlu, (Akşemsettin’in) hastalığı kontrol etmeden teşhis koymasına, doktorların yanlış tedavi uyguladıklarını belirtmesine şaşırırım, der.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “henüz marīzuñ aḥvālını tefahḥuş itmemişken ta’yīn-i ‘ārīza idüp eṭibbā teḥaṭṭu’esine iḳdām itdüğinden müteḥayyır oldum” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Mısrılıoğlu’nun sözü açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[302a/6] Hikāyet olunur ki: [302a/7] Ebu’l-Fütūḥ ve’l-Megāzī Sulṭān Muḥammed Gāzī, İstanbul fethine teveccüh [302a/8] buyurduklarında Şeyḥ Hazretleri’ni ve Akbıyık Hazretleri’ni gāzāya bile [302a/9] iletmişlerdi.

“Fetihler babası Gazi Sultan Mehmet’in, İstanbul’u fethetmek için sefere çıktığında Akşemsettin ile Akbıyık Hazretleri’ni de yanına aldığı anlatılır.”

Bağlama edatı ki; ana cümlenin nesnesi olan “Ebu’l-Fütūh ve’l-Megāzī Sultān Muḥammed Ġāzī, İstanbul fethine teveccüh buyurduklarında Şeyh Ḥazretleri’ni ve Akbıyık Ḥazretleri’ni ğazāya bile iletmişlerdi” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır. Ayrıca, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[302a/13] Ol Büzürg-vār Ḥazretleri’nüñ lafz-ı dürer-bārından bu fehvā-yı meserret-ihtivā [302a/14] şadır oldı ki: “Ḥaḳḳ Te‘ālā, Cevād-ı Muṭlaḳ ve ḥiṣār-ı gerdünüñ ḳabz-ı [302a/15] ‘āmmına nisbet peşşe ḳadar ḳadri olduĝı muḥaḳḳaḳdur.”

“O Büyük Hazret, şekerden tatlı sözleriyle Allah’ın sonsuz ihsan sahibi olduğunu, bu zor işin Allah’ın huzurunda sinek kadar kıymetli olmadığını, bir kalenin fethedilmesinin çok önemli olmadığını söyledi.”

Bağlama edatı ki; nesne olan “Ḥaḳḳ Te‘ālā, Cevād-ı Muṭlaḳ ve ḥiṣār-ı gerdünüñ ḳabz-ı ‘āmmına nisbet peşşe ḳadar ḳadri olduĝı muḥaḳḳaḳdur” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, O Büyük Hazret diye anılan Akşemsettin’in sözü açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[302a/21] Şeyh Ḥazretleri [302a/22] cevāb-ı şāfi muṭālebesin göricek murāḳabeye varup eyitdiler ki: [302a/23] “İnşā’e’r-Raḥmān, yarın şubḥ-ı şādık deminde fülān maḥallden ḥiṣāra [302a/24] yürüyüş ola.”

“Şeyh Hazretleri, (Sultan’ın) tam cevap isteğini duyunca kendi iç âlemine bakıp Allah’ın izniyle yarın sabah, namaz vaktinde filan yerden Kale’ye hücum edilsin, dedi.

Bağlama edatı ki; nesne olan “inşā’e’r-Raḥmān, yarın şubḥ-ı şādık deminde fülān maḥallden ḥiṣāra yürüyüş ola” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Akşemsettin’in sözü açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[302b/2] Şeyh'in [302b/3] ba'z-ı evlâdı dimiş ki: "Ta'ÿin itdükleri vaqtüñ hülûlı karîb olup [302b/4] henüz emârât-ı feth zühür itmedügi cihetden gâyetle muẓtarib olup haymelerine [302b/5] vardum."

"Şeyh'in çocuklarından biri (Şeyh'in) söylediği vakit yaklaşıp müjdelediği fethin belirtileri görünmeyince üzüntüyle çadırına gittim, demiş."

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan "ta'ÿin itdükleri vaqtüñ hülûlı karîb olup henüz emârât-ı feth zühür itmedügi cihetden gâyetle muẓtarib olup haymelerine vardum" yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Şeyh'in çocuklarından birinin Şeyh'le ilgili anlattığı olay alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[302b/7] Gördüm ki: başını açup secdeye varmış ve cebîn-i [302b/8] mübînin turâba sürüp girye-künân, dānā-yı rāz dergāhına niyāz ider.

"(Şeyh Efendi'yi) başını açmış, secdeye varmış, alnını toprağa dayayıp Allahu Teala'ya ağlamaklı dua eder (halde) gördüm."

Bağlama edatı ki; nesne olan "başını açup secdeye varmış ve cebîn-i mübînin turâba sürüp girye-künân, dānā-yı rāz dergāhına niyāz ider" yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki'den sonra, Şeyh Efendi'yle ilgili görülen bir durum açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[302b/12] Pādīşāh Hāzretleri [302b/13] hem-‘inānları olan Veliyyü'd-dīn Oğlı Aĥmed Pāşā'ya buyurmuşlar ki: [302b/14] "Bu feth-i cedīd sürürundan ol zamīr-i şafā-şifātı mir'āt-i tecelliyyāt-ı esrār [302b/15] olan büzürg-vāra muķārenet-i ĥubūrı ziyādedür."

"Padişah, Veliyüttin oğlu Ahmet Paşa'ya, kalbine Allah'ın sırları beliren Akşemsettin Hazretleri'nin dost ve talebeleri arasında olmak, bu yeni zaferin sevincinden çok daha büyük ve değerlidir, demiş."

Bağlama edatı ki; ana cümleinin nesnesi olan “bu fetḥ-i cedīd sürūrundan ol zamīr-i şafā-şifāti mir’āt-i tecelliyyāt-ı esrār olan büzürg-vāra muḳārenet-i ḥubūrı ziyādedür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Padişah’ın buyruğu alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[302b/18] İzhār-ı inkisār idüp buyurdılar ki: “Acebdür isti’dādı nā-ma’lūm [302b/19] Etrāk irşādına inhimāk idersüz; bize gelicek terbiyeden i’rāz idüp [302b/20] ricāmuzdan iğmāz idersüz.”

“(Padişah) üzüntüyle, kabiliyetleri belli olmayan (bu) Türklere irşat ediyorsunuz; bize gelince yüz vermiyor, ricamıza yüz çeviriyorsunuz, dedi.”

Bağlama edatı ki; ana cümleinin nesnesi olan ‘acebdür isti’dādı nā-ma’lūm Etrāk irşādına inhimāk idersüz; bize gelicek terbiyeden i’rāz idüp ricāmuzdan iğmāz idersüz” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Padişah’ın buyruğu alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[303a/19] Bu mu’āmelenüñ ḥikmeti isti’lām olıncaḳ eyitdi ki: [303a/20] “Bir kerīm efendīnüñ bendesi müddet-i medīde ḳapusunuñ efgendesı olup [303a/21] dāyimā iṭā’atinde olsa bir gün efendīsinden bir ḥaḳīr nesne [303a/22] dilese dirīğ ider mi?”

“Bu garip (hediyeleşmenin) hikmetini açıklamak için, cömert bir efendiye uzun zaman hizmet ve itaat eden bir köle, efendisinden kıymetsiz bir şey istese isteği geri çevrilir mi, dedi.”

Bağlama edatı ki; ana cümleinin nesnesi olan “bir kerīm efendīnüñ bendesi müddet-i medīde ḳapusunuñ efgendesı olup dāyimā iṭā’atinde olsa bir gün efendīsinden bir ḥaḳīr nesne dilese dirīğ ider mi” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, bir soru cümlesi alıntılanmış, açıklanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[303b/16] Pādişāh vüzerāya buyurmuş ki: “Bu ādemiñ şaķālī ne vech-ile [303b/17] bitmişdür, istifsār idüñ.”

“Padişah, vezirlere bu adamın sakalı ne şekilde çıkmaya başladı, soruşturun, buyurmuş.”

Bağlama edatı ki; ana cümleinin nesnesi olan “bu ādemiñ şaķālī ne vech-ile [303b/17] bitmişdür, istifsār idüñ” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Padişah’ın vezirlere buyruğu alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[304a/23] Emīr-i Buḫārī Ḥazretleri buyururlar imiş ki: “Bize naḫl olunan bu ki: biz [304a/24] işārete muntaḫır bendeyüz, ne zamān emr ü işāret olursa ol [304a/25] zamān imtişāl iderüz.

“Emir Buhari Hazretleri, bize anlatılanlar: bizim işaret bekleyen kullar olduğumuz, ne zaman emir ve işaret gelirse ona uyacağımızdır, buyurmuş.”

Cümlede iki tane bağlama edatı ki kullanılmıştır. Birincisi, ana cümleinin nesnesi olan “bize naḫl olunan bu ki: biz işārete muntaḫır bendeyüz, ne zamān emr ü işāret olursa ol zamān imtişāl iderüz” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır. Ki’den sonra, Emir Buhari Hazretleri’nin buyruğu alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

İkinci bağlama edatı ki de yan cümleinin öznesi olan “biz işārete muntaḫır bendeyüz, ne zemān emr ü işāret olursa ol zemān imtişāl iderüz.” ifadesini “bu” bildirme yüklemine bağlamıştır. Ayrıca, anlatılanların ne olduğunu belirtip yan cümleinin yüklemine açıklama görevini üstlenmiştir.

[304b/4] Görmez misüz ki, ba‘z-ı e‘imme’-i Ḥanefiyye niçe mes‘elede İmām-ı A‘zam’a [304b/5] muḫālefet itmişlerdür.

“Hanefi mezhebinde olan bazı imamların birçok hükümde İmam-ı Azam’a muhalefet ettiğini görmez misiniz?”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “ba‘z-ı e‘imme’-i Hanefiyye niçe mes’elede İmām-ı A‘zam’a muhālefet itmişlerdür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

[304b/21] Buyurmuşlar ki: “Yā, ene’l-bātil mı disün?”

“(Şeyh), yoksa enel batıl mı desin, demiş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “yā, ene’l-bātil mı disün” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Şeyh’in sorusu alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[304b/23] Buyurmuşlar ki: [304b/24] “Ābdest ibriğin getürmek daği güçdür.”

“(Akşemsettin), abdest ibriğini taşımak daha güçtür, demiş.”

Bağlama edatı ki; ana cümlelerin nesnesi olan “ābdest ibriğin getürmek daği güçdür” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ki’den sonra, Akşemsettin’in sözü alıntılanmıştır. Bu sebepten bağlama edatı ki, açıklama yapma görevinde de kullanılmıştır.

[304b/2] Tafşil bu ki: kuvvet-i riyāziyye ile bir hālet gelmiş ola ki [304b/3] bu iki mes’elede haqq böyle idüğine i‘tikād ile müctehid olmuş ola.

“Ayrıntılı (cevabı: Şeyh Ebulvefa) nefsinin çok fazla terbiye etmesiyle, kendisinde bazı haller ortaya çıktığından bu iki meselede, doğrunun böyle olduğuna inanmıştır.”

Cümlede iki tane ki bağlama edatı kullanılmıştır. Birincisi, ana cümlelerin nesnesi olan “kuvvet-i riyāziyye ile bir hālet gelmiş ola ki bu iki mes’elede haqq böyle idüğine i‘tikād ile müctehid olmuş ola” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır. Bildirme yüklemi olan “bu”dan sonra gelen ki bağlama edatı, açıklama yapma görevi üstlenmiştir.

İkinci bağlama edatı ki, yan cümlelerin zarf tûmlecisi olan “kuvvet-i riyâziyye ile bir hâlet gelmiş ola” ifadesini “müctehid olmuş ola” yüklemine bağlamıştır. Yan cümlede, sebep bildirme görevinde kullanılmıştır.

YER TAMAMLAYICISI

[266a/5] Cem‘ [266a/6] itdügi maḥāzīl ile bir çengel-istāna girüp nihān oldu ki derūnunda [266a/7] niçe ‘asker güm olurdu.

“...Boğdan Voyvodası, bir araya getirdiği rezil (zenginlerini) tırmanılması çok zor, nice akerin görünmeyeceği ormanlık ve sarp yerlere saklamıştı ...”

Bağlama edatı olan ki’den sonraki “derūnunda niçe ‘asker güm olurdu” yan cümlesi, ana cümlelerin yer tamamlayıcısı olan “çengel-istāna”nın tamlayıcı konumundadır.

[270a/23] Gölbaşı bir deryā-çenüñ ağızında vāqı‘ olmuşdur ki ol ğadırūñ [270a/24] maḥşūlünden her sene kırk biñ Florilik māhī şayd olunur.

“Gölbaşı, hasılatı kırk bin florilik deniz ürünleri avı olan bir gölün ağızında kurulmuştu.”

Bağlama edatı olan ki’den sonraki “ol ğadırūñ maḥşūlünden her sene kırk biñ Florilik māhī şayd olunur” yan cümlesi, ana cümlelerin yer tamamlayıcısı olan “bir deryā-çenüñ ağızında”nın tamlayıcı konumundadır.

[285a/20] Şemāniyye’den muḥaddem olan [285a/21] sekiz medresenüñ birine naql itdiler ki Mevlānā izāfetle meşhūrdur.

“Semaniye Medresesi’nden eski olan, Mevlana adıyla tanınan sekiz medreseden birine naklettiler.”

Bağlama edatı olan ki'den sonraki “Mevlānā izāfetle meşhūrdur” yan cümlesi, ana cümlenin yer tamamlayıcısı olan “Şemāniyye'den muḳaddem olan sekiz medresenūñ birine”nin tamlayanı konumundadır.

[299b/25] Bir mertebeye vardı ki, atını [300a/1] kendüsi iderlerdi.

“Atını (bile) kendi eğerleyecek mertebeye düştü.”

Bağlama edatı olan ki'den sonraki “atını kendüsi iderlerdi” yan cümlesi, ana cümlenin yer tamamlayıcısı olan “bir mertebeye”nin tamlayanı konumundadır.

ZARF TÜMLECİ

[266a/7] Sulṭān-ı Mücāhidān, ol kāfir-i bā-ṭuḡyānuñ çet [266a/8] ü cūsunda her çend ki iḳdām u ihtimām buyurdu, nām u nişānı belürmedi.

“ Mücahitlerin Sultanı, Voyvoda ile ordusunu ne kadar dikkatli arattıysa da izlerini bulamadı.”

Bağlama edatı ki, “belürmedi” ana cümlesinin zarf tümlecisi olan “iḳdām u ihtimām buyurdu”yı derecelendiren “her çend”i bağlama görevinde kullanılmıştır.

[266a/23] Topları bir zamānda atdılar ki İslām ‘askeri nişāngāha [266a/24] gelmemişler idi.

“Topları, İslam askerlerinin menzile henüz ulaşmadığı bir zamanda attular.”

Ki bağlama edatından sonra gelen “İslām ‘askeri nişāngāha gelmemişler idi” yan cümlesi, “atdılar” yüklemının zarf tümlecisi olan “bir zamānda”nın tamlayanı konumundadır.

[268b/9] Dīvān-ı Hümāyūn anda [268b/10] olurdu tā ki sekiz yüz seksen iki senesinūñ evāyilinde müşārūn ileyh [268b/11] Uğurlı Muḫammed dergāh-ı Sulṭān Muḫammed Ḥān’a ilticā idüp...

“Divan-ı Hümayun burada 882 senesinin başında, Uğurlu Mehmet’in Sultan Mehmet Han’a sığındığı dönemde, kurulurdu.”

Ki; zarf tümleci olan “sekiz yüz seksen iki senesinün evāyilinde müşārun ileyh Uğurlu Muhammed dergāh-ı Sulṭān Muhammed Ḥān’a ilticā idüp” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

[269a/3] Müzāḥame³-i şaġir u kebīrden ḥālī bir maḥall-i dil-pezīr gerekdür ki icrā³-i [269a/4] evāmir u nevāhī ve rüz-i dād-ḥvāhīden ġayri eyyāmda ġavġā-yı [269a/5] vaḥşet-engīz ve kedürāt-ı keşret-i ‘ufūnet-āmīz ḥarīm-i ḥürmet-i [269a/6] pādişāhiye sirāyet eylemeye.

“Devlet işlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi, kötü kişilerin maddi ve manevi pisliklerinin bulaşmaması, otoritelerinin zedelenmemesi ve kendilerine duyulan hürmetin azalmaması için (padişahların) kalabalıklardan uzak yerlerde ikamet etmeleri çok gereklidir.”

Ki; zarf tümleci olan “icrā³-i evāmir u nevāhī ve rüz-i dād-ḥvāhīden ġayri eyyāmda ġavġā-yı vaḥşet-engīz ve kedürāt-ı keşret-i ‘ufūnet-āmīz ḥarīm-i ḥürmet-i pādişāhiye sirāyet eylemeye” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

[269a/23] İle’l-ān ki biñ elli altı tārīḥidür henüz köşkler [269a/24] binā olunmağdan ḥālī degüldür.

“O zamandan ta 1056’ya kadar, buralara köşkler yapılmaktadır.”

Ki bağlama edatı “ile’l-ān” zarfını, “biñ elli altı tārīḥidür” zarf tümlecine bağlamak görevinde kullanılmıştır.

[270a/5] İki yıla ḡarīb ‘azīmet-i İskenderiye te’ḥīr olunmuş-idi, tā ki [270a/6] sekiz yüz seksen üç bahārında Sulṭān-ı ġāzī bi’z-zāt ol sefer-i [270a/7] nuşret-encāma ‘azīmet ü iḡdām buyurdılar.

“İskenderiye Seferi yaklaşık iki yıl, 1478’in baharında Gazi Sultan’ın bizzat kendisinin sonu zaferle bitecek bu sefere çıkması ve İskenderiye’ye doğru koyulmasına kadar, ertelendi.”

Ki; zarf tümleci olan “sekiz yüz seksen üç bahārında Sulṭān-ı ġāzī bi’z-zāt ol sefer-i nuṣret-encāma ‘azīmet ü iḡdām buyurdılar” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

Ayrıca, ana cümleinin diğ̄er zarf tümleci olan “iki yıla ḡarīb” ifadesini de açıklama görevinde kullanılmıştır.

[270a/8] Evrenos Oğlı Aḡmed Beg’i ve Ṭurḡān Oğlı ‘Ömer Beg’i muḡaddemā [270a/9] gönderdiler ki yolları düzeldüp köprüleri ḡırfet eyleyeler ve lāzım [270a/10] olan maḡallerde cisrler binā eyleyeler.

“Evrenos Oğlu Ahmet Bey ile Turhan Oğlu Ömer Bey yol emniyetini sağlamaları, yolları düzenlemeleri, gerekli yerlerde köprüler yapmaları için, daha önce gönderdiler.

Ki bağlama edatı; kendisinden sonra gelen, sebep bildiren bir zarf tümleci olan “yolları düzeldüp köprüleri ḡırfet eyleyeler ve lāzım olan maḡallerde cisrler binā eyleyeler” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

[271a/12] Bundan ṣoñra her ḡend ki yürüyüş [271a/13] oldı teşḡiri müyesser olmadı.

“Bundan sonra, ele geḡirilmesi için ne kadar hücum yapıldıysa da (İskenderiye Kalesi) fethedilemedi.”

Ki bağlama edatı, “müyesser olmadı” ana cümlesinin zarf tümleci olan “yürüyüş oldı”yı derecelendiren “her ḡend”i bağlama görevinde kullanılmıştır.

[271a/14] Evrenos Oğlı Aḡmed Beg’i muḡāfazasına [271a/15] alıḡodılar ki ḡiṣārda olanlar ḡaçmayalar.

“İskenderiye Kalesi’ndekiler dışarıya kaçmasınlar diye (geçici kalenin) muhafazasına Evrenos Oğlu Ahmet Bey getirildi.”

Ki; zarf tümleci olan “hışārda olanlar kaçmayalar” yan cümlesini ana cümleye bağlamıştır.

[272b/11] Biri daḥi Bozcaada cezāresinüñ ta‘mīridür ki zūhūr-ı selāḫin-i Āl-i ‘Osmān’da
[272b/12] sāḫil-i deryā kenār-ı Anaḫolı’da olan Cezāyir-i Yunanī ve memālik-i Frengī
ğuzāt [272b/13] u mücāhidānuñ taşarruflarına girdükde...

“Diğer bir (olay) Anadolu’nun kıyısındaki Yunan Adaları ve Frenk toprakları Müslümanların eline geçtiği ve Osmanlı devleti yeni kurulduğu zaman Bozcaada’nın imar edilmesidir.”

Ki; zarf tümleci olan “zūhūr-ı selāḫin-i Āl-i ‘Osmān’da sāḫil-i deryā kenār-ı Anaḫolı’da olan Cezāyir-i Yunanī ve memālik-i Frengī ğuzāt u mücāhidānuñ taşarruflarına girdükde” yan cümlesini ana cümleye bağlama görevinde kullanılmıştır.

Ki bağlama edatı “Bozcaada cezāresinüñ ta‘mīridür” bildirme yüklemine açıklama görevini üstlenmiştir. Ki’den sonra, Bozcaada’nın imar serüveni anlatılmıştır.

[272b/20] Kābil-i ‘imāret ü zirā‘at olmağla tedric ile bir vechle ma‘mūr oldılar ki
[272b/21] tüccār kişiler ile nārenc ü turunc ve limon ve incir ve zeytün yükledüp eḫrāf
[272b/22] memālike iledüp ticāret ider oldılar.

“(Adalar), imara ve tarıma çok uygun olduğundan, tüccarlar buralardan narenciye, limon, portakal, incir ve zeytin ihraç etmeye başlayacak kadar çok gelişti.”

Ki; zarf tümleci olan “tüccār kişiler ile nārenc ü turunc ve limon ve incir ve zeytün yükledüp eḫrāf memālike iledüp ticāret ider oldılar” yan cümlesini ana cümleye bağlama görevinde kullanılmıştır.

Farsça olan ki, cümlede, adadaki gelişimi açıklamak için kullanılmıştır. Cümlelerin yüklemi olan “ma‘mūr oldılar” açıklanmıştır. Cümleye ayrıca, adaların çok fazla geliştiği anlamı kazandırmak, derece artırmak amaçlanmıştır.

[273b/22] Muḳāteleden el çekesüz ki ehl-i İslām arasında irāḳa²-i dimāğın [273b/23] meşrū⁶ ve ḫilāf tığını ğılāfdan iḫrāc memnū⁶dur, diyü ḫaberler gönderdi.

“Müslümanlar arasında kılıç çekmek ve kan dökmek yasak olduğu için savaştan kaçınmalısınız, diye haber gönderdi.”

Ki; zarf tümleci olan “ehl-i İslām arasında irāḳa²-i dimāğın meşrū⁶ ve ḫilāf tığını ğılāfdan iḫrāc memnū⁶dur” yan cümlesini ana cümleye bağlama görevinde kullanılmıştır.

Ayrıca, kılıç çekme ve kan dökmenin sebebini açıklama görevinde kullanılmıştır.

[275b/1] İzdihām [275b/2] bir ṭabaḳaya vardı ki ol cisr-i üstüvār üç yerden kırılıp [275b/3] biñden ziyāde ādem ğariḳ-ı deryā-yı ‘adem oldu.

“O sağlam köprü, izdiham artınca üç yerinden kırıldı. Binden fazla kişi denize düşerek boğuldu.”

Bağlama edatı olan ki; kendisinden önce gelen, zaman bildiren bir zarf tümleci olan “İzdihām bir ṭabaḳaya vardı” yan cümlesini, ana cümlenin yüklemi olan “kırılıp”a bağlama görevinde kullanılmıştır.

Ayrıca, köprünün üç yerinden kırılma sebebini açıklama görevinde kullanılmıştır.

[276a/20] Ol Şāh-ı sidre-mekān ya‘nī Ebu’l-Fetḫ Sultān Muḫammed Ḥān her zamān ki [276a/21] bir sefere revān olsa nereye gideceğini beyān itmeyüp maḫall-i murāda [276a/22] ḫarīb olmayınca ‘ayān eylemeyüp ḫalkdan nihān iderdi.

“Allah katında çok yüce makamı olan, yani fetihler babası Sultan Mehmet Han, bir sefere çıkacağı zaman, gidilecek yeri kimseye söylemez, oraya yaklaşıncaya kadar bunu bildirmez, herkesten gizlerdi.”

Ki bağlama edatından sonra gelen “bir sefere revān olsa” yan cümlesi, ana cümlelerin zarf tümleci olan “her zamān”ın tamlayanı konumundadır.

[276b/11] Sene³-i mezbūra [276b/12] rabī‘u’l-evvelinüñ rābi‘inde ki yevm-i ḥamīs idi. Taḥt-ı sürürü [276b/13] ol rūḥ-ı maḥşūrdan tehī ve nefes-i ḥayāti müntehī oldı.

“Aynı sene, rebiülevvel ayının beşi, perşembe günü; bedeninde hapsolmuş ruhu uzaklaştı, hayat soluğu kesildi.”

Ki bağlama edatı, “yevm-i ḥamīs idi” yan cümlesini, ana cümlelerin zarf tümleci (grubu) olan “sene³-i mezbūra rabī‘u’l-evvelinüñ rābi‘inde”ye bağlama görevinde kullanılmıştır.

[283b/1] Şāhib-i [283b/2] salṭanat olup itā‘at iden ḥākimlere, ki celilü’l-ḳadr olalar, [283b/3] eger memleketde şāhib-i sikke ve ḥuṭbe ise Cenāb-ı emāret-me‘āb-i uḥuvvet- [283b/4] nişāb, rif‘at-i iktisāb-i ‘izzet-intisāb, Mülkiyyü’l-Feşşāli Melekiyyü’l-nihād; [283b/5] El-maḥfūfū bi-şunūfi, ‘avāṭifi’l-Meliki’l-‘Allām Ḥakimi Dāmet me‘ālīhi, [283b/6] teḥıyyāti şāfiyyāt ve teslīmāt-ı vāfiyyāt, ki maḥz-ı ‘ināye-i Pādişāhi’den [283b/7] şādır olur, müṭāla‘a kılınduḳdan şoñra ma‘lūm ola ki ve ‘alāmet [283b/8] yazılmayıp “siz” diyü ḥiṭāb oluna.

“Adına hutbe okutan, para bastıran, osmanlı devletine itaat eden sultanlara kıymetlerinin artması için: Cenab-ı Emaret-Me‘ab-i Uhuvvet-Nisab, Rif‘at-i İktisab-i ‘İzzet-İntisab, Mülkiyyü’l-Fe‘‘ali, Melekiyyü’l-Nihad, El-Mahufü bi-Sunufi, Avatifi’l-Meliki’l-‘Alam, Hâkimi Damet Me‘alihi, Tehıyyati Safıyyat ve Teslimat-ı Vafıyyat (yazılsın.) Ne var ki, padişahın temiz yardımları okunduktan sonra, “malum ola ki, alamet” gibi ifadeler yazılmayıp “siz” diye hitap edilsin.”

Birinci cümledeki bağlama edatı ki; kendisinden sonra gelen, sebep bildiren bir zarf tümleci olan “celilü’l-ḳadr olalar” yan cümlesini, ana cümleye bağlama görevinde kullanılmıştır.

İkinci cümledeki ki ise, yine kendisi gibi bağlama edatı olan “ne var ki” anlamında kullanılmıştır.

[283b/11] Vāşıl olıcağ, ma‘lūm ola ki, [283b/12] diyū ħiṭāb olunup aşığasında sāyirlere yazulduğı gibi; şöyle bilesin, [283b/13] alāmet-i Őerifeye i‘timād kılasın, diyū yazıla.

“Vasıl olunca, bilinsin ki, diye hitap edilsin; aşığısına diğerlerine yazıldığı gibi, şöyle bilesin, alāmet-i Şerifeye itimat kılasın, yazılsın.”

Ki bađlama edatı, “ma‘lūm ola” yan cūmlesini, “ħiṭāb olunup” yūkleminin zarf tūmleci olan “diyū”ye bađlamıştır. Ki, malum olan Őeyi ađıklama gōrevinde kullanılmıştır.

[284b/13] Mevlānā [284b/14] Ħusrev, cānib-i yesārda cūlūsa rāzī olmayup ğayret-i ‘ilmiye iktizā ider ki [284b/15] ben ol meclisde ħāzır olmayım mażmūnunu mūŐtemil mektūb gōnderūp...

“Molla Ħusrev, (Sultan’ın) sol tarafına tarafına oturma teklifini kabul etmemiş. İlmi çalışmalarım sebebiyle, ben o mecliste bulunmayayım, yazılı mektubu (Sultan’a) gōndermiŐ.”

Ki bađlama edatı; zarf tūmleci olan “ğayret-i ‘ilmiye iktizā ider” ifadesini ana cūmlenin yūklemi “gōnderūp”ūn nesnesi olan “ben ol meclisde ħāzır olmayım mażmūnunu mūŐtemil mektūb” yan cūmlesine bađlama gōrevindedir.

[285a/6] Őabūl itmeyicek ma‘zūl itmiŐler ki mużtarib olup geldūkde ri‘āyet ideler.

“Kabul etmeyince; maddi sıkıntıya dūŐup geri gelmesi ve (Semaniyye Medresesi’ndeki) gōrevi kabul etmesi için (Kastamonu’daki) gōrevinden almıŐlar.”

Bađlama edatı olan ki; kendisinden sonra gelen, sebep bildiren bir zarf tūmleci olan “mużtarib olup geldūkde ri‘āyet ideler” yan cūmlesini, ana cūmlenin yūklemi olan “ma‘zūl itmiŐler”e bađlama gōrevinde kullanılmıştır.

[285b/12] Ħ‘ācezade nūŐhası mūkerrer olmağın birin virūp Mevlānā’nuñ nūŐhasın [285b/13] Őaleb itdi ki Meclis-i Ħümāyūn’da kendū nūŐhası zāhrına yaza.

“Hocazade, Padişah’ın huzurunda, cevapları yazmak için kendindeki iki nüshadan birini Mevlana Zeyrek’e verip ondaki nüshayı kendine istedi”

Ki bağlama edatı; kendisinden sonra gelen, sebep bildiren bir zarf tümleci olan “Meclis-i Hümāyūn’da kendü nüshası zahrına yaza” yan cümlesini ana cümleye bağlama görevinde kullanılmıştır.

[286a/4] Sulţān Muḥammed nādīm olup her çend ki teklîf-i menāşib-ı [286a/5] ‘āliye itdi, ḳabūl itmedi.

“Fatih Sultan Mehmet Han pişman olup kendisine her ne kadar makam teklif ettiyse (o, bunu) kabul etmedi.”

Bağlama edatı ki, “ḳabūl itmedi” ana cümlesinin zarf tümleci olan “teklîf-i menāşib-ı ‘āliye itdi”yi derecelendiren “her çend”i bağlama görevinde kullanılmıştır.

[288a/8] Öñünce gelen mevālīye her çend ki teklîf-i [288a/9] cülūs itdi imtinā‘ idüp Mevlānā cülūs itdügi meclisde [288a/10] bizüm vażîfemüz ḳıyāmdur, didiler.

“(Veziriazam, Hocazade’dan) sonra gelen âlimlere oturmalarını ne kadar teklif ettiyse de âlimler, Hocazade’nin bulunduğu mecliste bize düşen ayakta durmaktır, dediler.”

Bağlama edatı ki, “didiler” ana cümlesinin zarf tümleci olan “teklîf-i cülūs itdi”yi derecelendiren “her çend”i bağlama görevinde kullanılmıştır.

[289a/1] ‘Ulūm-i [289a/2] zevḳıyye gibi ki ta‘bîre şıǵmaz.

“(Bu ilim,) kalple tadılarak yaşanan ilimlere benzediği için anlatılmaz

Ki; zarf tümleci olan “‘ulūm-i zevḳıyye gibi” yan cümlesini ana cümleye bağlama görevinde kullanılmıştır.

Bağlama edat olan ki, bu cümlede ayrıca, “için” anlamı yüklenmiş, cümleye sebep anlamı katmıştır.

[290b/14] Mevlānā ma‘cūn-ı müferriḥ isti‘māl idüp eṣeri zāhir olıcaḫ ol ḫadar [290b/15] ferāyid-i fevāyid-niṣār itdi ki ol iki fāzıla ḫayret iderler-idi.

“Mevlana, o iki fazıl (kişiyeye) macun-ı müferrih yapıp ikram etmiş. (Macun), ikisine de hayret ettirecek kadar fayda sağlamış.”

Ki; zarf tümleci olan “ol iki fāzıla ḫayret iderler-idi” yan cümlesini ana cümleye bağlama görevinde kullanılmıştır.

[292a/5] İbtidā³-i ṣoḫbetünde bir vechle müncezib [292a/6] oldı ki Şeyḫ ṣoḫbetini tederisden terciḫ ve zamān-ı yesİRde taṣavvufi [292a/7] tekmil idüp irṣāda mücāz oldı.

“Daha ilk sohbetinde (Şeyh Alaettin’e) Şeyh’in sohbetini müderrisliğe tercih edecek, tasavvufu kolayca kavrayıp mürşitliğe erişecek (kadar) bağlandı.”

Ki; zarf tümleci olan “şeyḫ ṣoḫbetini tederisden terciḫ ve zamān-ı yesİRde taṣavvufi tekmil idüp irṣāda mücāz oldı” yan cümlesini ana cümleye bağlama görevinde kullanılmıştır.

Bağlama edat olan ki, bu cümlede ayrıca, “kadar” anlamı yüklenmiş, cümleye miktar anlamı katmıştır.

[295a/23] Ol gice bir vechle ḫaste [295a/24] oldı ki, helāke müṣerref oldı.

“O gece, az kalsın ölecekmiş gibi, bir sebepten hastalandı.”

Ki; zarf tümleci olan “helāke müṣerref oldı” yan cümlesini ana cümleye bağlama görevinde kullanılmıştır.

[292b/3] Hemān-dem marīz firāşından ḫāyim olup Mevlānā eline yapışup yatduğı [292b/4] evden çıkardı, güyā ki ḫiç ‘arīza sebḫ itmemiş-idi.

“(Hasta çocuk), hiç hasta olmamış gibi hemen hasta yatağından kalktı, Mevlana (Arabî'nin) eline kapanıp yattığı evden çıktı.”

Bağlama edatı ki; zarf (edat) tümleci olan “hiç ‘arıza sebķ itmemiş-idi” yan cümlesini ana cümlelerin yüklemi olan “çıķardı”ya bağlamıştır.

[295b/1] Mevlānā eyitdi: “Sırrımız [295b/2] ifşā itdügiçün bu gece Cenāb-ı İlāhî'den istid‘ā itdüm ki rūhunu [295b/3] ķabz ide.”

“Mevlana (Ayas), sırrımızı açığa çıkardığı için bu gece Allah'a onun ruhunu alması için yalvardım, dedi.”

Bağlama edatı ki; kendisinden sonra gelen, sebep bildiren bir zarf tümleci olan “rūhunu ķabz ide” yan cümlesini, “istid‘ā itdüm” yüklemine bağlama görevinde kullanılmıştır.

[295b/19] Mevlānā şol mertebe çalışdı ki: beli büküldi, lihyesi [295b/20] döküldi.

“Mevlana (Efdalzade) beli bükülüp sakalı dökülecek kadar çok çalıştı.”

Ki; zarf tümleci olan “beli büküldi, lihyesi döküldi” yan cümlesini “çalışdı” yüklemine bağlamıştır.

Bağlama edat olan ki, bu cümlede ayrıca, “kadar” anlamı yüklenmiş, “mertebe” sözcüğüyle birleşip cümleye miktar anlamı katmıştır.

[297a/4] Bir kimsenüñ ki [297a/5] böyle şāhidi ola, aña mu‘āraza bīhūdedür.

“Bir kimsenin böyle şahidi olduktan sonra onunla ilmi tartışmaya girmek boşunadır.”

Ki bağlama edatı, “bīhūdedür” bildirme yüklemine zarf tümleci “böyle şāhidi ola” yan cümlesinin tamlayanı “bir kimsenüñ”ü bağlama görevinde kullanılmıştır. Ayrıca, “kimsenüñ” sözcüğünü vurgulamaktadır.

[299a/23] Maẓrüb olduğı ĥinde ẓāzī [299a/24] degüldür ki taĥķīr-i ŧer^c lâzım gele ve ĥıll-i ẓatline fetvā virile.

“Döväldüđü an kadılık vasfı olmadığından ŧeriatı aŧađılama (suĥu) oluŧmaz ve (dövenin) öldürölmesi için fetva verilmez.”

Ki; sebep bildiren bir zarf tümleci olan “maẓrüb olduğı ĥinde ẓāzī degüldür” yan cümlesini “lâzım gele” yüklemine bađlamıŧtır.

Bağlama edat olan ki, bu cümlede ayrıca, “sebebiyle, için” anlamı yüklenmiŧtir.

[300b/11] Mülākāt idicek bir vechle ikrām [300b/12] gördi ki, ĥavfi ĥayāta mübeddel oldu.

“(İbrahim Paŧa’yla) görüşünce (ondan) bir ŧekilde, korkusunu hayata dönüŧtürecek (kadar çok) ĥürmet gördü.”

Ki; zarf tümleci olan “ĥavfi ĥayāta mübeddel oldu” yan cümlesini “ikrām gördi” yüklemine bađlamıŧtır.

Bağlama edat olan ki, bu cümlede ayrıca, “kadar, çok” anlamı yüklenmiŧ, cümleye miktar anlamı katmıŧtır.

[304b/6] Zāhir ve bātında [304b/7] kāmil bir ‘azīz ki bu ẓadar muĥālefetde ne ğavġa çekilür.

“Zahirî ve batınî ilimlerde olgun ve yüce biri olduğu için ona bu kadar muhalefet edilmemelidir.”

Ki; zarf tümleci olan “zāhir ve bātında kāmil bir ‘azīz” yan cümlesini ana cümleye bağlama görevinde kullanılmıŧtır.

Bağlama edat olan ki, bu cümlede ayrıca, “için” anlamı yüklenmiŧ, cümleye sebep anlamı katmıŧtır.

YÜKLEM

[266b/5] Ol târihde Yeñiçerî Ağası [266b/6] Trabzonlı Muḥammed Ağa idi ki Sulṭān Bāyezîd devrinde Cem Sulṭān'a kaçup [266b/7] soñra Engürîyye'de Rûm leşkeri katlı idüp başını Sulṭān Bāyezîd dergāhına [266b/8] gönderdiler.

“O tarihteki yeniçeri ağası, Sultan Beyazıt Devri'nde Cem Sultan'a kaçan, sonra yakalanıp Ankara'da Rum askeri tarafından öldürülen ve başı Sultan Beyazıt'a gönderilen Trabzonlu Mehmet Ağa'ydı.”

Bağlama edatı ki; ana cümlemin yüklemi “Trabzonlı Muḥammed Ağa idi” özel adının sıfatı olan “Sulṭān Bāyezîd devrinde Cem Sulṭān'a kaçup soñra Engürîyye'de Rûm leşkeri katlı idüp başını Sulṭān Bāyezîd dergāhına gönderdiler” yan cümlesini yüklem isim unsuruna bağlama görevinde kullanılmıştır.

[267b/19] Cümleden büyügi Sulṭān Ḥalîl idi ki şāhib-i [267b/20] memālik-i Fāris idi.

“Hepsinin büyüğü, İran memleketlerinin sahibi Sultan Halil'di.”

Bağlama edatı ki; ana cümlemin yüklemi olan “cümleden büyügi Sulṭān Ḥalîl idi”nin sıfatı “şāhib-i memālik-i Fāris” yan cümlesini yüklem isim unsuruna bağlama görevinde kullanılmıştır.

[267b/20] İkinci oğlu Bālā'da mestür olan Uğurlı Muḥammed Beg [267b/21] idi ki Ḥākîm-i İşfahān ve ba'z-ı 'Irāk idi.

“İkinci oğlu İsfahan'a ve Irak'ın bazı yerlerine hükmeden, yüksek mevkisi olan Uğurlu Mehmet Bey'di.”

Ki, ana cümlemin yüklemi olan “Bālā'da mestür olan Uğurlı Muḥammed Beg idi”nin sıfatı “Ḥākîm-i İşfahān ve ba'z-ı 'Irāk idi” yan cümlesini yüklem isim unsuruna bağlama görevinde kullanılmıştır.

[268b/20] İki nükte²-i ħired-mendāne ĩrād eyledi. Biri budur ki: pādişāhān-ı [268b/21] ĩrān her zamānda elbette kendü nişimenlerin mebānī Şehr-istāndan ũaŕra [268b/22] idüp ve kendü mesken ü bār-gāhların ‘avām ü re‘āyādan müsteŕnā [268b/23] iderler idi.

“Akıl ve zeka dolu iki nükte söyledi. Birincisi, İnan padişahlarının kendilerine ait binaları Şehir merkezlerinin dıŕına, halktan uzak yerlere yaptırdıklarıydı.

Ki bağlama edatı, “pādişāhān-ı ĩrān her zamānda elbette kendü nişimenlerin mebānī Şehr-istāndan ũaŕra idüp ve kendü mesken ü bār-gāhların ‘avām ü re‘āyādan müsteŕnā iderler idi” yan cümlesini, “budur” bildirme yüklemine baęlamıŕtır.

Ki bağlama edatı “budur” bildirme yüklemine açıklama görevini üstlenmiŕtir.

[268b/24] Bir nükte daęi budur ki: enbūhī²-i nüfūs [268b/25] ve enfās-ı ħasise ve izdiĥām-ı ũabāyi²-i eŕĥāŕ-ı deniyye²-i ħabise mesākin-i [269a/1] selātin-i ‘ālī-ŕāna nezdik olmak lāyık olmayup...

“Diğer nükte de, kalabalıkların ve değersiz kimselere ait binaların, ŕanları yüce sultanlara yakın olmasının uygun görölmediğidir.”

Ki baęlama edatı, “enbūhī²-i nüfūs ve enfās-ı ħasise ve izdiĥām-ı ũabāyi²-i eŕĥāŕ-ı deniyye²-i ħabise mesākin-i selātin-i ‘ālī-ŕāna nezdik olmak lāyık olmayup” yan cümlesini, “budur” bildirme yüklemine baęlamıŕtır.

Ki bağlama edatı “budur” bildirme yüklemine açıklama görevini üstlenmiŕtir.

[270b/2] Ĥulāŕa²-i maęāl ve netice²-i aĥvāl [270b/3] bu ki: mevkib-i Ĥümāyūn ĩskenderiyye eĥrāfına vuŕul bulıcaę anda olan nehr [270b/4] ũuęyān üzre olmaęın bir cisr binā olunup...

“Sözün özü, Padişah’ın ordusu ĩskenderiye’ye ulaŕınca, oradaki nehrin taŕkın olması ve geęiŕe müsait olmaması sebebiyle üzerine bir köprü yapıldığıdır.

Ki bağlama edatı, “mevkib-i Hümāyūn İskenderiyye eṭrāfına vuşūl bulıcaḡ anda olan nehr ṭuḡyān üzre olmaḡın bir cısr binā olunup” yan cümlesini, “bu(dur)” bildirme yüklemine bağlamıştır.

Ki bağlama edatı “bu(dur)” bildirme yüklemine açıklama görevini üstlenmiştir.

[272a/6] Murādı bu idi ki: ziyāde ‘asker ve yaraḡ alup Polya Ḳılā’ı’nuñ beḡyāsını teşhīr ide.

“Maksadı, Polya kalelerinden ele geçiremediklerini zaptetmek için asker ve techizat almaktı.”

Ki, “ziyāde ‘asker ve yaraḡ alup Polya Ḳılā’ı’nuñ beḡyāsını teşhīr ide” yan cümlesini “murādı bu idi” bildirme yüklemine bağlamıştır. Ayrıca, açıklama yapma görevinde kullanılmıştır.

[272a/8] İcmāli bu ki mezbūr [272a/9] Rayḡa İspanya Pādişāhı’ndan istimdād idüp...

“Bu konunun özeti, Voyvoda’nın İspanya Kralı’ndan yardımlar aldığıdır.”

Ki bağlama edatı, “mezbūr Rayḡa İspanya Pādişāhı’ndan istimdād idüp” yan cümlesini, bildirme yüklemine bağlamıştır.

Bildirme yüklemi olan “bu”dan sonra gelen ki bağlama edatı, açıklama yapma görevi üstlenmiştir.

[272a/25] Biri daḡı Ṭurul’dur ki Bayburd ile Erzen-i cān vilāyetleri ḡurbunda olup...

“(Şehirlerden) biri, Bayburt ile Erzincan yakınında bulunan Turul’dur.”

Ki bağlama edatı, “Ṭurul’dur” bildirme yüklemine sıfatı olan “Bayburd ile Erzen-i cān vilāyetleri ḡurbunda olup” yan cümlesini yüklemine isim unsuruna bağlama görevinde kullanılmıştır.

Ayrıca, Turul’un özelliğini açıklama görevindedir.

[272b/22] Cümleden vilâyet-i mezbûrada [272b/23] Limni demekle mevsûm cezîrede ki kütüb-i müteḳaddiminde mel'ûs nâmıyla merḳûmdur.

“Bu yerlerden biri de, eski kitaplarda ve kaynaklarda Mel'us ismiyle kayıtlı olan Limni adasıdır.”

Ki bağlama edatı, “Limni demekle mevsûm cezîrede” bildirme yüklemının sıfatı olan “kütüb-i müteḳaddiminde mel'ûs nâmıyla merḳûmdur” yan cümlesini yüklemın isim unsuruna bağlama görevinde kullanılmıştır.

Ayrıca, Limni adasının başka isminin olduğunu açıklama görevinde kullanılmıştır.

[273a/14] Murâdımuḳ budur ki eski berekeleri ta'mîrden [273a/15] mâ-‘adâ yeñi berekeler yapduravuz.

“Gayemiz eski hayrat yerlerini tamir etmekten çok, yeni hayrat yerleri yaptırmaktır.”

Ki bağlama edatı, “eski berekeleri ta'mîrden mâ-‘adâ yeñi berekeler yapduravuz” yan cümlesini, “budur” bildirme yüklemine bağlamıştır.

Bildirme yüklemi olan “budur”dan sonra gelen ki bağlama edatı, açıklama yapma görevi üstlenmiştir.

[274a/19] Sene³-i mezbûrada vuḳû‘ bulan ḫavâdiḡātuñ biri ol idi ki Sulṫān-ı [274a/20] Mücâhidân maḳarrer-i serîr-i Ḥilâfetlerinden techîz-i sipâh ü cünüd idüp...

“Bahsi geçen sene meydana gelen olaylardan biri, Mücahitler Sultanı'nın hilafet merkezi (İstanbul'da) büyük ve tam techizatlı bir ordu hazırlamasıydı.”

Ki bağlama edatı, “Sulṫān-ı Mücâhidân maḳarrer-i serîr-i Ḥilâfetlerinden techîz-i sipâh ü cünüd idüp” yan cümlesini, “ol idi” yüklemine bağlamıştır.

Ana cümle olan “ol idi”den sonra gelen ki bağlama edatı, açıklama yapma görevi üstlenmiştir.

[274b/19] Ba‘z-ı evkâtta gâyet nezdîk olmağla kühları ve kılâ‘ınıñ evzâ‘ı [274b/20] sâhilde meşhûd u ma‘lûmdur; gūyâ ki ol cezîre, bâbü’l-ebvâb-ı [274b/21] memâlik-i Frengiyye’dür.

Dağları ve kalelerinin durumları bazen Aydın sahillerinden görülmektedir. Rodos adası, Avrupa ülkelerine açılan bir kapı gibidir.

Bağlama edatı ki; “ol cezîre, bâbü’l-ebvâb-ı memâlik-i Frengiyye’dür” yan cümlesini ana cümlemin yüklemi olan “meşhûd u ma‘lûmdur”a bağlamıştır. “gūyâ” edatı, kendisine bağlanan “ol cezîre, bâbü’l-ebvâb-ı memâlik-i Frengiyye’dür” ile birleşmiştir.

[284a/12] Birisi El-Mevle’l-fâzıl Mollâ Hüsrev’dür ki ism-i şerîfleri Muḥammed ve vâlidî [284a/13] Ferâmûz’dur. Rûmiyyü’l-aşl olup şoñra İslâm’a gelmişdür.

Bir (diğeri); şerefli adı Muhammet, baba adı Feramuz olan, Rum iken sonradan Müslümanlığa geçen Mevlana Fazıl Hüsrev’dur.

Ki bağlama edatı, “El-Mevle’l-fâzıl Mollâ Hüsrev’dür” bildirme yüklemimin sıfatı olan “ism-i şerîfleri Muḥammed ve vâlidî Ferâmûz’dur. Rûmiyyü’l-aşl olup şoñra İslâm’a gelmişdür” yan cümlesini yüklemimin isim unsuruna bağlama görevinde kullanılmıştır.

Ayrıca, Mevlana Fazıl Hüsrev’in kim olduğunu açıklama görevindedir.

[290a/4] Muşannefât-ı meşhûrelerinden [290a/5] biri Tehâfüt’dür ki müselle-i âfâḳdur.

“En meşhur eserlerinden biri, şöhreti cihanı sarmış olan Tehâfütü’l-Felasife’dur.”

Bağlama edatı ki; ana cümlemin yüklemi “Tehâfüt’dür” özel adının sıfatı olan “müselle-i âfâḳdur” yan cümlesini yüklemimin isim unsuruna bağlama görevinde kullanılmıştır.

[291a/7] Birisi dağı Fađru Erbābi'l-İfāde El-Mevlā Hağıb- [291a/8] zāde'dür ki İznik Medresesi'nden Şahn'a gelüp şoñra ma'zül [291a/9] ve ba'dehü i'āde olunup şoñra mu'allim oldu.

“Birisi de; anlatım ustalığıyla övgüye layık olan, İznik Medresesi'nde müderrislik yapıp Sahn-ı Semaniye medresesine geçen, önce görevden alınan; sonra görevi iade edilip hocalığa devam eden Mevlana Hatibzade'dir.”

Bağlama edatı ki; bildirme yüklemi “fağru Erbābi'l-İfāde El-Mevlā Hağıb-zāde'dür” özel adının sıfatı olan “İznik Medresesi'nden Şahn'a gelüp şoñra ma'zül ve ba'dehü i'āde olunup şoñra mu'allim oldu” yan cümlesini yüklem isim unsuruna bağlama görevinde kullanılmıştır.

[293a/11] Birisi dağı Hāci Hasanzāde [293a/12] Mevlānā Muđammed'dür ki Mollā Yegān'dan tağşil ve Dimetođa ve Mağalğara'da müderris, şoñra [293a/13] Burūsa Murādiyyesi'nden Şahn'a gelüp andan İstanbul'a kızı ve 'ahd-i Bāyezid [293a/14] Hān'da Rūmili kızı'askeri oldu.

“Birisi de Molla Yegan'dan ilim tahsil etmiş, Dimetoka, Malkara ve Bursa'daki Muradiye Medresesi'nde müderrislik yaptıktan sonra Semaniye medresesine gelmiş, oradan İstanbul'da kadılık ve Sultan Beyazıt Han Devri'nde Rumeli kazaskerliği yapmış olan Hacı Hasanzade Mevlana Muhammet'tir.”

Ki bağlama edatı, “Hāci Hasanzāde Mevlānā Muđammed'dür” bildirme yüklemine sıfatı olan “Mollā Yegān'dan tağşil ve Dimetođa ve Mağalğara'da müderris, şoñra Burūsa Murādiyyesi'nden Şahn'a gelüp andan İstanbul'a kızı ve 'ahd-i Bāyezid Hān'da Rūmili kızı'askeri oldu” yan cümlesini yüklem isim unsuruna bağlama görevinde kullanılmıştır.

Ayrıca, Hacı Hasanzade Mevlana Muhammet'in kim olduğunu açıklama görevindedir.

[297a/11] Birisi dađı [297a/12] El-Mevlā Şalāhu'd-dīn'dür ki mu'allim-i Sulţān olup Şerh-ı 'Aķāyid'e ĥavāşī [297a/13] yazup Burūsa Sulţāniyyesi'nde mūderris iken fevt olmuşdur.

“Birisi de Padişah'ın hususi hocası olan, “Şerh-i Aka'id”e ĥaşıyeler yazan, Bursa Sultaniyesi'nde mūderrisiken vefat eden Mevlana Selahattin'dir.”

Bađlama edatı ki; bildirme yüklemi “El-Mevlā Şalāhu'd-dīn'dür” özel adının sıfatı olan “mu'allim-i Sulţān olup Şerh-ı 'Aķāyid'e ĥavāşī yazup Burūsa Sulţāniyyesi'nde mūderris iken fevt olmuşdur” yan cümlesini yüklem isim unsuruna bağlama görevinde kullanılmıştır.

[298a/12] Ĥavfum oldur ki: āĥiretim emri muĥtell ola.

“Korkum, ahiretteki işlerimin zarar görmesidir.”

Bağlama edatı ki; “āĥiretim emri muĥtell ola” yan cümlesini “oldur” bildirme yüklemine bağlamıştır. Böylelikle, yan cümle, yüklem görevine gelmiştir.

Ayrıca bağlama edatı, “oldur” yüklem isim açıklama işlevinde kullanılmıştır.

[301a/18] Şeyĥ Şahābü'd-dīn-i [301a/19] Sühreverdī neslindendür ki, Şiddık-ı Ekber'e müntheī olur.

“Hazreti Ebubekir'e kadar uzanan, Şeyh Şahabettin-i Sühreverdi'nin neslindendir.”

Ki bağlama edatı, “Şeyĥ Şahābü'd-dīn-i Sühreverdī neslindendür” bildirme yüklem isiminin sıfatı olan “Şiddık-ı Ekber'e müntheī olur” yan cümlesini yüklem isim unsuruna bağlama görevinde kullanılmıştır.

Ayrıca, Şeyh Şahabettin-i Sühreverdi neslinin özelliğini açıklama görevindedir.

AÇIKLAMA YAPMA GÖREVİ

[266a/1] *Kaḥṭ u ğalā* [266a/2] bir mertebeye vardı ki eger ḥüsn-i tedbir-i Şāh-ı kişvergîr ile Tuna'ya [266a/3] gelen gemiler olmasa 'askerüñ çoğı ğalebe'-i cū'dan helāk olup...

“Kıtlık öyle arttı ki, eğer Padişah'ın akılcı tedbiri olan, Tuna'ya gelen (erzak dolu) gemiler olmasaydı Osmanlı ordusu helak olacaktı ...”

Farsça olan ki, cümlede açıklama yapmak, kıtlığı açıklamak için kullanılmıştır.

Ki bağlama edatıyla cümleye ayrıca, “Kıtlık çok ileri bir dereceye vardı.” anlamı kazandırılmak, derece artırmak amaçlanmıştır.

[274b/16] Rodos cezîresi ki Freng Deryâsı'nda olan cezâyirüñ evsa' [274b/17] ve a'zamı ve Cezâyir-i Yunaniyye ḥuşûnunuñ erfa' ve aḥkemi olup...

“Rodos adası Frenk Denizi'ndeki (Adriyatik) adaların en geniş, en büyüğüdür. Rodos adasındaki kale de Yunan adalarındaki kalelerin en yükseği ve en sağlamıdır.”

Ki bağlama edatı, “Rodos cezîresi” öznesini açıklama görevini üstlenmiştir. Ki'den sonra, Rodos adasının Adriyatik'teki adaların en geniş ve büyüğü olma özelliği açıklanmıştır.

[275b/24] Mesîḥ Pâşâ'nuñ [275b/25] buḥli ve 'askerüñ ṭama'ı ki ikisi daḥi ḥıṣâl-i zemîmedendür. Bunca ḥasârete [276a/1] ve ḳal'anuñ alınmaduğuna bâ'is oldu.

Mesih Paşa'nın cimriliği ile askerlerin açgözlülüğü -İkisi de kötü huydur- bunca zarara ve kalenin ele geçirilememesine sebep oldu.

Farsça olan ki, cümle dışı unsur olan “ikisi daḥi ḥıṣâl-i zemîmedendür” ara sözünü açıklamak için kullanılmıştır. Cümlenin öznesi olan “Mesîḥ Pâşâ'nuñ buḥli ve 'askerüñ ṭama'ı” açıklanmıştır.

[276b/25] Nişāb-ı dānişi bir ḥadde idi ki şaḥīfe³-i [277a/1] ḥāṭır-ı şerīfi maḥall-i nuḳūş-ı ḥaḳāyık ve levḥ-ı zāmīr-i münīri muḥīṭ-ı deḳāyık olup...

1. Aktarı: “Kalp ve beyin hazinesi öyle doluydu ki, (sanki) yüce zihninin sayfası hakikatlerin nakşedildiği yerdi, aydınlık gönlünün resmi inceliklerle çevriliydi.”

2. Aktarı: “Şerefli zihninin sayfası hakikatlerin nakşedildiği yer (gibi olan), aydınlık gönlünün resmi inceliklerle çevrili (Sultan’ın) kalp ve beyin hazinesi, akli ve nakli ilimlerle doluydu.”

1. Aktarıya göre: Ki’den sonra, Sultan’ın zihninin ve gönlünün yüceliği, benzetme yardımıyla açıklanmıştır. Ki, cümlenin yüklemi olan “bir ḥadde idi”yi açıklama görevinde kullanılmıştır.

Cümleye ayrıca, bağlama edatı ki yardımıyla, Sultan’ın gönlü ve zihni çok yüceydi anlamı kazandırmak, kuvvetlendirme yapmak amaçlanmıştır.

[277a/8] Ol zamānda Vezīr-i A‘zam-ı Sulṭān Muḥāmmēd Pāşā ki Ḥāzret-i Muḳaddese³-i Mevlevī³-i [277a/9] Rūmī Ḳuddise Sirruhū’nuñ aḥfādından bir vezīr-i ‘āḳıbet-endiş olmağın ba‘z-ı ḥavāşş u maḥremātuñ [277a/10] müşāveresi ile bu aḥbāruñ intişārundan ihtirāz idüp ihfā vü istārına sa‘y eylediler.

“Sultan Mehmet Han’ın o zamanki veziriazamı -Mevlana Celalettin-i Rumî Hazretleri’nin mübarek torunlarından ve anlayışlı biridir- bazı dostlarına ve yüksek rütbeli kimselere danışarak, büyük bir karışıklığın çıkmaması için Sultan’ın vefatını gizledi.”

Farsça olan ki, cümle dışı unsur olan “Ḥāzret-i Muḳaddese³-i Mevlevī³-i Rūmī Ḳuddise Sirruhū’nuñ aḥfādından bir vezīr-i ‘āḳıbet-endiş olmağın” ara sözünü açıklamak için kullanılmıştır. Cümlenin öznesi olan “ol zamānda Vezīr-i A‘zam-ı Sulṭān Muḥāmmēd Pāşā” açıklanmıştır.

[284b/4] İḳbāl-i nās bir mertebede idi ki cum‘a [284b/5] günlerinde Ayaşofya’ya girdükde cāmi‘de olanlar ḳıyām ve miḥrāba varunca [284b/6] yol virürlerdi.

“İnsanların kendisine hürmeti o kadar büyüktü ki: cumaları Ayasofya’ya girince, camidekiler hürmetle ayağa kalkar, mihraba varıncaya kadar (ona) yol verirlerdi.”

Ki’den sonra, bahsedilen kişinin halkın gözündeki yüceliği, bir örnek yardımıyla açıklanmıştır. Ki, cümlenin yüklemi olan “bir mertebede idi”yi açıklama görevinde kullanılmıştır.

Cümleye ayrıca, bağlama edatı ki yardımıyla, o kişiye çok hürmet gösterilirdi anlamı kazandırmak, kuvvetlendirmede bulunmak amaçlanmıştır.

[286a/19] Sinn-i şebâbda fazlı bir mertebeye vardı ki Hızır Çelebî [286a/20] bir maḥallde iştikâl eylese ‘aql-ı selîme ‘arz idelüm, diyüp Mevlânâ’ya [286a/21] ‘arz iderdi.

“(Mevlana Muslihuttin’in) ilmi ve ahlakı genç yaşta o kadar ileri dereceye ulaştı ki: Hızır Çelebi, cevaplanması zor sorularla karşılaşınca İslam’a tam uyan akla sorulmuş, deyip Mevlana Muslihuttin’e danıştırdı.”

Ki’den sonra, Hocazade Muslihuttin’in bilgisi ve ahlakıyla ileri derecede olduğu, bir örnek yardımıyla açıklanmıştır. Ki, cümlenin yüklemi olan “vardı”yı açıklama görevinde kullanılmıştır.

Cümleye ayrıca, bağlama edatı ki yardımıyla, o kişinin ilmine çok itibar edilirdi anlamı kazandırmak, kuvvetlendirmede bulunmak amaçlanmıştır.

[287b/7] Ol meclis-i ḥāşş-ı ḥavāşş ile [287b/8] şöyle gâşş oldu ki birâderleri mevķıf-ı ḥuddâmda kıyâm itdiler.

“Makam sahiplerinin bulunduğu ziyafet meclisi öyle kalabalık oldu ki (Hocazade’nin) kardeşleri, hizmetçilerle beraber ayakta durmak zorunda kaldılar.”

Ki, cümlede, ziyafet meclisinin kalabalık olmasından dolayı Hocazade’nin kardeşlerinin mecliste oturacak yer bulamadıklarını açıklamak için kullanılmıştır.

Bağlama edatı olan ki yardımıyla, ziyafet meclisi çok kalabalıktı anlamı kazandırmak, kuvvetlendirmede bulunmak amaçlanmıştır.

[288a/3] Vezîr'e mülâkât için süvâr olıcağ telâmizesinden [288a/4] Mevlânâ Tâcü'd-dîn ve Mevlânâ Bahâ'ü'd-dîn ki ikisi daği Şahın mevâlîsinden [288a/5] idiler ve Murâd Pâşâ Müderrisi Mevlânâ Yârhişârî öñünce piyâde yürüyüp [288a/6] bu güne tevķîr ile vezîr menziline getürdiler.

“(Hocazade'nin) Vezir'le yapacağı görüşme için öğrencilerinden olan Molla Tacettin, Molla Bahaettin – ki bu ikisi Semaniye Medresesi'nde müderristi- ve onların önünde yaya olarak yürüyen, Murat Paşa Medresesi Müderrisi Molla Yarhisarî Efendi, Hocazade'yle beraber Veziriazam'ın yanına heybetle geldiler.”

Farsça olan ki, cümle dışı unsur olan “ikisi daği Şahın mevâlîsinden idiler” ara sözünü açıklamak için kullanılmıştır. Cümlenin öznesi (faillerden ikisi) olan “Mevlânâ Tâcü'd-dîn ve Mevlânâ Bahâ'ü'd-dîn”in vasıfları açıklanmıştır.

[288b/24] Biri oldur ki, hem taķrîri müyesserdür, tedvîn olunan 'ulüm gibi.

“Biri, kitap haline getirilen ilimler gibi, yazıya geçirilmesi kolay olandır.”

Ki bağlama edatı “oldur” bildirme yüklemine açıklama görevini üstlenmiştir.

[289a/17] Murâdı bu idi ki: bulunmayup kizbim zuhûr ide.

“Amacı, kitabın bulunmaması ve beni yalancı çıkarmaktı.”

Ki bağlama edatı “bu idi” bildirme yüklemine açıklama görevini üstlenmiştir.

[289b/1] H̄vâcezade'nün cümle²-i [289b/2] ma'ârifinden biri bu ki: Eflâţûnzade hikâyet eylemiş ki: “Burûsa müftîsi iken [289b/3] Der-i Devlet'den bir każıyye³-i şer'ıyye istimâ'ına fermân-ı Hümâyûn vârid olup [289b/4] bir cânibe hüküm idicek beni da'vet idüp huccet kitâbetin teklîf buyurdılar.

“Hocazade’nin irfanının yüksekliğine dair başka bir olay da budur: Eflatunzade; “(Hocazade) Bursa’da müfütüsyken Padişah Hazretleri, şeriatla ilgili bir meselede ondan fetvasını öğrenmek istiyordu. Hocazade beni çağırıp verdiği fetvanın delillerini yazmamı teklif etti...” diye anlattı.”

Cümlede iki tane bağlama edatı ki kullanılmıştır. Bunlardan ilki, “ma‘ārifinden biri bu ki” ifadesinde bulunmaktadır. Ki, “bu(dur)” bildirme yüklemine açıklama görevini üstlenmiştir.

Alıntılanan cümledeki, yani “hikāyet eylemiş”deki ki ise, ikinci cümlenin nesnesi olan “Burūsa müftisi iken Der-i Devlet’den bir kazıyye’-i şer‘iyye istimā‘ına fermān-ı Hümāyūn vārid olup bir cānibe hüküm idicek beni da‘vet idüp hucce kitābetin teklif buyurdılar” yan cümlesini “hikāyet eylemiş” ana cümlesine bağlamıştır. Eflatunzade’nin Hocazade’yle yaşadığı bir anıyı aktardığı için açıklama görevinde kullanılmıştır.

BAĞLAMA GÖREVİ

[268a/21] Müşāvere itmedin saltanat sevdāsına düşüp Erzen-i Cān nevāhīsine [268a/22] vardı. Meger ki bābāsınuñ vefatı gayr-i vākı‘ olup ve Sultān Ḥalil [268a/23] Dāru’l-mülk-i Tebriz’de veliyyü’l-‘ahd olmuş.

“(Sultan Mehmet Han’a) danışmadan saltanat sevdasına düşüp Erzincan sınırına ulaştı. Ne var ki babasının vefat ettiği haberinin doğru olmadığını, Sultan Halil’in Tebriz’de babasının veliahtı olduğunu öğrendi.”

Ki, “meger” bağlama edatıyla birlikte kullanılarak iki cümleyi, karşı iki durumu bağlama görevinde kullanılmıştır.

[280a/12] Sāyir yüz elli akça kâzilar [280a/13] defter ketḥudālarınıñ ve ālāy beglerinüñ üstüne otururlar ammā ki [280a/14] iki yüz biñ akça sancāk daḥi olursa altına otururlar.

“Yüz elli akçe aylıklı diğer kadılar, defter kethüdarları ile alay beylerinin üstünde otururlar. Ama iki yüz bin akçe aylıklı olsalar da sancak beyinin aşağısında otururlar.”

Ki, “ammā” bağlama edatıyla birlikte kullanılarak iki cümleyi, karşı iki durumu bağlama görevinde kullanılmıştır. Kendinden önceki bağlama edatını vurgulamış, kuvvetlendirmiştir.

[281b/6] Cenāb-ı şerifümle kimesne ta‘ām yimek k̄nūnum degüldür; meger ki [281b/7] ehl-i ‘ıyāldan ola, ecdād-ı ‘izāmum vüzerāsiyla yirler imiş. Ben ref’ itmişümdür.

“Başkasının benimle beraber yemek yemesi kanunum değildir; halbuki şerefli ve büyük dedelerim vezirleriyle yermiş. Ben (bunu) kaldırdım.”

Ki, “meger” bağlama edatıyla birlikte kullanılarak iki cümleyi, karşı iki durumu bağlama görevinde kullanılmıştır. Cümlede, “ama” anlamındadır. Kendinden önceki bağlama edatını vurgulamış, kuvvetlendirmiştir.

SEBEP BİLDİRME GÖREVİ

[267b/17] Evlādı miyānunda münāza‘āt-ı [267b/18] keşire vāqı‘ oldı zirā ki Ḥasan Beg’ün maqtūl olan Zeynel’den gayri [267b/19] altı oğlu daḥi var idi.

“Çocuklarının arasında bazı anlaşmazlıklar baş gösterdi. Çünkü Hasan Bey’in öldürülen oğlu Zeynel’den başka altı oğlu daha vardı.”

Ki, “çünkü” anlamında, sebep bildirme görevinde kullanılmış, “zirā” bağlama edatıyla beraber kullanılarak “zirā”yı vurgulamış, iki ana cümleyi birbirine bağlamıştır.

[272a/20] Anuñ-içün ki Kefe fetḥinde ba‘z-ı mevāni‘ ile ol qal‘a beḳāyā?-i Freng taşarrufunda [272a/21] qalmış idi.

“Çünkü Keefe Fethi’nde bazı engeller yüzünden o kale, düşman topraklarında kalmıştı.”

Ki bağlama edatı gerçekleşmiş bir durumun sebebini bildirme görevinde kullanılmıştır. Ayrıca, kendinden önce gelen “anuñ-içün” ifadesini vurgulamıştır.

[276b/13] Herkes [276b/14] dūd-ı āh ile bu çerğ-ı lāciverdi siyāh eyledi. Nice itmesünler ki [276b/15] bunca fütūhāt u meğāzī ol Sulṭān-ı ġāzīnūñ idi.

“Herkes feryat dumanyla, lacivert göğü kararttı. Nasıl karartmasın? Çünkü bunca fetih ve muharebe o Gazi Sultan’ındı.”

Ki bağlama edatı, “çünkü” anlamında, sebep bildirme görevinde kullanılmıştır. Kendisinden önceki sözde soru cümlesi olan “nice itmesünler”in gerekçesini açıklamıştır.

2. 3. Metnin Transkripsiyonlu Aktarısı

[265a] ... (1) ve firār şeklini izhār idüp maķarrlarından dūr düşürdiler. Kemīn-gāhda (2) Tūran dilīrleri başlarına üşürdiler. Bu eşnāda Pāşā, ardların (3) alup güriz-gāhların sedd ve hişāra kaçanları zarb-ı tīg-ile redd itdürdi. (4) Mücāhidler ol fitne'-i hāsireye kılıc koyup başlarına bārān-ı belā (5) yağdırdılar. Feth-i Menkūb ile ol menkūblerüñ bahtları menkūb (6) ve bürüc-ı felek-urūcı üzre İslām Livāsı manşüb oldu. (7) Te'yid-i Rabb-i Mecid ile Kefe Seferi'nde bunca kılā', Memālik-i İslāmiyye'ye (8) mülhāk oldu ve gāziler muğtenim oldılar ve bu feth sekiz yüz seksen (9) tārīhinde sünüh idüp lafz-ı şefkat tārīh düşmüşdür ve bu tārīhde (10) Semendire Begi Bālī Beg Serim adasına aķın idüp altı biñ müsellaħ (11) kāfir ile muħārebeden-şoñra mużaffer olup niçe kāfir beglerinüñ (12) başı ve gūşı ve beynisi ile der-i devlete geldi ve bu tārīhe gelince imām (13) ve ĥaťibden ġayri mürtezika ve ĥuddām-i evķāf ĥattā kātib ve şeyħ-ı (14) 'amāyir mütevelliler naşbı ile manşüb ve 'azli ile ma'zül olurdu. (15) Bu senede der-i devlete 'arz olunup berāt-ı şāhī şadaķa (16) ve 'ināyet buyurulmaķ kānūn-ı muķarrer-ı şāhensāhī oldu.

(17) ZİKR-İ SEFER-İ BOĖDĀN

(18) Sulţān-ı Mücāhidīn, Sefer-i Īrān-zemīnden-şoñra tevsī'-i bilād için (19) etrāfa tevzī'-i ecnād idüp ĥattā Rūmili Beglerbegisi olan ĥādım (20) Süleymān Pāşā'yı Arnavud İskenderiyye göndermişler idi. Mücerred iğtinām ile (21) kāni' olup māl-ı bī-ħisāb ile der-i devlete rücū' eyledi. Ol eşnāda (22) Kāra BoĖdān ĥākimi tuġyān idüp ĥaddinden tecāvüz itdüġi ma'rūz (23) olıcaķ Süleymān Pāşā, İskenderiyye'de ĥıdmet-i maķbūle vücūda getürmeyüp (24) ol memleketüñ teşĥirinde ihmāl ve te'ĥir eyledi ve bu dirligi ile Kāra BoĖdān [265b] (1) üzerine varup cebr-i taķşir ve ol memāliki teşĥir eylesün diyü fermān (2) olundu. İskenderiyye ile Kāra BoĖdān mā-beyni, bir aylık yol olup (3) ve mevsim-i zemistān olup ve ekşer-i menāzili bülend kūhlar ve 'amīķ nehrler olup (4) ve tavarları Arnavud memleketlerinüñ şa'b u seng-istān yerlerinde otlayup (5) ve bi'l-cümle ĥālleri dige-gūn iken ber-müceb-i fermān-eftān ve ĥayyizān-ı BoĖdān (6) cānibine revān oldılar ve hezār ĥile ve şan'at ile vilāyet-i Eflāķ (7) muķābelesinden Tūna nehrini geçdiler. Müddet-i medīde memālik-i BoĖdān'da (8) tereddüd idüp bilād u ķurā ġāretine başladılar ve muğtenim oldılar ammā (9) Ĥākīm-i BoĖdān olan bī-dīn

rūzgār-dīde olup Deşt-i Kıpçāk'da (10) Tatar Hānları ile niçe muhārebeleri olup mülūk-i Tatar beyninde ğaddārlık ile (11) meşhūr toksan yıl hükümet itmiş bir merdūd olmağla Boğdān memleketinüñ medāhil (12) ve mehāricini sedd idüp 'asker-i sekar-mağarrınüñ süvār ve piyādesini bir yere getürüp (13) leşker-i İslām üzre ilğar eyledi. Rūmili 'askeri ise yorgun (14) turgun 'asker olup bī-gāne memleket hālinden bī-ħaber oldukları eelden (15) ekşeri şehīd ve çoğı nā-bedīd oldılar. Pāşā-yı Hādım muqābeleden (16) nādım olup güç-ile varṭa²-i hevl-nākden hālāş oldu. Bu ħaber-i (17) şenī^c ma^crūz-ı cenāb-ı rafī^c olıcağ sultān-ı şāhib-i ħamiyyet cihet-i iķāmet-i (18) nāmūs-ı saltanat ve intikām-ı şikest-i İslāmī için bi'z-zāt, dā'iyye²-i ğazā-yı (19) Boğdān buyurdılar.

ZİKR-İ İCMĀL-İ ĞAZĀ-YI BOĞDĀN

(20) Sultān-ı 'Ālī-miķdār, 'asākir-i nuşret-şī'ār ile sekiz yüz seksen bir bahārında (21) Boğdān'a sevķ-ı 'asākir ü ecnād eylediler. ecnād Qaradeñiz'den kadırgalarla (22) Tuna nehrine zaħire nakl idüp 'askerüñ levāzımını fevķa'l-'āde āmāde (23) eylediler ve Rūmili ve Anaṭolı 'askeri mu'asker-i Hümāyūn'a müctemi^c olup devlet (24) ve iķbāl ile Tuna nehriniñ kenārına nüzül buyurdılar. Hākim-i Boğdān olan (25) kāfir-i nādān, ğazab-ı Sultān-ı Mücāhidān'dan ħaberdār olduķda kendü mülkünüñ [266a] (1) mezārī^cına āteş bırağup giyāh u ħubūbātdan nişān kıomadı kıaḫt u ğalā (2) bir mertebeye vardı ki eger ħüsn-i tedbīr-i Şāh-ı Kışver-gīr ile Tuna'ya (3) gelen gemiler olmasa 'askerüñ çoğı ğalebe²-i cū'dan helāk olup (4) mevāşī daħi bī-'ulūflükle telef olurlardı. Ağniyā-yı vilāyetini (5) şa'b becenelere çeküp mevāşīsini şarb yerlere kııkardı ve cem^c (6) itdüğü maħāzīl ile bir çengel-istāna girüp nihān oldu ki derūnunda (7) niçe 'asker ğüm olurdu. Sultān-ı Mücāhidān ol kāfir-i bā-ıuğyānuñ çet (8) ü cūsunda her çend ki iķdām u ihtimām buyurdu nām u nişānı belürmedi (9) ittifaķ-ı sevķ-ı veliyyü't-tevfīķ ile bedriķa²-i tarīk bildüğü yoldan (10) ayrılıp ħilāf-ı semte düşer. Ol cihetden mazħar-ı ğazab olup kıatline (11) fermān şudūr ider. Bu ħinde 'asker önünden ādem dönüp (12) ormanda kāfir belürdüğün 'arz itmekle pençe²-i 'ıķāb-ı Şāhī'den (13) hālāş bulur. İstiħbār-ı hāl için 'asker seçüp ilerüye gönderdüķde (14) görürler ki Boğdān ħanāziri ormana girüp medāhilini eşcār-ı (15) 'azīme ile bend idüp 'amīķ ħandekler ħafir itmişler ve reh-ğuzerleri (16) çüb u ħār ile bağlayup toplar kıurmuşlar. Öñlerine gelenleri (17) ħinzīr-vār çalarlar. İstiħbāra gidenler gelüp müşāhade eyledüklerini (18) 'arz idicek

‘alem-i İslām, ol mecma‘-i liyām cānibine tevcīh olundu. (19) Şāh-ı ‘ālī-cāh daḥi tertīb-i sipāh idüp ol çengel-istān kenārını (20) ihāta idüp top u tūfengle cenge āheng eylediler. Küffār-ı hāksār, (21) sipāh-ı nuşret-şi‘āruñ hücūmını göricek toplara od virüp (22) kürrē-i hāki mütezelzil eylediler. Şıyānet-i İlähiye, ‘asker-i İslām’a qarın (23) olup topları bir zemānda atdılar ki İslām ‘askeri nişāngāha (24) gelmemişler idi ve bir çukur yerde vāqı‘ olmuşlar idi. Ol cihetden (25) toplar gāzīlerūñ üzerlerinden geçüp ru‘ūs-i rimāḥdan ğayri yerlere [266b] (1) zararlı toğanmadı. Ammā bu cānibden atılan toplar kāfirūñ top arabalarına (2) muşādife idüp hiçbiri yere düşmedi. Lākin medāḥili mesdūd (3) olmağın ilerü yürümege kimse iqdām idemedi. Yeñiçerī dilāverleri (4) sīnelerin top u tūfenge siper itmege mu‘tādlar iken top vehminden (5) yüzleri üzerine düşüp yatdılar. Ol tārīḥde Yeñiçerī Ağası (6) Trabzonlı Muḥammed Ağa idi. Ki, Sulṭān Bāyezīd devrinde Cem Sulṭān’a kaçup (7) soñra Engūriyye’de Rūm leşkeri qatlı idüp başını Sulṭān Bāyezīd dergāhına (8) gönderdiler. Sulṭān-ı Ğāzī Yeñiçerīlerden mu‘tādlarına muḥālif vaz‘ı (9) göricek ağalarına ḥitāb idüp şu oğlanlar ne ‘aceb iş eylediler, (10) dilāverlik kuşağın kuşanan böyle mi ider, diyü ‘itāb itdiler (11) ve siperlerin mübārek ellerine alup ilerüye at depdiler. Qamu ḥalkı (12) daḥi bir uğurdan hücūm idüp rikāb-ı hümāyūnlarından cüdā olmadılar. (13) Yeñiçerī daḥi itdükleri işden şermende olup def‘-i ḥacālet (14) için düşmen-şikenlik şartını yerine getürdiler. Rūmili ve Anaṭoli (15) sipāhīleri Pādişāh’ıñ bu gūne iqdāmın göricek top u tūfenge (16) qarşu sīnelerin gerüp seyl-i revān gibi revān oldılar ve kāfiriñ (17) ‘arabalarına qoyuldılar. zaḥve-i şuğrādan cenge başlayup beyne’ş-şalāteyne dek (18) muḥārebeden el çekmediler. ‘Ākıbet fetḥ u fīrūzī, İslām ‘askerine rūzī (19) olup Boğdānīlerūñ ekseri tu‘me-i şemşīr-i dilāverān-ı ‘adū-ğīr oldılar. (20) Baqıyyetü’s-suyūf olan maḥzūllar kıtāldan fāriğ olmayup ehl-i ‘iyālları (21) şıyāneti için gūşiş eylediler. Mücāhidler daḥi ğayret-i İslām ile maḥdūrların (22) şarf idüp şol deñlü kāfir kırdılar ki başlarından niçe mināreler (23) yapıldı ammā çok ğāzī daḥi şehīd olup aqan qanları gül-gūne-i (24) ‘arūsān-ı cennet oldı. Boğdānīlerūñ yüzleri siyāh olıcaq serdārları (25) olan kebūra zelīlün ma‘dūdū ḳalīlün ile bişenūñ bir kūşesinden çıkup [267a] (1) kūhistāna qaçdı ve nefā’is-i envāl ü emti‘asın āb-rüyī gibi ol pīşe-zārda (2) qaçdı ve niçe biñ cevārī vü ğilmān-ı Boğdānī ki müşāhadeleri sermāye-i (3) ‘iş-i cāvidānī idi, mücāhidler eline girdi ve iki ay ‘ale’t-tevālī (4) Boğdān vilāyetini ğāret ü ḥasāretten ḥālī olmayup envā‘-ı ğanāyim ile (5) muğtenim oldılar. Nevāb-i kām-yāb eline giren sūtūr u devābb şöyle bī-ḥisāb (6) idi ki

şahrâlara şıgmazdı. Vilâyet-i Boğdâniyye leke-küb-i ‘asker-i Sulţāniyye (7) olıcağ Dāru’s-salţana’-i Edirne sūyuna ‘aţf-i ‘inān buyurıldı ve bu seferde (8) Eflāk Begi ‘askeri ile hıdmet itmegın iltifāt-ı Pādişāhī ile behremend (9) ve ‘ināyāt-ı şehensāhī ile ser-bülend olmuş-idi ve ğanāyim-i Boğdāniyye’den aña (10) dağı ħāline münāsib nesnelere i‘tā buyurılıp ol kişverde bulınan (11) ħanāzır sürileri cümleten Eflāk’a degdi.

(12) HEDM-İ SULŦĀN-I ŦILĀ‘-I ÇŦPĪN-RĀ

(13) Sulţān-ı Mücāhidān Sefer-i Boğdān’dan ‘avdet idüp Ŧuna’dan ‘ubūr (14) itdükleri mağallda Miĥālođlı ‘Alī Beg’den ādem gelüp Engürūs Ŧralı’nuñ (15) ‘işyān itdüğün ve Ŧuna ile Morova şuyunuñ mülteğāsında Ŧoyluc (16) nām mağallda seng ü çüpdan iki ĥişār yapduğün ve Ŧuna’nuñ öte cānibinde (17) bu ĥişārlar berāberinde bir ħal’a dağı binā idinüp ol mağalli iskele idünüp (18) bünyād-ı fesād itdüğün ‘arz eyledi. Egerçi mevsim-i şitā olup sefer zemānı (19) degül idi. Lākin te’ĥīr olunursa fitnelere def’i müşkil olmağla şiddet-i (20) şitāda ol ħilā’a teveccüh idüp hedm ü taĥrībini irāde buyurdılar. (21) ‘Azīm ħar yağup şiddet-i şitā ve kuvvet-i sermā kemālinde idi. Ħaĥĥ’a (22) tevekkül ve rühāniyyet-i faĥr-i rusüle tevessül idüp ol ĥişārlar mağalline (23) vardılar. Ŧuna on dört ħarış toñup ħārr üzengüden yukarıya (24) irişür idi. Şāni‘-i Ħakīm, Ŧuna üzerine çekdüğü bu köpriden sipāh-ı (25) İslām geçüp ol ħal’ayı muĥāşara eylediler ve ĥandeklerin buz pāreleri ile [267b] (1) toldurdılar ve izn-i yağma şudūrı ile burc u bārūya çıkup İslām i‘lāmın (2) naşb idüp tüfeng-endāzlar kāfire göz açdırmayup bi’z-zarūre taleb-i amānla (3) ĥişārları teslīm itdiler. İçlerinde olan keferenüñ gitmek isteyenleri me’zūn (4) olup ħalanını Anaţolı ħarafına göçürdiler. Ħıyāneti zuĥūr ideni ħatlı itdiler (5) ve ħal’alara āteş şalıp ĥāke berāber ve eşcārını ĥākister eylediler. Bu fütüh (6) Boğdān Seferi’nden iki buçuk ay soñra sünüh itdi. Bu seferden serir-i sa‘ādete (7) mu‘āvedet buyurulduğda aşĥāb-ı tīmāruñ berātlarında defter-i şūreti ħayd olunup (8) mezārī‘ ve ħurā ta’yin olunmağ ber-mūceb-i fermān-ı Hümāyūn ħānūn oldı. Andan (9) muĥaddem hemān falān ze‘āmeti falāna virdüm, diyü yazılır idi. Sefer-i mezkūra (10) giderken Anaţolı Beglerbegisi Dāvūd Pāşā, Şāh-ı Kişver-ğüşā ile yanaşup seyāĥat (11) iderken Ŧavşanlı Bāzārı’nda cüllāĥlar bir rübāhı öldüremeyüp ħaçurduğların (12) ĥikāyet itdükde cüllāĥbaşına beşer ağça cerime buyurılıp Ŧavşanlı Sübaşısı’na (13) maĥşül ħayd olundu.

İLTİCÂ-İ UĞURLI İBN-İ TAVİL
(14) DEREKE³-İ ŞÂH-I BÎ-NEVÂ VÜ ZELİL

(15) Dâver-i ‘Acem olan Uzun Hasan, ma‘reke³-i Sultân-ı Mücâhidân Muhammed Hân’dan (16) firâr itdükde mişâl-i şayd-i zaḥm-ḥürde Azerbaycan’a ‘avdet idüp lâkin (17) yevmen fe-yevmâ emrâz-ı bedeniyyeye mübtelâ olup evlâdı miyânunda münâza‘ât-ı (18) keşire vâkı‘ oldı zîrâ ki Hasan Beg’ün maḳtûl olan Zeynel’den gayri (19) altı oğlu daḥi var idi. Cümleden büyügi Sultân Halil idi ki, şâhib-i (20) memâlik-i Fâris idi. İkinci oğlu Bâlâ’da mestûr olan Uğurlı Muhammed Beg (21) idi ki Hâkim-i İşfahân ve ba‘z-ı ‘Irâḳ idi. Vâlideleri ayru idi. (22) Vâlide³-i Halil murâd idindi ki Hasan-i Dırâz’dan sonra mezkûr Halil pâdişâh-ı (23) Īrân-zemîn ola. Ammâ Uğurlı Muhammed şucâ‘ ve merdâne olmaḡla ümerâ³-i (24) Bâbenderiyye’nün ba‘zları anuñ pâdişâh olmasını münâsib görmekle (25) eḡaveynün mâ-beynlerinde ‘adâvet vâkı‘ oldı. Mâder-i Halil, Hasan-i Tavil’ün zemân-ı [268a] (1) hayâtında oḡlını Fâris’den Dârü’s-salṭana³-i Tebrîz’e getürdüp veliyyü’l-‘ahd (2) itmek istedükde Uğurlı Muhammed daḥi İşfahân’dan ḳalḳup Fâris’e müteveccih (3) olup Şîrâz’ı zaḳḳ eyledi ve bâbâsına ‘âḳ ve ‘âşî oldı. (4) Hasan Beg daḥi bi’z-żarûre Tebrîz’den ḳalḳup Sultân Halil’e imdâd için (5) Şîrâz’a ‘azîmet eyledi. Uğurlı Muhammed bâbâsınuñ teveccühünden münhezim olup (6) Hüristân yolundan Bağdâd’a ‘âzim oldı ve Bağdâd’dan ‘askeri ile (7) memâlik-i Diyâr-ı Bekr’e teveccüh eyledi ve bu eṣnâda umerâ ve leşkeriyân-ı ‘Irâḳ (8) ve Azerbaycan ve Diyâr-ı Bekr mâ-beynlerinde envâ‘-ı fiten ü muḡalefet zuḥûr (9) itmekle tekrâr Hasan-i Dırâz ḡuşûmete âḡâz idüp Tebrîz’den ḳalḳup (10) Uğurlı Muhammed’ün def-i için Diyâr-ı Bekr ḡudûdına müteveccih oldı. Mezbûr (11) Uğurlı muḳâvemete ḳâdir olmayup bi’z-żarûri memleket-i Rûm-ı nuşret- (12) rûsûma firâr idüp dergâh-ı selâṭîn-penâh Sultân Muhammed Hân’a (13) ilticâ eyledi. Sultân-ı mürüvvet-mu‘tâd daḥi Uğurlı Muhammed’i evlâd-ı (14) kirâmı gibi nevâziş idüp ‘uṭûfet-i ḡüsrevâne ve mülâṭafât-ı müşfikâne ile (15) ser-efrâz idüp ziyâfet ve ri‘âyetlerden-şoñra ḡudûd-ı Sivas’da (16) leşkeri ile ârâm itmek için ḳarârgâh ve maḳâm ta‘yîn buyurdu. (17) Çünki müte‘âḳiben Hasan Beg’ün za‘f-ı mizâcı ḡaberi irişdi. Uğurlı Muhammed’e (18) emvâl ü ecnâd ile imdâd idüp mülk-i ‘Acem’e pâdişâh itmege va‘d (19) buyurdu. Mümâileyh ḡudûd-ı Sivas’da iken pederinün vefâtı (20) ḡaberin istimâ‘ itmekle ḡaḳîḳatine vâkıf olmayup ve Sultân-ı Mücâhidân’la (21) müşâvere itmedin salṭanat sevdâsına düşüp

Erzen-i cān nevāhīsine (22) vardı. Meger ki bābāsınuñ vefatı ğayr-i vākı‘ olup ve Sultān Ḥalīl (23) Dāru’l-mülk-i Tebrīz’de veliyyü’l-‘ahd olmuş. Bu ḥaber-i muvaḥḥiş mesmū‘ı olduĝda (24) uĝursuzluĝ idüp müsāra‘atda ḥaṭā itdüm diyü nādım oldı; ammā (25) soñ peşimānlık ıṣṣı itmeyüp Ḥasan-i Dırāz ümerā‘-i şāhib-i iktidārdan [268b] (1) cem‘-i keşir gönderüp Uĝursuz Muḥammed ile muĝābele ve muĝātele vākı‘ (2) olduĝda sekiz yüz seksen iki şuhūrundan birinde ḫatlı eylediler. Bāyderīler’üñ (3) ba‘z-ı aḥvāli Sultān Bāyezīd Ḥān devletünde hem-‘aşrı olan mülük (4) tercemesinde beyān olınacaĝdur. Bu maḥallde anuñ ilĝasıyla Yeñisarāy’ıñ (5) ta‘mīrini beyān idelüm inşā‘allāhü’l-melikü’l-müte‘āl.

(6) BĀ‘İŞ -İ İCĀD-I SARĀY-I CEDĪD

(7) Sultān Muḥammed Ḥān İstanbul’ı fetḫ itdüĝi ḫikāyet eṣnāsında (8) Eski Sarāy’uñ binā olunduĝı beyān olunmuş-idi. Sarāy-ı mezbūr taḫrīben (9) yigirmi beş yıl miĝdārı Dāru’l-Ḥilāfe olup Dīvān-ı Hümāyūn anda (10) olurdu, tā ki sekiz yüz seksen iki senesinüñ evāyilinde müşārun ileyh (11) Uĝurlı Muḥammed dergāh-ı Sultān Muḥammed Ḥān’a ilticā idüp pāye‘-i serīr-i (12) a‘lāsına yüz sürdüĝde Sultān-ı ĝarīb-nüvāz ol şehzadeyi (13) mülāṭafāt-ı ḫüsrevāne ile mümtāz ve ‘uṭfāt-ı pederāne ile ikrām (14) ü i‘zāz idüp mecālis-i mübāseṭat ü mükālemāt ve eṣnā‘-i muşāḥabet (15) ü muḥāṭabātıda pādişāhān-ı ‘Arāb ü A‘cām’uñ salṭanat ü iḫtişāmından (16) su‘āl eyledi. Pādişāhzade daḫi Selāṭin-i Āl-i ‘Oṣmān’uñ (17) ḫaşmet ve iktidārda cemī‘-i selāṭin-i cihāna tefevvuĝ u rüçḫānın ‘arz (18) idüp mesāḫḫ-ı kelām-ı ḫüsrevān-ı enāmuñ menzil ü maḫāmı zıkrine (19) müntehī olduĝda ekāsire‘-i ‘izāmuñ intizām-ı mesākīni ṭarḫında (20) iki nükte‘-i ḫıred-mendāne İrād eyledi. Biri budur ki Pādişāhān-ı (21) İrān her zemānda elbette kendü nişimenlerin mebānī-yi şehir-istāndan ṭaşra (22) idüp ve kendü mesken ü bār-ĝāhların ‘avām ü re‘āyādan müsteṣnā (23) iderler idi zīrā devām-ı müşāhade ve iḫtilāṭ-ı edānī şükūh (24) u heybet-i sultānı musḫıṭdur. Bir nükte daḫi budur ki enbūhī‘-i nüfūs (25) ve enfās-ı ḫasīse ve izdiḫām-ı ṭabāyi‘-i eşḫāş-ı deniyye‘-i ḫabīse mesākin-i [269a] (1) selāṭin-i ‘ālī-şāna nezdik olmaĝ lāyık olmayup belki sezā-vār-ı (2) şān-ı şāhān-ı zevi’l-iktidār müstefīr-ı serīr-i sa‘ādet-maşīr (3) müzāḫame‘-i şaĝīr u kebīrden ḫālī bir maḥall-i dil-pezir gerekdür ki icrā‘-i (4) evāmīr u nevāhī ve rüz-i dād-ḫvāhīden ğayri eyyāmda ĝavgā-yı (5) vaḫşet-engīz ve kedūrāt-ı keşret-i ‘ufūnet-āmīz ḫarīm-i ḫürmet-i (6) pādişāhīye sirāyet eylemeye. Çünki ḫıdmet-i sultānda bu ĝüne

(7) kelimât-ı hıred-mendâne maqbûl düşüp müceb-i istihsân oldı. (8) Ol eelden zimmet-i himmet-i hüsrevâne'ye ol nişimenden cāy-gāh-ı (9) āhara intikāl lâzım olmağla fermân-ı kazâ cerâyân-ı şadır oldı ki (10) bir devlethâne'-i cedid inşâ olına. İttifâk-ı edâ-yı şâni'a'-i (11) mühendisân-ı zemân ile derûn-ı hışn-ı Kostañtiniyye'de bir maħall-i (12) pesendide ihtibâr olundı ki bir cânibi kenâr-ı deryâda cemî'-i mesâkin-i (13) şehir ü maħallâtı nâzır ve bir tarafı Halîc-i Deryâ-yı Rûm ile maħfûf olup (14) füsahat-ı saħ-ı zemîni dört fersah taqdîr olunup şehir-i İstanbul (15) ve Ğalağa ve Eyyûb-i Enşârî ve Üskûdâr şehirlerine müşerref olup (16) cânib-i şimâlisinde Üskûdâr Boğazı dimekle mevsûm mecme'u'l-bahreyn (17) ve kühlara muhâzî olup cânib-i baħr-i şimâliden nesîm-i şabâ (18) ve şimâl-i fâyiħ u ğonçe'-i dil-i maqbûzı ol berg-i hubûb-i nesâ'im-i seher-gāhı (19) fâtiħ idi ve Zeytûnluk dimekle ma'rûf bir bâğ-ı dil-güşâ idi ammâ egerçi ol kazâ (20) ekserî maħallât-ı merdüm-i şehri ve mesâkin-i emâkin-i cemâ'at-i re'âyâ'-i kâfirî (21) olmağla aşhâb-ı emlake kıymetlerinden ziyâde bahâları virüp (22) irzâ olundılar. Nişimenler tertîb olunup ve kuşûr-ı bî-kuşûr binâ (23) olunup ile'l-ân ki biñ elli altı târihidür henüz köşkler (24) binâ olunmağdan hâlî degüldür. 'Ammeraha'llâhü te'âlâ ilâ yevmi'l-beķâ. Ve ol (25) sarây-ı dil-güşânuñ etrafına hişâr dîvârı binâ olunup [269b] (1) ol-daħi kulel u bürücü mükemmel bir kal'a'-i metîne olmuşdur. Deryâ tarafına (2) bâb ve şehir cânibine bâb-ı devlet intisâbı meftûhdur (3) ve sulţân-ı kişvergüşâ ol sarây-ı cennet-âsâyı Dâru'l-Ĥilâfe (4) eyleyüp Dîvân-ı Hümâyûn ol âsitâne'-i sa'âdet-âşiyânede (5) olur oldı ve ol maķâm-ı 'âlî Ayaşofya Câmî'i ķurbunda (6) vâkıf olduğu şerefine delâlet-i kavîdür ve Sarây-ı 'Atîķ'uñ (7) ağası ve sâ'ir ĥuddâmı yerlü yeründe gāh gāh pâdişâhlar varurlar (8) ve benât-ı selâtin ve vesâ'ir-i nisvân-ı muħtereme Sarây-ı mezbûrda (9) sâkine olurlar ve tezvîc olmalar Eski Sarây'dan çıkarlar (10) ve merhûm Sulţân Süleymân-ı cennet-mekân câmî'-i şerîfi binâyâ şurûf (11) buyurduķda Eski Sarây'dan bir miķdâr sâħa'-i vesî'ayı ifrâz (12) idüp câmî'-i mezbûrı ve medâris-i Dâru's-şifâ'yı ve sâyir müte'alliķâtı (13) ol arz-ı pâkde vazf buyurmuşlardır ve ferzend-i erc-mendi Şehzâde (14) Sulţân Muhammed merhûmuñ kerîmeleri merhûme Hümâ Sulţân için (15) daħi bir 'azîm sarây ifrâz itmişlerdür. Raħmetu'llâhi 'aleyhi raħmeten (16) vâsi'aten. Ĥâlâ yine bir vâsi' sarâydur. 'Ammeraha'llâhü te'âlâ.

(17) MÜSAHĦAR-KÜŞTEN-İ İSKENDERİYE

(18) Pādişāh-ı İslām ve Şehensāh-ı felek-makām bu sefer-i nuşret-encām-ı Boğdān'dan (19) dönüp iki yıl tamām serīr-i salţanatda ārām idüp Sarāy-ı Cedīde (20) hışār u bārū çek(dük)den-şoñra ümerā²-i hüdudī aķıncılar ile kāfir (21) vilāyetine aķına gönderdiler. Cümleden Mīhālođlı 'Alī Beg'i sekiz yüz (22) seksen iki tārīhinde diyār-ı Engürūs'e aķına gönderdiklerinde rāst (23) gelmeyüp bu ţarafa şikest düşdi ve Rūmili Beglerbegisi Süleymān Pāşā'yı (24) muķaddemā sekiz yüz seksen tārīhinde Arnavut İskender(iyye)'sinūñ teshīri için (25) gönderdükde ba'z-ı mu'avvaķāt ile fethi müyesser olmaduğı zıkr olunmuş-idi. **[270a]** (1) Ol ecluden 'azl olunup manşıbı Dāvūd Pāşā'ya virildi. Rūmili ile (2) Anaţolı 'askeri Gedik AĦmed Pāşā'ya ķoşılup ol hıdmete ta'yīn olunduķda (3) itizār idüp 'özri maķbūl olmayup ķahr-ı Pādişāhī'ye mazĦar olmağla (4) 'azl olunup Bođazkesen Ķal'ası'nda Ħabs olunmaķ fermān olundu.(5) Bu sebep ile iki yıla ķarīb 'azīmet-i İskenderiye te'Ħīr olunmuş-idi. Tā ki (6) sekiz yüz seksen üç bahārında Sulţān-ı ġazī bi'z-zāt ol sefer-i (7) nuşret-encāma 'azīmet ü iķdām buyurdılar ve İskenderiye ţarafına revāne (8) oldılar ve Evrenos Oğlı AĦmed Beg'i ve ŦurĦān Oğlı 'Ömer Beg'i muķaddemā (9) gönderdiler ki yolları düzeldüp köprileri Ħırfet eyleyeler ve lāzım (10) olan maĦallerde cisrler binā eyleyeler. Mevkib-i Hümāyūn Arnavud hüdudına (11) vuşūl ve AķķaĦışār eţrafına Ħulūl itdükde zaĦtına ta'annüd iden (12) küffār Şehriyār-ı bülend-miķdār Ħazretlerine muķāvemete ķādir olmadıķların (13) iz'an idüp amān taleb eylediler. İbtidā²-i teveccühünde ol hışāruñ (14) fethi tefe²ülen maķbūl ve mergüb-ı Sulţān olup bu feth-i cedīd için (15) Rabb-i Mecīd'e şükrler idüp zaĦt u aĦkām ve naşb-ı Ħukkāmdan-şoñra maķşad-ı (16) aşlı olan İskenderiyye üzerine müteveccih oldılar ve İskenderiyye'yi (17) muķaddemā İskender-i Zü'l-ķarneyn binā idüp bir hışn-ı Ħaşīn ve ķal'a²-i metīn (18) olup küffār -ı Freng zaĦt idüp bir bülend ü üstüvār kūhda olup (19) bir ţarafından Drina dimekle meşĦūr bir nehr-i 'azīm cārī olup cavānib-i (20) şelāşesinde Leş ve Dreğuş ve Gölbaşı dimekle mevsūm üç (21) hışār olup feth-i İskenderiyye ol hışārlaruñ fethine mevķūf idi. (22) Ķal'a²-i Dreğuş bir kūh-ı metīn üzerinde maĦşūlātı zeytūn ü tīn idi (23) ve Gölbaşı bir deryāçenūñ ağızında vāķı' olmuşdur ki ol ġadīrūñ (24) maĦşūlünden her sene kırķ biñ Florilik māhī şayd olunur. Leş ķal'ası (25) Boyana, Drine nām iki nehr-i 'amīķuñ mülteķāsında vāķı' olup iĦrāc **[270b]** (1) itdükden şoñra Deryā-yı Freng'e ulaşur. Egerçi bu memleket Arnavut

dāhilindedür lākin (2) mülük-i Freng tedbîr ile teşhîr eylemişler idi. Hülâşa²-i maḳāl ve netice³-i aḥvāl (3) bu ki mevkib-i Hümâyûn İskenderiyye eṭrâfına vuşul bulıcaḳ anda olan nehr (4) tuḡyân üzre olmaḡın bir cısır binâ olunup andan ‘ubûr eyleyüp İskenderiyye (5) Ḳal‘ası’na iştiḡāl eylediler ve vâfir bâḳır getürdüp ḳal‘aya ḥavâle (6) şa‘b yerlere çıkarup anda ṭop döktiler ve ol ṭoplarla ḥişâruñ (7) niçe yerlerin sökdiler ve kerrâtla açılan gediklerden yürüyüşler eyleyüp (8) her yürüyüşde çok mücâhid şehîd ve vâşıl-ı ğufrân-ı Mecîd oldu. Ol ḥinde (9) zıkr olan ḥışn-ı ḥaşîn müsâḥḥar olmaḳ müyesser olmayıcaḳ zamîr-i Şâh-ı kişver-gîr’e (10) bu tedbîr-i dil-pezîr ḥuṭûr eyledi. Pîrâmen-i ḥişârda ḳılâ‘-ı lâzımü’l-inḳılâ‘ (11) bezl-i himmet ile intizâ‘ olına ve İskenderiyye ḳal‘a ḥavâle yapılup (12) dilâverler ḳonulup imdâd ve zaḥîre yollarını beste eyleyeler. Fermân-ı Şâhî ile (13) Rûmili Beglerbegisi olan Dāvûd Pâşâ ümerâ ve ‘askeri ile Gölbaşı (14) Ḥişârı teşhîrine ihtimâm ve cenge âheng itdüğü gibi ḥafaza²-i ḳal‘a (15) istimân ile Ḳal‘a kilidin irsâl itdiler. Pâşâ daḥi anlara amân (16) iḥsân idüp ḥişârı zabṭ eyleyüp fetḥ u zafer ḥaberi ile miftâḥ-ı (17) ḥişârı dergâh-ı Şehriyâr’a gönderdi. Ol eyyâm-ı sa‘âdet-fercâmda (18) Anaṭolı Beglerbegisi Süleymân Pâşâ Dreḡuş ḥişârı fetḥine meşḡûl oldu (19) ve Dāvûd Pâşâ Gölbaşı’nı fetḥden-şoñra Dreḡuş’a varup Süleymân Pâşâ’yla (20) teşhîrine ittifâḳ itdiler. Derûn-ı ḥişârda olan maḥâzîl ‘inâd (21) idicek yaḡmadur, diyü nidâ olup Rûmili’nüñ arslanlarını ol kilâba (22) ḥavâle eyledi. Anaṭolı ‘askeri daḥi ḡayret idüp yürüdiler. (23) Ṭarafetü’l-‘aynda bârû-yı ḥişârı sancâḳlar ile zeyn eylediler (24) ve fetḥ idüp miftâḥını bâr-gâh-ı a‘lâya gönderdiler ve Leş Ḳal‘ası’nı (25) ma‘iyyet ile muḥâşara itdiler. zâbiṭân-ı ḥişâr amân dileyüp Freng tarafından [271a] (1) gelen begler ‘iyâl u mâlların gemilere ḳoyup firâr itdiler. İttifâḳ Ordu-yı (2) Hümâyûn nehr kenârında vâḳı‘ olmaḡla ḳaçan kişiler manzûr-ı ğâziyân (3) olıcaḳ şikâr-ı dilâverler ‘uryân olup şuya atladılar. Keşti- (4) nişin Frengler ol nehengleri göricek küffâr uzalup ormana ḳaçdılar. (5) Ğâzîler mâl ü menâl ve dilberân-ı şâḥib-i cemâl ü nigârân-ı perî-mişâl ile (6) mâl-â-mâl keştileri çeküp mu‘asker-i Hümâyûn’a getürdiler ve firâr iden (7) ḥâksârlar ardınca âdemler gönderüp cümlesini zencîre çeküp Dergâh-ı (8) ‘âlî’ye getürdiler. Ḳılâ‘-ı şelâse fetḥ olıcaḳ Leş Ḳal‘ası’nı fermân-ı ‘âlî ile (9) ḥarâb ve ikisini taşarruf eylediler ammâ Sultân-ı Mücâhidân’uñ fetḥ-i İskenderiyye’ye (10) ta‘alluḳ-ı ḥâṭırları olup Anaṭolı Beglerbegisi Süleymân Pâşâ’nuñ (11) fetḥde ihmâli ve sü³-i tedbîri olmaḡla ‘azl olunup Anaṭolı Beglerbegisi (12) Güyegü Muḥammed Pâşâ’ya tefvîz buyuruldu. Bundan şoñra her çend

ki yürüyüş (13) oldu teşhîri müyesser olmadı. Ol eelden İskenderiyye muķābelesinde (14) bir havāle ķal'a binā olunup Evrenos Ođlı Ađmed Beg'i muķāfazasına (15) alıķodılar ki ĩiřārda olanlar kaçmayalar ve zahire idhāline (16) ķal'a ķapusın açmayalar. Bu vechle tedbîr ü zabt esbābını tevfirde-šońra (17) Dāru'l-Ĥilāfe'ye teveccūh buyuruldu. İstanbul'a vuřullerinden altı (18) āy mūrūr idicek İskenderiyye ĥalkı amān istediler. Ma'rūz olıcaķ (19) izn-i Sultānī iĥbārı için ulaķlar gönderildi anlar dađı ĥudūd-ı (20) Venedik'den beř pāre gemi getirüp 'ıyālları ile girüp ĩiřārı (21) taĥliye eylediler. Ķal'a-i mezbūra dāru'l-İslām olup menābirinde ĥuķbe-i (22) Sultān-ı Muĥammed'i oķındı ve sūrende řer-i řerif-i Ađmedī icrā olundu.

(23) ZĪKR-İ TESĤİR-İ ĶAL'A' - İ POLYA

(24) Rivāyet olunur ki Sultān Muĥammed Ĥān İskenderiyye seferinde bir řa'b (25) inişde piyāde olup ĥilāl-ı řariķda istirāĥat için celse-i keffeyniyye [271b] (1) itdüklerinde havāř-ı ĥuddāmlarına ĥiķāb idüp buyurmuşlar ki Bir yarar vezîrüm (2) yokdur ki bu ĥidmeti edā idüp bitüre. Bu metā'ibi çekmeye idük. Ol zemānda (3) Hersek Oğlı Ađmed Pāřā emîr-i 'alem olup ve iltifāt-ı Pādiřāĥi'ye mazĥar (4) olmağla ekşer-i evķātda kelimāt-ı ĥuř-mendāsını sem'i ķabūl ile iřġā buyururlardı. (5) Ol eelden küstāĥlıķ idüp Yeñiĥiřār'da maĥbūs olan Gedik Ađmed (6) Pāřā için bu seferde ķāker-i ķadimleri hem-rāĥ olaydı ġālibā bu ĥidmeti (7) tamām idüp āyine-i zamîr-i münîr-i Sultān'a ġubār řarî olmazdı, didi. (8) Sultān-ı Mücāhidān egerçi 'ādet-i selāĥin üzre bu kelāma zāhiren (9) iltifāt şüretin göstermedi ammā Ađmed Pāřā'nun ĥuķuķ-ı sābıķası (10) ķalb-i şeriflerinde cāy-gîr olup bir gün bî-iķdām-ı şeffi ü müzekkir ķariĥa-i (11) Ĥümāyūnlarından İstanbul muĥāfizına emr-i şerif-i cihān-muķā' irsāl (12) buyurdılar ki Gedik Ađmed Pāřā'yı i'zāz u ikrām-ile Bođazkesen Ĥiřārı'ndan (13) çıkaralar ve der-i devletden baĥşıř ve ĥil'atler gönderilüp Selanik (14) Sancāđı iĥsān olundu ve İskenderiyye seferinden mu'āvedet buyurulduķda (15) Arnavud vilāyetini mütemerridlerden taĥîr ve ba'z-ı mevāzi'ını teşhîr için (16) Avlonya Sancāđı tevcîh buyuruldu. Pāřā dağı kimini tedbîr (17) ve kimini şemşîr ile teşhîr itdükden şöńra Polya Vilāyeti'ni teşhîr itmek (18) dā'iyyesiyle Āsitāne-i sa'ādet'e yüz sürmege icāzet isteyüp (19) izn-i sultānī řudūr bulup 'ālî pişkeşler ile sekiz yüz seksen dōrt (20) senesinde serîr-i sa'ādet-maşire cebîn-sā olıcaķ Polya teşhîrine (21) yoldaşlar istemegin Donanma-yı

Hümāyūn tertibine fermān-ı sa‘adet-maqrūn (22) şadır oldu ve sefer levāzımı diledüğü miqdārı virilüp (23) Yeñiçerī ve Azeb lāzım olduğı kadar qadırğalar ile hıdmete ta‘yīn (24) olundu ve Rūmili ve Anaṭolı’dan Pāşā ile güzide ‘asker irsāl (25) olundu. Pāşā daḥi Polya yaqasına irişüp Anavarın Hışārı’nı [272a] (1) evvel vehlede alup soñra niçe kılā‘ daḥi teşhīr idüp Polya Vālisi (2) Rayqa nām kāfir Freng’e qaçup İspanya Kralı’na ilticā eyledi. Pāşā (3) bir müddet Polya’da ārām idüp hūrşid-i iqbāl Muḥammed Hān’ı münkesif ve āyine³-i (4) devlet Bāyezīd Hān’ı münkeşif olduğı mesmū‘ı olıcaq ol diyāruñ nefā’is-i (5) emti‘asından hedāyā³-i cezīle ile gelüp Bāb-ı Sa‘adet’e mesh-i cebīn eyledi. (6) Murādı bu idi ki ziyāde ‘asker ve yaraq alup Polya kılā‘ınuñ beqāyāsını teşhīr ide (7) lākin qazā vü qader şaḥīfesinde muḥarrer ve ol kişver müsahḥar olması muqadder olmamağla (8) müyesser olmayup ricā olınan şuret çihre-nümā olmadı. İcmāli bu ki mezbūr (9) Rayqa, İspanya Pādişāhı’ndan istimdād idüp Pāşā’nuñ eyyām-ı ğaybetini fırsat (10) bilüp kırk pāre İspanya gemisi ile sekiz yüz seksen altı senesinde Polya’ya (11) gelüp mücāhidler üzre ‘ale’l-ğafle dökildiler ve ejder-nümā toplanla ol qal‘anuñ der (12) u dīvārın yıqup ğuzātuñ ekşerin şehīd itdiler hattā bu ğurūr ile Pāşā’ya (13) ta‘qībe şarf-ı maqđūr itdiler; lākin ārzūları huşūl bulmayup Pāşā’nuñ selāmete (14) vuşūli ile ricāları maqtū‘ ve işleri ḥayf ile rücū‘ oldu. Pāşā Polya Qal‘ası’na dāḥil oldu.

(15) VĀQİ‘ĀT U ḤĀDİŞĀT U ĞİR U DĀR
DER-ŞÜHÜR-İ HEŞT-ŞAD Ü HEŞT-ĀD U ÇĀR

(16)Sultān-ı Mücāhidān İskenderiyye fetḥinden soñra birkaç ğün Dāru’l-Ḥilāfe’de (17) sūkūn buyurdılar; lākin mülāḥaza³-i dīdār-ı ruḥsāre³-i fetḥ-i mükerrerden ḥālī (18) degül idi. Ol ecluden Kırcaīni Sancāğı-Begī’ni otuz pāre pūr-yarāq (19) qadırğa ile Azaq şuyunuñ kenārı’nda [...] hışārını fetḥe gönderdiler. (20) Anuñ-içün ki Kefe fetḥinde ba‘z-ı mevāni‘ ile ol qal‘a beqāyā³-i Freng taşarrufunda (21) qalmış-idi. Bu def‘a muḥāşara olunduğda qable ez-muḥārebe teslīm-i qal‘a eylediler. (22) Ol qal‘a ve memleket ki mu‘azzamāt-ı vilāyāt-ı şimālīden olup Urus ve Çih (23) ve Lih benderi idi. Eshel-i vech ile nüvvāb-i Dīn-i Muḥammedī’ye müte‘allıq oldu.

(24) VAḲ‘A’ - İ DİGER-SĀL - İ MEZKŪR

(25) Biri daḫi Ṭurul’dur ki Bayburd ile Erzen-i cān Vilāyetleri ḳurbunda olup [272b] (1) çenḫa didükleri sīm ü zer ma‘denleri āndadur. Ḥākiminüñ Uzun (2) Ḥasan ile hemişe ittifāḳı olup ḫuddām-ı Āsitāne’-i sa‘ādetle nifāḳ (3) u şikākı eksük degül idi. Vilāyet-i maḫmiyyeye zuḫā’-i zamīr-i pādişāhī de (4) muzmer olmaḫın Sulṭān-ı Rūmiyye’-i şuḡrā olan Şehzāde’-i sa‘īd (5) Sulṭān Bāyezīd Ḥān’a fermān olundu ki Vezīr-i A‘zam ve Ümerāsını Vilāyet-i (6) Ṭurul teşḫirine revāne eyleye. Ol daḫi Vezīri Reffāş Sinān’ı (7) ‘asker ile gönderdi. Ḥākiminüñ muḳāvemete iḳtidārı olmamaḫla firār (8) iḫtiyār idüp Azerbaycan’a Uzun Ḥasan’uñ yanına gitdi. Memleketi (9) ehven-i tariḫla memālik-i İslāmiyye levāḫiḳünden oldu.

(10) VAḲ‘A’ - İ DİGER-SĀL-İ MEZBŪR

(11) Biri daḫi Bozcaada ceziresinüñ ta‘mīridür ki zuhūr-ı selāṭin-i Āl-i ‘Osmān’da (12) sāḫil-i deryā kenār-ı Anaṭolı’da olan Cezā’ir-i Yunanī ve memālik-i Frengī ḡuzāt (13) u mücāhidānuñ taşarruflarına girdükde mezbūr Bozcaata ile Şuşam adası (14) satvet-i leşker-i İslām’dan mūrūr-i eyyām ile ḡayr-i meskūn ḳalmış-idi. Ol ecluden (15) ḫırsūz ve ḫarāmī meskeni olup dāyimā tüccār gemilerinüñ yolların ḳaṭ’ itmekden ḫālī (16) degüller idi. Sulṭān-ı Mücāhidān ol cezirelerüñ her birinde birer muḫkem ḫişār (17) binā olunmaḫa fermān eyledi ve sipāh ve re‘āyādan her kim sākin ü mütemekkin olursa (18) tekālīf ü ‘avārız-ı dīvāniyyeden mu‘āf olsunlar diyü emr eyledi. (19) Bu tedbīr-i dil-peziir ile eṭrāf u eknāfdan çok kimesneler gelüp tavaṭṭun eylediler (20) ve ḳābil-i ‘imāret ü zirā‘at olmaḫla tedric ile bir vechle ma‘mūr oldılar ki (21) tüccār kişiler ile nārenc ü turunc ve limon ve incīr ve zeytūn yükledüp eṭrāf (22) memālike iledüp ticāret ider oldılar ve cümleden vilāyet-i mezbūrada (23) Limni dimekle mevsūm cezirede ki kütüb-i müteḳaddiminde mel‘ūs nāmıyla merḳūmdur. (24) Ṭīn-i maḫtūm ma‘deni var-imiş ki a‘zam-ı tiryāḳāt-ı ma‘deniyyeden olup (25) tiryāḳ-ı fārūḳ ve mesed-i paṭrūnuñ cüz’-i ekberi olmaḫla cezire’-i mezbūre ḫarāba [273a] (1) müşerref olduḫda küffār-ı liyām ‘adāvet-i ehl-İslām için menābi‘-i ma‘den-i (2) mezbūri belürsiz idüp iki yüz yıl miḳdārı nām-ı ṭīn-i maḫtūm ism-i kimyā gibi (3) ma‘dūm olup eṭıbbā aña bedel ṭīn-i ermen’i isti‘māl iderler-imiş. Ol (4) ‘aşruñ ḫukemāsı kütüb-i

hukemā³-i kıdemāda bulup fermān-ı sulţān ile cezīre²-i mezbūreye (5) revāne olup ma‘den-i mezbūri iħrāc idüp numūnesin ħuzūr-ı Sulţān’a getürdiler (6) ve ma‘den-i mezbūr iltifāt-ı Şāhī ile ta‘mīr ve ıslāħ olunup her sāl mevsiminde (7) anuñ maħşūlünden meblāğ-ı keşīr ħāşıl olup zamīme ve maħşūl-i beytü’l-māl olmuşdur.

(8) VAĶ‘A² - İ DİĶER-SĀL-İ MEZKŪR

(9) Sulţān Muħammed Ħān’uñ evāsıı-ı zemān-ı salţanatlarında efāzıl-ı Rūm’dan biri Ħacc’dan (10) mu‘āvedet idüp Der-sa‘ādet’e geldüğünde ħuccācuñ beriyyelerde ‘aşşdan (11) çekdükleri ālāmı ‘arz idüp şudan nişān olmaduğını ve aşĥāb-ı ħayrāt (12) bināları olan berekeler ħarāba varduğunu taķrīr eylemegin Mışr Sulţānı’na (13) nāme gönderdiler ki şuya iħtiyācdan ħuccācuñ devābb u mevāşī vü ħadem (14) ü ħavāşileri helāk olurlarmış. Murādımız budur ki eski berekeleri ta‘mīrden (15) mā-‘adā yeñi berekeler yapduravuz. Bu ħayrāt için vücūh-i ĥalālden cem‘ (16) olunmuş māl ifrāz olunup ümenā vü ħuddām ta‘yīn olunmuşdur. Ümmīddür ki (17) müsā‘adeden mübā‘ade buyurmayalar. Mışr Sulţānı olan Ćerkes ĥamiyyet-i cāhiliyyesi (18) üzre bu ma‘nādan iş‘ār-ı ‘ār idüp bizüm ta‘mīre iktidārımız mı yokdur(19) yād ayak memleketimizde yaraşmaz diyü cevāb-ı nā-şavāb göndermekle mā-beynde şikāķ (20) şūreti peydā olmuş-idi. Ħāl bu minvāl üzre iken ZŪ’l-ķadr Oğulları (21) Vaķ‘ası zuhūr itdi.

İLTİCĀ²-İ ZŪ’L-ĶADR OĶLI BE- SULTĀN-I MIŞR

(22) ZŪ’l-ķadr Ođlı Budāķ Beg Sulţān-ı Mışr’a ilticā idüp sulţān dađı (23) anuñ taħrīki ile birāderi Melik Arslan’a fedā’i gönderdi. Ol ĥūnī (24) birkaç gün Mar‘aş Cāmi‘i’nde mu‘tekif olup ‘ibādete meşğūl ve Melik (25) Arslan’uñ fırsatın bulup şehīd eyledi ve Budāķ Beg imdād-ı Sulţān-ı [273b] (1) Mışr ile birāderi taĥtına geĥdi. ZŪ’l-ķadr Begleri Budāķ’dan ĥazż itmeyüp (2) Āsitāne²-i Sulţān Muħammed Ħānī’ye ilticā iden Şehsüvār Beg nām birāderine (3) mektūblar irsāliyle kıdūmūni istid‘ā itdiler. Şehsüvār Beg mektūbları (4) Dergāħ’a ‘arz ve şudūr-ı fermāna muntazır olıcaķ Pādişāħ ‘asker ķoşup (5) Şehsüvār’a zabt itdüirdi. Budāķ Beg muķaddem Şām’a andan Mışr’a varup (6) istimdād itdükte Sulţān-ı Mışr dađı ‘asker ķoşup ‘inde’t-telāķi imdāda gelen (7) Mışr ‘askeri münhezim olup Budāķ kaĥdı. Şehsüvār ile ‘Arab leşkeri kerrātla (8)

muḥārebe idüp her bār idbār ‘Arab tarafında āşikār oldı. Saltanat-ı Mısr (9) Hūşqadem’den Kayıtbay’a intikāl itdükde Kayıtbay daḫi Şehsüvār’ı ele getürmege (10) ‘asker gönderdi. Girü leşkeri inhizāmla dönüp ‘ākıbet Sultān Muḥammed Hān (11) Āsitānesi’ne āgır pīşkeşler ile ilçi gönderüp Şehsüvār ol cānibe intizārla (12) bu cānibe işāl-i āzār ider. Aña imdād buyurmayalar. Biz ‘adūmuzı (13) ele getürmekle iktifa iderüz. Memleketi zamıme²-i memālik-i ‘Osmāniyye olsun (14) ve fermān-ı sultān ol kişverde cereyān bulsun diyü ricā eyledi. (15) Sultān-ı muzaffer cevāb-nāmede Şehsüvār’a efe‘ātle neşāyiḫ-ı şāliḫa (16) olunmuşdur eger bu ‘ahd üzre qarārları muqarrer ise ayruḫ bu tarafdan (17) Anā imdād olunmaz diyü buyurdılar. İlçi bu haber ile Sultān-ı Mısr’a (18) varıcaḫ Mısr Sultānı Türkmān Begleri’ne nihānī Flori gönderüp (19) ve her birine nāmeler yazup Rūm Pādīşāhı bizüm ḫātırımız için (20) Şehsüvār’dan imdād elin çekmişdür. Siz daḫi Şehsüvār’ı şıyānetden vāz (21) gelüp ‘askerimiz varduḫda ceng ider gibi olup ḫīn-ı muḫābelede (22) muḫāteleden el çekesüz ki ehl-i İslām arasında irāḫa²-i dimāğın (23) meşrū‘ ve ḫilāf tığını ḡilāfdan iḫrāc memnū‘dur diyü haberler gönderdi. (24) Ümerā²-i Türkmān terāzū-veş ḫalā-yı bī-ḡışş cānibine meyl idüp fermān-ı Sultān-ı (25) Mısr ile ‘āmil oldılar. Şehsüvār Beg beglerinüñ perişān olduḫın göricek [274a] (1) bi’z-zarūre Zāmāntū Hīşārı’na firār eyledi. Leşker-i a’dā daḫi hīşār-ı mezbūrı (2) kuşatdılar. Sipehdārları olan ḡaddār Sultān-ı Mısr’a itā‘at iderseñ (3) memleket elünde ibḫā olunmaḫa ta‘ahhüd iderüm haber gönderdi. Ol daḫi (4) bu firibe maḫrūr olup ‘ahd ile hīşārdan çıkup Sālār-ı (5) leşker-i ‘adūya buluşdı. Ümerā²-i Çerākese birbirlerine itā‘atden teḫāşī (6) ve ittifaḫları telāşī üzre olmaḫla Çerkes beglerinüñ birisi sipehdārlarına (7) muḫālefet idüp sen ‘ahd itdün ise ben itmedüm. Benümle Sultān’a gelsün. (8) Sultān ne buyurursa öyle olsun diyü ḡavḡā eyledi. Bu ḡüne ḫīle (9) ve muvāza‘a ile bī-çāre Şehsüvār’ı Mısr’a iletdiler. Sultān izḫār-ı (10) kuvvet için Ḳāhire’nüñ esvāḫunda devr itdürüp berdār itdi (11) ve birāderi Budāḫa ‘asker қоşup Şehsüvār’uñ yerine gönderdi. (12) Sultān-ı Mısr Ḥudāvendigār Ḥāzretleri’ne itdüḫi ‘ahde vefā itmeyüp (13) girü Budāḫı göndericek āteş-i ḡāzabları mültehib olup sene²-i (14) mezbūrada ‘Alā’ü’d-devle nām birāderlerine ‘asker қоşup Budāḫa (15) sultān eylediler. Budāḫ girü қаçup Şām’a gitdi. ‘Alā’ü’d-devle’nüñ (16) Şām idbārı şubḫ-ı iḫbāle mübeddel olup cānişin-i Şehsüvār oldı. (17) Ol daḫi küfrān-ı ni‘met idüp ‘ākıbet cezā vü sezāsın buldı.

(18) VĀKİ‘ĀT-I İHTİLĀL Ü DERD Ü RENC
DER-ŞÜHÜR-İ HEŞT-ŞAD Ü HEŞT-ĀD Ü PENC

(19) Sene³-i mezbûrada vuķū⁶ bulan havâdişātuñ biri ol idi ki Sultân-ı (20) Mücâhidân maķarr-ı serir-i ĥilâfetlerinden techîz-i sipâh ü cünüd idüp ümerâ³-i (21) mücâhedet-şi‘ardan Hüseyn Beg Oğlı ‘Aynî Beg’i ve Mîhâl Oğlı ‘Alî beg’i (22) ve Mâlķoç Oğlı Bâlî Beg’i otuz biñ süvâr ile zümre³-i ĥarâc-güzârândan (23) Eflâķ Voyvodası’nuñ memleketi Râhen’den memâlik-i Engürüs’ı ġâret ü taĥrîb (24) içün ta‘yîn buyurđı. Ümerâ³-i mezkûrîn eger-çi Engürüs memleketin ġâret (25) ü ĥasâret eylediler ammâ birbirlerine mütâbe‘âtdan ‘âr idüp her biri [274b] (1) kendüyi matbû⁶ ve müsteķillü’r-re’y bilüp ellerine giren esîr ve ġanâyimi bir tarafa (2) çekdiler. Kral-ı pürmekr ü âl, ümerânuñ ihtilâf ve aralarında ihtilâli tıyup (3) ‘ubür idecek yolların mesdûd idüp bünyâd-ı ceng ü cidâl eyledi. Leşker-i (4) müteferriķ birbirlerine imdâd idemediler. ‘Aynî Beg ki tavr-ı dilâveride kendüyi (5) cümleden muķaddem şanurđı leşker-i Kral ile muķâbil oldı. Çünki sū-yı (6) tedbîr ile el bir itmeyüp perîşân olmuşlar idi düşmene muķâvemet idemeyüp (7) ‘Aynî Beg’üñ ġirîbân-ı ĥayâtı çâķ ve pister-i istirâhati ĥâķ oldı. ‘Alî Beg’le (8) Bâlî Beg ‘Aynî Beg’üñ şehâdeti ĥaberin işitdüklerinde tevâbi‘leriyle firâr (9) eylediler. Muķarrerdür ki ‘asker münkesir ve münhezim ġarîblik memleket-i a‘dâda ne vechile (10) ġüm-râh ve ġiriftâr olurlar.

Mışra‘: “*Düşmenet hem-be-çünîn-i ĥâl-i ġiriftâr mebdâ!*”

(11) ‘Aynî Beg’üñ merķad u maķâmında levâmi‘-i envâr müşâhade olunmağla zâhirîn (12) küffâr dağı ġörüp Kral-ı Engürüs dağı üzerine bir ‘âlî künbed binâ idüp (13) küffâr dağı mezârına nezr ü çerâġ ġetürürler idi.

Beyt: Gerçi ez-bâd-ı fenâ (14) şem‘-i ĥayâteş mürd-est

Lem‘a²-i nûr-ı şehâdet be-sereş tâbân-bâd

(15) RÜCÛ-I ‘ASKER-İ DĪN EZ-RODOS BE-ŞÛRET-İ YE’S

(16) Rodos Cezîresi ki Freng Deryâsı’nda olan cezâ’irüñ evsa‘ (17) ve a‘zâmı ve Cezâ’ir-i Yunaniyye ĥuşûnunuñ erfa‘ ve aĥkemi olup Aydın (18) ili memleketinüñ

deryā bārī kırbunda ve muḥāzātunda vāqı' olmuşdur.(19) Ba'z-ı evkātında gāyet nezdik olmağla kühları ve kılā'ınıñ evzā'ı (20) sāhilde meşhūd u ma'fūmdur. Güyā ki ol cezire bābü'l-ebvāb-ı (21) memālik-i Frengiyye'dür ve hemişe miyān-ı Rūm u Şām ve Mışır'da mütereddid olan (22) sefāyin ü merākib ol cezirede mütemekkin olan küffār-ı ḥāksāruñ (23) zararlarından ḥāyif ü hirāsān olup kuṭṭā'u't-ṭarīk-ı Freng'üñ (24) qarārgāhları idi. Ol ecluden Rodos Qal'ası'nuñ fetḫi Sulṭān-ı (25) Mücāhidān'ıñ murādātınıñ ehemmi olmağla sekiz yüz seksen beş tārīhinde [275a] (1) Vezir-i Mesīḥā-zamir Mesīḥ Pāşā'yı sipeh-sālār-ı mücāhidin idüp üç biñ (2) Yeñiçerī ve dört biñ 'Azeb ve қаpuқullarından birkaç bölük ile Rūmili beglerinüñ (3) ba'zını bile қоşup Donanma-i Hümāyün'la gönderdiler ve Anaṭolı 'askerini cānib-i berrden (4) revāne itdiler. Rodos'a qarīb iskelelerde gemilere girüp Pāşā'ya mülḥāk olalar (5) ve İstanbul gemilerinden ğayrı başka Gelibolı'dan altmış pāre 'azim қadırғalar (6) ṭop u tüfeng ve sāyir ālāt-ı ceng ile meşḥūn olup Rodos Ceziresi'ne (7) revāne oldular. Çün Mesīḥ Pāşā leşker-i mücāhidin ile cezire'-i mezbūranuñ bıqā' (8) u vilāyetin nehb ü ğāret ve ahālisini esir idüp deryā vü şahrā tarafından Rodos (9) Qal'ası'nuñ muḥāşarasına şurū' eyledi. Evvelā himmetlerin deryā cānibinde olan (10) 'Arab Boğazı dimekle meşhūr olan qal'anuñ fetḫine maқşūr itdiler. Şahā'if-i (11) aḥbār-ı māziyyede mestūrdur ki Mu'āviyye bin Ebī Süfyān Mışır u Şām Memālikünde (12) naşb-ı a'lām ve vilāyet-i Fāris ve 'Irāq'a istilā-yı tamm idüp berr ü baḫrden (13) İstanbul'a 'asker gönderdükte Rodos fetḫine daḫi ihtimām idüp (14) ba's itdügi sarāyānuñ sipehdārı Rodos ḫıfzunda olan küffārı (15) tazyiқ için ḫişāruñ cānib-i baḫrisinde bir qal'a binā itmiş-idi lākin ol (16) tārīhde fetḫi müyesser olmayup sipāh-ı İslām mürāca'at idicek ol Burc-ı 'Arabī (17) Rodos Ḥākimi olan kāfirüñ taşarrufuna duḫūl itmiş-idi ve qal'a'-i mezbūra (18) a'dānuñ za'fi için binā olunmuş-iken qal'a'-i қadimenüñ deryā cānibinden (19) kemāl-i istiḫkāmina vesile olmuş-idi. Ol ecluden Rodos'ıñ teshiri (20) anuñ fetḫine vābeste olmağın Mesīḥ Pāşā muқaddem 'Arab Qullesi'nüñ (21) fetḫine şarf-ı himmet idüp cezireden ol qal'aya varınca köpri (22) çekdürdi ve deryā cānibinden daḫi keştī vuşūli ḫayyiz-i imtinā'da idi. (23) Lācerem yürüyüş gününde dilāverler 'uryān olup deryāya atladılar. (24) Ṭop u tüfengden pür-hiz itmeyüp qal'aya şitāb itdiler ve şahrā (25) tarafından yüriyen ğāziler 'ankebüt-vār tār-ı iktidār ile dīvār-ı ḫişāra [275b] (1) 'urūcların görmegin ğayret ile birbirinden müsābaқat itdükde izdiḫām (2) bir ṭabaқaya vardı ki ol cisr-i üstüvār üç yerden kırılıp (3) biñden ziyāde ādem ğarīk-ı deryā-yı 'adem oldı. Bī-şumār külāh ve bōrk (4) ve

destâr deryâda yüzüp ğâzîler ile derûn-ı deryâ oldı. (5) Küffâr-ı hâksâr sipâha ‘arız olan inkisâr ile taḥşîl-i kuvvet idüp (6) mücâhidîn üzerine hücûm itdiler ve zarb-ı ṭop u tûfengle deryâyâ atlayan (7) bî-çâreleri daḥi helâk itdiler. Keştî²-i ḥayâtı deryâyâ çalınan ve fenâ (8) deryâsına ṭalınan ğâzîler gemilere girüp ol varṭadan dūr oldılar. (9) Âḥir bu ğüne ḥasâret ile rücû‘ı münâsib görmeyüp yine ğayret kuşağın (10) kuşanup arslanlar gibi cenge boşanup gülbâng-i Muḥammedî ile yürüyüp (11) a‘lâm-ı İslâm’dan yedi ‘alem ol sūr üzerine naşb olunup cevânib-i (12) erbe‘asından yürüyüş oldı ve ṭaşra ve arûş mücâhidlerle ṭoldı. (13) Dilâverân-ı ḥûn-rîz Rodos ḥazînesinde olan emvâle ṭama‘ları dendânın (14) tîz idüp yağma vü târâc ile def‘ u faqr u ihtiyâc endîşesinde olmuşlar iken (15) Mesîḥ Pâşâ zafer şüretin iḥsâs idüp cihâd-pîşelerüñ endîşeleründen (16) ḥaberdâr olıcaḥ münâdîlere nidâ itdirdi ki Rodos ḥazînesi ḥâşşa²-i (17) Sulṭâniyye’dür. Gûşîş iden mücâhidler ri‘âyetini dergâh-ı cihân-penâh ‘inâyetine (18) mevķûfdur. ‘Aṭâ vü baḥşîş miķdâr-ı gûşîşlerince vuşûl bulur ğâret-i destî²-i (19) dırâz ü târâc pençesini bâz itmesünler. Bu kelâm-ı bârid mücâhidler mesâmi‘ine (20) vârid olıcaḥ iķdâm u gûşîşden mütebâ‘id oldılar. Küffâr-ı hâksâr (21) yürüyüş iden ehl-i İslâm’uñ ardı kesildüğünü göricek raḥneden (22) iķerüye girmiş olan ‘asker-i dîne hücûm idüp ḫılıc üşürdiler. (23) Ekser-i mücâhidîni ḥâk-i helâke düşürdiler ḥattâ sâbıķan beglerbegi olan (24) Süleymân Pâşâ ki ol zemânda Ḳaşamonı begi idi, şehîd oldı. Mesîḥ Pâşâ’nuñ (25) buḥli ve ‘askerüñ ṭama‘ı ki ikisi daḥi ḫîşâl-i zemîmedendür. Bunca ḥasârete [276a] (1) ve ḫal‘anuñ alınmaduğuna bâ‘îş oldı. Bu şikenlik vuķû‘undan-şoñra (2) ne Mesîḥ Pâşâ’nuñ tekrâr yürüyüşe yüzi ve ne ‘askerüñ Rodos’dan (3) ṭarafa bakacaḥ gözi oldı. Pâşâ’nuñ bu su²-i tedbîri ve ḫişâruñ (4) ‘adem-i teşḫîri der-i devlete ma‘rûz olıcaḥ fermân şudür buldı ki (5) sipâh-ı İslâm’ı ol cây-ı ḫaṭır-nâkden ḫaldırup Aydın’a mu‘âvedet (6) eyleye ve sevâḫil-i Rodos’da olan Bodrum Ḳal‘ası’nı fetḫden-şoñra ‘askere (7) destûr virüp der-i devlete yüz buyura. Mesîḥ Pâşâ her çend Bodrum (8) Ḳal‘ası’nı ṭop u tûfengle fetḫe çalışdı murâd ḫapusu açılmadı. (9) ‘Askerüñ Rodos’da tevaḫķufları zemânı dört aydan mütecâviz olup (10) sefer zemânı daḥi geçmiş idi. Mesîḥ Pâşâ ‘askere destûr virüp (11) kendüsi Dâru’l-Ḥilâfe’ye şitâb itdi. İstanbul’a duḫûle murahḫaş (12) olmayup Beşikṭaş’da ḫonmuş-idi. Vezâret ḫıl‘ati düşundan ḫal‘ (13) olunup Gelibolı Begi olmağın gemiler ile ol cânibe revâne oldı. (14) Ma’nîsâ Çelebîsi hem Rûmili’ne ve hem Anaṭolı’ya ḫâzî‘asker idi. (15) Vezîr olup Ḳâzî‘askerlik ayrıldıḫda Rûmili’nde Mevlânâ (16) Muşliḫu’d-dîn-i Ḳaşalânî ve Anaṭolı’ya Ḥâcî

Hasanzāde Kāzī‘asker (17) oldılar ve bu sālde Mevlānā Hüsrev ve Şeyh Kuşbu’d-
dīnzade (18) hażāyir-i kudse irtihāl itdiler. “*Raḥmetu’llāhi ‘aleyhi dā’imen*” tāriḥleridür.

(19) ḤĀTİME’ - İ KİŞŞA’ - İ ŞĀH-I ĞUZĀT

(20) Ol Şāh-ı sidre-mekān ya’nī Ebu’l-Feth Sulṭān Muḥammed Ḥān, her zemān
ki (21) bir sefere revān olsa nereye gideceğini beyān itmeyüp maḥall-i murāda (22)
karīb olmayınca ‘ayān eylemeyüp ḥalkdan nihān iderdī ve li-hāzā (23) ol ‘ādet-i bā-
sa‘ādetleri üzre sekiz yüz seksen altı (24) bahārında şafer ayınuñ yigirmi altıncı gününde
sefer-i ‘azīm tedāriki ile (25) İstanbul’dan çıkup kadirğa ile Üsküdār cānibine ‘ubūr
[276b] (1) buyurdılar. Mizāc-ı şerīflerine teğayyür ‘arız olup emrāz-ı kādīmeleri olan
(2) veca‘-i mefāşıl ve niķrise ‘ilel-i ḥādīs ‘arız olmağla birkaç gün ol menzilde (3) ārām
idüp soñra Üsküdār’a bir merhale yerde Gekibüze Kaşabası’na nüzül buyurduğda (4)
ḥālleri diger-gün ve şiddet-i ‘arızaları efzūn olup gāret-ger-i (5) ecel teşhīr-i kişver-i
‘ömr ü emeline ‘acele eyledi. Tedāvī’-i ṭabībān-ı ḥāziķ gūyā (6) mevādd-i fesād-ı
ṭabī‘atlarına taķviyet virüp kuvvet-i tedbīr-i ḥıfz-ı şıḥhat-i ḥukemā’-i ‘uzmā (7) dest-
berd-i ser-pençe’-i każāya vāfi olmadı.

Beyt: “*Çü üstüvār-ı ne-bāşed (8) binā’-i ‘ömr çi sūd*

Çü pāydār ne binī be-cāh u māl ü menād’”

Sirāc-ı mizāc-ı (9) şerīfleri inṭifāya müteveccih olıcaķ kelime’-i şehādete meşğül
olup (10) cihān-ı salṭanatdan göz yumup hümā-yı rūḥı İrci’ī fermānına icābet (11) ve
ḥürşīd-i iķbāline ‘aynu’l-kemāl işābet eyledi. Sene’-i mezbūra (12) rabī‘u’l-evvelinüñ
rābī’inde, ki yevm-i ḥamīs idi. Taḥt-ı sūrūrı (13) ol rūḥ-ı maķşürdan tehī ve nefes-i
ḥayātı müntehī oldı. Herkes (14) dūd-ı āh ile bu çerḥ-ı lāciverdi siyāh eyledi. Nice
itmesünler ki (15) bunca fütūḥāt u meğāzī ol Sulṭān-ı gāzīnūñ idi. Diyār-ı (16) Rūm
maķarr-ı ‘ulūm olmaķ ol sulṭanuñ kudūm-i meserret-lüzūmundandır. (17) İsm-i sāmī ve
nām-ı nāmīsi ile muḥarrer olan kütüb ü rasā’il ta’dād (18) ve iḥşāya kābil degüldür.
Ṭullāb-ı ‘ulūm faķīrlerini i’ṭā’-i derāhim (19) ü denānīr ile ḡanī ve meşāyiḥ u sādāt ve
cümle erbāb-ı ḥacātı (20) ‘aṭıyyātı ile müstaḡnī eylemiş-idi. Bināları olan cāmī’-i
melāyik-(21) mecāmī’ ve eṭrāfında olan mānend-i kuşūr-ı behişt sekiz medrese ve

‘imāret-i (22) ‘āmire ve Dāru’ş-Şifā ve talebe’-i ‘ilm için olan hucurāt ve sāyir vücūh-i (23) ḥayrāt u āsār-ı müberrāt bir pādīşāh-ı ḥuceste-şifāta daḥi müyesser olmamışdur (24) ve vaḳf buyurduḳları kitāblar ki el-ān ‘ulemā vü fuḫalā müstefid olurlar (25) bu ‘aşrda cem’ olmamışdur. Nişāb-ı dānişi bir ḥadde idi ki şaḥīfe’-i [277a] (1) ḥātır-ı şerīfi maḥall-i nuḳūş-ı ḥaḳāyık ve levḥ-ı zamīr-i müniri muḥīṭ-ı deḳāyık olup (2) fehmi nuḳādı ‘ulemā’-i ‘aşr ve ezkiyāy ve her ṭibā’ u fuhūmetden fāyık idi. (3) Eṭrāf u aḳṭāruñ ‘ulemā vü ‘urefāsı ve rūzgāruñ fuḫalā vü zūrefāsı (4) sūdde’-i sidre-maḳāmı mülāzimini ārzūsıyla bilād-ı ba‘ideden şūd-i riḥāl (5) ve muḳāvemmet-i nevālleri ile taḥşīl-i intiḫām-ı ḥāl iderler idi.

(6) VE MİNĦĦ

(7) Çünki bu vāḳı’a’-i pür-āşūbuñ ḥudūşi, müceb-i lerziş-i beden-i āsmān-ı emn ü amān idi. (8) Ol zemānda Vezīr-i A‘zam-ı Sulṭān olan Muḥāmmmed Pāşā ki Ḥāzret-i Muḳaddese’-i Mevlevī’-i (9) Rūmī Ḳuddise Sirruhū’nuñ aḥfādından bir vezīr-i ‘āḳıbet-endiş olmaḡın ba‘z-ı ḥavāşş u maḥremātuñ (10) müşāveresi ile bu aḥbāruñ intişārundan iḥtirāz idüp iḥfā vü işārına sa‘y eylediler (11) ve beden-i Sulṭān’a destūr-ı ḳadīm üzre veca‘-ı mefāşıl ‘arız olmaḡın ‘ilāc (12) için ḳayıḳ ile İstanbul’a teveccūh buyurmuşlardır iki üç günden soñra mu‘asker-i (13) Hümāyūn’a girü gelürler diyü meşhūr eylediler. On beş günden soñra yeñiçerī miyānunda (14) mevt-i Sulṭān şāyi‘ olmaḡla vezīr-i mezbūruñ Yeñiçerī ṭā’ifesiyle mu‘ādāt-ı (15) sābıḳası olmaḡın ḥavfindan muḥtefi oldı ammā ṭā’ife’-i mezbūra ve sāyir (16) sipāh menāzil-i vezīre ḥücüm idüp meferr u maḳarrını bulup ‘ale’l-fevr (17) ele getürüp ḳatlı eylediler. Min ba‘d zuhūr iden vāḳı‘āt cülūs-ı Sulṭān-ı (18) Bāyezīd Ḥān’da zıkr olunur inşā’allāhü te‘ālā.

(19) TENBĦĦ

(20) Erbāb-ı ‘irfāna pūşīde vü nihān degüldir ki tevārīḫ taḥrīr eyleyen (21) kibār-ı zevi’l-iḥtirāmuñ netīce’-i merāmları veḳāyi’-i sābıḳayı i‘lāmdan (22) kendülerden soñra gelen ebnā’-i zemān, ḥavādiş-i ātiyyeyi anlara taṭbīḳ idüp (23) eserlerine zāhib olmaḳ içündür. Ol ecluden Sulṭān-ı Mücāhidān Sulṭān (24) Muḥammed Ḥān bin Murād Ḥān-ı cennet-mekān enāra’llāhü burhānehū ilā yevmi’l-mīzān (25) maḥrūsa’-i Ḳoştañtınıyye fetḥi ile kāmrān olduḡı zemān-ı ‘izzet-iḳtirānda [277b] (1) ecdād-ı

‘izāmları eyyāmında olan kavānīn mazbūṭ-ı defter olunmayup (2) ve noḡṣān olan yerlerin daḡi kendüleri re’y-i münīr-i velāyet-te’ṣīrleri ile (3) tekml buyurup ebedü’l-ābād Dīvān-ı Hümāyūnları’nda ma‘mülün bih olmak bābında (4) fermān-ı ‘ālīleri şudūr idüp ol ‘aşrda Tuḡrā-yı şerīf ḡıdmeti ile (5) müşerref olan Leysīzade Muḡammed Efendi’ye tedvīn ü taḡrīre emr itmekle (6) müşārun ileyh daḡi üç bāb üzre bir Ḳānūn-nāme tertīb idüp (7) Dīvān-ı ‘Ālī-şān’da mazbūṭ olan Ḳānūn-nāme’-i Hümāyūn’a ḡayd eylemişler.

(8) Bu ḡaḡīr-i pūr-taḡṣīr; ya‘nī Ḥüseynü’l-faḡīr Hicret-i Nebeviyye ‘aleyhi efzālū’t-teḡıyyenūñ (9) biñ yigirmi iki sāl-i ferḡunde-fālünde Dīvān-ı ‘ālī-şān’da re’īs-i (10) kātībān olduğumuzda zıkr olunan Ḳānūn-nāme’nūñ şūretini (11) Dīvān Ḳānūn-nāmesi’nden iḡrāc itmek müyesser olmuş-idi. Ḳünkü (12) bi-‘ināyeti’llāhi te‘ālā tevārīḡ taḡrīrine me’zūn olduk. Teberrüken ve teyemmünen (13) bu mecmū‘ada taḡrīr itmegi münāsib gördük. Egerḡi iḡtizā’-i rüzḡārānla (14) ba‘zları tebdīl ü taḡyīr olmuşdur; ammā ekşerī ḡālen ma‘mülün bi-hādır.

(15) ZĪKR-İ ḲĀNŪN-NĀME’-İ ‘OŞMĀNĪYYĀN

(16) Ol müretteb olan Ḳānūn-ı Hümāyūn Risālesi, merḡumuñ lisān-ı (17) şerīfinden beyān olunmaḡ üzre yazılmışdur; ammā üzerinde ḡaṡṡ-ı hümāyūn-ı (18) sa‘ādet-maḡrūnları bu minvāl üzre taḡrīr u taṡṡır olunmuşdur:

(19) ŞŪRET-İ ḡAṡṡ-I HŪMĀYŪN-I MUḡAMMED ḡĀNĪ

(20) Bu Ḳānūn-nāme atam ve dedem ḡānūnıdır ve benim daḡi ḡānūnumdur.
(21) Evlād-ı kirāmum neslen ba‘de neslin bunuñla ‘āmil olalar.

BĀB-I (22) EVVEL: MERĀTĪB-İ A‘YĀN VE EKĀBİR BEYĀNUNDADUR:

Evvelā ma‘lūm ola ki (23) vüzerā vü ümerānuñ vezīr-i a‘zam başıdır cümleññ ulusıdır. Cümle umūruñ (24) vekīl-i muṡlaḡıdır ve mālīmuñ vekīli defterdārıdır ol nāzırıdır. (25) Oturmada ve ṡurmada ve mertebede vezīr-i a‘zam cümleden muḡaddemdür. [278a] (1) ve şeyḡu’l-İslām ‘ulemānuñ re’īsıdır ve mu‘allim-i Sulṡān

daği kezâlik serdâr-ı (2) ‘ulemâdur ve Vezîr-i A‘zam anları üzerine almak ri‘âyeten lâzım ve münâsibdür. (3) Ammâ müftî ve h‘âce; sâwir vüzerâdan bir nice tabağa yukarudur ve taşaddur (4) daği iderler ve bu cem‘iyyet-i ‘âlî ve bir mecma‘-ı ahâlî olsa ehl-i Dîvân’a (5) âhardan âdem şirişmeyüp evvelâ vüzerâ, andan soñra kâzî‘askerler, (6) andan-soñra defterdârlar ve defterdârlardan aşığa yeñiçerî ağası (7) ve emîr-i ‘alem ve kapucıbaşları ve emîr-i âhûr oturur ve defterdârlarum (8) cümle Āsitâne²-i sa‘âdetümde olan ağalarumdan yukarudurlar (9) ve yukaru oturlar ve cümle sancakbeglerinden yukarudur, yukaru (10) oturlar. Altı kerre yüz biñ akçaluk beg daği olursa anlardan (11) yukaru oturlar ve begler, defterdârlarun altına oturlar ve ağalarda, (12) yeñiçerî ağası sâwir ağalardan büyükdür. Baş yeñiçerî ağası, anun (13) altında mîr-i ‘alem, anun altına kapucıbaşı, anun altına emîr-i âhûr, (14) hâlen emîr- âhûr iki olmuşdur. Emîr-i âhûr-ı sâni, altına çakucıbaşı, (15) anun altına çâşnigirbaşı, anun altına sipâhî oğlanları, (16) ağası altına silahdârlar ağası, altına sâwir bölük ağaları, (17) anların altına çavuşbaşı, anun altına kapucılar ketudâsı, anun altına (18) cebecibaşı, anun altına topcibaşı oturur ve Dîvân-ı (19) Hümâyün’umda şadrda oturmak vüzerânun ve kâzî‘askerlerin (20) ve defterdârlarun ve nişâncınınun yoludur. Evvelâ vüzerâ oturup (21) bir cânibine kâzî‘askerler, anların altına defterdârlar oturlar (22) ve ol bir cânibe nişâncı oturur ve nişâncınınun mertebesi eger (23) vezâret ve beglerbegilik ise defterdârlara taşaddur iderler. (24) Eger sancak ile nişâncı ise defterdârlardan aşığa oturur. (25) Elkâbı defterdârlar elkâbidur ve mertebesi anlar mertebesidür [278b] (1) ve mâl defterdârlarum şâhzâde lâlâları’nuñ üstüne oturlar (2) ve hil‘at ve kışlık ve yazlık ve etmekde vüzerâ ve kâzî‘askerler ve defterdârlar (3) berâber gibidür ve şuffe²-i Dîvân-ı ‘Āli’de oturmak beglerbegilerin (4) yoludur ve beglerbegiler vüzerâ altına ve defterdârlar, kâzî‘askerun (5) altına oturlar. sancakbegleri taşrada oturlar ve cümle mâl (6) defterdârlarum gerek Āsitâne’mdede ve gerek memâlik-i maħrûsedden olalar (7) mertebede oturmakta ve elkâbda berâberdürler ve beglerbegiler (8) vüzerâdan bir tabağa aşıgadur. Taht kâzîlarına taşaddur iderler (9) ve Dâru’s-salţanat’um kâzîdan ğayrısı defterdârlarumdan aşığa oturlar (10) ve bi’z-zât rikâb-ı Hümâyün’uma şâhib-i ‘arz olanlar vüzerâm ve kâzî‘askerlerüm (11) ve defterdârlarumdur ve iç halkından kapu ağası ve odabaşı ve hazinedâr (12) başı vekîl-i harcbaşı ve Sarây-ı ‘Āmire’munun ağası şâhib-i ‘arzdur; (13) ammâ kapu ağası olan, ihtiyâr ve başdur. Ekseriyyâ odabaşı ve kapu ağası (14) ‘arz itmek gerekdür ve nâme ile ‘arz itmek götürü beglerbegilerin (15)

ve ümerānuñ ve kızātuñ yollarıdır. Bi'z-zāt 'arz itmek mertebesi 'ālīdür (16) ve beglerbegilük dört kimesne yoludur. Māl defterdārlarınun ve beglik (17) ile nişāncı olanların ve beş yüz aqça kızīların ve dört yüz biñ aqçaya (18) varmış sancākbegi yoludur ve sancākbegleri cümle ağaların üzerine (19) otururlar ve nişāncılık dāhil ve şahn Müderrislerinun yoludur ve māl (20) defterdārlıgundan nişāncı olsa ol beglerbegilük hükmi ile olur (21) ve re'isü'l-küttāb nişāncı olsa evvel beglerbegilük hükmi ile olur. (22) Defterdārı sancāq kabül itse dört yüz elli biñ aqça ile virilür (23) ve yeñiçerī ağasına ve sāyir üzengü ağalarına dört yüz biñ (24) aqça ile virilür ve dört yüz biñden eksüldili sancākbegi, beglerbegi olmaz (25) ve Āsitāne'mden Dāru's-sa'adet'üm ağaları sancāğa çıkısa dört yüz bin ile [279a] (1) çıkar ve Dīvān-ı Hümāyün'umda ta'āmda vezīr-i a'zam ile baş defterdār yer (2) ve sāyir vüzerā ile defterdārlar ve nişāncı yer kızī'askerler başka yerler (3) ve māl defterdārlarınun ve beglik ile nişāncıdan vezīr daği def'aten (4) olmak yoludur ve kınūnumdur. Vezīr-i a'zam önünden kılkān ta'ām çavuşbaşına (5) yoldāşlarıyla virilsün ve ol bir vüzerā önünden kılkān ta'ām (6) re'isü'l-küttāba neferi ile virilsün ve kızī'asker önünden kılkān (7) ta'ām kıpacılar ketħudāsına virilsün ve çavuşbaşı re'isü'l-küttāb (8) ve kıpacılar ketħudāsı kıdmetkār Der-i Dīvān'da oturamazlar ve ağalardan (9) mīr-i 'alem ve kıpacıbaşı gelmek lāzım gelse anlar daği oturamazlar (10) ve bir maşlahat için ma'zül beglerbegiler girse veyā ma'zül Begler girse (11) nişāncı altına ve defterdārlar altına ma'zül begler ve beglerbegilerden (12) her kıngısı girse vüzerā altına oturalar. Eger yolıyla mansıblardan gelmiş (13) māl defterdārlıgından veyā üzengi ağalıgından olmuş beglerbegi ise (14) oturalar ve kıdmetkārlarına mücevveze giydirmek vüzerā'nun ve kızī'askerlerinun (15) ve defterdārlarınun yoludur ve beglerbegiler ve sancākbegleri üsküflü yürütmek (16) gerekdür ve selām çavuşı vüzerāya ve defterdārlara ta'yīn olunmak gerekdür (17) ve Tuğrā-yı şerīfimi her vezīr çeküp nişāncıya yardım itmek kınūnumdur (18) ve baş defterdār cümle mālınun nāzırı olup umūr-ı 'ālem aña müfevvağdur. (19) Anun izni olmadın bir aqça ne dāhil ve ne hāric-i hazine ola ve anun (20) kıdri Rūmili beglerbegiligi ile berāberdür ve cümle mālum defterdārları (21) mālınun vekilleridür ve kıbz u rabtı aña müfevvağdur ve cümle küttābuñ 'azl ü naşbı (22) anlara müfevvağdur ve cümle umūr-ı saltanatı vezīr-i a'zam sāyir vüzerā ile ve defterdārlarınunla (23) müşāvere ideler. Anlardan ğayri kimesne vākıf olmaya ve tuğrā-yı şerīfimle (24) aħkām buyurulmak üç cānibe müfevvağdur. Umūr-ı 'āleme müte'allıq aħkām 'umūmen (25)

vezîr-i a'zam buyruldisı ile yazıla ve mālîma müte'allık olan aḥkāmı [279b] (1) defterdârlarum buyruldisı ile yazalar ve şer'î şerîf üzre da'āvā hükümünü (2) kâzî'askerlerüm buyruldisı ile yazalar ve baş defterdârlarum daḥî umûrını (3) vezîr-i a'zam ile müşâvere ideler. Umûr-ı maḥfiyyeyi vezîr-i şânî daḥî tıymaya (4) ve evlâdumdan vefât idenlerüñ meyyitine vüzerâm ve kâzî'askerlerüm ve defterdârlarum (5) ḥâzır olalar ve māl defterdârlarumunñ baş defterdâr olmaḡ yollarıdır (6) ve defterdârlıḡa üç pâyeden çıḡalar. Evvelâ defteremîni ve şehremîni (7) defterdâr olmaḡ kânûnumdur ve üç yüz aḡçaluḡ kâzî daḥî defterdâr (8) olmaḡ kânûnumdur ve üç yüz aḡça kâzî daḥî beş yüz aḡça kâzî mertebesindedür. (9) Ḥâlen Üç yüz aḡça kâzî bir kimesne vardur. Üç yüze varduḡdan sonra (10) māl defterdârı olmaḡ kânûnumdur. Re'îsü'l-küttâb daḥî ri'âyet olunursa (11) defterdâr olmaḡ kânûnumdur ve merâtibde defterdâremîni anuñ altına ve şehremîni (12) anuñ altına otururlar ve şehremîni yüz yigirmi aḡça 'ulûfeye mutaşarrıf ola. (13) Küttâb merâtibine re'îsü'l-küttâb, anuñ altına yeñiçerî kâtibi, anuñ altına rûznâmecî, (14) anuñ altına sipâhîler kâtibi, anuñ altına muḡâbelecî ve muḡâta'acı, (15) anuñ altına terekecî, anuñ altına re'îs kâtibleri oturur. Yuḡaruda (16) mezkûr olan küttâb ḥ'âce maḡâmındadır. Anlar Dîvân'da uzun yeñli (17) üst kaftânı ile geeler. Re'îs kâtibleri neferdür ve bu zıkr olınan (18) Küttâbuñ 'azl ü naşbı Defterdârlara müfevvaḡdur. Anlaruñ ḥuddâmıdır ve 'ulûfe (19) müteferriḡası çâşnigîrlerden muḡaddemdür. Çâşnigîrlerden sonra tımâr (20) müteferriḡasıdır. Anlardan aşıḡa çâvışlardur. Çâvışlar ile kâtibler (21) ḡanḡısı eski ise aña i'tibâr olunur ve çâvış ve kâtib-i tımârî (22) serbestdür ve 'ulûfe müteferriḡalarınıñ yolu tımâr defterdârlıḡıdır. (23) Tımâr defterdârınıñ yolu defter ketḡudâlıḡıdır ve Rûmîli'nüñ defter ketḡudâsı (24) ri'âyet olunduḡda māl defterdârı olmaḡ câ'izdür ve re'îs kâtiblerinüñ (25) yolu ḡazîne kâtibi muḡâta'acı ve muḡâsebecî olmaḡ kânûnumdur ve şaḡn [280a] (1) monlâları maḡâm-ı Mevleviyyet'dedür. Anlar cümle sancâḡbeglerine taşaddur iderler (2) ve dâḡil müderrisi ve ḡâric müderrisi daḥî maḡâm-ı Mevleviyyet'dedür ve ḡâric (3) ve dâḡil ve şaḡn ellişer aḡça ile olur. Ḥâliyen binâ eyledüḡüm medâris-i (4) 'âliyyeye şaḡn diyü ism ḡonulmuşdur. Şaḡn'dan beş yüz aḡça kâzîliḡa (5) vuşûl bulur ve Ayaşofya Medresesi'nden daḥî ke-zâlik böyle vuşûl bulunur (6) ve ibtidâ iki mülâzim yigirmi aḡça medreselerinden yigirmi beş aḡça (7) andan otuz, otuz beş; andan kırḡ kırḡ beş; andan elli aḡçaya (8) vâşıl olurlar. Elli aḡça müderris cümle aḡalaruñ üstüne oturur. (9) Şaḡn'a varduḡdan sonra beş yüz aḡça kâzî olup andan

ķāzī'asker (10) olurlar. Dāru's-salţanat'um ķāzī beglerbegiler ile berāberdür ve İć İl'de (11) yigirmi aķça müderris ķāzī olsa kırķ beş aķça ile olur ve üç yüz (12) aķça ķāzī maķām-ı Mevleviyyet'e ķarībdür. Sāyir yüz elli aķça ķāzīlar (13) defter ketĥudālarınıñ ve ālāy beglerinüñ üstüne oturlar ammā ki (14) iki yüz biñ aķça sancāķ daĥi olursa altına oturlar. Manşıbı (15) üç yüze varmayınca māl defterdārlıĥına müstaĥaķķ olmaz ve Dāĥil (16) monlālarına daĥi māl defterdārlıĥı ve nişāncılık virilmek Şaĥn (17) müderrislerine daĥi ķānūndur ve vezīr-i a'zam oĥulları altmış aķça (18) müteferriķa olalar vesāyir vūzerā oĥulları elli aķça müteferriķa olalar (19) ve nişāncı oĥlı kırķ beş aķça müteferriķa olalar ve sancāķbegi oĥulları (20) otuz biñ aķça ze'āmet ala ve beglerbegi oĥulları daĥi kırķ beş (21) aķça müteferriķa olalar ve çāvış oĥullarına on biñ aķça tımār (22) virile ve ebnā'-i mevālī'-i 'izāmdan müftī efendi ve ĥvāce efendi (23) oĥullarına altmış aķça şehremīninden 'ulūfe virile ve ķāzī'asker oĥulları (24) kırķ beşer aķça 'ulūfeye mutaşarrıf olalar ve taĥt-ı ķāzī oĥulları (25) otuz aķça 'ulūfeye mutaşarrıf olalar ve Şāhzāde ĥvācesi oĥlı [280b] (1) daĥi otuz aķça 'ulūfeye mutaşarrıf ola ve şaĥn monlāsı oĥlı yigirmi aķçaya (2) mutaşarrıf ola ve yeñi mülāzım ze'āmet istese yigirmi biñ aķça ze'āmet (3) virile. Vezīr-i a'zam altı biñden bir eksik tımārı bi-lā 'arz virmeleri (4) ķānūnum olmuşdur ve ķāzī'askerlerim selāţine müte'allıķ olmayan cihātuñ iki (5) aķçaların bi-lā 'arz virmege me'mūr olsunlar ve defterdārlarum ĥazīne'-i (6) āmirenden iki aķçayı bi-lā 'arz virmege me'mūr olsunlar ve eţrāfda beglerbegiler (7) tımār ve ze'āmeti tevcĥ idüp 'arz itsünler. 'Arzları ķabūl olsun (8) ve biñde bir kerre rikāb-ı Hümāyūn'uma defterdārum İrād ve maşrafım oķıyalar. (9) Ĥıl'at-i fāĥireler giydirile ve elli aķça müderris re'īsü'l-küttāb ve defter (10) emīnine taşaddur ider ammā defteremīni pāyede defterdār'a ķarībdür. (11) şehremīnine ve re'īsü'l-küttāba taşaddur ider ve defterdārlarum mālā (12) ĥıdmet iden kimesnelere yollarına göre çāvışlıķ ve sipāhīlıķ ve kātīblik (13) 'arz itmege me'mūr olsunlar ve sancāķ ve ze'āmet daĥi lāzım gelür (14) 'arz itsünler ve yeñiçerī tā'ifesine her yıl beş zirā' lāciverd (15) çūķa ve otuz iki aķça baķa aķçası ve her birine başına şarmaĥa (16) altışar zirā' astār virsünler ve yayabaşlarına beşer zirā' (17) çūķa virsünler. Bu ķadar aĥvāl-i salţanata niżām virildi. (18) Şimden şoñra gelen evlād-ı kirāmum daĥi ışlāĥa sa'y itsünler.

(19) BĀB-I ŞĀNĪ: UMŪR-I SALTANAT'A (20) MŪTE'ALLIK

TERTĪB Ū ĀYĪN BEYĀNUNDADUR:

(21) Evvelā bir 'arz odası yapılup cenāb-ı şerīfūm pes-perdede oturup (22) haftada dōrt gŭn vŭzerām ve k̄āzī'askerlerŭm ve defterdārларum (23) rikāb-ı Hŭmāyŭn'uma 'arza girsŭnler. Dīvān'a her gŭn vŭzerām ve k̄āzī (24) 'askerlerŭm ve defterdārларum geldŭkde çāvıŷbaşı ve kapucılar kethudāsı (25) ōnlerine dŭŷŭp istiķbāl itsŭnler ve ba'z-ı meşālih içŭn benden [281a] (1) taşraya haberi kapu aĝası kapucılar kethudāsına sŭyleyŭp ol daĝı vŭzerāya (2) ve k̄āzī'askerlerŭme ve defterdārларuma sŭylesŭnler ve bir hāşş oda daĝı yapılmıŷdur. (3) Otuz iki 'aded hāşş oda oĝlanı ile biri içinde silahdār ve biri (4) rikābdār ve biri çŭkadār ve biri dilbend oĝlanı ve oda oĝlanlarınıñ (5) zābtı odabaşına mŭfevvazdur. silahdār daĝı 'Acemiler'e sille çalmaĝa me'mŭrdur (6) ve anlar çıkmaķ lāzım gelse silahdār ve rikābdār elli aķça mŭteferriķa ola. (7) Ri'āyet olunursa bŭlŭk aĝası ve çāşnigirbaşı ola ve sāyir (8) oda oĝlanı otuz beş aķça ile çıķa. Silahdār kapucıbaşı olmaķ (9) vāķı' olmuşdur ve hazīne oĝlanı on sekiz aķça ile ve yigirmi (10) aķça ile çıķa. Kātibleri yigirmi aķça ile bŭlŭge çıķa ve kiler oĝlanı (11) on altı aķça ile çıķa ve ta'amı huzŭr-ı 'ālī-şānuma kilercibaşı koyu. (12) Bāĝçeye bir bostāncıbaşı konulmuşdur. Kayıĝa girŭldŭkde bostāncılar (13) kŭrek çekŭp ol dŭmen tuta ve bayramlarda Meydān-ı Dīvān'a taht (14) kurilup çıkmaķ emrŭm olmuşdur. El ōpŭldŭkde vŭzerām ve k̄āzī'askerlerŭm (15) ve defterdārларum kafādārum olup duralar ve h'āceme ve mŭftiyyŭ'l-enāma (16) ve vŭzerāma ve k̄āzī'askerlerŭme ve baş defterdārларuma ve nişāncıya (17) kendŭm kalkmaķ k̄ānŭnumdur ve çāvıŷlar el ōpmek k̄ānŭnumdur ve ehl-i manşıblar (18) hırede ehl-i manşıblarından alay begi el ōpmek k̄ānŭnumdur ve mŭteferriķa 'ulŭfe ile (19) olursa el ōpmek k̄ānŭnumdur ve ze'īm ve erbāb-ı tımār el ōpmek (20) lāzım degŭldŭr. ze'īm mŭteferriķası yŭz elli biñ aķça ile ise el (21) ōpmek k̄ānŭnumdur ve altmıŷ aķça yukaru ve yetmiŷ aķça k̄āzilar el ōpmek (22) k̄ānŭnumdur ve yigirmi aķça mŭderris el ōpmek k̄ānŭnumdur ve kŭttābdan (23) nefer olan re'īs kātibleri ve defterhāne kātibleri gerek kātib olduķda (24) gerek 'idde el ōpmek k̄ānŭnum degŭldŭr ve ehl-i manşıb olan muhāsebeci (25) ve yeñiçeri kātibi ve sipāhlu kātibi ve rŭznāmecici el ōpmek k̄ānŭnumdur. [281b] (1) Ve bi'l-cŭmle Dīvān'a uzun yeñlŭ kaftān ile gelenler h'āce maķāmındadurlar (2) ve cenāb-ı şerīfŭm sefer-i zafer-rehberine mŭteveccih olsa yanaşmaķ vŭzerāmuñ ve k̄āzī (3) 'askerlerimŭñ ve

defterdârlarımıñ kânündür ve ma'zül beglerbegileri ve begleri (4) dağı da'vet idersem yanaşmak kânunumdur ve kendü develerüm ve katırlarumdan (5) altışar kıtâr vüzerâma ve beşer kıtâr katır defterdârlaruma virsünler zağırelerin (6) götürmek için ve cenâb-ı şerîfümle kimesne ta'âm yimek kânunum degüldür meger ki (7) ehl-i 'ıyâldan ola. Ecdâd-ı 'izâmum vüzerâsıyla yirler imiş. Ben ref' itmişümdür (8) ve sefer-i zaferrehberüm vâkı' olduğda rikâb-ı Hümâyün'umda şavlânbaşı (9) ve biñbaşı yürisün ve bir küçük şandük ceyb harchlığı için (10) flori götüreler ve her kimesneye ki evlâdımdan saltanat müyesser ola, (11) karındaşların nizâm-ı 'âlem için katl itmek münâsib görilüp ekşer-i (12) 'ulemâ dağı tecvîz itmişdür. Anuñla 'âmil olalar ve hâşş odam oğlanına (13) yılda dört def'a kaftân virilsün ve çatmadan tağıyye ve pâbüc (14) virilsün ve mühr-i şerîfüm vezîr-i a'zam'da tursun. Hâzînem mühürlenmek (15) ve açılmaq lâzım gelse defterdârlarımıñ huzûrunda açılsun ve kapansun (16) ve hâzîneme dâhil ü haric olan aqça defterdârlarum emri ile dâhil (17) ve haric olsun.

BÂB-I ŞALİŞ: AHVÂL-İ CERÂ'İM VE EHL-İ MANŞIBA (18) TA'YİN OLINAN MAHŞÛLÂTI VE ELKÂBLARI BEYÂNUNDADUR:

(19) Evvelâ cerîme kande gerek mîrî sübaşılarna ve gerek ehl-i tımâr (20) sübaşılarna üç biñ aqça ola ve göz çıkmaga biñ beş yüz aqça (21) ve kol ufatmaga biñ aqça ola ve baş yarığına elli aqça ola (22) ve bir kişi bir kişiyeye fuşş ile söğse şer'-ile ta'zir olunup kırk aqça (23) cerîme alına ve bir kişi bir kişinüñ haremine nâzır olsa yigirmi aqça (24) cerîme alına ve çâviş ve kâtib tımârî begler zencîrinden serbestdür. (25) Meger umûr-ı mu'azzama vâkı' ola ve havâşş-ı Hümâyün'um qurâsı ve tımârları [282a] (1) götüri defterdârlaruma mahşûşdur. Anlaruñ lâzım olan hall ü 'aqdi anlara (2) müfevvağdur ve baña yarar hâşşı defterdârlarum her kimde bulsalar gerek vüzerâmda (3) ve ğayrıda ellerinden alup yerine benim hâşşlarumdan bi-hâşıl olanları vireler.

(4) Vüzerâm on iki kerre yüz biñ aqça ile olalar. Hâşş ol qadâr ta'yîn (5) olına ve anlara 'âyide benim rikâb-ı Hümâyün'uma her nerede harâc ve piş-keş gelürse (6) vüzerâma ve defterdârlaruma dağı hişşesi gelsün ve beglerbegiler dağı on kerre (7) yüz biñ on iki kerre yüz biñe dağı varsun eğalli sekiz kerre yüz biñ ile (8) olsun ve defterdârlar hâşş virilürse altı kerre yüz biñ aqça virilsün. (9) Eger hâzîne'den sâlyâne virilürse sâlyâne 'alîdür yüz elli biñden (10) iki yüz kırk biñe dek virilsün. Hâzînemden

vüzerāma sālyāne virilürse (11) iki yüz kırk biñden üç yüz elli biñ aqçaya varınca virilsün. (12) Sāyir vüzerāma yüz yigirmi biñ aqça virilsün ve vezīr-i a‘zamum (13) teķā‘üd istese senede yüz elli biñ aqça virilsün ve beglerbegiler (14) yüz biñ aqça ile müteķā‘id olalar. baş defterdār toķsan biñ (15) aqça ile müteķā‘id ola ve sāyir māl defterdārları seksen (16) biñ aqça ile müteķā‘id olalar ve sancāķbegleri altmış biñ aqça (17) müteķā‘id olalar ve kızlarum evlādımdan olanlara beglerbegilik virilmeyüp (18) ağır sancāķlar virilsün ve vüzerāma otluğumdan kifāyet miķdārı (19) otluķ virilüp ve şehremīninden kifāyet miķdārı odun bahā (20) alalar ve defterdārlarımıñ ‘āyidesi havāşş-ı Hümāyūn’umdan gerek ikrām (21) ve gerek emānet virilen hāşşlar kaç yük ise yük başına (22) biñ aqça haķķ-ı imzā alalar ve muṭlaķā hazīne’-i ‘āmireme aqça (23) teslīm olunduķda biñ aqçada yigirmi aqça kesr-i mīzān alalar (24) ve defterdārlara hıdmet iden küttāba daħi kitābet alalar (25) ve havāşş-ı Hümāyūnum a‘şārından defterdārlarum me’kulātına mu‘āvenet ideler [282b] (1) ve kużāt bir sicilde yedi aqça ve huccetden otuz iki aqça ve şüret-i (2) sicillden on iki aqça ve imzādan on iki aqça alalar (3) ve kısmet-i emvālden biñde yigirmi aqça ve nikāħdan biker ise otuz iki (4) ve seyyib ise on beş aqça alalar ve ķāzī‘askerlerüme hazīne’den (5) günde beş yüz aqça ve yeñiçerī ağasına dört yüz elli aqça (6) ve mīr-i ‘āleme yüz seksen aqça ve mīr-i āhūra yüz elli aqça (7) ve ķapucıbaşılarna yüz ellişer aqça ve bölük ağalarına yüz yigirmi (8) beş aqça ve çāvışbaşına altmış aqça ve ķapucılar ketħudāsına (9) altmış aqça ve cebeci ve Topçıbaşına ellişer aqça ‘ulūfe virile.

(10) BÖYLE YAZILA CÜMLEYE ELĶĀB

(11) Vezīr-i A‘zama: Düstūr-i Ekrem, Müşīr-i Efħam, Nizāmü’l-‘Ālem, Nāzımu (12) Menāzımı’l-Ümem; Enīsü’d-Devleti’l-Ķāhira, Celīsü’s-Saltānati’z-Zāhira; (13) Müdebbiru Umūri’l-Cumhūri bi’r-re’yi’s-şāyib, Mühimmü Mehāmmi’l-enāmi bi’l-fikri’ (14) eş-şāķıb, Mü’essisü bünyāni’d-devleti ve’l-iķbāl, Muḫteşşu erkāni’ (15) esa‘ādeti ve’l-iclāl; El-maḫfūfi bi-şunūfi ‘avatıfū’l-meliki’l- a‘lā, (16) Vezīr-i A‘zam Edāma’llāhü te‘ālā iclālehü.

Sāyir Vüzerāya, bir fıķra (17) eksik yazıla. Müftī efendiye ve hıvāce efendiye ve ķāzī‘askerlere (18) böyle yazıla: A‘lemü’l-‘ulemā’i’l-müncidin, Efzalü’l-fuzalā’i’l-müteverri‘in; Yenbū‘u’l-fazli (19) ve’l-yaķīn, Vārişü ‘ulūmi’l-enbiyā’i ve’l-mürselin;

Keşşâfî müşkilâti dîniyye (20) ve şahhâhî muğlekkâti yakîniyye; Keşşâfî rumûzi'd-dekâyîk, Hallâlû müşkilâti'l-ḥakâyîk; (21) Şeyḥu'l-İslâmi ve'l-müslimîn, Müftiyyü'l-enâmi ve'l-mü'minîn, El-müstegniyyü şani't-tavşîfi (22) ve't-tebyîn. Hıvâcem Mevlânâ ve Mevlânâ Muḥammed Edâma'llâhü fezâyilehü. Hıdmet-i (23) fetvâda olan Mevlânâ Bedru'd-dîn Edâma'llâhü te'âlâ fezâyilehü.

(24) Ve defterdârlaruma cânib-i Dîvân'dan böyle yazıla: İftihâru'l-ümerâ'i, (25) ve'l-ekâbir Muhtâru'l-küberâ'i ve'l-efâhır; Müstecmi'ü cem'î'l-mefâlî ve'l-meḳâhiri, [283a] (1) Zü'l-ḳadri'l-etemm ve's-şadri'l-ekrem, El-muḥteşsu bi-mezîdi 'inâyeti'l-Meliki'l-Bârî.

(2) Hızâne²-i 'âmiremüñ defterdârî dâmet me'âlîhi. Ve cânib-i mâliyyeden (3) böyle yazıla: Kıdvetü erbâbi'l-'izzî ve'l-iḳbâl, 'Umdetü eşḫâbi'l-ḳadri (4) ve'l-iclâl; Câmî'ü vücûhi'l-emvâl, 'âmîru'l-ḥazâyini bi-aḫseni'l-a'mâl; (5) El-muḥteşsu bi-mezîdi 'inâyeti'l-Meliki'l-A'lâ.

Hızâne²-i 'âmirem defterdârî dâmet (6) me'âlîhi ve beglerbegilere böyle yazıla: Emîru'l-ümerâ'i'l-kirâm, Kebîru'l-küberâ'i'(7) el-fiḫâm; Zü'l-ḳadri ve'l-iḫtirâm, Şâhibü'l-'izzu ve'l-iḫtişâm; El-muḥteşsu (8) bi-mezîdi 'inâyeti'l-Meliki'l-A'lâ. Beglerbegisi Dâme iḳbâlühü.

Sancâḳbeglerine (9) böyle yazıla: Kıdvetü'l-ümerâ'i'l-kirâm 'Umdetü'l-küberâ'i'l-fiḫâm (10) zü'l-ḳadri ve'l-iḫtirâm. Sancâḳbegi Dâme 'izzuhü.

Üzengî Ağaları'na: (11) İftihâru'l-emâcidi ve'l-ekârim, Câmî'ü'l-meḫâmidü ve'l-mekârim; (12) El-muḥteşsu bi-mezîdi 'inâyeti'l-Meliki'd-dâyim. Dâme mecdühü.

Beş yüz aḳça Taht (13) Ḳâzîları'na böyle yazıla: Aḳzâ ḳuzâti'l-müslimîn, Evlâ vülâti' (14) l-muvahḫudîn; Ma'denü'l-fazli ve'l-yeḳîn, Huccetü'l-Ḥaḳḳı 'ale'l-ḫalkı ecme'în; (15) Vârişü 'ulûmi'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn, El-muḥteşsu bi-mezîdi 'inâyeti'l-Meliki' (16) l-Mu'în; Mevlânâ Ḳâzî Zidet fezâyilühü.

Şahn ve Dâḫil Müderrisleri'ne: (17) İftihâru'l-'ulemâ'i'l-muḫaḳḳıḳîn, Muhtaru'l-fuzalâ'i'l-müdeḳḳıḳîn; Yenbū'ü'l-fazli (18) ve'l-yeḳîn, Vârişü 'ulûmi'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn, El-muḥteşsu bi-mezîdi 'inâyeti' (19) l-müderrisîn.

Şahn Müderrislerinden Mevlânâ Zidet fezâyilühü ve yüz elli (20) aḳça Ḳâzîlara böyle yazıla ki: Kıdvetü'l-ḳuzâti ve'l-ḫukkâm, Ma'denü' (21) l-fazlı ve'l-

kelām, Mümeyyizü'l-ḥalāli 'ani'l-ḥarām, Mevlānā Qāzī Zīde fażlühü. Anlardan (22) aṣāğa qāzīlara bir fıkra eksik yazıla.

Şhremīni'ne ve defteremīni'ne (23) ve Re'īsü'l-küttāb'a böyle yazıla: İftihāru'l-e'ālī ve'l-e'āzım, (24) Muḥtāru'l-ehālī ve'l-ekārim; El-muḥteşsu bi-mezīdi 'ināyeti'l-Meliki'd-dāyim Dāme mecdühü (25) yazıla.

Ve çāvışlara: Qıdvetü'l-emāsili ve'l-aqrān Çāvış Zīde qadruhü yazıla. [283b]
(1) Ve kätiblere: Qıdvetü erbābi't-tahrīr ve'l-ḳalem zīde qadruhü yazıla.

Ve şāhib-i (2) salṭanat olup itā'at iden ḥākimlere, ki celīlü'l-ḳadr olalar, (3) eger memleketde şāhib-i sikke ve ḥuṭbe ise Cenāb-ı emāret-me'āb-i uḥuvvet- (4) nişāb, rif'at-i iktisāb-i 'izzet-intisāb, Mülkiyyü'l-feşşāli melekiyyü'l-nihād; (5) El-maḥfūfū bi-şunūfi, 'avāṭıfı'l-Meliki'l-'Allām Ḥakimi Dāmet me'ālīhi, (6) teḥıyyāti şāfiyyāt ve teslīmāt-ı vāfiyyāt, ki maḥz-ı 'ināye-i Pādişāhi'den (7) şadır olur, müṭāla'a ḳılındıḳdan ōñra ma'lūm ola ki ve 'alāmet (8) yazılmayup "siz" diyü ḥiṭāb olına. Aşāḳasına "Bāḳi ve's-selām" yazıla. (9) Eger ḥuṭbe ve sikke şāhibi olmayup lākin vilāyetinüñ eban 'an ceddin ḥākimi (10) ise Cenāb-ı emāret-me'āb-ı eyālet-nişāb El-muḥteşsu bi-'ināyeti'l-Meliki' (11) l-'Allām Ḥābeki dāme 'uluvvühü tevḳi'ı raḳīm-i Hümāyūn vāşıl olıcaḳ, Ma'lūm ola ki, (12) diyü ḥiṭāb olunup aşāḳasında sāyirlere yazulduḳı gibi, "Şöyle bilesin. (13) Alāmet-i şerīfeye i'timād ḳılasın." diyü yazıla.

Ve oḳlum Şehzade edāma'llāhü (14) maḥmidehü'ya ḥükm yazılmaḳ lāzım gelse böyle yazıla: Ferzend-i ercümend-i (15) es'ad u emced vārişü, mülk-i Süleymāni nūr-ı ḥadeḳa'-i Sulṭāni Tācü; (16) Ru'ūsü's-selāṭin, Şāhibü'l-'izzü ve't-temkīn; Maḥzu luṭfi'llāhi'l-ekrem (17) Oḳlum Sulṭān Cem edāma'llāhü beḳāhü yazıla.

Ve monlāzadelere (18) ve pāşāzadelere Qıdvetü'l-meḥādīmi'l-kirām, 'Umdetü'l-mefāḥīmi'l-'izāmi (19) ve'l-fihām yazıla.

Ve sulṭānlardan olan ḥavātīn-i muḥteremeden (20) birisine ḥükm yazılmaḳ lāzım gelse: 'İffet-penāh-ı sūtret ve 'izzet-cāh-ı (21) dūrret, dürcü's-selāṭin ḡurret; Burci'l-ḥavāḳīni'l-'affeti'r-rafi'a; (22) El-maşūnetü'l-mükerrameti, ve's-şerīfeti'l-'azīzeti'l-muḥterameti'l-mu'azzameti; Seyyidetü' (23) l-ḥavātīni a'zam, benātü's-selāṭin.

Qızım Sulṭān ve yāḥūd Oḳlum (24) Sulṭān ḳızı: Dāmet 'işmetühā, diyü yazıla. Temmeti'l-Qānūni'l-'Oşmāniye, (25) Merḥūm Sulṭān Süleymān Ḥān-ı cennet-mekān

zemânunda Koca Nişancı [284a] (1) Celâlzade Muştafâ Çelebî Merhûm-i müşârun ileyhiñ fermânı ile elķâb-ı erkânı (2) taşhîh idüp ba‘z-ı taşarrufâtı olmuştur. Hâlen mütedâvil olan (3) ol elķâbdur ammâ aşlı ne beyân olunduğı üzredir. İnşâ’allâh (4) taħrîr olınacaķ Kānûn-nāme’-i Pādişāhî’de beyân olunur. (5) Şimden şoñra Merhûm Sulţān Muħammed Hān’uñ zemân-ı salţanatlarında olan (6) ‘ulemā ve meşāyiħ-ı ‘izāmuñ ta’rifine mübāşeret olundu; lâkin hemān ba‘z-ı (7) rivāyāt ü menāķıbı olanlar ve müftî ve ĥvāce ve kâzî’askerleruñ (8) ve bilād-i selāse kâzîlarınuñ aħvāli taħrîr olunup mā-‘adāsı Şekāyık-ı (9) Nu‘mān’uñ müţāla‘asına ĥavāle olunmuştur inşā’allāhü te‘ālā.

(10) EL-‘ULEMĀ’Ü’L-‘İZĀM

FĪ EYYĀMĪ SALţANAT-I MUħAMMED HĀN-I (11) ‘ĀLĪ-MAĶĀM

(12) Birisi El-Mevle’l-fāzıl Mollā Hüsrev’dür ki ism-i şerîfleri Muħammed ve vālidî (13) Ferāmüz’dur. Rūmiyyü’l-aşl olup şoñra İslām’a gelmişdür. Ümerādan (14) Hüsrev nām kimesnenüñ kızın alup Mevlānā anuñ ĥucer-i terbiyesinde (15) mürebbî olup “Hüsrev Kayını” dimekle iştiħār bulduķdan-şoñra taħfif (16) olunup Monlā Hüsrev diyü meşhūr olmuştur. Mevlānā Sa’dü’d-dîn-i (17) Teftāzānî şāgirdlerinden Rūm’a gelüp manşıb-ı fetvāya şu‘ūd iden (18) Hāyder-i Hirevî’den tekml-i ‘ilm itdükden şoñra Şāh Melek Medresesi’ne (19) müderris olup anda Muţavvel Hāşiyesi’nden te’lif itmişdür ve ol (20) evānda gelen Seyyid Aħmed-i Kırımı’ye ĥāşiyesin gönderdüķde Kırımı (21) kenārına ba‘z-ı irādāt yazmağla belde ‘ulemāsiyla ziyāfet idüp (22) Kırımı irādını taķdîr ve aħsen-i ecvibe ile def idicek Kırımı daħi (23) itizār eyledi. Şoñra birāderi yerine Halebiyye müderrisi oldu. Şoñra (24) Sulţān Muħammed İstanbul’ı fetħ idüp ibtidā kâzî itdüğü Hızr Beg Çelebî (25) vefāt idicek İstanbul kaçāsını ĥavāşşı ile ve Ķalaţa ve Üsküdār [284b] (1) kaçāsını ve Ayaşofya tedrîsini birikdürüp Mevlānā’ya virdi. Eyyām-i derse talebesi (2) menzilünde tağaddî itdükden-şoñra Mevlānā süvār olup talebe önünce yürüyüp (3) medreselere giderlerdi. Emvāle mālîk iken elbise’-i deniyye giyüp ‘amāme’-i şāğîra (4) giyüp fuķarā tarzında yürür idi. İķbāl-i nās bir mertebede idi ki cum’a (5) günlerinde Ayaşofya’ya girdükde cāmî’de olanlar kıyām ve miħrāba varunca (6) yol virürlerdi. Sulţān Muħammed görüp zemānınuñ Ebū Hānîfesi’dür, diyü (7) vaşf iderdi. ‘Ubeyd ü cevārîsi bî-ħisāb iken müţāla‘aħānesini kendüsi (8) süpürürdi. Każā ve tedrîsi evķātını isti‘āb itmiş-iken kütüb-i selefdan (9) her

gün iki varak yazardı. Hatt-ı şerif-ile çok kitâb istiḥlâf eylemişdir. (10) Cümleden iki Şerḥ-ı Mevâkıf'ı ḳalup birini altı biñ aḳçaya almışlardır. (11) Ḥamiyyeti kemâlinde idi. Hattâ Pâdişâh ittiḥâz-i velîme idüp Ḥvâceleri Mevlânâ (12) Gūrânî ne maḥallde cülûs ider diyü istiḥbâr itdükde Gūrânî Bize lâyıḳ (13) olan ḳıyâmdur didükde Pâdişâh cânib-i yemînlerini ta'yîn idicek Mevlânâ (14) Ḥüsrev cânib-i yesârda cülûsa râzî olmayup Ğayret-i 'ilmiye iḳtizâ ider ki (15) ben ol meclisde ḥâzır olmayım maẓmûnunu müşt Emil mektûb gönderüp hemân-dem (16) keşfiye girüp Burûsa'ya gidüp anda bir medrese yapup derse (17) şurû' itdi. Şoñra Sulṫân Muḥammed Ḥân peşimân olup da'vet buyurup (18) Mevlânâ daḫi imtişâl-i üli'l-emr idicek manşib-ı fetvâ ile mer'î oldı. (19) İstanbul'da mesâcid-i 'adîdesi ve çok muşannefâtı vardır. Ḥavâşî'î Muṫavvel'den (20) ğayri Telvîḥ'a ve 'Azud Ḥavâşîsi'ne ve Beyzâvî Tefsîri evveline ta'lîḳ-ı ḥavâşî (21) ve 'ilm-i uşulde Mirḳâtü'l-Vuşul nâm bir metin ve Mir'âtü'l-Uşul nâm şerḫi ve fiḳhdâ (22) Dürer nâm metin ve Ğurer nâm bir şerḫ yazmışdur ve Sûre'-i En'âm âḫirine (23) ve Velâ'ya müte'allıḳ risâleleri vardır. Sekiz yüz seksen beş senesinde (24) vefât idüp na'sı Burûsa'ya naḳl olunup civâr-ı medresesinde defn (25) olunmuşdur.

Biri daḫi El-Mevlâ Ḥayru'd-dîn Ḥalîl. Ceddi fitne'-i Cengiz'den ḳaçup [285a] (1) Ḳaşamonı'da tavattun itmişdir. Kendüsi Mollâ Ḥüsrev birâderünden oḳıyup (2) ve Mevlânâ Faḫru'd-dîn-i 'Acemî'den tefsîr ve ḥadîş öğrenüp Mollâ Yegân mezbûrı (3) İsfendiyâr Oĝlı İsmâ'il Beg'e gönderüp ol daḫi otuz aḳça medresesi (4) vazîfesi ve elli aḳça küre'-i nuḥâsdan ta'yîn itmiş. Şemâniyye binâ olunduḳda (5) Mu'allim-i Sulṫân Mevlânâ Ḥayru'd-dîn bunu terbiye idüp Şemâniyye'nüñ birin alıvirmiş (6) ḳabûl itmeyicek ma'zûl itmişler ki muẓtarib olup geldükde ri'âyet ideler. Ba'z-ı (7) aĝniyâ on biñ aḳça virüp terĝib itmişler. Mevlânâ ḳabûl itmeyüp dergâh-ı bî-niyâzdan (8) ğayri ḳapuya niyâz itmezüm dimekle Bâḳırküresi ḫalkı ḳaşabalarına ibrâmla naḳl eylemişler. (9) 'Aḳîb-i cumu'âtda va'z idermiş. Sekiz yüz yetmiş ṫokuz senesinde fevt olup (10) va'z itdüĝi cumu'a yanunda defn olunmuşdur. Şeyḫ 'Abdu'r-Raḫmân-ı Merzifonî ḫulefâsından (11) 'Alî nâm 'azîze dimiş ki: "Şeyḫle İstanbul fetḫ olmadın Ayaşofya'ya (12) girmişdüm. Râhiblerle Şeyḫ mübâḫese idüp ilzâm idicek ḳırḳ râhib İslâm'a (13) gelüp İslâmlarını ketm eylediler. Altısı ḫîn-i fetḫde ḥâzır idiler." Şeyḫ döndükde (14) Taşköpri'ye uğrayup bunda bir müteverri' müderris var ziyâreti lâzımdur (15) diyüp ḳapusuna geldükde barmaḳlarından ḫâtemi çıkarup eyitdi Bu ḫâtemi şaḳla (16)

ziyâretine varacağımız münşalibü fi'd-dîndür. Cā'iz ki hâtemi görüp inkâr (17) ide. Şoñra mülâkât ve muşâhabetden şoñra tevķir ile vedâ' eyledi.

Biri (18) dağı **Zeyrek** dimekle meşhür **Mevlânâ Muḥammed**'dür. 'abâsında Hâcî Bayram Hâzretleri'nden (19) ta'allüm idüp Zeyrek ile telķib eylemişlerdür. Mevlânâ Hızır Şâh dağı telemmüz (20) idüp şoñra Sultân Murâd Medresesi'nden Şemâniyye'den muḥaddem olan (21) sekiz medresenüñ birine naķl itdiler ki Mevlânâ izâfetle meşhürdür. Vazîfesinüñ (22) yigirmisini maşârifine ḥarc idüp otuzını Hâcî Bayram fuḥarâsına gönderürdi. (23) Meger bir gün Sultân Muḥammed ḥuzûrunda Seyyid Şerîf Cürċânî'den fażl da'vâsın (24) itmiş. Pâdişâh'a şaķil gelüp H'vâcezade'yi Mevlânâ ile mübâḥeşeye (25) da'vet eylemişler. Ol zemânda H'vâcezade'nüñ Burhân-ı Tevhîd'e [285b] (1) su'âli var imiş. Fermân-ı Pâdişâhî ile su'âlini Mevlânâ Zeyrek'e irsâl (2) itmiş. Mevlânâ dağı cevâb yazmış. İkisiniñ bile risâleleri Pâdişâh'a (3) ma'rûz olıcaķ Mevlânâ Hüsrev'i ḥakem naşb idüp buyurdılar ki: "Ḥuzûr-ı (4) şerîflerinde baḥş ideler." H'vâcezade kelâma şurû' idicek, Pâdişâh'a (5) teveccüh idüp eyitdi: Devletlü Pâdişâh'ıma ma'lûm ola ki delîle (6) i'tirâz ve inkârdan müdde'âyı inkâr lâzım gelmez. Mebâdâ H'vâcezade (7) tevhîde münkir imiş dinilmeye diyüp su'âlini taķrîr eyledi. Mevlânâ (8) Zeyrek cevâb virdi: "Ṭarafeynden müdâfa'a tekerrür bulup mübâḥeşe'-i 'aẓıme (9) cereyân itdi. Baḥş nihâyet bulmayup yedi gün istimrâr buldı. (10) Altıncı günde Pâdişâh emr itdi ki: "Birbirinüñ taḥrîrini görüp irtesi (11) mübâḥeşe ideler." Mevlânâ Zeyrek: "Bende bir nüşhadan ğayri yoķdur." didükde (12) H'vâcezade nüşhası mükerrer olmağın birin virüp Mevlânâ'nuñ nüşhasın (13) ṭaleb itdi ki Meclis-i Hümâyün'da kendü nüşhası zâhrına yaza. Vezîr-i A'zam (14) Maḥmûd Pâşâ ol mecâlisde kıyâm itmekle bilinden devât çıkarup (15) virdi. H'vâcezade Mevlânâ Zeyrek nüşhasın taḥrîre meşğül iken (16) Pâdişâh laṭife-künân, şaķın Mevlânâ, ğalaṭ yazmayasın, didükde (17) H'vâcezade ne deñlü ğalaṭ yazsam muḥzeri ğalaṭından ziyâde olmaya (18) didüĝi bâ'is-i zıḥk oldı. Yevm-i sâbi'de baḥş müntehâ olup (19) H'vâcezade'nüñ fażlı zâhir olduĝuna Mevlânâ Hüsrev ḥükm idicek (20) Pâdişâh H'vâcezade'ye ḥiṭâb idüp "**Men ḳatele ḳatîlen fe-lehü selbühü**" (21) ḥadışi üzre ḥaşmıñı ḳatlı itdüñ ben dağı şâhidim. [...] Medresesi'ni (22) saña virdüm, dimekle Mevlânâ dest-büs idüp sürür-i tâmm-ile Meclis-i (23) Hümâyün'dan çıķdı. Mevlânâ Zeyrek'den iḥibbâsı istikşâf idicek (24) eyitdi: "H'vâcezade tevhîdi inkâr idüp iḳrâr itdirmek-içün

(25) başına urduķca Hüsrev eli çeküp def iderdi. Bu renciş ile [286a] (1) Burüsa'ya göçüp tavaıtun eyledi. H̄vāce Hasan nām bir şahş-ı meşmül Mevlānā'ya (2) hem-sāye idi. Ma'ünāt-ı lāzımmesine tekeffül idüp yevmī yigirmi aķça (3) ta'yın eyledi. Mevlānā āhir-i 'ömre dek anuñla iktifā idüp 'ibādete (4) meşgöl oldı. Sulţān Muhammed nādım olup her çend ki teklif-i menāşib-ı (5) 'āliye itdi qabül itmedi ve kıt-ı yevmī ile qanā'at idene H̄vāce Hasan (6) emşāliyle Pādişāh'ıñ farkı yokdur, didi. Gerçi müdevven te'lif-i yokdur (7) ammā Kütüb-i Mu'tebere Havāşisi'ne ta'lif-ı fevā'id itmişdür.

Birisi dağı (8) El-Mevle'l-Muķtedir Bi-H̄üsni't-Taħrır ve'l-İfāde Muşlihu'd-dīn E'ş-şehir bi-H̄vācezade. (9) Vāliidi Burüsa'da meşmül-i tācir idi. Sāyir oğullarına māl-ı keşir virüp (10) Mevlānā'ya günde bir aķça ta'yın eylemiş-idi. Faqr ile rüz u şeb taşşil-i 'ilm (11) ü edeb iderdi. Bir gün bābāsi qarındaşları ile Velī Şemsü'd-dīn meclisine (12) varmışlar. Şeyh, bunlar kimlerdür, diyü bir su'al idicek oğullarımdur, didi. (13) Şeyh niçün evlādıñı berāber ri'āyet itmezün, didükde bu benim tarikımdan çıkmak ile (14) nazarımdan iskāt itmişüm, didi. Şeyh, H̄vāce'ye itdügi pend, sūd-mend (15) olmaduğın göricek meclisden kıyām itdüklerinde H̄vācezade'ye didi ki: (16) “Şeref-i 'ilm seni bir mertebeye irgüre ki bābāñ 'ulüvv-i cāhıñı göre (17) ve birāderlerüñ hıdmet mevki'inde turalar.” Bu pend ile şuğle hırşı (18) muzā'af oldı. Burüsa Sulţāniyyesi'nde Hızır Beg Çelebi mu'fid (19) olup sinn-i şebābda fazlı bir mertebeye vardı ki Hızır Çelebi (20) bir maħallde iştikāl eylese 'aql-ı selīme 'arz idelüm, diyüp Mevlānā'ya (21) 'arz iderdi.

Sulţān Murād'a terbiye itdükde sefer üstünde Kestel (22) qazāsını, şoñra seferden mürāca'atda Esediyye Medresesi'ni on aķça ile (23) virmişler. Altı yıl ifāde idüp Şerh-ı Mevākıf'ı āħirine dek müţāla'a (24) eyledi; lākin fāqadan ifāka bulmayup Sulţān Muhammed Ğāzī'nüñ 'ulemāya (25) rağbeti iştihār bulıcaķ hıdmetinde olan sūhteden sekiz yüz aķça [286b] (1) istikrāz idüp bir at ve bir bārgır alup Der-i Devlet'e teveccüh itdi. Pādişāh (2) Edirne'ye müteveccih iken Vezir Maħmūd Pāşā, Mevlānā'yı göricek maħallinde geldüñ (3) seni terbiye itmiş-idüm, diyüp yolda selāmladup el öpdürdi. Meger (4) Pādişāh'ıñ bir cānibinde Mevlānā Seyyid 'Alī ve bir tarafında Mevlānā Zeyrek (5) yanaşup muşāhabet-i 'ilmiye iderlerdi. H̄vācezade Seyyid 'Alī cānibine (6) teveccüh idüp muşāhabet-i 'ilmiyede müşāreket eyleyüp ve Mevlānā Zeyrek'e (7) itirāz idüp ilzām eyledi. Mevlānā Seyyid 'Alī selāmlayup (8) H̄vācezade tenhā qalup menzile varınca ħiţāb-ı Şāh-ı 'ālī-cenābla (9) şeref-yāb oldı. Şoñra Mevlānā

Seyyid ‘Alī ile Mevlānā Zeyrek’e (10) bahşış olup H̄vācezade’ye virilmemekle inkisarı muzā‘af oldu (11) ve sūhtesi h̄ıdmet itmez oldu. Birkaç menzil geçdikden sonra bir gün (12) sūhtesi h̄vāba varup Mevlānā bi-nefsihī atına h̄ıdmet idüp (13) bir dirāht sāyesinde otururken Dergāh-ı ‘Ālī bevvāblarından (14) üç kimesne H̄vācezade çāderi ne maḥalledür, diyü şorarlardı. (15) Zann iderler ki sāyir mevālī gibi ḥayme vü ḥargāhı ola. Ba‘zlar, H̄vācezade (16) şu dirāht sāyesinde cālis olan köhne-pūşdur, diyü Mevlānā’yı (17) göstericek, derbānlar inanmayup delālet idene şetm eylediler ve didiler ki: (18) “Laḫife maḥalli degüldür. Tefahḫuş itdügümüz kimesneyi Pādişāh istiyor. Pādişāh ol (19) aval şüretlü gedāyı neylesün?” dirler. Bī-çāre şüret-perestler genc-i şāygān (20) ḥarābelerde nihān olduğun bilmezler. Āḫir, her delālet iden ol ḫarafa (21) sevḫ idicek Mevlānā’ya teveccüh idüp selām virürler ve H̄vācezade (22) siz misüz, diyü su‘āl iderler. Cevābına i‘timād itmeyüp Esediyye Müderrisi (23) H̄vācezade siz misüz, dirler. Belī, diyücek egilüp elin öperler ve Devletlü (24) Pādişāh’a mu‘allim olduñuz, diyüp tehniyet iderler. H̄vācezade bunu (25) istihzāya ḥaml idüp i‘timād itmemiş. Bu eṣnāda görmüş ki [287a] (1) ḥuddām-ı Sultānī sür‘atle gelüp bir ḥayme’-i ‘aẓīme getirüp naşb itdiler (2) ve bir ḫavāle at ve birkaç kıḫār üstür ü ester ve firāş ü pister ve elbise’-i (3) fāḫire ve naḫd on biñ aḫça getürdiler ve bu tecemmülāta göre ḥuddām ta‘yīn (4) itdiler ve atlarınıñ birini şāhāne tezyīn idüp buyuruñ, Pādişāh ister, (5) didiler. Mevlānā bu mertebeden sonra i‘timād idüp ol nāz u şīve iden (6) sūhte’-i h̄vāb-ālūd yatduğı yere varup bīdār itmek istedükde (7) yine dürüş-zebānlıḫ idüp Bir pāre istirāhate ḫomaz mısın, diyüp gözin (8) açmadı. Mevlānā eyitdi: “Miskīn gözüñ aç, ḫāl ne minvāl üzre (9) olduğun müşāhade eyle.” didükde, sūhte eyitdi: “Ḥālūñ ma‘lūmdur, (10) hemān bizi h̄vāb u rāḫatdan bīdār ve cānımızdan bīzār eyleme.” diyüp (11) hezār-ibrām ile bīdār olıcaḫ gördi ki: Mevlānā devlete irmiş ve bir ḫāle (12) daḫi girmiş. Keyfiyet-i ḫāle vāḫıf olıcaḫ ‘özre başlayup Mevlānān’uñ (13) ayağına düşdi. Mevlānā tesliyet idüp hemān-laḫza in‘ām-ı Pādişāhī’den (14) denīsini edā idüp ferāğ-ı bāl ile südde’-i sidre-mişāle varup (15) dest-būs eyledi. Vardıkca taḫarrubı bir ḫabākaya irişdi. Maḫmūd Pāşā (16) ḫased idüp maḫām-ı taḫarrubdan dūr itmege şarf-ı maḫdūr eyledi. (17) Hīçbir vechle fūrce bulmayup Mevlānā ḫāzī‘asker olmaḫ diler, diyü (18) ‘arz eyledi. Pādişāh şeref-i şoḫbetlerinden i‘rāz itdügünden rencīde- (19) ḫāḫır olup manşib-ı mezbūrı tevcīḫ buyurdi. Mevlānā’ya manşib (20) ḫaberi varıcaḫ ḫabūlden imtinā‘ itdi. Pāşā daḫi Pādişāh’ıñ (21) emrine ‘adem-i imtişāl münāsib degüldür. Naẓm-ı aḫvāl-i ‘ulemā için

bu manşıbı (22) tevcih buyurmuşlardır, diyü ibrām ile rām eyledi. Mevlānā’nuñ vālidı (23) oğlunuñ k̄azī’askerligin işütdükde i’timād eylemedi. Haber mütevātir olıcağ (24) hedāyā-yı cezīle ile ziyārete ‘āzim olup Edirne’ye teveccüh itdi. (25) Qarīb maħalle gelicek Mevlānā atından indi. Vālidı daħi piyāde olup **[287b]** (1) te‘ānuğ itdiler ve taqşırāt-ı sālifesine i’tizāra şurūf itdi. Mevlānā (2) eyitdi: “İ’tizāra hācet yokdur. Eger sāyir ihvānum gibi ri‘āyet olunmuş (3) olaydım bu rif‘at u cāha vuşul müyesser olmazdı.” Şoñra vālidı (4) Pādişāh’a ‘arz idüp şeref-i pā-būs ile teşrif ricāsını itdi. (5) İzn-i Hümāyūn şudūr bulıcağ hedāyā-yı keşire tertib idüp taqbil-i bisāt-ı (6) sa‘adet-menāf eyledi. Bir gün ‘ağd-i meclis-i ziyāfet idüp ‘ulemā’-i beledi (7) cem‘ eyledi. Bir cānibine vālidini iclās idüp ol meclis-i hāşş-ı havāşş ile (8) şöyle gāşş oldı ki birāderleri mevķıf-ı huddāmda kıyām itdiler. (9) Mevlānā bu hāleti göricek Velī Şemsü’-d-dīn kelimātını tezekkür idüp Cenāb-ı (10) ‘İzzet’e şükrler itdi. Şoñra ba‘z-ı ‘avāriż iktizāsıyla münfa‘il olup (11) elli aqça ile Sultāniyye müderrisi oldı ve medrese’-i mezbūrenüñ (12) tadrīsi ile iftiħār iderdi. Şoñra, Mevlānā Zeyrek ile mübāhaseye (13) da‘vet olunup tafşil-i mezbūr üzre İstanbul’da müderris olup (14) ol medresede tehāfütü te’lif ile me’mūr oldı. Şoñra Edirne (15) k̄azīsı ba‘dehu İstanbul k̄azīsı oldı. Eger ‘avābıķ-ı şuğlüne māni‘ (16) olmasa āşār-ı ğarībesi kalmağ muķarrer idi. Şoñra Muħammed Pāşā-yı Qaramānī, (17) vezir olıcağ Mevlānā ‘Alī Tūsī şāgirdi olmağın Mevlānā ile maķām-ı (18) ta‘aşşubda olup serir-i a‘lāya böyle ‘arz itdi ki: “Hıvācezade (19) İstanbul hevāsı müriş-i nisyāndur diyü şikāyet idüp İznik (20) hevāsını medħ ider ve hıfz itdügüm ‘ulūmı ferāmüş itdüm, diyü te’essüf (21) ider.” Pādişāh Mevlānā’nuñ menāşıb-ı ref‘āya kem-iltifāt olduğundan (22) muğber olup İznik Medresesi’yle Qazāsı’nı tevcih buyurdılar. Mevlānā (23) daħi emr-i cihān-muṭā’a ittibāf idüp İznik’e vardı. Müddet-i yesirden (24) şoñra māni‘-i iştiğāldür, diyü k̄azādan isti‘fā ve tadrīisle iktifā eyledi. (25) şoñra Vezir-i mezbūr Ḥaṭībzade’yi Mevlānā ile bahse taħriż idicek **[288a]** (1) Ḥaṭībzade ğurūr-ı şebāb ve Vezir’e intisāb ile mübāhese talebine (2) ikdām itdi. Serir-i a‘lāya ‘arz olunduğda da‘vet buyurdılar. Mevlānā (3) daħi imtişāl idüp geldi. Vezir’e mülākāt için süvār olıcağ telāmizesinden (4) Mevlānā Tācū’-d-dīn ve Mevlānā Bahā’ü’-d-dīn, ki ikisi daħi Şahın mevālīsinden (5) idiler, ve Murād Pāşā Müderrisi Mevlānā Yārşisārī öñünce piyāde yürüyüp (6) bu ğüne tevķir ile vezir menziline getürdiler. Mevlānā’nuñ Pāşā bu heybet (7) ve celāl ile kudümüni istimāf idicek kapusuna dek istikbāl idüp (8) kendü yerine iclās itdi ve öñünce gelen mevālīye her

çend ki teklîf-i (9) cülûs itdi imtinâ' idüp Mevlânâ cülûs itdüğü meclisde (10) bizüm vazîfemüz kıyâmdur, didiler. Âhîr, Pâşâ Efendiler cülûs itmeyince biz cülûs (11) idemezüz, diyü Mevlânâ'dan ricâ itdi ki ibrâm ile iclâs ide. Mevlânâ (12) daği teklîf idicek oturdılar. Pâşâ Mevlânâ muķābelesinde kemāl-i edeb ile (13) cülûs idüp muşāhabete şurû' itdiler. İnfî'âlden mübāheşe kışşasın (14) keşfe ikdām idemedi. Meclis āhîrinde Mevlânâ keşf-i kınâ' idüp (15) der-i devlete da'vet olunduğumuzun mücibi nedür, diyü su'âl itdi. Pâşâ (16) daği Haṭîbzade'nün muşāhabet-i 'ilmiyeñüzden müstefîd olmağa rağbeti 'izzetlü (17) Pādişāh'a ma'lûm olıcağ 'ilmî şoḫbetlere mezîd-i rağbeti ḥuzûr-ı şerîfiñüz istid'âsı (18) iktizâ eyledi, diyicek Mevlânâ eyitdi: "Meclisiñüzde ḥāzır olan üç (19) aşı-ı 'ilm anuñla bahşē kâdirlerdür, ḥuşūşan menāşib ciheti ile ikisi 'adilîdür. (20) Muḳaddemâ emşâli ile bahş eylesün şoñra üstādları ile bahş-i iddi'â (21) eylesün. Güft ü şenîd tamām olıcağ Ḥvācezade kıyām idüp Pâşâ (22) girü ḳapusuna dek müşāya'a eyledi. Mevālî'-i mezkûrün girü öñünce piyāde- (23) revlük idüp menziline işāl eylediler. Pâşâ bî-ḥuzûr olup dimiş ki: (24) "Biz bu kişinün kesrine sa'y itdük bunuñ 'ırzı şeref-i 'ilmle imiş manşib ile (25) degül imiş. Bu te'essür esnâsında Haṭîbzade gelüp Ḥvācezade'nün [288b] (1) cevābını Pâşâ'dan istimâ' idicek ḥavfina ḥaml itmiş. Ḥvācezade ḥaberdār (2) olıcağ İznîk'den kitāblarını ihzāra âdem gönderdi. Sinān Pâşâ vāḳıf (3) olıcağ Pâşâ'ya varup eyitmiş ki Ḥvācezade bu maḥalle im'ân-ı nazarla (4) müṭāla'a itdükden-şoñra anuñla bir eḫad mübāheşe idemez. Eger murādıñuz Haṭîb- (5) zāde'nün 'ırzını kesr ise anuñla mübāheşe itdürün ve illâ ferāğat itseñüz (6) evlādur. Pâşâ daği ferāğat idüp Ḥvācezade'ye icāzet virdiler. Girü (7) İznîk'e vardı.

Salṭanat Sulṭān Bāyezîd Ḥān'a intikāl idicek yevmî (8) yüz aḳça ile Burûsa Sulṭāniyyesi'ni ba'dehū Burûsa Fetvāsı'nı virdi. (9) Niḳrîse mübtelâ olup ḳademeyni ve yed-i yümnâsı 'amelden ḳalmağla şol (10) eliyle fetvā yazardı. Ma'lûmı olan mesā'ilde bile kütüb-i fetvāya (11) mürāca'at itmeyince cevāb yazmazdı. Bir gün mes'ele'-i vāḫideden iki (12) kerre su'âl olunsa şāniyen yine kitāba mürāca'at idüp dir idi ki: (13) "Eger 'ilmime i'timād eylesem nefsim müsāmaḫaya mu'tād olur." Seyyid Şerîf'ün 'Azud (14) Şerḫi'ne ta'lîḳ itdüğü ḥavāşîye Ḥavāşş-ı Zātî mebhāşinde ba'z-ı i'tirāzât (15) irād idüp ba'z-ı telāmizesine dimiş ki: "Eger Seyyid Şerîf ḫayātda (16) olsa bu i'tirāzâtı 'arz itsem bi-lâ tevaḳḳuf ḳabûl iderdi ammâ (17) bu sözden tefāzzul yâ tesāvî fehm itmeyesüz? Her fende üstād-ı kāmildür. (18) Bu mertebeye anuñ mü'ellefâtıyla vuşul

bulmuşuzdur; ammā Seyyid Hāzretlerinūñ himmet-i (19) şādıķasına ‘avābıķ-ı şādife şādıķa itmemekle bu rütbe’-i ‘āliyyeye şu’ūd (20) itmişdür. Bende dağı ol himmet var idi. Lākin su’-i mizāc ve menāşıb-ı ecnebiyye tağlİL (21) itdi ve illā ol řabākaya şarİb olmak mütevaķķı’ idi.

Bir gün meclisinde (22) müřāla’amı tekmİL itsem hİç kimseden řavf itmem ammā tekmİL itmemiş-iken ednā (23) sūřteden bile řavf iderüm.” didi. Ve hem dimiş ki: “İlm üç nev’dür. (24) Biri oldur ki, hem taķrİri müyesserdür. TedvİN olınan ‘ulūm gibi. (25) Bir nev’i taķrİri cā’iz degül. Eşnā’-i mübāřaşede cereyān [289a] (1) iden muķaddemāt gibi. Bir nev’i hem taķrİri mümkün degüldür ‘ulūm-i (2) zevķıyye gibi ki ta’bİre şİğmaz. Ol vādİden muşāřabet-i ezvāķ-ı selİme aşřābına (3) maķşürdur.” Mevlānā-yı mezbūr dimiş ki: “Bir gün VezİR-i müşāruñ ileyh menziline vardum. (4) Bir cānibinde Mu’allim-i Sultān H’vāce Hāyru’d-dİN cālis idi. Şoñra Efzālİzade (5) gelüp benüm yanumda oturmaķdan ebā idüp H’vāce Hāyru’d-dİN yanında oturdı. (6) Bu vaż’ı nefsime şāķķ geldi. Eşnā’-i muşāřabetde Seyyid’e aşlā i’tirāzı vürüd (7) itmeyüz diyü ikisi ittifāķ itdiler. Ben dağı didüm ki beşer řařādan řālİ olmaz. (8) Nihāyet řařāşı şalİL ve nādİrdür. İnkār üzre ısrār idicek eyitdüm ki: (9) “Şerĥ-ı Mevāķıf’ta ‘Allāme’-i Teftāzānİ’nūñ ‘İlm-i kelāmuñ mebānİsi Mantıķ’da beyān olmak (10) cā’izdür, didügi kelāmını tezyİf idüp “*Lā yeceterİ ‘aleyhi felsefiyyūn ev mütefelsefetūn (11) yülĥinū min fiż’alāti’-l-felāsife’* dimiş-iken Şerĥ-ı Muştaşar-ı İbn-i Hācib Hāvāşİsi’nde (12) ‘Allāme’-i Teftāzānİ’nūñ kelāmını “*Ve’l-ĥaķķu*” kelimesiyle ta’zİR idüp řabūl (13) itmişdür. Pes kelāmeyni beyninde tedāfü’-i zāhir vardur.” Şerĥ-ı Mevāķıf’tan (14) naĥl itdügüm kelāma i’tirāf idüp Hāvāşİ’-i Muştaşar’dan naĥl itdügimi (15) inkār idicek eyitdüm ki benim nüşhamİñ şafĥa’-i yümnāsınuñ sařr-ı rabi’inde (16) henüz tab’ -i ‘aynumdur, didügümde Pāşā, bizde nüşĥa vardur, diyüp iĥzārına (17) emr itdi. Murādı bu idi ki: bulunmayup kizbim zuhūr ide. Nüşĥa gelicek (18) bulup ikisine dağı gösterdüm. H’vāce Hāyru’d-dİN sūkūt idüp Efzālİzade (19) eyitdi: “Hāşİye’de olan beyān, nefsi emrdür. Şerĥ-ı Mevāķıf’da olan, (20) i’tirāzıdır. Nefsi emrūñ iki ma’nāsı vardur.” Ben eyitdüm: “Ĥařā itdūñ (21) Nefsi emrūñ ma’nāsı birdür, emrine şādıķdır. “Minhüm” ile mā-şadaķ (22) beynini fehm itmezken da’vā-yı ‘İlm idersin.” Bu mertebeden şoñra sākit oldu. (23) VezİR: “Ne ‘aceb ĥiddet idersüz?” Ve dağı, ben dağı bāřıl üzre ĥiddetde (24) iĥtiyārum yokdur, didüm. Dānişmenlerūñüzle böyle mi mu’āmele idersüz, (25) didi.

Dānişmendlerüm böyle bâtil kelâm söylese kitâbla başına çalardım, [289b] (1) didüm. Pāşā zaḥk ider. Anlar münfa‘il oldılar.

Ḥvācezade’nüñ cümle’-i (2) ma‘ārifinden biri bu ki: Eflāṭūnzade ḥikāyet eylemiş ki: “Burūsa müftīsi iken (3) der-i devletden bir қаızıyye’-i şer‘iyye istimā‘ına fermān-ı Hümāyūn vārid olup (4) bir cānibe ḥükm idicek beni da‘vet idüp ḥuccet kitābetin teklīf buyurdılar. (5) Ben daḥi gerçi yazup getürdüm; lākin ekşer-i mevāzı‘ını taḡyir ider i‘tikādında (6) oldum. Bir def‘a ta‘līk-ı nazar buyurup sāniyen girü müṭāla‘a idüp ellerine (7) қalem aldılar. Ğalaṭ mevāzı‘ını zarb ider şandum. Bir laḥza tefekkür idüp (8) buyurdılar ki: “Bilür misin ne fikr eyledüm? Sultānum a‘lemdür.” didüm. Buyurdılar ki: (9) “Ḥüş-āyende inşā eylemişsüz. İmzā daḥi muvāfiқ olmaḡa ‘unvān-ı münāsib (10) mülāḡaza eyledüm.” Eflāṭūnzade dimiş ki: “Müddet-i ‘ömrümde İslām ni‘metinden (11) şoñra bir nesneden böyle sürür kisb itmedüm ki, Ḥvācezade gibi (12) fāzıl-ı yegāne inşāma bahāne bulmayup taḥsīn eyledi ve ‘unvān-ı ḥucceti (13) nazm üzre yazdı. Şüreti budur”:

“Mā ḥüve’l-mesṭūru fī ṭayyi’l-kitāb

(14) Şaḥḥa ‘indī ḡāliyen şan irtiyāb

Muştafā bin Yūsuf қad ḡarrarahū

(15) Rāciyen min Rabbiḥi ḡüsni’ş-sevāb

El-Mevlā fihī mimmen āmirahū

NāfiZen va’llāhi (16) a’lemü bi’ş-şavāb.”

Burūsa müftīsi iken Sultān Bāyezīd Ḥazretleri (17) Mevākıf’a ḡāşiye yazmaқ emr itmişler. Cevāb göndermiş ki, āña müte‘allıқ kelimātı (18) kitābım kenārına қayd itmiş-idim. Ol kitāb Ḥasan Çelebī elüne düşmekle (19) olanca ḡavātırımı alup ḡāşiyesine zamm itmiş. Şimden girü Mevākıf’a (20) yazmaқ ‘asīrdür; ammā Telvīḡ’a müte‘allıқ ba‘z-ı müsveddātum vardır. Emr iderlerse (21) beyāza iḡrāc ideyüm. Şāniyen yine “Mevākıf’a yazılsun.” diyü fermān vürüd (22) idicek bi’z-zarüre imtişāl-i emr idüp şurū‘ eylediler. Yed-i yüsrālarından (23) ḡayrısı ḡareket itmez iken ol ḡāşiye te’līfine muvaffaқ oldılar. Şerḡi (24) bāliş üzre vaż‘ idüp taқlīb-i varaқ lāzım gelse āḡardan isti‘ānet (25) iderlerdi. “Mebāḡiş-i Vücūd” eşnāsına getürdüklerinde ecel reh-zenlik idüp [290a] (1) ḡāşiye sūze қalmışdur. Lā yüttemmü’l-maṭlūb kelāmıyla tamām oldı.

Telāmizesinden (2) Mevlānā Bahā’ü’d-dīn beyāza iḥrāc idüp eglenmeyüp anlar daḥi vefāt (3) itmişlerdir. Burūsa Müftisi iken sekiz yüz toḫsan üç senesinde (4) Emīr Sulṭān civār-ı şerīflerinde defn olunmuşlardır. Muşannefāt-ı meşhūrelerinden (5) biri Tehāfūt’dür ki müselle-i āfāḫdur. Hidāye’-i Ḥikmet-melā’sına daḥi ta’līḫ-ı (6) ḥavāşī idüp Tavālī’a daḥi şerḫ ve Telvīḫ’a ḥāşīye ta’līḫ idüp (7) ikisi daḥi müsvedde ḳalmışdır.

Mevālīnūñ birisi daḥi El-Mevlā Aḫmedü’ş-şehīr (8) bi’l-Ḥayālī’dür. Burūsa Sulṭāniyyesi’nde Hızır Beg Çelebī’ye mu’īd ba’dehū Filibe’de (9) otuz aḫça ile Müderris olup şoñra İznīḫ Müderrisi Tācū’d-dīn (10) fevt olduḫda Pādişāh: “Bir eyü kimesne tedārik olına.” diyü buyurduḫda (11) Maḫmūd Pāşā Mevlānā Ḥayālī’yi ‘arz idicek Şerḫ-ı ‘Aḫāyid’e ḥāşīye yazup (12) Senūñ ismūñle taşdīr idinüpdür, diyü buyurduḫda Pāşā, oldur, diyicek (13) yüz aḫça ile virdiler. Lākin Mevlānā Ḥayālī, Ḥacc’a ‘azīmet itmegin ḳabūlden (14) imtinā’ itdi. İbrām itdüḫde Vezāret-i ‘uzmā mesnedine bile bu ‘azmimi (15) tebdīl itmezüm, dimekle Pāşā, Mevlānā’nuñ imtinā’ını ‘arz idüp bu kelāmını (16) naḫl idicek buyurdılar ki: “Sefer-i Ḥacc’dan gelince mu’īdi niyābet idüp (17) vazīfe Mevlānā’ya vāşil ola. Ḥacc’dan ‘avdet idicek tedrīse (18) iştigāl idüp birkaç yıl geçicek otuz üç yaşında iken āḫirete (19) intīḳāl itdi. Bir gün cāmi’de Ḥvācezade ile muşāḫabet-i ‘ilmiye iderken (20) ḡalebesi zāhir olıcaḫ, ne ‘aceb ḡalebe itdünüz, diyü istiḫsān idicek, ben (21) şālīḫ-ı baḫīl oḫlunuñ başını her zemān dögegelmışim, diyüp tebessüm eylemiş.” (22) Menḳūldür ki: Ḥvācezade Mevlānā Ḥayālī, ḫayātında istirāḫatle ḫvāb (23) itmemiş-idi. Şerḫ-ı ‘Aḫāyid’e ḥāşīyesi mezīd-i tebaḫḫurına a’del-i şāhiddür. (24) Tecrīd evāyiline daḥi ta’līḫ-ı ḥavāşī ve Hızır Beg Çelebī’nūñ ‘Aḫāyid manzūmesine (25) şerḫ yazmışdır. Ve ḫaṭṭı ile yazduḫı Tefsīr-i Ḳāzī ve Telvīḫ’uñ kenārlarını [290b] (1) zāde’-i ṭab’ı ile ārāste itmişdür.

Birisi daḥi Mevlānā Muşliḫü’d-dīn-i (2) Ḳaşṭalānī’dür. Mudurnı ve Dimetoḫa’da müderris olduḫdan şoñra Şaḫn Medārisi (3) binā olunduḫda birisi Mevlānā’ya virilüp şoñra bilād-ı selāşeye ḳāzī, (4) andan evāḫir-i Salṭanat-ı Muḫammed Ḥānī’de ḳāzī’asker oldı. Muḫammed Pāşā-yı Ḳaramānī (5) Mevlānā’nuñ şalābetünden ḫavf itmekle ḳāzī’askerligi iki idüp Anaṭolı’yı (6) Ḥacı Ḥasanzāde’ye virdiler. Mevlānā müşārekete rāzī olmayıcaḫ Vezīr (7) bi-nefsihī varup tesliyet itmekle irzā eyledi. Çoḫ

geçmedin serir-i saltanat (8) Sultân Bâyezîd Hân'a intikâl idicek Mevlânâ'yı yüz aqça ile mütekâ'id (9) ve yerine İbrâhîm Pâşâ'yı kâzî'asker itdiler. Hikâyet olunur ki: Mevlânâ (10) Muşannifek vefât idicek 'ulemâ'-i beled defnine hâzîrûn oldılar. Merâci'inde (11) Mağnîsâ Çelebîsi ve Kâzîzade ile yanaşup gelürlerken yol üzerinde (12) menziline bunları teklîf idüp bu gice bizde beytütet idelüm irte (13) mezâra varalum, didi. Anlar dahi icâbet ve ol gice muşâhabet eylediler. (14) Mevlânâ ma'cûn-ı müferrih isti'mâl idüp eşeri zâhir olıcağ ol kadar (15) ferâyid-i fevâ'id-nişâr itdi ki ol iki fâzıla hayret istilâ eyledi. (16) Mevlânâ Luţfî dimiş ki: "Vezîr Sinân Pâşâ şâf-tünde refîkum ile mükâleme ve (17) muşâhabet iderken didüm ki: 'Baña bir marâz müstevlî olmuş-idi ki (18) kan derledüm. Câme vü pîrâhenüm, aḡmer kan. Muşâhabet itdügüm kimesne buña (19) ḡande eyledi.' Erkân-ı meclis sebab-i zihkden el itdiler. Takrîr (20) idicek ḡuzzâr-ı meclis cümle ḡande itdiler." Mevlânâ Kaştalânî eyitdi: (21) "Ne maḡall-i ta'accübdür, marâz-ı mezbûrı Ebû 'Alî Sînâ, Kânûn'uñ falân faşında (22) zıkr itmişdür." Hâcezade didi ki: "Beñzer ki Kânûn'ı müḡala'a (23) itmişüz." Mevlânâ didi ki: "Tenhâ Kânûn'ı degül belki Şeyḡ'uñ 'amme'-i mü'ellefâtını (24) bâ-cem'uhâ müḡala'a itmişüm. ḡattâ Şifâ'yı yedi kerre müḡala'a idüp merra'-i sâbi'ada (25) ders-i cedîd müḡala'a ider dânişmend gibi müḡala'a itdüm." didükde [291a] (1) hâzîrûn 'ulüma şumûl-i müḡala'asından ta'accüb eylediler ve Hâcezade (2) Mevlâ'dan ḡayrı bir eḡadı mevleviyyetle zıkr itmezdi. İstanbul'da câmi' (3) binâ itmişdür. Şerḡ-ı 'Akāyid'e ḡaşıyesi ve Şerḡ-ı Mevâkıf'a risâlesi (4) ve 'Alî 'Arabî Risâlesi'ne reddleri vardur. Tedrîs ve Każâ'ya iştiğâl, (5) Tekşîr-i Muşannefât'a mâni' olup toḡuz yüz bir senesinde vefât (6) idüp Ebî Eyyüb-i Enşârî rażıya'llâhü 'anhü'l-Bârî civârında defn (7) olunmuşdur.

Birisi dahi Faḡru Erbâbi'l-İfâde El-Mevlâ ḡaḡîb- (8) zâde'dür ki İznîk Medresesi'nden Şaḡn'a gelüp soñra ma'zûl (9) ve ba'dehü i'âde olunup soñra mu'allim oldı. kuvvet-i baḡsiyyesi (10) ḡâlib olmaḡla 'ulemâ'-i zemânınıñ ekşerine ḡalebe itmişdür. Kimseye (11) ser-fürü itmezdi. ḡattâ, Fetvâ'ya istinâd iden Muḡyi'd-dîn-i Fenârî (12) buyurmuşlar ki: "Ben ve bir âdem bir yevm-i 'idde Mevlânâ ile Pâdişâḡ (13) elin öpmege varduk. Ol zemânda yüz aqça ile mütekâ'id (14) idi. Efzâlzade toḡsan aqça ile müftî idi. Ammâ Mevlânâ (15) taşaddur iderdi. Dîvân-ı 'Âlî'de, vüzerâ öñünden geçer iken (16) Efzâlzade erkân-ı mu'âvedete meyl idüp selâm viricek (17) Mevlânâ el

arçasıyla göğsüne urup ‘ırz-ı ‘ilmi hetk eyledüñ, (18) didi. Pâdişâh huzûrına varıcağ selâm virdi. Pâdişâh (19) ta‘zîm idüp hattâ eşâbî‘imle ta‘dâd itdüm. Yedi hatve ilerü (20) geldi. Mevlânâ muşâfaha idüp eyyâm-ı şerîf mübârek ola Devletlü (21) Pâdişâh, didi. Şoñra bizi terbiye idüp evlâd-ı Fennârî (22) güzîdeleridür. İltifâta istiḥkâkları vardur, diyicek Sulṭân-ı (23) sa‘îd Sulṭân Bâyezîd taḥşîle iştiğâl itsünler, ri‘âyetler (24) görsünler, diyü buyurdı. Meclis-i Hümâyün’dan hürüc hengâmında (25) girü üslûb-ı istiḫbâl üzre müşâya‘ada isti‘câl buyurdılar.

[291b] (1) Bir gün Sulṭân Bâyezîd Ḥâzretleri Meclisi’nde Ḥaṭîbzade ile ‘Alâ’ü’d-dîn-i (2) ‘Arabî’nüñ miyânunda baḥş-i ‘ilmî cereyân idüp Ḥaṭîbzade’nüñ (3) ba‘z-ı kelimâtı bâ‘iş-i taḥrîf-i ḥâṭır-ı Hümâyün olıcağ Mebḥaş-i Rü’yet (4) taḥkîkına müte‘allık bir risâle yazup İsm-i Sâmi Sulṭân-ı Zemân ile (5) taşdır ve Vezîr İbrâhîm Pâşâ eliyle Meclis-i Hümâyün’a işâl itdükde (6) maḥz-ı ḳabûle vuşul bulmayup renciş-i ḥâṭırların izhâr buyurdılar. (7) Ḥaṭîbzade câ’ize ricâ iderken zuhûr itmeyicek Vezîr’e varup (8) Mekke mücâveretine icâzet istedi. Vezîr gördi ki ‘arz iderse (9) vaḥşet ziyâde olmağ muḳarrerdür. Kendü yanından on biñ aḳçayı (10) câ’ize’-i Sulṭân şüretinde gönderdi. Lâkin Ḥaṭîbzade câ’ize (11) te’ḥîr ve taḳallubunu Vezîr’den ḳann idüp izhâr-ı renciş eyledi. (12) Bu ešnâda Mevlânâ Celâl-i Devânî’dan Mevlânâ Münşî’ye mektûb (13) gelüp kenârında Ḥaṭîbzade ile Ḥvâcezade’ye selâm yazmışlar. (14) Ḥaṭîbzade mektûbı bi-‘aynihî Vezîr’e gönderüp Ḥvâcezade’yi (15) bizden tafzîl iderler. Fuḳalâ’-i ‘Acem miyânunda benüm rüçḥânım taḳarrurına (16) Mevlânâ Celâl-i Devânî’nüñ beni taḳdîm itdüğü a‘del-i şâhiddür, (17) didi. Vezîr mektûbı göricek Bu su‘âl devridür. Taḳdîmden geri (18) tafzîl iḳtizâ itmedügin bilmezlermiş, didi. Çok zemân mürür itmeyüp (19) toḳuz yüz bir senesinde Ḥaṭîbzade nüzhet-gâh-ı raḥmete ḥırâm (20) eyledi.

Ḥâşiyе’-i Tecrîd’e ve Şadru’ş-Şerî‘a evâyiline ḥâşiyе (21) yazmışdur. İtmâmı müyesser olmaduğuna sebep fażîletde kendüye mu‘âdil (22) oğlını Eyyüb müderrisi iken ḥuddâmı şehîd itmişler. Ol zücretle (23) te’lîfden fâriğ olup nâ-tamâm ḳalmış şoñra Keşşâf’a ve Şerḥ-ı (24) Muḥtaşar-ı İbn-i Ḥâcib ve Şerḥ-ı Mevâkıf evâyiline ve Telvîḥ’uñ “Muḳaddemât-ı (25) Erbe‘in”e ve “Baḥş-i Rü’yet”e ve “Fezâyil-i Cihâd”a müte‘allık ḥâşiyeleri vardur.

[292a] (1) Ve birisi daḫi El-Mevlâ ‘Alâ’ü’d-dîni’l-‘Arabî’dür. Ḥaleb’den Rûm’a göçüp Burûsa’da (2) Gûrânî’ye dânişmend ve Edirne Dâru’l-Ḥadîşî’nde mu‘îd

olup Şerh-ı ‘Aķāyid’e (3) hāşıye yazdı. Şoñra Burūsa Ķaplucası müderrisi iken Tā’ife’-i Ħalvetiyye (4) ru’esāsından Şeyh ‘Alā’ü’-d-dīn Mevlānā’nuñ bābını daķķ idüp Mevlānā çıkıcaķ (5) müţāla’ahānesine da’vet idüp ibtidā’-i şoĥbetünde bir vechle müncezib (6) oldu ki Şeyh şoĥbetini tedrisden terciĥ ve zemān-ı yesİRde taşavvufi (7) tekmil idüp irşada mücāz oldu. Şeyh’iñ aĥbābı ziyāde olıcaķ (8) Sulţān Muĥammed beleden ihrāc buyurdu. Mevlānā Şeyh tarafından mücādele (9) itmek istedüklerinde anı daĥı Şeyh’e hem-rāh itdiler. Maĥnīsā’ya vardılar. (10) Şehzāde Sulţān Muşţafā anda ĥākim idi. Mevlānā ‘Arab ile muşāĥabet (11) idicek atası Sulţān Muĥammed’den şefā’at idüp Mevlānā’ya Maĥnīsā (12) Medresesi’n alıvirdi. Mevlānā ‘amel ve ‘ilm riyāsetlerini cem’ eyledi. Maĥnīsā’da (13) yaylaķına çıkduķda e’imme’-i ĥurrādan bi-ţarıķū’z-ziyāre gelüp muķābelesinde (14) cülūs itdükde Mevlānā’nuñ meşāmına rāyiĥa’-i kerİhe irişdi. İmām’a eyitdi: (15) “Senden bū-yı necāset gelür. Esbābıñı tefahĥuş eyle.” Ol daĥı kıyām idüp (16) yoķladı. Nesne bulmayup girü cülūs iderken ĥoynundan bir risāle (17) düşdi. Mevlānā, ol risāle nedür, diyicek Şeyh Bedru’-d-dīn Vāridāt’ıdur, (18) didi. Alup nazār itdükde şer’-i şerİfe muĥālif müşāhade idicek ol (19) rāyiĥa’-i kerİhe bundan imiş, diyüp İmām’a ihrāķın emr itdi. İmām’dan (20) muĥālefet fehmi idicek gidermezseñ mütezarrar olmañ muķarrerdür, didi. Dürdan (21) nār eşeri zuhūr itdi. İmām nigāh idicek āh idüp bu āteş benim menzilümde (22) ancaķ, diyüp ıztırābla menziline şitāb itdi ve ol risāleyi evin (23) ĥākister iden āteşe per-tāb itdi. Evlādundan biri ĥaste olup (24) marāzı müştedd olmuş. Meger Mevlānā ĥile-ĥānesinde erbe’in çeker imiş. (25) Marīzūñ vālidesini ĥalvethāneleri ĥapusın daķķ idüp ĥālet-i ihtizāra **[292b]** (1) ĥarīn olduĥun ‘arz ve ĥaste üzerine varmaların tazarru’ itmiş. Mevlānā varup (2) bir laĥza bi’l-yümnī yanunda oturup murāķabe ‘ālemine varup şoñra şifā du’āsın (3) eyledi. Hemān-dem marīz firāşından ĥā’im olup Mevlānā eline yapışup yatduĥı (4) evden çıkardı. Güyā ki ĥiç ‘ārıza sebķ itmemiş-idi. Ol veled Mevlānā’dan (5) şoñra ĥaldı. Mevlānā’ya şoñra Medāris-i Şaĥn’dan biri tevcĥ buyurılıp her cum’a (6) Cāmi’-i Şerīf’de mürİdleri ile ‘aķd-i meclis-i zikr eylerdi. Ve ekşer-i ĥāl-i ĥalebe idüp (7) bī-ĥūd olurdu. O cihetden sebt günü derse iķtidārı olmayup aña bedel (8) işneyn günü ders virdi. Şoñra Sulţān Muĥammed Ħān evāĥir-i salţanatlarında vazİfesini (9) seksen itdiler. Sulţān Bāyezİd elfe’-i vüzerā ile elliye tenzİL eylemişken yine (10) seksen itdiler. Şoñra yüz aķça ile müftİ eylediler. Toĥuz yüz bir senesinde (11) müftİ iken vefāt itmişdür.

‘Ulüm-i ‘aqliyye ve nakliyye huşuşan tefsîr ve hadîs (12) ve uşûl-i fıkhdā yed-i ‘ulyāsı var idi. Dersde güşāde-rās oturup (13) şitādan müte’essir olmazdı. Zıkr-i kalbîsini hılāl-i dersde dānişmendler istimā‘ (14) idüp gāhî mübāheße şavtına galebe itmekle sükün bulunca sükût idüp (15) şöñra girü şurū‘ ider-imiş. Her gice tavāf-ı civārî idüp şitāda menziline (16) ğusl idüp şöñra yüz rik‘at namāz kılup nevme’-i hafifeden şöñra teheccüd (17) idüp şöñra şabāha dek mü‘āla‘a idermiş.

‘Toğsan ‘toğuz veledi olup (18) on beşi kendüden şöñra qalmışlardır. Marîz olduğda dört vezîr ziyāretine (19) varup ‘tabîb getürmüşler. İstiħmām tekli‘f itdüklerinde mu‘tādı olmamağla (20) vüzerā’-i ‘izām cebr ile taht-ı revāna qoyup revāne itmişler. Telvîh’-iñ (21) “Muqaddemāt-ı Erbe‘in”e evvelā ta‘lîk-ı havāşî itdükden-şöñra Mevlānā Kaştalānî, şöñra (22) Hasan-i Şamsūnî, şöñra Haţîbzade, şöñra Hācî Hasanzāde yazmışdır.

(23) Ve minhümü’l-Mevlā ‘Abdü’l-Kerîm ve Maħmūd Pāşā ve Mevlānā Ayās üçü daħi Sulţān (24) Murād ümerāsından Muħammed Ağa mülükleri olup sebebi olunduklarında bārgirüñ (25) bir cānibine ikisi bir tarafına sinnen ekber olan Ayās maħfe-nişin olmuşlar. [293a] (1) Mezbūr Muħammed Ağa ta‘lîm-i ‘ilm ü edeb itdürüp Maħmūd Pāşā’yı Sulţān Murād’a pîş-keş itdi. (2) Anlar daħi Şehzāde Sulţān Muħammed Hān’a göndermekle harem-i hāşşlarından perveriş (3) bulup salţanata cülûslarında vezîr ve cümletü’l-mülk itdiler. Mevlānā ‘Abdü’l-Kerîm (4) ‘Alî Tūsî ve Sinān-ı ‘Acemî’den telemmüz idüp ba‘z-ı medārisde müderris şöñra Sekiz (5) Medresesi’nüñ biri virilüp şöñra kâzî‘asker, ba‘dehü müftî oldı ve Sulţān Bāyezîd (6) ‘aşrında vefāt itdi. Telvîh’a hāşiyesi vardur.

Biri daħi Hasan-i Şāmsūnî’dür. (7) Mollā Hüsrev’den tekmîl-i ‘ulüm itdükden şöñra ba‘z-ı medārise müderris, şöñra Şahñ müderrisi, (8) şöñra Sulţān Muħammed’e mu‘allim, andan şöñra kâzî‘asker, andan girü Şahñ’a i‘āde (9) olunup şöñra İstanbul’a kâzî olup sekiz yüz ‘toğsan bir senesinde müteveffā (10) olmuşdur. Sulţān Muħammed’e hüsni-ı haţtı ile bir Şihāh-ı Cevherî yazup Muqaddemāt-ı Erbe‘in’e (11) ve Muħtaşar-ı İbn-i Hācib Havāşîsi’ne ta‘lîk-ı havāşî itmişdür.

Birisi dađı Hācī Hāsanzāde (12) Mevlānā Muḥammed'dür ki Mollā Yegān'dan taḥşil ve Dimetoċa ve Maġalġara'da müderris, ōnra (13) Burūsa Murādiyyesi'nden Şahn'a gelüp andan İstanbul'a kāzī ve 'ahd-i Bāyezīd (14) Hān'da Rūmili kāzī'askeri oldu. Anaċolı, İmām 'Alī'ye virildi. Toċuz yüz (15) on bir senesinde vefāt itdükte yeri Mü'eyyadzade'ye virildi. Sinni (16) toċsandan mütecāviz idi. Beyzāvi Tefsiri'nde Sūre-i En'am'a ḥāşiyesi (17) ve Mīzānū'ş-şarf nām kitābı vardur.

Birisi dađı El-Mevlā 'Alī Kūşçı'dur. (18) Vālidī Mīrzā Uluġ Beg, toġancılardan idi. 'Ulemā'-i Semerċand'dan taḥşil (19) ve kāzīzade-i Rūmī'den riyāzıyyatı tekmil itmişdür. Mīrzā Uluġ Beg, (20) şāhib-i zīcdür. Mevlānā 'Alī ġaybet idüp niċe yıl Kirmān'da ōġl (21) idüp Şerḥ-ı Cedīd-i Tecrīd'i anda tesvīd itdi. ōnra Uluġ Beg'e gelüp (22) ġaybetinden itizār itdükte ģabūl idüp bize ne hediyye getürdüñ, didükde (23) eşkāl-i ģamer ḥallinde bir risāle yazup getürdüm, didükde 'arz idicek (24) taḥşin itdi. ōnra Mīrzā, Semerċand'da raşad-ġāh binā itdi. Ġıyāşü'd-dīn (25) Cimşīd şurū'da vefāt idicek Kāzīzade-i Rūmī başlayup ol dađı [293b] (1) fevt olıcaċ Mevlānā 'Alī tekmil itdi. Hālen ma'mūlün bih raşad oldur. Mīrzā'dan (2) ōnra evlādı beyninde feterāt olıcaċ Mevlānā Hācc'a icāzet alup Erzen-i cān'a (3) vardı. Uzun Hāsan ri'āyetler idüp ōnra risāletle Sulţān (4) Muḥammed'e gönderdi. Ol Şāh'dan görmedüġi iḥşānları göricek Pādişāh (5) dađı ģalmasını teklīf idicek ba'de edā'i'r-risāle 'Acem'den Rum'a vardı. (6) Sulţān Muḥammed Hān ādem gönderüp her merḥalesine biñ aċça ta'yīn buyurıcaċ (7) tevābī'yle der-i devlete gelüp 'ilm-i ḥisābda Muḥammediyye nām bir risāle ihdā eyledi. (8) Menċūldür ki Üskūdār'a gelicek Pādişāh bir ģadırġa ŋonadup 'ulemā'-i Rūm'ı (9) istikbāle gönderdiler. Mevālī, Mevlānā'yı getürürken muşāḥabet-i 'ilmiye (10) cereyān itmedüġine Mevlānā ta'rīz ģaşd idüp 'acebdür ki Deryā-yı (11) Rūm'uñ temevvūci yoċdur, didükde Hācezade, ġāyet 'umċundan degme bir (12) havā ile müteḥarrik olmaz, didi. Mevlānā, Deryā-yı Hürmüz'de gördüġi (13) cezr ü meddi ḥikāye eyledi. Hācezade sebebini söyledi. ōnra (14) Seyyid Şerīf'le Mollā Sa'dü'd-dīn'uñ mübāḥaşelerin naċl idüp 'Allāme'-i (15) Tefţāzānī kelāmını terciḥ itdi. Hācezade, ben dađı muċaddemā eyle zann (16) iderdüm. Ammā ōnra taḥċik itdüm. Ḥaċċ, 'Allāme'-i Cürċānī cānibinüñ imiş. (17) Ḥattā ol maḥalle, kitābum kenārında bir ḥāşiyeye ta'līk itmişüm. Gemiden çıkıcaċ (18) Hācezade menziline ḥıdmet-kār gönderüp zikr itdüġi kitābı (19) getürüp Mevlānā'ya göstericek bi'z-zarūre taḥşin itdi. Pādişāh'a

(20) mülākī olıcağ H̄vācezade'yi nice bulduñuz, diyü su'al itdüklerinde (21) 'Acem ve Rüm'da nazîri yokdur, didükde Pâdişâh, Ğarb'da dağı yokdur, diyü (22) buyurdılar. H̄vācezade ol zemānda İstanbul kâzısı idi. (23) Rivāyet iderler ki: Mevlānā 'Alī Tūsī'ye mülākī olup Rüm'a (24) teveccühi Tūsī'nün ma'lümü olıcağ dimiş ki: "Huzūr itmek isterseñ H̄vācezade ile (25) müdarāt eyle. Kişinün ma'lümü anuñ yanında mechül olur." Mevlānā Tūsī'nün [294a] (1) naşihati ile 'āmil olup kerimesini H̄vācezade'nün oğluna tezvīc (2) idüp H̄vācezade'nün dağı kerimesini Mevlānā'nuñ Kuṭbü'd-dīn nām (3) kızıoğluna alıvirdi. Sulṭān Muhammed H̄azretleri, Uzun Hasan ile (4) muḥārebe buyurduğda Mevlānā 'Alī hem-rāh idi. 'İlm-i hey'etde bir risāle (5) te'līf idüp 'Irāq-ı 'Acem fethine muşādif olmağla Fethiyye diyü tesmiye (6) idüp Pâdişâh'a virdi. Seferden rücū' buyurduğda Ayaşofya (7) Medresesi'ni iki yüz aqça ile ta'yīn buyurup tevābi'fine ḥāllerine (8) göre mansıblar virüp ri'āyetler buyurdılar. Taşānīfinden Şerḫ-ı (9) Tecrīd'i ve şarfda 'Unḫudü'z-Zevāhir'i ve mebhāş-i ḥamdda bir risāleleri (10) cümle ahālī-pesenddür. İstanbul'da vefāt idüp Ebī Eyyüb-i (11) Enşārī rażıya 'anhü'l-Bārī ḥaremindedn olunmuşdur.

Biri (12) dağı Şeyḫ 'Alī bin Mecdü'd-dīn'dür. Ḥadāset-i sinnünde taşnīfe şurū' itmekle Muşannifek (13) laqabı ile iştihār bulmuşdur. Sekiz yüz üç senesinde mütevelled olup İmām-ı Faḫr-i (14) Rāzī nesl-i ṭāhirindendür. Aḫlāq'da Maḫmūd Pāşā için Tuḫfe'-i Maḫmūdiyye yazmışdur. (15) Tefāşīl-i aḫvāl ve muşannefātını anda derc idüp şeyḫü'l-islām nāmı ile mezkürdür. (16) 'İlm-i 'Arabiyyet ve tefsiri, tilmīz-i Teftāzānī olan Celālü'd-dīnī'l-Hirevī'den taḫşīl idüp (17) üstād-ı şānisi Aḫmed-i Hirevī'dür. Sekiz yüz yigirmi üçde İrşād'a şerḫ yazdı. (18) İki yıldan şoñra Muşāḫabet'e ve yigirmi altıda İşāret-i Nebeviyye ile Ādāb-i Baḫş'e (19) ve ikinci senede Lübāb-i Naḫv'e ve otuz ikincide Muṭavvel'e ve iki seneden-şoñra (20) Şerḫ-ı Miftāḫ-ı Teftāzānī'ye ve otuz beşde Telvīḫ'e şerḫler, ḥāşiyeler (21) ve bu sālde Kaşīde'-i Bürde'ye ve Ebū 'Alī Sīnā'nuñ Kaşīde'-i Rūḫiyyesi'ne şerḫler (22) yazdı ve otuz sekizde girü Herāt'a göçüp Vefāyā'yā ve bir yıldan sonra (23) Hidāye'ye şerḫ yazdı ve Ḥadāyiḫü'l-İmān Li-Ehli'l-Furḫān nām kitabı te'līf (24) itdi ve elli senesinde Emr-i Nebevī ile Meşābih'a şerḫ ve Şerḫ-ı Miftāḫ-ı (25) Cürcānī'ye ve Şerḫ-ı Meṭālī'a ḥāşiyeler ve Uşūl-i Pezdevī'ye ve elli altıda [294b] (1) Keşşāf'a şerḫ yazdı. zebān-i Fārisi'de te'līfleri Envāru'l-Aḫlāq (2) ve Ḥadāyiḫü'l-İmān ve Tuḫfetü's-Selāṭīn'dür ve

Sultān Muḥammed nāmıyla Fārisī (3) tefsīr ve Şemsiyye'ye daḡi Fārisī yazmışdur. Şadru'ş-Şerī'a'ya daḡi ḡāşiyesi (4) vardır. Rūm'a geldükde Konya'da müderris oldı. Ba'dehū şamem 'arız oldı.(5) şoñra İstanbul'a gelüp Maḡmūd Pāşā terbiyesiyle yevmī seksen aqça ta'yīn (6) buyuruldı.

Kendiden menkūldür ki: Diyār-ı 'Acem'de meşāyihūñ birisiyle mübāḡese (7) ḡılālinde benden ḡalaṡ-āmīz kelimāt şādır olduḡda ol 'azīz didi ki: (8) "İtdüḡiñ sū'-i edeb muḡābelesinde hem şamem hem maḡtū'u'l-'aḡab olursun." (9) şamem 'arız oldı ammā iki kızım var. Güyā ki duḡter-i 'aḡab 'add olunmaz. (10) Bir gün Muḡşī ḡasan Çelebī, Mevlānā Muşannifek muşannefātına ḡavī reddlerini zıkr (11) idüp böyle iken anı artuḡ ri'āyet idersüz, diyü Maḡmūd Pāşā'ya (12) i'tirāz itdi. Pāşā, siz Mollā Muşannifek'i henüz görmemişsüz gibi, didükde (13) ḡasan Çelebī'ye ḡaclet 'arız olup müteḡayyır olduḡda Pāşā perīşān (14) olmañ; şamemleri ol dā'irede degüldür. Eşvāt-ı ḡaviyye ile istimā'ına (15) mecāl ola. Mevlānā, taşavvufa sülük idüp Zeynü'd-dīn-i ḡāfī ḡazretleri'nüñ (16) ba'z-ı ḡulefāsından irşāda mücāz olup 'ilm ü 'ameli cem' eylemişdür. Aḡsen (17) elbisesi 'abā idi. Sekiz yüz yetmiş beş senesinde müteveffā olup Ebī Eyyüb-i (18) Enşārī 'aleyhi rızvānü'l-Bārī mezārı civārında defn olunmuşdur.

(19) Biri daḡi **Mevlānā Sirācü'd-dīn-i ḡalebī**'dür. Timur, ḡaleb'i ḡāret itdükdde Māverā'ü'n-nehr'e (20) intikāl itdi. Şoñra gelüp Muḡammed'e şehzāde iken Mu'allimi olup şoñra (21) Edirne'de ḡalebiyye müderrisi oldı. Kāfiye Mutavassıṡı'na ve ṡavāli' Şerḡi'ne (22) ḡāşiyeleri vardır. Sultān Muḡammed'üñ evā'il-i salṡanatlarında müteveffā olmuşdur.

(23) Birisi daḡi El-Mevlā **Dervīş Muḡammed bin ḡızr Şāḡ**'dur. Burūsa Sultāniyyesi'nde (24) müderris idi. 'Amāmesi şemle, libāsı 'abā idi. Medrese'ye piyāde varur, (25) gelürdi. Sultān Muḡammed, Uzun ḡasan muḡārebesine müteveccih iken Mevlānā **[295a]** (1) merkebe süvār olup istiḡbāl eylemiş ve yoluñ bir cānibinde ṡurup (2) selāmlamış. Rücū' idicek Pādişāḡ, Maḡmūd Pāşā'ya dimiş ki: "Mollā Dervīş (3) Muḡammed degül midür?" Pāşā daḡi odur, diyicek ardınca ādem gönderüp du'ā (4) sifāriş buyurmuşlar. İsticābet-i du'ā ile mu'teḡıd-ı nās idi ve yılda bir kerre (5) 'āşūrā gününde başını tırāş itdürürdi. Ol gün ḡalḡ başına üşüp (6) mū-yı serin alurlarmış. Ba'zı

kimesneler der-i meyhānede iken iltimās-ı şa‘r (7) iderlermiş. Mevlānā başın açup aluñ, diyü müsā‘ade iderlermiş.

Medrese (8) talebesinden birinüñ kitābı sirka olunmuş. Mevlānā medresede olan (9) dānişmend ve sūhte kim var ise cem‘ ü cümleye nazār idüp sūhtenüñ (10) birine kitābı getür, diyü teklif itmiş. Sūhte inkār idicek hücesini (11) teftiş itdürmiş. Kitāb, ‘aynī ile bulunmuş. Teklif-i tevbe itdükde ol daħi (12) tã’ib olmuş. Dāmdan düşüp vefāt itmişdür.

Biri daħi El-Mevlā (13) **Ayās**’dur. Mevlānā Ayāsoluğ hıdmetünde Hıvācezade ile şerik-i ders olmuşdur. (14) şoñra Burūsa Suṭāniyyesi’nde Hızır Çelebī’ye dānişmend ve Sulṭān Muḥammed’e ṭufūliyyetinde (15) mu‘allim olup şoñra ‘Abdü’l-Laṭif Maḳdisī ḫalīfesi Tācü’d-dīn’den (16) irşāda mücāz oldu. Burūsa’da āḫir-i ‘ömrine dek ‘uzletle ‘ilm ü ‘ibādete (17) şarf-ı evkāt ve kütüb taşhīḫ ve taḫşiyesine bezl-i āvān itdi. Sādātdan (18) biri şeyḫi ile Hacc’a gidüp istid‘ā itmiş ki kūtüb göstere. Şeyḫ, ‘arefe (19) günü İmām’uñ sağ cānibinde kim ise kūtüb oldur, diyüp şerif gördi ki (20) yemīn-i İmām’da Mevlānā Ayās kıyām itmiş. Bā-vücūd ol yıl Mevlānā Ayās, (21) Burūsa’da sākin idi. Şeyḫ’e ḫaber viricek ol-daħi nazār idüp taşdīḫ (22) eyledi. Hacc’dan dönüp Burūsa’ya geldükde aḫbāb istiḫbāl idicek (23) Mevlānā Ayās ḫālını anlara keşf itdi. Ol gice bir vechle ḫaste (24) oldu ki, helāke müşerref oldu. İrte, fi’l-cümle ifākat bulup (25) Şeyḫ’i ile Mevlānā Ayās ziyāretine vardı. Mevlānā, Şeyḫ’e bu kimdür, diyicek **[295b]** (1) evlādımız mertebesinde aḫbābımızdur, didi. Mevlānā eyitdi: “Sırrımız (2) ifşā itdügiçün bu gice Cenāb-ı İlāhī’den istid‘ā itdüm ki rūḫunı (3) ḫabz ide. Rūḫ-ı pür-fütūḫ-ı ḫabīb-i Ekrem şalla’llāhü ‘aleyhi ve sellem şefā‘at (4) eylemekle ḫalāş oldu. Bildüm ki, evlād-ı Resūl’ dendür. Keşf-i sırrdan (5) ḫazer eyle.” didi.

Biri daħi El-Mevlā Hıvāce ḫayru’d-dīn’dür. Hızır Beg (6) Çelebī dānişmendi olup ba‘z-ı medārisde müderris olduğdan-şoñra (7) Sulṭān Muḥammed’e mu‘allim olup evāḫir-i salṭanatlarında riḫlet itmişdür. (8) İstanbul’da bir cāmi‘ ve bir medrese binā itmişdür.

Birisi daħi El-Mevlā (9) **Efzālzade’l-ḫüseynī**’dür. Mevlānā Yegān’a dānişmend, şoñra Burūsa Ḳaplucaları’nda (10) Sulṭān Murād Medresesi’nde müderris ve Sulṭān Muḥammed’üñ evā’il-i salṭanatlarında (11) ma‘zül olup İstanbul’a gelüp Eski

Sarāy kıurbunda geçerken gördi. (12) Pādiřāh Hāzretleri birkaç baltacı ile hemān atından inüp selāmladı. (13) Pādiřāh, Efzālzade degül misün, didükde ol du‘acı bendeñzm, didükde (14) irtede Dvān‘a gel, diyü buyurdılar. İrtesi, vüzerā ‘arza giricek (15) ol Pādiřāh-ı ahāl-perver Efzālzade gelmiş anca, didi. Anlar dai (16) bel, diyicek Vālidide Medresesi’n tevcih ve yevmi elli aa vazife ile (17) ‘İmāret-i Murādiyye’den ta‘ām ta‘yn buyurdılar. Dest-bs için Meclis-i (18) Hümāyün‘a girdükde iştiale gşiş eyle. Seni ferām eylemezz, diyü (19) buyurdılar. Mevlānā Şol mertebe çalışdı ki, bili büküldi. Lihiyesi (20) dkildi. Hssādı marāz-ı hā’il töhmetin itdiler. Medrese‘-i mezbrede (21) iken Hidāye řārihi Ekmelü‘d-dn‘ñ ekşer-i i‘tirāzātına ecvibe yazdı. (22) řoñra řāhn Medārisi‘nüñ biri, ‘ināyet buyuruldu. Anda müderris iken vebā‘-i (23) ‘aim peydā olup ehl-i ‘iyālını belde‘-i mezbre kıurāsınıñ birine (24) nal idüp eyyām-ı mu‘tādede dört derse mdāvet iderdi. (25) Pādiřāh gāzādan mürāca‘at idüp ‘ulemā‘-i belde istibāl idüp [296a] (1) Mevlānā dai dest-bs idicek buyurmuşlar ki: “İşitdüm, ba‘z-ı kıurādan (2) derse mdāvet idermişsin. Saña lāzım olanı edā itmişsüz. (3) Bize lāzım olan dai zhr bula.” Ol gāzādan getrdikleri (4) esirlerden sāyir mevālīye birer gönderüp anlara ikisin gönderdiler. (5) řoñra, İstanbul kāzsı eylediler. Sultān Bāyezd devrinde (6) mft iken tkz yüz sekiz senesinde civār-ı raħmete intikāl eyledi. (7) Aħlāķ-ı hāmidesi nihāyetde idi. Bir gün bir pre-zen āgāz-ı düřnām (8) eyledi. Mevlānā eyitdi: “Zaħmet ekme. Hükm-i şer‘, müteğayyir olmaz. (9) Murāduñ beni iğzāb ise ol tama‘dan geç. Benüm mezhebmde gāzāb (10) hāramdur.” İřfahān‘ye bir hř-āyende hāřiyesi ve Hāvāř‘-i (11) şerh-ı Muħtařar-ı Crcān‘ye dai bir hāřiyesi vardur.

Biri dai (12) El-Mevlā Sinān Pāřā bin Hzr Beg elebi‘dr. mübāheře ve mnāzara‘da b-naşir ilzām-i (13) elzām-i hada dilir idi. Vālidide; İrād-ı şkk, meslek-i slk olduği (14) cihetden levm tarihiyle dimiş ki: “Bu mertebeye varmişsin ki, bu zarfiñ (15) nhās idğini mızanna‘-i iřtibāh ve iltibās ‘add itseñ olur.” Ol dai (16) eyitdi ki: “Ağāl‘-ı havāřř-i nhās olmasında şekk-i İrāř eylese ba‘id midür.” (17) diyicek vālidide gāzāb idüp ol řāhn-ı nhāsı başına çaldı. Vālidide (18) vefātında yigirmi yaşında idi. Ol sāl, Edirne‘de müderris oldu. (19) řoñra Dāru‘l-Hādř‘den Sultān Muħammed‘e h‘ace oldu. Mevlānā ‘Al‘den (20) ta‘allm-i ‘ulm-i riyāziyye itmege Mevlānā Luřfi‘ye vāsta idüp zarāfetle (21) ol fenn-i dřvārı taşşil itdi. Mevlānā Luřfi her gün Mevlānā ‘Al‘den (22) kırā‘at itdği dersi gelüp mollası ñnde taķrr iderdi.

(23) Bu t̄arikle ğavāmız-ı ‘ulūm-i riyāziyye ħalline zafer buldı ve Çaĝmīnī (24) Kāzīzadesi’ne ħavāşī ta’līk itdi. Şoñra Pādişāh’a vezīr oldı (25) ve Ħazāne’de olan kütüb muĥāfazasına Mollā Luţfi’yi sevĝ ile ta’yīn [296b] (1) itdürdi ve bu vechle ğarābet-i ‘ulūma taĥşīl ħāşıl eyledi. Şoñradan (2) renciş ĩcāb ider ba’z-ı ħālāt sūnūĥ itmekle vezāret mertebesinden (3) me’yūs ve künc-i hevānda maĥbūs itdiler. ‘Ulemā’-i beled Dīvān’a varup (4) şefā’atle ol Mışr-ı ‘ulūm Yūsuf’ını ħabsden iĥrāc itdürdiler ve hemān (5) ol ğün Sivriĥişār ħazāsıyla Medresesi’n virüp şehrden (6) sürdiler. İznīk’e varduĝda ‘aklı muĥtell olmuşdur diyü ‘ilāc (7) iĝün ardınca bir taĥīb ğönderildi. Mevlānā’yı şerbete tutup (8) ğünde elli sevĥ ile ‘azāb iderdi. Mevlānā Ħüssāmzade (9) vāĥıf olıcaĝ Pādişāh Ħazretleri’ne mektüb ğönderüp eger Sinān (10) Pāşā’ya olan cevruñ ref’ine fermān-ı ‘ālī şudūr bulmazsa (11) ħalem-revleründen dūr olmaĝ lāzım ğelür, ĥubb-i ‘ulemā-zamīrleründe cāy-ĝir (12) olmaĝla ‘afv itmişler. Sinān Pāşā Sivriĥişār’a varup (13) envā’-ı felāketle rüzĝār ğeĝürdi.

Salţanat Sulţān Bāyezīd’e(14) intikāl idicek Edirne Dāru’l-Ħadīş’i yüz aĝça ile virdiler. (15) Ol medresede iken Şerĥ-ı Mevāĥıf’a ta’līk-ı ħavāşī eyledi. (16) Mūnācātı müştemil bir Tūrki kitābı daĝı vardur. Ma’ārif-i Sinān Pāşā’yla (17) maşrūfdur ve Tezkiretü’l-Evliyā t̄arzında bir kitāb inşā itmişdür. (18) Muĥıbb-i meşāyih olmaĝla Şeyĥ Ebu’l-Vefā Ħazretleri’nūñ dāmen-i irşādına (19) teşebbūs itmişdi. Ol ğüzīde’-i eşfiyānuñ Ħanefiyyü’l-Mezheb iken (20) cehr-i besmele itdüĝine Mevlānā Ħūrānī mūnkir olup şehrūñ (21) ‘ulemāsını cem’ itdi. Sinān Pāşā ħudūmine muntazır oldılar. (22) Ol daĝı ħāzır olıcaĝ Bu cem’iyyetūñ sebebi nedür, diyü su’āl itdi. (23) Mevlānā Ħūrānī beyān idicek eyitdi: “Eger Şeyĥ ğelüp bu mes’elede (24) ictihādım cehre mü’eddā oldı, dise cevābıñız var mıdır?” (25) Mevlānā Ħūrānī meĝer ol müctehid midir, didi. Sinān Pāşā daĝı [297a] (1) buţūn-ı seb’a ile Tefsīr-i Kitāb’a ħādīr ve uşūl-i sitteyi müstaĥzır (2) şerāyiţ-ı ictihāda ‘ārif ve ħavā’id-i uşūliyyeye vāĥıfdur, didi. (3) Mevlānā, siz bu vech üzre şehādet ider misüz, didükde; iderüz, (4) diyicek ħāzırūn olan ‘ulemāya, ħiyām idūñ ĝidelüm. Bir kimsenūñ ki (5) böyle şāhidi ola aña mu’āraza bīhūdedür, didükde erbāb-ı (6) cem’iyyet mütefferiĝ oldılar. Edirne’de sekiz yüz t̄oĝsan bir senesinde (7) müteveffā olmuşdur. Fenāsı ĝālīb, şehāsı mā-melekini sālīb idi.

(8) Ve minhüm ħarındāşı Mevlānā Ya’ħūb Pāşā’dur. Şaĥn’a müderris olduĝdan-şoñra (9) Burūsa ħazāsı virildi. Sene’-i mezbūrede vefāt itmişdür. Şadru’s-

Şerî'a'ya (10) hâşiyesi mütedāviledür. Şerh-ı Mevâkıf kenârına esvile daği (11) ta'lik itmişdür. Ekşerî Hasan Çelebî'nün me'hazıdır.

Birisi daği (12) El-Mevlâ Şalâhu'd-dîn'dür ki mu'allim-i Sulţân olup Şerh-ı 'Akâyid'e havâşî (13) yazup Burûsa Sulţâniyyesi'nde müderris iken fevt olmuşdur.

(14) Biri daği El-Mevlâ 'Abdü'l-Kâdir'dür. 'Alî Tûsî'den telemmüz idüp ve Mollâ Hayâlî ile (15) şerik-i ders olup mu'allim-i Sulţân iken Maħmûd Pâşâ hâsed idüp (16) ba'z-ı münâfık daği Pâşâ ile muvâfık olup derd-mendî bâğçe seyrine (17) taħrîk eylemişler ve Pâşâ'ya haber virmişler. Mizâcında fütür olmayup seyre (18) gitdügi sâbit olıcağ ħuzûr-ı Pâdişâhî'den dūr düşdi ve Cürçân'dan (19) rüçhân da'vâsın itdügi Pâdişâh'a hoş gelmeyüp H'âcezade ile (20) bahş itdürüp şe'âmet-i ħurûr ile mülzemiyyeti zühûr eyledi.

(21) Birisi daği El-Mevlâ 'Alâ'ü'd-dîni'l-Fenârî'dür. Manastır Medresesi'nden-şoñra (22) altmış aqça ile Murâdiyye, andan Burûsa kazâsı, andan 'Asâkir-i (23) Manşûre kazâsı virilüp on yıl taşarruf itdi. Ba'de'l-'azl müyâveme (24) elli aqça müsânehe on biñ aqça büyük oğluna, elli küçük oğluna, (25) kırk aqça ta'yîn ve İnegöl kazâsını evlâdına zamîme eylediler. [297b] (1) Sałtanat-ı Bâyezîd Hân'da Rûmili kâzî'askeri olup sekiz yıldan şoñra munfaşıl (2) ve yetmiş aqça ile mütekâ'id ve yılda on biñ aqça ta'yîn olunup Burûsa'da (3) evkâtını ders ve ifâde ve 'ibâdete şarf iderdi. Taħrîre meyli az olmağla (4) Kâfiye Şerhi'nden ve Ĥisâb'a müte'allık bir risâlesinden ħayri mü'ellefi kalmadı. (5) Zeyniyye Meşâyihi'nden Ĥacî Ĥalîfe'ye irâdet getürdi. Bir ħun kıllit-i mâlı mezkûr (6) olduğda ben ol zemânda bâde'-i câh ile sermest idüm. Muħâfazat ider (7) kimsem yoğ-idi, didi. Ĥuzûrdan biri bârî ħirü manşib alup edâ'-i (8) düyün itseñüz, didükde manşib 'avdet itse yanunca sükkeri bile 'avdet ider, (9) didi. Telâmizinden biri Muṭavvel kıra'atine şurû' idüp ħunde iki saṭrdan (10) ziyâde müyesser olmazdı. Fenn-i bedî'a geldükde şanâyi'-i bedî'iyenüñ her birine ebyât-ı Fârisiyye'den (11) emşile'-i keşire irâd iderdi. Ol tilmîzine çok Fârisî ebyât ħıfz itmişüz, (12) didükde 'Acem'den rücû' itdügümde maħfûzâtımı ta'dâd itmişdüm. On biñ ħazel vardı. (13) Bir ħun ħuzûr meclisine eyitmiş: "Cenâb-ı Ĥaḳḳ'dan üç murâdım var. Evinde vefât (14) idenüñ evveli olmağ ve marâzım mümtedd olmamağ ve îmânla ħatm olmağ." Dirler ki: (15) "Menzilinde kendüden muḳaddem kimse vefât itmedi ve

şalât-ı zuhrdan-şoñra marîz (16) olup ezân-ı ‘aşrla hatm oldı. Me’müldür ki üçüncü du‘ası daği maqbûl (17) olmuş ola. Toğuz yüz üç senesinde vefât eylediler.

Birisi daği (18) El-Mevlâ Muhammed Şâh-ı Fenârî’nün oğlu El-Mevlâ **Hasan Çelebî**’dür. Evkâtını ‘ilm ü ‘ibâdete (19) vakf itmiş-idi. Şiyâb-ı haşine giyüp elbise’-i haseneden ictinâb üzre (20) idi. Meşâyih-ı kirâm ile muşâhabet ve mesâlik-i şüfiyyeden behre-mend olmuşdı. (21) Halebiyye müderrisi iken Muğni’l-Lebîb okımağa Mışır’a vardı ve üstâdı (22) zâhr-ı kitâbına icâzet-i tāmme yazdı ve İbn-i Hacer telāmizesinden Şahîh-i Buḥârî (23) okıyup nakl-i hadîse mücâz oldı. Şoñra Hacc’a varup ba’de tekmîlî’l-menâsik (24) mu‘âvedet rāhına sâlik olup Rûm’a geldi ve yazduğı Muğni’l-Lebîb’i (25) Pâdişâh’a ihdâ itdi. Muḳaddemâ Telvîḫ Hâşiyesi’ni Sulṫân Bāyezîd ismine **[298a]** (1) yazduğından ṫârî olan inḫirâf-ı ḫâṫırları zâ’il olup (2) İznîk Medresesi’ni, şoñra Şahṫ Medârisi’nün birini irzânî buyurdılar. (3) Evkât-ı ḫamsede cāmi’-i şerife mülâzemet iderdi. ‘Amāmesi şemle, (4) libâsı ‘abâ idi. Şoñra seksen aḫça ile tekâ’üd iḫtiyâr idüp (5) âḫir-i ‘ömrine dek Burûsa’da ḫarâr eyledi. ‘Allāme’-i Teftāzānî’nün (6) Telvîḫ ve Muṫavvel’ine ve ‘Allāme’-i Cürcānî’nün Şerḫ-ı Mevâḫıfı’na ḫavâşî’-i (7) maqbûle ta’lîk itmişdür. Mu‘îd-i dersi, Seyyidî Çelebî rivāyet iderdi ki: (8) “Bir gün ḫıdmetlerine vardum. Kemâl-i ḫüzn ü endîşe ile bir kûşede (9) oturup tefekkür ider. Sebebinden şordum. Eyitdi ki: ‘Üç aydır (10) bir vechle zarar-ı mâlî müterettib olmadı. Ekâbirden mesmû‘umdur ki: zarar-ı (11) dünyeviyyeden sâlim olan, zarar-ı uḫreviyye ile mütezarrar olmaḫ muḫarrerdür. (12) ḫavfum oldur ki: âḫiretim emri muḫtell ola.’ Bu muşâhabetde iken (13) ḫıdmet-kârlarından biri gelüp ḫatırlarınun öldüğünü ‘arz idicek (14) ḫamd idüp şükrâne ol bendeyi âzād eylediler.”

Ol ‘aşruñ (15) ‘ulemâsından biri daği **İbn-i Mağnîsâ** dimekle şehîr olan Mollâ’dur. (16) Mollâ ḫüsrev’ün Ayasofya Medresesi’nde dānişmendi olup hücre (17) Dāru’s-Salṫana muḫâzîsinde olmağla şabâḫa dek iḫâd-ı sirâc (18) itdüğü Sulṫân Muhammed ḫân’uñ manzûrı olıcaḫ Mevlânâ ḫüsrev’e (19) telāmîzinün efzâli kim idüğünü su’âl buyurdıklarında Mağnîsâ Çelebîsi’ni (20) terbiye itdükde hücre falân hücre midür, diyü buyurdılar. Oldur, diyicek (21) ma’lûm-ı Pâdişâhî olup Maḫmûd Pâşâ Medresesi tamām olduḫda (22) tadrîsini aña ‘ināyet buyurdılar. Evvel dersde Mollâ ḫüsrev ve ḫaṫıbzade (23) ve ekşer-i ‘ulemâ’-i beled ḫâzır idiler. Ders tamām olıcaḫ

Mollā Hüsrev (24) terbiyesinde ifrâṭ idüp Rûm'da iki ders gördüm. (25) Biri, Muhammed Şāh-ı Fenārî'nün evvel dersi biri daḡı budur, didükde [298b] (1) Ḥaṭîbzade munḡabız olup aşḡābına eyitdi: “Ta'aşşubunı görüñ, ne gûne mübālaḡa (2) itdi. Ol dersün müderrisi Muhammed Şāh-ı Fenārî ve ḡārîsi Mevlānā Faḡru'd-dîn-i (3) 'Acemî idi. Bu dersün ḡārî ve müderrisi kimler idügi ma'lûmdur.” Şoñra, (4) Şaḡn müderrisi, şoñra İstanbul ḡazāsı, andan ḡazā'-i 'asker-i manşûre, (5) andan vezâretle ser-efrâz itdiler.

Bir seferden mu'âvedet hengâmında (6) bir beyt-i 'Arabî ma'nāsını viremeyüp istimhâl itmiş birinün ma'nāsına (7) tevaḡḡuf mı idersün, diyü 'itâb buyurup ol zemânda nişāncı olan Tâcü'd-dîn (8) Efendi'yi iḡzâr ve ma'nāsını istifsâr buyurdukda Tâcü'd-dîn 'ale'l-fevr (9) siyâḡ u sibâḡını oḡıyup ma'nāsını taḡḡîḡ idicek Pâdişāḡ, Maḡnîsâzade'ye (10) ehl-i 'ilmün tettebbu' ve ve ma'rifeti böyle gerek, diyü ta'rîz idüp ve ol ḡonaḡda ma'zûl (11) ve henüz tedrîse muḡtâcdur, diyü Şaḡn Medārîsi'nün birin tevcîh idüp müddet-i keşîrden şoñra (12) girü ḡazî'asker ba'dehü vezîr itdiler. Āḡir-i salṡanatlarında iki yüz aḡça vazîfe ile (13) müteḡā'id itdiler. Bir ramazân ḡavâşşı ile iftâra ḡâzırlanup ḡavâşşı (14) ṡa'āma başlayup kendüsi mizâcında fütûr var, diyü bir laḡza yatdukda (15) iḡtizâr ḡaddine gelüp ḡıdmetḡâr, ḡuzzâra ḡaber virüp anlar daḡı Sûre'-i Yâsîn (16) tilâvet idüp ḡâtîmesi ḡatm-i sûreye muḡârin oldı.

Birisi daḡı (17) Ümmü'l-Veledzade dimekle meşḡuru'l-mevālî Ḥüseyn'dür: Mevlānā Faḡru'd-dîn-i 'Acemî'nün (18) ümm-i veledin tezevvüc itmekle bu laḡab ile şöhret buldı. Şaḡn müderrisi idi. (19) Menzili, Edirneḡapusu Şāh-rāḡ'ında olmaḡla ba'z-ı evḡātda, Şāh-ı (20) 'ālem-güzere eyler iken ḡapusu önünde Mevlānā ṡurup selāmlayup (21) şerbet çekerdi ve Pâdişāḡ ṡurup içerdi. Bir kerre sefere teveccühlerinde (22) 'ulemā müşāya'a iderken Mevlānā bile didi: “*Yā eyyühe'llezîne āmenü āminü* ne (23) dimekdür?” diyü Pâdişāḡ su'âl itdükde Mevlānā: “Ḥalfünüzde olan ṡabl (24) düm düm diyüp cevâb viriyor. İkinci “*Āminü, dümü 'ale'l-îmân*” dimekdür.” (25) didüğünde ḡarîn-i taḡsîn-i Pâdişāḡî oldı. Ammā umûr-ı dünyeviyyeden ḡāfil [299a] (1) idi. Ḥattâ bir gün medresesini bulamayup ḡacâletle dönüp evine gelmiş. Bir gün (2) Pâdişāḡ Ḥâzretleri'nün yed-i mü'eyyedlerin taḡbîl iderken keff-i pür-şereflerin ṡutup (3) Bu neye işâretdür, didükde Ayaşofya Medresesi'n 'ināyete işâretdür, (4) dimiş. Pâdişāḡ ḡüsn-i

intiḳālını pesend buyurup medrese³-i mezbüreyi virmişler. (5) Zîrâ keff-i eyâdî şüfiyye sofiluĝla mevşûf olduĝudur.

Biri daĝı (6) El-Mevlâ Muşrifzade'dür: Balıkesiri müvelledidür. Müderris olduĝdan-şoñra Sulţân (7) Bâyezîd Hân'a mu'allim ve şoñra, a'mâ oldu. Fevt olunca şeref-i qurblarından (8) mehcür oldu.

Ve minhümü'l-Mevlâ Yaraluca Muḫyi'd-dîn: Edirne ve Burûsa'ya ḳâzî, (9) ve Bâyezîd Hân'a mu'alim, şâniyen yine Edirne ḳâzîsi olduĝdan-şoñra iki yüz (10) aḳça ile tekâ'üd itdi. Şerḫ-ı 'Aḳâyid'e ḫâşiyesi vardur.

Ve minhümü' (11) l-Mevlâ Muḫammedü's-şehîr Bekebelüzade: İki hemşiresi var idi. Birin Sinân Pâşâ (12) alup Muḫammed Çelebî nâm veledi olup Maḫmûd Pâşâ Medresesi'nde müderris ve ba'z-ı (13) bilâda ḳâzî ve mütekâ'id olup şebâbda iken vefât itdi. Bir kızın daĝı (14) Kemâl Pâşâ oĝlı Süleymân Çelebî alup Aḫmed Şâh nâm oĝlı toĝup (15) Kemâl Pâşâzade dimekle iştiḫâr bulup taşânîf-i meşhûresiyle kütübḫâneler (16) toldı.

Ve minhümü'l-Mevlâ Eş-Şehri bi-Vildân: Sulţân Bâyezîd 'ahdinde Anaḫolı (17) ḳâzî'askeri olup Edirne'de olan nâ'ibi manşib-ı taşarruf itmemişken (18) fişḳdan men'e muḫzır gönderüp imtinâ' idicek nâ'ib bi'z-zât varup (19) ol daĝı nâ'ibüñ başını yarmış. Bu ḫâdiş Sulţân Muḫammed'e ma'rûz olıcaḳ (20) taḫḳîr-i şer' eyledi, diyü siyâsete fermân itmiş. Her çend vüzerâ şefâ'at (21) itmişler, mecâl olmayup Mevlânâ Vildân isti'fâ itdükte daĝı mesmû' (22) olmayıcaḳ Mevlânâ eyitdi: "Nâ'ib, meclis-i ḳazâdan ĝazab ile ḳalkmaĝla (23) mesned-i ḳazâdan sâḳıḫ olmuşdur. Mazrûb olduĝı ḫinde ḳâzî (24) degüldür ki taḫḳîr-i şer' lâzım gele ve ḫall-i ḳatline fetvâ virile." didi. (25) Pâdişâh bundan-şoñra sükût buyurdılar. Âḫir, vüzerâ Dâvûd Pâşâ'yı [299b] (1) şükr-i ḫalâş edâsıyçün dest-büs itmege getürdüklerinde zarb-ı 'anîḳla te'dîb (2) buyurdılar. Dört ây ḫaste oldu. Sulţân Bâyezîd Devri'nde vezîr (3) olıcaḳ Sulţân-ı Ğâzî'ye du'âlar idüp ol zarbı beni irşâd itdiler. (4) Bu devlete te'dîb ile vuşûl buldum, dir idi.

Ulemā³-i Devlet-i Muḥammediyye'nün (5) biri daḡi El-Mevlā Seyyid Aḡmed Pāšā İbnü'l-Mevlā Veliyyü'd-dīn'dür: Burūsa (6) Murādiyyesi'nde müderris, sonra Edirne'ye kâzî, ba'dehū mu'allim-i Sulṭān oldu. (7) Leṭāfet-i širi mešhūr ve müsellemler-i cumhūr olmaḡla maḡabbeti zāmīr-i šāhī'den (8) cāy-gīr olmaḡla vezīr idindiler ve ba'z-ı esbāb-ı mūcibe iktizāsıyla (9) 'azl itdiler. Tīre ve Anḡara ve Burūsa begi iken toḡuz yüz iki (10) senesinde vefāt idüp Burūsa'da bināsı olan medresesinde (11) medfūndur. 'Ömründe nisā šoḡbeti itmemišdür. Ḥvāce buyurmušlar ki: (12) "Edirne etrāfını Aḡmed Pāšā ile seyr iderken benden cimā' lezzetin (13) istifsār eyledi. Ben daḡi ḡālet-i zevḡıyyedür. Ta'bīr ile beyān (14) olunmaz, didüm. Niçün olunmaya, diyü inkār idicek Siz 'aselūn ṡa'mını (15) beyān idūn görelüm ne-vechle ta'bīr idersüz, didüm. 'Aczine i'tirāfla (16) kelāmını tašdīḡ itdi. Bildüm ki tecerrüdi 'inne ibtilāsından imiš. (17) Dīvān-ı eš'arı āb-ı revān gibi cārīdür. Nazm-ı 'Arabī'ye daḡi (18) kādīr ve ma'nā-perverlükde nazīri nādīrdür.

Birisi daḡi (19) İbrāhīm Pāšā'dur: Ata vü ecdādı vezārete šu'ūd idegelmišlerdür. (20) Vālidī Ḥalīl Pāšā, mazhar-ı ḡāzab-ı Sulṭān Muḥammedī olduḡda bu daḡi (21) Edirne ḡāzasından ma'zūl ve nazar-ı ḡāzab ile maḡzūl olup (22) āḡir, i'ānet-i erkān ile mütevellī³-i evḡāf-ı Yıldırım Ḥān olmuš-ıdı. (23) Mevlānā Kirmāstī, Burūsa kâzīsı iken teftīš idüp ve der-i devlete (24) 'adem-i istiḡkākını 'arz ile 'azl itdürdi. Varduḡça zülle dūšup (25) sevk-ı iḡtisābını iḡtiyār itdi. Bir mertebeye vardı ki: atını [300a] (1) kendüsü iderlerdi. Terāküm-i ehvāle aḡvāli diger-gūn olup (2) dünyādan el çekdi. ṡarīḡa³-i Zeyniyye'de Ḥācī Ḥalīfe'nün dāmen-i (3) iršādına yapıšdı. 'Adāsı ile mecnūn olup Burūsa Bīmāristānı'nda (4) 'ilāc olunur, diyü Serīr-i A'lā'ya 'arz itmišler. Bir gün Burūsa (5) yaylaḡındaki šavma'aya šeyḡ'le varup 'ibādet iderken šeyḡ, (6) šūfīlerūn birisi ile atını gönderüp İbrāhīm Pāšā sūvār olup (7) šeyḡ maḡzārına geldi. šeyḡ buyurdi ki, atından inmeyüp yanlarına gele. (8) Ol-daḡi ḡarīb gelüp emr-i šeyḡ'le nüzūl eyledi. šeyḡ bir post (9) döšeyüp yanında iclās itdi. İbrāhīm Pāšā eyitdi: "Me'mūldür ki, (10) himmet-i šeyḡ'le zīkr-i cemīlimüz āvāzesi ceres-vār ḡubbe³-i devvāri memlū (11) ide. šeyḡ daḡi ümmīddür ki öyle ola, didi ve buyurdi ki: (12) "Yarın inšā'allāḡ İstanbul'a var. Sulṭān Bāyezīd cānibinden (13) ḡāfil olma." Hemāndem ellerin öpüp du'āları ile İstanbul'a gitdi. (14) šehre girdükde Sulṭān Muḥammed Ḥāzretleri ile yolda mülāḡī oldu (15) ve yoluñ bir cānibinde edeb üzre ṡurdi. Ol

Pādişāh'ıñ (16) havāşş-ı huddāmı ile gāhī piyāde-revlük mu'tādı idi. İbrāhīm (17) göricek Hālil Pāşā oğlı degül misün, diyü su'al itdükte ol (18) bende'-i nā-çizüm, didi. El-ħamdüli'llāh cününüñ zā'il olmuş. İrte, Dīvān'a (19) gel, diyü buyurdılar. İrte şabāh vüzerā Dīvān'a geldüklerinde Şāh-ı (20) Kerem-penāh buyurdılar ki: "Hālil Pāşā oğlı gelmiş. Murādı ne idügin (21) isti'lām idüp Serir-i A'lā'ya 'arz idüñ. Vüzerā çıqıp (22) ne manşib istediğün su'al itdüklerinde Şeyh'ıñ vaşiyeti üzre (23) 'amel idüp Şehzāde Bāyezid Hān'ıñ tahtı olan Amasiyye'nüñ (24) kazāsın istedi. TekrİR-i su'al itdiler. Yine ol cevābda muşır olup (25) Pāye'-i Serir-i A'lā'ya 'arz itdiler. Pādişāh ta'accüb idüp [300b] (1) buyurmuşlar ki: "Henüz cününüñ zā'il olmamış. Menāşib-ı 'āliyyeden her ne istese (2) virmek muqarrer idi. Çün ol mertebeye mütesellİ imiş. Diledüğü manşibı virdüm." (3) diyü buyurdılar. Amasiyye'ye varduğda 'ālem-i h'ābda görür ki: Sulţān Bāyezid (4) bir file süvār olup kendüsini ardına bindirmiş. Bīdār olup irtesi, (5) dest-būs için meclis-i şeref-bağşlarına varıcağ buyurmuşlar ki: "Bir manşibı ihtiyār (6) itdüğünüz mağzā bizüm hātırımız için idüğü ma'lüm olmuşdur. İnşā'allāh (7) bu vaz'ıñ mükāfātı aħsen-i vech ile şüret-pezir ola. Çok zemān (8) geçmeyüp Serir-i Salţanat'a cülüsları perde'-i ğaybden çihre-nümā olıcağ va'd-i (9) sāliflerin ilcāz ve Mevlānā'yı rütbe'-i vezāretle ser-efrāz eylediler. Mevlānā (10) Kirmāstī, İstanbul'da bulunup tehniyyet için gerçi menzillerine vardı. (11) Ammā havf-ı ihānet ile lertzān idi. Mülākāt idicek bir vechle ikrām (12) gördi ki, havfı hayāta mübeddel oldu. Şehāsı bir mertebede idi ki, (13) her gün altı yüz faķir maţbahından ta'am alurlardı. Sekiz biñ aqçadan (14) ğayri nağd-i istihlāf itmemişdür. İnebahtı Seferi'nde vefāt itdüğü (15) hılāl-i dāsitānda zikr olunur, inşā'allāhü te'ālā.

Birisi dağı El-Mevlā (16) Muştafā bin Evħadü'd-dīni'l-Yārħişāri'dür: H'vācezade telāmizesindendür. (17) İstanbul'da Murād Pāşā, andan-şoñra Şaħn müderrisi olup 'ahd-i Bāyezid Hān'da (18) on yıl 'ale'l-istimrār İstanbul kızı olup toquz yüz on bir (19) senesinde fevt olup İstanbul'da binā itdüğü mescidi civārında (20) medfūndur. İbtidā, kazādan imtinā' idüp Sulţān Bāyezid Hāzretleri (21) haţt-ı şerifleriyle mektüb göndermeyince kabül eylememiş-idi.

Ve minhümü' (22) l-Mevlā Yūsufu'l-Kirmāstī: Ba'de tayyi'l, Medāris-i Şaħn'dan şoñra Burūsa ve İstanbul'a (23) kızı olmuşdur. Bir gün mescidde iken pāşā

da'vet eyledi. Giydügi (24) eşvâb ü destârı ile vardı. Pâşâ'dan inkâr ihsâs idicek (25) sebebini beyân itdi. Pâşâ dağı, Pâdişâh'a 'arz idüp cevâ'iz-i seniyye [301a] (1) gönderildi. Binâ itdügi mektebde medfûndur.

Ve minhümü'l-Mevle's-şehîr bi-Fenârî: 'Alî Tûsî'den (2) telemmüz idüp Şah'n'dan-şoñra Burûsa kâzîsı ve şoñra Anatolı kâzî'askeri, şoñra (3) seksen akça ile tekâ'üd eyledi. İnşâ-i 'Arabî'de yed-i tûlâsı var idi. (4) Şerh-ı Miftâh'a hâşiyesi vardır.

Ve minhümü'l-Mevlâ HAKİM KUTBÜ'D-DİNÜ' (5) I-Kirmânî: Mülük-i 'Acem'e vezîr ve şoñra Rûm'a gelüp Sultân Muhammed 'ahdinde (6) yevmiyesi beş yüz ve şehriyyesi yigirmi biñ 'Osmânî idi. Tabâbetle teğarrüb (7) bulup toğuz yüz üç senesinde fevt olmuşdur.

Biri dağı HAKİM YA'KÛB'dur: (8) Tıbbda mahâreti kemâlde idi. Yahüdî iken İslâm'a gelüp defterdâr, (9) şoñra vezîr olmuşdur. Muhammed Pâşâ-yı Karamânî hased idüp Pâdişâh'ıñ eyyâm-ı (10) marazında HAKİM-i Lârî'yi istiğdâm itdi. Pâdişâh HAKİM YA'KÛB'dan isti'lâc (11) itdükde gördi ki: mizâc kabûl-i 'ilâcdan sâkığ olmuş. Müsâhele itdi. (12) Hark-ı 'adî mertebesinde ba'z-ı mu'alecâtı Şekâyık'da meşûrdur.

Biri dağı (13) El-Mevle'z-Zâhid Altuncızâde'dür: Şeyh-i nûrânî ve 'arif-i hikmet-i Lokmânî idi. (14) Ayda bir kere, Hâzret-i Risâlet-penâh'ı, şalla'llâhü 'aleyhi ve selem, 'âlem-i rû'yâda gördügi (15) mervîdür. Ma'rifet-i a'sâbda bî-bedel ve hark-ı 'adeye karîb 'ilâc ile (16) mükemmel itdi.

EL-MEŞÂYİHU'L-KİRÂM Fİ ZEMÂNİHİ

(17) El-Ârifî bi'llâhi bi-nûri'l-yakîn, Eş-Şeyhu's-şehr bi-Âk Şemsü'd-dîn: Dımışk'da mütevellid (18) olup vâlidî ile Rûm'a gelüp tekml-i 'ulûm itmişdür. Şeyh Şahâbü'd-dîn-i (19) Sühreverdî neslindendür ki, Şiddîk-ı Ekber'e muntehî olur. 'Osmâncık (20) Medresesi'nde müderris olmuşlar.

Sultân Bâyezîd 'ahdinde kâzî'asker (21) olan İmâm-ı 'Alî naql itmişler ki: "Bâbâm, Hâcî Bayram hıdmetine (22) terğib iderdi. Hâcî Bayram Hâzretleri, umûr-ı

fuḳarā vü mesākīn (23) ve edā³-i deyn-i medyūnīn için kesren li'n-nefs deryūze itdüğine Aḳ (24) Şemsü'd-dīn inkār üzre olmağın meyl itmeyüp Şeyḫ Zeynü'd-dīn-i Ḥāfī (25) Ḥāzretleri'ne vuşūl 'azīmeti ile diyār-ı Ğarb'a müteveccih oldu. Ḥaleb'e [301b] (1) varıcaḳ 'ālem-i ḫvābda görür ki: gerdeninde bir zencīr var, ucı Anḳara olan (2) Ḥācī Bayram elinde. Hemān vāḳı'adan mütenebbih olup dönüp girü 'Oşmāncığa (3) geldi ve İmām-ı 'Alī vālidine buluşup Ḥācī Bayram ḫıdmetine müteveccih olmuşlar. (4) Meger ol ešnāda Ḥācī Bayram'uñ burçaḳ imecisi var imiş. Aña rāst (5) gelürler. Ḥācī Bayram iltifāt itmeyüp sāyir mürīdler ḫıdmetinde müşāreket itdi. (6) Bir laḫzadan şoñra kār-gerlere ta'ām getürüp her yere tevzī' itdiler. Köylünüñ (7) kilābına daḫi bir miḳdār aş dökdiler. Ḥācī Bayram, Şeyḫ'e girü iltifāt (8) itmeyüp ta'āmına teklīf itmedi. Şeyḫ daḫi bī-teklīf, ol kilāba dökilen (9) ta'ām yanına çökdi. Ḥācī Bayram ol şāfī-derünüñ bu inkisārın (10) göricek ey kūsec, berü gel; bizi tamām alduñ, didi ve kendü sofrasına (11) getürdi. Andan irşādına meşḡūl olup az zemānda ḫayy-i merātib-i 'āliyye (12) itdürdi. Müdāvemmet-i emrāz-ı bedeniyye itdügi gibi mu'ālece³-i a'rāz-ı rūḫiyye (13) daḫi eylerdi. Ma'rifet-i ḫavāşş-ı a'sābda dārūḫāne³-i ḡayb-i ḫakīminden mülhem (14) idi."

Fenn-i tıbbda te'lifātı vardır. Birāderzadeleri Amasiyye Müftisi (15) Pāşā Çelebī, Mışrlu Oğlı Şeyḫ 'Abdu'r-Raḫīm'den naḳl ider ki: Ḥalīl Pāşā Oğlı (16) Süleymān Çelebī, 'ahd-i Murādiyye'de ve vālidini vezāretünde ḳāzī'asker idi (17) ve birāderi İbrāhīm Pāşā, Edirne ḳāzısı idi. Ḥaste olup mu'ālecāt-ı (18) eḫıbbā kār-ger olmayıcaḳ Ḥalīl Pāşā, Şeyḫ'i da'vet eyledi. Şeyḫ daḫi icābet (19) idüp Mışrlu Oğlı'nı hem-rāh itdi. İçerü girdükde gördi ki: (20) Süleymān Çelebī'nüñ za'fı ḳuvvetde ve eḫıbbā³-i Sulḫānī eḫrāfın alup tertīb-i (21) edviye itmekde. Şeyḫ Ḥāzretleri, eḫıbbādan ne marāza 'ilāc idersüz, diyü (22) su'al itdi. Anlar daḫi bir marāz ta'yīn itdiler. Buyurdı ki: "Bunlara (23) sersām 'ilācı gerekdür." Eḫıbbā inkār idüp biz ḫilāfını teşḫiş (24) itdük idi. Siz idüñ, diyüp rencişle gitdiler. Mışrlu Oğlı eyidür ki: (25) "Henüz marīzuñ aḫvālını tafahḫuş itmemişken ta'yīn-i 'arīza idüp [302a] (1) eḫıbbā teḫaḫḫu'esine iḳdām itdüğinden müteḫayyır oldum. Pes hemān devāt (2) ve ḳalem getürdüp ba'z-ı edviye esāmīsini yazup ihzār itdürdi (3) ve tertīb idüp 'ilāc itdi. Hemān-sā'at eşer-i şıḫḫat zāhir oldu. (4) Menzilinden çıkıcaḳ baña eyitdi: "Eger sükūt ideydüm, marīzi helāk (5) itdiler idi. Ḥikmetde Loḳmān-ı zemān ve nefes-i müteberreki, emrāz-ı ḳalbiyye (6) ve rūḫāniyyeden sebeb-i amān idi."

Hikāyet olunur ki: (7) Ebu'l-Fütūh ve'l-Megāzī Sulṭān Muḥammed Gāzī, İstanbul fetḥine teveccüh (8) buyurdıklarında Şeyḥ Ḥazretleri'ni ve Aḳbıyık Ḥazretleri'ni gāzāya bile (9) iletmişlerdi. Elli dört gün leyl ü nehār ḥişārı dögdiler. Niçe yerden (10) burc u bārūsın yere dökdiler. Freng keşîşleri imdād için gelmekle, (11) zafer müyesser olmadığı hengāmda Veliyyü'd-dīn Oğlı Aḥmed Pāşā'yı (12) Ḥişār'a, zafer müyesser ve muḳadder midür, diyü istiḥbār için Şeyḥ Ḥazretleri'ne gönderdiler. (13) Ol Büzürg-vār Ḥazretleri'nüñ lafz-ı dürer-bārından bu feḥvā-yı meserret-iḥtivā (14) şadır oldu ki Ḥaḳḳ Te'ālā; Cevād-ı Muṭlaḳ ve ḥişār-ı gerdünuñ ḳabz-ı (15) 'āmmına nisbet peşşe ḳadar ḳadri olduğu muḥaḳḳaḳdur. Bir ḥişār ḥarbinüñ (16) ne-ḳadar i'tibārı ola ki Şāh-ı Dīn, bunca mücāhidīn ile fetḥine (17) dāmen-i der-miyān olmuş-iken dāmen-i murāda dest-i ictihādları irmeye (18) ve fetḥi ile 'anede'-i 'abede'-i ešnāmuñ kesri müyesser olmayup şayd-ı merām-ı (19) maṭlab ile ḳabzā'-i iḳtidāra girmeye. Çün bu işāret-i pür beşāret, (20) Pādişāh-ı Ḥilāfet-penāh dergāhına vuşul buldı. Ḳanā'at gelmeyüp (21) resül-i mezbürü isti'lām-ı fetḥ için tekrār gönderdiler. Şeyḥ Ḥazretleri (22) cevāb-ı şāfi muṭālebesin göricek murāḳabeye varup eyitdiler ki: (23) "İnşā'e'r-Raḥmān, yarın şubḥ-ı şādık deminde falān maḥallden ḥişāra (24) yürüyüş ola. İzn-i Ḥaḳḳ'la fetḥ-i bāb-ı zafer, müyesser olup sūr içinde (25) āzān-i sāmi'īn, şadā-yı ezān ile ṭola. Sen daḫi ol zemān [302b] (1) Pādişāh ile hem-'inān bulunasın." Ve bi'l-cümle her ne buyurdılar ise bi-'ayniḥi vuḳū' buldı (2) ve maḥabbetleri ile Pādişāh-ı 'Ālī-cāh'ıñ serāçe'-i dil-āgāhı ṭoldı. Şeyḥ'īñ (3) ba'z-ı evlādı dimiş ki: "Ta'yīn itdükleri vaḳtün ḥulūlī karīb olup (4) henüz emārāt-ı fetḥ zuhūr itmedügi cihetden gāyetle muḳtarib olup ḥaymelerine (5) vardum. Gördüm, ḳapusın bend idüp ḥıdmet-kār bekler. Ḳaşd-ı duḥul itdüm. Men' (6) eyledi. Şeyḥ böyle buyurmuşdur, didi. Ben daḫi çāderün bir kūşesinden (7) nihānī nigāh itdüm. Gördüm ki, başını açup secdeye varmış ve cebīn-i (8) mübīnin turāba sürüp girye-künān, dānā-yı rāz dergāhına niyāz ider. (9) Henüz başımı çekmemiş iken secdeden ḳıyām idüp ve kefflerin mübārek (10) çihresine sürüp el-ḥamdüli'llāh fetḥ müyesser oldu, didi. Ben daḫi ḳal'a ṭarafına (11) nigāh itdüm. Gördüm, gāzīler ta'yīn olınan maḥallden yürüyüş idüp dervāzeyeye (12) fetḥi bāz itmişler. Vaḳt-i ma'ḥudda peyker-i zafer meşhūd olıcaḳ Pādişāh Ḥazretleri (13) hem-'inānları olan Veliyyü'd-dīn Oğlı Aḥmed Pāşā'ya buyurmuşlar ki: (14) 'Bu fetḥ-i cedīd sürüründen ol zamīr-i şafā-şifātı mir'āt-ı tecelliyyāt-ı esrār (15) olan büzürg-vāra muḳārenet-i ḥubürü ziyādedür." diyüp 'aḳab-i fetḥde ol (16) şāh-ı cihān-penāh dervīşāne vaz'la varup irādet göstermişler

(17) ve h̄alvete girmek irāde buyurmuşlar. Şeyh'den 'adem-i rızā fehm idicek (18) izhār-ı inkisār idüp buyurdılar ki: “Acebdür isti'dādı nā-ma'lūm (19) Etrāk irşādına inhimāk idersüz. Bize gelicek terbiyeden i'rāz idüp (20) ricāmuzdan iğmāz idersüz.” Şeyh eyitdi: “Dervişlikde olan salţanatı (21) zevk idicek umūr-ı salţanata taqayyüdden el çekmeñ lāzım gelür ve memleket (22) emri ihtilāl bulur. Ol taqdırce hem siz ve hem biz vebāle girmek görünür. (23) El-ḥamdüli'llāh irşād-ı İllāhī terbiyeñüz emrini tekmiñ itmişdür. Selāţine lāzım olan (24) şalāh ve 'adlden 'udül itmekdür ve şer'ci şerife ittibā' ve 'aḳāyid-i (25) vāhiyyeden imtinā' itmekdür. Bu şıfāt-ı ḥamīde ve eṭvār-ı pesendīdeden **[303a]** (1) eyü meslek olmaz.” didi. Pādişāh Ḥāzretleri, Şeyh meclisinden tesellī'ci ḥāţır ile (2) bār-gāhlarına gitdiler ve Şeyh'e iki biñ altun gönderdiler. Şeyh Ḥāzretleri (3) ḳabül itmeyüp yine dönderdiler ve ol gice Şeyh Ḥāzretleri'ni şülüş-i leylde (4) da'vet idüp şabāh olunca şoḫbet-i nihānī itdiler. Şalāt-ı şubḫı Şeyh'le (5) edā idüp evrādların istimā' itdiler. Ba'de'l-ferāğ Ḥāzret-i Ebī Eyyüb Enşārī (6) rażıya 'anhü'l-Bārī mezārı ta'yīnini iltimās itdiler. Şeyh daḫi ḫalvetine varup (7) teveccüh itdi. Ḥālen ḳubbe'ci refī'aları binā olınan maḫalli mükāşefe'ci şadıḳa (8) ḳuvvetiyle ta'yīn idüp 'alāmāt-ı 'adīde beyān eyledi. Zıkr itdügi emārāt (9) bir bir bulunup 'alā vechi't-ta'yīn ol mezār-ı şeref-ḳarīn zuhūra geldi. Cāmi'a (10) ḫucurāt-ı Şeyh Ḥāzretleri'nüñ aşḫābı niyyeti ile binā buyurulmuş. Şeyh Ḥāzretleri vaţanlarına (11) gitmege isticāze idicek, medrese eylediler. İcāzet-i Pādişāhī ile (12) vaţanı olan Göynük ḳaşabasına teveccüh idüp İstanbul Deryāsı'nı (13) geçdükte bir semend-i dil-pesende rāķib-i sipāhiye mülāķi olur. Ol (14) şahş, Şeyh'e iltifāt itmeyüp istikbār ile güzer ider. Meger Şeyh (15) Ḥāzretleri, ol esbe meyl itmiş. Hemān-dem ol süvār dönüp (16) atından inüp Şeyh'ñ ayağına yüz sürüp ol esbi piş-keş (17) itdi. Şeyh Ḥāzretleri hezār-ibrām ile rām olup oḅlı (18) altında olan atı sipāhiye virüp oḅlunu sipāhi atına (19) süvār itdi. Bu mu'amelenüñ ḫikmeti isti'lām olıncaḳ eyitdi ki: (20) “Bir kerīm efendinüñ bendesi müddet-i medīde ḳapusunuñ efgendesı olup (21) dāyimā iṭā'atında olsa bir gün efendisinden bir ḫaḳır nesne (22) dilese diriğ ider mi? Benüm daḫi şu atı göricek göñlüm meyl (23) itdi. 'Ālimü's-serāyir ol şahşın ḳalbine bu ḫāleti ilķā itdi. (24) Anuñ-içün dönüp böyle eyledi.”

Āḫir-i 'ömrine dek Göynük'de sāķin (25) olup anda medfün olmuşlardır. Üzerlerine ḳubbe'ci refī'a **[303b]** (1) yapılup 'aẓīm ziyāret-gāhdur. Taşavvufda Risāletü'n-Nūr ile meşḫūr (2) muşannefi ve def'i maṭā'in-i şofıyyede risālesi ve tıbbda

mücerrebâtını cāmi‘ (3) Kitāb-ı Nāfi‘i vardır. Evlādına vaqf itdikleri Kāfiye Mutavassıtı’nuñ (4) zahrına:

“Vaqfun Hāze’ş-Şerhi’l-Mutavassıtu Li’l-Kāfiye Muhammed bin Hamze’l-mülekkabu (5) bi-Akşemsü’d-dīni’ş-şūfi’l-Hanefiyyi’r-Rūmiyyi ‘alā ebnā’ihi’t-ṭayyibīn. Şümme (6) ‘alā ebnā’i ebnā’ihī ḳarnen ba‘de ḳarnin ve neslen ba‘de neslin ilā inḳırāzıhim. (7) Şümme ‘ale’l-‘ulemā’i’ş-şulehā’i’l-muhtācīne mine’l-‘ulemā’i’l-lezīne leysū Ḳuḫātin (8) ve lā Nüvvābihim ve lā men yete‘alleḳu bi-him ve hüm ḫarāmiyyūne fī şūrati’l-‘udūli (9) fī zemāninā ve yekūnū’l-mütevellī li-hāze’l-vaqfi eşleḫa’l-mevḳūfū ‘aleyhim. Fe-men Beddelehū (10) başde mā semī‘ahū fe-‘aleyhi la‘netū’l-melā’iketi ve’n-nāsi ecme‘īn.”

Şeyḫ’iñ (11) Nūru’l-Hüdā nām bir küçük oğlu var idi. Meczūb idi. Ümerādan (12) bir sūd atlasū’l-vechi gördükde bu ‘avratdur, er degüldür, didi. Beg eyitdi: (13) “Efendi, du‘ā eyle şakālum bitsün. Nisā şureti benden gitsün.” Hemān-dem (14) ol meczūb, āb-ı dehānun eliyle alup ol kimesnenüñ yüzine (15) sürdi. İstanbul’a gelicek şakalı bitdi. Hattā bisāt-ı būs-i Pādişāhī (16) iderken Pādişāh vüzerāya buyurmuş ki: “Bu ādemiñ şakalı ne-vechle (17) bitmişdür? İstifsār idüñ.” Su‘āl eyledükde mā-veḳ‘adan ḫaber viricek (18) Pādişāh istiḡrāb idüp ol meczūb için evḳāf-ı keşire (19) ta‘yīn buyurdılar. Hālen Şeyḫ’üñ evlādı taşarrufundadır. Şeyḫ’iñ on iki (20) evlādı var idi. Bir gün cümlesi bir meclisde ḫāzır iken (21) Şeyḫ nazar idüp el-ḫamdüli’llāh, dimiş. Ol meczūb eyitmiş: “Sebeb-i ḫamdiñiz (22) ben bildüm.” Şeyḫ; nedür, diyicek ḫazret-i ḫaḳḳ bunca evlād virmiş iken (23) ḫiçbirine muḫabbetiñiz olmadıdır. Şeyḫ ḫazretleri taşdıḳ ve istiḫsān (24) buyurmuşlar.

Birisi daḫi Eş-Şeyḫ İbrāhīmü’l-‘Aṭṭāru’l-Amasiyy: Ḥündī (25) Ḥatun müderrisi iken Şāfi‘i olmaḫla terk itdi. Erdebīl meşāyihine [304a] (1) ‘āzim iken Akşemsü’d-dīn’e varup ḫalvet ve iḫyā buyurdukda ol gice dört-yüz vāḳı‘a (2) gördi. Nisyānı ziyāde iken unutmadı. Her gice Şeyḫ, buña ifṭār için müstevfā (3) ta‘ām ve bir desti şu gönderürdi. Sāyir rufekāsı ta‘ām ve şarābdan ictināb üzre (4) olmaḫla kendüde ḫayvāniyyet galebesin fehm idüp irtesi gelen ḡdāyı almadı. (5) Ammā zebūn olup sāyir eyyāmda bulduḫı ḫālātı kem idicek Şeyḫ mütenebbih olmayup (6) ‘itāb-künān eyitdi: “Ḥūd-rāyluḳ sālīk işi degüldür. Ṭabībūñ seni gözlemez mi? Senüñ (7) meşrebūñ bunu

anlaruñ meşrebi anı iktizā ider.” diyüp ol gün ol ta‘āmuñ ba‘zını (8) gönderdi. Seksen yedinci gice Berāt Gicesi idi. Göñlüm bir şahan cerb pilāv özeldi, (9) dimekle hemān Şeyh da‘vet idüp elime bir şahan cerb pilāv virüp hiçāb itme, (10) yi, didi. Ben-daħi bir dāne kıomayup ārzūmı def’ itdüm. Ol gice ħalvetden (11) ħurūca destūr virdi, diyü ħikāyet iderdi. Gülzār-ı Kitāb, anuñ te‘līfidür. (12) Sekiz yüz seksen yedi tārīhinde dār-ı beķāya riħlet itmişdür.

Ve minhümü’ (13) l-‘ārifü bi’l-esrāri me‘a’s-sürür ve’ş-şafā Şeyh Ebu’l-Vefā: Evvelā tārīķini (14) Edirne’de Debbāğlar İmāmı Muşliħu’d-dīn Ĥalīfe’den görmüşler. Şoñra anlar (15) işāreti ile Şeyh ‘Abdü’l-Laťif-i Kıudsī ħıdmetine varup ħulefā’-i (16) ‘izāmından olmuşlar. Zāhir ve bāħın ‘ulūmı cāmi‘ mevā‘iz-i şerīfeleri (17) ‘ıtr-ı mecāmi‘ idi. Ehl-i dünyāya iltifātları kem ve nā-ehline maħabbetleri (18) muħkem idi. Evāħir-i ‘ömrlerinde ‘uzletleri ziyāde ve inķıtā’ları (19) fevķa’l‘āde olup ħalvetĥānelerinden ħurūcları mütevaķķat idi. (20) Kıapularında erkān-ı kibār intizār iderler idi. Şalāt-ı mefrūzayı (21) āħir-i vaķtde edā idüp imāmet iderler idi. Te’ĥīrden su‘āl (22) idenlere bizüm gibi kāhiller namāzı böyle olur, dir idi. Ammā (23) Emīr-i Buħārī Ĥazretleri buyururlar imiş ki: “Bize naķl olınan bu ki: biz (24) işārete muntazır bendeyüz. Ne zemān emr ü işāret olursa ol (25) zemān imtişāl iderüz. Ĥanefiyyü’l-Mezĥeb iken cehren besmele ve celse’-i istirāħat [304b] (1) itdüklerine Gūrānī ve ekşer, ta‘n itdiler. Ammā Sinān Pāşā cevāb (2) virmişdür: Tafşil bu ki: kıuvvet-i riyāziyye ile bir ĥālet gelmiş ola ki, (3) bu iki mes’elede ĥaķķ böyle idüğine i’tikād ile müctehid olmuş ola. (4) Görmez misüz ki, ba‘z-ı e’imme’-i Ĥanefiyye niķe mes’elede İmām-ı A‘zam’a (5) muħālefet itmişlerdür. Anlardan birinüñ kütüb-i Ĥanefiyye’de bir za‘if kıavli bulunursa (6) ‘amel dürüst olur. Ba‘id degüldür, aña daħi kıavl var ola. Zāhir ve bāħında (7) kāmil bir ‘aziz ki bu kıadar muħālefetde ne gāvga çekilür? Kim ta‘n iderse maħz-ı (8) ta‘aşşub ve cehāletündendür. İntehā kelāmühü, sefer-i Ĥacc iderken gemilerin Freng alup (9) hemşire ve ba‘z-ı aşĥābıyla Rodos’a esir oldılar. Şoñra Kıaramānoğlı (10) İbrāħim Beg Freng’den şatun alup ĥalāş itdiler. İstanbul’da (11) cāmi‘ ve ĥānegāħları var. Merķad-i müteberrekleri ‘ālī ziyāret-gāħdur. (12) Sekiz yüz toķsan altı senesinde dāru’l-beķāya irtikā itmişlerdür. (13) “*İlā rahmeti Rabbihī*” tārīħ-i vefātları vāķı‘ olmuşdur. ‘Arabī ve Fārisī ve Türkī (14) belīg eş‘arı çoķdur. Fenn-i nücüm ve müsīķide mahāretleri olup üşül (15) ve maķāmāt üzre bağlanmış zikrleri ĥālet-engizdür. Vaz‘-ı evfāķda (16) ĥüd

nādire²-i āfāk idi. Hāşīye³-i Tecrīd'e hāşiyeleri görülmüşdür. (17) Eyyām-ı cumu'ātda hıtab-ı belīga inşā idüp okırlardı. Sultān Bāyezīd (18) Hān cenāzelerine hāzır olmuşlardır. Şoĥbet-i selāţından gürizān olmağla (19) müşāhadeleri mu'ayyer olmaduğı cihetden çihre³-i sa'ādet-behrelerin (20) açup nigāh itmişlerdür. Ehl-i veleh bir gün Manşūr'uhn "ene'l-Hākķ" didüğünüñ (21) sebebinden su'al itmişler. Buyurmuşlar ki: "Yā, "ene'l-bāţıl mı disün?" (22) Bu gūne ecvibe³-i müskiteleri çoķdur.

Bir gün şehre cüz-i eşkālde (23) māhir bir mühendis gelüp ecsām-ı şaķīle götürdüğün, dimişler. Buyurmuşlar ki: (24) "Ābdest ibriğın getürmek daĥi güçdür. Vāķı'a, nefsi andan (25) hazz ider ammā ābdest ibriķı hilāf-ı muķtezāsı olmağla girān gelür.

2. 4. Kaynakça

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998

İNAL, Halil İbrahim, *Osmanlı Tarihi*, Nokta Yayınları, 2007, İstanbul

YELTEN, Muhammet, *Pars-nâme'deki Ki'li Birleşik Cümleler Üzerine*, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, Aralık 2005

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1986

KANAR, Mehmet, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, 2008

AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2005

SAMİ, Şemseddin, *Kamus-ı Türkî*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2004

AKALIN, Mehmet, *Tarihi Türk Şiveleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988

ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım Yayın Tanıtım

İslâm Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı Yayınları (c.26, s.130) Koca Hüseyin Efendi

Türk Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi (c.19, s.418) Koca Hüseyin Efendi

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1998

Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1983

GÜLSEVİN, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007

3. KISALTMALAR

Ar. : Arapça

bir. : birleşik

bağ. : bağlaç

bkz. : bakınız

cüm. : cümle

e. : edat

Far: Farsça

fi. : fiil

gr: gramer

hr. : harf

hukuk: huk.

is. : isim

İt. : İtalyanca

sıf. : sıfat

Tür. : Türkçe

ünl. : ünlem

yar. fi. : yardımcı fiil

Yun. : Yunanca

zf. : zarf

zm. : zamir

3. Dizin

A

- āb:** (Far. is.) Su.
a. +-ı dehān 303b/14
a. +-ı revān 299b/17, 299b/17
a. +-ı rūyī 267a/1
- ābā:** (Ar. is.) Babalar, pederler. 2-
Erkek cetler, bir kimsenin yakın
ataları.
a. 294b/17, 294b/24, 298a/4
a. +vü ecdād 299b/19
- ābdest:** (Far. is.) Namaz vesaire için din
icâbına göre el, ağız, burun, yüz,
kollar ve ayakların yıkanması;
kulak, boyun ve başın mesh
edilmesi.
a. 304b/24, 304b/25
- ‘Abdü’l-Kerīm:** Osmanlı Şeyhülişlâmı
(?-Edirne 1495). Mevlâna Ayas
ve Mahmud paşalar ile birlikte
Rumeli’de devşirildi; sonra üçü
de islâmlığı kabul ettiler.
a. 292b/23
- ‘Abdü’l-Laṭīf Maḳdisī:** İbn Vefa
Hazretleri’nin tarikatındandır. İbn
Vefa’nın, Ali Dede’den sonraki
halifesidir. Dünyadan ve
insanlardan tamamen kopmuş bir
Hakk âşığı idi. Bazen ilahî
cezbeye maruz kalır, bağırır,
kendinden geçerdi.
a. 295a/15
- ‘abede:** (Ar. sıf.) 1-İbadet edenler. 2-
Tapanlar.
a. + (‘anede-i ‘abede-i eşnām)
302a/18
- āb:** (Far. is.) Su
- A‘cām:** (Ar. is.) Acemler. İranlılar. Arap
olmayanlar
a. +uñ (pādişāhān-ı ‘Arāb ü
A‘cām) 268b/15
- ‘aceb:** (Ar. sıf.) Tuhaf, anlaşılmaz,
acayip.
a. 266b/9, 289a/23, 290a/20
a. +dür 293b/10, 302b/18
- ‘acele:** (Ar. is.) Çabuk, çabukluk.
a. +eyle- 276b/5
- ‘Acem:** (Ar. is.) İranlılar.
a. 293b/21
a. + (Dāver-i ‘Acem) 267b/15
a. + (fuṣalā-i ‘Acem) 291b/15
a. + (‘Irāk-ı ‘Acem) 294a/5
a. +den 293b/5, 297b/12
a. +de (Diyār-ı ‘Acem) 294b/6
a. +e (mülk-i ‘Acem) 268a/18
a. +e (mülük-i ‘Acem) 301a/5
- ‘Acemī:** (Ar. is.) 1. Aceme mensup. 2.
Arapçayı iyi konuşmayan. Dilsiz.
3. Beceriksiz.
a. 298b/3
a. +lere 281a/5
- ‘acz:** (Ar. is.) Güçsüz, zayıf, düşkün. 2.
Eli ermez, beceriksiz.
a. +ine 299b/15
- aç-:** (Tür. fi.) Kapalı durumdan açık
hale getirmek.
a. 287a/8
a. -madı 287a/8
a. -mayalar 271a/16
a. -up 295a/7, 302b/7, 304b/20
- açdır-:** (Tür. fi.) 1. Açmak işini başkasına
yaptırmak, açmasına sebep
olmak. 2. Yayırmak, serdirmek.
3. Çözdürmek. 4. Engeli kaldırıp
açık duruma getirtirmek.

- a. -mayup (göz açdır-) 267b/2
- açıl-:** (Tür. fi.) 1. Kapalı, örtülü, kilitli, bağlı, toplu veya katlı durumdan çıkarılmak, açık hale getirilmek. 2. Düşümlü, dolaşık ve karışık durumdan kurtarılmak, çözülmek
a. -an 270b/7
a. -madı (murād kapusu açıl-) 276a/8
a. -mak 281b/15
a. -sun 281b/15
- ‘adā:** (Ar. is.) Düşmanlar.
a. + (leşker-i ‘adā) 274a/1
a. +da (memleket-i ‘adā) 274b/9
a. +nuñ 275a/18
a. +sı 272b/13, 300a/3
- ādāb:** (Ar. is.) Terbiyeler, utanmalar. 2. Usuller, yollar.
a. +i Bahş 294a/18
- ‘adāvet:** (Ar. is.) Düşmanlık.
a. 267b/25
a. +i ehl-i İslām 273a/1
- ‘add:** (Ar. is.) Sayma, sayılma.
a. +it- 296a/15
a. +olın- 294b/9
- ‘āde** (Ar. is.) Ādet kelimesinin arabca terkiplerdeki kısaltılmış şekli.
a. +ye (hark-ı ‘āde) 301a/15
- ‘aded** (Ar. is.) Sayı.
a. 281a/3
- a‘del:** (Ar. is.) Adâletli, çok doğru.
a. +i şāhid 290a/23, 291b/16
- ādem:** (Ar. is.) Adam.
a. 266a/11,
- ‘adem:** (Ar. is.) Yokluk, bulunmama.
a. 267a/14, 275b/3, 278a/5, 288b/2, 291a/12, 293b/6, 295a/3
- a. + (ğarîk-ı deryā-yı ‘adem ol-) 275b/3
a. +iñ 303b/16
a. +ler 271a/7
a. +i imtişāl 287a/21
a. +i istihkāk 299b/24
a. +i rızā 302b/17
a. +i teşhîr 276a/4
- ‘ādet:** (Ar. is.) Görenek, usul, huy, alışkanlık.
a. +i bā-sā‘ādet 276a/23
a. +i selāṭîn 271b/8
- ‘ādī:** (Ar. sıf.) Bayağı, aşağı.
a. + (hark-ı ‘ādī) 301a/12
- ‘adīde:** (Ar. sıf.) Çok, pek çok.
a. + (‘alāmāt-i ‘adīde) 303a/8
- ‘adīlī:** (Ar. is.) Doğruluk gösteren, doğru.
a. +dūr 288a/19
- ‘adīse :** (Ar. is.) 1-Haber, söz, fıkra, hikâye. 2-hds. Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamber'in onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış. 3-Şeriat örfüne göre; Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait olduğu kesin olan şeyler. 4-Hadis'ten bahseden ilim. 5-s. Yeni, taze.
a.+si (mesācid-i ‘adīse) 284b/19
- ‘adl:** (Ar. is.) Doğruluk, adalet.
a. +den 302b/24
- ‘adū:** (Ar. is.) Düşman, yağı.
a. +muzı 273b/12
a. +ya (sālār-ı leşker-i ‘adū) 274a/5
- ‘adū-gīr:** (Ar. Far. bir. sıf.) Düşman tutan, düşman tutucu.
a. + (tu‘me-i şemşīr-i dil-āveran-ı ‘adū-gīr ol-) 266b/19

- āfāk:** (Ar. is.) Ufuklar.
a. + (nādire-i āfāk) 304b/16
a. +dur (müsellem-i āfāk) 290a/5
- ‘afv:** (Ar. is.) 1. Suçunu bağışlama. 2. Özür dileme.
a. +it- 296b/12
- ağa:** (Tür. is.) Ağa, bey.
a. +lar 278a/11
a. +lardan 278a/12, 279a/8
a. +ları 278a/16, 278b/25
a. +larına 266b/9, 278b/23, 282b/7, 283a/10
a. +larumdan 278a/8
a. +laruñ 278b/18, 280a/8
a. +lığından 279a/13
a. +sı 266b/5, 269b/7, 278a/12, 278a/12, 278a/16, 278a/16, 278a/6, 278b/11, 278b/12, 278b/13, 278b/13
a. +sına 278b/23, 282b/5
- ağalit:** (Tür. is.) 1-Ağalar. 2-Saray hizmetlerinde kullanılan harem ağaları
a. +i havāşş-i nüḥās 296a/16
- āgāz:** (Far. is.) Başlama.
a. +it- 268a/9
a. +-ı dūšnām eyle- 296a/7
- ağır:** (Tür. sıf.) Tartıda çok çeken.
a. 273b/11, 282a/18
- ağız:** (Tür. is.) Yüzde avurtlarla iki çene arasında ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye ve besinleri içine almaya yarayan boşluk.
a. +ında (ağzında) 270a/23
- Ağniyā:** (Ar. sıf.) Zenginler.
a. 285a/7
a. +-yı vilāyet 266a/4
- āh:** (Tür. ün.) Acıma ünlemi, feryad, inilti.
- a. + (dūd-ı āh) 276b/14
a. +it- 292a/21
- ahālī:** (Ar. is. ehl’in c.) Halk.
a. +sini 275a/8
- ahālī-perver:** (Ar. is. t.) Halkına düşkün.
a. + (pad-şāh-ı ahālī-perver) 295b/15
- ahālī-pesend:** (Ar. is.) Halk tarafından kabul edilen, beğenilen.
a. +dür 294a/10
- āḥar:** (Ar. is.) Başka, diğer.
a. +a (cāy-gāh-ı āḥar) 269a/9
a. +dan 278a/5, 289b/24
- aḥbāb:** (Ar. is.) Dost, bildik, tanıdık.
a. 295a/22
a. +ı 292a/7
a. +ımızdur 295b/1
- aḥbār:** (Ar. is. haber. ’in c.) Haberler.
a. + (şahāyif-i aḥbār-ı māziyye) 275a/11
a. +uñ 277a/10
- ahd:** (Ar. is.) Söz verme.
a. 273b/16, 274a/4
a. +e 274a/12
a. +inde 301a/20, 301a/5
a. +it- 274a/7
a. +-i 301b/16
a. +-i Bāyezīd Ḥān 300b/17
a. +-i Ḥān 293a/13
- āheng:** (Far. is.) Uygunluk, düzen.
a. +eyle- 266a/20
a. +it- 270b/14
- aḥfād:** (Ar. is. hafid’in c.) Torunlar.
a. +ından 277a/9
- aḥibbā:** (Ar. is.) Dostlar, arkadaşlar.
a. +sı 285b/23
- āḥir:** (Ar. is.) 1. Son. 2. Ahiret günü.

- a. 275b/9, 286b/20, 288a/10, 299a/25, 299b/22
a. +inde 288a/14
a. +ine 284b/22
a. +i ‘ömr 286a/3, 295a/16, 298a/5, 303a/24
a. +i salṭanat 298b/12
a. +i vaḳt 304a/21
- āhīret:** (Ar. is.) Öbür dünya.
a. +e 290a/18
a. +im 298a/12
- aḥkām:** (Ar. is. hüküm’ün c.) Emirler, hükümler.
a. 279a/24
a. + (ẓabṭ u aḥkām u naṣb-ı ḥukkām) 270a/15
a. +buyurul- 279a/24
a. +ı 279a/25
- aḥkem:** (Ar. is.) 1. En sağlam. En kuvvetli. 2. En çok hükmeden. 3. En hakim ve akıllı.
a. +i 274b/17
- aḥlāk:** (Ar. is. hulk’un c.) Huy, tabiat. İnsanın davranış tarzı, tutum ve tavrı, bir cemiyette makbul ve iyi sayılan davranış kuralları. Bu kural ve kaideleri inceliyen ilim.
a. +da 294a/14
a. +ı ḥamīde 296a/7
- Aḥmedī:** (Ar. is.) Hz. Peygamber'e ait olan.
a. + (ṣerḥ-i ṣerīf-i Aḥmedī) 271a/22
- aḥmer:** (Ar. sıf.) Kırmızı, kızıl.
a. 290b/18
- ahr:** (Ar. is.) 1. Son. 2. Ahiret günü.
a. +ine 286a/23
- aḥsen:** (Ar. sıf.) Pek güzel.
a. 294b/16
a. +i ecvibe 284a/22
a. +i vech 300b/7
- āḥūr:** (Far. is.) Ahır, dam. Eski
a. + (emīr-i āḥūr) 278a/13, 278a/14, 278a/7
a. + (emīr-i āḥūr-ı sānī) 278a/14
a. +a (mīr-i āḥūr) 282b/6
- aḥvāl:** (Ar. is. hal’in c.) Haller, durumlar.
a. + (netīce-i aḥvāl) 270b/2
a. + (niẓām-ı aḥvāl) 287a/21
a. + (tefāṣīl-i aḥvāl) 294a/15
a. +i 284a/8, 300a/1
a. +ini 301b/25
a. +i (ba‘z-ı aḥvāl) 268b/3
a. +i cerā‘im 281b/17
a. +i salṭanat 280b/17
- aḳ-:** (Tür. f.) Akmak.
a. -an 266b/23
- ‘aḳab:** (Ar. is. akīb’in c.) Oğullar veya torunlar.
a. + (duḡter-i ‘aḳab) 294b/9
a. +i fetḥ 302b/15
- ‘Aḳāyid:** (Ar. is.) İnanılan şeyler.
a. 290a/24
a. +e (Ṣerḥ-ı ‘Aḳāyid) 290a/11, 290a/23, 291a/3, 292a/2, 297a/12, 299a/10
a. +i vāhiyye 302b/24
- ‘Aḳbıyık Ḥazretleri:** (is.) İkinci Murat Han ve Fâtih Sultan Mehmed devrinde yaşayan büyük velîlerden. Asıl adı Ahmed Şemseddîn'dir. Hacı Bayram-ı Velî hazretlerinin sohbetinde yetişti.
a. 302a/8
- aḳça:** (Tür. is.) Para, akçe.
a. 267b/12, 278b/17, 278b/22, 278b/24, 279a/19, 279b/12, 279b/8, 279b/8, 279b/9, 280a/11, 280a/11, 280a/12, 280a/12, 280a/14, 280a/17, 280a/18, 280a/19, 280a/20, 280a/21,

280a/21, 280a/23, 280a/24,
280a/25, 280a/3, 280a/4, 280a/6,
280a/6, 280a/8, 280a/9, 280b/1,
280b/15, 280b/2, 280b/9,
281a/10, 281a/10, 281a/11,
281a/20, 281a/21, 281a/21,
281a/22, 281a/6, 281a/8, 281a/9,
281b/16, 281b/20, 281b/20,
281b/21, 281b/21, 281b/22,
281b/23, 282a/12, 282a/13,
282a/14, 282a/15, 282a/16,
282a/16, 282a/22, 282a/22,
282a/23, 282a/4, 282a/8, 282b/1,
282b/1, 282b/2, 282b/2, 282b/3,
282b/4, 282b/5, 282b/5, 282b/6,
282b/6, 282b/7, 282b/8, 282b/8,
282b/9, 282b/9, 283a/12,
283a/20, 285a/3, 285a/4, 285a/7,
286a/10, 286a/2, 286a/22,
286a/25, 287a/3, 287b/11,
288b/8, 290a/13, 290a/9, 290b/8,
291a/13, 291a/14, 292b/10,
293b/6, 294a/7, 294b/5, 295b/16,
296b/14, 297a/22, 297a/24,
297a/24, 297a/25, 297b/2,
297b/2, 298a/4, 298b/12,
299a/10, 301a/3
a. +da 282a/23
a. +dan 300b/13
a. +ların 280b/5
a. +luk 278a/10
a. +sı 280b/15
a. +ya 278b/17, 280a/7, 280b/1,
282a/11, 284b/10
a. +yı 280b/6, 291b/9

Akçağışâr: (Tür. Ar. bir. is.) Boğaz'ın Anadolu yakasında Sultan Yıldırım Bayezid tarafından yaptırılmıştır. Anadolu Hisarı, Yeni Kale ve Güzelce Hisar isimleriyle anılmıştır. Boğazın bekçisi durumunda olup, üç ana kuleden ibarettir.
a. 270a/11

akçaluk: (Tür. is.) Paralık, değerinde. Para kesesi.
a. 279b/7

‘ağd: (Ar. is.) Sözleşme, kararlaştırma.
a. +i 282a/1
a. +-i meclis-i zıkr eyle- 292b/6
a. +-i meclis-i ziyâfet it- 287b/6

‘âkıbet: (Ar. is.) Nihayet, son.
a. 266b/18, 273b/10, 274a/17

‘âkıbet-endîş: (Ar. Far. bir. is.) Sonunu düşünen.
a. + (vezîr-i ‘âkıbet-endîş) 277a/9

akın: (Tür. is.) Düşman topraklarına toplu olarak yapılan baskın.
a. +a 269b/21, 269b/22
a. +it- 265a/10

akıncı: (Tür. is.) . Düşman ülkesine akın eden savaşçı.
a. +lar 269b/20

‘akîb: (Ar. sıf.) Bir diğerrinin arkasından gelen.
a. +-i cumu‘ât 285a/9

‘akl: (Ar. is.) Akıl, us.
a. +ı 296b/6
a. +-ı selîm 286a/20

‘akliyye: (Ar. is.) Akılla ilgili olan, akıl ile anlaşılın.
a. + (‘ulûm-i akliyye) 292b/11

akâtâr: (Ar. sıf. akser’ dem) Daha kısa, pek kısa, en kısa.
a. +uñ 277a/3

Akşemsü’ d-dîn: Asıl adı ile Şeyh Muhammed Şemsettin Bin Hamza, 15. yüzyılın en büyük sufilerinden biri ve çok yönlü bilim adamıdır.
a. 301a/17
a. +e 304a/1

‘âl: (Ar. is.) 1. Sülale. 2. Aile 3. Evlat.
a. 274b/2

- a. + (selāṭīn-i Āl-i ‘Osmān) 268b/16
a. + (zuhūr-ı selāṭīn-i Āl-i ‘Osmān) 272b/11
- al-:** (Tür. fi.) Almak.
a. -a 280a/20
a. -alar 282a/20, 282a/22, 282a/23, 282a/24, 282b/2, 282b/4
a. -dılar 289b/7
a. -duñ (tamām al-) 301b/10
a. -iñ 295a/7
a. -madı 304a/4
a. -mak 278a/2
a. -mişlardur 284b/10
a. -up 266b/11, 272a/1, 272a/6, 282a/3, 284a/14, 286b/1, 289b/19, 292a/18, 293b/2, 297b/7, 299a/12, 299a/14, 301b/20, 303b/14, 304b/8
a. -up (ardların al-) 265a/2
a. -up (şatun al-) 304b/10
a. -urlardı 300b/13
a. -urlarmış 295a/6
- a‘lā:** (Ar. sıf.) En yüce, en üstün.
a. 303a/9, 303b/5, 303b/6
a. +sına (Pāye-i Serīr-i A‘lā) 268b/12
a. +ya (bārgāh-ı a‘lā) 270b/24
a. +ya (Pāye-i Serīr-i A‘lā) 300a/25
a. +ya (Serīr-i A‘lā) 287b/18, 288a/2, 300a/21, 300a/4
- a‘lām:** (Ar. is.) Bayraklar, sancaklar.
a. +ı 273a/11
a. +-ı İslām 275b/11
- ‘alāmāt:** (Ar. is.) İz belirti, nişan.
a. +-i ‘adīde 303a/8
- alamet:** (Ar. is.) İz belirti, nişan.
a. 283b/7
a. +-i şerīfe 283b/13
- ālāt:** (Ar. is.) Aletler.
a. +-ı ceng 275a/6
- ‘Alā’ü’d-devle:** (is.) Alaüddeve, Maraş'ta hakimiyet sürdüren Dulkadiroğlu Beyliği'nin son beyidir.
a. 274a/14
a. +nüñ 274a/15
- ‘Alā’ü’d-dīn-i ‘Arabī:** (is.) Osmanlı Devleti şeyhülislamlarından, fıkıh, tefsir ve hadis alimi, büyük bir veli idi. Adı Ali, lakabı Alaeddin'dir. Alaeddin Arabî Hazretleri, Fatih Sultan Mehmed'in son yıllarında 80 akçe maaş ile Sahn-ı Seman Medresesi'ne müderris tayin edildi. 1495 yılında Sultan II. Bayezid Han kendisini şeyhülislamlık makamına getirdi. Bir yıl kadar bu görevde kaldıktan sonra 1496 yılında vefat etti. Eyüp'te, İdris Köşkü üzerinde defnedildi.
a. +nüñ 291b/1
- ālāy begi:** (Far. is.) Asker topluluğunun beyi.
a. 281a/18
- ālāy begleri:** (Far. is.) Asker topluluğunun beyleri.
a. +nüñ 280a/13
- ‘ale’l-fevr:** (Ar. bir. zf.) Aceleyle.
a. 277a/16, 298b/8
- ‘ale’l-ğafle:** (Ar. zf.) Dalgınlığa gelerek, boş bulunarak, dalgınlığa getirerek.
a. 272a/11
- ‘ale’l-istimrār:** (Ar. zf.) Aralıksız
a. 300b/18
- ‘ālem:** (Ar. is.) Dünya, cihan.
a. 275b/11
a. + (emīr-i ‘ālem) 278a/7
a. + (emīr-i ‘ālem ol-) 271b/3
a. + (mīr-i ‘ālem) 278a/13, 279a/9

- a. + (niẓām-ı ‘ālem) 281b/11
a. + (umūr-ı ‘ālem) 279a/18
a. +dür 289b/8
a. +e (mīr-i ‘ālem) 282b/6
a. +e (umūr-ı ‘ālem) 279a/24
a. +ine 292b/2
a. +-i ḥvāb 300b/3
a. 301b/1 (‘ālem-i ḥvāb)
- ‘ālem: (Ar. is.) Bayrak, sancak.
a. +-i İslām 266a/18
a. +-i rū’yā 301a/14
- a‘lem: (Ar. is.) 1-Daha iyi bilen, en iyi bilen, en çok bilen. 2-Alâmetli, belirtili.
a. +dür 289b/8
a. 282b/18
- ‘ālem-güzer: (Ar. Far. bir. sıf.) 1-Geçiş sembolü, geçme nişanı. 2-s. Geçici sembol, geçen nişan.
a. + (şāh-ı ‘ālem-güzer eyle-) 298b/20
- ‘ale’t-tevālī: (Ar. zf.) Arası kesilmeksizin, arka arkaya.
a. 267a/3
- ‘aleyhi: (Ar. ed.) Onun üzerine, ona.
a. 289a/10
- ‘aleyhim: (Ar. ed.) Aleyh edatının cemi ve tesniye şekilleri.
a. 303b/9
- alıko-: (Tür. b. fi.) Alıkoymak, bir süre için bir yerde tutmak.
a. -dılar 271a/15
- alın-: (Tür. b. fi.) Sağlanmak elde edilmek.
a. -a 281b/23, 281b/24
a. -maduğuna 276a/1
- alıvir-: (Tür. b. fi.) Alıvermek
a. -di 292a/12, 294a/3
- a. -miş 285a/5
- ‘ālī: (Ar. sıf.) Yüce, yüksek.
a. 274b/12, 285a/11, 301b/3, 304b/11
a. + (278a/4
a. + (dergāh-ı ‘ālī) 286b/13
a. + (fermān-ı ‘ālī) 271a/8, 296b/10
a. + (maḳām-ı ‘ālī) 269b/5
a. +de (Dīvān-ı ‘ālī) 291a/15
a. +de (Şuffe-i Dīvān-ı ‘ālī) 278b/3
a. +dür 278b/15, 282a/9
a. +leri (fermān-ı ‘ālī) 277b/4
a. +ye (dergāh-ı ‘ālī) 271a/8
- ‘ālī-cāh: (Ar. Far. bir. sıf.) Makamı yüksek.
a. + (şāh-ı ‘ālī-cāh) 266a/19
a. +uñ (padişah-ı ‘ālī-cāh) 302b/2
- ‘ālī-cenāb: (Ar. Far. b. sıf.) 1. Cömert. 2. Şerefli, haysiyetli.
a. +la (ḥitāb-i şāh-ıali-cenāb) 286b/8
- ‘ālī-maḳām: (Ar. bir. sıf.) Makamı, derecesi yüksek.
a. + (salt-ı Muḳammed Ḥān-ı ‘ālī-maḳām) 284a/11
- ‘ālī-miḳdār: (Ar. bir. sıf.) Değeri yüksek.
a. + (Sultān-ı ‘ālī-miḳdār) 265b/20
- ‘ālimü’s-serāyir: (Ar. bir. sıf.) Sırları bilen.
a. 303a/23
- ‘ālī-şān: (Ar. far. b. sıf.) Sanı yüce.
a. +a (mesākin-i selāṭin-i ‘ālī-şān) 269a/1
a. +da (Dīvān-ı ‘ālī-şān) 277b/7, 277b/9
a. +uma (ḥuzūr-ı ‘ālī-şān) 281a/11
- ‘Alī ‘Arabī: (is.) Osmanlı Devleti şeyhülislamlarından, fıkıh, tefsir

ve hadis alimi, büyük bir veli idi. Adı Ali, lakabı Alaeddin'dir. Alaeddin Arabî Hazretleri, Fatih Sultan Mehmed'in son yıllarında 80 akçe maaş ile Sahn-ı Seman Medresesi'ne müderris tayin edildi. 1495 yılında Sultan II. Bayezid Han kendisini şeyhülislamlık makamına getirdi.

a. 291a/4

‘Alî Beg: (is) Fatih ve Kanuni devirlerinde büyük akınlar yapılmıştır. Akıncı beyleri içerisinde en meşhuru Mihaloğlu Alaâddin Ali Beg'dir.

a. +le 274b/7

‘Alî Tûsî: (is.) Ali Tusi, Alâeddin Keykubat, Gıyaseddin Keyhüsrev ve İzzeddin Keykavus'un hükümdarlığı sırasında yaşamış bir devlet adamıdır.

a. 293a/4

a. +den 297a/14

‘âliye: (Ar. sıf.) Yüksek, yüce.

a. + (teklîf-i menâşib-ı ‘âliye it-) 286a/5

a. + (ṭayy-i merâtib-i ‘âliyye itdür-) 301b/11

a. +den (menâşib-ı ‘âliyye) 300b/1

a. +ye (medâris-i ‘âliyye) 280a/4

a. +ye (rütbe-i ‘âliyye) 288b/19

‘Allâme-i Cürçânî Hicri beşinci asrın ikinci yarısında yaşamış büyük âlimlerden ve Arapçanın dâhi mütehasşis-larındandır.

a. 293b/16

a. +nüñ 298a/6

‘Allâme-i Teftâzânî: Bkz. Teftâzânî

a. 293b/14

a. +nüñ 289a/12, 289a/9, 298a/5

alt: (Tür. sıf.) Alt.

a. +ına 278a/11, 278a/13, 278a/13, 278a/14, 278a/15, 278a/15, 278a/16, 278a/16, 278a/17, 278a/17, 278a/17, 278a/18, 278a/21, 278b/4, 278b/5, 279a/11, 279a/11, 279a/12, 279b/11, 279b/12, 279b/13, 279b/13, 279b/14, 279b/14, 279b/15, 279b/15, 280a/14

a. +ında 303a/18

a. +unda 278a/13

altı: (Tür. i.) Altı.

a. 267b/19, 269a/23, 271a/17, 272a/10, 276a/23, 278a/10, 280b/3, 281a/11, 282a/8, 284b/10, 286a/23, 300b/13, 304b/12

a. +da 294a/18, 294a/25

a. +ncı 276a/24, 285b/10

a. +sı 285a/13

altışar: (Tür. sıf.) Altışar.

a. 280b/16, 281b/5

altı biñ: (Tür. sıf.) Altı bin.

a. 265a/10

altmış: (Tür. sıf.) Altmış.

a. 275a/5, 280a/17, 280a/23, 281a/21, 282a/16, 282b/8, 282b/9, 297a/22

altun: (Tür. sıf.) Altın.

a. 303a/2

âlūd: (Far. sıf.) Karışmış, karışık, mülevves, bulaşmış.

a. + (suhte-i ḥvâb-âlūd) 287a/6

a‘mā: (Ar. is.) Körlük; manevi görmezlik, bilgisizlik.

a. +ol- 299a/7

âmāde: (Far. sıf.) Hazır, hazırlanmış.

a. +eyle- 265b/22

‘amāme: (Ar. is.) Sarık.

a. +si 294b/24, 298a/3

a. +i şağîra 284b/3

amān: (Ar. is.) 1-Eminlik, korkusuzluk.
2-Bağış, bağışlama.
e. 270a/13
e. + (lerziş-i beden-i āsmān-ı emn
ü amān) 277a/7
e. + (sebeb-i amān) 302a/6
e. +dile- 270b/25
e. +ihsān it- 270b/15
e. +iste- 271a/18
e. +la (ṭaleb-i amān) 267b/2

Amasiyye: (is.) Amasya. Birçok
Osmanlı şehzadesinin valilik
yaptığı sancak.
a. 301b/14
a. +nüñ 300a/23
a. +ye 300b/3

‘amāyir: (Ar. is.) 1. İmâretler, mâmur
etmeler. 2. Sâlih fakirlerin veya
kendisini idare edemiyen veya
çalışamıyan talebe-i ulumun,
fukarâ-i sâlihînin iâşesinin te'min
edilmeleri.
a. + (şeyh-ı ‘amāyir) 265a/13

‘amel: (Ar. is.) İş.
a. 292a/12, 304b/6
a. +den 288b/9
a. +it- 300a/23
a. +i (‘ilm ü ‘amel) 294b/16

‘amîk: (Ar. sıf.) Derin.
a. 265b/3, 266a/15
a. +uñ (nehr-i ‘amîk) 270a/25

‘amil: (Ar. sıf.) 1. Sebep. 2. işleyen,
yapan.
a. +ol- 273b/25, 277b/21,
281b/12, 294a/1

‘amirahū: (Ar. sıf.) Emreden, buyuran.
a. 289b/15 raciyen

‘amire: (Ar. is.) 1. Büyük me'mur.
Emreden, iş gösteren. 2. Huk: Bir
kimseyi öldürmek veya bir
uzvunu kesmek ve sakatlamak

tehdidiyle bir filli yapmaya veya
yapmamaya zorlayan ve bu
tehdidi yapmaya muktedir olan
kimse. (Bak: İhcâc)

a. + (‘imâret-i ‘āmire) 276b/22
a. +mden (ḥazîne-i ‘āmire) 280b/6
a. +me (ḥazîne-i ‘āmire) 282a/22
a. +müñ (ḥızāne-i ‘āmire) 283a/2
a. +müñ (sarây-ı ‘āmire) 278b/12
a. +m (ḥızāne-i ‘āmire) 283a/5

‘āmm: (Ar. sıf.) Genel, herkese ait.

a. +ına (ḳabz-ı ‘āmm) 302a/15

ammā: (Ar. ed.) Ama, fakat, lakin, şu
kadar ki, öyle ki.

a. 265b/8, 266b/1, 266b/23,
267b/23, 268a/24, 269a/19,
271a/9, 271b/9, 274a/25, 277a/15,
277b/14, 277b/17, 278a/3,
278b/13, 280a/13, 280b/10,
284a/3, 286a/7, 288b/16, 288b/18,
288b/22, 289b/20, 291a/14,
293b/16, 294b/9, 298b/25,
300b/11, 304a/22, 304a/5, 304b/1,
304b/25

‘āmme: (Ar. sıf.) Umuma mahsus olan.

a. +i mü’ellefât 290b/23

Anaṭolı: (Tür. is.) Anadolu

a. 265b/23, 266b/14, 267b/10,
267b/4, 270a/2, 270b/18,
270b/22, 271a/10, 271a/11,
275a/3, 293a/14, 299a/16, 301a/2
a. +da (kenār-ı Anaṭolı) 272b/12
a. +dan 271b/24
a. +ya 276a/14, 276a/16
a. +yı 290b/5

ancak (Tür. ed.) Sadece, yalnız.

a. 292a/22, 295b/15

anda: (Tür. zm.) Onda.

a. 268b/9, 270b/3, 270b/6,
284a/19, 284b/16, 292a/10,
293a/21, 294a/15, 295b/22,
303a/25
a. +dur 272b/1

- andan:** (Tür. zm.) Ondan.
a. 267b/8, 270b/4, 273b/5, 278a/5, 278a/6, 280a/7, 280a/7, 280a/7, 280a/9, 290b/4, 293a/13, 293a/8, 293a/8, 297a/22, 297a/22, 298b/4, 298b/5, 300b/17, 301b/11, 304b/24
- ‘anede:** (Ar. sıf.) Çok inatçılar.
a. +-i ‘abede-i eşnām 302a/18
- anı:** (Tür. zm.) Onu.
a. 292a/9, 294b/11, 304a/7
- ‘anîk:** (Ar. is.) İnce, zarif, güzel, tuhaf, garip.
a. +la (zarb-ı ‘anîk) 299b/1
- ani’l-ḥarām:** (Ar. bir. is.) 1-İslamiyetçe yasaklanan işlerden. 2-Yasak yerden. 3- Dokunulmaz, kutsal, mübarek.
a. 283a/21
- Anḡara:**(is.) Orta Anadolu’da bulunan, Türkiye’nin başkenti konumundaki il.
a. 299b/9, 301b/1
- ‘ankebūt-vār:** (Ar. Far. bir. zf.) Örümcek gibi
a. 275a/25
- anlar:** (Tür. zm.) Onlar.
a. 271a/19, 278a/25, 279a/9, 279b/16, 280a/1, 281a/6, 289b/1, 290a/2, 290b/13, 293a/2, 295b/15, 298b/15, 301b/22, 304a/14
a. +a 270b/15, 277a/22, 279a/22, 282a/1, 282a/5, 295a/23, 296a/4
a. +dan 278a/10, 279a/23, 279b/20, 283a/21, 304b/5
a. +ı 278a/2
a. +uñ 278a/17, 278a/21, 279b/18, 282a/1, 304a/7
- anuñ:** (Tür. zm.) Onun.
a. 267b/24, 268b/4, 272a/20, 273a/23, 273a/7, 275a/20, 278a/12, 278a/13, 278a/13, 278a/15, 278a/15, 278a/17, 278a/17, 278a/18, 279a/19, 279a/19, 279b/11, 279b/12, 279b/13, 279b/13, 279b/14, 279b/14, 279b/15, 279b/15, 284a/14, 288b/18, 293b/25, 304a/11
a. +la 281b/12, 286a/3, 288a/19, 288b/4, 288b/5
- anuñ-içün:** (Tür. bir. zm.) Onun için.
a. 303a/24
- aña:** (Tür. zm.) Ona
a. 267a/9, 273a/3, 273b/12, 273b/17, 279a/18, 279a/21, 279b/21, 289b/17, 292b/7, 297a/5, 298a/22, 301b/4, 304b/6
- ‘ār:** (Ar. is.) 1-Utanma, mahcubiyet, hayâ. 2-Ayıp, utanılacak şey.
a. + (iş‘ār-ı ‘ār it-) 273a/18
a. +it- 274a/25
- ara:** (Tür. i.) Ara.
a. +larında 274b/2
a. +sında 273b/22
- ‘Arāb:** (Ar. is.) Arap kavmi.
a. 273b/7, 273b/8, 275a/10, 275a/20
a. + (pādişāhān-ı ‘Arāb ü A‘cām) 268b/15
- araba:** (Tür. is.) Araç, taşıt.
a. +larına 266b/1, 266b/17
- ‘Arabī:** (Ar. is.) Arapça.
a. 304b/13
a. + (beyt-i ‘Arabī) 298b/6
a. + (burc-ı ‘Arabī) 275a/16
a. +de (inşā-i ‘Arabī) 301a/3
a. +nün 291b/2
- ‘Arabiyye:** (Ar. is.) Araplarla ilgili.
a. + (nazım-ı ‘Arabiyye) 299b/17

‘Arabiyyet: (Ar. is.) Arapça ile ilgili olan (ilim, fikir veya kitap) . Arap edebiyatı.

a. + (‘ilm-i ‘Arabiyyet) 294a/16

ārām: (Far. is.) Durma, eğlenme, dinlenme.

a. +it- 268a/16, 269b/19, 272a/3, 276b/3

ārāste: (Far. sıf.) Bezenmiş, süslenmiş.

a. +it- 290b/1

a‘rāz: (Ar. is.) 1. İşaretler 2. Hastalık alametleri 3. Kazalar

a. + (mualece-i a‘rāz-ı rūḥiyye eyle-) 301b/12

ard: (Tür. i.) Art, arka, peş.

a. +ına 300b/4
a. +ınca 295a/3, 296b/7
a. +ı kesil- 275b/21
a. +ların al- 265a/2
a. +ınca 271a/7

‘arefe: (Ar. is.) Kurban bayramından bir evvelki gün.

a. 295a/18

‘arız: (Ar. sıf.) Gelen

a. +ol- 275b/5, 276b/1, 276b/2, 277a/11, 294b/13, 294b/4, 294b/9

‘arıza: (Ar. is.) 1. Sonradan olan, noksanlık. 2. İsabet eden belâ ve keder. 3. Bozulma.

a. 292b/4
a. + (ta‘yîn-i ‘arıza it-) 301b/25
a. +ları (şiddet-i ‘arıza) 276b/4

‘arif: (Ar. sıf.) Bilen, bilgili, irfan sahibi.

a. 297a/2
a. +i ḥikmet-i Loḫmānī 301a/13

arḫa: (Tür. is.) Arka.

a. +sıyla 291a/17

Arnavud: bkz: Arnavut

a. 265a/20, 270a/10, 271b/15

Arnavut: (Rumca ve Arnavutçadan)

Balkan yarımadasının batı tarafında oturan bir kavimdir.

a. 265b/4, 269b/24, 270b/1

arşlan: (Tür. is.) Aslan.

a. +lar 275b/10
a. +larını 270b/21

artuḫ: (Tür. is, sf, zf.) 1. Bir şey

harcandıktan sonra artan bölümü

2. Kalan veya artan bölüm. 3.

İçildikten, yenildikten veya

kullanıldıktan sonra geriye kalan.

4. sıf. Daha çok, daha fazla. 5. zf.

Bundan böyle, bundan sonra.

a. 294b/11

artur-: Artırmak, çoğaltmak.

a. +mada 277b/25

‘arūsān: (Ar. is.) Gelinler, yeni evlenmiş kızlar.

a. + (gül-güne-i ‘arūsān-ı cennet ol-) 266b/24

‘arż: (Ar. is.) Bir büyüğe sunma.

a. 280b/21, 292b/1, 299b/24

a. + (şāḥib-i ‘arż ol-) 278b/10

a. +a 280b/23, 295b/14

a. +dur (şāḥib-i ‘arż) 278b/12

a. +eyle- 267a/18, 287a/18

a. +it- 266a/12, 266a/18, 268b/17,

273a/11, 278b/14, 278b/14,

278b/15, 280b/13, 280b/14,

280b/7, 286a/20, 286a/21,

287b/18, 287b/4, 288b/16,

290a/11, 290a/15, 291b/8,

293a/23, 298a/13, 300a/21,

300a/25, 300a/4, 300b/25

a. +ları 280b/7

a. +olın- 288a/2

a. +ol- 265a/15, 273b/4

a. +umı 304a/10

a. +-ı pāk 269b/13

- ārzū:** (Far. is.) İstek, dilek.
a. +ları 272a/13
a. +sıyla 277a/4
- ‘asākīr:** (Ar. is.) Askerler.
a. + (sevķ-ı ‘asākīr ü ecnād eyle-) 265b/21
a. +-i manşūre 297a/22
a. +-i nuşret-şif‘ār 265b/20
- āşār:** (Ar. is.) Eserler, yapıtlar.
a. +-ı ğarībe 287b/16
a. +-ı müberrāt 276b/23
- ‘asel:** (Ar. is.) Bal.
a. +üñ 299b/14
- aşhāb:** (Ar. is.) 1-Sahābeler, Hz. Peygamber’i görmüş ve onunla konuşmuş olan müslüman kimseler. 2-Arkadaşlar. 3-Sāhipler, mâlik olanlar. 4-Ünlü olan kimseler.
a. +ı 303a/10
a. +ına 289a/2, 298b/1
a. +ıyla 304b/9
a. +-ı emlāk 269a/21
a. +-ı hayrāt 273a/11
a. +-ı tımār 267b/7
- ‘aşı:** (Ar. is.) İsyân eden, isyancı.
a. +ol- 268a/3
- ‘asīr:** (Ar. sıf. .) Zor, güç.
a. +dür 289b/20
- Āsitāne:** (is.) İstanbul.
a. + (huddām-ı Āsitāne-i sa‘ādet) 272b/2
a. +mde 278b/6
a. +mden 278b/25
a. +sine 273b/11
a. +-i sa‘ādet 271b/18, 278a/8
a. +-i sa‘ādet-āşiyāne 269b/4
a. +-i Sulţān Muḥammed Ḥānī 273b/2
- ‘asker:** (Ar. is.) Er, nefer, ordu.
- a. 265b/14, 266a/11, 266a/13, 266a/7, 271b/24, 272a/6, 272b/7, 273b/10, 274b/9, 275a/13
a. + (każā-i ‘asker-i manşūre) 298b/4
a. + (leke-küb-i ‘asker-i sulţāniyye) 267a/6
a. + (rücū‘-ı ‘asker-i dīn) 274b/15
a. +e 276a/10, 276a/6
a. +i 265b/13, 265b/23, 266a/23, 267a/8, 268a/6, 270a/2, 270b/13, 270b/22, 273b/7
a. +imüz 273b/21
a. +ine 266b/18
a. +ini 275a/3
a. +koş- 273b/4, 273b/6, 274a/11, 274a/14
a. +lerim 280b/24
a. +lerimüñ 281b/3
a. +üñ 265b/22, 266a/3, 275b/25, 276a/2, 276a/9
a. +-i dīn 275b/22
a. +-i İslām 266a/22
a. +-i seķar-ı maķarr 265b/12
a. +üñ 266a/3
- aşl:** (Ar. is.) Esaslı. Asl olan.
a. +ı 284a/3
a. +-ı ‘ilm 288a/19
- aşlā:** (Ar. zf) Hiçbir zaman.
a. 289a/6
- aşlī:** (Ar. sıf.) Asla mensup; hususi, seçkin.
a. + (maķşad-ı aşlī ol-) 270a/16
- āsmān:** (Far. is.) Gök, sema.
a. + (lerziş-i beden-i āsmān-ı emn ü amān) 277a/7
- ‘aşr:** (Ar. is.) Asır, yüzyıl; ikinci vakti.
a. + (‘ulemā-i ‘aşr) 277a/2
a. +da 276b/25, 277b/4
a. +ında 293a/6
a. +la (ezān-ı ‘aşr) 297b/16
a. +uñ 273a/4, 298a/14
a. +uñda 299a/16

- astār: (Ar. is.) Yazı satırları.
a. 280b/16
- aş-: (Tür. f.) Aşmak, geçmek.
a. 301b/7
- aʿşāb: (Ar. is.) Tâze otlar.
a. +da (maʿrifet-i ḥavāşş-ı aʿşāb) 301b/13
a. +da (marife-i aʿşāb) 301a/15
- aşāğa: (Tür. is.) Aşağıya
a. 278a/24, 278a/6, 278b/9, 279b/20, 283a/22
a. +dur 278b/8
a. +sına 283b/8
a. +sında 283b/12
- aʿşār: (Ar. is.) Aşiretler, kabileler, oymaklar.
a. +ından 282a/25
- āşikār: (Far. sıf.) Belli, açık, meydanda.
a. +ol- 273b/8
- ʿāşūrā: Muharrem ayının onuncu günü pişirilen tatlı.
a. 295a/5
- at: (Tür. is.) Binek hayvanı.
a. 286b/1, 287a/2
a. +dep- 266b/11
a. +ı 303a/18, 303a/22
a. +ına 286b/12, 303a/18
a. +ından 287a/25, 295b/12, 300a/7, 303a/16
a. +ını 299b/25, 300a/6
a. +larının 287a/4
- at-: (Tür. f.) Bir şeyi fırlatmak.
a. -dılar 266a/23
- ʿaṭā: (Ar. is.) Verme. Bağışlama. Bahşiş. Lütuf. İhsan.
a. +sı 292a/11
a. +vü bahşiş 275b/18
- ata: (Tür. is.) Cet, büyükler
- a. +m 277b/20
- āteş: (Ar. is.) Od, hararet, kırgınlık.
a. 292a/21
a. +bırak- 266a/1
a. +e 292a/23
a. +sal- 267b/5
a. +-i ḡaḏab 274a/13
- ʿaṭf: (Ar. is.) Karşılık beklemeden gösterilen sevgi; iyilikseverlik.
a. +-i ʿinān buyurıl- 267a/7
- atıl-: (Tür. fi.) Bir şeye doğru birden gitmek, birden bir davranışta bulunmak
a. -an 266b/1
- ʿaṭıyyāt: (Ar. is.) Hediyeler. İhsanlar.
a. +ı 276b/20
- ātiyye: (Ar. sıf.) İsyen eden, kafa tutan.
a. +yi (ḥavādiş-i ātiyye) 277a/22
- atla-: (Tür. fi.) 1. Bir engeli sıçrayarak veya fırlayarak aşmak. 2. Yüksek bir yerden alçak bir yere, ayaküstü gelecek bir biçimde kendini bırakmak
a. -dılar 271a/3, 275a/23
a. -yan 275b/6
- atş: (Ar. is.) 1-Aksırık. 2-Şafak sökme.
a. +dan 273a/10
- aval: (Far. is.) Bir ticaret senedine yazılan kefillik. Böyle bir kefaletle girişen kimse.
a. 286b/19
- ʿavām: (Ar. is.) Herkes, kaba ve cahil halk, ayak takımı.
a. +ü reʿāyā 268b/22
- āvān: (Ar. is.) Vakit, zaman.
a. + (bezl-i āvān it-) 295a/17

- ‘avārız:** (Ar. is.) Arızalar. Sonradan olan noksanlıklar.
a. 287b/10
a. + (tekālif ü ‘avārız-ı dīvāniyye) 272b/18
- āvāze:** (Far. is.) Yüksek ses 2. Şöhret, ün.
a. +si 300a/10
- ‘avdet:** (Ar. is.) Bir yerden dönme.
a. +it- 267a/13, 267b/16, 290a/17, 297b/8, 297b/8
- Avlonya:** (is.) Gedik Ahmet Paşa'nın sancakbeyliğini yaptığı, Arnavutluk'un on iki ilinden biridir.
a. 271b/16
- ‘avrat:** (Ar. is.) 1-Kadınlar, eşler. 2-Utanılacak ve hayâ edilecek şey.
a. +dur 303b/12
- ay:** (Tür. is.) 1. Otuz günlük zaman dilimi. 2. Dünya'nın uydusu olan gök cismi, kamer
a. 267a/3, 267b/6, 271a/18, 299b/2
a. +da 301a/14
a. +dan 276a/9
a. +dır 298a/9
a. +muñ 276a/24
- aya:** (Ar. is.) Hıristiyan evliyası.
a. 298a/16
- ayağ:** (Ar. is.) Ayak
a. + (yad ayağ) 273a/19
a. +ına (ayağına) 303a/16
a. +ına (ayağına) düş- 287a/13
- ‘ayān:** (Ar. is.) Belli, açık.
a. + (merātib-i ‘ayān) 277b/22
a. +eyle- 276a/22
- Ayās:** (Ar. is.) Sultan Murat Han'ın emirlerinden olan Mehmet Ağa'nın yetiştirdiği melikidir.
a. 292b/25
a. +dur 295a/13
- Ayaşofya:** (is.) Bizans İmparatoru I. Jüstinyen tarafından M. S. 532 - 537 yılları arasında İstanbul'un tarihi yarımadasındaki eski şehir merkezine inşa ettirilmiş bazilika planlı bir patrik katedrali olup, 1453 yılında İstanbul'un Türkler tarafından fethedilmesiyle Fatih Sultan Mehmet tarafından camiye dönüştürülmüştür ve günümüzde müze olarak hizmet vermektedir.
a. 269b/5, 280a/5, 284b/1, 294a/6, 299a/3
a. +ya 284b/5, 285a/11
- Aydın:** (is.) Türkiye'nin Ege Bölgesi'nde yer alan illerinden biri.
a. 274b/17
a. +a 276a/5
- ‘âyide:** (Far. is.) 1. Fayda, menfaat. 2. Muhabbet, sevgi.
a. 282a/5
a. +si 282a/20
- āyīn:** (Ar. is.) Merasim, tören.
a. 280b/20
- āyīne:** (Far. is.) Ayna
a. +-i devlet 272a/3
a. +-i zamīr-i münīr-i sulṭān 271b/7
- aylık:** (Ar. is.) 1. Birine, görevi karşılığı olarak veya geçimi için her ay ödenen para, maaş. 2. s. Bir ay içinde olan
a. 265b/2
- ‘ayn:** (Ar. is.) Aslı, kendisi.
a. +umdur (tab‘-i ‘ayn) 289a/16
- ‘aynī:** (Ar. is.) Tıpkı, benzeri, aynısı.
a. 295a/11

- ‘Ayñi Beg:** (Ar. is.) Fatih Sultan Mehmet’in güçlü komutanlarından-dır.
a. 274b/4
a. +i 274a/21
a. +üñ 274b/11, 274b/7, 274b/8
- ayrıl-:** (Tür. f.) Uzaklaşmak, ayrılmak.
a. -dukda 276a/15
a. -up 266a/10
- ayru:** (Tür. sıf.) Başka, gayrı.
a. 267b/21
- ayruk:** (Tür. sıf.) Ayrık.
a. 273b/16
- az:** (Tür. is.) Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan.
a. 297b/3, 301b/11
- ‘azāb:** (Ar. is.) İztirab, sıkıntı.
a. +it- 296b/8
- āzād:** (Far. sıf.) Hür, serbest.
a. +eyle- 298a/14
- Azak:** (is.) : Rusya Federasyonu'nun Rostov Oblastı'na bağlı il ve merkezi. Coğrafi konumu nedeniyle değerli olan Azak Kalesi ünlüdür.
a. 272a/19
- a‘zam:** (Ar. sıf.) Daha, pek, çok, büyük.
a. 283b/23
a. + (vezir-i a‘zam) 272b/5
a. +a (İmām-ı A‘zam) 304b/4
a. +ı 274b/17
a. +ı tiryākāt-ı ma‘deniyye 272b/24
- āzān:** (Ar. is.) Kulaklar.
a. +i sāmi‘in 302a/25
- āzār:** (Far. is.) İncitme, kırılma.
a. + (iṣāl-i āzār it-) 273b/12
- azeb:** (Ar. is.) Bekâr. Mücerred. Evlenmemiş. Zevcesi olmayan.
a. 271b/23, 275a/2
- Azerbaycan:** (is.) Güney Kafkasya'da devlet.
a. 268a/8
a. +a 267b/16, 272b/8
- ‘azīm:** (Ar. sıf.) Büyük, ulu.
a. 267a/21, 269b/15, 275a/5, 303b/1, 304a/1
a. + (nehr-i ‘azīm) 270a/19
a. + (sefer-i ‘azīm) 276a/24
a. + (vebā‘-i ‘azīm) 295b/23
- ‘āzim:** (Ar. sıf.) Çok büyük.
a. +ol- 268a/6, 287a/24
- ‘azīme:** (Ar. is.) Gitme, gidiş.
a. + (eṣcār-ı ‘azīme) 266a/15
a. + (ḥayme-i ‘azīme) 287a/1
a. + (mübāheṣe-i ‘azīme) 285b/8
- ‘azīmet:** (Ar. is.) Gitme, gidiş.
a. +eyle- 268a/5
a. +it- 290a/13
a. +ü iḳdām 270a/7
a. +i iskenderi 270a/5
a. +i 301a/25
- ‘azīz:** (Ar. is.) Muhterem, sayın, değerli.
a. 294b/7, 304b/7
a. +e 285a/11
- ‘azl:** (Ar. is.) İşinden çıkarma
a. +i 265a/14
a. +itdür- 299b/24
a. +it- 299b/9
a. +olın- 270a/1, 270a/4, 271a/11
a. +ü naşb 279a/21, 279b/18
- ‘azm:** (Ar. is.) Kasıt, niyet, karar.
a. +imi 290a/14
- ‘azud:** (Ar. is.) Kuvvet, kudret.
a. 284b/20, 288b/13

B

bāb: (Far. is.) Kapı, konu.
b. 269b/2, 277b/6
b. + (feth-i bāb-ı zafer) 302a/24
b. +ında 277b/3
b. +ını 292a/4
b. +isi 292b/2
b. +-i devlet 269b/2
b. +-i evvel 277b/21
b. +-i sa'adet 272a/5
b. +-i salis 281b/17
b. +-i s̄anī 280b/19

bābā: (Far. is.) Baba, ata.
b. 294a/22
b. +m 301a/21
b. +ñ 286a/16
b. +sı 286a/11
b. +sına 268a/3
b. +sınuñ 268a/22, 268a/5

Bābenderiyye: (is.) İran Hükümdarlığına bağlı emirliklerden biridir.
b. +nüñ (ümerā-i Bābenderiyye) 267b/24

ba'ḍe: (Ar. zf.) Sonra.
b. 277b/21, 293b/5, 297b/23, 300b/22, 303b/10, 303b/6, 303b/6
b. +-i cāh 297b/6

ba'ḍehū: (Ar. zf.) Sonra, ondan sonra
b. 287b/15, 288b/8, 290a/8, 291a/9, 293a/5, 294b/4, 298b/12, 299b/6

ba'ḍe'l-'azl: (Ar. zf.) Azledildikten sonra.
b. 297a/23

ba'ḍe'l-ferāğ: (Ar. zf.) Vazgeçtikten, işi başkasına bıraktıktan sonra.
b. 303a/5

bāğ: (Far. is.) 1-Üzüm bahçesi. 2-Bahçe, her türlü ağaç ve bitki yetiştirilen yer, bostan.
b. +-i dil-gūşā 269a/19

bāğçe: (Far. is.) Küçük bağ.
b. 297a/16
b. +ye 281a/12

Bağdād: (is.)
b. +a 268a/6
b. +dan 268a/6

bağla-: (Tür. f.) 1. Düğümlemek. 2. İlaç koyup sarmak. 3. Oluşmak. 4. Anlaşma yapmak.
b. -yup 266a/16

bağlan-: (Tür. f.) Düğümlemek.
b. -miş 304b/15

baḥīl: (Ar. is.) Hasis. Cimri. Tamahkâr. Hayırlı işlere malını (varsa bile) harcamayan.
b. + (şālih-ı baḥīl) 290a/21

baḥr: (Ar. is.) Deniz, büyük göl.
b. +den (berr ü baḥr) 275a/12
b. +-i (cānib-i baḥr-i şimālī) 269a/17

baḥrī: (Ar. is.) Denize âit, denize mensup, denizle alâkalı.
b. +sinde (cānib-i baḥrī) 275a/15
baḥş
b. 285b/18, 285b/9, 297a/20
b. +e 287b/25, 288a/19
b. +e (Ādāb-i Baḥş) 294a/18
b. +eyle- 288a/20
b. +it- 285b/4
b. +-i iddi'ā eyle 288a/20
b. +-i 'ilmī 291b/2

baḥş: (Ar. is.) 1-Söz, konuşulan şey, mevzu. 2-Üzerinde konuşulan mesele.
b. 285b/18, 285b/9, 297a/20
b. +e 287b/25, 288a/19

- b. +e (Ādāb-i Baḥṣ) 294a/18
b. +eyle- 288a/20
b. +it- 285b/4
b. +-i iddi'ā eyle 288a/20
b. +-i 'ilmī 291b/2
- baḥṣiyye:** (Ar. is.) Geri kalan, artan kısım.
b. +si (ḳuvvet-i baḥṣiyye) 291a/9
- baḥṣiṣ:** (Far. is.) Baḡiṣ, ihsan.
b. 271b/13
b. + (‘aṭā vü baḥṣiṣ) 275b/18
b. +ol- 286b/10
- baḥt:** (Far. is.) Talih, kader.
b. +ları 265a/5
- ba‘īd:** (Ar. sıf.) Uzak.
b. 296a/16, 304b/6
- ba‘īde:** (Ar. sıf.) Uzak. Ba‘īd’in müennesi.
b. +den (bilād-ı ba‘īde) 277a/4
- bā‘iḡ:** (Ar. sıf.) Sebep olan, icab ettiren.
b. +ol- 276a/1
b. +-i icād-ı sarāy-ı Cedīd 268b/6
b. +-i taḥrīf-i ḫāṭır-ı hümāyūn ol- 291b/3
b. +-i zıḫk 285b/18
- bak-:** (Tür. fi.) 1. Bakışı bir şey üzerine çevirmek. 2. Aramak 3. Yüzü bir yöne doğru olmak. 4. Bir şeyin gelişmesi için emek vermek 5. Beslemek.
b. -acak 276a/3
- baḳa:** (Ar. is.) 1. Tutam, demet, deste. 2. Tere ve sebzevat destesi
b. 280b/15
- bāḳır:** (Ar. i.) 1-Çobanları ile beraber olan sığır sürüsü. 2- Geniş. 3- Aslan. 4-Göz damarı. 5-Hz. Hüseyin'in (r. a.) torunu İmâm-ı Bâkır'ın bir lâkabı.
b. 270b/5
- Bâḳırküresi:** Küre. Kastamonu'nun, bakır yatakları bol olan bir kasabasıdır.
b. 285a/8
- baḳıyyetü's-suyūf:** (Ar. is.) 1. Kılıçtan kurtulan kimseler. 2. Arta kalan kişiler
b. +ol- 266b/20
- bāl:** (Far. is.) 1. Kanat. 2. Gönül, yürek.
b. + (ferāḡ-ı bāl) 287a/14
- bālā:** (Far. is.)Yukarı, üst.
b. +da 267b/20
- bālīṣ:** (Far. is.) 1. Yastık. 2. Altın. 3. Nakit.
b. 289b/24
- Bālī Beg:** (is.) Malkoçoğlu Bali Bey, Semendire Beyidir..
b. 265a/10, 274b/8
- Baltacı:** (is.) 25 Aralık 1704 - 3 Mayıs 1706 ve 18 Ağustos 1710 - 20 Kasım 1711 dönemlerinde iki defa sadrazamlık yapmış Osmanlı veziridir.
b. 295b/12
- baña:** (Tür. zm.) Bana
b. 282a/2, 290b/17, 302a/4
- bārān:** (Far. is.) Yağmur. Rahmet.
b. +-ı belā 265a/4
- bārī:** (Far. ed.) Hususu ile. Hele. Hiç olmazsa. Bir def'a.
b. 274b/18, 297b/7
- bārid:** (Far. is.) Soğuk, bürüdetli.
b. + (kelām-ı bārid) 275b/19

- barmağ:** (Tür. is.) Parmak.
b. +larından 285a/15
- bārū:** (Far. ed.) Hususu ile. Hele. Hiç olmazsa. Bir defa.
b. + (hişār u bārū) 269b/20
b. +sın (burc u bārū) 302a/10
b. +-yı hişār 270b/23
b. +ya (burc u bārū) 267b/1
- bārgāh:** (Far. is.) Girmek için izin alınması gereken yer, çadır.
b. +larına 303a/2
b. +ların (mesken ü bārgāh) 268b/22
b. +-ı a^lā 270b/24
- bārgīr:** (Far. is.) Yük taşıyan binek hayvanı. Beygir.
b. 286b/1
b. +uñ 292b/24
- ba^s:** (Ar. sıf.) Sebep olan, icab ettiren.
b. +it- 275a/14
- baş:** (Tür. is.) 1. Kafa 2. Bir topluluğu yöneten kimse 3. Temel, esas.
b. 278a/12, 281b/21
b. +dur 278b/13
b. +ı 265a/12, 278b/12
b. +ıdur 277b/23
b. +ımı 302b/9
b. +ın 295a/7
b. +ına 280b/15, 282a/21, 285b/25, 289a/25, 295a/5
b. +ına çal- 296a/17
b. +ını 266b/7, 290a/21, 295a/5, 299a/19, 302b/7
b. +larına 265a/4
b. +larına üşür- 265a/2
b. +larından 266b/22
- başdefterdār:** (Tür. Ar. is.) Defter tutan. Devletin gelir ve masraflarını tutan vazifeli baş. memur. Eskiden Maliye Nâzırı bu nam ile anılırdı. Bir vilayetin maliye işlerine bakan memur.
- b. 279a/1, 279a/18, 279b/5, 282a/14
b. +larum 279b/2
b. +laruma 281a/16
- başka:** (Tür. sıf.) Diğer, gayri, öbür.
b. 275a/5, 279a/2
- başla-:** (Tür. f.) Başlamak fiili.
b. -dılar 265b/8
b. -yup 266b/17, 287a/12, 298b/14
- bāıl:** (Ar. sıf.) 1-Boş, beyhûde, yalan, çürük, hurafe. 2-Boş ve manasız olan, gerçeğe uymayan, doğru ve haklı olmayan. 3-Dinde yeri olmayan, dinî hükümlere zıt.
b. 289a/23, 289a/25
- bāın:** (Ar. is.) 1-İç, içyüz, iç kısım. 2-Görünmeyen taraf, sır. 3-İç mâna, açık ve görünür mananın içindeki asıl mâna, yalnız kabiliyeti olanların anlayabildiği hakikat.
b. 304a/16
b. +da 304b/6
- bā-sā^oadet:** (Far. Ar. bir. zf.) Mutlulukla, saadetle.
b. +leri (ādet-i bā-sā^oadet) 276a/23
- bā-ıuğyān:** (Far. Ar. bir. zf.) Hiddetle, zulümle, azgınlıkla.
b. +uñ (kāfir-i bā-ıuğyān) 266a/7
- bā-vücūd:** (Far. Ar. bir. zf.) Bununla beraber, böyle iken. vücutla.
b. 295a/20
- Bayburd:** (Ar. is.) Türkiye'nin Karadeniz bölgesinde yer alan illerinden biri.
b. 272a/25
- Bayderiler:** (. is.) ?
b. +uñ 268b/2

Bāyezīd: (is.) II. Beyazıt, 3 Aralık 1447/48 - 26 Mayıs 1512 tarihleri arasında yaşamış, sekizinci Osmanlı padişahıdır. Fatih Sultan Mehmed'in, Gülbahar Hatun'dan olan büyük oğludur. Yavuz Sultan Selim'in de babasıdır.
b. 277a/18

Bāyezīd Hān: bkz: Bāyezīd

b. +a 299a/9
b. +da (ahd-i Bāyezīd Hān) 293a/13, 300b/17
b. +da (salṭanat-ı Bāyezīd Hān) 297b/1
b. +ı 272a/4
b. +uñ 300a/23

bayram: (Tür. is.) 1. Millî veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler. 2. Özel olarak kutlanan gün.
b. +larda 281a/13

bāz: (Ar. zf.) 1-Geri, gerisin geriye. 2-Tekrar, yeniden.
b. +it- 275b/19, 302b/12

baʿz: 1-Bir şeyin bir kısmı, bir parçası. 2- (sıf.) Bazı, birkaç, bir miktar, bir kısım, bir takım.
b. 277a/9, 280b/25, 284a/2, 284a/21, 284a/6, 285a/6, 287b/10, 288b/14, 288b/15, 289b/20, 293a/4, 293a/7, 294b/16, b. 295a/6, 295b/6, 296a/1, 296b/2, 297a/16, 298b/19, 299a/12, 299b/8, 301a/12, 302a/2, 302b/3, 304b/4, 304b/9
b. +ını 275a/3, 304a/7
b. +-ı kelimāti 291b/3
b. +lar 286b/15
b. +ları 267b/24, 277b/14
b. +-ı aḥvāl 268b/3
b. +-ı evkāt 274b/19
b. +-ı ʿIrāḳ 267b/21
b. +-ı mevānī 272a/20
b. +-ı mevāzīʿ 271b/15

b. +-ı muʿavvaḳāt 269b/25

bāzār: (Far. is.) 1-Alış-veriş. 2-Alış-veriş yeri. 3-Pazar yeri, çarşı. .
b. +ında 267b/11

becene: (is.) Issız, تنها, korkunç (yer). 2. Sarp, taşlık, kayalık (yer).
b. +lere 266a/5

bedel: (Ar. is.) 1-Değer, kıymet, karşılık, karşı. 2-Bir şeyin yerine verilen ve yerini tutan, değiştirilen şey. 3-Bir mal veya hizmet karşılığında verilen para, mal.
b. 273a/3, 292b/7

beden: (Ar. is.) Vücut, gövde, cisim, ten.
b. + (lerziş-i beden-i āsmān-ı emn ü amān) 277a/7
b. +-i sulṭān 277a/11

bedeniyye: (Ar. sıf.) Vücuda dair, bedene ait.
b. +ye (emrāz-ı bedeniyye) 267b/17

bedīʿ: (Ar. is.) 1-Eşi ve benzeri olmayan, eşsiz güzel; yeni, garip, eşsiz. 2-i. ed. Sözün güzel olması metod ve kaidelerinden bahseden ilmin adı, estetik. 3-Bir şeyi örneği olmadığı halde meydana getiren, eşi ve benzeri olmayan mükemmel bir şeyi icat eden.
b. + (fenn-i bedīʿ) 297b/10

bedīʿiyye: (Ar. is.) 1-Güzellik, sanat eserleri oluşturma. 2-Estetik ilmi.
b. +nūñ (şanāyiʿ-i bedīʿiyye) 297b/10

bedriḳa: (Far. is.) Yol gösteren, kılavuz; delil.
b. +-i ṭarīḳ 266a/9

- beg:** (Tür. is) Bey, komutan; ileri gelen kimse.
b. 273a/22, 278a/10, 303b/12
b. +i 265a/10, 267a/8, 275b/24, 276a/13, 299b/9
b. +ini 272a/18
b. +ler 271a/1, 278a/11, 279a/10, 279a/11, 281b/24
b. +leri 273b/1, 278b/18, 278b/5, 281b/3
b. +lerine 273b/18
b. +lerinüñ 265a/11, 273b/25, 274a/6, 275a/2
- beglerbegi:** (Tür. is.) Osmanlı döneminde eyaletlere atanan, askerî ve sivil yetkileri olan yüksek dereceli görevli. Sancak beylerinin başı.
b. 275b/23, 278b/24, 279a/13, 280a/20
b. +ler 278b/4, 278b/7, 279a/10, 279a/15, 280a/10, 280b/6, 282a/13, 282a/6
b. +lerden 279a/11
b. +lere 283a/6
b. +leri 281b/3
b. +lerüñ 278b/14, 278b/3
b. +lik 278a/23
b. +lük 278b/16
b. +si 265a/19, 267b/10, 269b/23, 270b/13, 270b/18, 271a/10, 271a/11, 283a/8
- beglerbegilük:** (Tür. is.) bkz: beglerbegi
b. 282a/17
b. +i (beglerbegiligi) 279a/20
b. 278b/20
- beglik:** (Tür. is.) 1. Bey olma durumu
b. 278b/16, 279a/3
- bahâ:** (Ar. is.) 1-Güzellik, zariflik. 2-Parıltı. 3-Alışma, dadanma.
b. 282a/19
b. +ları 269a/21
- bahâne:** (Far. is.) Vesile. Sebep.
b. +bul- 289b/12
- bahâr:** (Far. is.) Kış ile yaz arasındaki mevsim. İlk bahar.
b. +ında 265b/20, 270a/6, 276a/24
- behişt:** (Far. is.) Cennet, uçmak.
b. + (mânend-i kuşür-ı behişt) 276b/21
- behre-mend:** (Far. bir. is.) Hisselerini, nasibini almış.
b. +ol- 267a/8, 297b/20
- beķâ:** (Ar. is.) 1. Devam, sebat, evvelki hal üzere kalma. 2. Bâkîlik, ebedîlik, sonu olmama, bulunduğu halde kalma.
b. +ya (dâr-ı beķâ) 304a/12
- beķâyâ:** (Ar. sıf.) Geriye kalanlar.
b. +sını 272a/6
b. +-i freng 272a/20
- bekle-:** (Tür. f.) 1. Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak. 2. Süre tanımak, acele etmemek
b. -r 302b/5
- bekr:** (Ar. sıf.) Bozulmamış. Temiz. Saf halde olan.
b. +e (memâlik-i Diyâr-ı bekr) 268a/7
- belâ:** (Ar. is.) Gam, keder, musibet.
b. + (bârân-ı belâ yağdır-) 265a/4
- belde:** (Ar. is.) Kasaba, şehir, diyar.
b. 284a/21
b. + (‘ulemâ-i belde) 295b/25
b. +-i mezbûra 295b/23
- beled:** (Ar. is.) Şehir, memleket.
b. + (ekşer-i ‘ulemâ-i beled) 298a/23
b. + (‘ulemâ-i beled) 290b/10, 296b/3
b. +den 292a/8

- b. +i ('ulemā-i beled) 287b/6
- belī:** (Far. ed.) Evet.
b. 286b/23, 295b/16
- belīg:** (Ar. sıf.) Fasih, düzgün, sanatlı.
b. 304b/14
- belīğa:** (Ar. is.) Fasih, düzgün, sanatlı söz söyleyen kişi veya eser.
b. + (hıtab-ı belīğa) 304b/17
- belki:** (Far. ed.) İhtimal, olabilir, hatta.
b. 269a/1, 290b/23
- belür-:** (Tür. fi.) Belirmek, ortaya çıkmak.
b. -dügin 266a/12
b. -medi (nām u nişānı belür-) 266a/8
- belürsiz:** (Tür. sıf.) Belli olmayan.
b. +it- 273a/2
- ben:** (Tür. zf.) 1. tekil kişi zamiri. 2. (is.) Çoğu doğuştan, tende bulunan ufak, koyu renkli leke veya kabartı
b. 274a/7, 284b/15, 285b/21, 288b/20, 289a/20, 289a/23, 289a/7, 289b/5, 290a/20, 291a/12, 293b/15, 297b/6, 299b/13, 302b/10, 302b/6, 303b/22, 304a/10
b. +de 285b/11
b. +den 280b/25, 294b/7, 299b/12, 303b/13
b. +i 289b/4, 291b/16, 296a/9
b. +im 277b/20, 282a/3, 282a/5, 286a/13, 289a/15, 292a/21
b. +üm 289a/5, 291b/15, 296a/9, 303a/22
b. +ümle 274a/7
b. + (2) 281b/7
- benāt:** (Ar. is.) 1. Kızlar. 2. kuklalar, bebekler.
- b. +-ı selāṭin 269b/8
- bend:** (Far. is.) Bağ, yular, rabita.
b. +it- 266a/15, 302b/5
- bende:** (Far. is.) Kul, köle
b. +ñüzüm 295b/13
b. +si 303a/20
b. +-i nā-çiz 300a/18
b. +yi 298a/14
b. +yüz 304a/24
- benderi:** (Far. is.) Ticaret yeri.
b. 272a/23
- beñze-:** (Tür. fi.) Benzemek.
b. -r 290b/22
- berāber:** (Far. is.) Birlikte olma durumu.
b. 267b/5, 278b/3, 286a/13
b. +dür 279a/20, 280a/10
b. +dürler 278b/7
b. +inde 267a/17
- berāt:** (Ar. is.) Rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman.
b. 304a/8
b. +larunda 267b/7
b. +-ı şāhī 265a/15
- berg:** (Ar. is.) Sağlam, kuvvetli.
b. +-i hubūb-ı nesā'im-i seher-gāh 269a/18
- beriyye:** (Ar. is.) Halk, insanlar, yaratık.
b. +lerde 273a/10
- berr:** (Ar. is.) Kara, toprak.
b. +den (cānib-i berr) 275a/3
b. +ü baḥr 275a/12
- berü:** (Tür. is.) Beri, bu tarafa, bu yana.
b. 301b/10
- berdār:** (Far. s.) 1-Asılmış, yukarı kaldırılmış. 2-İtaat edici ve ettirici.
b. +it- 274a/10

ber-müceb: (Far. Ar. bir. zf.) Bir söz veya emrin icab ettiği şey, netice, meal ve muktezası üzere.
b. +-i fermân-eftân 265b/5
b. +-i fermân-ı hümayün 267b/8

besmele: (Ar. is.) Bismillâhirrahmânirrahîm (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.) cümlesinin adı. 2- Başlangıç.
b. 304a/25
b. + (cehr-i besmele it-) 296b/20

beste: (Far. is.) Şarkının makam ve ahengi. 2-s. Kapalı, bağlı, bitleştirilmiş, bağlanmış.
b. 270b/12

beş: (Tür. sıf.) Sayı.
b. 268b/9, 270a/24, 271a/20, 274b/25, 277a/13, 278b/17, 279b/8, 280a/11, 280a/19, 280a/20, 280a/4, 280a/6, 280a/7, 280a/7, 280a/9, 280b/14, 281a/8, 281b/20, 282b/4, 282b/5, 282b/8, 283a/12, 284b/23, 294b/17, 301a/6
b. +de 294a/20
b. +i 292b/18

beşer: (Ar. is.) İnsan, insan cinsi.
b. 267b/12, 280a/24, 280b/16, 281b/5, 289a/7

Beşiktaş: (is.) İstanbul'da bir ilçe adı.
b. +da 276a/12

bevâb: (Ar. is. c.) Kapıcı, oku hademesi.
b. +larından 286b/13

be-câh: (Far. zf.) Yerinde, uygun.
b. 276b/8

be-sereş: (Far. is.) Onun başının üzerine.
b. 274b/14

be-sultân: (Ar. is.) Sultana
b. +-ı Mısr 273a/21

be-şüret: (Far. is.) görünüşüne, yüzüne, tarzına
b. +-i ye's 274b/15

beyân: (Ar. is.) Açıklama, söz.
b. 289a/19
b. +eyle- 303a/8
b. +it- 268b/5, 276a/21, 296b/23, 299b/15, 300b/25
b. +olın- 268b/4, 268b/8, 277b/17, 284a/3, 284a/4, 299b/13
b. +ol- 289a/9
b. +undadur 277b/22, 280b/20, 281b/18

beyâz: (Ar. is.) Aklık. Aydınlık.
b. +a 289b/21, 290a/2

beyn: (Ar. is.) Ara, aralık; arada, arasında.
b. +inde 265b/10, 289a/13, 293b/2
b. +ini 289a/22

beyne's-şalâteyn: (Ar. bir. zf.) İki namaz arasında.
b. +e 266b/17

beyni: (Ar. is.) Ara, arasında, aralık
b. +si 265a/12

beyt: (Ar. is. edib.) İki mısralık manzume.
b. 274b/13, 276b/7
b. +-i 'Arabî 298b/6

beytütet: (Ar. is.) Geceleme, geç kalma.
b. +it- 290b/12

beytü'l-mâl: (Ar. bir. is.) Maliye hazinesi.
b. + (maḥşül-i beytü'l-mâl) 273a/7

Beyzâvî: Kadı Beyzavi; tefsir alimi.
b. 284b/20, 293a/16

- bezl:** (Ar. i.) Bol bol verme, kendiliğinden verme, sarf etme, cömertlik.
b. +-i āvān it- 295a/17
b. +-i himmet 270b/11
- bıķāʿ:** (Ar. i.) Topraklar, memleketler, ülkeler.
b. 275a/7
- bırak--:** (Tür. f.) Tutmaktan vazgeçip, tutmaz olmak.
b. -up (bırağup) (āteş bırak-) 266a/1
- bih:** (Far. sıf.) İyi, yeğ.
b. 277b/3
- bihūde:** (Far. bir. sıf.) Boşuna, boş yere konuşan.
b. +dür 297a/5
- bikr:** (Ar. is.) Dokunulmamış, kız oğlan kız.
b. 282b/3
- bil:** (Tür. is.) Bel, kemer yeri
b. +i 295b/19
b. +inden 285b/14
- bil-:** (Tür. fi.) 1. Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak. 2. (-i) Bir bilim veya sanat dalında yeterli olmak.
b. -dügi 266a/9
b. -düm 295b/4, 299b/16, 303b/22
b. -esin 283b/12
b. -mezler 286b/20
b. -mezlermiş 291b/18
b. -üp 274b/1
b. -üp (fırşat bil-) 272a/10
b. -ür 289b/8
- bilād:** (Ar. is.) Memleketler, şehirler.
b. 265b/8
b. + (tevsīʿ-i bilād) 265a/18
b. +a 299a/13
- b. +-i baʿide 277a/4
b. +-i ūelāse 290b/3
b. +-i ūelāse 284a/8
- bilā-ʿarz:** (Ar. Far. bir. sıf.) Arz etmeden, isteksiz. Bildirmeden
b. 280b/3, 280b/5, 280b/6
- bile:** (Tür. ed.) 1. Birlikte, beraber. 2. Dahi, de. 3. İle.
b. 275a/3, 285b/2, 288b/10, 288b/23, 290a/14, 297b/8, 298b/22, 302a/8
- billāhi:** (Ar. zf.) Allah için.
b. 301a/17
- bi'l-cümle:** (Ar. zf.) Hep, bütün, toptan.
b. 265b/5, 281b/1, 302b/1
- bi'l-Ḥayālī:** (Ar. zf.) Hayalî ile.
b. +dür 290a/8
- bimāristān:** (Far. bir. is.) 1-Hastahane. 2-Timarhane, deliler yurdu.
b. +ında 300a/3
- bin:** (Ar. is.) Oğul.
b. 289b/14, 303b/4
b. +Murād Ḥān-ı cennet-mekān 277a/24
- binā:** (Ar. is.) 1. Yapma, bina etme. 2. Yapı.
b. +buyurul- 303a/10
b. +eyle- 270a/10, 280a/3
b. +it- 267a/17, 270a/17, 274b/12, 275a/15, 291a/3, 293a/24, 295b/8, 300b/19, 301a/1
b. +ları 273a/12, 276b/20
b. +olın- 268b/8, 269a/22, 269a/24, 269a/25, 270b/4, 271a/14, 272b/17, 275a/18, 285a/4, 290b/3, 303a/7
b. +sı 299b/10
b. +-i ʿömr 276b/8
b. +ya 269b/10

bindir-: (Tür. fi.) Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturtmak.
b. -miş 300b/4

biñ: (Tür. sıf.) Bin sayısı. Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

b. 267a/2, 269a/23, 270a/24, 274a/22, 275a/1, 275a/2, 277b/9, 278a/10, 278b/17, 278b/22, 278b/23, 278b/25, 280a/14, 280a/20, 280a/21, 280b/2, 281a/20, 281b/20, 281b/20, 281b/21, 282a/11, 282a/12, 282a/13, 282a/14, 282a/14, 282a/16, 282a/16, 282a/22, 282a/23, 282a/4, 282a/7, 282a/7, 282a/8, 284b/10, 285a/7, 287a/3, 291b/9, 293b/6, 297a/24, 297b/12, 297b/2, 300b/13, 301a/6, 303a/2
b. +de 280b/8, 282b/3
b. +den 275b/3, 278b/24, 280b/3, 282a/11, 282a/9
b. +e 282a/10, 282a/7

biñbaşı: (Tür. sıf.) Orduda rütbesi yüzbaşı ile yarbay arasında bulunan ve asıl görevi tabur komutanlığı olan subay.
b. 281b/9

bir: (Tür. sıf.) Sayıların ilki.

b. 265b/11, 265b/12, 265b/2, 265b/20, 266a/2, 266a/23, 266a/24, 266a/6, 266b/12, 266b/25, 267a/17, 267b/11, 268b/24, 269a/10, 269a/11, 269a/12, 269a/13, 269a/19, 269a/3, 269b/1, 269b/11, 269b/15, 269b/16, 270a/17, 270a/18, 270a/19, 270a/19, 270a/22, 270a/23, 270b/4, 271a/14, 271a/24, 271b/1, 271b/10, 272a/3, 272b/20, 274b/1, 274b/12, 275a/15, 275b/2, 276a/21, 276b/23, 276b/25, 276b/3, 277a/9, 277b/6, 278a/21, 278a/22, 278a/3,

278a/4, 278b/8, 279a/10, 279a/19, 279a/5, 279b/9, 280b/21, 280b/3, 280b/8, 281a/12, 281a/2, 281b/22, 281b/22, 281b/23, 281b/23, 281b/9, 282b/1, 282b/16, 283a/22, 284b/16, 284b/21, 284b/22, 284b/4, 285a/14, 285a/23, 285b/11, 286a/1, 286a/10, 286a/11, 286a/12, 286a/16, 286a/19, 286a/20, 286b/1, 286b/1, 286b/11, 286b/13, 286b/4, 286b/4, 287a/1, 287a/11, 287a/15, 287a/2, 287a/7, 287b/6, 287b/7, 288b/11, 288b/21, 288b/25, 288b/4, 289a/1, 289a/3, 289a/4, 289b/11, 289b/3, 289b/4, 289b/6, 289b/7, 290a/10, 290a/19, 290b/17, 291a/12, 291a/12, 291a/2, 291a/5, 291b/1, 291b/19, 291b/4, 292a/16, 292a/5, 292b/10, 292b/2, 292b/25, 292b/25, 293a/10, 293a/15, 293a/23, 293a/9, 293b/11, 293b/17, 293b/7, 293b/8, 294a/22, 294a/4, 294a/9, 294b/10, 295a/1, 295a/23, 295a/4, 295b/8, 295b/8, 296a/10, 296a/11, 296a/7, 296a/7, 296b/16, 296b/17, 296b/7, 297a/4, 297a/6, 297b/13, 297b/4, 297b/5, 298a/10, 298a/8, 298a/8, 298b/13, 298b/14, 298b/21, 298b/5, 298b/6, 299a/1, 299a/1, 299a/13, 299b/25, 300a/15, 300a/4, 300a/8, 300b/11, 300b/12, 300b/18, 300b/23, 300b/4, 300b/5, 301a/14, 301b/1, 301b/22, 301b/6, 301b/7, 302a/15, 302b/6, 303a/13, 303a/20, 303a/21, 303a/21, 303b/11, 303b/12, 303b/20, 303b/20, 304a/10, 304a/3, 304a/8, 304a/9, 304b/2, 304b/20, 304b/22, 304b/23, 304b/5, 304b/7
b. + (el bir it-) 274b/6
b. +dür 289a/21
b. +inde 268b/2

birāder: (Far. is.) Erkek kardeş, kardeş.

b. +i 273a/23, 273b/1, 274a/11, 284a/23, 301b/17

- b. +ine 273b/2
b. +leri 287b/8
b. +lerine 274a/14
b. +lerüñ 286a/17
b. +ünden 285a/1
- birâderzade:** (Far. bir. is.) Kardeş çocuğu, yeğen.
b. +leri 301b/14
- birbiri:** (Tür. zm.) Karşılıklı olarak bir diğeri.
b. +nüñ 285b/10
b. + (2) nden 275b/1
- birbirleri:** (Tür. zm.) Karşılıklı olarak birileri ötekilerini
b. + (2) ne 274a/25, 274a/5, 274b/4
- birer:** (Tür. sıf.) Herkese bir, her birine bir.
b. 272b/16, 296a/4
- bir:** (Tür. zm.) 1. Bir tanesi. 2. Bilinmeyen bir kimse
b. 268b/20
b. +ne 295a/10
b. +nüñ 295a/8
b. + (2) 272a/25, 272b/11, 273a/9, 274a/19, 274a/25, 281a/3, 281a/3, 281a/4, 281a/4, 284b/25, 285a/17, 288b/24, 289b/2, 290a/5, 292a/23, 292b/5, 293a/5, 293a/6, 294a/11, 294b/19, 295a/12, 295a/18, 295b/22, 295b/5, 296a/11, 297a/14, 297b/7, 297b/9, 298a/13, 298a/15, 298a/25, 298a/25, 299a/5, 299b/5, 301a/12, 301a/7
b. + (2) nde 272b/16
b. + (2) ne 273b/19
b. + (2) n 285a/5, 285b/12, 298b/11, 299a/11
b. + (2) ne 280b/15, 285a/21, 295b/23, 297b/10
b. + (2) ni 284b/10, 287a/4, 298a/2
b. + (2) nüñ 298b/6, 304b/5
- birikdür-:** (Tür. fi.) Biriktirmek.
b. -üp 284b/1
- birisi:** (Tür. zm.) Herhangi bir kimse
b. + (2) 274a/6, 284a/12, 286a/7, 290a/7, 290b/1, 290b/3, 291a/7, 292a/1, 293a/11, 293a/17, 294b/23, 295b/8, 297a/11, 297a/21, 297b/17, 298b/16, 299b/18, 300a/6, 300b/15, 303b/24
b. + (2) ne 283b/20
b. + (2) yle 294b/6
- birkaç:** (Tür. sıf.) Çok olmayan, az sayıda, az.
b. 272a/16, 273a/24, 276b/2, 286b/11, 287a/2, 290a/18, 295b/12
b. + (1) 275a/2
- bir bir:** (Tür. zf.) 1. Birer birer. 2. Ayrı ayrı
b. 303a/9
- bisâţ:** (Ar. is.) Kilim, minder, döşek, keçe.
b. + (takbi'l-i bisâţ-ı sa'âdet-menâţ eyle) 287b/5
b. +ı būs-i pâdişâhî it- 303b/15
- bişe:** (Far. is.) Orman, meşelik, sazlık.
b. +nüñ 266b/25
- bit-:** (Tür. f.) Bitmek, tükenmek.
b. -di 303b/15
b. -mişdür 303b/17
b. -sün 303b/13
- bitür-:** (Tür. sıf.) 1. Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak. 2. Güçsüz düşürmek, bitkin duruma getirmek, yormak.
b. -e 271b/2
- bi-aynihî:** (Ar. bir. sıf.) Aynıyla, olduğu gibi, tıpkı.

- b. 291b/14, 302b/1
- bī-bedel:** (Far. Ar. b. sif.) Benzersiz, eşsiz.
b. 301a/15
- bī-çāre:** (Far. bir. sf) Çaresiz, zavallı.
b. 274a/9, 286b/19
b. +leri 275b/7
- bīdār:** (Far. bir. sf) Uyanık, uyumayan, uykusuz.
b. 287a/10
b. +it- 287a/6
b. +ol- 287a/11, 300b/4
- bī-dīn:** (Far. Ar. b. sif.) Dinsiz.
b. 265b/9
- bī-gāne:** (Far. bir. sf) Kayıtsız, ilgisiz.
b. 265b/14
- bī-gıṣṣ:** (Far. Ar. b. sif.) Hilesiz.
b. + (ṭalā-yı bī-gıṣṣ) 273b/24
- bi-hā:** (Ar. zm.) O, onu, ona, ondan, onunla.
b. +dır 277b/14
- bī-ḥaber:** (Far. Ar. b. sif.) Habersiz, bilgisiz.
b. +ol- 265b/14
- bī-ḥāşıl:** (Far. Ar. b. sif.) Sonsuz, nihayetsiz.
b. 282a/3
- bi-him:** (Ar. zm.) O, onları, onlara, onlardan, onlarla.
b. 303b/8
- bī-ḥisāb:** (Far. Ar. b. sif.) Hesapsız.
b. 267a/5, 284b/7
b. + (māl-ı bī-ḥisāb) 265a/21
- bī-ḥūd:** (Far. bir. sf) Kendinden geçmiş olan, çilgin.
b. +ol- 292b/7
- bī-ḥuzūr:** (Far. Ar. sif.) Huzursuz, rahatsız, tedirgin.
b. +ol- 288a/23
- bī-iḳdām:** (Ar. is.) Gayretsiz, çabasız.
b. +-ı şeffi^c 271b/10
- bī-ḳuşūr:** (Far. Ar. b. sif.) Hatasız, eksiksiz.
b. + (ḳuşūr-ı bī-ḳuşūr) 269a/22
- bi-lā:** (Ar. ed.) Önüne geldiği sözcüğe ". . . sız, . . . sız. " anlamı katar
b. 288b/16
- bi-mezidi:** (Far. Ar. bir. sif.) Artışsız, artmayan.
b. 283a/12, 283a/15, 283a/18, 283a/24, 283a/5, 283a/8
- bī-naẓīr:** (Far. Ar. bir. sif.) Benzersiz, eşsiz.
b. 296a/12
- bi-nefsihī:** (Far. Ar. bir. sif.) Nefisle, nefisli.
b. 286b/12, 290b/7
- bī-nevā:** (Far. Ar. bir. sif.) Sessiz, sedasız.
b. + (Dereke-i şāh-ı bī-Nevā) 267b/14
- bī-niyāz:** (Far. Ar. bir. sif.) Duasız, yakarmasız, yakarışı olmayan.
b. +dan (dergāh-ı bī-niyāz) 285a/7
- bī-sunufi:** (Far. Ar. bir. sif.) Sınıfsız.
b. 283b/5
- bī-şumār:** (Far. sif.) Hadsiz, sayısız pek çok.
b. 275b/3
- bī-teklīf:** (Far. Ar. bir. sif.) Teklifsiz.
b. 301b/8

bī-zār: (Far. bir. sıf.) Bıkmış, usanmış, küsmüş, küskün.
b. +eyle- 287a/10

biz: (Tür. zm.) 1. çoğul kişi zamiri.
b. 273b/12, 288a/10, 288a/24, 290b/12, 301b/23, 302b/22, 304a/23
b. +de 289a/16
b. +den 291b/15
b. +e 293a/22, 296a/3, 302b/19, 304a/23
b. +i 291a/21, 301b/10
b. +üm 273a/18, 273b/19, 288a/10, 300b/6, 304a/22
b. +e 284b/12

bi'z-zarūre: (Ar. is. zf.) Mecburen, zorunlu olarak.
b. 267b/2, 268a/4, 274a/1, 289b/22, 293b/19

bi'z-zāt: (Ar. zf.) Kendisi, kendi, şahsen.
b. 265b/18, 270a/6, 278b/10, 278b/15, 299a/18

boğaz: (Tür. is.) 1. Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, imik, kursak. 2. İki kara arasındaki dar deniz.
b. +ı 275a/10
b. +ı (Üsküdār boğazı) 269a/16

boğazkesen: (Tür. is.) Bir boğazı savunmak için deniz kıyısında yapılan hisar.
b. 270a/4, 271b/12

Boğdān: (is.) Romanya'nın Moldavya eyaletinin Türkçe adıdır. "Moldavia, Moldavie"
b. 265b/11, 266a/14, 267a/4, 267b/6
b. + (dā'iyye'-i Ġazā-yı Boğdān) 265b/19
b. + (hākīm-i Boğdān) 265b/24, 265b/9
b. + (ḥayyizān-ı Boğdān) 265b/5

b. + (zīkr-i icmāl-i Boğdān) 265b/19

b. + (zīkr-i sefer-i Boğdān) 265a/17

b. +a 265b/21

b. +dan (sefer-i Boğdān) 267a/13

b. +dan (sefer-i nuşret-encām-ı Boğdān) 269b/18

b. +da (memālik-i Boğdān) 265b/7

Boğdānī: (sıf.) Boğdanlı.

b. + (cevārī-i Boğdānī) 267a/2

b. + (ġilmān-ı Boğdānī) ki 267a/2

b. +lerüñ 266b/19, 266b/24

Boğdāniyye: (is.) Boğdan

b. + (vilāyet-i Boğdāniyye) 267a/6

b. +den (ġanāyim-i Boğdāniyye) 267a/9

bostāncı: (Tür. is.) Osmanlılarda sarayın korunmasına ve şehrin güvenliğine bakmakla görevli olan erlerden her biri.
b. +lar 281a/12

bostāncıbaşı: (Tür. bir. is.) Bostancı ocağının başı.
b. 281a/12

boşan-: (Tür. fi.) 1. Karı ve koca mahkeme kararı ile birbirinden ayrılmak. 2. Baskı altında gergin duran bir şey, birden ve hızla kurtulmak
b. -up (cenge boşan-) 275b/10

Boyana: (is.) Arnavutluk'ta derin bir nehirdir. Adriyetik'e dökülür.
b. 270a/25

Bozcaada: (is.) Ege'de bulunan, Türkiye'nin üçüncü büyük adasıdır.
b. 272b/11

Bozcaata: (is.) bkz: Bozcaada
b. 272b/13

bölük: (Tür. is.) 1. Bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım. 2. Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik. 3. Osmanlı askerî örgütünde belli görevdeki kişilerden oluşan birliklere verilen ad.
b. 275a/2, 278a/16, 282b/7
b. +e (bölüğe) 281a/10

bölük ağası: (Tür. bir. is.) Bölüğün başındaki subay.
b. 281a/7

börk: (Tür. is.) Genellikle hayvan postundan yapılan ba
b. 275b/3

böyle: (Tür. sıf. zf) 1. sıf. Bunun gibi, buna benzer. 2. zf. Bu yolda, bu biçimde, hakeza. 3. zf. Bu derece
b. 266b/10, 280a/5, 282b/10, 282b/18, 282b/24, 283a/13, 283a/20, 283a/23, 283a/3, 283a/6, 283a/9, 283b/14, 287b/18, 289a/24, 289a/25, 289b/11, 294b/11, 297a/5, 298b/10, 302b/6, 303a/24, 304a/22, 304b/3

bu: (Tür. sıf.) Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.
b. + (1) 265a/12, 265a/15, 265a/2, 265a/24, 265a/8, 265a/9, 265b/16, 266a/11, 266b/1, 266b/15, 267a/17, 267a/24, 267a/7, 267b/5, 267b/6, 268a/23, 268a/7, 268b/4, 269a/6, 269b/18, 269b/23, 270a/14, 270a/5, 270b/1, 270b/10, 271a/16, 271b/2, 271b/2, 271b/6, 271b/6, 271b/8, 272a/12, 272a/21, 272b/19, 273a/15, 273a/18, 273a/20, 273b/12, 273b/16, 273b/16, 273b/17, 274a/4,

274a/8, 275b/19, 275b/9, 276a/1, 276a/17, 276a/3, 276b/14, 276b/25, 277a/10, 277a/7, 277b/13, 277b/18, 277b/20, 277b/8, 278a/4, 279b/17, 280b/17, 285a/15, 285b/25, 286a/17, 286b/25, 287a/21, 287a/3, 287a/5, 287b/3, 287b/9, 288a/24, 288a/25, 288a/6, 288a/6, 288b/16, 288b/17, 288b/18, 288b/19, 288b/3, 289a/22, 289a/6, 290a/14, 290a/15, 290b/12, 291b/12, 292a/21, 294a/21, 295b/2, 296a/14, 296a/14, 296a/23, 296b/1, 296b/22, 296b/23, 297a/3, 298a/12, 298b/18, 298b/3, 299a/19, 299b/4, 300b/7, 301b/9, 302a/13, 302a/19, 302b/14, 302b/25, 303a/19, 303a/23, 303b/12, 303b/16, 304b/22, 304b/3, 304b/7

bu: (Tür. zm.) En yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan bir söz.
b. + (2) ndan 271a/12
b. +dur 298a/25
b. +ndan 292a/19, 299a/25
b. +nı 304a/7
b. +nlara 301b/22
b. +ña 304a/2
b. + (2) 270b/3, 272a/6, 272a/8, 286a/13, 289a/17, 289b/2, 291b/17, 295a/25, 299a/3, 299b/20, 304a/23, 304b/2
b. + (2) dur 273a/14
b. + (2) dur 268b/20, 268b/24, 289b/13
b. + (2) nca 275b/25, 276b/15, 302a/16, 303b/22
b. + (2) nda 285a/14
b. + (2) nı 285a/5, 286b/24
b. + (2) nlar 286a/12
b. + (2) nları 290b/12
b. + (2) nuñ 288a/24
b. + (2) nuñla 277b/21
b. + (2) ña 290b/18

bū: (Far. is.) Koku, râyiha.

- b. +-yı necâset 292a/15
- buçuk:** (Tür. sıf.) Buçuk, yarım, yarı.
b. 267b/6
- Budağ:** (is.) bkz: Budağ Beg
b. +a (Budağa) 274a/11, 274a/14
b. +ı (Budağı) 274a/13
b. 273a/22, 273b/7, 274a/15
b. +dan 273b/1
- Budağ Beg:** (is.) Dulkadiroğulları hanedanının bir üyesidir. Saltanat için, kardeşi Melik Arslan'ı öldürmüştür.
b. 273a/25, 273b/5
- Buğârî:** (is.) İmam olarak anılan Buhari İslam dininin en büyük muhaddisi sayılır. İslam Peygamberinin vefatından 178 yıl sonra dünyaya gelen Buhari, hadisleri halk içinden duyduğu ve kendi araştırmaları ile oluşturmuştur. Oluşturduğu hadis eserleri sayesinde İslam içerisinde Kuran'ın yanında Hadis düsturunu oluşturan kişi olarak bilinir.
b. + (Emîr-i Buğârî) 304a/23
b. + (Şaḥîḥ-i Buğârî) 297b/22
- buḥl:** (Ar. is.) Cimrilik, pintilik, el sıkılığı.
b. +i 275b/25
- bul-:** (Tür. fi.) 1. Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak. 2. Bir şeyi elde etmek. 3. Kaybedilen bir şeyi yeniden ele geçirmek.
b. -amayup 299a/1
b. -an (vuḳûc bul-) 274a/19
b. -a (zuhûr bul-) 296a/3
b. -dı 274a/17, 298b/18
b. -dı (istimrâr bul-) 285b/9
b. -dı (şudûr bul-) 276a/4
b. -dı (vuḳûc bul-) 302b/1
b. -dı (vuşûl bul-) 302a/20
- b. -dı (zafer bul-) 296a/23
b. -duğı 304a/5
b. -dukdan (iştiḥâr bul-) 284a/15
b. -dum (vuşûl bul-) 299b/4
b. -duñuz 293b/20
b. -ıcak (iştiḥâr bul-) 286a/25
b. -ıcak (şudûr bul-) 287b/5
b. -ıcak (vuşûl bulıcak) 270b/3
b. -mayup 286a/24, 287a/17, 291b/6, 292a/16
b. -mayup (bahâne bul-) 289b/12
b. -mayup (ḥuşûl bul-) 272a/13
b. -mayup (nihâyet bul-) 285b/9
b. -muşdur (iştiḥâr bul-) 294a/13
b. -muşuzdur (vuşûl bul-) 288b/18
b. -sâlar 282a/2
b. -sun 273b/14
b. -unca (sükûn bul-) 292b/14
b. -up 271b/19, 273a/25, 273a/4, 277a/16, 289a/18, 293a/3
b. -up (ifâkat bul-) 295a/24
b. -up (teḳarrûb bul-) 301a/7
b. -up (tekerrûr bul-) 285b/8
b. -ur (ḥalâş bul-) 266a/13
b. -ur (ihṭilâl bul-) 302b/22
b. -ur (vuşûl bul-) 275b/18, 280a/5
- bulun-:** (Tür. fi.) 1. Bulma işine konu olmak. 2. (-de) Herhangi bir durumda olmak. 3. (-de) Bir yerde olmak.
b. -an 267a/10
b. -asın (hem-'inân bulun-) 302b/1
b. -mayup 289a/17
b. -muş 295a/11
b. -up 300b/10, 303a/9
b. -ursa 304b/5
b. -ur (vuşûl bulun-) 280a/5
- bulup:** (Tür. zf.) Bulduktan sonra.
b. 299a/15
- buluş-:** (Tür. fi.) 1. Bir araya gelmek. 2. Karşılaşmak. 3. (-de)

- Önceden belirlenmiş bir yer ve zamanda bir araya gelmek
b. +dı 274a/5
- buluşup:** (Tür. fi.) Buluştuktan sonra.
b. 301b/3
- bunca:** (Tür. fi.)
b. 265a/7
- burc:** (Tür. sıf. zf.) 1. sıf. Epey, çok. 2. zf. Bu kadar, bu denli
b. +u bārū 302a/10
b. +-ı ‘Arabī 275a/16
b. + u bārū 267b/1
- burçağ:** (Tür. fi.) 1. Baklagillerden, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan yıllık bir yem bitkisi. 2. Bu bitkinin mercimeğe benzeyen ve genellikle hayvan yemi olarak kullanılan tanesi.
b. 301b/4
- burhān-ı tevḥīd:** (is.) Allah’ın zati sıfatlarından olan, birliğine dair delile dayanan en ince ve en zor mesele
b. + 285a/25
- burūc:** (Tür. fi.) Burçlar.
b. +ı (kulel u burūc) 269b/1
b. +-ı felek-‘urūc 265a/6
- Burūsa:** (is.) Bursa. 1326’da Orhan Bey tarafından alınan şehir, önceleri Anadolu eyaletinin merkezi idi. Daha sonra merkez Kütahya’ya taşındı ve Bursa adı geçen eyalete bağlı Hüdavendigâr livasının merkezi oldu. Eski isimleri: “Prusa, Theopolis”.
b. 286a/18, 288b/8, 288b/8, 289b/16, 289b/2, 290a/3, 290a/8, 292a/3, 293a/13, 294b/23, 295a/14, 295b/9, 297a/13, 297a/22, 297a/9, 299b/23, 299b/5, 299b/9, 300a/3, 300a/4, 300b/22, 301a/2
b. +da 286a/9, 292a/1, 295a/16, 295a/21, 297b/2, 298a/5, 299b/10
b. +ya 284b/16, 284b/24, 286a/1, 295a/22, 299a/8
- būs:** (Far. is.) Öpme, öpüş, öpücük.
b. + (bisāṭ-ı būs-i pādīshāhī it-) 303b/15
- buṭūn:** (ar. is.) 1-Nesiller, soylar. 2-Karınlar.
b. +-ı seb‘a 297a/1
- buyur-:** (Tür. fi.) 1. Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek. 2. Söylemek, demek, düşüncesini bildirmek.
b. -a (yü buyur-) 276a/7
b. -dı 291a/24, 300a/11, 300a/7, 301b/22
b. -dılar 265b/19, 270a/7, 273b/17, 285b/3, 288a/2, 289b/8, 289b/8, 290a/16, 291a/25, 293b/22, 295b/14, 295b/19, 298a/2, 298a/20, 300a/19, 300a/20, 300b/3, 302b/1, 302b/18
b. -dılar (‘ināyet buyur-) 298a/22
b. -dılar (irāde buyur-) 267a/20
b. -dılar (irsāl buyur-) 271b/12
b. -dılar (izhār buyur-) 291b/6
b. -dılar (nüzül buyur-) 265b/24
b. -dılar (ri‘āyetler buyur-) 294a/8
b. -dılar (sükūn buyur-) 272a/17
b. -dılar (sükūt buyur-) 299a/25
b. -dılar (ta‘yīn buyur-) 295b/17, 303b/19
b. -dılar (te‘dīb buyur-) 299b/2
b. -dılar (teklīf buyur-) 289b/4
b. -dılar (tevcīh buyur-) 287b/22
b. -dılar (‘ubūr buyur-) 276b/1
b. -dı (iḥrāc buyur-) 292a/8
b. -dı (iḥdām u ihtimām buyur-) 266a/8
b. -dı (ta‘yīn buyur-) 268a/16, 274a/24
b. -dı (tevcīh buyur-) 287a/19
b. -dı (va‘d buyur-) 268a/19

b. -dukda 290a/10, 290a/12, 294a/4
b. -dukda (ḥalvet buyur-) 304a/1
b. -dukda (iḥyā buyur-) 304a/1
b. -dukda (istifsār buyur-) 298b/8
b. -dukda (nüzü'l buyur-) 276b/3
b. -dukda (rücū' buyur-) 294a/6
b. -dukda (şurū' buyur-) 269b/11
b. -duklarında (su'āl buyur-) 298a/19
b. -duklarında (teveccüh buyur-) 302a/8
b. -duklar (vaḳf buyur-) 276b/24
b. -ıcaḳ (ta'yīn buyur-) 293b/6
b. -mayalar (imḍād buyur-) 273b/12
b. -mayalar (mübā'ade buyur-) 273a/17
b. -muş 303b/16
b. -muşdur 302b/6
b. -muşlar 271b/1, 291a/12, 296a/1, 299b/11, 300b/1, 300b/5, 302b/13, 304b/21, 304b/23
b. -muşlardır (tevcīh buyur-) 287a/22
b. -muşlardır (teveccüh buyur-) 277a/12
b. -muşlardır (vaż' buyur-) 269b/13
b. -muşlar (irāde buyur-) 302b/17
b. -muşlar (istiḥsān buyur-) 303b/24
b. -muşlar (sipariş buyur-) 295a/4
b. -muşlar (taşdıḳ buyur-) 303b/24
b. -uñ 287a/4
b. -up (da'vet buyur-) 284b/17
b. -up ('itāb buyur-) 298b/7
b. -up (ta'līḳ-ı nażar buyur-) 289b/6
b. -up (ta'yīn buyur-) 294a/7
b. -up (tekmīl buyur-) 277b/3
b. -urlar 304a/23
b. -urlardı (ışḡā buyur-) 271b/4
b. -ursa 274a/8
b. -ur (pesend buyur-) 299a/4

buyurul-: (Tür. fi.) Emir almak, emredilmek.
b. -dı (buyrul-) ('aḳf-i 'inān buyurul-) 267a/7
b. -dı ('ināyet buyurul-) 295b/22
b. -dı (ta'yīn buyurul-) 294b/6
b. -dı (tefvīż buyurul-) 271a/12
b. -dı (tevcīh buyurul-) 271b/16
b. -dı (teveccüh buyurul-) 271a/17
b. -dukda 267b/7
b. -dukda (mu'āvedet buyurul-) 271b/14
b. -mak (aḳkām buyurul-) 279a/24
b. -mazsa 296b/10
b. -muş (binā buyurul-) 303a/10
b. -mak (buyrul-) ('ināyet buyurul-) 265a/16
b. -up (buyrul-) (cerīme buyurul-) 267b/12
b. -up (buyrul-) (i'ḳā buyurul-) 267a/10
b. -up (tevcīh buyurul-) 292b/5

buyruldu: (Tür. is.) Yazılı emir, ferman.
b. +sı 279a/25, 279b/1, 279b/2

buz: (Tür. is.) Donarak katı duruma gelmiş su
b. 267a/25

bükül-: (Tür. fi.) 1. Bükme işine konu olmak, katlanmak. 2. Eğilmek
b. -dı 295b/19

bülend: (Far. sıf.) Yüksek, yüce.
b. 265b/3
b. +ü üstüvār 270a/18

bülend-miḳdar: (Far. Ar. bir. sıf.) Yüksek dereceli, yüce.
b. + (Şehriyār-ı bülend-miḳdar) 270a/12

bünyād: (Far. is.) Bina, yapı. 2. Bina etme. 3. Asıl, esas, temel.
b. +-ı ceng ü cidāl eyle- 274b/3
b. +-ı fesād it- 267a/18

büyük: (Tür. sıf.) 1. Boyutları benzerlerinden daha fazla olan, somut nesne; makro, küçük karşıtı. 2. Çok, ortalamayı aşan. 3. Niceliği çok olan.
b. 297a/24
b. +dür 278a/12
b. +i (büyüğü) 267b/19

büzürg-vār: (Far. bir. sıf.) Büyük, ulu, saygıdeğer kişi.
b. 302a/13
b. +a 302b/15

C

cāh: (Ar. is.) İtibar, makam, mevki, rütbe.
c. + (bāde-i cāh) 297b/6
c. +a (rif'at u cāh) 287b/3
c. +ıfı (‘ulüvv-i cāh) 286a/16

cāhiliyye: (Ar. is.) 1-Cahilliğe ait. 2-Cahillik, bilmezlik. 3-İslam'dan önceki küfür ve sapıklık devri.
c. +si (hamiyyet-i cāhiliyye) 273a/17

cā'iz: (Ar. sıf.) 1-Mümkün, olur, olabilir. 2-fık. Yapılmasında sakınca olmayan, yapıldığında günah teşkil etmeyen,
c. 288b/25
c. 285a/16
c. +dür 279b/24, 289a/10

cā'ize: (Ar. is.) 1-Azık, yol yiyeceği. 2-Hediye, armağan, bahşiş. 3-ed. Eskiden takdim olunan övücü bir şiire veya bir sanat eserine karşılık verilen para, hediye ve bahşişler.
c. 291b/10, 291b/7
c. +i sulţān 291b/10

calis: (Ar. sıf.) Oturan, tahta çıkan
c. +ol- 286b/16

cāme: (Far. is.) Elbise, çamaşır.
c. +vü pīrāhen 290b/18

cāmi': (Ar. is.) Müslümanların ibadet yeri, mescit.
c. 291a/2, 295b/8, 303b/2, 304a/16, 304b/11
c. +de 284b/5, 290a/19
c. +i 269b/5
c. +inde 273a/24
c. +i melāyik-mecāmi' 276b/20
c. +i mezbūr 269b/12
c. +i şerīf 269b/10, 292b/6, 298a/3

cāmi'a: (Ar. is.) Topluluk, cemiyet, zümre.
c. 303a/9

cān: (Far. is.) Can, ruh.
c. + ımızdan 287a/10

cānib: (Ar. is.) Yan, taraf.
c. +den 266b/1
c. +e 273b/11, 273b/12, 276a/13, 278a/22, 279a/24, 289b/4
c. +i 269a/12
c. +inde 267a/16, 275a/9, 286b/4, 289a/4, 295a/1, 295a/19, 300a/15
c. +inden 275a/18, 275a/22, 300a/12
c. +ine 265b/6, 266a/18, 269b/2, 273b/24, 276a/25, 278a/21, 286b/5, 287b/7, 292b/25
c. +inüñ 293b/16
c. +i baħrī 275a/15
c. +i baħr-i şimālī 269a/17
c. +i berr 275a/3
c. +i Dīvān 282b/24
c. +i mālīyye 283a/2
c. +i şimālī 269a/16
c. +i yemīn 284b/13
c. +i yesār 284b/14

cā-nişīn: (Ar. Far. bir. sıf.) Birinin yerine geçen, birinin yerine vekālet eden, vekil.
c. +i Şehsüvār 274a/16

cārī: (Ar. sıf.) Cereyan eden, geçen, akan, yürüyen.
c. +dür 299b/17
c. +ol- 270a/19

cāvidānī: (Far. s) Sonsuza ait, ebedi, bengi, sonu olmayan.
c. + (sermāye-i ‘iṣ-ı cāvidānī) 267a/3

cāy: (Far. is.) 1. Yer. 2. Mevki, rütbe.
c. +-ı hāṭır-nāk 276a/5

cāy-gāh: (Far. bir. s.) 1-Mevki, makam, rütbe. 2-Yer, mekân.
c. +-ı āḥar 269a/8

cāy-gīr: (Ar. is.)
c. +ol- 271b/10, 296b/11, 299b/8

cebeci: (Ar. is.) Yeniçeri ordusunda silah yapan, onaran ve bakımı ile görevli bulunan, savaşta ordunun silah ve cephanesini ulaştırın yaya kapıkulu ocaklarından bir sınıf asker.
c. 282b/9

cebecibaşı: (Ar. is.) Cebeci sınıfının başındaki subay.
c. 278a/18

cebīn: (Ar. sıf.) 1-Korkak, cesaretsiz. 2-Alın.
c. + (meṣ-ı cebīn eyle-) 272a/5
c. +-ı mübīn 302b/7

cebīn-sā: (Ar. Far. sıf.) Yüz süren.
c. +ol- 271b/20

cebr: (Ar. is.) 1-Zor, zorlama, baskı yapma. 2-Tamir etme, düzeltme, kırık sarma.
c. 292b/20
c. +-ı taḫṣīr 265b/1

cedd: (Ar. is.) Dede, büyük baba, ata, ananın veya babanın babası.
c. +i 284b/25

cedīd: (Ar. sıf.) Yeni.
c. + (bā‘iṣ-ı icād-ı sarāy-ı Cedīd) 268b/6
c. + (ders-i cedīd) 290b/25
c. + (devlethāne-i Cedīd) 269a/10
c. + (fetḥ-i cedīd) 270a/14, 302b/14
c. + (Şerḥ-ı Cedīd-i tecrīd) 293a/21
c. +e (sarāy-ı Cedīd) 269b/19

cehālet: (Ar. is.) 1-Bilmezlik, cahillik, ilimden yoksun olma. 2-Nādānlık. 3-Gençlik, tecrübesizlik.
c. +ündendür (maḥz-ı ta‘aṣsub ve cehālet) 304b/8

cehr: (Ar. is.) 1-Görünmek, zâhir olmak. 2-Yüksek sesle söyleme.
c. +e 296b/24
c. +-ı besmele it- 296b/20

cehren: (Ar. zf.) Açıktan, yüksek sesle, alenen, âşikâr.
c. 304a/25

Celāl: (Ar. is.) 1-Nihâyet derecede büyüklük, azamet, ululuk. 2-Allah'ın Kahhar, Cebbar, Mütekebbir gibi sertlik, hışımlılık, yücelik ifade eden nitelikleri hakkında kullanılan, Allah'ın güzel isimlerinden biri.
c. 288a/7

Celālū’d-dīnī’l-Hirevī: (is.) Molla Teftazani'nin öğrencisi, Şeyh Ali Bin Mecdüttin'in (Musannifek) hocasıdır.
c. +den 294a/16

Celälzade: (is.) Koca Nişancı Celalzade Mustafa Çelebi, Fatih'in reisülküttaplarındandır.
c. 284a/1

celilül-kadr: (Ar. sıf.) Kadri, değeri büyük olan.
c. +ol- 283b/2

celse: (Ar. is.) 1-Bir meclis veya mahkeme hey'etinin toplanmalarından tâtile kadar olan müzakere müddeti. 2-Aralıksız yapılan toplantı, oturma.
c. +-i istirâhat it- 304a/25
c. +-i keffeyniyye it- 271a/25

cem⁶: (Ar. is.) Toplama, toplanma, bir araya gelme.
c. 295a/9
. +eyle- 287b/7, 292a/12, 294b/16
c. +it- 266a/5, 296b/21
c. +olın- 273a/15
c. +ol- 276b/25
c. +-i keşir 268b/1

cemâ⁶at: (Ar. is.) Topluluk.
c. + (mesâkin-i emâkin-i cemâ⁶at-i re⁶âyâ-i kâfir) 269a/20

cemâl: (Ar. is.) Yüz güzelliği.
c. + (dil-berân-ı şâhib-i cemâl) 271a/5

cemî⁶: (Ar. is.) 1-Cümle, hep, bütün. 2-Çokluk bildiren kelime, çoğul.
c. +-i mesâkin-i şehri ü mağallât 269a/12
c. +-i selâfîn-i cihân 268b/17

cemil: (Ar. sıf.) 1-Güzel. 2-Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinden biri.
c. +imüz (zıkr-i cemil) 300a/10

cem⁶iyyet: (Ar. is.) Toplum.
c. +-i 'âlî 278a/4
c. + (erbâb-ı cem⁶iyyet) 297a/6
c. +üñ 296b/22

Cem Sultân: (is.) Fatih Sultan Mehmet'in sürgün hayatı yaşamış oğludur.
c. +a 266b/6

cenâb: (Ar. is.) Şeref, onur, büyüklük terimi, hazret.
c. + (ma⁶rûz-ı cenâb-ı rafî⁶) 265b/17
c. +-ı emâret-me⁶âb-ı eyalet-nişâb 283b/10
c. +-ı emâret-me⁶âb-i uhuvvet-nişâb 283b/3
c. +-ı Hâkık 297b/13
c. +-ı İlâhî 295b/2
c. +-ı 'İzzet 287b/9
c. +-ı şerîf 280b/21, 281b/2, 281b/6

cenâze: (Ar. is.) 1-İnsan ölüsü. 2-Ölüyü gömmek için yapılan merasim.
c. +lerine 304b/18

ceng: (Far. is.) 1-Harb, savaş, vuruşma. 2-Allah'ın kulunu zorluklarla sınaması, ilahi imtihan.
c. + (âlât-ı ceng) 275a/6
c. + (bünyâd-ı ceng ü cidâl eyle-) 274b/3
c. +e 266a/20, 266b/17, 270b/14
c. +e boşan- 275b/10
c. +it- 273b/21

Cengiz: (Ar. is.) Cengiz Han, Moğol İmparatorluğu'nun zalim, askeri başarılarla sahip komutanıdır. Moğol İstilasası'nın başındaki kumandandır.
c. +den (fitne-i Cengiz) 284b/25

Cennet: (Ar. is.) Dini inanışa göre dünyada iyilik yapanların, günahsızların, öldükten sonra mutluluğa kavuşacakları yer.
c. + (gül-güne-i 'arûsân-ı cennet ol-) 266b/24

Cennet-âsâ: (Ar. Far. bir. sıf.) Cennet gibi, Cennet misali.

- c. +yı (sarāy-ı cennet-āsā) 269b/3
- Cennet-mekān:** (Ar. bir. sıf.) Yeri cennet olası, makamı cennet olan.
c. + (binmurad Hān-ı cennet-mekān) 277a/24
c. + (Sulṭān Süleymān Hān-ı cennet-mekān) 283b/25
- cerāyān:** (Ar. is.) 1-Bir tarafa doğru olan akımlar. 2-Geçişler, gidişler.
c. +-ı şādır ol- 269a/9
- cerā'im:** (Ar. is.) Cerimeler, suçlar, kabahatlar, cinayetler.
c. + (aḥvāl-i cerā'im) 281b/17
- ceres-vār:** (Ar. is.) Zil gibi, ilahi hitap gibi.
c. 300a/10
- cereyān:** (Ar. is.) 1-Bir tarafa doğru akış, akıntı, akım. 2-Geçiş, gidiş. 3-Oлма, meydana gelme.
c. 273b/14
c. +it- 285b/9, 288b/25, 291b/2, 293b/10
- cerīme:** (Ar. is.) 1-Suçludan alınan para cezası, cereme. 2-Cürüm, suç.
c. 281b/19, 281b/23, 281b/24
c. +buyurıl 267b/12
- cevāb:** (Ar. is.) Yanıt, karşılık.
c. 285b/2, 288b/11, 289b/17
c. +da 300a/24
c. +ına 286b/22
c. +ımı 288b/1
c. +ıñız 296b/24
c. +vir- 285b/8, 298b/24, 304b/1
c. +-ı nā-sāvab 273a/19
c. +-ı şāfī 302a/22
- Cevād:** (Ar. sıf.) Çok çok ihsan eden. Çok cömert.
c. +-ı muṭlaḳ 302a/14
- cevānib:** (Ar. is.) Cānibler, cihetler, yanlar, taraflar.
c. +-i erbe'a 275b/11
c. +-i şelāse 270a/19
- cevāri:** (Ar. is.) -Hizmetçi kızlar. 2-Cāriyeler, kadınlar.
c. +si 284b/7
c. +-i Boḡdāni 267a/2
- cevā'iz:** (Ar. is.) Verilen bahşişler, armağanlar.
c. +-i seniyye 300b/25
- cevr:** (Ar. is.) Cefa, eziyet, sıkıntı, üzüntü, zulüm.
c. +üñ 296b/10
- ceyb:** (Ar. is.) 1-Cep, gömleğin (yarığı) açıklığı. 2-Yaka. 3-Kalb.
c. 281b/9
- cezā:** (Ar. is.) 1-Karşılık, azap. 2-Suç, kusur, veya yanlış hareket sonunda tatbik edilen müeyyide. 3-Kanunların ihlâlinde uygulanan müeyyide.
c. 274a/17
- cezā'ir:** (Ar. is.) Cezireler, adalar.
c. +üñ 274b/16
c. +-i Yunanī 272b/12
c. +-i yunaniyye 274b/17
- cezīle:** (Ar. sıf.) Bol, çok.
c. + (hedāyā-yı cezīle) 272a/5
c. + (hedāyā-yı cezīle) 287a/24
- cezīre:** (Ar. is.) Ada, dört tarafı su ile çevrilmiş toprak parçası.
c. 274b/20
c. +de 272b/23, 274b/22
c. +den 275a/21
c. +lerüñ 272b/16
c. +si 274b/16
c. +sine 275a/6
c. +sinüñ 272b/11
c. +-i mezbūra 272b/25, 275a/7
c. +-i mezbūra 273a/4

- cezr:** (Ar. is.) 1-Kök, asıl, temel. 2-Denizde gel-git olayı.
c. +ü medd 293b/13
- cidāl:** (Ar. is.) 1-Sözle mücadele, ateşli konuşma, tartışma. 2-Muharebe, cenk, kavga, çarpışma, savaş.
c. + (bünyād-ı ceng ü cidāl eyle-) 274b/3
- cihād-pīşe:** (Far. sıf.) Savaşçı. Savaş peşinde koşan.
c. +lerüñ 275b/15
- cihān:** (Far. is.) 1-Dünya, kâinat, âlem. 2-Bütün insanlar.
c. +a (cemî^c-i selâṭin-i cihān) 268b/17
c. +-ı salṭanat 276b/10
- cihān-muṭā^f:** (Far. bir. is.) Cihanın oyun eğdiği, cihanı itaat ettiren.
c. + (emr-i şerîf-i cihān-muṭā^f) 271b/11
c. +a (emr-i cihān-muṭā^f) 287b/23
- cihān-penāh:** (Far. bir. is.) Cihanın koruyucusu olan.
c. + (dergāh-ı cihān-penāh) 275b/17
c. + (şāh-ı cihān-penāh) 302b/16
- cihāt:** (Ar. is.) Cihetler, taraflar, yönler.
c. +uñ 280b/4
- cihet:** (Ar. is.) Yan, yön, taraf. 2-Sebeb, vesile, mûcib, bahane.
c. +den 266a/10, 266a/24, 292b/7, 296a/14, 302b/4, 304b/19
c. +i 288a/19
c. +-i iḳāmet-i nāmūs-ı salṭanat 265b/17
- cimā^f:** (Ar. is.) Cinsi münâsebet, çiftleşmek.
- c. 299b/12
- Cimşîd:** (is.) Gıyasettin Cemşit, Mirza Uluğ Bey'in Semerkant'ta inşa ettirdiği rasathaneyi yapma görevini üstlenen astronomi âlimidir.
c. 293a/25
- cisr:** (Ar. is.) Köprü, ağaç köprü.
c. 270b/4
c. +ler 270a/10
c. +-i üstüvār 275b/2
- civār:** (Ar. is.) 1-Çevre, yöre, etraf. 2-Yakın yer, yakın komşu.
c. +ında 291a/6, 294b/18, 300b/19
c. +-ı medrese 284b/24
c. +-ı rahmet 296a/6
c. +-ı şerîf 290a/4
- civārî:** (Ar. is.) Çevre, etraf
c. + (tavāf-ı civārî it-) 292b/15
- cū:** (Ar. is.) Akarsu, ırmak, nehir, çay.
c. +dan (galebe-i cū^c) 266a/3
c. +sunda (çet ü cū^c) 266a/8
- cum^fa:** (Ar. is.) 1-Toplanma. 2-Perşembeden sonraki gün.
c. 284b/4, 292b/5
- cumhūr:** (Ar. is.) 1-Halk, ahali, umum topluluk. 2-Kalabalık, ekseriyet, çoğunluk. 3-Takım, heyet.
c. + (müsellem-i cumhūr) 299b/7
- cumu^fāt:** (Ar. is.) Perşembe gününden sonra gelen günler.
c. +da (aḳıb-i cumu^fāt) 285a/9
c. +da (eyyām-ı cumu^fāt) 304b/17
- cüdā:** (Far. s.) Ayrı, ayrılmış, ayrı düşmüş.
c. +ol- 266b/12
- cüllāh:** (Ar. is.) Seller.

c. +lar 267b/11

cülüs: (Ar. is.) Padişahın tahta oturması.
c. + (teklîf-i cülüs) 288a/9
c. +a 284b/14
c. +it- 284b/12, 288a/10,
288a/10, 288a/13, 288a/9,
292a/14, 292a/16
c. +ları 300b/8
c. +larında 293a/3
c. +-ı Sulţân-ı Bâyezîd Hân
277a/17
cümle
c. 276b/19, 277b/23, 278a/8,
278a/9, 278b/18, 278b/5,
279a/18, 279a/20, 279a/21,
279a/22, 280a/1, 280a/8,
290b/20, 294a/10
c. +den 267b/19, 269b/21,
272b/22, 274b/5, 277b/25,
284b/10
c. +nüñ 277b/23
c. +si 303b/20
c. +sini 271a/7
c. +-i ma'ârif 289b/1
c. +ye 282b/10, 295a/9

cümleten: (Ar. zf.) Bütün, hep, kâffeten,
cemian, hep birden.
c. 267a/11

cümletü'l-mülk: (Ar. is.) Ülkenin,
mülkün tamamı.
c. 293a/3

cünüd: (Ar. is.) Askerler.
c. + (techîz-i sipâh ü cünüd it-)
274a/20

cünün: (Ar. is.) Delirme, çıldırma,
delilik.
c. +ı 300b/1
c. +uñ 300a/18

Cürcân: (Ar. is.) İran'da bir şehir. bkz:
Mollâ Cürcânî
c. +dan 297a/18

Cürcânî: (Ar. is.) bkz: Mollâ Cürcânî

c. +ye (havâşî-i Şerh-ı Muhtaşar-ı
Cürcânî) 296a/11
c. +ye 294a/25

cüz: (Ar. is.) 1-Kısım, parça, bölüm. 2-Bir
kitabın parçalarından herbiri.
c. +-i ekber 272b/25

çâder: (Far. is.) Çadır.
ç. +uñ 302b/6
ç. +i 286b/14

Çağmîni: (is.) Çağmîni, İslâm
Dünyası'nda çok tanınmış bir
gökbilimci olmasına karşın
hayatı hakkında yeterli bilgi
yoktur. Hârizm bölgesinde
bulunan Çağmîn'de doğmuş ve
astronomi alanındaki başarılı
çalışmaları nedeniyle kendisine
"Astronomların Babası" lâkabı
verilmiştir. Hangi tarihte doğduğu
kesin olarak bilinmemektedir;
ölüm tarihi ise tartışmalıdır; 14.
yüzyılın ortalarında hayatta
olduğu düşünülmektedir.
Çağmîni'nin en önemli yapıtı, el-
Mulahas fi'l-Hey'e (Astronomi
Seçkisi) adını taşır. Kadizâde-i
Rûmî ve Curcânî gibi önde gelen
bilginler ve düşünürler tarafından
yorumlanmış olan bu yapıt,
dönemin astronomi birikimini ana
çizgileriyle tanıttığı için çok
beğenilmiş ve medreselerde ders
kitabı olarak okutulmuştur.
ç. 296a/23

çāk: (Far. sıf.) Yarık, yırtık, parça, çatlak.
ç. 274b/7

çâker: (Far. is.) Kul, köle.
ç. +-i kâdim 271b/6

çal-: (Tür. fi.) 1. Başkasının malını
gizlice almak, hırsızlık etmek,
aşırnak. 2. Vurarak veya sürterek
ses çıkartmak. 3. Bir müziği
dinlemeyi sağlayan aleti

- çalıştırmak. 4. Atmak, çarpmak, vurmak.
ç. -ardım 289a/25
ç. -arlar 266a/17
ç. -dı (başına çal-) 296a/17
ç. -mağa 281a/5
- çalın-:** (Ar. is.) 1. Telâşla etrafi yoklamak. 2. Sıyrılmak. 3. Yazı çizilmek, silinmek. 4. Yaralanmak.
ç. -an (deryaya çalın-) 275b/7
- çalış-:** (Ar. is.) 1. Bir şeyi oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak. 2. Herhangi bir iş üzerinde olmak. 3. İşi veya görevi olmak, bulunmak. 4. Makine veya aletler işe yarar durumda olmak veya işlemekte bulunmak.
ç. -dı 276a/8, 295b/19
- çār:** (Far. sıf.) Dört.
ç. + (der-şuhūr-i heşt-sād u heştād u çār) 272a/15
- çāşnigîr:** (Far. bir. is.) Aşçı
ç. +lerden 279b/19, 279b/19
- çāşnigîrbaşı:** (Far. Tür. bir. is.) Aşçıbaşı.
Baş aşçı.
ç. 278a/15, 281a/7
- çatma:** (Ar. is.) 1. Yayla evi, yörük çadırı. 2. Bir çeşit döşemelik kumaş. 3. Ahşap yapılarda ağaç iskeletin temel parçaları. 6. Semerin ağaç kısmı
ç. +dan 281b/13
- çāvış:** (Far. is.) 1. Çavuş, onbaşıdan sonra gelen ve görevi manga komutanlığı olan erbaş rütbesi. 2- Eskiden devlet hükümlerini, halka yüksek sesle duyuran kimse.
ç. 279b/21, 280a/21, 281b/24, 283a/25
- ç. +ı 279a/16
ç. +lar 279b/20, 281a/17
ç. +lara 283a/25
ç. +lardur 279b/20
- çāvışbaşı:** (Far. Tür. bir. is.) Yeniçeri örgütünde 5. bölüğün komutanı, aynı zamanda tüm yeniçeri ocağının çavuşu. Çavuşların başındaki kişi.
ç. 278a/17, 279a/7, 280b/24
ç. +na 279a/4, 282b/8
- çāvışlık:** (Ar. is.) Çavuşluk görevi. bkz:
ç. 280b/12
- çek-:** (Tür. fi.) 1. Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek. 2. Germek. 3. İçine almak, emmek. 4. Bir yerden başka bir yere taşımak.
ç. -diler 274b/2
ç. -di (el çek-) 300a/2
ç. -dügi 267a/24
ç. -dükden 269b/20
ç. -dükleri 273a/11
ç. -er 292a/24
ç. -erdi 298b/21
ç. -esüz (el çek-) 273b/22
ç. -me 296a/8
ç. -mediler (el çek-) 266b/18
ç. -memiş 302b/9
ç. -meñ (el çek-) 302b/21
ç. -meye idük 271b/2
ç. -mişdür 273b/20
ç. -üp 266a/5, 271a/6, 271a/7, 279a/17, 281a/13, 285b/25
- çekdür-:** (Tür. fi.) 1. Çekme işini yaptırmak, çektirmek. 2. Birini sıkıntılı duruma sokmak, içinden çıkılmaz duruma düşürmek.
ç. -di 275a/22
- çekil-:** (Tür. fi.) 1. Çekme işi yapılmak
ç. -ür 304b/7
- çelebî:** (Ar. is.) 1-Efendi, kibar kimse. 2-Mevlâna postnişinine verilen ünvan. 3-Çelebi Sultan Mehmed

devrine kadar padişah oğullarına verilen ünvan. 4-Mevlânâ soyundan gelenlerle, Mevlevilerin büyüklerine verilen ünvan.
ç. 284a/1
ç. +si 276a/14, 290b/11
ç. +sini 298a/19

çengel-istân: (Far. bir. is.) Orman, ağaçlık yer.
ç. 266a/19
ç. +a 266a/6

Çenğa: (Ar. is.) Bayburt ile Erzincan yakınında, gümüş ve altın madenlerinin bulunduğu bölgedir.
ç. 272b/1

çerâğ: (Far. is.) Işık, kandil, lâmba, mum.
ç. 274b/13

Çerâkese: (is.) Çerkesler.
ç. + (ümerâ-i Çerâkese) 274a/5

çerç: (Far. is.) 1-Çark, tekerlek. 2-Felek, gök, sema.
ç. +-ı lâciverd 276b/14

Çerkes: (is.) 1-Kafkas kavimlerinden biri. 2-Bu kavme mensub olan kimse.
ç. 273a/17, 274a/6

çık-: (Tür. fi.) 1. İçeriden dışarıya varmak, gitmek. 2. Elde edilmek, sağlanmak, istihsal edilmek. 3. Bulunduğu yeri bırakıp başka yere geçmek, taşınmak, ayrılmak, ilgisini kesmek. 4. Meydana gelmek.
ç. -a 281a/10, 281a/10, 281a/11, 281a/8
ç. -alar 279b/6
ç. -ar 279a/1
ç. -ardı 266a/5
ç. -arlar 269b/9

ç. -dı 285b/23
ç. -dukda 292a/13
ç. -ıcak 292a/4, 293b/17, 302a/4
ç. -mağa 281b/20
ç. -mak 281a/14, 281a/6, 286a/13
ç. -sâ 278b/25
ç. -up 266b/25, 267b/1, 274a/4, 276a/25, 300a/21

çıkar-: (Tür. fi.) 1. Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak. 2. (-i) Sonunu getirmek. 3. Bulmak, ortaya koymak.
ç. -alar 271b/13
ç. -dı 292b/4
ç. -up 270b/6, 285a/15, 285b/14

çi: (Far. ed.) 1-Ne? Nasıl? 2-Şaşırma ve hayret ifadesi.
ç. 276b/8

çihre: (Far. is.) Vech, yüz, surat.
ç. +sine 302b/10
ç. +-i sa'âdet-behre 304b/19

çihre-nümâ: (Far. bir. sıf.) Yüzünü gösteren, yüz gösterici.
ç. +ol- 272a/8, 300b/8

çile-hâne: (Far. bir. is.) 1-Çile yeri, tekkelerde çile doldurulan yer, çile çekilen yer.
ç. +sinden 292a/24

çok: (Tür. sıf. zf.) 1. sıf. Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı. 2. zf. Aşırı bir biçimde
ç. 266b/23, 270b/8, 272b/19, 284b/19, 284b/9, 290b/7, 291b/18, 297b/11, 300b/7
ç. +dur 304b/14, 304b/22
ç. +ı (çoğı) 265b/15, 266a/3

çök-: (Tür. fi.) 1. Bulunduğu düzeyden aşağı inmek, çukurlaşmak. 2. Üzerinde bulunduğu yere

yıklmak. 3. (-e) Çömelmek. 4. (-e) Oturmak, birdenbire oturmak.
ç. -di 301b/9

D

çūka: (Far. is.) Çuha. Eskiden ceket yerini alan ve kaba dokunuşlu kumaştan yapılan giysi.
ç. 280b/15, 280b/17

çūkadār: (Far. is.) 1. Çuhadar, sarayın haseki odasındaki en yüksek dört ağadan, başlıca görevleri törenlerde atla padişahın ardından giderek yağmurluğunu taşımak, halka para dağıtmak; padişahın kaftan ve börklerine bakmak, bulunmadığı zaman silahtara vekillik etmek olan üçüncüsünün sanı. 2. Vezir ve öteki büyük orun sahiplerinin konak dışı işlerini yapan görevliler. 3. Resmi dairelerde ayak hizmeti gören çuha giysili kimseler.
ç. 281a/4

çūkur: (Ar. is.) 1. Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer. 2. Engebesi bulunmayan yer, düzlük.
ç. 266a/24

çüb: (Far. is.) 1-Ağaç değnek, sopa. 2-Çöp.
ç. +dan (seng ü çüb) 267a/16
ç. +u ḥār 266a/16

çü: (Far. ed.) Gibi, mademki, çünkü, nasıl, nice, misilli, niçin.
ç. 276b/7, 276b/8

çün: (Far. ed.) Gibi, mademki, çünkü, nasıl, nice, misilli, niçin.
ç. 275a/7, 300b/2, 302a/19

çünki: (Far. ed.) 1-Şu sebepten ki, şundan dolayı ki, zira. 2-e. Madem ki, için ne vakit, vakta ki.
ç. 268a/17, 269a/6, 274b/5, 277a/7, 277b/11

da: (Tür. ed.) Dahi, bile. Bağlama edatıdır.
d. + (bağlaç) 278a/11

da‘āvā: (Ar. is.) Dâvalar, mes'eleler.
d. 279b/1

dād-ḥvāhī: (Far. bir. is.) Hak arama, adalet isteme.
d. +den (rūz-i dād-ḥvāhī) 269a/4

daḥi: (Tür. ed.) Bağlama ve kuvvetlendirme edatı. Dahi, bile
d. 266a/19, 266a/4, 266b/12, 266b/13, 266b/21, 266b/23, 267a/10, 267a/17, 267b/19, 268a/13, 268a/2, 268a/4, 268b/16, 268b/24, 269b/1, 269b/15, 270b/15, 270b/22, 271a/19, 271b/16, 271b/25, 272a/1, 272a/25, 272b/11, 272b/6, 273a/22, 273b/20, 273b/6, 273b/9, 274a/1, 274a/17, 274a/3, 274b/12, 274b/12, 274b/13, 275a/13, 275a/22, 275b/25, 275b/7, 276a/10, 276b/23, 277b/2, 277b/20, 277b/6, 278a/1, 278a/10, 278a/4, 279a/3, 279a/9, 279b/10, 279b/2, 279b/3, 279b/7, 279b/8, 280a/14, 280a/16, 280a/17, 280a/2, 280a/20, 280a/5, 280b/1, 280b/13, 280b/18, 281a/1, 281a/2, 281a/5, 281b/12, 281b/4, 282a/24, 282a/6, 282a/6, 282a/7, 284a/22, 284b/18, 284b/25, 285a/18, 285a/19, 285a/3, 285b/2, 285b/21, 286a/7, 287a/12, 287a/20, 287a/25, 287b/23, 288a/12, 288a/16, 288a/3, 288a/4, 288b/20, 288b/6, 289a/18, 289a/23, 289a/23, 289a/7, 289b/5, 289b/9, 290a/2, 290a/24, 290a/5, 290a/7, 290a/7, 290b/1, 290b/13, 291a/7, 292a/1, 292a/15, 292a/9, 292b/23,

- 293a/11, 293a/17, 293a/2,
293a/25, 293a/6, 293b/15,
293b/21, 293b/5, 294a/12,
294a/2, 294b/19, 294b/23,
294b/3, 294b/3, 295a/11,
295a/12, 295a/21, 295a/3,
295b/15, 295b/5, 295b/8, 296a/1,
296a/11, 296a/11, 296a/15,
296a/3, 296b/16, 296b/22,
296b/25, 297a/10, 297a/11,
297a/14, 297a/16, 297a/21,
297b/16, 297b/17, 298a/15,
298a/25, 298b/15, 298b/16,
299a/13, 299a/19, 299a/21,
299a/5, 299b/13, 299b/17,
299b/18, 299b/20, 299b/5,
300a/11, 300a/8, 300b/15,
300b/25, 301a/12, 301a/7,
301b/13, 301b/18, 301b/22,
301b/7, 301b/8, 302a/25,
302b/10, 302b/6, 303a/22,
303a/6, 303b/24, 304a/10,
304b/24, 304b/6
- dāhil:** (Ar. is.) 1. Bir işe karışmış olma, karışma. 2. İçinde, iç, içeri.
d. 278b/19, 279a/19, 280a/2,
280a/3, 280a/15, 281b/16,
281b/16, 283a/16
d. +indedür 270b/1
d. +ol- 272a/14
- dāfire:** (Ar. is.) 1-Dönen, yuvarlak çember şeklinde olan. 2-Devlet işlerini gören kuruluşlardan her biri. 3-Ev veya apartman bölüntüsü, mesken. 4-Sınır içi.
d. +de 294b/14
- dāfiyye:** (Ar. is.) 1-İnsanı bir şeye candan bağlanmağa sürükleyen iç duygusu, arzu, hırs. 2-Dava.
d. +siyle 271b/18
d. +-i Gazā-yı Boğdān 265b/18
- dağk:** (Ar. is.) 1-Çalma, vurma. 2-Çekme.
d. +it- 292a/25, 292a/4
- dām:** (Far. is.) Tuzak, ağ, hile.
- d. +dan 295a/12
- dāmen:** (Far. is.) 1-Etek. 2-Kenar, taraf.
d. +-i der-miyān ol- 302a/17
d. +-i irşād 296b/18, 300a/2
d. +-i murād 302a/17
- dānā:** (Far. sıf.) Bilgili, bilen, malûmatlı, âlim, bilgiç.
d. +-yı rāz 302b/8
- dāne:** (Far. is.) 1-Tane, tohum. 2-Çekirdek. 3-Ateşli silahların attığı kurşun gülle.
d. 304a/10
- dāniş:** (Far. is.) Bilgi, ilim, biliş.
d. +-i (nişāb-ı dāniş) 276b/25
- dāniş-men:** (Far. is.) bkz: dāniş-mend
d. +lerüñüzle 289a/24
- dāniş-mend:** (Far. is.) Bilgili, ilim sahibi.
d. 290b/25, 292a/2, 295a/14,
295a/9, 295b/9
d. +-i 295b/6, 298a/16
d. +ler 292b/13
d. +lerüm 289a/25
- dār:** (Ar. is.) 1-Ev; içinde bulunulan, oturulan yer, geniş ve büyük ev. 2-Yer, mekân, konak. 3-Yurt, ülke.
d. 272a/15
d. +-ı beķā 304a/12
- dāru'l-beķā:** (Ar. bir. is.) Ebedilik, sonsuzluk kapısı. Ahiret.
d. +ya 304b/12
- dāru'l-ħadīs:** (Ar. bir. is.) Hadis ve bununla ilgili şeyleri öğretmen yurdu.
d. +den 296a/19
d. +-i 296b/14
d. +inde 292a/2

- dāru'l-ḥilāfe:** (Ar. bir. is.) Hilafet merkezi. İstanbul.
d. 268b/9
d. 269b/3
d. +de 272a/16
d. +ye 271a/17, 276a/11
- dāru'l-İslām:** (Ar. bir. is.) İslam ülkesi
d. 271a/21
- dāru'l-mülk:** (Ar. bir. is.) Başşehir, başkent.
d. +i Tebriz 268a/23
- dāru's-sā'adet:** (Ar. bir. is.) Saadet kapısı. Saray.
d. +üm 278b/25
- dāru's-salṭana:** (Ar. bir. is.) Saltanat yeri. Bursa, Edirne, İstanbul gibi Osmanlı başkentlerine verilen ad.
d. +a 298a/17
d. +i Edirne 267a/7
d. +i Tebriz 268a/1
- dāru's-salṭanat:** (Ar. bir. is.) Bkz: dāru's-salṭana
d. +um 278b/9, 280a/10
- dāru'ş-şifā:** (Ar. bir. is.) Şifa yurdu, sağlık yurdu. Tımarhane.
d. 276b/22
d. +yı (medāris-i Dāru'ş-şifā) 269b/12
- dārūḥāne:** (Far. bir. is.) İlâç satılan yer, eczahane.
d. +i ğayb-i ḥakīm 301b/13
- dāsītān:** (Far. is.) 1-Kısa hikaye, masal, divan şairlerinin yazdığı manzum hikayelere verilen ad. 2-Destan.
d. +da (ḥilāl-i dāsītān) 300b/15
- da'vā:** (Ar. is.) 1-Şikayetçi olarak mahkemeye başvurma. 2-Mahkeme toplantısı, duruşma, celse. 3-Mesele. 4-İddia, benlik.
d. +sın 285a/23
- d. +-yı 'ilm it- 289a/22
d. +sın it- 297a/19
- dāver:** (Far. is.) 1-Cenab-ı Hakk (c. c.). 2-s. Âdil, insafli ve doğru olan hükümdar, vezir veya hâkim.
d. +-i 'Acem 267b/15
- da'vet:** (Ar. is.) 1-Çağırma, çağrı. 2-Ziyafet. 3-Dua, niyaz. 4-Çekme, celbetme, sebebiyet verme.
d. 288a/2
d. +buyur- 284b/17
d. +eyle- 285a/25, 300b/23, 301b/18
d. +it- 281b/4, 289b/4, 292a/5, 303a/4, 304a/9
d. +olın- 287b/13, 288a/15
- Dāvūd Pāšā:** (is.) Fatih Sultan Mehmet zamanında Rumeli Beylerbeyliği yapmış, Arnavutluk Sefer'nde bulunmuş bir beydir.
d. 267b/10, 270b/13, 270b/19
d. +ya 270a/1
d. +yı 299a/25
- dāyimā:** (Ar. zf.) Her vakit, sürekli, her zaman.
d. 272b/15, 303a/21
- de:** (Tür. ed.) Dahi, bile.
d. 272b/3, 288b/20, 290b/12
- debbāğ:** (Ar. is.) Derileri sepileyip meşin, sahtiyān, kösele vesaire yapan, tabak sepici denilen, deri terbiye eden kimse.
d. +lar 304a/14
- dede:** (Ar. is.) 1. Torunu olan erkek, büyük baba, büyük peder. 2. Büyük babadan başlayarak geriye doğru atalardan her biri.
d. +m 277b/20
- def:** (Ar. is.) 1-Ortadan kaldırma, yok etme, giderme. 2-Mâni' olma, savmak, uzaklaştırma.

- d. 275b/14
d. +i 267a/19, 268a/10
d. +it- 284a/22, 285b/25, 304a/10
d. +-i hacālet 266b/13
d. +-i maṭā'in-i şofiiyye 303b/2
- def'a:** (Ar. is.) 1-Kerre, kez, yol. 2-Kat, misli.
d. 272a/21, 281b/13, 289b/6
- def'aten:** (Ar. zf.) Hemen, birdenbire âni olarak, beklenmedik anda, bir def'ada, birden.
d. 279a/3
- defn:** (Ar. is.) Gömme.
d. +ine 290b/10
d. +olın- 284b/24, 285a/10, 290a/4, 291a/6, 294a/11, 294b/18
- defter:** (Ar. is.) 1-Dikilmiş kağıt mecmuası. 2-Hesap veya isim listesi.
d. 279b/23, 279b/23, 279b/6, 280a/13
d. + (mażbūṭ-ı defter) 277b/1
d. +-i şüret 267b/7
- defter-dār:** (Ar. Far. bir. is.) 1-Bir vilayetin en yüksek mâliye memuru. 2-Osmanlı Devleti'nde mali işlere bakan en yüksek derecede vazifeli, mâliye nâzırı.
d. +a 280b/10
d. 279b/11, 279b/7, 279b/7, 301a/8
d. +ı 278b/22, 279b/10, 279b/24, 283a/2, 283a/5
d. +ınuñ 279b/23
d. +lar 278a/21, 278a/25, 278a/6, 278b/2, 278b/4, 279a/11, 279a/2, 282a/8
d. +lara 278a/23, 279a/16, 279b/18, 282a/24
d. +lardan 278a/24, 278a/6
d. +ları 279a/20, 282a/15
d. +larımıñ 278b/16, 281b/15, 281b/3, 282a/20
d. +larınuñ 279a/3
- d. +larum 278a/7, 278b/1, 278b/6, 279b/1, 279b/4, 280b/11, 280b/22, 280b/24, 280b/5, 281a/15, 281b/16, 282a/2, 282a/25
d. +laruma 281a/2, 281b/5, 282a/1, 282a/6, 282b/24
d. +larumdan 278b/9
d. +larumdur 278b/11
d. +larumla 279a/22
d. +larumuñ 279b/5
d. +laruñ 278a/11, 278a/20, 279a/15
d. +lığundan 278b/20
d. +um 280b/8
d. +umdur 277b/24
- defterdārlik:** (Ar. is.) 1-Defterdarın gördüğü iş. 2-Derterdar makamı ve dairesi.
d. +a (defterdārlikğa) 279b/6
d. +ıdur (defterdārlikğıdur) 279b/22
d. +ına (defterdārlikğına) 280a/15
d. +ından (defterdārlikğından) 279a/13
d. +ı (defterdārlikğı) 280a/16
- defterdār emîni:** (Ar. is.) Defterdarların başındaki yönetici kişi.
d. 279b/11
- defterhâne:** (Ar. Far. bir. is.) Osmanlı devletinde arazi kayıtlarını ihtiva eden defterlerin tutulduğu yer, tapu ve kadastro dairesi.
d. 281a/23
- defter emîni:** (Ar. is.) bkz: defterdār emîni
d. 280b/10
d. +ne 280b/9, 283a/22
- deg-:** (Tür. fi.) Aralık kalmayınca kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas etmek, değmek.
d. -di 267a/11
- degme:** (Tür. is.) Seçme, üstün, en iyi.

- d. 293b/11
- degül:** (Ar. is.) Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarında olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime. Değil.
d. 272a/18, 272b/3, 288a/25, 288b/25, 290b/23, 295a/3, 295b/13, 300a/17
d. +dir 277a/20
d. +dür 276b/18, 281a/20, 281a/24, 281b/6, 286b/18, 287a/21, 289a/1, 294b/14, 299a/24, 303b/12, 304a/6, 304b/6
d. +dür (hālî degül) 269a/24
d. +idi 267a/19
d. +ler 272b/16
- dehân:** (Far. is.) Ağız.
d. +ın (âb-ı dehân) 303b/14
- dek:** (Tür. ed.) Bir işin, bir durumun sona erdiği zaman veya yer, kadar, değin
d. 266b/17, 282a/10, 286a/23, 286a/3, 288a/22, 288a/7, 292b/17, 295a/16, 298a/17, 298a/5, 303a/24
- değâyık:** (Ar. is.) 1-İncelikler, anlaşılması zor, çok dikkat isteyen incelikler, anlaşılması dikkat isteyen şeyler. 2-Dakikalar.
d. + (muḥîṭ-ı deġâyık) 277a/1
- delâlet:** (Ar. is.) 1-Alamet, işaret, iz. 2-Delil olma, gösterme. 3-Yol göstermek, kılavuzluk.
d. +it- 286b/17, 286b/20
d. +i kavî 269b/6
- delîl:** (Ar. is.) 1-Kılavuz, doğru yolu gösteren, yol gösteren. 2-Şahid, belge, tanık. 3- İz, nişan, emâre.
- 4-Bir davayı, meseleyi ispata yarayan şey
d. +e 285b/5
- dem:** (Far. is.) 1-Nefes, soluk. 2-İçki. 3-An, vakit, saat, zaman.
d. +inde 302a/23
- denânîr:** (Ar. is.)
d. + (i'fâ-i derâhim ü denânîr) 276b/19
- dendân:** (Ar. is.) 1-Dinarlar. 2-Altınlar.
d. +ın 275b/13
- denî:** (Ar. sıf.) Soysuz, alçak, ahlâksız.
d. +sini 287a/14
- deniyye:** (Ar. is.) Ahlaksızlık, alçaklık.
d. + (elbise-i deniyye) 284b/3
d. + (izdihâm-ı şabâyi-i eşḡâş-ı deniyye-i ḡabîş) 268b/25
- deñlü:** (Ar. is.) Kadar.
d. 266b/22, 285b/17
- dep-:** (Ar. is.) 1. Hayvan, ayağıyla vurmak. 2. Üzerine basarak sıkıştırmak, tepmek.
d. -diler (at dep-) 266b/11
- der:** (Far. is.) Kapı.
d. +u dîvâr 272a/11
d. +i devlet 265a/12, 265a/15, 265a/21, 271b/13, 276a/4, 276a/7, 286b/1, 288a/15, 289b/3, 293b/7, 299b/23
d. +i Dîvân 279a/8
d. +i meyḡâne 295a/6
- derâhim:** (Ar. is.) 1-Dirhemler. 2-Akçeler, paralar.
d. + (i'fâ-i derâhim ü denânîr) 276b/18
- derc:** (Ar. is.) 1-Sokma, arasına sıkıştırmak. 2-Gazeteye yazma. 3-Toplama, biriktirme.

- d. +it- 294a/15
- derd:** (Far. is.) 1-Tasa, keder, kaygı, gam, kasâvet. 2-Hastalık, illet, acı, ağrı, sızı.
d. 274a/18
- derd-mend:** (Far. bir. sıf.) Dertli.
d. +i 297a/16
- dereke:** (Ar. is.) 1-Aşağı inen basamak, aşağı mertebe. 2-En aşağı kat.
d. +-i şâh-ı bî-nevâ 267b/14
- dergâh:** (Far. is.) Tekke, dervişlerin ibadet veya zikir maksadıyla bir araya geldikleri yer.
d. +a 273b/4
d. +ına 266b/7, 302a/20, 302b/8
d. +-ı ‘âlî 271a/7, 286b/13
d. +-ı bî-niyâz 285a/7
d. +-ı cihân-penâh 275b/17
d. +-ı selâtin-penâh 268a/12
d. +-ı Sulţân Muḥammed Ḥân 268b/11
d. +-ı Şehriyâr 270b/17
- derle-:** (Tür fi.) 1. Ter çıkarmak, ter dökmek. 2. İçindeki suyu ter biçiminde sızdırmak.
d. -düm 290b/18
- ders:** (Ar. is.) 1-Bir ilim veya sanatı öğretmek maksadıyla verilen düzenli bilgi. 2-Bir şeyi öğrenme. 3-Bir öğretmen tarafından verilen ve talebenin öğrenmek zorunda olduğu kısım.
d. 292b/8, 297b/3, 298a/23, 298a/24
d. + (şerîk-i ders ol-) 295a/13, 297a/15
d. +de 292b/12, 298a/22
d. +de (hılâl-i ders) 292b/13
d. +e 284b/16, 292b/7, 295b/24, 296a/2
d. +e (eyyâm-i ders) 284b/1
d. +i 296a/22, 298a/25
d. +i (mu‘îd-i ders) 298a/7
- d. +ün 298b/2, 298b/3
d. +-i cedîd 290b/25
- derûn:** (Far. is.) 1-İç, içeri, dahil. 2-Gönül, kalb, yürek.
d. +unda 266a/6
d. +-ı deryâ ol- 275b/4
d. +-ı hışn-ı kostantıniyye 269a/11
d. +-ı hışâr 270b/20
- dervâze:** (Far. is.) Kapı, şehir; şehir kapısı, kale kapısı.
d. +ye 302b/11
- dervîşlik:** (Far. is.) 1-Bir tarikata girip onun yasa ve törelerine bağlı kalmak. 2. Alçak gönlüllü olmak ve her şeyi hoş görmek.
d. +de 302b/20
- dervîşâne:** (Far. zf.) Dervişe yakışır halde, saflık ve kalenderlikle.
d. 302b/16
- der-bân:** (Far. bir. sıf.) Kapıcı, kapıya bakan.
d. +lar 286b/17
- der-miyân:** (Far. bir. sıf.) Ortada olan şey, arada, ortada bulunan, ortaya konmuş.
d. + (dâmen-i der-miyân ol-) 302a/17
- der-sâ‘âdet:** (Far. Ar. bir. is.) Saadet kapısı; İstanbul.
d. +e 273a/10
- der-şühûr:** (Far. Ar. zf.) Aylarda.
d. +-i 274a/18
d. +-i heştâd 274a/18
d. +-i heşt-sâd 274a/18
d. +-i heşt-sâd u heştâd u çâr 272a/15
- deryâ:** (Far. is.) Deniz.

- d. 269b/1, 274b/18, 275a/18, 275a/22, 275a/8, 275a/9
d. + (derûn-ı deryâ ol-) 275b/4
d. + (ğarîķ-ı deryâ-yı ‘adem ol-) 275b/3
d. + (Ĥalîc-i deryâ-yı Rûm) 269a/13
d. + (sâhîl-i deryâ) 272b/12
d. +da 275b/4
d. +da (kenâr-ı deryâ) 269a/12
d. +sına 275b/8
d. +sında 274b/16
d. +sını 303a/12
d. +-yı freng 270b/1
d. +-yı hürmüz 293b/12
d. +-yı Rûm 293b/10
d. +ya 275a/23, 275b/6
d. +ya çalın- 275b/7
- deryâ-çe:** (Far. is.) Küçük deniz.
d. +nüñ 270a/23
- deryûze:** (Far. is.) Dilencilik.
d. 301a/23
- dest:** (Far. is.) El. Güç, kuvvet
d. +-i ictihâd 302a/17
- destâr:** (Far. is.) Sarık.
d. 275b/4
d. +ı (eşvâb ü destâr) 300b/24
- destî:** (Far. is.) Testi.
d. 304a/3
d. + (ğâret-i destî-i dirâz ü târâc) 275b/18
- destûr:** (Far. is.) 1-İzin, müsaade, ruhsat.
2-İzin verin geçelim, müsâde edin, kimse olmasın.
d. +vir- 276a/10, 276a/7, 304a/11
- dest-berd:** (Far. bir. is.) Soğuk el. Eli bırakmak
d. + (dest-berd-i ser-pençe³-i kaçâ) 276b/7
- dest-bûs:** (Far. bir. is.) El öpmek.
- d. 295b/17, 300b/5
d. +eyle- 287a/15
d. +it- 285b/22, 296a/1, 299b/1
- deşt:** (Far. is.) Bozkır, çöl, sahra, kır, ova.
d. +-i Kıpçâk 265b/9
- devâbb:** (Ar. is.) 1-Binek hayvanları, yük hayvanları. 2-Yürüyen canlılar.
d. 273a/13
d. + (sütür u devâbb) 267a/5
- devâm:** (Ar. is.) 1-Bir halde bulunma, sürekli olma, daimîlik, sürme. 2-Bir işe veya bir memuriyete gidip gelme.
d. +-ı müşâhade 268b/23
- devât:** (Ar. is.) Divit.
d. 285b/14, 302a/1
- deve:** (is.) Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan, eti, sütü, ve tüyünden faydalanılan hayvan.
d. +lerüm 281b/4
- devlet:** (Ar. is.) 1-Belli bir ülkede, bir hükümete ve ortak kanunlara bağlı şekilde yaşayan bir topluluğun meydana getirdiği siyasî teşkilât. 2-Talih, baht, kut, saâdet, mutluluk. 3-Büyük rütbe, mevki.
d. 265b/23
d. + (âyîne-i devlet) 272a/4
d. + (bâb-ı devlet) 269b/2
d. + (‘ulemâ-i devlet-i Muhammediyye) 299b/4
d. +den (der-i devlet) 271b/13, 289b/3
d. +e 287a/11, 299b/4
d. +e (der-i devlet) 265a/12, 265a/15, 265a/21, 276a/4, 276a/7, 286b/1, 288a/15, 293b/7, 299b/23
d. +ünde 268b/3

- devletlü:** (Ar. is.) Eskiden vezir ve müşir gibi büyük rütbeli kimselere verilen bir ünvan.
d. 285b/5, 286b/23, 291a/20
- devlet-ḥāne:** (Ar. Far. bir. is.) Büyük şahsa ait ev, konak.
d. +-i cedīd 269a/10
- devr:** (Ar. is.) 1-Bir şeyin kendi ekseninde dönmesi. 2-Dönüp dolaşma. 3-Dönem, zaman, süresi belli zaman parçası.
d. +idür 291b/17
d. +inde 266b/6, 296a/5, 299b/2
d. +itdür- 274a/10
- devvār:** (Ar. sıf.) Durmayıp dönen, devreden, devredip gezen, devreden.
d. +ı (ḳubbe-i devvār) 300a/10
- deyn:** (Ar. is.) Borç.
d. 301a/23
- Dımişk:** (is.) Şam.
d. +da 301a/17
- dıraḥt:** (Far. is.) Ağaç.
d. 286b/13, 286b/16
- dırāz:** (Far. zf.) Uzun.
d. + (ḡāret-i destī-i dırāz ü tārāc) 275b/19
- di-:** (Tür. fi.) Demek, söylemek.
d. -di 271b/7, 286a/12, 286a/14, 286a/15, 286a/6, 288b/23, 289a/25, 290b/13, 290b/22, 290b/23, 291a/18, 291a/21, 291b/17, 291b/18, 292a/18, 292a/20, 293b/12, 294b/7, 295b/1, 295b/15, 295b/5, 296b/25, 297a/2, 297b/7, 297b/9, 299a/24, 300a/11, 300a/18, 301b/10, 302b/10, 302b/6, 303a/1, 303b/12, 304a/10
d. -diler 286b/17, 287a/5, 288a/10
- d. -dügi 285b/18, 289a/10
d. -dügümde 289a/16
d. -dügünde 298b/25
d. -dügünün 304b/20
d. -dükde 284b/13, 285b/11, 285b/16, 286a/13, 287a/9, 290b/25, 293a/22, 293a/23, 293b/11, 293b/21, 294b/12, 295b/13, 295b/13, 297a/3, 297a/5, 297b/12, 297b/8, 298a/25, 299a/3
d. -dükleri 272b/1
d. -düm 289a/24, 289a/7, 289b/1, 289b/8, 290b/17, 299b/14, 299b/15
d. -mekdür 298b/23, 298b/24
d. -mekle 269a/16, 269a/19, 270a/19, 270a/20, 272b/23, 275a/10, 284a/15, 285a/18, 285a/8, 285b/22, 290a/15, 298a/15, 298b/17, 299a/15, 304a/9
d. -miş 285a/11, 288a/23, 288b/15, 288b/23, 289a/3, 289b/10, 290b/16, 293b/24, 295a/2, 296a/14, 299a/4, 302b/3, 303b/21
d. -mişler 304b/23
d. -miş-iken 289a/11
d. -nilmeye 285b/7
d. -r 288b/12, 299b/4, 304a/22
d. -rler 286b/19, 286b/23, 297b/14
d. -se 296b/24
d. -sün 304b/21
d. -yicek 288a/18, 290a/12, 291a/22, 292a/17, 295a/25, 295a/3, 295b/16, 296a/17, 297a/4, 298a/20, 303b/22
d. -yü 265b/1, 266b/10, 267b/9, 268a/24, 270b/21, 272b/18, 273a/19, 273b/17, 273b/23, 274a/8, 277a/13, 280a/4, 283b/12, 283b/13, 283b/24, 283b/8, 284a/16, 284b/12, 284b/6, 286a/12, 286b/14, 286b/16, 286b/22, 287a/17, 287a/22, 287b/19, 287b/20, 287b/24, 288a/11, 288a/15, 289a/7, 289b/21, 290a/10, 290a/12, 290a/20, 291a/24, 293b/20,

- 293b/21, 294a/5, 294b/11,
295a/10, 295a/7, 295b/14,
295b/18, 296b/22, 296b/6,
298a/20, 298b/10, 298b/11,
298b/14, 298b/23, 298b/7,
299a/20, 299b/14, 300a/17,
300a/19, 300a/4, 300b/3,
301b/21, 302a/12, 304a/11
d. -yücek 286b/23
d. -yüp 285a/15, 285b/7,
286a/20, 286b/24, 286b/3,
287a/10, 287a/7, 289a/16,
290a/21, 292a/19, 292a/22,
295a/19, 298b/24, 301b/24,
302b/15, 304a/7
d. -yü (diyü) 273b/14
- dîdâr:** (Far. is.) 1-Güzel yüz. 2-
Görünme. 3-Yüz, çehre.
d. + (mülâhaza-i dîdâr-ı ruhsâre-i
feth-i mükerrer) 272a/17
- diger-gün:** (Far. bir. sıf.) Başka türlü,
başka renk.
d. 265b/5
d. +ol- 276b/4, 300a/1
- diger-sâl:** (Far. bir. zf.) Diğer sene,
başka yıl.
d. + (vağ'â-i diger-sâl-i mezkûr)
272a/24, 272b/10, 273a/8
- dil:** (Far. is.) Gönül, kalp.
d. + (ğonçe-i dil-imakbuz)
269a/18
- dile-:** (Ar. is.) 1. Birinden bir şeyin
yapılmasını istemek, rica etmek,
arzu etmek. 2. (nsz) Biri için bir
dilekte bulunmak
d. -dügi 271b/22, 300b/2
d. -r 287a/17
d. -se 303a/22
d. -yüp (amân dile-) 270b/25
- dilir:** (Far. is) Cesur, yiğit, yürekli.
d. 296a/13
d. +leri 265a/2
- dil-âgâh:** (Far. bir. sıf.) Kalbi uyanık,
akıllı, bilgili, gönül anlar.
d. +ı (serâçe-i dil-âgâh) 302b/2
- dil-âver:** (Far. bir. sıf.) Yiğit, cesaretli,
yürekli.
d. +ler 270b/12, 271a/3, 275a/23
d. +leri 266b/3
- dil-âveran:** (Far. bir. is.) Dilaverler,
yürekliler, yiğitler.
d. + (tu'me-i şemşir-i dil-âveran-ı
'adû-gîr ol-) 266b/19
d. +ı hûn-rîz 275b/13
- dil-âverî:** (Far. bir. is.) Yiğitlik,
yüreklilik.
d. +de (tavr-ı dil-âveri) 274b/4
- dil-âverlik:** (Far. bir. is.) Yiğitlik,
yüreklilik.
d. 266b/10
- dil-bend:** (Far. bir. sıf.) Gönül bağlayan,
seven.
d. 281a/4
- dil-berân:** (Far. bir. is.) Gönül alanlar,
kalbi çeken güzeller, gönlü alıp
götürenler.
d. +ı şâhib-i cemâl 271a/5
- dil-güşâ:** (Far. bir. sıf.) 1-İç açan, gönül
açan, kalbe ferah veren. 2-müz.
Türk musikisinde bir mürekkebe
makam.
d. +nuñ (sarây-ı dil-güşâ) 269a/25
- dil-pesend:** (Far. bir. sıf.) Gönle hoş
gelen, gönlün beğendiği.
d. +e (semend-i dil-pesend)
303a/13
- dil-pezîr:** (Far. bir. sıf.) Gönle hoş gelen,
gönlün beğendiği.
d. + (mahall-i dil-pezîr) 269a/3
d. + (tedbîr-i dil-pezîr) 270b/10,
272b/19

- dimāğ:** (Ar. is.) 1-Beyin, kafanın içi. 2-Akıl, şuur.
d. +ın (irāka-i dimāğ) 273b/22
- Dimetoka:** (is.) Bugün, Yunanistan sınırları içerisinde bulunan bir yerdir. 8. Osmanlı sultanı II. Bayezid burada dünyaya gelmiştir.
d. 293a/12
d. +da 290b/2
- dīn:** (Ar. is.) İbadet, itaat, iman, takva, ahlak, tevhid, boyun eğme gibi anlamları içine alan, kaideleri Allah tarafından belirlenen ve peygamberler vasıtasıyla insanlara tebliğ edilen, insanlara dünya ve ahirette saadet yollarını gösteren sistem, inanış yolu.
d. + (nüvvāb-i dīn-i Muḥammediye) 272a/23
d. + (rücū‘-ı ‘asker-i dīn) 274b/15
d. + (şāh-ı dīn) 302a/16
d. +e (‘asker-i dīn) 275b/22
- dirīğ:** (Far. is.) 1. Esirgeme. 2. ün. Eyvah, yazık.
d. +it- 303a/22
- dirlik:** (Tür. is.) 1. Yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim. 2. Huzur, erinç. 3. Osmanlı İmparatorluğu tımar düzenlemesinde yer alan has, zeamet ve tımandan elde edilen gelir.
d. +i (dirliği) 265a/24
- dīvān:** (Ar. is.) 1-Klasik Türk edebiyatı (Divan Edebiyatı) şâirlerinin şiirlerinin toplandığı kitap. 2-Büyük meclis, devlet işlerinin görüldüğü meclis ve bu meclisin toplandığı yer. 4-Padişahın önünde davaların görüldüğü meclis. 3-Huzur, makam.
d. 277b/11
- d. + (Şuffe-i Dīvān-ı ‘ālī) 278b/3
d. +a 280b/23, 281b/1, 295b/14, 296b/3, 300a/18, 300a/19
d. +a (ehl-i Dīvān) 278a/4
d. +a (meydān-ı Dīvān) 281a/13
d. +da 279b/16
d. +dan (cānib-i Dīvān) 282b/24
d. +da (der-i Dīvān) 279a/8
d. +-ı ‘ālī 291a/15
d. +-ı ‘ālī-şān 277b/7, 277b/9
d. +-ı eş‘ār 299b/17
d. +-ı hümāyūn 268b/9, 269b/4, 277b/3, 278a/18, 279a/1
dīvāniyye
d. +den (tekālīf ü ‘avārız-ı dīvāniyye) 272b/18
- dīvār:** (Far. is.) Duvar.
d. +ı 269a/25
d. +ın (der u dīvār) 272a/12
d. +-ı ḥiṣār 275a/25
- diyār:** (Ar. is.) Memleket, ülke.
d. + (memālik-i Diyār-ı bekr) 268a/7
d. +uñ 272a/4
d. +-ı ‘Acem 294b/6
d. +-ı Engürūs 269b/22
d. +-ı Rūm 276b/15
d. +ı 301a/25
d. +-ı Bekr 268a/10, 268a/8
- donanma:** (Tür. is.) Bir devletin deniz kuvvetleri, savaş gemileri.
d. +-i hümāyūn 275a/3
d. +-yı hümāyūn 271b/21
- dög-:** (Tür. fi.) 1. Tokat, yumruk, tekme vurarak canını acıtmak, dövmek. 2. Ezmek. 3. Çırpamak. 4. Ateşte ısıtılarak yumuşatılmış bir madeni, vurarak istenilen biçime getirmek.
d. -diler 302a/9
d. -egelmişim 290a/21
- dök-:** (Tür. fi.) 1. Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri

- buldukları kaptan başka bir yere boşaltmak. 2. Belli bir yere boşaltmak. 3. Maden, mum eriyiği veya çimento, alçı vb. ni kalıba akıtarak biçim vermek, döküm yapmak. 4. Bir yere çokça bir şey yığmak, taşımak
d. -diler 301b/7, 302a/10
d. -diler (top dök-) 270b/6
- dökil-:** (Tür. fi.) Dökülmek.
d. -di 295b/20
d. -diler 272a/11
d. -en 301b/8
- dön-:** (Tür. fi.) 1. Kendi ekseni üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek. 2. Geri gelmek, geri gitmek. 3. Yönelmek. 4. Vazgeçmek, ferağat etmek.
d. -dükde 285a/13
d. -üp 266a/11, 269b/19, 273b/10, 295a/22, 299a/1, 301b/2, 303a/15, 303a/24
- dönder-:** (Tür. fi.) 1. Döndürmek, çevirmek. 2. Geri çevirmek.
d. -diler 303a/3
- dört:** (Tür. sıf.) Dört.
d. 267a/23, 269a/14, 271b/19, 275a/2, 276a/9, 278b/16, 278b/17, 278b/22, 278b/23, 278b/24, 278b/25, 280b/22, 281b/13, 282b/5, 292b/18, 295b/24, 299b/2, 302a/9, 304a/1
- döşe-:** (Tür. fi.) 1. Bir tabanı, tahta, karo, mermer vb. yapı gereçleriyle kaplamak. 2. Yaygın halde vermek. 3. Sermek, yaymak, açmak
d. -yüp 300a/9
- Dreğuş:** (is.) Arnavutluk İskenderiye'sinde, sağlam bir dağın üzerinde kurulmuş, mahsulatı zeytin ve incir olan bir kaledir.
d. 270a/20, 270b/18
d. + (kal'a-i Dreğuş) 270a/22
d. +a 270b/19
- Drina:** (is.) Arnavutluk İskenderiye'sinin yanında akan büyük ve meşhur bir nehirdir.
d. 270a/19, 270a/25
- du'ā:** (Ar. is.) Allah'a yalvarma, niyaz.
d. 295a/3
d. + (isticābet-i du'ā) 295a/4
d. +eyle- 303b/13
d. +ları 300a/13
d. +sı 297b/16
d. +sın 292b/2
d. +lar it- 299b/3
d. +eyle- 292b/3
- du'ācı:** (Ar. Tür. sıf.) Dua eden.
d. 295b/13
- dūd:** (Far. is.) Duman, sis.
d. +-i āh 276b/14
- duḡter:** (Far. is.) Kız çocuğu.
d. +-i 'aḡab 294b/9
- duḡūl:** (Ar. is.) İçeri girme, dahil oluş.
d. + (ḡaşd-ı duḡūl it-) 302b/5
d. +e 276a/11
d. +it- 275a/17
- dūr:** (Far. sıf.) Uzak, ırak.
d. +dan 292a/20
d. +düşür- 265a/1
d. +düş- 297a/18
d. +it- 287a/16
d. +ol- 275b/8, 296b/11
- dur-:** (Tür. fi.) 1. Hareketsiz durumda olmak. 2. Beklemek. 3. Durma vaziyeti almak. 4. Kıyam etmek, ayağa kalkmak.
d. -alar 281a/15
- dūş:** (Far. is.) Omuz.

- d. +undan 276a/12
- dümen:** (Tür. is.) 1-Deniz vasıtalarını yönlendiren alet. 2-mec. İdare, idare mekanizması.
d. 281a/13
- dünyā:** (Ar. is.) 1-İçinde yaşadığımız alem, yer yuvarlağı. 2-Küre. 3-El-gün, herkes.
d. +dan 300a/2
d. +ya (ehl-i dünyā) 304a/17
- dünyeviyye:** (Ar. sıf.) Dünyaya mensûp, dünya ile ilgili, dünyaya ait.
d. +den (umûr-ı dünyeviyye) 298b/25
d. +den (zarar-ı dünyeviyye) 298a/11
- Dürer:** (is.) Mevlana Fazıl Hüsrev'in fıkıh ilmine ait eseridir.
d. 284b/22
- dürer-bār:** (Far. bir. sıf.) 1-İnciler yağdıran. 2-mec. Çok kıymetli ve güzel sözler söyleyen.
d. +ından (lafz-ı dürer-bār) 302a/13
- dürret:** (Ar. is.) Büyük inci tanesi.
d. + ('izzet-cāh-ı dürret) 283b/21
- dürüst:** (Far. sıf.) Doğru, hatasız, salim.
d. 304b/6
- dürüş-zebānlık:** (Far. bir. is.) Kaba dillilik.
d. +it- 287a/7
- düstür:** (Ar. is.) 1-Kanun, kaide, kural, prensip, esas. 2- Esaslı kaide. 3-Devlet kanunlarını içine alan kitap.
d. +-ı kadīm 277a/11
d. +-i ekrem 282b/11
- düş-:** (Tür. fi.) 1. Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek. 2. Uğramak, kapılmak. 3. Düşkünleşmek, acizleşmek. . 4. Olmak, olumsuz bir duruma girmek. 5. Savaşta savunulmaz duruma gelerek teslim olmak. 6. Şehit olmak,
d. -di 292a/17
d. -di (ayağına düş-) 287a/13
d. -di (dur düş-) 297a/18
d. -di (şikest düş-) 269b/23
d. -er 266a/10
d. -medi 266b/2
d. -mekle (elüne düş-) 289b/18
d. -müşdür (tārīh düş-) 265a/9
d. -üp 266b/5, 268a/21, 280b/25, 295a/12
d. -üp (mağbûl düş-) 269a/7
d. -üp (zülle düş-) 299b/24
- düşmen:** (Far. is.) Düşman, hasım, yağı.
d. +e 274b/6
- düşmenet:** (Far. is.) Düşmanlık.
d. +hem-be-çün-in-i hāl-i giriftār mebād 274b/10
- düşmen-şikenlik:** (Ar. is.) Düşman kırcılık, düşman yok ederlik.
d. 266b/14
- düşnām:** (Far. bir. is.) Müşkil, güç, zor.
d. + (āğāz-ı düşnām eyle-) 296a/7
- düşür-:** (Tür. fi.) 1. Düşmesine yol açmak, düşmesine sebep olmak. 2. Zayıf bırakmak, gücünü azaltmak.
d. -diler (dur düşür-) 265a/1
d. -diler (hāk-i helake düşür-) 275b/23
- düşvār:** (Far. sıf.) Zor, güç.
d. +ı (fenn-i düşvār) 296a/21
- düyün:** (Ar. is.) Borçlar.
d. + (edā-yı düyün it-) 297b/8

düzelt-: (Tür. fi.) 1. Düzgün duruma getirmek. 2. Bozukluğunu gidermek, onarmak. 3. Yanlıştan kurtarmak, tashih etmek
d. -üp (düzeldüp) 270a/9

E

Ebî Eyyûbi'l-Enşârî: (is.) Türkçe'de zaman zaman Eyüp Sultan olarak anılan Sahabe'den bir Müslüman. İslam peygamberi Muhammed'i Mekke'den Medine'ye göç ettiği zaman evinde ilk misafir eden sahabidir. Bu sebeple kendisine bu olaydan sonra mihmandar-ı nebevî de dendiği olmuştur. Daha sonra 80'li yaşlarında 668-669'daki İstanbul kuşatması sırasında şehit olmuştur. Vasiyeti üzerine İstanbul surlarının dibine gömüldüğüne dair bir rivayet vardır. Anlatıya göre daha sonra Akşemsettin manevi keşif yoluyla mezarını bulur. Şu anda onun adına bir türbe, kendi adı ile anılan Eyüp semtinde ve kendi adı verilen Eyüp Sultan Camii'sinde bulunmaktadır.
e. 303a/5

ebnâ: (Ar. is.) Oğullar, çocuklar.
e. +-i mevâlî-i 'izâm 280a/22
e. +-i zemân 277a/22

Ebu'l-feth: (Ar. bir. is.) Fetih babası. Fatih Sultan Mehmet'in lakabı.
e. + (Sultân Muhammed Hân) 276a/20

Ebû 'Alî Sînâ: (is.) Tam adı Ebû Ali Ahmed bin Muhammed bin Yakub bin Miskeveyh olan İbn Miskeveyh 936 senesinde İran'ın Rey kentinde doğdu. 940 veya 951 senesinde doğmuş olabileceği ortaya atılmıştır. İbn Miskeveyh öğrenimini, doğduğu kent olan Rey kentinde

tamamladı, iyi bir eğitim gördü. İbn Miskeveyh döneminin ünlü bilginlerinden ve hocalarından ders aldı. Çağının önde gelen filozofları (İbn Sinâ, Ebu Reyhan el-Beyrûni ve Ebu Hayan et-Tevhîdî gibi) ile bilgi alış-verişinde bulundu

e. 290b/21
e. +uñ 294a/21

Ebû Hânîfe: (is.) , İslam dinine yaptığı hizmetleriyle İslamiyet'i iman, amel ve ahlak esasları olarak bir bütün halinde insanlara yeniden duyurmuş, şüphesi ve bozuk bir düşüncesi olanlara cevaplar vermiş, önce itikadda birlik ve beraberliği sağlamış; ibadetlerde, günlük işlerde İslam fıkının esaslarını ve şeklini tesbit etmiştir. Böylece, ikinci hicri asrın müceddidi (dinin yeniden yayıcısı) unvanını almıştır.
e. +sidür 284b/6

ebyât: (Ar. is.) Beyitler.
e. 297b/11
e. +-1 Fârisiyye 297b/10

ecdād: (Ar. is.) Dedeler, büyük babalar, atalar.
e. +1 (ata vü ecdād) 299b/19
e. +-1 'izâm 277b/1, 281b/7

ecel: (Ar. is.) 1-Belirlenmiş gelecek zaman, süre; verilmiş sürenin sonu. 2-Her mahlukun ve canlıının Allah tarafından takdir edilen ölüm vakti, insan ömrünün belli vakti.
e. 289b/25
e. + (ğâret-ger-i ecel) 276b/5

ecl: (Ar. is.) Sebep, dolayı.
e. +den 265b/14, 269a/8, 270a/1, 271a/13, 271b/5, 272a/18, 272b/14, 274b/24, 275a/19, 277a/23

- ecnād:** (Ar. is.) Askerler, taburlar.
 e. + (emvāl ü ecnād) 268a/18
 e. + (sevķ-ı ‘asākir ü ecnād eyle-) 265b/21
 e. + (tevzī‘-i ecnād it-) 265a/19
- ecnebiyye:** (Ar. is.) Ecnebilik, yabancılik, gariblik.
 e. + (menāşıb-ı ecnebiyye) 288b/20
- ecsām:** (Ar. is.) Cisimler.
 e. +-ı şaķıl 304b/23
- ecvibe:** (Ar. is.) Cevaplar.
 e. 295b/21
 e. + (aĥsen-i ecvibe) 284a/22
 e. +-i musķıta 304b/22
- edā:** (Ar. is.) 1-Ödeme. 2-Yerine getirme. 3-Tarz, duruş, üslup, ifade.
 e. + (ittifāķ-ı edā-yı şāni‘a-i mühendisān-ı zemān) 269a/10
 e. +it- 271b/2, 287a/14, 296a/2, 303a/5, 304a/21
 e. +sıyçün 299b/1
 e. +-i dıyün it- 297b/7
- edānī:** (Ar. is.) En alçaklar, aşığılık kimseler.
 e. + (iĥtilāţ-ı edānī) 268b/23
- edeb:** (Ar. is.) 1-Nezāket, zerafet, usluluk, zariflik. 2-İyi ahlak, güzel terbiye. 3-Haya, utanma.
 e. 300a/15
 e. + (kemāl-i edeb) 288a/12
 e. + (sū-i edeb) 294b/8
 e. + (taĥşil-i ‘ilm ü edeb it-) 286a/11
- Edirne:** (is.) Osmanlı Devleti’nin başkentliğini yapmış, Türkiye’nin Marmara bölgesinde yer alan illerinden biri.
- e. 287b/14, 292a/2, 296b/14, 299a/8, 299b/12, 299b/21, 301b/17
 e. + (Dāru’s-sāltanā-i Edirne) 267a/7
 e. +de 294b/21, 296a/18, 297a/6, 304a/14
 e. +ye 286b/2, 287a/24, 299a/9, 299b/6
 e. +de 299a/17
- Edirneķapısı:** (is.) Edirneķapı, İstanbul’un en tanınan semtlerinden biridir. Fatih İlçesi sınırları içerisinde. İstanbul’un sur kapılarından birini oluşturur.
 e. 298b/19
- ednā:** (Ar. is.) Pek aşığı, en bayağı, çok alçak.
 e. 288b/22
- edviye:** (Ar. is.) İlâçlar, devâlar.
 e. 302a/2
 e. + (tertīb-i edviye it-) 301b/21
- efāzıl:** (Ar. is.) Faziletli, iyiliksever ve temiz kimseler.
 e. +-ı Rūm 273a/9
- efendi:** (Rum. is.) Sahib, mâlik, mevlâ. Ağa. Şer’î hâkim, kadı, molla.
 e. 280a/22, 280a/22, 303b/13
 e. +ler 288a/10
 e. +nün 303a/20
 e. +sinden 303a/21
 e. +ye 282b/17, 282b/17
- efgende:** (Far. sıf.) 1-Yere atılmış, düşürülmüş, yıkılmış, yıkık, bozulmuş, tahrib edilmiş. 2-Biçare, zavallı, düşkün.
 e. +si 303a/20
- efĥam:** (Ar. is.) Çok şerefli, pek ulu.
 e. + (Müşir-i Efĥam) 282b/11
- Eflāķ:** (Ar. is.) Romanya’nın eski adı. Merkezi Bükreş’tir.

- e. 267a/8, 274a/23
e. + (vilāyet-i Eflāk) 265b/6
e. +a 267a/11
- Eflāṭūnzade:** (is.) Hocazade
Muslihuttin'in talebesidir.
e. 289b/10, 289b/2
- efzāl:** (Ar. is.) 1-Daha faziletli, en
faziletli. 2-En âlâ, üstün.
e. +i 298a/19
- Efzālzade:** (Ar. is.)
e. 289a/18, 291a/14, 291a/16,
295b/13, 295b/15
- efzūn:** (Far. sıf.) Fazla, çok, aşkın,
ziyade.
e. +ol- 276b/4
- eger:** (Far. ed.) Şart edatıdır. Şayet
anlamındadır.
e. 266a/2, 273b/16, 278a/22,
278a/24, 279a/12, 282a/9,
283b/3, 283b/9, 287b/15, 287b/2,
288b/13, 288b/15, 288b/4,
296b/23, 296b/9, 302a/4
- egerçi:** (Far. ed.) Her ne kadar. . . , olsa
da, ise de.
e. 267a/18, 269a/19, 270b/1,
271b/8, 274a/24, 277b/13
- egil-:** (Ar. is.) 1. Bir yana doğru eğik
duruma gelmek. 2. İnsan, bir işi
yapmak için belini eğmek
e. -üp 286b/23
- eglen-:** (Ar. is.) 1. Neşeli, hoşça vakit
geçirmek. 2. Bir kimsenin
herhangi bir kusuru veya zayıf
noktası ile alay etmek. 3. İkrâm
ederek alıkoymak. 4. Durdurmak.
5. Acele etmemek.
e. -meyüp 290a/2
- eḡad:** (Ar. sıf.) 1-Tek, bir, ilk sayı. 2-
Zâtı tek olan Allah.
e. 288b/4
- e. +i 291a/2
- ehālî:** (Ar. is.) 1-Halk. 2-Bir memleketin
yerlileri, o memlekette oturanlar,
yaşayanlar.
e. + (278a/4
- eḡaveyn:** (Ar. is.) İki kardeş.
e. +üñ 267b/25
- ehemm:** (Ar. sıf.) Çok mühim olma, daha
mühim, çok ehemmiyetli, çok
lüzumlu.
e. +i ol- 274b/25
- ehl:** (Ar. is.) 1-Sâhip, mâlik, yetki
sahibi olan. 2-Maharetli, usta,
kâbiliyetli, becerikli. 3-Bir yerde
oturan.
e. + ('adāvet-i ehl-i İslām) 273a/1
e. +ü 'ıyāl 266b/20
e. +ü 'ıyāl 295b/23
e. +i 'ıyāl 281b/7
e. +i Dīvān 278a/4
e. +i dünyā 304a/17
e. +i 'ilm 298b/10
e. +i İslām 273b/22, 275b/21
e. +i manşib 281a/17, 281a/18,
281a/24, 281b/17
e. +i tımār 281b/19
e. +i veleh 304b/20
- ehvāl:** (Ar. is.) Korkular, dehşetler.
e. +le (terāküm-i ehvāl) 300a/1
- ehven:** (Ar. sıf.) 1-Daha zararsız. 2-Daha
ve pek uygun. 3-Daha hafif;
kolay.
e. +i ṭariḡ 272b/9
- e'imme:** (Ar. is.) İmamlar.
e. +i Ḥanefiyye 304b/4
e. +i ḡurrā 292a/13
- ejder-nümā:** (Far. bir. sıf.) 1-Büyük yılan
gösteren. 2-Korkunç ve hayâlî bir
hayvan bildiren, gösteren.
e. 272a/11

ekābir: (Ar. sıf.) 1-Büyükler, ileri gelenler, pek ulular. 2-Devlet ricali.
e. 277b/22
e. +den 298a/10

ekāll: (Ar. is.) Daha az, en az, pek az.
e. +i 282a/7

ekāsire: (Ar. is.) Kısralar, şahlar, eski Acem padişahları.
e. +-i ‘izām 268b/19

ekber: (Ar. sıf.) Daha, en, pek, çok büyük.
e. +e (Şiddik-ı Ekber) 301a/19
e. +i (cüz-i ekber) 272b/25
e. +ol- 292b/25

Ekmelü’-d-dîn: (is.) Ekmelüddin Muhammed Bayburdî miladi 1310 yılında Bayburt’ta doğdu. Dedesi Şeyh Cemaleddin Mahmud, babası ise Şeyh Şemseddin Muhammed’dir. İlk öğrenimini doğduğu yerde yaptı. Bayburt’taki Yakutiye ve Mahmudiye medreselerinin en verimli dönemlerinde burada yaşayan Ekmelüddin Muhammed, sözkonusu medreselerde yüksek öğrenimi tamamlayıp, ilimle uğraşlarını sürdürdü. İlmi çalışmalarını dahada ilerletmek için Halep şehrine gitti, orada ünlü bilim adamları ile yakından tanışıp, onlarla ilmi konularda bilgi alışverişinde bulundu. Burhaneddin Mergnani’nin El-Hidaye’sini şerh etmiştir.
e. +üñ 295b/21

eknāf: (Ar. is.) Taraflar, yanlar, sığınacak yerler.
e. +dan (etrāf u eknāf) 272b/19

ekrem: (Ar. sıf.) En kerim; çok şeref sâhibi, pek cömert, eli açık.
e. + (düstür-i ekrem) 282b/11
e. + (rûḥ-ı pür-fütûḥ-ı ḥabîb-i ekrem) 295b/3

ekser: (Ar. sıf.) En çok, daha ziyade.
e. 304b/1
e. +i 277b/14
e. +in 272a/12
e. +ine 291a/10
e. +-i ḥāl-i ğalebe 292b/6
e. +-i i’tirāzât 295b/21
e. +-i menāzil 265b/3
e. +-i mevāzî‘ 289b/5
e. +-i mücâhidîn 275b/23
e. +-i ‘ulemā 281b/11
e. +-i ‘ulemā-i beled 298a/23
e. +- evkāt 271b/4

ekserî: (Ar. zf.) Çoğu zaman, çok defa, ekseriyetle.
e. 265b/15, 266b/19, 269a/20, 297a/11

ekseriyyā: (Ar. zf.) Pek çok zaman, sık sık, çok defa olarak.
e. 278b/13

eksik: (Tür. sıf.) 1. is. İhtiyaç duyulan şey. 2. sıf. Bir bölümü olmayan, noksan, natamam, kusurlu.
e. 280b/3, 282b/17, 283a/22

eksük: (Tür. sıf.) bkz: eksik.
e. 272b/3

eksüldili: (Tür. sıf.) İçinde eksilti bulunan, eksiltisi olan, eksiltili.
e. 278b/24

el: (Ar. is.) (I) 1. Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü. 2. Kez, defa. (II) Yakınların dışında kalan kimse, yabancı. (III) 1. Ülke, yurt, il 2. Halk, ahali, aşiret.

e. 281a/14, 281a/17, 281a/18, 281a/19, 281a/19, 281a/20, 281a/21, 281a/22, 281a/24, 281a/25, 286b/3, 291a/17
e. +bir it- 274b/6
e. +çek- 266b/18, 273b/22, 300a/2, 302b/21
e. +e getir- 273b/13, 273b/9, 277a/17
e. +i 285b/25
e. +ime 304a/9
e. +in 286b/23, 291a/13
e. +ine 267a/3, 267a/5, 292b/3
e. +inde 273b/20, 301b/2
e. +it- 290b/19
e. +iyle 288b/10, 291b/5, 303b/14
e. +lerin 300a/13
e. +lerinden 282a/3
e. +lerine 266b/11, 274b/1, 289b/6
e. +üne düş- 289b/18
e. +ünde 274a/3

elbette: (Ar. zf.) 1-Kesinlikle, mutlaka, şüphesiz. 2-Eninde sonunda.
e. 268b/21

elbise: (Ar. is.) Giysi.
e. +si 294b/17
e. +-i deniyye 284b/3
e. +-i fâhîre 287a/2
e. +-i hasene 297b/19

elķāb: (Ar. is.) Lakablar, namlar, unvanlar.
e. 282b/10
e. +da 278b/7
e. +dur 284a/3
e. +ı 278a/25
e. +ları 281b/18
e. +-ı erkān 284a/1
e. +ıdur 278a/25

elli: (Ar. is.) 1. Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 50 ve L rakamlarının adı.

e. 269a/23, 278b/22, 280a/12, 280a/18, 280a/7, 280a/8, 280b/9, 281a/20, 281a/6, 281b/21, 282a/11, 282a/13, 282a/9, 282b/5, 282b/6, 283a/19, 285a/4, 287b/11, 294a/24, 294a/25, 295b/16, 296b/8, 297a/24, 297a/24, 302a/9
e. +ye 292b/9

ellişer: (Ar. is.) Elli sıfatının üleştirme sayı sıfatı
e. 280a/3, 282b/7, 282b/9

el-ān: (Ar. zf.) Şimdi, şimdiki halde; henüz, hâlâ, daha, bu ana kadar, şu anda.
e. 276b/24

el-ħamdüli'llāh: (Ar. cüm.) 1-Allah'a hamdolsun, hamd Allah'a aittir. 2-Allah'a şükür olsun.
e. 300a/18, 302b/10, 302b/23, 303b/21

El-Mevlā 'Abdü'l-ķādir: (is.) Ali Tusi'den ilim tahsil etmiş, Molla Hayalî ile ders arkadaşlığı yapmıştır. Seyyid Şerif Cürcani Hazretleri'ne üstünlük taslamış. Bu, Sultan'a hoş gelmemiş ve Hocazade ile ilmi konuda tartışılmış. Gururlanmanın uğursuzluğuyla mağlup edilip susturulmuştur.
e. +dür 297a/14

El-Mevlā Aħmedü'ş-şehîr: (is.) Bursa Sultaniye Medresesin'de Hızır Bey Çelebi'nin müderris yardımcısı, sonra Filibe'de otuz akçe günlükle müderris oldu. İznik Müderrisi Tacettin Efendi'nin vefatıyla boşalan yerine geçti. "Şerh-i Aka'id"e yazdığı haşiye, ilimdeki derinliğinin en iyi göstergesidir. "Haşiye-i Tecrid"ın baş taraflarına yaptığı Haşiye dışında, Hızır

- Bey Çelebi'nin "Aka'id Manzume"sine Şerh yazmıştır. Kendi el yazısıyla "Kadı Beydavi Tefsiri"ni yazmış. "Telvih Kitabı"nın kenarlarını [290b] kendi el yazısıyla yazdığı ilavelerle süslemiştir.
e. 290a/7
- El-Mevlâ Ayâs:** (is.) Osmanlı âlim ve vefilerinden. Fâtih Sultan Mehmed Hânın ilk hocalarındandır. Nerede, ne zaman doğduğu ve vefât târihi bilinmemektedir. Hocaları ve talebeleri ile olan münâsebetlerinden, On beşinci asrın ikinci yarısında vefât ettiği anlaşılmaktadır.
e. +dur 295a/12
- elzâm:** (Ar. is.) Yapıştırma, yapıştırılma.
e. + (ilzâm-ı elzâm-ı hâkk) 296a/13
- emâkin:** (Ar. is.) Yerler, mekânlar.
e. + (mesâkin-i emâkin-i cemâ'at-i re'âyâ-i kâfir) 269a/20
- emânet:** (Ar. is.) 1-Eminlik, korkusuzluk. 2-Bağış, bağışlama.
e. 282a/21
- emârât:** (Ar. is.) Emareler, alâmetler, nişanlar, eserler, deliller.
e. 303a/8
e. +-1 fetḥ 302b/4
- emâret-me'âb:** (Ar. is.) Emirlerin bağlı olduğu, sığındığı kişi: padişah
e. + (cenâb-ı emâret-me'âb-ı eyalet-nişâb) 283b/10
e. + (cenâb-ı emâret-me'âb-i uhuvvet-nişâb) 283b/3
- emced:** (Ar. sıf.) Pek büyük, daha büyük, şerefi şânı çok olan.
e. + (ferzend-i ercümend-i es'ad u emced) 283b/15
- emel:** (Ar. is.) 1-Ümit, umma. 2-Şiddetli arzu, hırs.
e. +ine (teşhîr-i kişver-i 'ömr ü emel) 276b/5
- emîr:** (Ar. is.) 1-Bir ülkenin, bir şehrin veya kavmin başı, reisi; baş, reis, bey. 2-Büyük bir soydan gelen.
e. +-i âḥûr 278a/7
e. +-i âḥûr-ı şânî 278a/14
e. +-i alem 278a/7
e. +-i alem ol- 271b/3
e. +-i Buḥârî 304a/23
e. 283a/6
e. +i âḥûr 278a/13, 278a/14
- Emîr Sulṭân:** (is.) (1368 - 1430) Osmanlıların kuruluş devrinde Bursa'da yaşamış olan büyük âlim ve evliya. Hicri 770 (1368) yılında Buhara'da doğdu. 833 (1430) tarihinde Bursa'da vefât etti. Soyu Peygamber'in torunu Hüseyin'e dayanır. İsmi, Muhammed bin Ali, lakabı Şemsüddîn'dir. Ona, Buhara'da doğduğu için "Muhammed Buhârî", Seyyid olduğu için "Emîr Buhârî", Yıldırım Bayezid Hanın damadı olduktan sonra da "Emîr Sultan" denilmiştir.
e. 290a/4
- emlâk:** (Ar. is.) Mülkler.
e. +e (aşḥâb-ı emlâk) 269a/21
- emn:** (Ar. is.) 1-Güven, eminlik, korkusuzluk. 2-Rahatlık, düzen.
e. + (lerziş-i beden-i âsmân-ı emn ü amân) 277a/7
- emr:** (Ar. is.) Sözlü veya yazılı iş buyurma, buyruk, buyrultu.
e. 289b/22
e. +dür (nefs-i emr) 289a/19
e. +eyle- 272b/18

- e. +i 281b/16, 298a/12, 302b/22
e. +ine 287a/21, 289a/21
e. +ini 302b/23
e. +it- 277b/5, 285b/10, 289a/17, 289b/17, 289b/20, 292a/19
e. +üm 281a/14
e. +üñ (nefs-i emr) 289a/20, 289a/21
e. +ü işâret 304a/24
e. +i cihân-muṭâ^c 287b/23
e. +i Nebevî 294a/24
e. +i şerîf-i cihân-muṭâ^c 271b/11
e. +i şeyḥ 300a/8
- emrâz:** (Ar. is.) Hastalıklar, marazlar.
e. +-ı bedeniyye 267b/17
e. +-ı ḳadîme 276b/1
e. +-ı ḳalbiyye 302a/5
- emşâl:** (Ar. is.) 1-Nümuneler, örnekler. 2-Eş, benzer. 3-Eşler, benzerler.
e. +i 288a/20
e. +iyle 286a/6
- emşile:** (Ar. is.) Nümûneler, örnekler.
e. +i keşîre 297b/11
- emti'a:** (Ar. is.) 1-Kumaşlar. 2-Satılacak şeyler, mallar.
e. +sından (nefâ'is-i emti'a) 272a/5
e. +sın (nefâ'is-i emvâl ü emti'a) 267a/1
- emvâl:** (Ar. is.) Mallar.
e. + (nefâ'is-i emvâl ü emti'a) 267a/1
e. +den (kısmet-i emvâl) 282b/3
e. +e 275b/13, 284b/3
e. +ü ecnâd 268a/18
- en'âm :** (Ar. is.) -Deve, sığır, koyun gibi hayvanlar. 2-Kur'ân-ı Kerim'in altıncı sûresi.
e. + (sûre-i En'âm) 284b/22
e. +a (sûre-i En'âm) 293a/16
e. +uñ (mesâḳḳ-ı kelâm-ı ḥüsrevân-ı en'âm) 268b/18
- enbühî:** (Far. is.) Çokluk, ziyadelik, fazlalık.
e. +-i nüfûs 268b/24
- endîşe:** (Far. is.) Düşünce, vesvese, kuşku, kuruntu, merak, kaygı, keder, gam, şüphe, korku.
e. + (kemâl-i ḥüzn ü endîşe) 298a/8
e. +leründen 275b/15
e. +sinde 275b/14
- Ene'l-bâṭıl:** (Ar. cüm.) Ben boşum, hurafeyim, gerçeğe aykırıyım.
e. 304b/21
- Ene'l-Ḥaḳḳ:** (Ar. cüm.) Ben Allah'ım, gerçeğim.
e. 304b/20
- enfâs:** (Ar. is.) Nefesler soluklar, nefis sahipleri.
e. +-ı ḥasîse 268b/25
- Engüriyye:** (is.) Ankara'nın eski adı. Ankara'yı egemenliğinde tutan devletler tarafından basılan sikkelerde beliren resmî ad, Selçuklularda Ankara, İlhanlılar döneminde Engürü ve Engüriye, Osmanlı Devletinde Engürüs ve Ankara olmuştur.
e. +de 266b/7
- Engürüs:** (is.) Macaristan'ın eski adı.
e. 274a/24
e. + (ḳral-ı Engürüs) 274b/12
e. +a (Diyâr-ı Engürüs) 269b/22
e. +ı (memâlik-i Engürüs) 274a/23
e. + ḳralınuñ 267a/14
- Enşârî:** (Ar. is.) bkz: Ebî Eyyûbi'l-Enşârî
e. 294a/11, 294b/18
e. + (Eyyüb-i Enşârî) 269a/15
- envâ^c:** (Ar. is.) Çeşitler, türler, neviler.

- e. +-1 felâket 296b/13
e. +-1 fiten ü muhâlefet 268a/8
e. +-i gånâyim 267a/4
- envâr:** (Ar. is.) Nurlar, ziyâlar, aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar.
e. + (levâmi^c-i envâr) 274b/11
- Envâru'l-Ahlâk:** (is.) Şeyh Ali Bin Mecdüttin'in (Musannifek) Farsça yazdığı tasavvufi eseridir.
e. 294b/1
- erbâb:** (Ar. is.) Sâhipler, mâlikler, kimseler, terbiye edenler.
e. +-1 cem'îyyet 297a/5
e. +-1 hâcât 276b/19
e. +-1 'irfân 277a/20
e. +-1 tımâr 281a/19
- erbe^ca:** (Ar. sıf.) Dört.
e. +sından (cevânib-i erbe^ca) 275b/12
- Erbe^cîn:** (Ar. is.) Kırk Hadis. Genellikle içinde kırk hadisi veya hadisler hakkında kırk bölümü barındıran kitapların genel adıdır. Kırk hadis yazma geleneği zahiren H. 4. asırdan itibaren başlamıştır ve de Arapça "Kitab'ul-Erbeiniyyat" diye meşhur olmuştur. Bu "Kırk Hadis" kitaplarının dayanağı ise bir çok yolla nakledilen şu meşhur hadistir: "Her kim ümmetim için dini işleri hususunda kırk hadis hıfzedecek olursa, Allah onu kıyamet günü fakihler ve alimler zümresinde haşreder." Ebu Bekir Kelabazi, Ebu Abdurrahman Selemlî, Ebu Naim İsfahani, Şeyh Bahai ve diğer bazı büyük alimler de bu konuda büyük değerli eserler yazmışlardır
e. 292a/24
e. +e (Muḳaddemât-ı Erbe^cîn) 292b/21
- e. +e (Muḳaddemât-ı Erbe^cîn) 293a/10
e. +e (Muḳaddemât-ı Erbe^cîn) 291b/25
- erc-mend:** (Far. bir. sıf.) Haysiyetli, şerefli, itibarlı, muhterem.
e. + (ferzend-i erc-mend-i şehzâde) 269b/13
- Erdebîl:** (is.) İran'ın kuzeyinde Erdebil Eyaleti'nin idari merkezi olan şehirdir
e. 303b/25
- erkân:** (Ar. is.) 1-Rükünler, esaslar. 2-Destekler, direkler, sütunlar. 3-Kaideler. 4-Reisler, ileri gelenler.
e. + (i^cânet-i erkân) 299b/22
e. +1 (elḳâb-ı erkân) 284a/1
e. +-1 kibâr 304a/20
e. +-1 meclis 290b/19
e. +-1 mu^câvedet 291a/16
- Erzen-i cân:** (is.) Erzincan'ın eski adı.
e. 268a/21, 272a/25
e. +a 293b/2
- eşâbi^c:** (Ar. is.) Parmaklar.
e. +mle 291a/19
- es^cad:** (Ar. sıf.) Daha mesut, en bahtiyar, daha saadetli.
e. + (ferzend-i ercümend-i es^cad u emced) 283b/15
- esâmî:** (Ar. is.) İsimler, adlar.
e. +sini 302a/2
- esb:** (Far. is.) At.
e. +e 303a/15
e. +i 303a/16
- esbâb:** (Ar. is.) Nedenler, sebepler.
e. +ını 271a/16
e. +ıñı 292a/15
e. +-1 mücibe 299b/8

- Esediyye:** (Ar. is.) Bursa'da bulunan bir medresedir.
e. 286a/22, 286b/22
- eşer:** (Ar. is.) 1-Nişan, iz, alâmet. 2-Telif. 3-Basılma kitap. 4-Bir kimsenin meydana getirdiği, ortaya koyduğu mahsul. 5-Tesir, etki.
e. +i 290b/14, 292a/21
e. +lerine 277a/23
e. +i şîhhat 302a/3
- eşfiyâ:** (Ar. sıf.) 1-Samimi, saf, içi temiz, tuttuğu yol doğru olan kimseler. 2-i. Samimi dostlar, azizler.
e. +nuñ (güzide-i eşfiyâ) 296b/19
- eshel:** (Ar. is.) Daha kolay, en kolay, pek kolay.
e. +i vech 272a/23
- esîr:** (Ar. is.) 1-Savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak. 2-Kul, köle.
e. 274b/1
e. +it- 275a/8
e. +lerden 296a/4
e. +ol- 304b/9
- eşkâl:** (Ar. is.) Ağır yükler, ağır şeyler.
e. +de (cüzzi-i eşkâl) 304b/22
- eski:** (Tür. sıf.) 1. Çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan, yeni karşıtı. 2. Önceki, sabık. 3. Çok kullanmaktan yıpranmış, harap olmuş şey. 4. Bir görevde uzun süre çalışmış olan kimse
e. 268b/8, 273a/14, 279b/21, 295b/11
e. +sarây 269b/11, 269b/9
- esnâ:** (Ar. is.) Ara, aralık, sıra, vakit, zaman.
e. +da 265a/2, 265a/21, 268a/7, 286b/25, 291b/12, 301b/4
e. +sına 289b/25
e. +sında 268b/7, 288a/25
- e. +i muşâhabet 289a/6
e. +i muşâhabet ümuhatabat 268b/14
e. +i mübâhese 288b/25
- eşnâm:** (Ar. is.) Putlar, sanemler, sevgililer.
e. +uñ (‘anede-i ‘abede-i eşnâm) 302a/18
- esrâr:** (Ar. is.) Sırlar, gizlenen ve bilinmeyen şeyler, aklın eremeyeceği şeyler.
e. + (mir’ât-ı tecelliyyât-ı esrâr) 302b/14
- ester:** (Far. is.) Katır.
e. 287a/2
- eşvâb:** (Ar. is.) Giyimler, giyecek şeyler, elbiseler.
e. +ü destâr 300b/24
- esvâk:** (Ar. is.) Çarşılar, pazarlar, alışveriş yerleri, dükkânlar.
e. +unda 274a/10
- eşvât:** (Ar. is.) Sesler, savtlar.
e. +-ı kıaviyye 294b/14
- eş‘âr:** (Ar. is.) Şiirler, manzum esrler.
e. +ı 299b/17, 304b/14
e. +ı (Dîvân-ı eş‘âr) 299b/17
- eşcâr:** (Ar. is.) Ağaçlar.
e. +ını 267b/5
e. +-ı ‘azîme 266a/14
- eşhâş:** (Ar. is.) Şahıslar, adamlar, kişiler, kimseler.
e. + (izdihâm-ı tabâyi-i eşhâş-ı deniyye-i habîş) 268b/25
- eşkâl:** (Ar. is.) Biçimler, sûretler, şekiller, tarzlar.
e. +i Kâmer 293a/23
- eşıbbâ:** (Ar. is.) Hekimler, doktorlar.

- e. 273a/3, 301b/23, 302a/1
e. + (mu‘ālecāt-ı eṭṭebbā) 301b/18
e. +dan 301b/21
e. +-i sulṭānī 301b/20
- eṭṭrāf:** (Ar. is.) Taraflar, yanlar, çevre.
e. 272b/21, 277a/3
e. +a 265a/19
e. +da 280b/6
e. +ın 301b/20
e. +ına 269a/25, 270a/11, 270b/3
e. +ında 276b/21
e. +ımı 299b/12
e. +u eknāf 272b/19
- Eṭṭrāk:** (Ar. is.) Türkler.
e. 302b/19
- eṭṭvār:** (Ar. is.) Hal ve hareketler, davranışlar, tarzlar, tavırlar.
e. +-i pesendīde 302b/25
- ev:** (Tür. is.) 1. Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı. 2. Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hane
e. 289a/10
e. +den 292b/4
e. +inde 297b/13
e. +ine 299a/1
- evāḥir:** (Ar. is.) Ahirler, sonlar.
e. +-i ‘ömr 304a/18
e. +-i salṭanat 292b/8, 295b/7
e. +-i salṭanat-ı Muḥammed Ḥānī 290b/4
- evāmīr:** (Ar. is.) Emirler, buyruklar, buyrultular, işler.
e. + (icrā-i evāmīr u nevāḥī) 269a/4
- evān:** (Ar. is.) Vakit, zaman.
e. +da 284a/20
- evāsīṭ:** (Ar. is.) Vasatlar, orta hal ve vaziyetler, ortalar, ortadakiler.
e. +-i zemān-ı salṭanat 273a/9
- evā‘il:** (Ar. is.) İlk vakitler, evvel zamanlar, eski, geçmiş zamanlar, önceler.
e. +inde 268b/10
e. +ine 290a/24, 291b/20, 291b/24
e. +-i salṭanat 294b/22, 295b/10
- evfāk:** (Ar. is.) Daha, en, çok muvâfık, pek uygun.
e. +da (Vaż‘-ı Evfāk) 304b/15
- evḳāf:** (Ar. is.) Vakıflar, cami, okul, imaret gibi hayrâtın idaresine ayrılan arazi, bina vesaire.
e. + (ḥuddām-ı evḳāf) 265a/13
e. + (mütevellī‘-i Evḳāf-ı Yıldırım Ḥān) 299b/22
e. +-i keṣīre 303b/18
- evḳāt:** (Ar. is.) Vakitler, zamanlar.
e. + (şarf-ı evḳāt) 295a/17
e. +da 298b/19
e. +da (ba‘z-ı evḳāt) 274b/19
e. +da (ekşer- evḳāt) 271b/4
e. +ını 284b/8, 297b/18, 297b/3
e. +-i ḥamse 298a/3
- evlā:** (Ar. sıf.) Daha uygun, daha lâyıık, daha iyi.
e. 283a/13
e. +dur 288b/6
- evlād:** (Ar. is.) 1-Veledler, çocuklar. 2-Oğul, kız, çocuk.
e. 303b/22
e. +ı 267b/17, 293b/2, 302b/3, 303b/19, 303b/20
e. +ımdan 281b/10, 282a/17
e. +ımuuz 295b/1
e. +ına 297a/25, 303b/3
e. +ıñı 286a/13
e. +umdan 279b/4
e. +undan 292a/23
e. +-ı fennari 291a/21
e. +-ı Kirām 268a/13, 277b/21, 280b/18
e. +-ı Resül 295b/4

evrād: (Ar. is.) 1-Okunması âdet olan dinî duâlar. 2-Her vakit dilde ve ağızda dolaşan sözler.

e. +ların 303a/5

Evrenos Oğlu Aḥmed Beg: (is.) Fatih'le beraber Arnavutluk İskenderiye'si Seferi'ne çıkmış komutandır.

e. +i 270a/8

e. +i 271a/14

evsaḥ: (Ar. is.) Daha geniş, en geniş.

e. 274b/16

evvel: (Ar. sıf.) 1-Önce, ilk, birinci, iptidâ, başlangıç. 2-zf. Eski, geçmiş, geçmiş zamanda.

e. 272a/1, 298a/22, 298a/25

e. + (bâb-ı evvel) 277b/22

e. +i 297b/14

e. +ine 284b/20

evvelâ: (Ar. zf.) Birinci olarak, her şeyden önce, ilk önce.

e. 265b/21, 275a/9, 277b/22, 278a/20, 278a/5, 279b/6, 280b/21, 281b/19, 292b/21, 304a/13

evzâḥ: (Ar. is.) Haller, durumlar, vaziyetler, tavırlar.

e. +i 274b/19

ey: (Tür. ün.) Kendisine söz söylenen kimse veya kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilen ve uzatılabilen bir seslenme sözü

e. 301b/10

eyādî: (Ar. is.) 1-Eller. 2-Sebepler, nimetler.

e. + (keff-i eyādî) 299a/5

eyit-: (Tür. fi.) Demek, söylemek, cevap vermek.

e. -di 285a/15, 285b/24, 285b/5, 287a/8, 288a/18, 289a/19, 290b/20, 292a/14, 295b/1, 296a/16, 296a/8, 296b/23, 298a/9, 298b/1, 299a/22, 300a/9, 302a/4, 302b/20, 303a/19, 303b/12

e. -diler 293a/3, 295b/20, 302a/22

e. -dim 289a/15

e. -düm 289a/20, 289a/8

e. -miş 288b/3, 297b/13, 303b/21

eyle-: (Tür. fi.) 1. Yapmak, inşa etmek, imâl etmek. 2. Yaratmak. 3. Demek, buyurmak, söylemek. 4. Etmek.

e. 293b/15, 296a/8

e. - (duḥā eyle-) 303b/13

e. - (gūşîş eyle-) 295b/18

e. - (ḥaz̄er eyle-) 295b/5

e. - (müdārāt eyle-) 293b/25

e. - (müşāhade eyle-) 287a/9

e. - (tefaḥḥuş eyle-) 292a/15

e. -di 286a/1, 303a/24

e. -diler 266b/9, 296a/5

e. -diler (kürre'-i ḥāk-i mütezil eyle-) 266a/22

e. -diler (āheng eyle-) 266a/20

e. -diler (āmāde eyle-) 265b/23

e. -diler (azad eyle-) 298a/14

e. -diler (firār eyle-) 274b/9

e. -diler (gūşîş eyle-) 266b/21

e. -diler (ġāret ü ḥasāret eyle-) 274a/25

e. -diler (ḥākister eyle-) 267b/5

e. -diler (ḥarāb eyle-) 271a/9

e. -diler (icābet eyle-) 290b/13

e. -diler (işāl eyle-) 288a/23

e. -diler (iştiġāl eyle-) 270b/5

e. -diler (ḫat̄l eyle-) 268b/2, 277a/17

e. -diler (ketm eyle-) 285a/13

e. -diler (medrese eyle-) 303a/11

e. -diler (meşhūr eyle-) 277a/13

e. -diler (muḥāşara eyle-) 267a/25

e. -diler (muşāḥabet eyle-) 290b/13

e. -diler (sa'y eyle-) 277a/10

e. -diler (ser-efrāz eyle-) 300b/9

e. -diler (sevķ-ı ‘asākır ü ecnād eyle-) 265b/21
e. -diler (sultān eyle-) 274a/15
e. -diler (şetm eyle-) 286b/17
e. -diler (şurū‘ eyle-) 289b/22
e. -diler (ta‘accüb eyle-) 291a/1
e. -diler (tahliye eyle-) 271a/21
e. -diler (taleb eyle-) 270a/13
e. -diler (taşarruf eyle-) 271a/9
e. -diler (teslīm-i ḳal‘a eyle-) 272a/21
e. -diler (tavaṭṭun eyle-) 272b/19
e. -diler (vefāt eyle-) 297b/17
e. -diler (zamīme eyle-) 297a/25
e. -diler (zeyn eyle-) 270b/23
e. -di (‘acele eyle-) 276b/5
e. -di (āġāz-ı dūşnām eyle-) 296a/8
e. -di (‘arz eyle-) 267a/18, 287a/18
e. -di (‘azīmet eyle-) 268a/5
e. -di (beyān eyle-) 303a/8
e. -di (bünyād-ı ceng ü cidāl eyle-) 274b/3
e. -di (cem‘ eyle-) 287b/7, 292a/12
e. -di (da‘vet eyle-) 300b/23, 301b/18
e. -di (dest-būs eyle-) 287a/15
e. -di (du‘ā eyle-) 292b/3
e. -di (emr eyle-) 272b/18
e. -di (fermān eyle-) 272b/17
e. -di (firār eyle-) 274a/1
e. -di (ġavġā eyle-) 274a/8
e. -di (ḥande eyle-) 290b/19
e. -di (ḥāşıl eyle-) 296b/1
e. -di (ḥavāle eyle-) 270b/22
e. -di (ḥırām eyle-) 291b/20
e. -di (ḥikāye eyle-) 293b/13
e. -di (ḥuṭūr eyle-) 270b/10
e. -di (ihdā eyle-) 293b/7
e. -di (iktifā eyle-) 287b/24
e. -di (iḳtizā eyle-) 288a/18
e. -di (ilgar eyle-) 265b/13
e. -di (ilticā eyle-) 268a/13, 272a/2
e. -di (ilzām eyle-) 286b/7
e. -di (intiḳāl eyle-) 296a/6

e. -di (irād eyle-) 268b/20
e. -di (irzā eyle-) 290b/7
e. -di (işābet eyle-) 276b/11
e. -di (isti‘fā eyle-) 287b/24
e. -di (istifsār eyle-) 299b/13
e. -di (i‘tizār eyle-) 284a/23
e. -di (izhār-ı renciş eyle-) 291b/11
e. -di (ḳarār eyle-) 298a/5
e. -di (men‘ eyle-) 302b/6
e. -di (mesh-i cebīn eyle-) 272a/5
e. -di (müşāya‘a eyle-) 288a/22
e. -di (müṭāla‘a eyle-) 286a/24
e. -di (nüzül eyle-) 300a/8
e. -di (rām eyle-) 287a/22
e. -di (ricā eyle-) 273b/14
e. -di (rücū‘ eyle-) 265a/21
e. -di (şarf-ı maḳdūr eyle-) 287a/16
e. -di (siyāh eyle-) 276b/14
e. -di (su‘āl eyle-) 268b/16
e. -di (şehīd eyle-) 273a/25
e. -di (şurū‘ eyle-) 275a/9
e. -di (taḥḳīr-i şer‘ eyle-) 299a/20
e. -di (taḥsīn eyle-) 289b/12
e. -di (takbi‘l-i bisāt-ı sa‘ādet-menāṭ eyle-) 287b/6
e. -di (taḳrīr eyle-) 285b/7
e. -di (ta‘līḳ-ı ḥavāşī eyle-) 296b/15
e. -di (taşdıḳ eyle-) 295a/22
e. -di (ta‘yīn eyle-) 286a/3
e. -di (te‘ḥīr eyle-) 265a/24
e. -di (teḳā‘üd eyle-) 301a/3
e. -di (teveccüh eyle-) 268a/7
e. -di (vedā‘ eyle-) 285a/17
e. -di (żabṭ eyle-) 268a/3
e. -di (żuhūr eyle-) 297a/20
e. -dügüm (binā eyle-) 280a/3
e. -dükde (su‘āl eyle-) 303b/17
e. -düklerini (müşāhade eyle-) 266a/17
e. -düm (fıkr eyle-) 289b/8
e. -düm (mülāḥaza eyle-) 289b/10
e. -dün (hetk eyle-) 291a/17
e. -medi (i‘timād eyle-) 287a/23
e. -megin (taḳrīr eyle-) 273a/12

e. -mekle (şefâ'at eyle-) 295b/4
e. -memiş-idi (kabûl eyle-) 300b/21
e. -me (bîzâr eyle-) 287a/10
e. -meye (sirâyet eyle-) 269a/6
e. -meyüp ('ayân eyle-) 276a/22
e. -mezüz (ferâmüş eyle-) 295b/18
e. -mişdür (cem' eyle-) 294b/16
e. -mişdür (istihlâf eyle-) 284b/9
e. -mişken (tenzîl eyle-) 292b/9
e. -mişler (teshîr eyle-) 270b/2
e. -mişlerdür (telkîb eyle-) 285a/19
e. -mişler (da'vet eyle-) 285a/25
e. -mişler (kayd eyle-) 277b/7
e. -mişler (naql eyle-) 285a/8
e. -mişler (tahrîk eyle-) 297a/17
e. -mişsüz (inşâ eyle-) 289b/9
e. -miş-idi (müstagnî eyle-) 276b/20
e. -miş-idi (ta'yîn eyle-) 286a/10
e. -miş (hikâyet eyle-) 289b/2
e. -miş (istikbâl eyle-) 295a/1
e. -miş (tebessüm eyle-) 290a/21
e. -rdi ('ağd-i meclis-i zîkr eyle-) 292b/6
e. -rdi (mualece-i a'râz-ı rûhiyye eyle-) 301b/13
e. -r (şâh-ı 'âlem-güzer eyle-) 298b/20
e. -sem (i'timâd eyle-) 288b/13
e. -se (iştikâl eyle-) 286a/20
e. -se (şekk-i îrâş eyle-) 296a/16
e. -sün (bağş-i iddi'â eyle) 288a/21
e. -sün (bağş eyle-) 288a/20
e. -sün (teshîr eyle-) 265b/1
e. -yeler 270b/12
e. -yeler (binâ eyle-) 270a/10
e. -yeler (hırfet eyle-) 270a/9
e. -yen (tahrîr eyle-) 277a/20
e. -ye (mu'âvedet eyle-) 276a/6
e. -ye (revâne eyle-) 272b/6
e. -yüp 269b/4, 270b/7
e. -yüp (müşâreket eyle-) 286b/6
e. -yüp ('ubûr eyle-) 270b/4

e. -yüp (zabı eyle-) 270b/16

eyü: (Tür. sıf.) İyi, hoş.
e. 290a/10, 303a/1

eyyâm: (Ar. is.) Günler.
e. + (mürûr-ı eyyâm) 272b/14
e. +da 269a/4, 304a/5
e. +ında 277b/1
e. +-ı cumu'ât 304b/17
e. +-ı ğaybet 272a/9
e. +-ı maraz 301a/9
e. +-ı mu'tâde 295b/24
e. +-ı sa'âdet-fercâm 270b/17
e. +-ı şerîf 291a/20
e. +-i ders 284b/1

Eyyüb: (Ar. is.) bkz: Ebî Eyyûbi'l-Enşârî
e. 291b/22
e. +-i Enşârî 269a/15

ezân: (Ar. is.) Müslümanları ibâdete çağırarak için çok defa minâreden, "tekbir, şahadet" gibi, bilinen belirli kelimeleri söylemek suretiyle yüksek sesle okunan sözler, ibadete çağrı amacıyla yüksek sesle yapılan davet.
e. + (şadâ-yı ezân) 302a/25
e. +-ı 'aşr 297b/16

ezvâk: (Ar. is.) Zevkler, tatlar, neşeler, lezzetler, hazzlar.
e. +-ı selîme 289a/2

ez-bâd: (Far. bir. is.) Nefesten, rüzgardan, havadan.
e. +-ı fenâ 274b/13

ez-muhârebe: (Far. Ar. bir. is.) Savaştan
e. 272a/21

ez-Rodos: (Far. Yun bir. is.) Rodos adasından.
e. 274b/15

F

- fâhire:** (Ar. sıf.) 1-Övünülecek, iftihar edilecek, şerefli, kıymetli. 2-Parlak, güzel. 3-Değerli, şanlı, onurlu. 4-Mükemmel.
f. + (elbise-i fâhire) 287a/3
f. +ler (hıl'at-i fâhire) 280b/9
- faḥr:** (Ar. is.) 1-Övünme, böbürlenme, büyülenme, şeref, onur, kıvanç. 2-Büyüklük, ululuk, yücelik. 3-Şöhret, ün. 4-Fazilet, erdem.
f. + (imâm-ı Faḥr-i Râzî) 294a/13
f. + (rûḥâniyyet-i faḥr-i rûsul) 267a/22
f. +dür (Faḥru Erbâbi'l-İfâde El-Mevlâ Ḥaṭîb-zade)291a/7
- fâḩa:** (Ar. is.) Fakirlik, yoksulluk, ihtiyaç.
f. +dan 286a/24
- faḩîr:** (Ar. sıf.) 1-Zengin olmayan, parasız, züğürt. 2-Zavallı, bîçare, âciz. 3-Dilenci. 4-Muhtaç, düşkün, yoksul.
f. 300b/13
f. +lerini 276b/18
- faḩr:** (Ar. is.) Fakirlik, yoksulluk, muhtaçlık, züğürtlük.
f. 275b/14, 286a/10
- falân:** (Ar. is.) 1-İsmi belli olmayan, söylenmek istenmeyen veya söylenmesi lüzumlu bulunmayan özel ismin yerini tutar. 2-Belirtilen bir şeyden sonra, diğer bazı şeyleri sıralamak külfetinden kurtulmak için kullanılır.
f. 267b/9, 290b/21, 298a/20, 302a/23
f. +a 267b/9
- fâriğ:** (Ar. sıf.) 1-İşini bitirmiş, boş kalmış. 2-Rahat, âsûde. 3-Vazgeçmiş, çekilmiş.
f. +ol- 266b/20, 291b/23
- Fâris:** (Ar. sıf.) 1-Binici, süvâri. 2-Ferasetli, anlayışlı. 4-İran'daki Şiraz vilâyeti.
f. +den 268a/1
f. +e 268a/2
f. +idi (şâhib-i memâlik-i Fâris) 267b/20
- Fârisî:** (Ar. is.) 1-İran dili, Farsça, Acemce. 2-İran dili ve halkı ile ilgili olan.
f. 294b/2, 294b/3, 297b/11, 304b/13
f. +de (zebân-i Fârisî) 294b/1
- Fârisiyye:** (Ar. is.) Farsça
f. +den (ebyât-ı Fârisiyye) 297b/10
- farḩ:** (Ar. is.) 1-Ayrılık, başkalık; iki veya daha çok şey arasındaki ayrılık. 2-Ayırma, ayrılma, seçilme.
f. +ı 286a/6
- faşl:** (Ar. is.) 1-Ayrıntı, ayırma, ayrılma, kesme, bölüm. 2-Halletme, neticelendirme. 3-İki şey arasındaki ek yeri, mafsâl. 4-Mevsim. 5-Bir kitabın başlıca bölümlerinden her biri.
f. +ında 290b/21
- fâtiḩ:** (Ar. is.) 1-Fetheden, açan. 2-Bir memleketi, ülkeyi zapteden, ele geçiren.
f. +idi 269a/19
- fâyıḩ:** (Ar. is.) Yüce, âli.
f. 277a/2
- fâyih:** (Ar. is.) Kendiliğinden dağılan güzel koku.
f. + (şimâl-i fâyih) 269a/18
- fâzıl:** (Ar. sıf.) 1-Faziletli, fazilet sâhibi, erdemli, fâik, üstün. 2-İlim ve irfanı üstün.
f. +-ı yegâne 289b/12

- fāzıla:** (Ar. sıf.) Fazilet sahibi, üstün, parlak.
f. 290b/15
- fazîlet:** (Ar. is.) 1-Kişiyi ahlaklı, iyi hareket etmeye yönelten manevi kuvvet, erdem. 2-İyi ahlak, iffet, namus, iyi huy.
f. +de 291b/21
- fażl:** (Ar. is.) 1-Fazla, ziyade, artık, bâki. 2-Fazlalık, üstünlük. 3-i. İyilik, fazîlet, erdem, lütuf.
f. 285a/23
f. +ı 285b/19, 286a/19
- fedâ'î:** (Ar. is.) 1-Canını esirgemeyen, mühim bir maksat uğruna canını vermeye hazır bulunan. 2-Paralı muhafız.
f. 273a/23
- fehmi:** (Ar. is.) Anlama, anlayış, kavrayış, idrâk, zekâ, akıl.
f. +it- 288b/17, 289a/22, 292a/20, 302b/17, 304a/4
f. +i nuqâd 277a/2
- fehvâ:** (Ar. is.) Mânâ, anlam, mefhum, kavram.
f. +-yî meserret-ihtivâ 302a/13
- felâket:** (Ar. is.) 1-Musibet, çok zarar, sıkıntı doğuran durum. 2-Büyük dert, belâ.
f. +le (envâ^c-ı felâket) 296b/13
- felek-mağâm:** (Ar. sıf.) Makamı yüce, göklerde olan.
f. + (şehin-şâh-ı felek-mağâm) 269b/18
- felek-^curûc:** (Ar. sıf.) Göğe yükselen.
f. + (burûc-ı felek-^curûc) 265a/6
- fenâ:** (Ar. is.) Yok olma, yokluk, geçip gitme, son bulma, ölümlülük.
f. 275b/7
f. + (ez-bâd-ı fenâ) 274b/13
f. +sı 297a/7
- fenn:** (Ar. is.) 1. Hünere. Mârifet. 2. Fizik, kimya, biyoloji, matematik ilimlerinin umumi adı. 3. Uygulamaya dayalı, pozitif bilim.
f. +de 288b/17
f. +-i bedî^c 297b/10
f. +-i düşvâr 296a/21
f. +-i nücûm 304b/14
f. +-i tıbb 301b/14
- Fenâri:** (Ar. is.) Manastır ve Muradiye Medreselerinde müderrislik, Bursa Kadılığı yapmıştır. Sultan Beyazıt Devri'nde Rumeli Kazaskeri olup sekiz yıl bu görevi sürdürmüştür. Kitap yazmaya eğilimi az olduğundan, "Kafiye Şerhi" ve matematikle ilgili bir risalenin dışında kitap yazmamıştır. Zeyniyye tarikatının şeyhlerinden Hacı Halife'ye intisap etmiştir.
f. + (evlâd-ı Fenari) 291a/21
- ferâğ:** (Ar. is.) Hiç bir şeyle meşgul olmayıp dinlenme, rahat etme, rahatlık.
f. +-ı bâl 287a/14
- ferâgat:** (Ar. is.) Hakkından isteyerek vazgeçme.
f. +it- 288b/5, 288b/6
- ferâmûş:** (Far. is.) Unutma, hatırdan çıkarma.
f. +eyle- 295b/18
f. +it- 287b/20
- ferhunde-fâl:** (Far. Ar. sıf.) Talihli, uğurlu.
f. +ünde (sal-i ferhunde-fâl) 277b/9
- fermân:** (Far. is.) 1-Emir, buyruk. 2-Yazılı padişah emri

f. 266a/11, 276a/4, 289b/21
f. + (ber-müceb-i fermân-ı hümâyün) 267b/8
f. +a (şudür-ı fermân) 273b/4
f. +eyle- 272b/17
f. +ı 284a/1
f. +ına 276b/10
f. +it- 299a/20
f. +olın- 270a/4, 272b/5
f. +ol- 265b/1
f. +-ı 'alî 271a/8, 277b/4, 296b/10
f. +-ı hümâyün 289b/3
f. +-ı każâ 269a/9
f. +-ı pad-şâhî 285b/1
f. +-ı sa'âdet-maqrûn 271b/21
f. +-ı sulţân 273a/4, 273b/14
f. +-ı sulţân-ı Mışır 273b/24
f. +-ı şâhî 270b/12

fermân-eftân: (Far. bir. sıf.) Ferman düşüren, ferman veren.
f. + (ber-müceb-i fermân-eftân) 265b/5

fersah: (Ar. is.) Üç mil, beş kilometre veya dört saatlik mesafe.
f. 269a/14

ferzend: (Far. is.) Oğul, çocuk.
f. +i erc-mend-i şehzâde 269b/13
f. +i ercümend-i es'ad u emced 283b/14

fesâd: (Ar. is.) 1 Bozukluk. 2-Fenâlık, kötülük, arabozanlık. 3-s. Fitne
f. + (bünyâd-ı fesâd it-) 267a/18
f. + (mevâdd-i fesâd-ı tabî'at) 276b/6

feterât: (Ar. is.) 1-Fetretler. İki peygamber veya padişah arasında peygambersiz veya padişahsız geçen zamanlar. (Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasındaki devre veya Osmanlı tarihinde Yıldırım Bayazıd'ın Ankara savaşında

yenilmesinden (1402), Çelebi Mehmed'in saltanatına (1413) kadar geçen süreye verilen isim.)
2-Gevşeklikler, zayıflıklar, ihmalcilikler, bezginlikler.
f. +ol- 293b/2

feth: (Ar. is.) 1-Açma, açılma. 2-Başlama. 3-Kuşatma, zaptetme, bir ülkeyi veya yeri ele geçirme. 4-Zafer, galebe.
f. 265a/8, 302b/10
f. + (emârât-ı fetḥ) 302b/4
f. + (isti'lâm-ı fetḥ) 302a/21
f. + (mülâhaza-i didâr-ı ruhsâre-i fetḥ-i mükerrer) 272a/17
f. +de 271a/11
f. +den 270b/19, 276a/6
f. +de ('aḳab-i fetḥ) 302b/15
f. +de (ḥîn-i fetḥ) 285a/13
f. +e 272a/19, 276a/8
f. +i 269b/25, 270a/14, 274b/24, 275a/16, 277a/25, 302a/18, 302b/12
f. +inde 272a/20
f. +inden 272a/16
f. +ine 270a/21, 270b/18, 275a/10, 275a/13, 275a/20, 275a/21, 294a/5, 302a/16, 302a/7
f. +it- 268b/7, 270b/24, 284a/24
f. +ol- 271a/8, 285a/11
f. +u firuz 266b/18
f. +u zafer 270b/16
f. +i bâb-ı zafer 302a/24
f. +i cedîd 270a/14, 302b/14
f. +i iskenderiyye 270a/21, 271a/9
f. +-i menküb 265a/5

fethiyye: (Ar. sıf.) Fethe mensup, fetihle alâkalı.
f. 294a/5

Fetvâ: (Ar. is.) 1-İslam'da, bir mesele hakkında şeyhülislam, müftü gibi yetkili kimseler veya dinî meselelere tam vakıf kimseler tarafından verilen şerî hüküm veya karar. 2-Açıklama, yorum.

- f. 288b/10
f. + (manşib-ı fetvā) 284b/18
f. +da (hıdmet-i fetvā) 282b/23
f. +sını 288b/8
f. +viril- 299a/24
f. +ya 291a/11
f. +ya (kütüb-i fetvā) 288b/10
f. +ya (manşib-ı fetvā) 284a/17
- fevā'id:** (Ar. is.) Menfaatler, faydalar, kârlar, kazançlar.
f. + (ta'lik-ı fevā'id it-) 286a/7
- fevā'id-nişār:** (Ar. sıf.) Fayda saçan, faydalı.
f. + (ferāyid-i fevā'id-nişār it-) 290b/15
- fevka'l'āde:** (Ar. sıf.) 1-Alışılmıştan farklı, olağanüstü, normalin üstünde. 2-İstisnai. 3-Çok güzel, çok iyi, çok üstün.
f. 304a/19
f. 265b/22
- fevt:** (Ar. is.) 1-Kaybolma, yitme, elden çıkma. 2-Bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma. 3-Ölüm.
f. +ol- 285a/9, 290a/10, 293b/1, 297a/13, 299a/7, 300b/19, 301a/7
- fiqh:** (Ar. is.) 1-Bir şeyi lâıyıkıyla bilme, şuurlu olarak idrāk etme, kavrama. 2-İslām hukuku, şeriat ilmi
f. +da 284b/21
f. +da (Uşul-i fiqh) 292b/12
- fiqra:** (Ar. is.) 1-Bend, madde, paragraf. 2-Kısa hikāye, masal, kıssa. 3-Kısım, fasıl, bölüm. 6-Yazılmış kısa bir haber.
f. 282b/16, 283a/22
- fisk:** (Ar. is.) 1-Hak yoldan veya hak yolundan çıkma, Allah'a karşı isyân etme. 2-Sefahate dalma. 3-Dinsizlik, ahlâksızlık.
- f. +dan 299a/18
- fi:** (Ar. is.) 1. Paha, fiat, kıymet. 2. (Ar. zf. ve ed.) İçinde, -de, -da.
f. 289b/13, 303b/8, 303b/9
- fikr:** (Ar. is.) 1-Akıl, hafıza. 2-Düşünme, düşünce. 3-Derin düşünce. 4-Rey, görüş, mülâhaza, kanaat.
f. +eyle- 289b/8
- fil:** (Ar. is.) Daha ziyade Hindistan ve Asya gibi yerlerde bulunan iri vücudlu, hortumlu bir hayvan.
f. +e 300b/4
- Filib:** (is.) Bulgaristan'ın ikinci büyük şehridir. Burada, Osmanlılar zamanında kurulmuş meşhur bir medrese vardır.
f. +de 290a/8
- fil-cümle:** (Ar. zf.) Sözün kıyası, nihayet, sonunda, hülâsa-i kelâm.
f. 295a/24
- firār:** (Ar. is.) 1-Kaçma, gizlice gitme. 2-Askerin bağlı bulunduğu birlikten izinsiz ayrılması.
f. 265a/1, 272b/7
f. +eyle- 274a/1, 274b/8
f. +it- 267b/16, 268a/12, 271a/1, 271a/6
- firāş:** (Ar. is.) Döşek, yatak, yere serilen şey, minder, şilte.
f. 287a/2
f. +ından 292b/3
- firibe:** (Far. s.) Kapılmış, aldanmış.
f. + 274a/4
- firūzî:** (Ar. sıf.) Mesut, mutlu, sevinçli, ferah, uğurlu.
f. +1 (feth u firūzî) 266b/18
- fiten:** (Ar. is.) Fitneler.

- f. + (envā^c-ı fiten ü muḥālefet) 268a/8
- fitne:** (Ar. is.) 1-Azdırma, baştan çıkarma. 2-Karışıklık. 3-s. Arabozan, fesat, karıştırıcı.
f. +leri 267a/19
f. +-i Cengiz 284b/25
f. +-i ḥāsire 265a/4
- flori:** (is.) Osmanlı'da, altın paralara verilen addır. Fatih devrinde basılmış olan florinin bir diğer adı "kızıl kuruş"tur.
f. 273b/18, 281b/10
f. +lik 270a/24
- Freng:** (Far. is.) Avrupalı, Fransız.
f. 270b/25, 274b/16, 302a/10, 304b/8
f. + (beḳāyā-i freng) 272a/20
f. + (küffār-ı freng) 270a/18
f. + (memālik-i freng-i ğuzāt u mücāhidān) 272b/12
f. + (mülük-ı freng) 270b/2
f. +den 304b/10
f. +e 272a/2
f. +e (deryā-yı freng) 270b/1
f. +ler 271a/4
f. +üñ (ḳuttā^cu'ṭ-ṭarīḳ-ı freng) 274b/23
- frengiyye:** (Far. is.) Avrupalı, Batılı.
f. +dür (bābü'l-ebvāb-ı memālik-i frengiyye) 274b/21
- fuḫş:** (Ar. is.) 1-Haddini aşma. 2-Kötülük, nāmûsa aykırı hareket, zina, gayr-ı meşrû cinsî münasebet.
f. 281b/22
- fuḳarā:** (Ar. is.) Fakirler, yoksullar
f. 284b/4
f. + (umūr-ı fuḳarā vü mesākin) 301a/22
f. +sına 285a/22
- fürşat:** (Ar. is.) Müsait an, elverişli durum, uygun zaman, elden kaçırılmayacak faydalı hâl veya vakit.
f. +bi'l- 272a/9
f. +ın 273a/25
- fuḫzālā:** (Ar. is.) Faziletli. Fâzıllar.
f. + ('ulemā vü fuḫzālā) 276b/24
f. +vü zurefā 277a/3
f. +-i 'Acem 291b/15
- fuhūmet:** (Ar. is.) Anlayışlılık, çabuk kavrayışlılık, zekilik.
f. +den (ṭibā^c u fuhūmet) 277a/2
- fürce:** (Ar. is.) 1-İki şey arasındaki açıklık, yarıklık, aralık. 2-Güzel manzara. 3-Şiddetten kurtulma. 4-Vakit, fırsat.
f. 287a/17
- fūsaḫat:** (Ar. is.) Doğru ve düzgün söyleyiş. Açık ve güzel ifadeli konuşma
f. +-ı saḫḫ-ı zemīn 269a/14
- fütūḫ:** (Ar. is.) 1-Fetih, zafer, galibiyet. 2-Açma, açılma. 3-Gönül ferahlıkları.
f. 267b/5
- fütūḫāt:** (Ar. is.) Zaferler, fetihler, galibiyetler.
f. 276b/15
- fütūr:** (Ar. is.) 1-Zayıflık, gevşeklik, bezginlik, usanma, usanç, bıkmak. 2-Keder, ümitsizlik.
f. 297a/17, 298b/14

G

- ğaddār:** (Ar. sıf.) 1-Çok fazla gadreden, zulüm, haksızlık, merhametsizlik eden. 2-Çok pahalı mal satan, soyucu
ğ. 274a/2

ġaddārılık: (Ar. is.) Gaddarlık. Çok fazla zulüm, haksızlık, merhametsizlik etmek.

g. 265b/10

ġadīr: (Ar. sıf.) 1-Durgun su, gölcük, sel suyu birikintisi. 2-Küçük ırmak.

ġ. +üñ 270a/23

ġāfil: (Ar. sıf.) 1-Gaflette bulunan, ihmal eden. 2-Olanın bitenin farkında olmayan.

ġ. 298b/25

ġ. +ol- 300a/13

ġāhī: (Far. zf.) Arasıra, zaman zaman.

g. 292b/14, 300a/16

ġāh ġāh: (Far. zf.) Zaman zaman.

g. 269b/7

ġalā: (Ar. is.) 1-Aşırı fiyat, pahalılık. 2-Kıtlık.

g. + (қаһт u ġalā) 266a/1

ġalaṭ: (Ar. sıf.) 1-Yanlış, yanılma, hata, bozulma. 2-Bir kelimenin veya kelime grubunun kaide ve şekil olarak yanlış kullanılması.

ġ. 285b/16, 285b/17, 289b/7

ġ. +ından 285b/17

ġalaṭa: (is.) İstanbul'un Beyoğlu ilçesinin tarihi açıdan zengin bir semtidir. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden önce bir Ceneviz kolonisi olan ve etrafı daha sonra yıkılan surlarla çevrili olan bölge, Osmanlılara sulh ile teslim edildiği için geniş ölçüde ayrıcalıklar tanınmıştır ve bu durum Osmanlı Devletinin sonuna kadar devam etmiştir. Kentin en önemli tarihi eserlerinden biri Galata Kulesi'dir.

ġ. 269a/15, 284a/25

ġalaṭ-āmīz: (Ar. Far. bir. sıf.) Yanlış, hatalı.

ġ. 294b/7

ġalebe: (Ar. is.) 1-Galip gelme, yenme, üstünlük. 2-Çokluk, kalabalık, ekseriyet.

g. +i cū^c 266a/3

ġ. + (ekşer-i ġāl-i ġalebe) 292b/6

ġ. +it- 290a/20, 291a/10, 292b/14

ġ. +si 290a/20

ġ. +sin 304a/4

ġālib: (Ar. sıf.) 1-Galebe eden, galebe çalan, üstün gelen, yenen. 2-Daha kuvvetli, güçlü kudretli, hükmeden, baskın.

ġ. 291a/10, 297a/7

ġālibā: (Ar. zf.) 1-Tahminen, ihtimalle. 2-Anlaşılan, görünüş o ki. 3-Belki.

ġ. 271b/6

ġanāyim: (Ar. is.) Ganimetler, savaşta ele geçen mallar.

g. + (envā^c-i ġanāyim) 267a/4

g. +i Boġdāniyye 267a/9

ġ. +i 274b/1

ġānī: (Ar. is.) 1-Zengin, varlıklı, ihtiyacı olmayan, doygun. 2-Kendi kendine yeten. 3-Sahip olduğundan fazlasını istemeyen.

ġ. 276b/19

ġarābet: (Ar. is.) 1-Yabancılık, gariblik. 2-Tuhafılık. 3-Âcizlik, beceriksizlik. 4-Gizli olma.

ġ. +i ʿulūm 296b/1

ġarb: (Ar. is.) 1-Güneşin battığı taraf, gün batısı, batı. 2-Ülkemize göre Avrupa. 3-Batıda bulunan yerler. 4-Coğrafi konumdan başka, bir fikri ve medeniyeti ifade için kullanılır; Avrupa medeniyeti.

ġ. +da 293b/21

ġ. +a 301a/25

ġāret: (Ar. is.) 1-Düşman ülkesine yapılan hücum, akın. 2-Yağma, çapul, ganimet.
ğ. + (nehb ü ġāret it-) 275a/8
ğ. +it- 294b/19
ğ. +ü ġasāret eyle- 274a/24
ğ. +i destī-i dırāz ü tārāc 275b/18
ğ. + ü taħrīb 274a/23
g. +ine 265b/8
g. +ü ġasāret 267a/4

ġāret-ger: (Ar. Far. bir. sif.) Yağmacı, çapulcu.
ğ. +i ecel 276b/4

ġarībe: (Ar. sif.) 1-Evvelce görülmemiş, tuhaf, şaşılacak şey, ender görülen, işitilmemiş şey. 2-Kimsesiz, zavallı. 3-Gurbette olan, yabancı.
ğ. +si (āsar-ı ġarībe) 287b/16

ġarīblik: (Ar. is.) 1-Kimsesizlik, zavallılık. 2-Gurbette, kendi memleketinin dışında bulunma, yabancılık. 3-Tuhaflık, şaşılabilirlik, bambaşkalık. 4-Dokunaklılık. 5-Hayret vericilik.
ğ. 274b/9

ġarīb-nüvāz: (Ar. Far. bir. sif.) Kimsesizlere ve gariplere yardım eden, biçareleri ve zavallıları koruyan.
g. + (sulṭān-ı ġarīb-nüvāz) 268b/12

ġarīḳ: (Ar. sif.) 1-Gark olmuş, suya batmış, suda boğulmuş. 2-Su içine dalmış.
ğ. +i deryā-yı ‘adem ol- 275b/3

ġāşş: (Ar. sif.) 1-İncelik, zavallılık. 2-Biçare, zavallı. 3-Tatsız, yavan.
ğ. +ol- 287b/8

ġavāmız: (Ar. is.) 1-Anlaşılması zor hakikatler, anlaşılmaz şeyler, ince ve derin meseleler, kolay anlaşılmaz nükteler. 2-Sırlar, gizli tutulan şeyler.
ğ. +i ‘ulūm-i riyāziyye 296a/23

ġavġa: (Far. is.) 1-Döğüşme, kavga, vuruşma. 2-Gürültü. 3-Savaş, muhārebe, harp.
ğ. 304b/7
ğ. +eyle- 274a/8
ğ. +yı vaḫşet-engiz 269a/4

ġayb: (Ar. is.) 1-Gizli olan, göze görünmeyen şey, kayıp. 2-Belirsiz, belirmeyen şeyler.
ğ. + (dārūḫāne-i ġayb-i ḫākim) 301b/13
ğ. +den (perde-i ġayb) 300b/8

ġaybet: (Ar. is.) 1-Başka yerde bulunma, hazırda olmama. 2-Bir şeyin diğer bir şey içinde kaybolması.
ğ. +inden 293a/22
ğ. +ini (eyyām-ı ġaybet) 272a/9
ğ. +it- 293a/20

ġāyet: (Ar. is.) 1-Nihayet, uç, son, bitim, netice. 2-zf. Çok, fazla, son derece.
ğ. 274b/19, 293b/11
ğ. +le 302b/4

ġayr: (Ar. sif.) 1-Ayrı, başka, özge, artık, diğer. 2-Yabancı, bildik olmayan.
g. +i vāḳı‘ ol- 268a/22
ğ. +i meskūn 272b/14

ġayret: (Ar. is.) 1-Çalışma, çabalama. 2-Büyük faaliyet, alışılmışın üstünde çalışma, uğraşma.
g. +i İslām 266b/21
ğ. 275b/1, 275b/9
ğ. +it- 270b/22
ğ. +i ‘ilmiye 284b/14

ġayrı: (Ar. is.) Ayrı, başka; yabancı.
g. 265a/13, 266a/25, 267b/18

- ğ. 269a/4, 275a/5, 291a/2,
279a/23, 284b/20, 285a/8,
285b/11, 289b/23, 297b/4,
300b/14
ğ. +de 282a/3
ğ. +si 278b/9
- ğazā:** (Ar. is.) İslâmiyet uğruna yapılan ve kazanılan savaş.
g. + (dā'iyye'-i Ğazā-yı Boğdān) 265b/18
ğ. +dan 295b/25, 296a/3
ğ. +ya 302a/8
- ğazab:** (Ar. is.) Darılma, kızma, hiddet, öfke.
g. + (maẓhar-ı ğazāb ol-) 266a/10
g. +ı Sulṭān-ı Mücāhidān 265b/25
ğ. 296a/9, 299a/22
ğ. + (maẓhar-ı ğazab-ı sulṭān) 299b/20
ğ. + (naẓar-ı ğazab) 299b/21
ğ. +it- 296a/17
ğ. +ları (āteş-i ğazab) 274a/13
- ğazel:** (Ar. is.) Araplardan Acemlere ve onlardan da Türklere geçmiş nazım şekli.
ğ. 297b/12
- ğāzī:** (Ar. sıf.) 1-Gaza eden, ordunun başına geçen, savaşan, savaştan sağ ve muzaffer dönen.
g. 266b/23
g. + (Sulṭān-ı ğāzī) 266b/8
g. +ler 265a/8
g. +lerüñ 266a/25
ğ. + (Sulṭān-ı Ğāzī) 270a/6
ğ. +ler 271a/5, 275a/25, 275b/4, 275b/8, 302b/11
ğ. +nüñ (Sulṭān-ı Ğāzī) 276b/15
- ğāziyān:** (Ar. is.) Gaziler, gaza edenler, ordunun başına geçenler, savaşan, savaştan sağ ve muzaffer dönenler.
ğ. + (manzūr-ı ğāziyān) 271a/2
- geç-:** (Tür. fi.) 1. Bir yerden başka bir yere gitmek 2. Bir yandan girip öte yandan çıkmak 3. Olmak, vuku bulmak.
g. 296a/9
g. -di 273b/1
g. -dikden 286b/11
g. -diler 265b/7
g. -dükde 303a/13
g. -er 291a/15
g. -erken 295b/11
g. -icek 290a/18
g. -medin 290b/7
g. -meyüp 300b/8
g. -miş 276a/10
g. -üp 266a/25, 267a/25
- geçür-:** (Tür. fi.) Geçirmek, geçmesini sağlamak.
g. -di (rüzgār geçür-) 296b/13
- gedā:** (Far. s. ç.) Dilenci, yoksul.
g. +yı 286b/19
- gedik:** (Ar. is.) 1. Bir düzey üstündeki yıkık, çatlak veya aralık, rahne. 2. Dağ geçidi. 3. Boşluk, eksiklik
g. +lerden 270b/7
- Gedik Aḥmed Pāšā:** (is.) Fatih Sultan Mehmet zamanında Boğazkesen Hisarı'nda bir süre mahpus kalan Gedik Ahmet Paşa, önce Selanik Sancağı'nın, sonra Avlonya Sancağı'nın başında bulunmuş ve sonrasında da Polya'ya fethetmiş ve gidip hezimete uğramış sancak beyidir.
g. 271b/5
g. +ya 270a/2
g. +yı 271b/12
- Gekibüze:** (is.) Gebze'nin eski adıdır.
g. + 276b/3
- gel-:** (Tür. fi.) 1. Bir yere varmak. 2. İsbet etmek. 3. Oturmaya gitmek.
g. 295b/14

g. 300a/19, 301b/10
g. -di 265a/12, 288a/3, 291a/20,
297b/24, 300a/7, 301b/3
g. -di (şākķ gel-) 289a/6
g. -di (zūhūra gel-) 303a/9
g. -dügünde 273a/10
g. -dükde 280b/24, 285a/15,
285a/6, 294b/4, 295a/22, 297b/10
g. -düklerinde 300a/19
g. -dün 286b/2
g. -e 300a/7
g. -eler 279b/17
g. -en 266a/3, 271a/1, 277a/22,
280b/18, 284a/20, 288a/8, 304a/4
g. -enler 281b/1
g. -enleri 266a/16
g. -en (imdāda gel-) 273b/6
g. -icek 287a/25, 289a/17,
293b/8, 302b/19, 303b/15
g. -ince 265a/12, 290a/16
g. -mek 279a/9
g. -mekle 302a/10
g. -memişler 266a/24
g. -meyüp 297a/19
g. -meyüp (ķanā'at gel-) 302a/20
g. -meyüp (rāsit gel-) 269b/23
g. -mez (lāzım gel-) 285b/6
g. -miş 279a/12, 295b/15, 299a/1,
300a/20, 304b/2
g. -mişdür 284a/13
g. -se (lāzım gel-) 279a/9,
281b/15, 283b/14, 283b/20,
289b/24
g. -sün 274a/7, 282a/6
g. -üp 266a/17, 267a/14, 272a/11,
272a/5, 272b/19, 284a/17,
285a/13, 285a/24, 287a/1,
288a/25, 289a/5, 291a/8,
291b/13, 292a/13, 293a/13,
293a/21, 293b/7, 294b/20,
294b/5, 295b/11, 296a/22,
296b/23, 298a/13, 298b/15,
301a/18, 301a/5, 301a/8, 304b/23
g. -üp (ķarīb gel-) 300a/8
g. -üp (vaz' gel-) 273b/21
g. -ür 292a/15
g. -ürdi 294b/25
g. -ürler 277a/13, 301b/5
g. -ürlerken 290b/11
g. -ürse 282a/5

g. -ür (girān gel-) 304b/25
g. -ür (lāzım gel-) 280b/13

Gelibolı: (is.) Çanakkale'nin ilçesidir

g. 276a/13
g. +dan 275a/5

gemi: (Tür. is.) Su üstünde yürüyen,
insan ve yük taşıyan taşıt.

g. 271a/20
g. +den 293b/17
g. +ler 266a/3, 276a/13
g. +lere 271a/1, 275a/4, 275b/8
g. +lerin 304b/8
g. +lerinden 275a/5
g. +lerinün 272b/15
g. +si 272a/10

genc: (Far. is.) Define, hazine, gömülü
hazine.

g. +i şāygān 286b/19

ger-: (Tür. fi.) 1. Bir şeyin uçlarından
veya kenarlarından çekerek
gergin duruma getirmek. 2. (-i, -e)
Gergin bir şeyle örtmek.

g. -üp 266b/16

gerçi: (Far. ed.) Öyle ise de, her ne
kadar. (Eğerçi'nin kısaltılmışıdır.)

g. 274b/13, 286a/6, 289b/5,
300b/10

gerden: (Far. is.) 1- (sıf). Dönen, dönücü.
2-Boyun.

g. +inde 301b/1

gerdün: (Far. bir. is.) Araba, otomobil.

g. +uñ (hışār-ı gerdün) 302a/14

gerek: (Tür. is.) Bir şeyin
yapılabilmesinin bağlı olduğu
şey, lazım; icap.

g. 278b/6, 278b/6, 281a/23,
281a/24, 281b/19, 281b/19,
282a/2, 282a/20, 282a/21,
298b/10
g. +dür 269a/3, 278b/14, 279a/16,
279a/16, 301b/23

- geri:** (Tür. is.) Arka, bir şeyin sonra gelen bölümü, art, alt taraf, ileri karşıtı.
g. 291b/17
- getür-:** (Tür. fi.) Getirmek, gelmesini sağlamak.
g. 295a/10
g. -di 301b/11
g. -dikleri 296a/3
g. -diler 266b/14, 271a/6, 271a/8, 273a/5, 287a/3, 288a/6
g. -di (irâdet getür-) 297b/5
g. -düklerinde 289b/25
g. -düklerinde 299b/1
g. -düm 289b/5, 293a/23
g. -dün 293a/22
g. -emeyüp (vücuda getür-) 265a/23
g. -mege (ele getür-) 273b/9
g. -mek 304b/24
g. -mekle (ele getür-) 273b/13
g. -mişler 292b/19
g. -üp 271a/20, 287a/1, 293b/19, 301b/6
g. -üp (ele getür-) 277a/17
g. -ürken 293b/9
g. -ürler 274b/13
- getürt-:** (Tür. fi.) Getirtmek, getirmek işini yaptırmak.
g. -üp 302a/2
g. -üp (getürdüp) 268a/1, 270b/5
- ğidâ:** (Ar. is.) 1-İnsanı besleyen şeyler, besî. 2-Yiyip içilen şeyler.
ğ. +yı 304a/4
- ğılâf:** (Ar. is.) Kın, kılıf, mahfaza, bir şeyin örtüsü.
ğ. +dan 273b/23
- ğılmân:** (Ar. is.) 1-Gulamlar, gençler, köleler. 2-Cennette hizmet gören delikanlılar.
ğ. +-ı Boğdâni 267a/2
- Ğıyâşü'd-dîn Cimşîd:** (is.) bkz: Cimşîd
- ğ. 293a/24
269a/18
- gibi:** (Tür. ed.) –e benzer, imişçesine.
g. 267a/1, 268a/14, 270b/14, 273a/2, 273b/21, 275b/10, 283b/12, 286b/15, 287b/2, 288b/24, 289a/1, 289a/2, 289b/11, 290b/25, 294b/12, 299b/17, 301b/12, 304a/22
g. +dür 278b/3
- gice:** (Tür. is.) Gece.
g. 290b/12, 290b/13, 292b/15, 295a/23, 295b/2, 303a/3, 304a/1, 304a/10, 304a/2, 304a/8
g. +si 304a/8
- gider-:** (Tür. fi.) Ortadan kaldırmak, yok etmek, uzaklaştırmak, çıkarmak, defetmek.
g. -mezseñ 292a/20
- gir-:** (Tür. fi.) Dışarıdan içeriye geçmek.
g. 272a/15
g. -di 267a/3
g. -dükde 272b/13, 284b/5, 295b/18, 300a/14, 301b/19
g. -en 267a/5, 274b/1
g. -icek 295b/14
g. -mek 302b/17, 302b/22
g. -meye 302a/19
g. -miş 275b/22, 287a/12
g. -mişdüm 285a/12
g. -se 279a/10, 279a/10, 279a/12
g. -sünler 280b/23
g. -üp 265b/12, 266a/14, 266a/6, 271a/20, 275a/4, 275b/8, 284b/16
- girân:** (Far. sıf.) 1-Ağır. 2-Çok, fazla. 3-Pahalı.
g. +gel- 304b/25
- girişân:** (Far. is.) Elbise yakası, yaka, cep.
g. +-ı hayât 274b/7

- giriftār:** (Far. s.) 1-Tutulmuş, yakalanmış. 2-Tutkun, düşkün, mübtela.
g. + (hem-be-çünin-i hâl-i giriftār mebād) 274b/10
g. +ol- 274b/10
- girü:** (Tür. is.) 1. Arka, art 2. Bundan başkası 3. Son, sonuç 4. Geçmiş.
g. 273b/10, 274a/13, 274a/15, 277a/13, 288a/22, 288a/22, 288b/6, 289b/6, 291a/25, 292a/16, 292b/15, 293a/8, 294a/22, 297b/7, 298b/12, 301b/2, 301b/7
- girül:** (Tür. fi.) Girme işi yapılmak.
g. -dükde 281a/12
- girye-künān:** (Far. bir. zf.) Gözyaşı dökerek, ağlayarak.
g. 302b/8
- git:** (Tür. fi.) 1. Bir yere doğru yönelmek 2. Çıkmak, ulaşmak.
g. -di 272b/8, 274a/15, 300a/13
g. -diler 301b/24, 303a/2
g. -dügi 297a/18
g. -ecegini (gidecegini) 276a/21
g. -elüm (gidelüm) 297a/4
g. -enler (gidenler) 266a/17
g. -erken (giderken) 267b/10
g. -erlerdi (giderlerdi) 284b/3
g. -mege 303a/11
g. -mek 267b/3
g. -sün 303b/13
g. -üp (gidüp) 284b/16, 295a/18
- giy:** (Tür. fi.) Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek.
g. -dügi 300b/23
g. -üp 284b/3, 284b/4, 297b/19
- giyāh:** (Far. is.) Nebat, bitki.
g. +u ḥubūbāt 266a/1
- giydir:** (Tür. fi.) Giyme işini yaptırmak
g. -mek 279a/14
- giydiril:** (Tür. fi.) Giydirmeye işi yapılmak
g. -e 280b/9
- ğonçe:** (Far. is.) 1-Gonca, tomurcuk, henüz açılmamış gül, çiçeğin açılmamış durumu.
ğ. +-i dil-i makbuz
- göç:** (Tür. fi.) 1. Yurt değiştirmek, hicret etmek. 2. İrtihal etmek, ölmek.
g. -üp 286a/1, 292a/1, 294a/22
- göçür:** (Tür. fi.) 1. Göçmesine sebep olmak 2. Çökertmek
g. -diler 267b/4
- gögüs:** (Tür. is.) Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer vb. organları içine alan bölümü, sine.
g. +üne (gögsüne) 291a/17
- Gölbaşı:** (is.) Arnavutluk İskenderiye’ sinde, Boyana ve Drina adlı derin iki nehrin birleştiği yerde kurulmuş olan kaledir. Diğer adı, Sabiaco’dur.
g. 270a/20, 270a/23, 270b/13
g. +nı 270b/19
- gönder:** (Tür. fi.) Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak.
g. -di 270b/17, 272b/7, 273a/23, 273b/10, 273b/23, 274a/11, 274a/3, 288b/2, 291b/10, 293b/4, 304a/8
g. -diler 266b/8, 269b/21, 270a/9, 270b/24, 272a/19, 273a/13, 275a/3, 293b/9, 296a/4, 302a/12, 302a/21, 303a/2
g. -dükde 266a/13, 269b/25, 275a/13, 284a/20
g. -düklerinde 269b/22
g. -icek 274a/13
g. -mekle 273a/19, 293a/2
g. -meyince 300b/21
g. -miş 289b/17
g. -mişler 265a/20

- g. -üp 268b/1, 271a/7, 273b/11, 273b/18, 284b/15, 285a/3, 291b/14, 293b/18, 293b/6, 295a/3, 296a/4, 296b/9, 299a/18, 300a/6
g. -ürdi 285a/22, 304a/3
- gönderil-:** (Tür. fi.) Gönderilmek işi yapılmak veya bu işe konu olmak.
g. -di 271a/19, 296b/7, 301a/1
g. -üp 271b/13
- göñül:** (Tür. is.) 1. Sevgi, istek gibi kalpte varsayılan duygu kaynağı
2. İstek
g. +üm (göñlüm) 304a/8
g. +üm (göñlüm) 303a/22
- gör-:** (Tür. fi.) Gözle bir şeyin varlığını algılamak.
g. -di 287a/11, 291b/8, 295a/19, 295b/11, 300b/12, 301a/11, 301b/19, 304a/2
g. -dügi 293b/12, 301a/14
g. -dükde 303b/12
g. -dük (münāsib gör-) 277b/13
g. -düm 298a/24, 302b/11, 302b/5, 302b/7
g. -e 286a/16
g. -elüm 299b/15
g. -icek 266a/21, 266b/15, 266b/9, 271a/4, 273b/25, 275b/21, 286a/15, 286b/2, 287b/9, 291b/17, 293b/4, 300a/17, 301b/10, 302a/22, 303a/22
g. -medügi 293b/4
g. -megin 275b/1
g. -mekle (münāsib gör-) 267b/24
g. -memişsüz 294b/12
g. -meyüp (münāsib gör-) 275b/9
g. -mez 304b/4
g. -müş 286b/25
g. -müşler 304a/14
g. -sünler 291a/24
g. -üñ 298b/1
g. -üp 274b/12, 284b/6, 285a/16, 285b/10
g. -ür 300b/3, 301b/1
- g. -ürler 266a/14
- göre:** (Tür. ed.) Bir şeye uygun olarak, gereğince.
g. 280b/12, 287a/3, 294a/8
- göri-:** (Tür. fi.) 1. Göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak, seçilmek. 2. Gereken iş yapılmış olmak
g. -üp (münāsib göri-) 281b/11
g. -müşdür 304b/16
- göri-:** (Tür. fi.) 1. Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek. 2. İzlenim uyandırmak
g. +ür 302b/22
- göster-:** (Tür. fi.) 1. Birini veya bir şeyi işaretle belirtmek. 2. Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak. 3. Belirtmek, anlatmak
g. -düm 289a/18
g. -e 295a/18
g. -icek 286b/17, 293b/19
g. -medi (iltifāt süretin göster-) 271b/9
g. -mişler (irādet göster-) 302b/16
- götür-:** (Tür. fi.) 1. Taşımak, ulaştırmak veya koymak. 2. Bir kimseyi bir yere kadar yanında yürütmek. 3. Yerinden ayırıp uzağa atmak veya yok etmek
g. -dügün 304b/23
g. -eler 281b/10
g. -mek 281b/6
g. -i 278b/14, 282a/1
- Göynük:** (is.) Bolu iline bağlı ilçelerden biri.
g. 303a/12
g. +de 303a/24
- göz:** (Ar. is.) 1. anat. Görme organı. 2. Bazı deyimlerde, görme ve bakma
g. 281b/20
g. + (cihān-ı salṭanatdan göz yum-) 276b/10

- g. +açdır- 267b/2
g. +i 276a/3
g. +in 287a/7
g. +uñ 287a/8
- gözle-**: (Ar. is.) 1. Bir şeyin olmasını veya bir kimsenin gelmesini beklemek, intizar etmek. 2. Dikkatle bakmak, tarassut etmek
g. -mez 304a/6
- ğubār:** (Ar. is.) Toz
ğ. 271b/7
- ğufrān:** (Ar. is.) 1-Affetme, merhamet etme. 2-Cenab-ı Hakk'ın günahları affedip örtmesi.
ğ. + (vāşıl-ı ğufrān-ı mecîd ol-) 270b/8
- gūne:** (Far. is.) Tarz, gidiş, yol, tarz, sıfat.
g. 266b/15, 269a/6, 274a/8, 275b/9, 288a/6, 298b/1, 304b/22
- Gūrānī:** (is.) bkz: Mevlānā Gūrānī
g. 284b/11, 284b/12, 284b/12, 304b/1
g. +ye 292a/2
- Ġurer:** (is.) Mevlana Fazıl Hüsrev'in fıkıh ilmine ait Dürer adlı metninin şerhidir. Fıkıh ile ilgili olan, sık sık başvurulmuş bu en önemli eser, ders kitabı gibi takip edilmiştir. Molla Hüsrev, bu eserini 1472 (Hicri 877) senesinde yazmaya başlamış, 1478 (Hicri 883) senesinde bitirerek Fatih Sultan Mehmet'e sunmuştur. Kendi el yazısıyla Fatih Sultan Mehmet'e hediye ettiği Dürer nüshası, İstanbul'da Köprülü Kütüphanesinde dir.
ğ. 284b/22
- ğurret:** (Ar. is.) 1-Parlaklık, ışıldama. 2-Atın alnındaki beyaz akıtma. 3-Ayın ilk görünmesi.
- ğ. 283b/21
- ğurūr:** (Ar. is.) 1-Boş şeylere güvenerek aldanma, boş şeylerle böbürlenme. 2-Kibir, kurum, kurulma. 3-Kendini yüksek ve değerli tutma hissi.
ğ. 272a/12
ğ. + (şe'āmet-i ğurūr) 297a/20
ğ. +ı şebāb 288a/1
- ğusl:** (Ar. is.) 1-Yıkama suyu. 2- Boy abdesti, dinin gerekli gördüğü hallerde maddî, manevî temizlik için şartları dahilinde yıkanmak.
ğ. +it- 292b/16
- ğüş:** (Ar. is.) (Far. is.) 1-Kulak. 2-mec. İşitme, duyma.
g. +ı 265a/12
- ğüşiş:** (Far. is.) Çabalama, uğraşma, çalışma.
g. +den (iğdām-ı ğüşiş) 275b/20
g. +eyle- 266b/21, 295b/18
g. +it- 275b/17
g. +lerince (miğdar-ı ğüşiş) 275b/18
- ğüyā:** (Far. s.) 1-Söyleyen, konuşan. 2-zf. Sanki, sözde.
g. 274b/20, 276b/5, 292b/4, 294b/9
- ğuzāt:** (Ar. is.) Gaziler.
ğ. + (ğāttime-i kışşa-i şāh-ı ğuzāt) 276a/19
ğ. + (memālik-i freng-i ğuzāt u mücāhidān) 272b/12
ğ. +uñ 272a/12
- ğüç:** (Tür. is.) 1. (sıf) Ağır ve yorucu emekle yapılan, çetin. 2. Bir olaya yol açan her türlü hareket, kuvvet, takat.
g. +dür 304b/24
g. +ile 265b/16

güft ü şenîd: (Far. bir. is.) İşıtilip duyulan şeyler.
g. +ü şenîd 288a/21

gül-bāng: (Far. bir. is.) Gül sesi, bülbül şakıması. Gül-bang-1
Muhammedî: Ezan
g. +-i Muḥammedî 275b/10

gül-güne: (Far. bir. is.) 1-Gül renkli. 2-Gül yanaklı.
g. +-i ‘arūsān-ı cennet ol- 266b/23

gülzār: (Far. bir. is.) Gül bahçesi, gül tarlası.
g. +-i kitāb 304a/11

güm: (Far. s.) Yitik, kayıp, zâyi.
g. +ol- 266a/7

güm-rāh: (Far. bir. s.) 1-Yolunu şaşırılmış, doğru yoldan ayrılmış. 2-Yolunu şaşırma, sapma. g.
+ol- 274b/10

gün: (Tür. is.) 1. Güneş. 2. Güneş ışığı. 3. Gündüz
g. 271b/10, 272a/16, 273a/24, 276b/2, 280b/22, 280b/23, 284b/9, 285a/23, 285b/9, 286a/11, 286b/11, 287b/6, 288b/11, 288b/21, 289a/3, 290a/19, 291b/1, 294b/10, 295a/5, 296a/21, 296a/7, 296b/5, 297b/13, 297b/5, 298a/8, 299a/1, 299a/1, 300a/4, 300b/13, 300b/23, 302a/9, 303a/21, 303b/20, 304a/7, 304b/20, 304b/22
g. +de 282b/5, 285b/10, 286a/10, 296b/8, 297b/9
g. +den 277a/12, 277a/13
g. +i 292b/7, 292b/8, 295a/19
g. +lerinde 284b/5
g. +ünde 275a/23, 276a/24, 295a/5

gürizān: (Far. s.) Kaçan, kaçıcı.

g. 304b/18

güriz-gāh: (Far. bir. is.) Kaçacak, sığınacak yer, kaçış yeri. 2-Söze, esas maksada giriş.
g. +ların 265a/3

Güwegü Muḥammed Pāšā: (is.) ?
g. +ya 271a/12

güzer: (Far. is.) 1-Geçiş, geçme. 2-s. Geçici, geçen.
g. +it- 303a/14

güzide: (Far. s. ç.) 1-Seçilmiş, seçme. 2-Seçkin, mümtaz.
g. 271b/24
g. +leridür 291a/22
g. +-i eşfiyā 296b/19

H

ḥaber: (Ar. is.) 1-Hâriçten insanın fikrine intikal eden ilim. 2-Herhangi bir konuda alınan bilgi. 3-Ağızdan ağıza nakledilen söz. 4-İlim, malumat, bilgi.
h. 273b/17, 274a/3, 287a/23
h. +i 268a/17, 270b/16, 281a/1, 287a/20
h. +in 268a/20, 274b/8
h. +ler 273b/23
h. +vir- 295a/21, 297a/17, 298b/15, 303b/17
h. +-i muvaḥḥiş 268a/23
h. +-i şenîc 265b/16

ḥaberdār: (Ar. f. zf.) Haberli, vâkıf, bir meseleden haberi olan, malumatlı, bilgili.
h. +ol- 265b/25, 275b/16, 288b/1

ḥabîb: (Ar. is.) 1-Sevilen, sevgili. 2-Seven, dost.
h. + (rūḥ-ı pür-fütūḥ-ı Ḥabîb-i ekrem) 295b/3

ḥabīs: (Ar. sıf.) Fesadçı, hilekâr, alçak, kötü, pis, soysuz.
h. +e (izdiḥâm-ı ṭabāyi-i eşḥāş-ı deniyye-i ḥabīs) 268b/25

ḥabs: (Ar. is.) 1-Hapis, alıkoyma, bir yere kapatıp dışarı çıkarmama, salıvermeme. 2-Zaptetme, tutma.
h. +den 296b/4
h. +olın- 270a/4

ḥacālet: (Ar. is.) Utanma, utanç.
h. + (def^c-i ḥacālet) 266b/13
h. +le 299a/1

ḥacāt: (Ar. is.) Hâcetler, ihtiyaçlar, gerekli nesnelere.
h. +ı (erbāb-ı ḥacāt) 276b/19

Ḥacc: (Ar. is.) İslâmın beş şartından biri olan, müslümanlarca zilhicce ayında yapılan Kâbeyi ziyaret ve tavaf etme.
h. + (sefer-i Ḥacc it-) 304b/8
h. +a 290a/13, 293b/2, 295a/18, 297b/23
h. +dan 273a/9, 290a/17, 295a/22
h. +dan (sefer-i Ḥacc) 290a/16

Ḥacer: (Ar. is.) bkz: İbn-i Ḥacer
h. + (İbn-i Ḥacer) 297b/22

ḥacet: (Ar. is.) 1-İhtiyaç, lüzum, muhtaçlık. 2-İhtiyaç duyma, zaruret. 3-İnsanın muhtaç olduğu şey.
h. 287b/2

Ḥāce Ḥasan: (is.) Zeyrek Muhammet Efendi'nin Bursa'ya göç edip yerleştiği zaman kendisine her gün için yirmi akçe veren ve günlük ihtiyaçlarını karşılayan komşusu-dur.
h. 286a/5

Ḥācib: bkz: İbn-i Ḥācib

h. + (Şerḥ-ı Muḥtaşar-ı İbn-i Ḥācib) 289a/11

Ḥācī Bayram: (is.) Asıl adı Numan bin Ahmed, lakabı "Hacı Bayram"dır. 1352 (H. 753) tarihinde Ankara'nın Çubuk Çayı üzerinde Zülfadl (Sol-fasol) köyünde doğdu. Hacı Bayram-ı Veli, 14. ve 15. yüzyıllarda Anadolu'da yetişti. Eserlerini diğer Hacı Bektaşî Veli yoldaşları gibi Türkçe olarak yazarak Türkçe kullanımını Anadolu'da önemli şekilde etkiledi. Sultan Murat Han verdiği ünlü bir fermanda, Hacı Bayram-ı Veli'nin talebelerinin, yalnız ilim ile meşgul olmaları için, onların vergi ve askerlikten muaf tutulduğu bildirmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethedeceğini II. Mehmet'in babası II. Murad'a bildirdiği rivayet olunur.
h. 285a/18, 285a/22, 301a/21, 301a/22, 301b/2, 301b/3, 301b/5, 301b/7, 301b/9
h. +uñ 301b/4

Ḥācī Ḥalīfe: (is.) Zeyniyye tarikatının şeyhlerindendir.
h. +nüñ 300a/2
h. +ye 297b/5

Ḥācī Ḥasanzāde: (Ar. is.) bkz: Ḥācī Ḥasanzāde Mevlānā Muḥammed
h. 276a/16, 292b/22
h. +ye 290b/6

Ḥācī Ḥasanzāde Mevlānā Muḥammed: (is.) Molla Yegan'dan ilim tahsil etmiş olan Mevlana Muhammet, sırasıyla Dimetoka, Malkara ve Bursa'daki Muradiye Medresesi'nde müderrislik yapmış, ardından Semaniye Müderrisi olmuştur. İstanbul'da kadılık ve Sultan Beyazıt Han Devri'nde Rumeli Kazaskerliği de yapmış olan Mevlana Muhammet'in "Kadı

- Beydavi Tefsiri”ndeki En’am Suresi kısmına haşiyesi, “Mizanü’s-Sarf” adlı kitabı vardır.
h. +dür 293a/11
- ḥaclet:** (Ar. is.) 1-Şaşırma, acabine gitme, taaccüb. 2-Utanma.
h. 294b/13
- ḥadāset:** (Ar. is.) 1-Gençlik, yenilik, tazelik. 2-Bir şeyin evveli, evvel, ibtida, başlangıç.
h. +-i sinn 294a/12
- ḥadd:** (Ar. is.) 1-Sınır, iki devletin toprağının birleştiği yer. 2-Derece, mertebe 3-Gerçek değer. 4-Yetki, değer.
h. +de (ḥadde) 276b/25
h. +inden 265a/22
h. +ine 298b/15
- Ḥādım:** (Ar. is.) bkz: Ḥādım Süleymān Pāšā
h. + (pāšā-yı Ḥādım) 265b/15
- Ḥādım Süleymān Pāšā:** (Ar. is.) Fatih Sultan Mehmet Han zamanında Rumeli Beylerbeyliği yapmış, Arnavut Beyi İskender’le ve Boğdan’la savaşmış bir beydir.
h. 265a/19
- ḥadīs:** (Ar. is.) 1-Haber, söz, fıkra, hikāye. 2-hds. Hz. Muhammed’e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamber’in onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış. 3-Şeriat örfüne göre; Hz. Muhammed’e ait olduğu kesin olan şeyler.
h. 285a/2, 292b/11
h. +i 285b/21
- ḥadīṣāt:** (Ar. is.) Yeni olan şeyler, hādiseleler, olaylar.
h. 272a/15
- ḥādīs:** (Ar. is.) 1-Hudūs eden, meydana gelen, çıkan. 2-Sonradan olan şey.
h. + (‘ilel-i ḥādīs) 276b/2
- ḥādīse:** (Ar. is.) 1-Vâkıa, olay, ilk defa olan, meydana çıkan hal. 2-Haber.
h. 299a/19
h. + (naql-i ḥādīse) 297b/23
- ḥafaẓa:** (Ar. is.) 1-Hâfızlar. 2-Muhafızlar, bekçiler. 3-İnsanın yaptıklarını yazan melekler.
h. +-i ḳal’a 270b/14
- ḥafī:** (Ar. is.) Gizli, saklı.
h. 301a/24
- ḥafife:** (Ar. is.) Ağır olmayan, hafif, yeğni.
h. +den (nevme-i ḥafife) 292b/16
- ḥafr:** (Ar. is.) Kazma, kazılma.
h. +it- 266a/15
- hafta:** (Far. is.) Yedi günden ibaret müddet, yedi günlük zaman.
h. +da 280b/22
- hā’il:** (Ar. sıf.) Korku ve dehşet veren, korkunç.
h. + (maraż-ı hā’il) 295b/20
- ḥāk:** (Far. is.) Toprak.
h. + (kürre²-i ḥāk-i mütezelzil eyle-) 266a/22
h. +e 267b/5
h. +ol- 274b/7
h. +-i helake düşür- 275b/23
- ḥaḳāyık:** (Ar. is.) Hakikatlar, doğrular, gerçekler.
h. + (mahall-i nuḳūş-ı ḥaḳāyık) 277a/1
- ḥakem:** (Ar. is.) 1-İki hasım tarafından, aralarındaki anlaşmazlığı halletmek üzere, hâkim olarak seçilen kimse. 2-Haklıyı

haksızdan ayıran, haklıyı haksızı ayırdeden. 3-Allah'ın isimlerinden.
h. 285b/3

ḥaḳīkat: (Ar. is.) 1-Gerçek, hayalî olmayan, görülen, mevcut olan, bir şeyin aslı ve esası. 2-Söylenen ile söylenilen şeyin uygun olması hali, doğru, sahih.
h. +ine 268a/20

Ḥākim: (Ar. is.) 1-ö. i. Her şeye hükmeden, her şeyi hükmü altında tutan, her şeye galip olan Allah. 2-Memleketi idare eden, hükümdar. 3-Vali. 4-Yargıç. 5-Kanun uygulayan kimse. 6-Üstte olan, yüksekte bulunan.
h. 292a/10
h. + (Şānī-i Ḥākim) 267a/24
h. +i 265a/22, 275a/17, 283b/9, 283b/5
h. +inden (dārūḥāne-i ğayb-i Ḥākim) 301b/13
h. +inüñ 272b/1, 272b/7
h. +lere 283b/2
h. +-i Boĝdān 265b/24, 265b/9
h. +-i İřfahān 267b/21
h. +-i Lārī 301a/10

Ḥākim Ya'qūb: (is.) Tıpta otorite denecek kadar becerikli olan, Yahudiyken Müslümanlığa geçen Hekim Yakup, önce defterdar, ardından vezir olmuştur. Fatih'in hekimidir.
h. +dan 301a/10
h. +dur 301a/7

ḥaḳīr: (Ar. is.) 1-İtibarsız, değersiz. 2-Aşağı, adî, bayağı. 3-Küçük, ehemmiyetsiz, kıymetsiz.
h. 303a/21
h. +-i pür-taḳşīr 277b/8

ḥākister: (Far. is.) Kül, ateş külü.
h. +eyle- 267b/5
h. +it- 292a/23

Ḥaḳḳ: (Ar. is.) 1-Allah (öz. is.) 2-Doğru, gerçek, hakikat. 3-Doğruluk. 4-Adalet, insaf. 5-Bir kimseye ait olan şey, alacak. 6-İş, emek, zahmet karşılığı. 7-Pay, hisse.
h. +-ı imzā 282a/22
h. 293b/16, 302a/14, 304b/3
h. + (Ḥazret-i Ḥaḳḳ) 303b/22
h. +a 267a/21
h. +dan (cenāb-ı Ḥaḳḳ) 297b/13
h. +da (ilzām-ı elzām-ı ḥaḳḳ) 296a/13
h. +la (izn-i Ḥaḳḳ) 302a/24

ḥāksār: (Far. bir. s.) Toz toprak içinde kalmış, perişan hâlli.
h. + (küffār-ı ḥāksār) 266a/20, 275b/20, 275b/5
h. +lar 271a/7
h. +uñ (küffār-ı ḥāksār) 274b/22

ḥāl: (Ar. is.) 1-Şimdiki zaman. 2-Durum, vaziyet, keyfiyet; içinde bulunulan durum ve şartların bütünü.
h. 273a/20, 287a/8
h. + (ekşer-i ḥāl-i ğalebe) 292b/6
h. + (hem-be-çünün-i ḥāl-i giriftār mebād) 274b/10
h. + (istiḥbār-ı ḥāl) 266a/13
h. + (taḥşil-i intizām-ı ḥāl it-) 277a/5
h. +e 287a/11
h. +e (keyfiyyet-i ḥāl) 287a/12
h. +inden 265b/14
h. +ine 267a/10
h. +ini 295a/23
h. +leri 265b/5, 276b/4
h. +lerine 294a/7
h. +olın- 276a/12
h. +üñ 287a/9

ḥālā: (Ar. zf.) Şimdi, henüz, şimdiye kadar, el-ân.
h. 269b/16

ḥalāl: (Ar. is.) 1-Dostluk, ahbablık. 2-İki şey arasında açıklık olma.

- h. +den (vücūh-i ḥalāl) 273a/15
- ḥalāş:** (Ar. is.) 1-Kurtulma, kurtuluş, selamete erme. 2-Kurtarma.
h. + (şükr-i ḥalāş) 299b/1
h. +bul- 266a/13
h. +it- 304b/10
h. +ol- 265b/16, 295b/4
- ḥālāt:** (Ar. is.) Haller, durumlar, vaziyetler, suretler, keyfiyetler.
h. 296b/2
h. +ı 304a/5
- Ḥaleb:** (Ar. is.) Suriye’de bir şehir.
h. +den 292a/1
h. +e 301a/25
- Ḥalebiyye:** (is.) Edirne’de bulunan bir medrese. Kazancılar Medresesi de derler. Halebi’den uydurularak Çelebi Medresesi de diyenler vardır. Vaktiyle yakınında kazancı çarşısı bulunduğu için bu isimle anılmıştır. İkinci Murat tarafından yaptırılmıştır.
h. 284a/23, 294b/21, 297b/21
- ḥālen:** (Ar. zf.) 1-Şimdiki halde, şu anda. 2-Daha, henüz, bugünkü günde.
h. 277b/14, 278a/14, 279b/9, 284a/2, 293b/1, 303a/7, 303b/19
- ḥālet:** (Ar. is.) 1-Hal, suret, keyfiyet. 2-Takdir.
h. 304b/2
h. +i 287b/9, 303a/23
h. +-i iḥtizār 292a/25
h. +-i zevkıyye 299b/13
- ḥālet-engīz:** (Ar. Far. bir. sıf.) İnsanı türlü hal ve şekillere sokan vaziyet.
h. +dür 304b/15
- ḥalf:** (Ar. is.) Art, arka, arka taraf.
h. +üñüzde 298b/23
- ḥālī:** (Ar. is.) 1-Tenha, boş, ıssız. 2-Sahipsiz, kimsesiz. 3-Açık, çıplak. 4-Bir şeyden uzak, müstesna.
h. 269a/3, 272a/17, 272b/15
h. +degül 269a/24
h. +ol- 267a/4, 289a/7
- Ḥalīc:** (Ar. is.) 1-Alüvyon birikmesi olmayan akarsu ağzı. 2-Denizin kara içine nehir gibi uzanmış kısmı, körfez, koy. 3- İstanbul’da, Altın Boynuz da denilen meşhur körfez.
h. +-i deryā-yı Rūm 269a/13
- ḥalīfe:** (Ar. sıf.) 1. Öncekinin yerine geçen, sonradan gelen. 2. İslâmların dinî reisi, başkanı.
h. +si 295a/15
- Ḥalīl:** (Ar. is.) Uzun Hasan’ın, İran memleketlerinin sahibi olan en büyük oğludur.
h. 267b/22
h. + (māder-i Ḥalīl) 267b/25
h. + (Sulṭān Ḥalīl) 267b/19
h. + (Vālide-i Ḥalīl) 267b/22
- Ḥalīl Pāşā:** (is.) Kazaskerlik, vezirlik yapmıştır. Oğlu Süleyman Çelebi, 2. Murat döneminde müderrislik, diğer oğlu İbrahim Paşa da Edirne’de kadılık yapmıştır.
h. 299b/20, 300a/17, 300a/20, 301b/18
- Ḥalīl Pāşā Oğlı Süleymān Çelebi:** (is.)
2. Murat döneminde müderrislik yapmıştır.
h. 301b/15
- ḥāliyen:** (Ar. zf.) Şimdiki hâlde, şimdiki zamanda.
h. 280a/3, 289b/14

- halk:** (Ar. is.) Topluluk, insan topluluğu, insanlar.
h. 295a/5
h. +dan 276a/22
h. +ı 266b/11, 271a/18, 285a/8
h. +ından 278b/11
- hall:** (Ar. is.) Çözme, çözülme, karışık bir meselenin içinden çıkma.
h. 282a/1
h.+i katlı 298a/24
h. +inde 293a/23
h. +ine 296a/23
- halvet:** (Ar. is.) 1-Tenhaya çekilme; yalnız ve تنها kalma. 2-Tenha ve ıssız yer. 3-Hamamın en sıcak olan bölümü.
h. +buyur- 304a/1
h. +den 304a/10
h. +e 302b/17
h. +ine 303a/6
- Halvetiyye:** (Ar. is.) Halvetiyye, Hafi zikir yöntemini kullanan Sünni bir tarikatıdır. XIV. yüzyılda Şeyh Ebu Abdullah Siraceddin Ömer bin Ekmelüddin-i Lahici tarafından kurulmuştur. Dervişliğe yükselmek için yedi dereceden geçilmesi gerekmektedir. Başlıca kuralları tövbe etmek, salavat getirmek ve Allah'ın yedi ismini (esma-i seb'a) zikretmektir. Ayrıca, sayı mistikçiliğinden kalma yedi sayısı uğurlu bir sayıdır.
h. + (taife-i halvetiyye) 292a/3
- halvetihane:** (Ar. is.) 1-Halvet yeri. 2-Dinlenme yeri. 3-Yalnız başına oturulup ibadetle vakit geçirilen yer. 4-Tekkelerde çile doldurma hücresi, çilehane.
h. +leri 292a/25
h. +lerinden 304a/19
- hamd:** (Ar. is.) 1-Methetme, övme, yüceltme. 2-Allah'a karşı olan şükran ve memnuniyetini onu överek bildirme, Allah'ın yüceliğini övme.
h. +iñiz (sebeb-i hamd) 303b/21
h. +it- 298a/14
- hamide:** (Ar. sıf.) Sena edilmeye, övülmeye değer.
h. + (şifât-ı hamide) 302b/25
h. +si (ahlâk-ı hamide) 296a/7
- hamis:** (Ar. sıf.) 1-Beşinci. 2-Perşembe günü.
h. + (yevm-i hamis) 276b/12
- hamiyet:** (Ar. is.) 1-Gayret. 2-İnsanda bulunan din, millet, bayrak, vatan gibi mukaddes değerler ile kendi aile ve yakınlarını koruma duygusu ve gayreti. 3-Millî onur ve haysiyet.
h. + (sulţân-ı şâhib-i hamiyet) 265b/17
h. +i 284b/11
h. +i câhiliyye 273a/17
- haml:** (Ar. is.) 1-Ana karnındaki çocuk. 2-Gebe olma, gebelik 3-Ağırılık, yük.
h. +it- 286b/25, 288b/1
- hamse:** (Ar. sıf.) 1-Beş. 2-ed. Beş ayrı kitaptan meydana getirilmiş eser, beşleme. 3-ed. Mesnevi şekliyle yazılmış beş kitaptan oluşan takım.
h. +de (evkât-i hamse) 298a/3
- Hân:** (Far. is.) 1-Hükümdar, eski Türkler'de hakan da denen devlet reisi. 2-Osmanlı padişahlarının isimlerinin sonunda kullandıkları unvan.
h. 277a/24
h. +a (dergâh-ı Sulţân Muhammed Hân) 268b/11
h. +da (Sulţân Bâyezîd Hân) 277a/18, 293a/14
h. +ları 265b/10

ḥanāzir: (Ar. is.) Hınzırlar, domuzlar.
h. 267a/11
h. +i 266a/14

ḥandek: (Ar. is.) Şehir, kale, tarla vb. nin çevresine, geçmeyi engellemek için uzunlamasına kazılan derince çukur.
h. +lar 266a/15
h. +ların 267a/25

ḥande: (Far. is.) 1-Gülme, gülüş. 2-Alay etme, istihza.
h. +eyle- 290b/19
h. +it- 290b/20

Ḥanefiyye: (Ar. is.) İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe'nin kurduğu dört büyük ehl-i sünnet mezhebinden biri.
h. + (e'imme-i Ḥanefiyye) 304b/4
h. +de (kütüb-i Ḥanefiyye) 304b/5

Ḥanefiyyü'l-Mezheb: (Ar. sıf.) Hanefi mezhebinde olan.
h. 296b/19, 304a/25

ḥānegāh: (Far. bir. is.) Ev, mesken, beyt, ikamet edilen yer.
h. +ları 304b/11

Ḥānī: (Ar. is.) Han, sultan.
h. +de (evāḥir-i salṭanat-ı Muḥammed Ḥānī) 290b/4
h. +ye (Āsitāne-i Sulṭān Muḥammed Ḥānī) 273b/2

ḥār: (Far. is.) Diken.
h. + (çüb u ḥār) 266a/16

ḥarāb: (Ar. is.) Yıkık, viran, eskime, yıpranma, bozulma vb. sebeplerle yıkılmış olan.
h. +a 272b/25, 273a/12
h. +eyle- 271a/9

ḥarābe: (Ar. is.) 1-Eski binaların yıkıntısı. 2-Çok eski, yıkılmaya yüz tutmuş ev.
h. +lerde 286b/20

ḥarāc: (Ar. is.) 1-Eskiden daha çok müslüman olmayanlardan alınan vergi, cizye. 2-Zorbalıkla, zor kullanarak başkalarından alınan para.
h. 282a/5

ḥarāc-güzārān: (Far. bir. s.) Haraç verenler.
h. +dan (zümre-i ḥarāc-güzārān) 274a/22

ḥarām: (Ar. is.) İslamiyetçe yasaklanan işler.
h. +dur 296a/10

ḥarāmī: (Ar. is.) 1-Haram yiyen. 2-Yol kesen, haydut, eşkiya.
h. 272b/15

ḥarb: (Ar. is.) Savaş, cenk, devletler arasında meydana gelen kanlı ve silahlı kavga.
h. +inüñ 302a/15

ḥarc: (Ar. is.) 1-Gider, harcama, masraf. 2-Sarf, kullanma.
h. +it- 285a/22

ḥarçlık: (Ar. is.) Ufak tefek gereksinimler için harcanacak para
h. +ı (ḥarçlığı) 281b/9

ḥareket: (Ar. is.) 1-Kımıldanma, oynama, deprenme. 2-Davranış, tutum, tavır, tarz.
h. +it- 289b/23

ḥarem: (Ar. is.) 1-Herkese açık olmayan yer. 3-Müslüman evlerinde yabancı erkeklerin giremediği, yalnızca kadınlara ait olan kısım. 3-Kadın eş. 4-Mekke'de, bazı belli mevkiler. 5-Camilerde iç

avlu duvarlarıyla çevrili kısım. 6-Saraylarda kadınlara mahsus olan daire.

h. +inde 294a/11

h. +ine 281b/23

h. +-i hâşş 293a/2

hâric: (Ar. is.) Dış, dışarı.

h. 280a/2, 281b/16, 281b/17

h. +-i hâzîne 279a/19

hârîm: (Ar. is.) 1-Herkesin giremeyeceği yer, herkesin dokunamayacağı şey. 2-Harem dairesi, harem. 3-Eş, dost, yakın arkadaşı. 4-Biri için kutsal olan şey.

h. +-i hürmet-i pâdişâhî 269a/5

hârķ: (Ar. is.) 1-Yakma, yanma. 2-Yangın.

h. +-i ‘āde 301a/15

h. +-i ‘ādī 301a/12

hargāh: (Ar. is.) Otağ, büyük çadır.

h. +i 286b/15

Ḥasan: (is.) bkz: Uzun Ḥasan

h. + (Uzun Ḥasan) 272b/2

h. +-i Ṭavīl 267b/25

Ḥasan-ı Dırāz: (is.) bkz: Uzun Ḥasan

h. 267b/22, 268a/25, 268a/9

Ḥasan-ı Şamsūnī: (is.) Mevlana Hüsrev’in yanında ilmini tamamlayıp bazı mesreselerde müderrislik yaptı. Sahn-ı Semaniye müderrisliğinden sonra Sultan Mehmet Han’ın hususi hocası oldu. Ardından, kazasker ve yine Sahn müderrisi oldu. 1486’da vefat etti. Sultan Mehmet Han için, kendi el yazısıyla “Sıhah-ı Cevheri”yi istinsah etmiştir. “Mukaddemat-ı Erba’in” ile

“Muhtesar-ı İbn-i Hacib Havaşisi”ne haşiye yazmıştır.

h. 292b/22

h. +dür 293a/6

Ḥasan Beg: (is.) bkz: Uzun Ḥasan

h. 268a/4

h. +üñ 267b/18, 268a/17

Ḥasan Çelebî: (is.) Mevlana Muhammet Şah-ı Fenarî’nin oğludur. Edirne’de Halebiyye Medresesi müderrisi iken “Mugni’l-Lebib”i okumak için Mısır’a gitti. Mısır’da İbn-i Hacer’in bir talebesinden “Sahih-i Buhari”yi okudu. Sahih-i Buhari’yi okutmak ve Hadis-i Şerif öğretmek için izin aldı. Sonra Hacc’a gitti. Anadolu’ya döndü. Kendi el yazısıyla yazdığı “Mugni’l-Lebib Şerhi”ni Sultan Mehmet’e hediye etti. Cürcani’nin Şerh-i Mevakif adlı eserine haşiyeler yazdı.

h. 289b/18

h. +nüñ 297a/11

h. +ye 294b/13

ḥasāret: (Ar. is.) Hasar, zarar, ziyan.

h. 275b/9

h. + (ğāret ü ḥasāret eyle-) 274a/25

h. +den (ğāret ü ḥasāret) 267a/4

h. +e 275b/25

ḥased: (Ar. is.) Kıskançlık, kıskanma, çekemezlik.

h. +it- 287a/16, 297a/15, 301a/9

ḥasene: (Ar. is.) 1-Güzel ve hayırlı iş. 2-İyilik, güzellik.

h. +den (elbise-i ḥasene) 297b/19

hāşıl: (Ar. is.) 1-Peyda olan, çıkan, meydana gelen, ortaya çıkan, beliren. 2-Üreyen, türeyen, biten. 3-Elde edilenlerin hepsi, mahsül, ürün.

h. +eyle- 296b/1

- h. +ol- 273a/7
- ḥaṣīn:** (Ar. is.) Kırıcı, kalp kırıcı, sert, katı.
h. + (ḥıṣn-ı ḥaṣīn) 270b/9
h. + (ḥıṣn-ı ḥaṣīn ol-) 270a/17
- ḥāsire:** (Ar. is.) Hüsranda olan, sapıtan, dalâlete giden, azgın.
h. +ye (fitne-i ḥāsire) 265a/4
- ḥasīse:** (Ar. is.) 1-Adi, alçak, bayağı. 2-Ufak, değersiz.
h. + (enfās-ı ḥasīse) 268b/25
- ḥaṣm:** (Ar. is.) Muhâlif, karşı taraf, düşman.
h. +ıñı 285b/21
- ḥāş:** (Ar. is.) 1-Bir kimseye veya bir şeye ayrılmış ve onun için belirlenmiş olup, başkalarına ait olmayan, mahsus, hususi, özel. 2-İyi cins, yüksek kalite, hilesiz, katışıksız, halis. 3-Halka ait olmayıp seçkin bir sınıfa ait olan, seçkin, ileri gelen. 4-Hükümdara ait.
h. 281a/2, 281a/3, 281b/12, 282a/4, 282a/8
h. + (meclis-i ḥāşş-ı havass) 287b/7
h. +ı 282a/2
h. +lar 282a/21
h. +larumdan 282a/3
h. +larundan (ḥarem-i ḥāşş) 293a/2
- ḥāşşa:** (Ar. is.) 1-Bir kimseye, ya da bir şeye özel olan nitelik. 2-Tesir, kuvvet ve güç. 3-Padişahın kendine, şahsına ait ordusu.
h. +i sulṭāniyye 275b/16
- ḥaste:** (Far. sıf.) Rahatsız, sağlığı yerinde olmayan, hasta.
h. 292b/1
h. +ol- 292a/23, 295a/23, 299b/2, 301b/17
- ḥaṣīne:** (Ar. is.) Kırıcı, kalb kırıcı, sert, katı.
h. + (ṣiyāb-i ḥaṣīne) 297b/19
- ḥāşiye:** (Ar. is.) 1-Kenar, kıyı, pervaz, 2-Sayfa kenarındaki boş kısım. 3-Bir kitabın sayfalarının kenarına veya altına yazılan açıklayıcı yazı, derkenar. 4-Bir eserin metnini şerh ve izah eden kitap.
h. 289b/17, 289b/23, 290a/1, 290a/11, 290a/6, 291b/20, 292a/3, 293b/17
h. +de 289a/19
h. +ler 294a/20, 294a/25
h. +leri 291b/25, 294b/22, 304b/16
h. +si 290a/23, 291a/3, 293a/16, 293a/6, 294b/3, 296a/10, 296a/11, 297a/10, 299a/10, 301a/4
h. +sin 284a/20
h. +sinden 284a/19
h. +sine 289b/19
h. +sini 297b/25
h. +i tecrīd 291b/20, 304b/16
- ḥaṣmet:** (Ar. is.) **ḥaṣmet**
(Ar. i.) 1-İhtişam, gösterişlilik, heybet, büyüklük. 2-Saygıdan dolayı çekinme. 3-Hiddet, kızgınlık. 4-Alçak gönüllülük.
h. 268b/17
- ḥaṭā:** (Ar. is.) 1-Yanlı, yanlışlık, galat. 2-Yanıma, bilmeyerek yapılan yanlış. 3-Suç, günah, kabahat
h. +dan 289a/7
h. +it- 268a/24, 289a/20
h. +sı 289a/8
- ḥātem:** (Ar. is.) 1-Mühür, damga. 2-Üzerinde yazı veya mühür olan yüzük, mühürlü yüzük.
h. +i 285a/15, 285a/15, 285a/16
- ḥātır:** (Ar. is.) 1-Zihin, fikir, hafıza; akılda tutma melekesi, insanın

düşünme ve akılda tutma gücü.
2-Keyif, hal. 3-Gönül, kalp, his.
h. 287a/19
h. + (bâ'is-i tahrîf-i hâtır-ı
hümâyün ol-) 291b/3
h. + (şahîfe-i hâtır-ı şerîf) 277a/1
h. + (tesellî-i hâtır) 303a/1
h. +ı muz 273b/19, 300b/6
h. +ların (renciş. -i hâtır) 291b/6
h. +ları (inhirâf-ı hâtır) 298a/1
h. +ları (ta'alluk-ı hâtır) 271a/10

hâtır-nâk: (Ar. Far. bir. sıf.) Hatırlı,
hatırı olan, saygın.
h. +den (cây-i hâtır-nâk) 276a/5

hâtib: (Ar. is.) 1-Hitap eden, topluluğa
karşı konuşan, tutuk söyleyen. 2-
Güzel ve düzgün konuşan. 3-
Camide hutbe okuyan kimse.
h. +den 265a/13

Hâtibzâde: (is.) İznik ve Sahn-ı
Semaniye medreselerinde
müderrislik yapmış, Sultan
Mehmet Han'ın hususi hocası
olmuştur. "Haşiyeye-i Tecrid"e ile
"Şadru's-Şeria"nın başlarına,
"Keşşaf Tefsiri"ne, "Şerh-i
Muhtesar-ı İbn-i Hacib"e, "Şerh-i
Mevakıf"ın başlarına ve
"Telvih"ın Mukaddemat-ı
Erba'a, Bahs-i Rü'yet ve Feza'il-
i Cihad kısımlarına haşiyeler
yazmıştır. 901'de (1496) vefat
etmiştir.
h. 288a/1, 288a/25, 291b/1,
291b/10, 291b/13, 291b/14,
291b/19, 291b/7, 292b/22,
298a/22, 298b/1
h. +nüñ 288a/16, 288b/4, 291b/2
h. +yi 287b/25

hâtıme: (Ar. is.) 1-Son, nihayet, bitiş. 2-
Son söz, bir eserin sonuç kısmı.
h. + (hâtıme-i kışşa-i şâh-ı guzât)
276a/19
h. +si 298b/16

hâtm: (Ar. is.) 1-Hitama erdirme, bitirme.
2-Kur'ân-ı Kerîm'i başından
sonuna kadar okuyup bitirme.
h. +ol- 297b/14, 297b/16
h. +i süre 298b/16

hâtt: (Ar. is.) 1-Çizgi. 2-Sınır çizgisi,
sınır. 3-Satır. 4-Yazı, el yazısı. 5-
Güzel yazı, hüsn-i hat, kaligrafi.
6-Padişah yazısı, padişah
buyruğu. 7-Yol. 8-Sıra, saf. 9-
Nâme, mektup.
h. + (şüret-i hâtt-ı hümâyün-ı
Muhammed Hânî) 277b/19
h. +ı 290a/25
h. +ı (hüsn-i hâtt) 293a/10
h. +-ı hümâyün-ı sa'âdet-maqrûn
277b/17
h. +-ı şerîf 284b/9, 300b/21

hâttâ: (Ar. zf.) Manaya kuvvet vermek
için " üstelik, fazla olarak, bundan
başka, kadar, bile, dahi, hem de. .
. " mânalarında, cümle başlarında
kullanılan edattır.
h. 265a/13, 265a/19, 272a/12,
275b/23, 284b/11, 290b/24,
291a/11, 291a/19, 293b/17,
299a/1, 303b/15

hâttve: (Ar. is.) 1-Adım. 2-Bir adım
tutarındaki mesafe, bir adımlık
mesafe.
h. 291a/19

havâ: (Ar. is.) 1-Yer küresini belirli bir
yüksekliğe kadar çevreleyen,
atmosferi meydana getiren. 2-
İklim olayları bakımından durum.
4-Gök, gökyüzü, sema. 5-Hafif
rüzgâr.
h. 293b/12

havâdis: (Ar. is.) Haberler. Olaylar.
h. +-i âtiyye 277a/22

havâdisât: (Ar. is.) 1-Hâdiseler, olaylar,
yeni olaylar. 2-Haberler.
h. +uñ 274a/19

havāle: (Ar. is.) Bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma, üstüne bırakma, ısmarlama.
h. 270b/11, 270b/5, 271a/14
h. +eyle- 270b/22
h. +olın- 284a/9

havāşş: (Ar. is.) 1-Hâslar, hâssalar, keyfiyetler, hususlar. 2-İlerlemiş, ileri kimseler, önde gelenler, üst tabaka, seçkinler, zenginler sınıfı. 3-Okumuşlar, bilginler, âlimler. 4-Padişaha ayrılmış gelir kaynakları.
h. + (ağalit-ı havāşş-i nüḥās) 296a/16
h. + (maʿrifet-i havāşş-ı aʿşāb) 301b/13
h. + (meclis-i ḥāşş-ı havass) 287b/7
h. +ı 284a/25, 298b/13, 298b/13
h. +-ı ḥuddām 271b/1, 300a/16
h. +-ı hümāyūn 281b/25, 282a/20, 282a/25
h. +-ı zati 288b/14
h. u maḥremāt 277a/9

havāşî: (Ar. is.) Bir yazının kenarına eklenen not veya açıklamalar, hâşiyeler, ekler, notlar, derkenarlar.
h. 273a/13
h. 296a/24, 297a/12
h. + (taʿlîḳ. -ı havāşî it-) 293a/11
h. + (taʿlîḳ-ı havāşî) 284b/20, 290a/24
h. + (taʿlîḳ-ı havāşî it-) 290a/6
h. + (taʿlîḳ -ı havāşî it-) 292b/21
h. +leri 273a/14
h. +sinde 289a/11
h. +sine 284b/20, 286a/7, 293a/11
h. +-i maḳbūle 298a/6
h. +-i Muḥtaşar 289a/14
h. +-i Hirevî 284b/19
h. +-i Şerḥ-ı Muḥtaşar-ı Cürcānî 296a/10
h. +ye 288b/14

havātır: (Ar. is.) Hâtıralar, fikirler, düşünceler.
h. +ımı 289b/19

havātin: (Ar. is.) Hâtunlar, kadınlar.
h. +-i muḥtereme 283b/19

havf: (Ar. is.) 1-Korku, korkma. 2-Fobi.
h. +ı 300b/12
h. +ına 288b/1
h. +ından 277a/15
h. +it- 288b/22, 288b/23, 290b/5
h. +um 298a/12
h. +-ı ihānet 300b/11

ḥayāt: (Ar. is.) 1-Canlı olma hali, dirilik, canlılık. 2-Doğumla ölüm arasındaki zaman, ömür. 3-Sağlık.
h. +a 300b/12
h. +da 288b/15
h. +ında 290a/22
h. +ında (zemān-ı ḥayāt) 268a/1
h. +ı (girībān-ı ḥayāt) 274b/7
h. +ı (keşti-i ḥayāt) 275b/7
h. +ı (nefes-i ḥayāt) 276b/13

ḥayāteş: (Ar. is.) Onun hayatı.
h. + (şemʿ-i ḥayāteş) 274b/14

Ḥayder: (is.) ?
h. +-i Hirevî 284a/18

ḥayf: (Ar. is.) 1-Haksızlık, zulüm. 2-e. Vah vah, yazık, eyvah, yazıklar olsun. 3-Beddua, ah, ilenç
h. 272a/14

ḥāyif: (Ar. sıf.) Korkan, korkmuş olan, korkak, ödle.
h. +ü hirāsān ol- 274b/23

ḥayme: (Ar. is.) Çadır.
h. 286b/15
h. +lerine 302b/4
h. +-i ʿazîme 287a/1

ḥayrāt: (Ar. is.) 1-Hayırlar, sevap kazanmak amacıyla Allah rızası için yapılan iyilikler, haseneler. 2-Hayır işleri için ayrılmış bina, yer.

h. 273a/15

h. + (aşḥāb-ı ḥayrāt) 273a/11

h. + (vücūh-ı ḥayrāt) 276b/23

ḥayret: (Ar. is.) Hayret, şaşırma.

h. +it- 290b/15

ḥayvāniyyet: (Ar. is.) 1-Hayvanlık. 2-Akıl ve idrakten mahrumiyet.

h. 304a/4

ḥayyiz: (Ar. is.) 1-Yer, mevki, taraf, cihet, yön. 2-Bir cismin boşlukta kapladığı yer, hacim.

h. +-i imtinā‘da-idi 275a/22

ḥayyizān: (Ar. is.) Yerler, mevkiler, taraflar, cihetler, yönler.

h. +-ı Boḡdān 265b/5

ḥazāne: (Ar. is.) Hazne, hazine.

h. +de 296a/25

ḥazer: (Ar. is.) 1-Çekinme, sakınma, uzak durma. 2-Zarar verebilecek şeylerden kaçınma, koruma.

h. +eyle- 295b/5

ḥāzır: (Ar. is.) 1-Huzurda olan, göz önünde olan, hazır. 2-Sözü edilen, konuşulan yerde var olan. 3-Elde var olan. 4-Her şeyi tamamlanmış, bitirilmiş olan. 5-Görünen, gizli olmayan, âşikâre.

h. 285a/13, 298a/23, 303b/20

h. +ol- 279b/5, 284b/15, 288a/18, 296b/22, 304b/18

ḥāzırlan-: (Tür. fi.) 1. Hazır duruma getirilmek 2. Hazır olmak, kendini hazırlamak

h. -up 298b/13

ḥāzırūn: (Ar. is.) Bulunanlar, hazır olanlar.

h. 291a/1

h. +ol- 290b/10, 297a/4

ḥazīne: (Ar. is.) 1-Hazne. 2-Para, altın gibi kıymetli şeylerin saklandığı sağlam yer. 3-Devlet parasının konulduğu ve muhafaza edildiği yer, genc.

h. 279b/25

h. + (ḥāric-i ḥazīne) 279a/19

h. +den 282a/9, 282b/4

h. +m 281b/14

h. +mden 282a/10

h. +me 281b/16

h. +si 275b/16

h. +sinde 275b/13

h. +-i ‘āmire 280b/5, 282a/22

ḥazīnedār: (Ar. Far. bir. is.) Hazine bekçisi.

h. 278b/11

ḥazret: (Ar. is.) 1-Ön, bir kişinin önü, huzuru. 2-Saygı, ululama, yüceltme, övme maksadıyla kullanılan tabir.

h. +leri 289b/16, 291b/1, 295b/12, 300b/20, 301a/22, 301b/21, 302a/21, 302b/12, 303a/1, 303a/10, 303a/15, 303a/17, 303a/2, 303a/3, 303b/23, 304a/23

h. +lerinden 285a/18

h. +lerine 270a/12, 274a/12, 296b/9, 302a/12

h. +lerini 302a/8, 302a/8

h. +lerinüñ 288b/18, 296b/18, 299a/2, 302a/13, 303a/10

h. +-i Ebī Eyyūbi‘l-Enşārī 303a/5

h. +-i Ḥaḡḡ 303b/22

h. +-i muḡaddese-i Mevlevī-i Rūmī 277a/8

h. +-i risālet-penāh 301a/14

h. +lerine 301a/25

ḥazız: (Ar. is.) 1-Hoşa gitme duygusu. 2-Bir şeyden hoşlanma, tat alma, zevklenme. 2-İstenilen şeye sahip

- olmaktan dolayı duyulan memnuniyet.
h. +it- 273b/1, 304b/25
- hedāyā:** (Ar. is.) Hediyeler, armağanlar, bağışlar.
h. +-i cezīle 272a/5
h. +-yı cezīle 287a/24
h. +-yı keşīre 287b/5
- hedyye:** (Ar. is.) Birine karşılıksız olarak verilen şey, bağışlanan şey, armağan.
h. 293a/22
- hedm:** (Ar. is.) 1-Yıkma, harab etme, parçalama. 2-İnşa olunmuş bir yapıyı yıkma.
h. +ü taḥrīb 267a/20
h. +-i sulṭān-ı ḳılā^c-ı çupin-ra 267a/12
- helāk:** (Ar. is.) 1-Yıkılma, bitme, mahvolma, harap olma. 2-Ölme. 3-Geberme. 4-Çok yorulma, bitkinleşme.
h. +e 295a/24
h. +e (ḥāk-i helake düşür-) 275b/23
h. +it- 275b/7, 302a/4
h. +ol- 266a/3, 273a/14
- hem:** (Far. ed. bağ. zf.) Özellikle, zaten, bir de.
h. 288b/23, 288b/24, 289a/1, 294b/8, 294b/8, 302b/22, 302b/22
h. + (hem hem) 276a/14, 276a/14
- hemān:** (Far. zf.) 1-Hemen, vakit kaybetmeden, derhâl, acele olarak, çarçabuk, o anda.
h. 267b/9, 284a/6, 287a/10, 295b/12, 296b/4, 301b/2, 302a/1, 304a/9
- hemān-dem:** (Far. bir. zf.) Hemen o anda. Derhal, çarçabuk.
h. 284b/15
- h. 292b/3, 300a/13, 303a/15, 303b/13
- hemān-laḥza:** (Far. Ar. bir. zf.) Hemen o anda.
h. 287a/13
- hemān-sā'at:** (Far. Ar. bir. zf.) Hemen o saat içinde.
h. 302a/3
- hemīşe:** (Far. zf.) Dâima, her zaman, dâimî, kalıcı.
h. 272b/2, 274b/21
- hem-‘aşr:** (Far. Ar. bir. sıf.) Asırdaş, çağdaş, aynı yüzyıla ait.
h. +ı 268b/3
- hem-‘inān:** (Far. Ar. bir. sıf.) Ortak, ortak idare eden
h. +bulun- 302b/1
h. +ları 302b/13
- hem-rāh:** (Far. bir. is.) Yol arkadaşı, yoldaş.
h. 294a/4
h. +it- 292a/9, 301b/19
h. +ol- 271b/6
- hem-sāye:** (Far. bir. is.) Komşu.
h. 286a/2
- hem-şīre:** (Far. bir. is.) 1-Kızkardeş, bacı. 2-Hastabakıcı kadın veya kız.
h. 304b/9
h. +si 299a/11
- hengām:** (Far. is.) 1-Zaman, devir, çağ, sıra, vakit. 2-Mevsim.
h. +da 302a/11
h. +ında 291a/24, 298b/5
- henüz:** (Far. zf.) 1-Şu anda, az önce, yeni. 2-Şimdiye kadar, hâlâ, daha.
h. 269a/23, 289a/16, 294b/12, 298b/11, 300b/1, 301b/25, 302b/4, 302b/9

- her:** (Far. s.) Bütün, hep, hepsi, tamamen.
h. 268b/21, 270a/24, 270b/8, 272b/16, 272b/17, 273a/6, 273b/19, 274a/25, 276a/20, 277a/2, 279a/12, 279a/17, 280b/14, 280b/15, 280b/23, 281b/10, 282a/2, 282a/5, 284b/9, 286b/20, 288b/17, 290a/21, 292b/15, 292b/5, 293b/6, 296a/21, 297b/10, 300b/1, 300b/13, 301b/6, 302b/1, 304a/2
- Herāt:** (is.) Afganistan'ın batısında yer alan tarihi bir kenttir. Herat'ın tarihi antik çağlara dayanmaktadır.
h. +a 294a/22
- herkes:** (Far. zm.) İnsanların bütünü.
h. 276b/13
- Hersek Oğlu Aḥmed Pāšā:** (is.) Fatih Sultan Mehmet'in sözü geçerli bir sancaktardır.
h. 271b/3
- her bār:** (Far. zf.) Her defa, her kere, her vakit.
h. 273b/8
- her çend:** (Far. zf.) Her ne kadar, her ne zaman.
h. 266a/8, 271a/12, 276a/7, 286a/4, 288a/8, 299a/20
- her zemān:** (Far. Ar. zf.) Her zaman, daima.
h. 276a/20
- heştād:** (Far bir. sif.) Seksen
h. + (der-şuhūr-i heşt-sād u heştād u çār) 272a/15
h. + (der-şuhūr-i heştād) 274a/18
- heşt-sād:** (Far bir. sif.) Sekiz yüz
h. + (der-şuhūr-i heşt-sād u heştād u çār) 272a/15
- h.** + (der-şuhūr-i heşt-sād) 274a/18
- hetk:** (Ar. is.) 1-Yırtma. 2-Yarma.
h. +eyle- 291a/17
- hevā:** (Ar. is.) 1. Hava. 2. İstek, arzu, nefse ait olan şeylere düşkünlük, nefsin zararlı ve günah olan arzuları.
h. +sı 287b/19
h. +sını 287b/20
- hevan:** (Ar. is.) Hakaret, zillet, alçaklık, zelillik, aşağılık, horluk.
h. +da (künc-i hevan) 296b/3
- hevl-nāk:** (Ar. Far. bir. sif.) Korkulu, korkunç
h. +den (varṭa²-i hevl-nāk) 265b/16
- heybet:** (Ar. is.) Korkuyla birlikte hürmet, saygı ve hayranlık uyandıran ululuk, yücelik, haşmet.
h. 288a/6
h. + (şükūh u heybet-i sulṭān) 268b/24
- hey²et:** (Ar. is.) 1- Şekil, suret. 2- Görünüş. 3-Kılık, kıyafet. 4-Hal, durum, keyfiyet. 5-Bir topluluğu meydana getiren kişilerin bütünü, komite.
h. +de (‘ilm-i hey²et) 294a/4
- hezār:** (Far. is.) 1-s. Bin. 2-s. Pek çok. 3-Bülbül.
h. 265b/6
- hezār-ibrām:** (Far Ar. bir. is.) Binlerce rica, ısrar
h. 287a/11, 303a/17
- ḥıdmet:** (Ar. is.) 1-İş. 2-Birinin işini görme. 3-Görev, vazife.
h. 286a/17
h. +e 270a/2, 271b/23

- h. +i 271b/2, 271b/6, 277b/4
h. +inde 286a/25
h. +ine 301a/21, 304a/15
h. +it- 267a/8, 280b/12, 286b/11, 286b/12, 282a/24
h. +lerine 298a/8
h. +ünde 295a/13
h. +i fetvā 282b/22
h. +i maḳbūle 265a/23
h. +i sultān 269a/6
h. +inde 301b/5
h. +ine 301b/3
- ḫıdmet-kār:** (Ar. Far. bir. is.) Hizmetkar, iş gören, hizmetçi.
h. 279a/8
h. +larına 279a/14
h. 293b/18, 298b/15, 302b/5
h. +larından 298a/13
- ḫıfz:** (Ar. is.) 1-Saklama, koruma, siyanet, muhafaza. 2-Ezberleme, zihinde saklama, hatırda tutma. 3-Himaye etme.
h. + (ḳuvvet-i tedbīr -i ḫıfz-ı şıḫḫat-i ḫukemā-i ‘uzmā) 276b/6
h. +it- 287b/20, 297b/11
h. +unda 275a/14
- ḫılāl:** (Ar. is.) 1-Ara, aralık. 2-Sıra, esna. 3-Zaman, vakit. 4-İki şey arasına sokulmuş olan.
h. +inde 294b/7
h. +-ı ḫarīḳ 271a/25
h. +-i dāsītān 300b/15
h. +-i ders 292b/13
- ḫıl‘at:** (Ar. is.) Padişah veya vezirler tarafından armağan olarak verilen değerli üst elbisesi, süslü elbise, kaftan.
h. +i 276a/12
h. +-i fāḫıre 280b/9
- ḫıll:** (Ar. is.) Dost, arkadaş.
h. +-i ḳatıl 299a/24
- ḫınzır-vār:** (Ar. Far bir. zf.) Domuz gibi.
h. 266a/17
- ḫıram:** (Far. is.) Salınma, sallanma; salına salına, naz, işve ve edâ ile yürüme.
h. +eyle- 291b/19
- ḫıred:** (Ar. is.) 1-Akıl, fikir, zihin, insandaki düşünce ve anlayış melekesi. 2-Anlama, idrak.
h. +e 281a/18
- ḫıred-mendāne:** (Far. bir. zf.) Akıllıca, anlayışlı şekilde.
h. + (kelimāt-ı ḫıred-mendāne) 269a/7
h. + (nükte-i ḫıred-mendāne) 268b/20
- ḫırfet:** (Ar. is.) Meslek, sanat, geçinmeğe sebep olan iş.
h. +eyle- 270a/9
- ḫırs:** (Ar. is.) 1-Aç gözlülük, tamahkârlık. 2-Aşırı istek, şiddetli arzu, fazla isteme.
h. +ı 286a/17
- ḫırsuz:** (Ar. is.) Hırsız
h. 272b/15
- ḫışāl:** (Ar. is.) Hasletler, huylar, tabiatlar.
h. +-i zemīme 275b/25
- ḫışn:** (Ar. is.) 1-Kale, hisar. 2-Sağlam, sarp yer.
h. + (derūn-ı ḫışn-ı Ḳoştantıniyye) 269a/11
h. +-ı ḫaşīn 270b/9
h. +-ı ḫaşīn ol- 270a/17
- ḫıḫāb:** (Ar. is.) 1-Birine söz söyleme, sözü biri üzerine çevirme. 2-Bir gruba veya bir topluluğa karşı konuşma, nutuk.
h. +olın- 283b/12, 283b/8

hıyānet: (Ar. is.) Hâinlik, ihanet, kendine olan güveni kötüye kullanma, sözünde durmayıp oyun etme.
h. +i 267b/4

hızāne: (Ar. is.) Hazine, kıymetli mücevheratın saklandığı yer, hazne.
h. +-i ‘āmire 283a/2, 283a/5

Ḥızır Beg Çelebî: (is.) Osmanlı evliyâ ve âlimlerinin büyüklerinden. İsmi, Hızır Çelebi bin Celâleddîn'dir. Nasreddîn Hoca'nın torunlarından-dır. 1407 (H.810) senesi Rebî'ul-evvel ayının birinde Eskişehir'e bağlı Sivrihisar kasabasında doğdu. 1458 (H.863) senesinde İstanbul'da vefât etti. Vefâ ile Zeyrek arasında, Unkapanı'na giden cadde kenarında defnedildi. Küçük yaşta babasından ilim tahsîl etti. Sonra Molla Yegân'a talebe olup, aklî ve naklî ilimleri tamamladı ve kızıyla evlenip dâmâdı oldu. İbn-i Cezerî'den kırâat ilmini öğrendi. Bursa'daki Sultâniye Medresesinde pekçok öğrenci yetiştirdi. Mevlânâ Muslihüddîn Kastalânî, Mevlânâ AliArabî, Hocasâde ve Hayâlî Ahmed Efendi gibi meşhûr âlimler ondan ilim ve feyz alarak yetişti.
h. 284a/24, 286a/18, 295b/5
h. +nüñ 290a/24
h. +ye 290a/8

Ḥızır Çelebî: (is.) bkz: Ḥızır Beg Çelebî
h. 286a/19
h. +ye 295a/14

hıcāb: (Ar. is.) 1-Perde, örtü, zar, hâil. 2-Engel, ayıran perde. 3-Utanma, utanç
h. +it- 304a/9

hicret: (Ar. is.) 1-Bir yerden bir yere göç etme, göç. 2-Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göçü.
h. +-i nebeviyye 277b/8

hîç: (Far. zf.) Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz. Asla
h. 292b/4

hîçbir: (Far. Tür. bir. sıf.) Bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz
h. 287a/17
h. +ine 303b/23

hîçbiri: (Far. Tür. bir. zm.) Bir teki, biri bile.
h. 266b/2

hîç kimse: (Far. Tür. bir. zm.) Bir kişi bile.
h. +den 288b/22

Hidâye: (Ar. is.) Hidâye, El-Merginânî'nin yine kendi yazdığı "Bidâyetü'l-Mübtedî" adlı kitabın şerhidir. Ama aslında Kudûrî'nin Muhtasar' ile İmam Muhammed'in El-Câmiu's-Sağir'inin bir araya getirilmiş açıklama şeklidir.
h. 295b/21
h. + (Hidâye²-i Ḥikmet-melâ) 290a/5
h. +ye 294a/23

hiddet: (Ar. is.) 1-Öfke, kızgınlık, gadap, hışım. 2-Keskinlik.
h. 289a/23
h. +de 289a/23

hikâye: (Ar. is.) Öykü, hikaye
h. +eyle- 293b/13

hikâyet: (Ar. is.) Öykü, hikaye
h. 268b/7
h. +eyle- 289b/2

h. +it- 267b/12, 304a/11
h. +olın- 290b/9, 302a/6

hikmet: (Ar. is.) 1-Felsefe. 2-Hakîmlik, feylesofluk. 3-Herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta. 4-Kâinattaki ve yaratılıştaki İlâhî gaye. 5-Yüksek bilgi. 6-Ahlâkî söz, öğüt verici faydalı kısa söz. 7-Akıl, söz ve hareketteki uygunluk.
h. + (‘ârif-i hikmet-i Loqmâni) 301a/13
h. +de 302a/5
h. +i 303a/19
290a/5

hilâf: (Ar. is.) 1-Ters, karşı, zıt, aykırı. 2-Anlaşmazlık, uyuşmazlık, muhalefet. 3-Yalan.
h. +ını 301b/23
h. +-ı muḳteẓâ 304b/25
h. 273b/23
h. +-ı semt 266a/10

hilafet: (Ar. is.) 1-Bir kimseye halef olma, birinin yerini tutma, onun yerine geçme. 2-Halifelik, Hz. Peygamber'in vekilliği, Hz. Peygamber'e vekil olarak müslümanları ve İslâmlığı koruma görevi; İslâm devlet reisliği.
h. +leründen (maḳarrer-i serîr-i hilafet) 274a/20

hilâfet-penâh: (Ar. Far. bir. is.) Hilafetin dayanağı olan, halifeliği haiz bulunan, hilâfeti koruyan kimse; halife, padişah.
h. + (padişah-ı hilafet-penâh) 302a/20

hıl'at: (Ar. is.) Bir şeyin başka bir şeye karışması.
h. 278b/2
h. +ler 271b/13

hîle: (Ar. is.) 1-Aldatmaya, kandırmaya yönelik tertip, düzen, desise. 2-Sahtekârlık, sahtecilik, düzenbazlık, oyun, dolap.
h. 265b/6, 274a/8

himmet: (Ar. is.) 1-Çalışma, çabalama, gayret gösterme, emek sarfetme. 2-Cehd, gayret. 3-Yardım, ihsan, lütuf.
h. 288b/20
h. + (bezl-i himmet) 270b/11
h. + (şarf-ı himmet it-) 275a/21
h. + (zîmmet-i himmet-i ḫüsrevâne) 269a/8
h. +lerin 275a/9
h. +-i şâdıḳa 288b/18
h. +-i şeyḫ 300a/10

hîn: (Ar. is.) An, zaman, vakit, sıra, çağ.
h. +de 266a/11, 270b/8, 299a/23
h. +-ı muḳâbele 273b/21
h. +-i fetḫ 285a/13

hirāsân: (far. sıf.) Korkak, korkan.
h. + (ḫâyif ü hirāsân ol-) 274b/23

Hirevî: (is.) ?
h. +den (Ḥayder-i Hirevî) 284a/18

ḫisâb: (Ar. is.) Hesap
h. +a 297b/4
h. +da (‘ilm-i ḫisâb) 293b/7

ḫişâr: (Ar. is.) 1-Etrafını alma, kuşatma. 2-Kale, etrafı istihkâmlı yer.
h. 267a/16, 269a/25, 270a/21, 272b/16, 302a/15
h. + (zâbiṭân-ı ḫişâr) 270b/25
h. +a 265a/3, 302a/12, 302a/23
h. +a (dîvâr-ı ḫişâr) 275a/25
h. +da 271a/15
h. +dan 274a/4
h. +da (derûn-ı ḫişâr) 270b/20
h. +da (Pîrâmen-i ḫişâr) 270b/10
h. +-ı 270b/16, 271a/20, 302a/9

- h. +ına 274a/1
h. +ından 271b/12
h. +ını 271b/25, 272a/19
h. +ı (bārū-yı hîşār) 270b/23
h. +ı (Dreğuş hîşārı) 270b/18
h. +ı (Gölbaşı hîşārı) 270b/14
h. +ı (miftāh-ı hîşār) 270b/17
h. +lar 267a/17, 267a/22
h. +ları 267b/3
h. +laruñ 270a/21
h. +uñ 270a/13, 270b/6, 275a/15, 276a/3
h. +u bārū 269b/20
h. +-ı gerdün 302a/14
h. +-ı mezbūr 274a/1
- hîşşe:** (Ar. is.) Pay, nasip, kısımet. 2-Vârise düşen kısım.
h. +si 282a/6
- hîtāb:** (Ar. is.) 1-Birine söz söyleme, sözü biri üzerine çevirme. 2-Bir gruba veya bir topluluğa karşı konuşma, nutuk
h. +it- 266b/9, 271b/1, 285b/20
h. +-i şāh-ı ‘ālī-cenāb 286b/8
- hoş:** (Far. sıf.) İyi, güzel, tatlı, duygu okşayan, zevk veren.
h. 297a/19
- h̄vāb:** (Far. is.) 1-Uyku. 2-Rüyâ. 3-Gaflet
h. 287a/10
h. + (sūh̄te-i h̄vāb-ālūd) 287a/6
h. +a 286b/12
h. +da (alem-i h̄vāb) 300b/3
h. +it- 290a/22
h. +da 301b/1
- h̄vāce:** (Far. is.) Hoca, efendi.
h. 278a/3, 279b/16, 280a/22, 281b/1, 282b/17, 284a/7, 296a/19, 299b/11
h. +leri 284b/11
h. +m 282b/22
h. +me 281a/15
h. +si 280a/25

- H̄vācezade:** (is.) Hocazade Muslihuttin, Bursa Muradiye Medresesi’nde müderrislik yapan Hızır Bey Çelebi’ye yardımcı müderris olmuş. Genç yaşında ilmi ve faziletiyle çok ünlenmiş biridir. Ardından, Sultan Mehmet Han’ın hususi hocası olmuştur. Edirne’ye kazaskerlik, Bursa’daki Sultaniye Medresesi’nde ve Sahn-ı Seman Medresesi’nde müderrislik yapmıştır. Bursa Müftüsüyken Sultan Beyazıt Han tarafından “Şerh-i Mevakıf”a haşiye yazmakla görevlendirdi. Bursa’da fetva makamında müftüyken 1488’de vefat etmiş ve Emir Sultan Türbesi civarında defnedilmiştir. En meşhur eserlerinden biri Tehafütü’l-Felasife’dir. Hidayetü’l-Hikmet Kitabı Haşiyesi, Tavaliu’l-Envar Kitabı Haşiyesi ve Telvih Kitabı Şerhi çalışmalarıdır. Bunlardan son ikisi müsvette halinde kalmıştır.
h. +e 285b/6, 285b/12, 285b/15, 285b/17, 285b/24, 285b/4, 286b/14, 286b/15, 286b/21, 286b/23, 286b/24, 286b/5, 286b/8, 287b/18, 288a/21, 288b/1, 288b/3, 289b/11, 290a/19, 290a/22, 290b/22, 291a/1, 293b/11, 293b/13, 293b/15, 293b/18, 293b/22, 293b/24, 295a/13, 297a/19, 300b/16
h. +nüñ 285a/25, 285b/19, 288a/25, 289b/1, 294a/1, 294a/2
h. +ye 285b/20, 286a/15, 286b/10, 288b/6, 291b/13
h. +yi 285a/24, 291b/14, 293b/20
- hubb:** (Ar. is.) 1-Sevgi, muhabbet. 2-Bağlılık.
h. +-i ‘ulemā-zamir 296b/11
- hubüb:** (Ar. is.) Tohumlar, tâneler.
h. + (berg-i hubüb-ı nesā’im-i seher-gāh) 269a/18

- ḥubūbāt:** (Ar. is.) 1-Habbeler, taneler. 2-Taneli bitkiler, buğday, arpa vb. tahıl.
h. +dan (giyāh u ḥubūbāt) 266a/1
- ḥubūr:** (Ar. is.) Sevinç, sürur, gönül ferahlığı, çok sevinme.
h. +1 (muḳārenet-i ḥubūr) 302b/15
- ḥuccāc:** (Ar. is.) Hacılar.
h. +uñ 273a/10, 273a/13
- ḥucceṭ:** (Ar. is.) Delil, ispat, bürhan; bir iddiânın doğruluğunu ispat için gösterilen vesika, senet.
h. 289b/4
h. +den 282b/1
h. +i (‘unvân-ı ḥucceṭ) 289b/12
- ḥuceste-şifāt:** (Far. Ar. bir. sıf.) Uğurlu.
h. +a (padişah-ı ḥuceste-şifāt) 276b/23
- ḥucurāt:** (Ar. is.) Hücreler, odacıklar, gözler.
h. 276b/22
h. +1 şeyḥ 303a/10
- ḥūd:** (Far. is.) Miğfer, baş zırhı.
h. 304b/16
- Ḥudāvendiġār:** (Ar. is.) 1-Âmir, efendi, sahip, hükümdar. 2-Osmanlı padişahlarından 1. Murad'ın lâkabı. 3-Bursa'nın eski adı.
h. 274a/12
- ḥuddām:** (Ar. is.) Hizmetçiler, hademeler.
h. 273a/16, 287a/3
h. +da (mevḳıf-ı ḥuddām) 287b/8
h. +1 269b/7, 291b/22
h. +ıdur 279b/18
h. +1 (ḥavāşş-ı ḥuddām) 300a/16
h. +larına (ḥavāşş-ı ḥuddām) 271b/1
- h. +-1 Āsitāne-i sa‘ādet 272b/2
h. +-1 evḳāf 265a/13
h. +-1 sulṭānī 287a/1
- ḥudūd:** (Ar. is.) 1- Hudutlar, sınırlar. 2-Uçlar, bucaklar. 3-Farklı bölgeleri, ülkeleri vs. ayıran kısım, uç, sınır.
h. +ına 268a/10, 270a/10
h. +-1 Sivas 268a/15, 268a/19
h. +-1 venedik 271a/19
- ḥudūdī:** (Ar. is.) Sınır bölgeler, kentler, yerler.
h. + (ümerā-i ḥudūdī) 269b/20
- ḥudūs:** (Ar. is.) Sonradan çıkma, sonradan meydana gelme, sonradan peyda olma, yok iken vücuda gelme.
h. +1 277a/7
- ḥukemā:** (Ar. is.) 1-Âlimler, çok bilgili kimseler, feylesoflar, filozoflar. 2-Hakimler.
h. + (ḳuvvet-i tedbīr -i ḥıfz-ı şıḥḥat-i ḥukemā-i ‘uzmā) 276b/6
h. + (kütüb-i ḥukemā-yı ḳudemā) 273a/4
h. +sı 273a/4
- ḥukkām:** (Ar. is.) Hâkimler
h. +dan (żabṭ u aḥḳām u naşb-ı ḥukkām) 270a/15
- ḥuḳūḳ:** (Ar. is.) 1-Haklar , kanunun verdiği haklar. 2-İnsanın toplum hayatında riayet etmesi gereken kaideler, esaslar, kurallar bütünü. 3-Kanunlar, devlet tarafından toplum hayatını düzenleme amacıyla konulan ve devlet müeyyidesiyle desteklenen kanunlar bütünü.
h. +-1 sâbıḳa 271b/9
- ḥulāşa:** (Ar. is.) Özet.
h. +-i maḳāl 270b/2

hulefâ: (Ar. is.) 1-Halîfeler. (bkz. Halîfe). 2-Eskiden bir resmî dairede kalem amirinin çalıştırdığı kimseler.
h. +sından 285a/10, 294b/16
h. +i 'izâm 304a/15

hulûl: (Ar. is.) 1-Girme, dâhil olma, içine sokulma. 2-Gelip çatma, erişme. 3-Geçişme, sızma. 4-Konma.
h. +ı 302b/3
h. +it- 270a/11

Hündî Hatun: (is.) ?
h. 303b/24

hünî: (Far. sıf.) Kanlı, kan dökmeye alışmış olan, kan döken.
h. 273a/23

hün-rîz: (Far. bir. sıf.) Kan dökücü, kan döken, kan akıtan.
h. + (dil-âveran-ı hün-rîz) 275b/13

hürşîd: (Far. is.) Güneş.
h. +i iqbâl 272a/3, 276b/11

hurûc: (Ar. is.) 1-Çıkma, dışarı çıkma, çıkış. 2-Ayaklanma, isyan.
h. 291a/24
h. +a 304a/11
h. +ları 304a/19

Hüsrev: (Ar. is.) Fıkıh âlimi, üçüncü Osmanlı şeyhulislâmı ve velî. İsmi, Muhammed bin Feramuz (Feramerz)'dir. Sivas ile Tokat arasındaki Kargın köyünde doğdu. Doğum târihi bilinmemektedir. Babası, bir Fransız subayı iken müslüman olmuştur. Kızını Osmanlı emîrlerinden Hüsrev adında bir zâta verdi. Babasının genç yaşta ölmesi üzerine, eniştesi Hüsrev Beyin yanında kaldı ve büyüdü.

Bu sebeple Hüsrev kayını diye çağırılırdı. Daha sonra kayını kelimesi kaldırılarak, Molla Hüsrev adıyla meşhûr oldu.
h. 284a/14, 284a/15, 284b/14, 285b/25

hüsrevân: (Far. is.) Padişahlar.
h. + (mesâkk-ı kelâm-ı hüsrevân-ı En'âm) 268b/18

hüsrevâne: (Far. zf.) Padişahane, padişaha yakışır şekilde.
h. + (mulatafat. -ı hüsrevâne) 268b/13
h. + (‘uţûfet-i hüsrevâne) 268a/14
h. +ye (zimmet-i himmet-i hüsrevâne) 269a/8

hussâd: (Ar. is.) Hased edenler, kıskananlar.
h. +ı 295b/20

huşûl: (Ar. is.) 1-Hasıl olma, meydana gelme, peydâ olma. 2-Üremek, türeme, çıkma.
h. +bul- 272a/13

huşûmet: (Ar. is.) 1-Hasım olma hali, hasımlık. 2-Düşmanlık. 3-Zıtlık, zıddiyet, karşıtlık.
h. +e 268a/9

huşûn: (Ar. is.) Kaleler, sağlam korunan yerler.
h. +unuñ 274b/17

huşûşan: (Ar. zf.) Bilhassa, ayrıca, başkaca, hususi olarak.
h. 288a/19, 292b/11

hüş-mendâ: (Far. bir. sıf.) Akli başında olanlar. Akıllılar.
h. +sını (kelimât-ı hüş-mendâ) 271b/4

hiţab: (Ar. is.) 1-Birine söz söyleme, sözü biri üzerine çevirme. 2-Bir

- gruba veya bir topluluğa karşı konuşma, nutuk.
h. +-ı belîğa 304b/17
- hıfıbe:** (Ar. is.) 1-Cuma veya bayram namazlarında hatib tarafından minbere çıkılarak yapılan İlâhî emirleri hatırlatan konuşma ve dualar. 2-Eskiden her hangi bir yazı veya kitabın başına konulan süslü ön yazı.
h. 283b/3, 283b/9
h. +-i Sulţân-ı Muhammedî 271a/21
- hıfıur:** (Ar. is.) Hatıra gelme, akla gelme, hatırlama.
h. +eyle- 270b/10
- hıfıur:** (Ar. is.) 1-Hazır olma, hazır bulunma, mevcut olma. 2-Yan, kat, ön, karşı. 3-Hürmet edilmesi gereken büyük kimselerin yanı. 4-Padişah katı, padişah makamı. 5-Gönül ferahlığı, kalb, kafa rahatlığı, sükûnet, rahat.
h. +ına 291a/18
h. +it- 293b/24
h. +unda 281b/15, 285a/23
h. +-ı ‘âlî-şân 281a/11
h. +-ı pâdişâhî 297a/18
h. +-ı sulţân 273a/5
h. +-ı şerîf 285b/3, 288a/17
- hıfızâr:** (Ar. sıf.) Hazır olanlar, hazır bulunanlar, huzurda ve göz önünde olanlar, mevcut olanlar.
h. 297b/13
h. +a 298b/15
h. +dan 297b/7
h. +-ı meclis 290b/20
- hıfıcre:** (Ar. is.) 1-Oda, odacık. 2-Küçük oda, tek odadan oluşan ev. 3-Küçük oyuk, oyukçuk.
h. 298a/20
h. +si 298a/16, 298a/20
h. +sini 295a/10
- hıfıcum:** (Ar. is.) 1-Saldırma, hamle ile ileri atılmak. 2-Sert sözle birine çatmak, karşı çıkmak.
h. +ını 266a/21
h. +idüp 277a/16
h. +it- 266b/12, 275b/22, 275b/6
- hıfıkm:** (Ar. is.) 1-Karar, emir, bir konu, iş veya kimse hakkında verilen karar. 2-Tartışılmaz dinî kaide. 3-Hakimiyet, hakim olma. 4-Emir, buyruk, kumanda, nüfuz. 5-Kuvvet, kudret. 6-Bir dâvanın veya bir meselenin tedkik edilmesinden sonra varılan karar.
h. 283b/14, 283b/20
h. +i 278b/20, 278b/21
h. +it- 285b/19, 289b/4
h. +üni 279b/1
h. +-i şer‘ 296a/8
- hıfıkümet:** (Ar. is.) 1. Yönetim. 2-Bir memleketi idare edenler, vekiller heyeti. 3-Hikmetle iş yapan kurum.
h. +it- 265b/11
- hıfım:** (Ar. zm.) Onlar.
h. 303b/8
- hıfımâ:** (Far. is.) 1-Kafkas dağlarında yaşayan ve yükseklerde uçan çok büyük bir kuş. 2-Devlet kuşu, talih kuşu. 3-Cennet kuşu. 4-Kaf dağında, Okyanus adalarında veya Çin'de yaşadığına inanılan efsanevî kuş.
h. +-yı rûh 276b/10
- hıfımâyün:** (Far. sıf.) 1-Padişaha ait, padişahla ilgili, devlet ve saltanat sahibine ait. 2-Mübarek, kutlu, uğurlu, âlî, mukaddes.
h. 283b/11
h. + (bâ‘iş-i taħrîf-i hıfıtır-ı hıfımâyün ol-) 291b/3
h. + (ber-müceb-i fermân-ı hıfımâyün) 267b/8
h. + (Dîvân-ı hıfımâyün) 269b/4

h. + (donanma-yı hümāyūn) 271b/21
h. + (fermān-ı hümāyūn) 289b/3
h. + (ḥaṭṭ-ı hümāyūn-ı sa‘ādet-maḥrūn) 277b/17
h. + (izn-i hümāyūn) 287b/5
h. + (ḳānūn-ı hümāyūn) 277b/16
h. + (mevkib-i hümāyūn) 270a/10, 270b/3
h. + (ordu-yı hümāyūn) 271a/2
h. + (şüret-i ḥaṭṭ-ı hümāyūn-ı Muḥammed Ḥānī) 277b/19
h. +a (ḳānūn-nāme-i hümāyūn) 277b/7
h. +a (meclis-i hümāyūn) 291b/5, 295b/18
h. +a (mu‘asker-i hümāyūn) 265b/23, 271a/6, 277a/13
h. +dan (meclis-i hümāyūn) 285b/23, 291a/24
h. +da (meclis-i hümāyūn) 285b/13
h. +larından (ḳarīḥa-i hümāyūn) 271b/11
h. +larından (rikāb-ı hümāyūn) 266b/12
h. +larında (Dīvān-ı hümāyūn) 277b/3
h. +la (donanma-yı hümāyūn) 275a/3
h. +uma (rikāb-ı hümāyūn) 278b/10, 280b/23, 280b/8, 282a/5
h. +umdan (ḥavāşş-ı hümāyūn) 282a/20
h. +umda (Dīvān-ı hümāyūn) 278a/19, 279a/1
h. +umda (rikāb-ı hümāyūn) 281b/8
h. +um (ḥavāşş-ı hümāyūn) 281b/25, 282a/25

ḥürmet: (Ar. is.) 1-Riayet, ihtiram. 2-Haysiyet, şeref. 3-Haram olma, haramlık. 4-Irz, namus gibi başkasına helâl olmayan husus.
h. + (ḥarīm-i ḥürmet-i pādişāhī) 269a/5

hürmüz: (Ar. is.) 1-Eski İran takviminde, güneş yılının ilk günü. 2-Jüpiter (Müşteri) yıldızı.
h. +de (deryā-yı hürmüz) 293b/12

Ḥüseynü’l-faḳīr: (is.) Değersiz, işe yaramayan Hüseyin, anlamına gelir. Tevazu içeren bir ifadedir. 17. yüzyılda yaşamış olan, Bedâyiü’l-Vekâyi adlı tarih kitabının yazarı, Osmanlı tarihçisi ve reisülküttap olan Koca Hüseyin Efendi’dir.
h. 277b/8

ḥüsn: (Ar. is.) 1-Güzellik. 2-İyilik, hoşluk. 3-Tamamlık, eksiksizlik, olgunluk.
h. +-i ḥaṭṭ 293a/10
h. +-i intiḳāl 299a/4
h. +i tedbīr-i Şāh-ı Kişver-gīr 266a/2

ḥüve’l-mestūru: (a.s. setr’den.) 1-Örtülü, örtülmüş, setrolunmuş, kapalı, gizli, perdeli. 2-Açık saçık gezmeyen, nâmuslu kadın.
h. 289b/13

ḥüzn: (Ar. is.) Gam, keder, üzüntü.
h. + (kemāl-i ḥüzn ü endīşe) 298a/8

I

‘ıḳāb: (Ar. is.) 1-Azab, eziyet, ezâ, cezalandırma, ceza. 2-Ahiret azabı, günahkârların öldükten sonra uğrayacağı azab.
1. + (pençe’-i ‘ıḳāb-ı Şāhī) 266a/12

‘indī: (Ar. sıf.) 1-Bir kimsenin kendi fikri, kendi görüşü, herkesin kendi fikir ve inanışına göre yapmış olduğu yorumlar, subjektif değerlendirmeler.
1. 289b/14

‘Irāk: (Ar. is.) Komşumuz olan Ortadoğu ülkesi. (Tür. sıf.) Uzak.
1. + (ba‘z-ı ‘Irāk) 267b/21
1. + (leşkeriyān-ı ‘Irāk) 268a/7
1. +a 275a/12
1. +-ı ‘Acem 294a/5

‘ırz: (Ar. is.) Şan ve şeref, nâmus, iffet.
1. +ı 288a/24
1. +ını 288b/5
1. +-ı ‘ilm 291a/17

ıŝgâ: (Ar. is.) Kulak verip söz dinleme.
1. +buyur- 271b/4

ıŝlâh: (Ar. is.) 1-İyi bir hâle koyma, iyi duruma getirme, iyileştirme, düzeltme. 2-Eksikliklerini giderme.
1. +a 280b/18
1. +olın- 273a/6

ıŝrâr: (Ar. is.) Ayak direme.
1. +it- 289a/8

‘ıtr: (Ar. is.) Güzel, hoş koku.
1. +-ı mecâmi‘ 304a/17

ıztırâb: (Ar. is.) Üzüntü veren bir durumun meydana getirdiği kuvvetli acı, aşırı elem, azap, sıkıntı.
1. +la 292a/22

İ

i-: (Tür. yar. fi.) İsim soylu kelimelerin veya çekimli fiillerin sonuna gelen yardımcı fiil.
i. -di 267a/21, 284b/11, 284b/4, 284b/4, 286a/2, 286a/9, 287b/16, 288b/12, 288b/20, 288b/21, 289a/17, 289a/4, 291a/14, 291a/14, 292a/10, 292b/12, 293a/16, 293a/18, 293b/22, 294a/4, 294b/17, 294b/24, 294b/24, 295a/21, 295a/4,

296a/13, 296a/18, 296a/7, 297a/7, 297b/20, 298a/4, 298b/18, 298b/22, 298b/3, 299a/1, 299a/11, 299b/4, 300a/16, 300b/11, 300b/12, 300b/2, 301a/13, 301a/3, 301a/6, 301a/8, 301b/14, 301b/16, 301b/17, 301b/24, 302a/5, 302a/6, 303b/11, 303b/11, 303b/20, 304a/17, 304a/18, 304a/19, 304a/20, 304a/21, 304a/22, 304a/8, 304b/16

i. -di (taḥşîl-i intizâm-ı hâl iderler idi) 277a/5

i. -di (teshîr eylemişler idi) 270b/2

i. -di (var idi) 267b/19

i. -diler 285a/13, 288a/5, 298a/23

i. -di (ayru idi) 267b/21

i. -di (bâğ-ı dil-güşâ) 269a/19

i. -di (ba‘z-ı ‘Irāk idi) 267b/21

i. -di (benderi idi) 272a/23

i. -di (beyân olunmuş idi) 268b/8

i. -di (binâ it-) 275a/15

i. -di (bî-hisâb idi) 267a/6

i. -di (bu idi) 272a/6

i. -di (degüller idi) 272b/16

i. -di (degül idi) 267a/19, 272a/18, 272b/3

i. -di (duḥûl it-) 275a/17

i. -di (fâtiḥ idi) 269a/19

i. -di (fâyık idi) 277a/2

i. -di (geçmiş idi) 276a/10

i. -di (gelmemişler idi) 266a/24

i. -di (getürürler i-di) 274b/13

i. -di (göndermişler idi) 265a/20

i. -di (hadde idi) 276b/25

i. -di (ḥayyiz-i imtinâ‘da-idi) 275a/22

i. -di (irişür idi) 267a/24

i. -di (kalmış-idi) 272b/14

i. -di (kalmış idi) 272a/21

i. -di (ḳarârgâhları idi) 274b/24

i. -di (Ḳaştamonı begi) 275b/24

i. -di (ḳâzî‘asker idi) 276a/14

i. -di (ḳonmuş-idi) 276a/12

i. -di (lerziş-i beden-i âsmân-ı emn ü amân) 277a/7

i. -di (mevḳûf idi) 270a/21

i. -di (müsteşnâ iderler) 268b/23

i. -di (olmuş-idi) 275a/19
i. -di (olmuş-idi) 273a/20
i. -di (ol idi) 274a/19
i. -di (perîşân olmuşlar idi) 274b/6
i. -di (şâhib-i memâlik-i Fâris idi) 267b/20
i. -di (sermâye-i 'îş-i câvidânî idi) 267a/3
i. -di (Sultân-ı gâzînuñ idi) 276b/15
i. -di (Sultân Hâlîl idi) 267b/19
i. -di (tîn idi) 270a/22
i. -di (trabzonlu Muḥammed Ağa idi) 266b/6
i. -di (Uğurlu Muḥammed Beg idi) 267b/21
i. -di (vâkı' olmuşlar idi) 266a/24
i. -di (yazılır idi) 267b/9
i. -di (yevm-i ḥamîs idi) 276b/12
i. -dügi 298b/3, 300b/6
i. -dügin 300a/20
i. -dügine 304b/3
i. -dügini 298a/19
i. -dük (çekmeye idük) 271b/2
i. -düm 297b/6
i. -ken 266b/4, 284b/3, 284b/7, 285b/15, 286b/2, 289b/16, 289b/2, 289b/23, 290a/18, 290a/3, 291a/15, 291b/22, 292a/3, 292b/11, 294b/11, 294b/20, 294b/25, 295a/6, 295b/21, 295b/22, 296a/6, 296b/15, 296b/19, 297a/13, 297a/15, 297b/21, 298a/12, 298b/20, 299a/13, 299b/23, 299b/9, 300b/23, 301a/8, 302b/9, 303b/20, 303b/22, 303b/25, 304a/1, 304a/2, 304a/25
i. -ken (diger-gün iken) 265b/5
i. -ken (ḥudūd-ı sivasda iken) 268a/19
i. -ken (olmuşlar iken) 275b/14
i. -ken (üzre iken) 273a/20
i. -miş 281b/7, 285b/1, 285b/7, 288a/24, 288a/25, 292a/19, 292a/24, 293b/16, 299b/16, 300b/2, i. 301b/4, 304a/23
i. -miş (var-imiş) 272b/24

i'āde: (Ar. is.) 1-Geri gönderme, gönderilme, geri çevirme, geri verme, geri döndürme. 2-Eski haline getirme. 3-Karşılık verme, mukabele etme. 4-Geri verilen şey.
i. +olın- 291a/9, 293a/8

i'ānet: (Ar. is.) Yardım.
i. +-i erkân 299b/22

'ibādet: (Ar. is.) 1-Allah'ın emrettiklerini yerine getirme, Allah'a karşı kulluk vazifesini yapma. 2-Kulluk.
i. +e 273a/24, 286a/3, 295a/16, 297b/18, 297b/3
i. +it- 300a/5

ibkâ: (Ar. is.) 1-Devamlı kılma, sürekli kılma. 2-Yerinde bırakma.
i. +olın- 274a/3

ibn: (Ar. is.) Oğul.
i. + (Şerḥ-ı Muḥtaşar-ı İbn-i Ḥācib) 289a/11
i. +-i Ḥacer 297b/22
i. +-i Ṭavîl 267b/13

İbrâhîm: (Ar. is.) İbrahim Efendi (Mevlânâ Seyyid İbrâhîm) On beş ve on altıncı asırlarda Anadolu'da yetişen İslâm âlimlerinden ve evliyânın büyüklerinden. İsmi, Mevlânâ Seyyid İbrâhîm bin Muhammed bin Hüseyin Seyyid İbrahim Ayrıca Emîr Efendi diye de bilinir.
i. 300a/16

İbrâhîm Pâşâ: (Ar. is.) (1493- 15 Mart 1536) Kanuni Sultan Süleyman saltanatı döneminde 1523- 1536 yılları arasında sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamıdır. Bugün Yunanistan'da kalan Parga yakınlarındaki bir köyde doğdu. 6 yaşında İstanbul'a getirildi.

- Kanuni'nin şehzadeliği sırasında Manisa'da onun maiyetinde bulundu. Kanuni İbrahim Paşa'yla beraber yemek yer, yan yana konmuş yataklarda beraber yatar kalkardı. Kanuni padişah olduktan sonra onunla birlikte İstanbul'a geldi ve Osmanlı Devletinde çeşitli görevlerde bulundu.
- i. 300a/6, 300a/9, 301b/17
i. +dur 299b/19
i. +y1 290b/9
- ibrām:** (Ar. is.) 1-Israrla rica etme, usandırıcaya kadar üzerine düşme, aşırı zorlama. 2-Usandırma, yıldırma, biktırma.
i. 287a/22, 288a/11
i. +it- 290a/14
i. +la 285a/8
- ibriḳ:** (Ar. is.) Toprak veya madenden yapılmış, kulplu ve emzikli su kabı.
i. +ın (ibriḳın) 304b/24
i. +ı (ibriḳı) 304b/25
- ibtidā:** (Ar. is.) 1-Baş taraf, evvel, başlangıç. 2-Başlama. 3-Giriş sözü, başlama sözü. 4-zf. İlk, ilk defa, en önce, başta.
i. 280a/6, 284a/24, 300b/20
i. +-i şöḳbet 292a/5
i. +-i teveccüh 270a/13
- icāb:** (Ar. is.) 1-Gerekme hali, lâzım, gerekli, lüzum. 2-Sebeb olma. 3-Talepte bulunma, istek.
i. +it- 296b/2
- icābet:** (Ar. is.) 1-Kabul etme, kabul edilme. 2-Davete gitme, davete uyma.
i. +eyle- 276b/10, 290b/13
i. +it- 301b/18
- icād:** (Ar. is.) 1-Vücûda getirme, getirilme, yoktan var etme, ibdâ'.
2-Yeni bir şey ortaya koyma, yeniden bir şey çıkarma, buluş.
i. + (bā'ış-i icād-ı sarāy-ı Cedid) 268b/6
- icāzet:** (Ar. is.) 1-İzin, ruhsat, müsaade. 2-Sonradan verilen izin. 3-Diploma, yetki belgesi, şehadetname.
i. 271b/18, 291b/8, 293b/2
i. +vir- 288b/6
i. +-i pādīşāhī 303a/11
i. +-i tāmme 297b/22
- iclās:** (Ar. is.) 1-Oturtma, oturtulma. 2-Tahta çıkartma, çıkarılma. 3-Padişahın tahta oturtması.
i. +it- 287b/7, 288a/11, 288a/8, 300a/9
- icmāl:** (Ar. is.) 1-İhtisar etme, kısaltma, özetleme, ayrıntılarına girmeme. 2-Öz, özet. 3-Toplama işlemi. 4-Uzun ve karışık bir hesabın özeti.
i. + (zıkr-i icmāl-i Boḡdān) 265b/19
i. +i 272a/8
- icrā:** (Ar. is.) 1-Akıtma, akıtılma. 2-Yürütme, bir kararı, bir düşünceyi gerçekleştirme, bir işi yerine getirme, kuvveden fiile geçirme, yapma.
i. +olın- 271a/22
i. +-i evāmīr u nevāḫī 269a/3
- ictihād:** (Ar. is.) Bir şeye ulaşmak için sarfedilen üstün gayret, gücü yettiği kadar çalışma, çabalama.
i. +a (şerāyīḫ-ı ictihād) 297a/2
i. +ım 296b/24
i. +ları (dest-i ictihād) 302a/17
- ictināb:** (Ar. is.) Çekinme, sakınma, uzaklaşma, uzak durma.
i. 297b/19, 304a/3
- iç:** (Tür. is.) 1. Herhangi bir durumun, cismin veya alanın

- sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı. 2. Oyuk şeylerin boşluğu
i. 278b/11, 280a/10
i. +inde 281a/3, 289a/15, 302a/24
i. +lerinde 267b/3
- iç-:** (Tür. fi.) 1. Bir sıvıyı ağza alıp yutmak. 2. Sigara, nargile vb. nin dumanını içe çekmek
i. -erdi 298b/21
- içerü:** (Tür. is.) 1. İç yan, iç bölüm, dışarı karşıtı. 2. İç, iç yüzey
i. 301b/19
i. +ye 275b/22
- içün:** (Tür. ed.) İçin, sebeple, amacıyla, hakkında.
i. 265a/18, 265b/18, 266a/13, 266b/14, 266b/21, 268a/10, 268a/16, 268a/4, 269b/14, 269b/24, 270a/14, 271a/19, 271a/25, 271b/15, 271b/6, 272a/20, 273a/1, 273a/15, 273b/19, 274a/10, 274a/24, 275a/15, 275a/18, 276b/22, 277a/12, 279a/10, 280b/25, 281b/11, 281b/6, 281b/9, 285b/24, 287a/21, 288a/3, 294a/14, 295b/17, 296b/7, 300b/10, 300b/5, 300b/6, 301a/23, 302a/10, 302a/12, 302a/21, 303b/18, 304a/2
i. +dür 277a/23
- ‘îd:** (Ar. is.) Bayram, bayram günü
i. +de 281a/24
i. +de (yevm-i ‘îd) 291a/12
- idbār:** (Ar. is.) 1-Talihin ters dönmesi, işlerin ters gitmesi. 2-Talihsizlik, bahtsızlık, kadersizlik. 3-Düşkünlük.
i. 273b/8
i. +ı 274a/16
- iddi‘ā:** (Ar. is.) 1-Bir fikri ısrarla savunma. 2-Haklı haksız bir hükümde veya fikirde ayak direme. 3-İnat, ısrar.
i. + (baḥṣ-i iddi‘ā eyle) 288a/20
- idḥāl:** (Ar. is.) 1-Dahil etme, içine alma, sokma. 2-Dış ülkeden mal getirme, yabancı ülke eşyası getirme, ithal.
i. +ine 271a/15
- idin-:** (Tür. fi.) 1. Kendini bir şeye sahip kılmak, kendine sağlamak, iktisap etmek. 2. Almak, sahiplenmek.
i. -diler 299b/8
i. -di (murād idin-) 267b/22
i. -üpdür (taṣdîr idin-) 290a/12
- ifāde:** (Ar. is.) 1-Anlatma, anlatım, anlatış. 2-Deyiş, söyleyiş, söyleyiş tarzı. 3-Sorgu sırasında verilen bilgi.
i. 297b/3
i. +it- 286a/23
- ifāka:** (Ar. is.) 1-İyileşme, hastalıktan kalkma, hastanın iyi olması. 2-Sarhoşluk veya baygınlıktan kurtulma, ayılma.
i. 286a/24
- ifākat:** (Ar. is.) bkz: ifāka
i. +bul- 295a/24
- iffet-penāh:** (Ar. Far bir. sıf.) Temizliğin, namusun sığındığı yer.
i. +-ı sūtret 283b/20
- ifrāt:** (Ar. is.) Aşırı gitme, pek ileri varma, haddi, sınırı, ölçüyü aşma, aşırılık.
i. +it- 298a/24
- ifrāz:** (Ar. is.) 1-Verme. 2-Fırsat verme.
i. + (sāḥa-i vesī‘ayı ifrāz it-) 269b/11
i. +it- 269b/15
i. +olın- 273a/16

- ifşa:** (Ar. is.) Fâş etme, duyurma, gizli birşeyi yayma, ortaya dökme, açığa vurma.
i. +it- 295b/2
- ifâr:** (Ar. is.) 1-Oruçlu olanın oruç açması. 2-Orucun sona erdiği zaman.
i. 304a/2
i. +a 298b/13
- iftihâr:** (Ar. is.) Övünme, kendi yaptığı işlerden övgüyle söz etme, koltuk kabartma.
i. +it- 287b/12
- iğmâz:** (Ar. is.) Göz yumma, görmezlikten gelme, görmezden gelme.
i. +it- 302b/20
- iğtinâm:** (Ar. is.) 1-Yağma ve talan etme, yağmalama. 2-Yağma, talan. 3-Ganimet alma.
i. 265a/20
- iğzâb:** (Ar. is.) Gazaba getirme, hiddetlendirme, kızdırma, öfkelenendirme.
i. 296a/9
- ihânet:** (Ar. is.) 1-Haksızlık etme. 2-Kötülük etme. 3-Hıyanet, arkadan vurma.
i. + (hâvf-ı ihânet) 300b/11
- iğhâta:** (Ar. is.) 1-Bir şeyin etrafını çevirme, sarma, kuşatma. 2-Kuşatılma, sarılma.
i. +it- 266a/20
- iğbâr:** (Ar. is.) 1-Haber verme, bildirme, anlatma, duyurma. 2-Ele vermek, yakalatmak, suç üstü yaptırmak maksadıyla gizlice bildirme.
i. +i 271a/19
- ihdâ:** (Ar. i. hidayet'den.) 1-Doğru yola götürme, iman ve İslâmiyet yolunu gösterme, hidayete erişirme. 2- (hediyye'den): Hediye etme, hediye verme.
i. +eyle- 293b/7
i. +it- 297b/25
- iğfâ:** (Ar. is.) Saklama, gizleme.
i. 277a/10
- ihmâl:** (Ar. is.) 1-Ehemiyyet vermeme, mühimsememe, önemsememe, gereken ilgi ve önemi gerektiği şekilde göstermeme. 2-Verilen vazifeyi takip etmeme, düzenli ve zamanında yapmama. 3-Boşlama.
i. 265a/24
i. +i 271a/11
- iğrâc:** (Ar. is.) 1-Dışarı çıkarma, atma. 2-Üretme, bir şey veya yerden çıkararak elde etme, maden vb. kazarak çıkarma. 3-Dışarıya satma, fazla malı dış ülkelere gönderme.
i. 273b/23
i. +buyur- 292a/8
i. +itdür- 296b/4
i. +it- 270a/25, 273a/5, 277b/11, 289b/21, 290a/2
- iğrâk:** (Ar. is.) 1-Ateşe atma. 2-Yakma, ateşe verme. 3-Yandıрма. 4-Yangın.
i. +in 292a/19
- iğşâ:** (Ar. is.) Sayma, sayılma.
i. +ya 276b/18
- iğsân:** (Ar. is.) 1-İyilik etme, güzel davranma, bağışlama, ikram etme, lütuf, bağış, yardım. 2-Verilen, bağışlanan şey.
i. + (amân iğsân it-) 270b/16
i. +ları 293b/4
i. +olın- 271b/14

- iḥsās:** (Ar. is.) 1-Hissettirme, sezdirme, üstü kapalı olarak dile getirme, açıktan söylememe, duyurulma. 2-Beş duyu hassasıyla hissetme, duyma, duyum. 3-His yoluyla anlama.
i. +it- 275b/15, 300b/24
- iḥtibār:** (Ar. is.) 1-Yoklama, deneme, bir kimseyi deneme. 2-Bir kimseyi anlamak için sınama.
i. +olın- 269a/12
- iḥtilāf:** (Ar. is.) 1-Anlaşmazlık, uyuşmazlık, bir konuda farklı görüş ve düşünüş, fikir ayrılığı. 2-Ayrılık, aykırılık.
i. 274b/2
- iḥtilāl:** (Ar. is.) 1-Bozulma, bozukluk, karışıklık, keşmekeş, intizamsızlık. 2-Fesat, fitne. 3-İsyan, ayaklanma, baş kaldırma. 4-Mevcut idareyi veya rejimi zor kullanarak değiştirmek.
i. + (vāqıfāt-ı iḥtilāl) 274a/18
i. +bul- 302b/22
i. +i 274b/2
- iḥtilāt:** (Ar. is.) 1-Karışma. 2-Karışık görüşme, ilişkide bulunma, beraber yaşama.
i. +-ı edānī 268b/23
- iḥtimām:** (Ar. is.) 1-Dikkatle, özenerek çalışma, özenle hareket etme, önemle inceleme. 2-Dikkat gösterme, özen gösterme, iyi bakma.
i. + (iḥdām u iḥtimām buyur-) 266a/8
i. +it- 270b/14, 275a/13
- iḥtirāz:** (Ar. is.) 1-Sakinme, çekinme, kaçınma. 2-Korkma.
i. +it- 277a/10
- iḥtisāb:** (Ar. is.) 1-Hesap sorma, hesaba çekme, sorgulama. 2-Mesuliyet, sorumluluk.
i. +ını (sevḳ-ı iḥtisāb) 299b/25
- iḥtişām:** (Ar. is.) 1-Debdebe, şanlı görünüş, büyük gösteriş. 2-Etrafındaki insan taraftarının çokluğu, bol olması, gürültülü gösteriş.
i. +ından (salṭanatü iḥtişām) 268b/15
- iḥtiyāc:** (Ar. is.) 1-Gereklilik, lüzumluluk hali, muhtaç oluş. 2-Zaruret, yokluk, yoksulluk.
i. 275b/14
i. +dan 273a/13
- iḥtiyār:** (Ar. is.) 1-Seçme, tercih, irade. 2-Kendi istek ve arzularına göre hareket etme, hür irade, serbestlik. 3-Yaşlanmış kimse, yaşlı.
i. 278b/13
i. +it- 272b/8, 298a/4, 299b/25, 300b/5
i. +um 289a/24
- iḥtizār:** (Ar. is.) Huzura çıkma, hâzır olma.
i. 298b/15
i. +a (ḥālet-i iḥtizār) 292a/25
- iḥvān:** (Ar. is.) 1-Kardeşler. 2-Sadık, samimî, candan dostlar, arkadaşlar.
i. +um 287b/2
- iḥyā:** (Ar. is.) 1-Canlandırma, diriltme, hayat verme, yeniden hayata döndürme. 2-Yeniden kuvvetlendirme, kuvvet ve tazelik verme.
i. +buyur- 304a/1
- iḥzār:** (Ar. is.) 1-Hazır etme, hazırlama. 2-Huzura getirme.
i. 298b/8

- i. +a 288b/2
i. +ına 289a/16
i. +itdür- 302a/2
- îkād:** (Ar. is.) Ateş yakma, tutuşturma, yakma, yakılma.
i. +-ı sirāc it- 298a/17
- îkāmet:** (Ar. is.) 1-Oturma, bir yerde kalma. 2-Müezzinin kamet getirmesi.
i. + (cihet-i îkāmet-i nāmūs-ı salṭanat) 265b/17
- îkbāl:** (Ar. is.) 1-Bir şeye yönelme, teveccüh etme, birine doğru dönme. 2-Baht, talih düzgünlüğü, talih açıklığı, yüksek bir mevkiye erişme. 3-İşlerin yolunda gitmesi, halin iyi olması.
i. 265b/24
i. + (ḥürşid-i îkbāl) 272a/3
i. +e (şubḥ-ı îkbāl) 274a/16
i. +ine (ḥürşid-i îkbāl) 276b/11
i. +-i nās 284b/4
- îkdām:** (Ar. is.) 1-İlerleme, ilerlemeye çalışma. 2-Sürekli çalışma, devamlı gösterilen çaba, gayret ve sabır.
i. + (‘azîmet ü îkdām) 270a/7
i. +ın 266b/15
i. +it- 266b/3, 288a/14, 288a/2, 302a/1
i. +u ihtimām buyur- 266a/8
i. +-ı gūşîş 275b/20
- iki:** (Ar. is.) Birden sonra gelen sayının adı.
i. 267a/16, 267a/3, 267b/6, 268b/10, 268b/2, 268b/20, 269b/19, 269b/22, 270a/25, 270a/5, 273a/2, 277a/12, 277b/9, 278a/14, 280a/14, 280a/6, 280b/15, 280b/4, 280b/6, 281a/3, 282a/10, 282a/11, 282a/4, 282a/7, 282b/1, 282b/2, 282b/2, 282b/3, 284b/10, 284b/9, 288b/11, 289a/20, 290b/15, 290b/5, 294a/18, 294a/19, 294a/7, 294b/9, 297b/9, 298a/24, 298b/12, 299a/11, 299a/9, 299b/9, 303a/2, 303b/19, 304b/3
i. +si 275b/25, 288a/19, 288a/4, 289a/7, 290a/7, 292b/25
i. +sin 296a/4
i. +sine 289a/18
i. +sini 271a/9
i. +siniñ 285b/2
- ikinci:** (Ar. is.) 1. İki sayısının sıra sıfatı.
2. Sırada önem bakımından birinciden sonra gelen
i. 267b/20, 294a/19, 298b/24
i. +de 294a/19
- ikrām:** (Ar. is.) 1-Ağırlama, saygı gösterme, hürmet etme. 2-İltifat için bir şeyler verme. 3-İyi bir armağan verme, bir şey sunma, bağış, ihsan.
i. 282a/20, 300b/11
i. +ü i‘zāz it- 268b/13
i. +-ile (i‘zāzu ikrām-ile) 271b/12
- ikrār:** (Ar. is.) 1-Saklamayıp açıktan söyleme. İnancını, fikrini açığa vurma. 2-Dil ile söyleme, bildirme. 3-Tasdik ve kabul etme, doğrulama.
i. +itdir- 285b/24
- iktidār:** (Ar. is.) 1-Güç yetme, yapabilme, bir işi gerçekleştirmek için gereken kuvvet. 2-Bir toplulukta veya kuruluşta idareyi elde bulundurma. 3-Hükümet idaresini elde bulundurma.
i. + (tār-ı iktidār) 275a/25
i. +a (ḳabzā-i iktidār) 302a/19
i. +da 268b/17
i. +dan (ümerā-i şāhib-i iktidār) 268a/25
i. +ı 272b/7, 292b/7
i. +ımız 273a/18

- iktifā:** (Ar. is.) 1-Fazla istemeyiş, kanaat. 2-Yeterli bulma, kâfi görme, var olanla yetinme.
i. +eyle- 287b/24
i. +it- 273b/13, 286a/3
- iktisāb:** (Ar. is.) Kazanma, edinme.
i. + (rif'at-i iktisāb-i 'izzet-intisāb) 283b/4
- iḳtiżā:** (Ar. is.) 1-Lâzım gelme, gerekme, ihtiyaç hissedilme. 2-İhtiyaç, gereklilik. 3-İşe yarama, gerekli olma. 4-Muhtaç olma, ihtiyaç hissetme.
i. +eyle- 288a/18
i. +it- 284b/14, 291b/18, 304a/7
i. +sıyla 287b/10, 299b/8
i. +-i rüzgārān 277b/13
- il:** (Tür. is.) 1. Ülkenin vali yönetimindeki bölümü, vilayet
i. +de 280a/10
i. +i 274b/18
- ilā:** (Ar. ed.) Son, nihâyet, dek, değin, . . . ye, . . . ye kadar.
i. 303b/6
i. + (enāra'llāhü burhānehü ilā yevmi'l-mizān) 277a/24
- 'ilāc:** (Ar. is.) 1-Hastalığı tedavide kullanılan madde. 2-Derde devâ olan şey.
i. 277a/11, 296b/6, 301a/15
i. +dan (ḳabūl-i 'ilāc) 301a/11
i. +ı 301b/23
i. +it- 301b/21, 302a/3
i. +olın- 300a/4
- İlāhî:** (Ar. ünl.) 1. Ey Allah'ım 2. (Ar. sıf.) Allah'a mensup.
i. + (irşād-ı İlāhî) 302b/23
i. +den (cenāb-ı İlāhî) 295b/2
- İlāhiyye:** (Ar. is.) 1. Allah'a aitlik. 2. Allah'la ilgili, Allah'a dair olan.
i. + (şiyānet-i İlāhiyye) 266a/22
- i'lām:** (Ar. is.) Bildirme, bildirilme, anlatma, haberdar etme.
i. +dan 277a/21
i. +ın 267b/1
- ilçi:** (Tür. is.) 1. Bir devleti başka bir devlet katında temsil eden kimse, sefir, elçi. 2. Bir uzlaşma sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse.
i. 273b/11, 273b/17
- ile:** (Tür. e. ve bağ.) Kelime sonuna gelerek birliktelik, işteşlik, araç, sebep ya da durum anlatan cümleler yapmaya yarar.
i. 265a/11, 265a/12, 265a/14, 265a/14, 265a/20, 265a/21, 265a/24, 265a/5, 265a/7, 265b/10, 265b/10, 265b/2, 265b/20, 265b/24, 265b/6, 266a/15, 266a/16, 266a/2, 266a/6, 266a/9, 266b/21, 266b/25, 267a/15, 267a/25, 267a/4, 267a/8, 267a/8, 267a/9, 267b/1, 267b/10, 268a/16, 268a/18, 268a/6, 268b/1, 268b/13, 268b/13, 269a/11, 269a/13, 269b/20, 269b/25, 270a/1, 270a/5, 270b/11, 270b/12, 270b/13, 270b/15, 270b/16, 270b/2, 270b/23, 270b/25, 271a/20, 271a/5, 271a/8, 271b/17, 271b/19, 271b/23, 271b/24, 271b/4, 272a/10, 272a/12, 272a/14, 272a/14, 272a/19, 272a/20, 272a/23, 272a/25, 272a/5, 272b/13, 272b/14, 272b/19, 272b/2, 272b/20, 272b/21, 272b/7, 273a/23, 273a/4, 273a/6, 273b/1, 273b/11, 273b/17, 273b/25, 273b/7, 274a/22, 274a/4, 274a/9, 274b/5, 274b/6, 275a/2, 275a/25, 275a/6, 275a/7, 275b/1, 275b/10, 275b/14, 275b/4, 275b/5, 275b/9, 276a/13, 276a/24, 276a/25, 276b/14, 276b/17, 276b/19, 276b/20, 277a/10, 277a/12, 277a/25, 277a/5, 277b/2, 277b/4, 278a/24, 278b/14, 278b/17, 278b/20, 278b/21,

- 278b/22, 278b/24, 278b/25,
279a/1, 279a/2, 279a/20,
279a/22, 279a/25, 279a/3,
279a/6, 279b/1, 279b/17, 279b/2,
279b/20, 279b/3, 280a/10,
280a/11, 280a/3, 281a/10,
281a/10, 281a/11, 281a/18,
281a/20, 281a/3, 281a/8, 281a/9,
281b/1, 281b/16, 281b/22,
282a/14, 282a/15, 282a/16,
282a/4, 282a/7, 284a/1, 284a/22,
284a/25, 284b/18, 285a/17,
285a/19, 285a/24, 285b/1,
285b/25, 286a/10, 286a/11,
286a/13, 286a/17, 286a/22,
286a/5, 286b/9, 287a/11,
287a/14, 287a/22, 287a/24,
287b/11, 287b/12, 287b/12,
287b/14, 287b/17, 287b/25,
287b/4, 287b/7, 288a/1, 288a/11,
288a/12, 288a/19, 288a/20,
288a/20, 288a/24, 288a/6,
288a/7, 288b/5, 288b/8, 289a/21,
290a/13, 290a/19, 290a/25,
290a/9, 290b/1, 290b/11,
290b/16, 290b/8, 291a/12,
291a/13, 291a/14, 291b/1,
291b/13, 291b/4, 292a/10,
292b/10, 292b/20, 292b/6,
292b/9, 293a/10, 293b/12,
293b/24, 294a/1, 294a/13,
294a/15, 294a/18, 294a/24,
294a/3, 294a/7, 294b/14,
295a/11, 295a/13, 295a/18,
295a/25, 295a/4, 295b/12,
295b/16, 296a/25, 296b/14,
296b/8, 297a/1, 297a/14,
297a/16, 297a/19, 297a/20,
297a/22, 297b/2, 297b/20,
297b/6, 298a/11, 298a/4, 298a/8,
298b/12, 298b/13, 298b/18,
299a/10, 299a/22, 299b/12,
299b/13, 299b/21, 299b/22,
299b/24, 299b/4, 300a/13,
300a/14, 300a/16, 300a/3,
300a/6, 300b/11, 300b/24,
300b/7, 301a/15, 301a/18,
301a/25, 301a/3, 302a/16,
302a/18, 302a/19, 302a/25,
302b/1, 302b/2, 303a/10,
- 303a/11, 303a/14, 303b/1,
304a/15, 304b/2, 304b/3
- ‘ilel: (Ar. is.) 1. İletler, hastalıklar,
sakatlıklar. 2. Sebepler.
i. +-i ḥādīṣ 276b/2
- ile’l-an: (Ar. zf.) şimdiye kadar, bu âna
kadar, bu ana gelinceye dek.
i. 269a/23
- ilerü: (Tür. is.) İleri.
i. 266b/3, 291a/19
i. +ye 266a/13, 266b/11
- ilet-: (Tür. fi.) Götürmek, ulaştırmak.
i. -diler 274a/9
i. -mişlerdi 302a/9
i. -üp (iledüp) 272b/22
- ilgar: (Tür. is.) 1. Düşman topraklarına
ansızın yapılan hücum, akın. 2.
Çok çabuk, hızlı
i. +eyle- 265b/13
- ilkā: (Ar. is.) 1-Bırakma, atma,
koyma. 2-Atma, terk. 3-İndirme.
i. +it- 303a/23
i. +sıyla 268b/4
- illā: (Ar. ed.) 1- İlle, mutlaka,
muhakkak, ne olursa olsun. 2-. . .
den başka, meğer. 3- Aksi halde,
aksi takdirde, yoksa. 4-Ancak,
yalnız.
i. 288b/21, 288b/5
- ‘ilm: (Ar. is.) 1-Bilme, biliş, bilgi; bir
şeyin doğrusunu bilme. 2-
Okuyarak öğrenilen bilgi.
i. 288b/23, 292a/12, 295a/16,
297b/18
i. + (aşl-ı ‘ilm) 288a/19
i. + (da‘vā-yı ‘ilm it-) 289a/22
i. + (şeref-i ‘ilm) 286a/16
i. + (taḥṣīl-i ‘ilm ü edeb it-)
286a/10
i. + (talebe-i ‘ilm) 276b/22

i. + (tekmil-i 'ilm it-) 284a/18
i. + (baḥṣ-i ilm) 291b/2
i. +ime 288b/13
i. +i ('ırz-ı 'ilm) 291a/17
i. +le (şeref-i 'ilm) 288a/24
i. +uñ (ehl-i 'ilm) 298b/10
i. +ü 'amel 294b/16
i. +-i 'Arabiyyet 294a/16
i. +-i hey'et 294a/4
i. +-i ḥisāb 293b/7
i. +-i kelām 289a/9
i. +-i uşul 284b/21

'ilmî: (Ar. sıf.) İlim ile ilgili, ilme dair.
Bilimsel.
i. 288a/17

'ilmiye: (Ar. is.) 1-İlim adamları sınıfı.
2-Fıkıh ve şariat işleriyle uğraşan
âlimler sınıfı ve bu âlimlerin
mesleği.
i. + (ğayret-i 'ilmiye) 284b/14
i. + (muşāḥabet-i 'ilmiye it-)
286b/5
i. +de (muşāḥabet-i 'ilmiye)
286b/6
i. +nüzden (muşāḥabet-i 'ilmiye)
288a/16
i. + (muşāḥabet-i 'ilmiye it)
290a/19
i. + (muşāḥabet-i 'ilmiye) 293b/9

iltibās: (Ar. is.) 1-Birbirine benzeyen
şeyleri şaşırıp karıştırma, birisini
öteki zannetme. 2-Yanlıklık,
karışıklık.
i. 296a/15

ilticā: (Ar. is.) 1-Sığınma, barınma. 2-
Birinden himaye isteme, kaçıp
birine sığınma.
i. +eyle- 268a/13, 272a/2
i. +it- 268b/11, 273a/22, 273b/2
i. +-i Uğurlı 267b/13
i. +-i Zü'l-ḳadr Oğlu 273a/21

iltifāt: (Ar. is.) 1-Güzel sözler
söyleyerek birini samimi olarak

okşama. 2-Yüzünü çevirip bakma.
3-Güler yüzle muamele, nazik
davranma, gönlü hoş etme,
teveccüh etme, iyilik etme.
i. +a 291a/22
i. +it- 301b/5, 301b/7, 303a/14
i. +ları 304a/17
i. +şüretin göster- 271b/9
i. +-ı pādīşāhī 267a/8, 271b/3
i. +-ı Şāhī 273a/6

iltimās: (Ar. is.) 1-Tutma, kayırma,
arkalama. 2-Tutunma. 3-
Yapılmasını isteme, rica.
i. +it- 303a/6
i. +-ı şa'r it- 295a/6

ilzām: (Ar. is.) 1-Susturma, cevap
veremez hale getirme. 2-
Tartışmada kuvvetli deliller ve
belgeler öne sürerek karşındakini
cevap veremez hale getirme,
münazarada karşısındakini
susturma.
i. +eyle- 286b/7
i. +it- 285a/12
i. +-ı elzām-ı Ḥaḳḳ 296a/12

imām: (Ar. is.) 1-Önde ve ileride olan,
delil, rehber. 2-Namazda
kendisine uyulan, müslüman
cemaate namaz kıldıran kişi. 3-
Mezheple ilgili konularda
kendisine uyulan ve önder olan
kimse.
i. 265a/12, 292a/21
i. +a 292a/14, 292a/19
i. +dan 292a/19
i. +da (yemîn-i imām) 295a/20
i. +ı 304a/14
i. +uñ 295a/19
i. +-ı 'alī 301a/21
i. +ı 301b/3
i. +-ı a'zam 304b/4
i. +-ı Faḥr-i Rāzī 294a/13

imāmet: (Ar. is.) İmamlık, halifelik,
İslām devlet reisliği.
i. +it- 304a/21

- imʿān:** (Ar. is.) 1-İnanma, inanç, itikad, tasdik. 2-Hak dini kabul etme, İslâm dinini kabul etme, İslâm'ın gerekli olan esaslarına inanma, Allah'a inanma.
i. +la 297b/14
i. +-ı naẓar 288b/3
- ʿimāret:** (Ar. is.) 1-Umran, bayındırlık, mamurluk. 2-Yoksullara yemek dağıtılmak üzere kurulmuş olan aş evi. 3-Mimarî eserler. 4-Külliyeler.
i. + (kabi'l-i ʿimāret ü zirāʿat) 272b/20
i. +-i ʿāmire 276b/21
i. +-i Murādiyye 295b/17
- imdād:** (Ar. is.) 1-Yardım, yardıma yetişme, zor durumda kalana yapılan yardım. 2-Yardıma gönderilen kuvvet. 3- Yardım isteme, yardım için bağırma çığılığı.
i. 268a/4, 270b/12, 273b/20, 302a/10
i. +a gel- 273b/6
i. +buyur- 273b/12
i. +it- 268a/18, 274b/4
i. +olın- 273b/17
i. +-ı Sulṭān-ı Mıṣr 273a/25
- imeci:** (Ar. is.) 1. Birçok kimselerin toplanıp elbirliğiyle bir kişinin işini görmesi. 2. İmeceye katılan kimse
i. si 301b/4
- imtināʿ:** (Ar. is.) 1-Bir fiili yapmaktan kaçınma, yapmama, çekinme, geri durma, içtinap. 2- İmkânsızlık, olamayış.
i. 299a/18
i. +da (ḥayyiz-i imtināʿda-idi) 275a/22
i. +ını 290a/15
i. +it- 287a/20, 288a/9, 290a/14, 300b/20, 302b/25
- imtişāl:** (Ar. is.) 1-Bir örneğe uygun şekilde hareket etme, benzemeye çalışma, ayak uydurma. 2-Emre tamâmen uyma, gerekeni yapma, alınan emre boyun eğme.
i. + (ʿadem-i imtişāl) 287a/21
i. +it- 288a/3, 304a/25
i. +-i ulü'l-emr it- 284b/18
i. + emr it- 289b/22
- imzā:** (Ar. is.) 1-Bir şeyin altına ismini yazma. 2-Kişinin kendi adını ve soyadını, sadece kendine has olmak üzere, özel olarak yazma tarzı. 3-mec. Yazar, muharrir.
i. 289b/9
i. + (Ḥaḫḫ-ı imzā) 282a/22
i. +dan 282b/2
- in-:** (Ar. is.) 1. Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek. 2. Bir taşıt veya binek hayvanından yere basmak. 3. Alçalıp eski durumuna dönmek
i. -di 287a/25
i. -meyüp 300a/7
i. -üp 295b/12, 303a/16
- ʿinād:** (Ar. is.) Bir konuda, bir hususta ısrarlı olma, sözünde ayak direme, dikine gitme, vaz geçmeme.
i. +it- 270b/20
- inʿām:** (Ar. is.) Nimet verme, nimetlendirme, ihsan etme, iyilik yapma.
i. +-ı pâdişāhî 287a/13
- ʿinān:** (Ar. is.) 1-Dizgin. 2-İdare etmek, yürütmek, yönetmek.
i. + (ʿaṭf-i ʿinān buyurıl-) 267a/7
- inan-:** (Tür. fi.) 1. Bir şeyi doğru olarak benimsemek. 2. Birini doğru sözlü olarak bilmek, güvenmek. 3. Bir şeyin varlığını, doğruluğunu kabul etmek.

- i. -mayup 286b/17
- ‘ināyāt: (Ar. is.) Lütüflar, ihsanlar, iyilikler, yardımlar.
i. +-ı şehin-şāhī 267a/9
- ‘ināye: (Ar. is.) bkz: ‘ināyet
i. + (maḥż-ı ‘ināye-i pādişāhī) 283b/6
- ‘ināyet: (Ar. is.) -Yardım, ihsan, lütuf. 2- Gayret, dikkat, çalışma, özenme.
i. +buyurıl- 265a/16
i. +buyurul- 295b/22
i. +buyur- 298a/22
i. +e 299a/3
i. +ine 275b/17
- incīr: (Ar. is.) 1. Dutgillerden, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan, yaprakları geniş dilimli bir ağaç. 2. Bu ağacın yaş veya kuru olarak yenilen etli, tatlı yemişi, ballıdır.
i. 272b/21
- İnebahtı: (Ar. is.) İnebahtı Deniz Muharebesi. 7 Ekim 1571 tarihinde Osmanlı Devleti ile Haçlı donanmaları arasında, Korint Körfezi'nde, İnebahtı yakınlarında yapılan deniz muharebesidir. Osmanlı kaynakları, bu muhaberenin adını "Sıngın" olarak yazar.
i. 300b/14
- İnegöl: (is.) Bursa iline bağlı ilçelerden biri.
i. 297a/25
- infi‘āl: (Ar. is.) -Gücenme, darılma, müteesir olma, bir davranış veya söze kırılma. 2-Can sıkılma, teessür, reaksiyon.
i. +den 288a/13
- inhimāk: (Ar. is.) 1-Bir şeye fazla düşkün olma, fazlasıyla düşkünlük. 2-Kapılma.
- i. +it- 302b/19
- inḥirāf: (Ar. is.) 1-Doğru yoldan sapma, dönme, doğru yoldan çıkma. 2-Değişme, bozulma. 3-Kırıklık.
i. +-ı ḥātır 298a/1
- inhizām: (Ar. is.) 1-Bozulma. 2-Hezimete uğrama, yenilme.
i. +la 273b/10
- iniş: (Ar. is.) Yukarıdan aşağıya gittikçe alçalan eğimli yer
i. +de 271a/25
- inkār: (Ar. is.) 1-Reddetme, tanımama, kabul ve tasdik etmeme, inanmama. 2-Allah'ın varlığının gerekliliğini reddetme. 3-Yaptığını saklama, gizleme, yapmadım deme.
i. 285b/6, 289a/8, 300b/24, 301a/24
i. +dan 285b/6
i. +it- 285a/16, 285b/24, 289a/15, 295a/10, 299b/14, 301b/23
- inḳitā‘: (Ar. is.) 1-Kesilme, arkası gelmeme, devam etmeme, devamlı olmama. 2-Sona erme, bitme.
i. +ları 304a/18
- inkisār: (Ar. is.) 1. Kırılma. Gücenme. 2. Beddua ve lânet okuma
i. 275b/5
i. + (iẓhār-ı inkisār it-) 302b/18
i. +ı 286b/10
i. +ın 301b/9
- ‘inne: (Ar. is.) Cinsel iktidarsızlık
i. 299b/16
- inşā‘: (Ar. is.) 1-Yapma, bina etme, kurma. 2-Vücuda getirme, yaratma. 3-ed. Kaleme alma, yazma. 4-Düz yazı, nesir.
i. +eyle- 289b/9
i. +it- 296b/17, 304b/17

- i. +ma 289b/12
i. +olın- 269a/10
i. +-i ‘Arabî 301a/3
- inşâ’allahü te‘âlâ:** (Ar. cüm.) Alla’ın izniyle. Allah yükseltsin.
i. 277a/18, 284a/9, 300b/15
- inşâ’e’r-Raḥmân:** (Ar. cüm.) Rahmeti bol olan Allah isterse.
i. 302a/23
- inşâ’allâh:** (Ar. cüm.) Allah isterse, Allah dilerse, Allah’ın emri olursa, Allah izin verirse mânalarında kullanılan bir duâ.
i. 284a/3, 300a/12, 300b/6
- inṭifâ:** (Ar. is.) Sönme.
i. +ya 276b/9
- intiḳâl:** (Ar. is.) 1-Bir yerden başka bir yere geçme, yer değiştirme, göçme. 2-Miras olarak kalma, babadan kalma. 3-Anlama kavrama. 4-Geçme, bulaşma, sirâyet etme. 5-Ölme, âhirete göçme.
i. 269a/9
i. +eyle- 296a/6
i. +ini (ḥüsn-i intiḳâl) 299a/4
i. +it- 273b/9, 288b/7, 290a/19, 290b/8, 294b/20, 296b/14
- intiḳâm:** (Ar. is.) Öç alma, kendisine, bulunduğu topluluğa veya benimsediği bir şeye karşı yapılan tecavüze, kötülüğe karşılık verme, misillemede bulunma.
i. +-ı şikest-i İslâmî 265b/18
- intisâb:** (Ar. is.) 1-Mensup olma, bağlanma, bir kimseye mensupluk. 2-Birinin adamı olma. 3-Girme.
i. 288a/1
i. +ı 269b/2
- intişâr:** (Ar. is.) 1-Yayıлма, dağıлма, neşrolunma. 3-Üreme. 3-Gizli bir şeyin açığa çıkması, ağızlara düşmesi. 4-Umûmileşme, genelleşme.
i. +undan 277a/10
- intizâf:** (Ar. is.) Koparıp alma, çekip koparma.
i. +olın- 270b/11
- intizâm:** (Ar. is.) Düzgün olma, düzgün dizilme, düzgünlük, tertipli olma.
i. + (taḥşîl-i intizâm-ı ḥâl it-) 277a/5
i. +-ı mesâkin 268b/19
- intizâr:** (Ar. is.) Beklemek, gözlemek.
i. +it- 304a/20
i. +la 273b/11
- ir-:** (Tür fi.) 1. Erişmek. 2. Kavuşmak. 3. Yetişip dokunmak 6. Kendini Tanrı yoluna vermiş kimse insanüstü kutsal bir aşamaya erişmek.
i. -meye 302a/17
i. -miş 287a/11
- îrâd:** (Ar. is.) 1-Getirme. 2-Söyleme 3-Mülkün getirdiği gelir, kâr, kazanç, akar.
i. 280b/8
i. +eyle- 268b/20
i. +ını 284a/22
i. +it- 288b/15, 297b/11
i. +-ı şükük 296a/13
- îrâdât:** (Ar. is.) İstemeler, buyruklar, emirler, fermanlar.
i. 284a/21
- îrâde:** (Ar. is.) 1-Dileme, isteme, bir şeyi yapma veya yapmama konusunda karar verebilme ve bu kararı yerine getirme gücü. 2-Bir şeyin yapılmasına da, yapılmamasına da gücü yeten canlının, bunlardan

- birini ayırıp seçmesi ve olması veya olmamasına belli bir zaman içinde kendi isteğiyle hükmetmesi.
i. +buyur- 267a/20, 302b/17
- irādet:** (Ar. is.) 1-İrade, istek, dileme. 2-Gönül isteği.
i. +getür- 297b/5
i. +göster- 302b/16
- irāqa:** (Ar. is.) Dökme, akıtma.
i. +-i dimāğ 273b/22
- Īrān:** (Ar. is.)
i. + (pādişāhān-ı Īrān) 268b/21
- Īrān-zemīn:** (Ar. is.) İran.
i. + (pādişāh-ı Īrān-zemīn) 267b/23
i. +den (sefer-i Īrān-zemīn) 265a/18
- irās:** (Ar. is.) 1-Yüz çevirme. 2-Başka tarafa dönme. 3-Çekinme, sakınma.
i. + (şekk-i irās eyle-) 296a/16
- i'rāz:** (Ar. is.)
i. +it- 287a/18, 302b/19
- İrci'ī:** (is.) "İrci'i ila Rabbiki", "Rabb'ine ulaş." demektir. Teslim ile gerçekleşen bir olgudur.
i. 276b/10
- İrfān:** (Ar. is.) 1-Bilme, biliş, anlayış, vukūf. 2-Hakikata vakıf olma, künhe varma, bir şeyin özüne inme, ilim ve zekâ ile meydana gelen olgunluk. 3-Kültür.
i. +a (erbāb-ı İrfān) 277a/20
- irgür-:** (Tür fi.) Ulaştırmak, eriştirmek.
i. -e 286a/16
- iriş-:** (Tür fi.) Erişmek, ulaşmak.
i. -di 268a/17, 287a/15, 292a/14
- i. -üp 271b/25
i. -ür (irişür idi) 267a/24
- irsāl:** (Ar. is.) 1-Gönderme, yollama. 2-Yollanan, gönderilen şey.
i. +buyur- 271b/11
i. +it- 270b/15, 285b/1
i. +iyle 273b/3
i. +olın- 271b/24
- irşād:** (Ar. is.) 1-Doğru yolu gösterme, doğru yola yöneltme, gafletten uyandırma, uyarma. 2-Mürşidin yada irfan sahibi birinin, bir kimseye tarikatı ve Allah yolunu göstermesi.
i. +a 292a/7, 294a/17, 294b/16, 295a/16
i. +ına 301b/11, 302b/19
i. +ına (dāmen-i irşād) 296b/18, 300a/3
i. +it- 299b/3
i. +-ı İlāhī 302b/23
- irte:** (Tür is.) Ertesi, gelecek; herhangi bir zamanın ardından gelen zaman
i. 290b/12, 295a/24, 295b/14, 300a/18, 300a/19
i. +si 285b/10, 295b/14, 300b/4, 304a/4
- irtiḥāl:** (Ar. is.) 1-Bir yerden başka bir yere gitme, göç etme. 2-Ölme.
i. +it- 276a/18
- irtikā:** (Ar. is.) 1-Yükselme, yukarı çıkma, daha yükseklerle erişme. 2-Yüksek dereceye ulaşma.
i. +it- 304b/12
- irtiyab:** (Ar. is.) Duraklama, şüphelenme, tereddüt etme.
i. 289b/14
- irzā:** (Ar. is.) Bir kimseyi râzı etme, gönlünü yapma, gönlünü etme, hoşnut etme.
i. +eyle- 290b/7

- i. +olın- 269a/22
- işābet:** (Ar. is.) 1-Rast gelme, rastlama. 2-Uygunluk, yerine oturma, yerini bulma, tam zamanında ve yerinde olma. 3-Doğru ve yerinde bir fikir söyleme.
i. +eyle- 276b/11
- îşāl:** (Ar. is.) 1-Ulaştırma, vardırma, yetiştirme, eriştirme. 2-Ulaşılma, erişilme.
i. +eyle- 288a/23
i. +it 291b/5
i. +-i āzār it- 273b/12
- ise:** (Tür. zf.) Olunca, olursa, olsa da, -ince, -diği için, -diği vakit.
i. 278a/23, 278a/24, 279a/13, 279b/21, 281a/20, 282a/21, 282b/3, 282b/4, 283b/10, 283b/3, 295a/19, 295a/9, 296a/9, 302b/1
i. + (ahd itdūñ ise) 274a/7
i. + (muḳarrer ise) 273b/16
i. + (Rūmili askeri ise) 265b/13
- İşfahān:** (Far. is.) İran'ın üçüncü büyük şehridir. Bu şehir Safevi döneminde başkent idi, bu nedenle söz konusu şehirde çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır. İsfahan, İran'ın kavşak noktalarından biridir ve Dünya'nın en büyük şehirlerinden biriydi. Şehir, 1050 ile 1722 yılları arasında, özellikle de Safeviler altında 16. yüzyılda Pers İmparatorluğu'nun tarihte ikinci kez başkenti olduğu zaman çok gelişti. Bugün bile, geçmişteki o ihtişamını korumaktadır.
i. + (hākim-i İşfahān) 267b/21
i. +dan 268a/2
- İşfahānī:** (Far. sıf.) İsfahanlı.
i. +ye 296a/10
- İsfendiyār Oğlı İsmā'īl Beg:** (is.) Fatih Sultan Mehmet döneminde Sinop'ta hüküm süren bey.
i. +e 285a/3
- iskāṭ:** (Ar. is.) 1-Düşürme, düşürülme. 2-Yok etme, hükümsüz kılma, hükümsüz bırakma.
i. +it- 286a/14
- iskele:** (İt. is.) 1. Deniz taşıtlarının yanaştığı, çoğu tahta ve betondan yapılmış, denize doğru uzanan yer 2. Kıyıya yanaşan deniz aracına doğru uzatılan eğreti küçük köprü veya gemiye çıkmayı sağlayan merdiven
i. 267a/17
i. +lerde 275a/4
- İskender:** (Ar. is.) Makedonya kralıdır. İsmi Aleksandros'tur. Büyük İskender ünvanıyla meşhur olmuştur. Milattan önce 356-323 yılları arasında yaşadı. Aristo'dan ders almış ve keskin zekası, bitmek bilmeyen azmiyle tanınmıştır. Babası Filip'in yerine tahta geçerek Yunanistan'da hakimiyetini kurduktan sonra 37 bin kişilik ordusuyla Asya seferine çıkarak İran ordusunu yenerek Anadolu'ya hakim oldu. Daha sonra Akdeniz'e yönelerek İran hükümdarı III. Dara'yı yenilgiye uğrattı. 332'de uzun süren kuşatma sonunda Kudüs'ü aldı ve Mısır seferine başladı. Mısır'da din adamlarına ve tapınaklara saygılı davranması halkın sevgisini kazanmasını sağladı. Mısır'da Helenistik Çağın ünlü şehri İskenderiye'yi kurdu. Tekrar İran üzerine giderek hakimiyetini sağlamlaştırdı ve İndus Vadisine girdi. Hind Okyanusuna ulaşarak buralarda liman ve tersaneler kurdurdu. İskender, İran'a dönerek bundan sonra ırkları kaynaştırma

siyasetine hız verdi. Makedonları İranlı kadınlarla evlendirdi. İmparatorluğunu taşkilatlandırmaya ve belirli bir medeniyete ulaştırmaya çalıştı. Arabistan'ı alma düşüncesi içinde iken 33 yaşında büyük bir cihan imparatoru olarak öldü.
i. +-i Zü'l-ğarneyn 270a/17

İskenderî: (Yun. Ar. sıf.) İskender'e ait olan, İskender'e dair.
i. +ye ('azîmet-i iskenderi) 270a/5

İskenderiye: (Yun. is.) 1. M. Ö. 332 yılında Büyük İskender tarafından kurulmuş ve adını kurucusundan almış bir Akdeniz kıyı şehridir. Eski çağlarda dünyanın yedi harikasından biri olan feneri ve zamanının en büyüğü kütüphanesiyle tanınan İskenderiye, bugün Mısır'ın turizm açısından önemli şehirlerden biri durumundadır. 2. Metinde adı geçen İskenderiye, eski adı İşkodra olan, Arnavutluk İskenderiye'sidir.
i. 265a/20, 270a/7265b/2, 270a/16, 270b/11, 270b/3, 270b/4, 271a/13, 271a/18, 271a/24, 271b/14, 272a/16
i. + (269b/17
i. + (fetğ-i iskenderiyye) 270a/21
i. +de 265a/23
i. +sinüñ 269b/24
i. +ye (fetğ-i iskenderiyye) 271a/9
i. +yi 270a/16

İslâm: (Ar. is.) 1-İslâm dini, peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed'in kendisine gelen vahiy ile tebliğ buyurduğu din, müslümanlık. 2-Cenâb-ı Hakkın varlığına ve birliğine ve diğer iman esaslarına inanma, kabul etme, Allah'a teslim olma, Onun emirlerine uyup

yasaklarından kaçınma. 3-Müslüman.
i. 265a/6, 266a/23, 266b/18, 267b/1, 289b/10
i. + ('adâvet-i ehl-i İslâm) 273a/1
i. + (alem-i İslâm) 266a/18
i. + (ehl-i İslâm) 273b/22
i. + (ğayret-i İslâm) 266b/21
i. + (leşker-i İslâm) 265b/13
i. + (padişah-ı İslâm) 269b/18
i. + (sipâh-ı İslâm) 267a/25, 275a/16
i. +a 284a/13, 285a/12, 301a/8
i. +a ('asker-i İslâm) 266a/22
i. +dan (sağvet-i leşker-i İslâm) 272b/14
i. +dan (a'lâm-ı İslâm) 275b/11
i. +ı (sipâh-ı İslâm) 276a/5
i. +larını 285a/13
i. +uñ (ehl-i İslâm) 275b/21

İslâmî: (Ar. sıf.) 1-İslâm dinine mensub, İslâm ile alâkalı, İslâm'a ait. 2-İslâm'a uygun.
i. + (intiğâm-ı şikest-i İslâmî) 265b/18

İslâmiyye: (Ar. sıf.) Müslüman. İslâm dinine mensub, İslâm ile alâkalı, İslâm'a ait.
i. + (memâlik. -i İslâmiyye) 272b/9
i. +ye (memâlik-i İslâmiyye) 265a/7

İsm: (Ar. is.) 1-İsim, ad; bir varlığı, eşyayı ifade eden tanıtan kelime. 2-Şahıs, kişi.
i. 280a/4
i. +ine 297b/25
i. +üñle 290a/12
i. +-i kimyâ 273a/2
i. +-i sâmi 276b/17, 291b/4
i. +-i şerîf 284a/12

İsneyn: (Ar. sıf.) 1-İki. 2-Pazartesi günü.
i. 292b/8

İspanya: (is.) Bir Akdeniz ülkesi.
i. 272a/10, 272a/2, 272a/9

İstanbul: (is.) 1-Türkiye'nin en büyük şehri. 2-Osmanlı devletinin baş şehri, darsaâdet, dârü'l-hilâfe.
i. 271b/11, 275a/5, 284a/25, 285a/11, 287b/15, 287b/19, 293b/22, 296a/5, 298b/4, 300b/18, 302a/7, 303a/12
i. + (şehir-i istanbul) 269a/14
i. +a 271a/17, 275a/13, 276a/11, 277a/12, 293a/13, 293a/9, 294b/5, 295b/11, 300a/12, 300a/13, 300b/22, 303b/15
i. +da 284b/19, 287b/13, 291a/2, 294a/10, 295b/8, 300b/10, 300b/17, 300b/19, 304b/10
i. +dan 276a/25
i. +ı 268b/7, 284a/24

istâr: (Ar. is.) Yazı yazma.
i. +ına 277a/10

iste-: (Tür. fi.) Dilemek. İstek duymak.
i. -di 291b/8, 300a/24
i. -diler (amân iste-) 271a/18
i. -dügin 300a/22
i. -dükde 268a/2, 287a/6
i. -düklerinde 292a/9
i. -megin (istemegin) 271b/21
i. -r 287a/4
i. -rseñ 293b/24
i. -se 280b/2, 282a/13, 300b/1
i. -yenleri 267b/3
i. -yor (istiyor) 286b/18
i. -yüp 271b/18

istikrâz: (Ar. is.) 1-Borçlanma, ödünç alma, borç alma. 2-Faizle para alma.
i. +it- 286b/1

isti'âb: (Ar. is.)
i. +it- 284b/8

isti'ânet: (Ar. is.) Yardım isteme, yardım dileme.
i. +it- 289b/24

isticâbet: (Ar. is.) Duânın Allah tarafından kabul olunması, duaya cevap verilmesi.
i. +-i du'â 295a/4

isti'câl: (Ar. is.) 1-Bir işin çabuk yapılmasını isteme, acele etme, çabuklandırma. 2-Sabırsızlanma.
i. 291a/25

isticâze: (Ar. is.) 1-İzin isteme, cevâz isteme. 2-Sunulan bir manzumeye karşılık para isteme, caize isteme.
i. +it- 303a/11

istid'â: (Ar. is.) 1-Medet isteme, yardım dileme, isteme, dileme, yalvarma, rica ile talep etme. 2-Resmi makamlara bir işin yapılmasını, yerine getirilmesini istemek maksadıyla yazılan yazı, dilekçe, arzuhal.
i. +it- 273b/3, 295a/18, 295b/2
i. +sı 288a/17

istid'dâd: (Ar. is.) 1-Yaradılıştan olan ve zamanla geliştirilen kabiliyet, bir şeyin kabulüne ve kazanılmasına olan fitrî meyil. 2-Kabiliyet, yetenek. 3-Akıllılık, anlayışlılık.
i. +ı 302b/18

isti'fâ: (Ar. is.) 1-Seçme, ayıklama. 2-Affını isteme, bir işten affını dileme, azlini, bağışlanmasını istemek. 3-Bir işten isteğiyle çekilme.
i. +eyle- 287b/24
i. +it- 299a/21

istifsâr: (Ar. is.) İfade isteme, açıklama isteyerek sorma, sorup anlama.
i. +buyur- 298b/8
i. +eyle- 299b/13
i. +it- 303b/17

istiğrâb: (Ar. is.) 1-şaşıрма, hayret etme. 2-Garip karşılama, garip bulma, umulmadık bulma.

i. +it- 303b/18

istiḥbār: (Ar. is.) Haber sorma, haber alma, bilgi edinme, duyma.

i. 302a/12

i. +a 266a/17

i. +it- 284b/12

i. +-ı hāl 266a/13

istiḥdām: (Ar. is.) Bir hizmette kullanma, hizmete alma, hizmet ettirme, bir işte çalıştırma, çalıştırma.

i. +it- 301a/10

istiḥkāk: (Ar. is.) 1-Hak etme, hak kazanma, hakkı olma. 2-Hak kazanılan şey, hizmet karşılığı istenen şey, ücret, hak edilen para.

i. +ını (‘adem-i istiḥkāk) 299b/24

i. +ları 291a/22

istiḥkām: (Ar. is.) 1-Sağlamlık, tahkim edilmişlik. 2-Kuvvetli, dayanıklı olma. 3-Düşmanın hücumlarını durdurmak için yapılan siper, set, kale vb. askeri yapılar.

i. +ına (kemāl-i istiḥkām) 275a/19

istiḥlāf: (Ar. is.) Halef bırakma, birisini kendi yerine geçirme.

i. + (naḫd-i istiḥlāf it-) 300b/14

i. +eyle- 284b/9

istiḥmām: (Ar. is.) Bir kimsenin, bağlı olduğu cemâate ait işler için her türlü sıkıntıya düşmesi.

i. 292b/19

istiḥsān: (Ar. is.) 1-Güzel bulma, beğenme. 2-Daha kuvvetli delil karşısında zayıf olanı terk etme, kolaylık için güçlükten vazgeçme. 4-Üst merciden kolaylık isteme.

i. + (müceb-i istiḥsān ol-) 269a/7

i. +buyur- 303b/23

i. +it- 290a/20

istiḥzā: (Ar. is.) 1-Alaya alma, birisiyle eğlenme, inceden inceye dokundurarak alay etme. 2-Birisini gülünç duruma düşürme, maskara etme.

i. +ya 286b/25

istiḥbāl: (Ar. is.) 1-Gelecek, gelecek zaman, âti. 2-gr. Gelecek zamana işaret eden fiil, gelecek zaman kipi. 3-Karşılama, gelmekte olan bir kişiyi ikramla karşılama.

i. + (üslüb-ı istiḥbāl) 291a/25

i. +e 293b/9

i. +eyle- 295a/1

i. +it- 280b/25, 288a/7, 295a/22, 295b/25

istikbār: (Ar. is.) Büyükleme, kibirlenme; kibir, gurur, enaniyet.

i. 303a/14

istikṣāf: (Ar. is.) 1-Keşfetmeye çalışma, keşfetmeye gayret etme. 2-Ne olup bittiğini öğrenip anlamak için araştırma yapma. 3-Öğrenmeye çalışma, araştırma.

i. +it- 285b/23

istilā: (Ar. is.) Ele geçirme, yayılma.

i. +sından imiş 299b/16

i. +-yı tām it- 275a/12

isti‘lāc: (Ar. is.) İlaç isteme.

i. +it- 301a/10

isti‘lām: (Ar. is.) 1-Bilgi isteme. 2-Herhangi bir konuda bilgi edinmek için üst makamdan alt makama sorulma, yazı ile bilgi isteme.

i. +it- 300a/21

i. +ol- 303a/19

i. +-ı fetḥ 302a/21

istimā‘: (Ar. is.) 1-Dinleme, kulak verme, işitme. 2-Şahit dinleme.

- i. +ına 289b/3, 294b/14
i. +it- 268a/20, 288a/7, 288b/1, 292b/13, 303a/5
- isti‘māl:** (Ar. is.) Kullanma.
i. 273a/3
i. +it- 290b/14
- istīmān:** (Ar. is.) 1-Aman dileme, himaye isteme, birinin himayesine can güvenliğinin sağlanması ümidiyle sığınma isteği. 2-Teslim olma.
i. 270b/15
- istimdād:** (Ar. is.) 1-Medet dileme, imdat isteme, yardıma çağırma. 2-Aman dileme, merhamet ve yardımına sığınma.
i. +it- 272a/9, 273b/6
- istimhāl:** (Ar. is.) Zaman isteme, mühlet talep etme, süre isteme.
i. +it- 298b/6
- istimrār:** (Ar. is.) Sürme, sürüp gitme, uzayıp gitme.
i. +bul- 285b/9
- istinād:** (Ar. is.) 1-Dayanma. 2-Güvenme, itimat etme. 3-Delil, dayanak. 4-Delil diye bakılan bir şey üzerine fikrini, iddiasını kurma.
i. +it- 291a/11
- istirāhat:** (Ar. is.) Dinlenme, rahatlama.
i. 271a/25
i. + (celse-i istirāhat it-) 304a/25
i. +e 287a/7
i. +i (pister-i istirāhat) 274b/7
i. +le 290a/22
- ‘iṣyān:** (Ar. is.) 1-Başkaldırma, itaatsizlik, serkeşlik, emre karşı gelip ayaklanma. 2-Herhangi bir amaçla devlete ait kuvvetlere veya hükümete karşı gelme. 3-Allah'ın emirlerini yerine getirmeme ve yasaklarından kaçınmama, dinin emirlerine karşı gelme ve günah işleme.
i. +it- 267a/15
- ‘iṣ:** (Ar. is.) 1-Yaşayış, yaşama. 2-Ekmek, gıda. 3-Yaşama tarzı, zevk, safa.
i. 266b/9
i. + (sermāye-i ‘iṣ-i cāvidānī) 267a/3
i. +den 266b/13
i. +i 304a/6
i. +leri 272a/14
- iṣ‘ār:** (Ar. is.) 1-Yazı ile haber verme, yazı ile bildirme. 2-Anlatma, bildirme.
i. +-i ‘ār it- 273a/18
- iṣāret:** (Ar. is.) 1-Bir şeyi el, göz, kaş veya parmakla gösterme, bildirme. 2-Nişan, alâmet, iz.
i. + (emr ü iṣāret) 304a/24
i. +dür 299a/3, 299a/3
i. +e 304a/24
i. +i 304a/15
i. +-i nebeviyye 294a/18
i. +-i pür-beṣāret 302a/19
- iṣit:** (Tür fi.) 1. Kulakla algılamak, duymak. 2. Haber almak
i. -dükde 287a/23
i. -düklerinde 274b/8
i. -düm 296a/1
- iṣtibāh:** (Ar. is.) 1-şüphelenme, şüphe etme, kuşkulanma. 2-Fark edilmeyecek derecede benzeme.
i. + (mızanna-i iṣtibāh) 296a/15
- iṣtiğāl:** (Ar. is.) Bir iş işleme, bir işle uğraşmak, bir iş üzerinde çalışma, meşgul olma.
i. 291a/4
i. +dür (māni‘-i iṣtiğāl) 287b/24
i. +e 295b/18
i. +eyle- 270b/5
i. +it- 290a/18, 291a/23

iştihār: (Ar. is.) Meşhur olma, şöhret bulma, şöhret kazanma, tanınma, ün salma.

i. 299a/15

i. +bul- 284a/15, 286a/25, 294a/13

iştikāl: (Ar. is.) Şekil vermek, şekillendirmek.

i. +eyle- 286a/20

it-: (Tür. fi.) 1. Bir işi yapmak. 2. İşlem yapmak, muamele etmek. 3. Yardımcı fiil: yapmak, etmek, eylemek, kılmak

i. 273a/3, 292b/11, 297a/20, 301a/23, 301a/24, 301b/8

i. -di 287b/2, 287b/4

i. -diler 275b/6, 290b/9, 292b/10, 298b/12

i. -diler (‘arz it-) 300a/25

i. -diler (‘azl it-) 299b/9

i. -diler (el it-) 290b/19

i. -diler (firār it-) 271a/1

i. -diler (ḥalāş it-) 304b/10

i. -diler (ḥande it-) 290b/20

i. -diler (helāk it-) 275b/7, 302a/5

i. -diler (hem-rāh it-) 292a/9

i. -diler (iltimās it-) 303a/6

i. -diler (irsāl it-) 270b/15

i. -diler (irşād it-) 299b/3

i. -diler (irtihāl it-) 276a/18

i. -diler (istid‘ā it-) 273b/3

i. -diler (istimā‘ it-) 303a/5

i. -diler (‘itāb it-) 266b/10

i. -diler (ittifāḳ it-) 270b/20, 289a/7

i. -diler (ḳatlı it-) 267b/4

i. -diler (ḳıyām it-) 287b/8

i. -diler (maḥbūs it-) 296b/3

i. -diler (maḳşūr it-) 275a/10

i. -diler (muḥāşara it-) 270b/25

i. -diler (mütekā‘id it-) 298b/13

i. -diler (naḳlı it-) 285a/21

i. -diler (naşb it-) 287a/1

i. -diler (revāne it-) 275a/4

i. -diler (şarf-ı maḳdūr it-) 272a/13

i. -diler (seksen it-) 292b/9

i. -diler (ser-efrāz it-) 298b/5

i. -diler (şoḥbet-i nihānī it-) 303a/4

i. -diler (şehīd it-) 272a/12

i. -diler (şitāb it-) 275a/24

i. -diler (şurū‘ it-) 288a/13

i. -diler (ṭa‘n it-) 304b/1

i. -diler (ta‘yīn it-) 287a/4, 301b/22

i. -diler (te‘ānuḳ it-) 287b/1

i. -diler (tekrīr-i su‘āl it-) 300a/24

i. -diler (teslīm it-) 267b/3

i. -diler (tevzī‘ it-) 301b/6

i. -dirdi (midā itdir-) 275b/16

i. -di (‘arz it-) 287b/18

i. -di (berdār it-) 274a/10

i. -di (beyān it-) 300b/25

i. -di (bezl-i āvān it-) 295a/17

i. -di (binā it-) 293a/24

i. -di (cem‘ it-) 296b/21

i. -di (cereyān it-) 285b/9

i. -di (emr it-) 285b/10, 289a/17, 292a/19

i. -di (ferāyid-i fevā‘id-nişār it-) 290b/15

i. -di (hem-rāh it-) 301b/19

i. -di (iclās it-) 288a/8, 300a/9

i. -di (ihdā it-) 297b/25

i. -di (iḥtiyār it-) 299b/25

i. -di (iḳdām it-) 288a/2

i. -di (‘ilāc it-) 302a/3

i. -di (ilḳā it-) 303a/23

i. -di (imtinā‘ it-) 287a/20, 290a/14

i. -di (intikāl it-) 290a/19, 294b/20

i. -di (istiḥdām it-) 301a/10

i. -di (‘itāb-künān it-) 304a/6

i. -di (i‘tirāz it-) 294b/12

i. -di (keşf it-) 295a/23

i. -di (meyl it-) 303a/23

i. -di (mübālağa it-) 298b/2

i. -di (mükemmel it-) 301a/16

i. -di (müsāhele it-) 301a/11

i. -di (müşāreket it-) 301b/5

- i. -di (per-tab it-) 292a/23
i. -di (pîş-keş it-) 293a/1, 303a/17
i. -di (ricā it-) 288a/11
i. -di (suʿāl it-) 288a/15, 296b/22, 301b/22
i. -di (sūhte it-) 287a/9
i. -di (sünūh it-) 267b/6
i. -di (süvār it-) 303a/19
i. -di (şitāb it-) 276a/11, 292a/22
i. -di (şurūc it-) 284b/17, 287b/1
i. -di (şükrlər it-) 287b/10
i. -di (taḥlīl it-) 288b/21
i. -di (taḥşīl it-) 296a/21
i. -di (taḥsīn it-) 293a/24, 293b/19
i. -di (ṭaleb it-) 285b/13
i. -di (taʿlīk it-) 296a/24
i. -di (taşarruf it-) 297a/23
i. -di (taşdīk it-) 299b/16
i. -di (teḳāʿüd it-) 299a/10
i. -di (teklīf-i cülüs) 288a/9
i. -di (teklīf-i menāşīb-ı ʿāliye it-) 286a/5
i. -di (tekmīl it-) 293b/1
i. -di (teʿlīf it-) 294a/24
i. -di (terciḥ it-) 293b/15
i. -di (terk it-) 303b/25
i. -di (tesvīd it-) 293a/21
i. -di (teveccüh it-) 286b/1, 287a/24, 303a/7
i. -di (vefāt it-) 293a/6, 299a/13
i. -di (zuhūr it-) 273a/21, 292a/21
i. -dügi 274a/12, 286a/14
i. -dügimi (naḳl it-) 289a/14
i. -düginden (iḳdām it-) 302a/1
i. -dügine (cehr-i besmele it-) 296b/20
i. -dügine (it-) 301a/23
i. -dügini (nüḥās it-) 296a/15
i. -dügiñ 294b/8
i. -dügiñüz (iḥtiyār it-) 300b/6
i. -dügi-çün (ifşa it-) 295b/2
i. -dügi (āheng it-) 270b/14
i. -dügi (baʿs it-) 275a/14
i. -dügi (binā it-) 300b/19, 301a/1
i. -dügi (cemc it-) 266a/6
i. -dügi (cülüs it-) 288a/9
i. -dügi (daʿvāsın it-) 297a/19
i. -dügi (feth it-) 268b/7
i. -dügi (ihtimām it-) 270b/14
i. -dügi (iḳād-ı sirāc it-) 298a/18
i. -dügi (kadı it-) 284a/24
i. -dügi (ḳırāʿat it-) 296a/22
i. -dügi (müdāvemmet-i emrāz-ı bedeniyye it-) 301b/12
i. -dügi (taḳdīm it-) 291b/16
i. -dügi (taʿlīk it-) 288b/14
i. -dügi (tecāvüz it-) 265a/22
i. -dügi (vażc it-) 285a/10
i. -dügi (vefāt it-) 300b/14
i. -dügi (zıkr it-) 293b/18, 303a/8
i. -dügümde (rücūc it-) 297b/12
i. -dügümüz (tefaḥḥuş it-) 286b/18
i. -dügüm (ḥıfz it-) 287b/20
i. -dügüm (muşāḥabet it-) 290b/18
i. -dügüm (naḳl it-) 289a/14
i. -dügünden (iʿrāz it-) 287a/18
i. -dügün (bünyād-ı fesād it-) 267a/18
i. -dügün (iṣyān it-) 267a/15
i. -dükden (iḥrāc it-) 270b/1
i. -dükden (müʿālaʿa it-) 288b/4
i. -dükden (taʿlīk -ı ḥavāşī it-) 292b/21
i. -dükden (taḡaddī it-) 284b/2
i. -dükden (tekmīl-i ʿilm it-) 284a/18
i. -dükden (tekmīl-i ʿulüm it-) 293a/7
i. -dükden (teşhīr it-) 271b/17
i. -dükde (cülüs it-) 292a/14
i. -dükde (firār it-) 267b/16
i. -dükde (ḡāret it-) 294b/19
i. -dükde (ḥikāyet it-) 267b/12
i. -dükde (ḥulūl it-) 270a/11
i. -dükde (ḥuşūl it-) 270a/11
i. -dükde (ibrām it-) 290a/14
i. -dükde (intiḳāl it-) 273b/9
i. -dükde (iṣāl it-) 291b/5
i. -dükde (istiʿfā it-) 299a/21
i. -dükde (istiḥbār it-) 284b/12
i. -dükde (istiʿlāc it-) 301a/11
i. -dükde (istimdād it-) 273b/6

i. -dükde (i'tizār it-) 293a/22
 i. -dükde (müsābaḳat it) 275b/1
 i. -dükde (naẓar it-) 292a/18
 i. -dükde (su'āl it-) 298b/23, 300a/17
 i. -dükde (taşdīr it-) 291b/5
 i. -dükde (teklīf-i tevbe it-) 295a/11
 i. -dükde (terbiye it-) 286a/21, 298a/20
 i. -dükde (vefāt it-) 293a/15
 i. -dükleri 266b/13
 i. -düklerinde (celse-i keffeyniyye it-) 271b/1
 i. -düklerinde (kıyām it-) 286a/15
 i. -düklerinde (su'āl it-) 293b/20, 300a/22
 i. -düklerinde (teklīf it-) 292b/19
 i. -düklerine (celse-i istirāḫat it-) 304b/1
 i. -dükleri (ta'ayīn it-) 302b/3
 i. -dükleri ('ubūr it-) 267a/14
 i. -dükleri (vaḳf it-) 303b/3
 i. -dük (sa'y it-) 288a/24
 i. -dük (teşhīş it-) 301b/24
 i. -düm (def' it-) 304a/10
 i. -düm (ferāmūş it-) 287b/20
 i. -düm (ḫaṭā it-) 268a/24
 i. -düm (istid'ā it-) 295b/2
 i. -düm (kaşd-ı duḫūl it-) 302b/5
 i. -düm (müṭāla'a it-) 290b/25
 i. -düm (nigāh it-) 302b/11, 302b/7
 i. -düm (ta'dād it-) 291a/19
 i. -düm (taḫḫīḳ it-) 293b/16
 i. -dünüz (ḡalebe it-) 290a/20
 i. -dün (ahd it-) 274a/7
 i. -dün (ḫaṭā it-) 289a/20
 i. -dün (ḳatlı it-) 285b/21
 i. -dürdi ('azlı itdür-) 299b/24
 i. -dürdi (redd it-) 265a/3
 i. -dürdi (zabṭ itdür-) 273b/5
 i. -dürüp (ta'līm-i 'ilm ü edeb it-) 293a/1
 i. -dürürdi (tırāş itdür-) 295a/5
 i. -ecek (idecek) ('ubūr it-) 274b/3

i.-egelmışlerdür (idegelmışlerdür) (şu'ūd it-) 299b/19
 i. -eler (ideler) (baḫş it-) 285b/4
 i. -eler (ideler) (müşāvere it-) 279b/3
 i. -eler (ideler) (ri'āyet it-) 285a/6
 i. -elüm (idelüm) ('arz it-) 286a/20
 i. -elüm (idelüm) (beyān it-) 268b/5
 i. -elüm (idelüm) (beytütet it-) 290b/12
 i. -emediler (idemediler) (imdād it-) 274b/4
 i. -emedi (idemedi) 266b/3
 i. -emedi (idemedi) (iḳdām it-) 288a/14
 i. -emeyüp (idemeyüp) (muḳāvemmet it-) 274b/6
 i. -emezüz (idemezüz) (cülūs it-) 288a/11
 i. -emez (idemez) (mübāḫeşe it-) 288b/4
 i. -ene (idene) (delālet it-) 286b/17
 i. -ene (idene) (ḳanā'at it-) 286a/5
 i. -eni (ideni) (zuhūr it-) 267b/4
 i. -enlere (denlere) (su'āl it-) 304a/22
 i. -enlerün (idenlerün) (vefāt it-) 279b/4
 i. -enün (idenün) (vefāt it-) 297b/14
 i. -en (iden) (cereyān it-) 289a/1
 i. -en (iden) (delālet it-) 286b/20
 i. -en (iden) (firār it-) 271a/6
 i. -en (iden) (ḡüşiş it-) 275b/17
 i. -en (iden) (ḫākister it-) 292a/23
 i. -en (iden) (ḫıdmet it-) 280b/12
 i. -en (iden) (ḫıdmet it-) 282a/24
 i. -en (iden) (ilticā it-) 273b/2
 i. -en (iden) (istinād it-) 291a/11
 i. -en (iden) (iṭā'at it-) 283b/2
 i. -en (iden) (nāz u şive it-) 287a/5
 i. -en (iden) (şu'ūd it-) 284a/17
 i. -en (iden) (te'annüd it-) 270a/11
 i. -en (iden) (yürüyüş it-) 275b/21
 i. -en (iden) (zuhūr it-) 277a/17

i. -erdi (iderdi) (‘arż it-) 286a/21
 i. -erdi (iderdi) (‘azāb it-) 296b/8
 i. -erdi (iderdi) (def‘ it-) 285b/25
 i. -erdi (iderdi) (hikāyet it-) 304a/11
 i. -erdi (iderdi) (iftihār it-) 287b/12
 i. -erdi (iderdi) (irād it-) 297b/11
 i. -erdi (iderdi) (ķabūl it-) 288b/16
 i. -erdi (iderdi) (mūdāvemem it-) 295b/24
 i. -erdi (iderdi) (mūlāzemet it-) 298a/3
 i. -erdi (iderdi) (nihān it-) 276a/22
 i. -erdi (iderdi) (rivāyet it-) 298a/7
 i. -erdi (iderdi) (şarf it-) 297b/3
 i. -erdi (iderdi) (taḥşīl-i ‘ilm ü edeb it-) 286a/11
 i. -erdi (iderdi) (takrīr it-) 296a/22
 i. -erdi (iderdi) (taşaddur it-) 291a/15
 i. -erdi (iderdi) (terġīb it-) 301a/22
 i. -erdi (iderdi) (vaşf it-) 284b/7
 i. -erdüm (iderdüm) (zann it-) 293b/16
 i. -erken (iderken) (bisāṭ-ı būs-i pādişāhī it-) 303b/16
 i. -erken (iderken) (cūlūs it-) 292a/16
 i. -erken (iderken) (‘ibādet it-) 300a/5
 i. -erken (iderken) (muşāḥabet-i ‘ilmiye it-) 290a/19
 i. -erken (iderken) (muşāḥabet it-) 290b/17
 i. -erken (iderken) (mükaleme it-) 290b/16
 i. -erken (iderken) (mūşāya‘a it-) 298b/22
 i. -erken (iderken) (ricā it-) 291b/7
 i. -erken (iderken) (sefer-i Hacc it-) 304b/8

i. -erken (iderken) (seyāḥat iderken) 267b/11
 i. -erken (iderken) (seyr it-) 299b/12
 i. -erken (iderken) (taḫbīl it-) 299a/2
 i. -erlerdi (iderlerdi) at iteleme-300a/1
 i. -erlerdi (iderlerdi) (isti‘ānet it-) 289b/25
 i. -erlerdi (iderlerdi) (muşāḥabet-i ‘ilmiye it-) 286b/5
 i. -erlermiş (iderlermiş) (iltimās-ı şa‘r it-) 295a/7
 i. -erlermiş (iderlermiş) (mūsā‘ade it-) 295a/7
 i. -erlerse (iderlerse) (emr it-) 289b/20
 i. -erler-idi (iderler-idi) (ḥayret it-) 290b/15
 i. -erler-imiş (ider-imiş) (şurū‘ it-) 292b/15
 i. -erler-imiş (isti‘māl it-) 273a/3
 i. -erler (ideler) (mu‘āvenet it-) 282a/25
 i. -erler (ideler) (mübāḥese it-) 285b/11
 i. -erler (ideler) (mūşāvere it-) 279a/23
 i. -erler (iderler) 278a/4
 i. -erler (iderler) (imāmet it-) 304a/21
 i. -erler (iderler) (intiżār it-) 304a/20
 i. -erler (iderler) (müsteşnā it-) 268b/23
 i. -erler (iderler) (rivāyet it-) 293b/23
 i. -erler (iderler) (su‘āl it-) 286b/22
 i. -erler (iderler) (tafzīl it-) 291b/15
 i. -erler (iderler) (taḥşīl-i intiżām-ı ḥāl it-) 277a/5
 i. -erler (iderler) (taşaddur it-) 278a/23, 278b/8, 280a/1
 i. -erler (iderler) (tehniyyet it-) 286b/24

i. -erler (iderler) (zann it-) 286b/15
i. -ermişsin (idermişsin) (müdāvemēt it-) 296a/2
i. -ermiş (idermiş) (mütāla‘a it-) 292b/17
i. -ermiş (idermiş) (vaż‘ it-) 285a/9
i. -ersem (idersem) (da‘vet it-) 281b/4
i. -ersen (iderseñ) (iṭā‘at it-) 274a/2
i. -erse (iderse) (‘arż it-) 291b/8
i. -erse (iderse) (ta‘n it-) 304b/7
i. -ersin (idersin) (da‘vā-yı ‘ilm it-) 289a/22
i. -ersün (idersün) (tevaḳḳuf it-) 298b/7
i. -ersüz (idersüz) 289a/23
i. -ersüz (idersüz) (iğmāz it-) 302b/20
i. -ersüz (idersüz) (‘ilāc it-) 301b/21
i. -ersüz (idersüz) (inhimāk it-) 302b/19
i. -ersüz (idersüz) (mu‘āmele it-) 289a/24
i. -ersüz (idersüz) (ri‘āyet it-) 294b/11
i. -ersüz (idersüz) (ta‘bīr it-) 299b/15
i. -erüm (iderüm) (ḥavf it-) 288b/23
i. -erüm (iderüm) (ta‘ahhüd it-) 274a/3
i. -erüz (iderüz) 297a/3
i. -erüz (iderüz) (iktifā it-) 273b/13
i. -erüz (iderüz) (imtişāl it-) 304a/25
i. -er (ider) 266b/10, 272b/22, 301b/24
i. -er (ider) (‘avdet it-) 297b/8
i. -er (ider) (ceng it-) 273b/21
i. -er (ider) (cülüs it-) 284b/12
i. -er (ider) (dirīğ it-) 303a/22
i. -er (ider) (güzer it-) 303a/14
i. -er (ider) (ḥazz it-) 304b/25

i. -er (ider) (īcāb it-) 296b/2
i. -er (ider) (iḳtizā it-) 284b/14, 304a/7
i. -er (ider) (iṣāl-i āzār it-) 273b/12
i. -er (ider) (medḥ it-) 287b/20
i. -er (ider) (muḥāfazat it-) 297b/6
i. -er (ider) (mütāla‘a it-) 290b/25
i. -er (ider) (naql it-) 301b/15
i. -er (ider) (niyāz it-) 302b/8
i. -er (ider) (şudūr it-) 266a/11
i. -er (ider) (şehadet it-) 297a/3
i. -er (ider) (tağyīr it-) 289b/5
i. -er (ider) (taşaddur it-) 280b/10, 280b/11
i. -er (ider) (te‘essüf it-) 287b/21
i. -er (ider) (tefekkür it-) 298a/9
i. -er (ider) (zaḥk it-) 289b/1
i. -er (ider) (zarb it-) 289b/7
i. -e (ide) (iclās it-) 288a/11
i. -e (ide) (inkār it-) 285a/17
i. -e (ide) (ḳabz it-) 295b/3
i. -e (ide) (memlū it-) 300a/11
i. -e (ide) (teşhīr it-) 272a/6
i. -e (ide) (zuhūr it-) 289a/17
i. -eydüm (ideydüm) (sükūt it-) 302a/4
i. -eyüm (ideyüm) (iḥrāc it-) 289b/21
i. -icek (idicek) (‘arż it-) 266a/18, 290a/11, 293a/23, 298a/13
i. -icek (idicek) (‘avdet it-) 290a/17
i. -icek (idicek) (beyān it-) 296b/23
i. -icek (idicek) (def‘ it-) 284a/22
i. -icek (idicek) (dest-būs it-) 296a/1
i. -icek (idicek) (fehm it-) 292a/20, 302b/17
i. -icek (idicek) (ḥükm it-) 285b/19, 289b/4
i. -icek (idicek) (iṣrār it-) 289a/8
i. -icek (idicek) (iḥsās it-) 300b/24
i. -icek (idicek) (ilzām it-) 285a/12
i. -icek (idicek) (imtişāl-i ulū‘l-emr it-) 284b/18

i. -icek (idicek) (inat it-) 270b/21
 i. -icek (idicek) (inkār it-) 289a/15, 295a/10, 299b/14
 i. -icek (idicek) (intiḳāl it-) 288b/7, 290b/8, 296b/14
 i. -icek (idicek) (isticāze it-) 303a/11
 i. -icek (idicek) (istiḥsān it-) 290a/20
 i. -icek (idicek) (istikbāl it-) 295a/22
 i. -icek (idicek) (istikṣāf it-) 285b/23
 i. -icek (idicek) (istimāc it-) 288a/7, 288b/1
 i. -icek (idicek) (it-) 289b/22, 290a/16, 299a/18
 i. -icek (idicek) (kem it-) 304a/5
 i. -icek (idicek) (muṣāḥabet it-) 292a/11
 i. -icek (idicek) (mülākāt it-) 300b/11
 i. -icek (idicek) (mürāca‘at it-) 275a/16
 i. -icek (idicek) (mürūr it-) 271a/18
 i. -icek (idicek) (müṣāhade it-) 292a/18
 i. -icek (idicek) (nigāh it-) 292a/21
 i. -icek (idicek) (rücūc it-) 295a/2
 i. -icek (idicek) (sevḳ it-) 286b/21
 i. -icek (idicek) (su‘āl it-) 286a/12
 i. -icek (idicek) (şurūc it-) 285b/4
 i. -icek (idicek) (taḥḳīḳ it-) 298b/9
 i. -icek (idicek) (taḥrīz it-) 287b/25
 i. -icek (idicek) (taḳrīr it-) 290b/20
 i. -icek (idicek) (ta‘yīn it-) 284b/13
 i. -icek (idicek) (teklīf it-) 288a/12, 293b/5
 i. -icek (idicek) (vefāt it-) 284a/25, 290b/10, 293a/25

i. -icek (idicek) (zevḳ it-) 302b/21
 i. -medin (müṣāvere it-) 268a/21
 i. -medi (ḳabūl it-) 286a/5
 i. -medi (teklīf it-) 301b/8
 i. -medi (vefāt it-) 297b/15
 i. -medügin (cereyān it-) 293b/10
 i. -medügin (iḳtizā it-) 291b/18
 i. -medügi (zuhūr it-) 302b/4
 i. -medüm 274a/7
 i. -medüm (kisb it-) 289b/11
 i. -mege (‘arz it-) 280b/13
 i. -mege (dest-būs it-) 299b/1
 i. -mege (dūr it-) 287a/16
 i. -mege (ta‘allüm-i ‘ulüm-i riyāziyye it-) 296a/20
 i. -megin (‘azīmet it-) 290a/13
 i. -megi (taḥrīr it-) 277b/13
 i. -mek 268a/2
 i. -mekden (ḳaḩ it-) 272b/15
 i. -mekde (tertīb-i edviye it-) 301b/21
 i. -mekdür (imtināc it-) 302b/25
 i. +meke (itmege) (siper it-) 266b/4
 i. +meke (itmege) 268a/18
 i. +mekin (itmegin) (ḩıdmet it-) 267a/8
 i. -mekle (‘arz it-) 266a/12
 i. -mekle (emr it-) 277b/5
 i. -mekle (ġalebe it-) 292b/14
 i. -mekle (ḩavf it-) 290b/5
 i. -mekle (istimāc it-) 268a/20
 i. -mekle (ḩıyām it-) 285b/14
 i. -mekle (şurūc it-) 294a/12
 i. -mekle (tesliyet it-) 290b/7
 i. -mekle (tezevvüc it-) 298b/18
 i. -mekl (sünūḩ it-) 296b/2
 i. -mek (ārām it-) 268a/16
 i. -mek (‘arz it-) 278b/14, 278b/14, 278b/15
 i. -mek (bīdār it-) 287a/6
 i. -mek (ḩuzūr it-) 293b/24
 i. -mek (iḩrāc it-) 277b/11
 i. -mek (ḩatl it-) 281b/11
 i. -mek (mücādele it-) 292a/9
 i. -mek (teşḩir it-) 271b/17
 i. -mek (yardım it-) 279a/17
 i. +mekle (zuhūr it-) 268a/9

- i. -memekdür (‘udül it-) 302b/24
i. -memekle (şādīka it-) 288b/19
i. -memişdür 299b/11
i. -memişdür (naqd-i istiḥlāf it-) 300b/14
i. -memişidi (sebķ it-) 292b/4
i. -memişken (tefaḥḥuş it-) 301b/25
i. -memişken (tekmīl it-) 288b/22
i. -memiş-idi (ḥvāb it-) 290a/23
i. -memiş (i’timād it-) 286b/25
i. -mem (ḥavf it-) 288b/22
i. -mesünler 276b/14
i. -mesünler (ba’z it-) 275b/19
i. -me (ḥicāb it-) 304a/9
i. -meyesüz (fehm it-) 288b/17
i. -meyicek (ḳabūl it-) 285a/6
i. -meyicek (zuhūr it-) 291b/7
i. -meyince (cülūs it-) 288a/10
i. -meyince (mürāca‘at it-) 288b/11
i. -meyüp (beyān it-) 276a/21
i. -meyüp (el bir it-) 274b/6
i. -meyüp (ḥazz it-) 273b/1
i. -meyüp (ıssı it-) 268a/25
i. -meyüp (iltifāt it-) 301b/5, 301b/8, 303a/14
i. -meyüp (i’timād it-) 286b/22
i. -meyüp (ḳabūl it-) 285a/7, 303a/3
i. -meyüp (mürūr it-) 291b/18
i. -meyüp (pür-hīz it-) 275a/24
i. -meyüp (vefā it-) 274a/12
i. -meyüp (it-) 301a/24
i. -meyüz (vürūd it-) 289a/7
i. -mezdi (ser-fürū it-) 291a/11
i. -mezdi (zıkr it-) 291a/2
i. -mezken (fehm it-) 289a/22
i. -mezsin (ri‘āyet it-) 286a/13
i. -mezüm (niyāz it-) 285a/8
i. -mezüm (tebdīl it-) 290a/15
i. -mez (ḥareket it-) 289b/23
i. -mez (ḥıdmet it-) 286b/11
i. -miş 285a/24
i. -mişdi (teşebbüs it-) 296b/19
i. -mişdüm (ta‘dād it-) 297b/12
i. -mişdür (ārāste it-) 290b/1
i. -mişdür (binā it-) 291a/3, 295b/8
i. -mişdür (ḡalebe it-) 291a/10
i. -mişdür (inşā it-) 296b/17
i. -mişdür (ḳabūl it-) 289a/13
i. -mişdür (riḥlet it-) 295b/7, 304a/12
i. -mişdür (şu‘ūd it-) 288b/20
i. -mişdür (ta‘līk-ı fevā’id it-) 286a/7
i. -mişdür (ta‘līk-ı ḥavāşī it-) 293a/11
i. -mişdür (ta‘līk it-) 297a/11, 298a/7
i. -mişdür (tecvīz it-) 281b/12
i. -mişdür (tekmīl it-) 293a/19, 302b/23
i. -mişdür (te’līf it-) 284a/19
i. -mişdür (tavattun it-) 285a/1
i. -mişdür (vefāt it-) 295a/12, 297a/9
i. -mişdür (it-) 292b/11
i. -mişdür (zıkr it-) 290b/22
i. -mişlerdir (vefāt it-) 290a/3
i. -mişlerdür (ifraz it-) 269b/15
i. -mişlerdür (irtikā it-) 304b/12
i. -mişlerdür (muḥālefet it-) 304b/5
i. -mişlerdür (nigāh it-) 304b/20
i. -mişler (‘afv it-) 296b/12
i. -mişler (‘arz it-) 300a/4
i. -mişler (ba’z it-) 302b/12
i. -mişler (emr it-) 289b/17
i. -mişler (ḥafr it-) 266a/15
i. -mişler (ma‘zül it-) 285a/6
i. -mişler (naḳl it-) 301a/21
i. -mişler (revāne it-) 292b/20
i. -mişler (su’āl it-) 304b/21
i. -mişler (şefā‘at it-) 299a/21
i. -mişler (şehīd it-) 291b/22
i. -mişler (terḡīb it-) 285a/7
i. -mişsün (ḥıfz it-) 297b/11
i. -mişsüz (edā it-) 296a/2
i. -mişsüz (mütāla‘a it-) 290b/23
i. -mişümdür (ref‘ it-) 281b/7
i. -mişüm (iskāṭ it-) 286a/14
i. -mişüm (mütāla‘a it-) 290b/24

i. -mişüm (ta'lik it-) 293b/17
 i. -miş-idim (kayd it-) 289b/18
 i. -miş-idi (binā it-) 275a/15
 i. -miş-idi (duhul it-) 275a/17
 i. -miş-idi (vakf it-) 297b/19
 i. -miş-idüm (terbiye it-) 286b/3
 i. -miş-iken (istifāb it-) 284b/8
 i. -miş (fermān it-) 299a/20
 i. -miş (haml it-) 288b/1
 i. -miş (hükümet it-) 265b/11
 i. -miş (irsāl it-) 285b/2
 i. -miş (istidā it-) 295a/18
 i. -miş (istimhāl it-) 298b/6
 i. -miş (kıyām it-) 295a/20
 i. -miş (meyl it-) 303a/15
 i. -miş (ta'yin it-) 285a/4
 i. -miş (teklif it-) 295a/10
 i. -miş (tazzarru' it-) 292b/1
 i. -miş (zamm it-) 289b/19
 i. +mişdür (tekmil-i 'ulüm it) 301a/18
 i. -sem ('arz it-) 288b/16
 i. -sem (tekmil it-) 288b/22
 i. -señüz (edā-yı düyün it-) 297b/8
 i. -señüz (ferāgat it-) 288b/5
 i. -señ ('add it-) 296a/15
 i. -se ('avdet it-) 297b/8
 i. -se (kabul it-) 278b/22
 i. -sünler ('arz it-) 280b/14, 280b/7
 i. -sünler (istikbāl it-) 280b/25
 i. -sünler (iştiğāl it-) 291a/23
 i. -sünler (sa'y it-) 280b/18
 i. -ünüp (idünüp) 267a/17
 i. -üñ (idüñ) 301b/24
 i. -üñ (idüñ) ('arz it-) 300a/21
 i. -üñ (idüñ) (beyān it-) 299b/15
 i. -üñ (idüñ) (istifsār it-) 303b/17
 i. -üñ (idüñ) (kıyām it-) 297a/4
 i. -üp (idüp) (ihtirāz it-) 277a/10
 i. -üp (idüp) 290b/5
 i. -üp (idüp) ((ikrām ü i'zāz it-) 268b/14
 i. -üp (idüp) (küfrān-ı ni'met it) 274a/17
 i. -üp (idüp) (āgāz it-) 268a/9

i. -üp (idüp) (āh it-) 292a/21
 i. -üp (idüp) ('aḳd-i meclis-i ziyāfet it-) 287b/6
 i. -üp (idüp) (aḳın it-) 265a/10
 i. -üp (idüp) ('amel it-) 300a/23
 i. -üp (idüp) (ārām it-) 269b/19, 272a/3, 276b/3
 i. -üp (idüp) ('ār it-) 274a/25
 i. -üp (idüp) ('arz it-) 268b/18, 273a/11, 287b/4, 290a/15, 300b/25
 i. -üp (idüp) ('avdet it-) 267a/13, 267b/16
 i. -üp (idüp) (belürsüz it-) 273a/2
 i. -üp (idüp) (bend it-) 266a/15, 302b/5
 i. -üp (idüp) (binā it-) 267a/17, 270a/17, 274b/12
 i. -üp (idüp) (cereyān it-) 291b/2
 i. -üp (idüp) (cülüs it-) 288a/13
 i. -üp (idüp) (daḳḳ it-) 292a/25, 292a/4
 i. -üp (idüp) (da'vet it-) 289b/4, 292a/5, 303a/4, 304a/9
 i. -üp (idüp) (derc it-) 294a/15
 i. -üp (idüp) (dest-būs it-) 285b/22
 i. -üp (idüp) (dualar it-) 299b/3
 i. -üp (idüp) (dürüşt-zebānlık it-) 287a/7
 i. -üp (idüp) (ebā it-) 289a/5
 i. -üp (idüp) (edā it-) 271b/2, 287a/14, 303a/5, 304a/21
 i. -üp (idüp) (ekşer-i hāl-i galebe it-) 292b/6
 i. -üp (idüp) (amān iḥsān it-) 270b/16
 i. -üp (idüp) (esir it-) 275a/8
 i. -üp (idüp) (fehm it-) 304a/4
 i. -üp (idüp) (ferāgat it-) 288b/6
 i. -üp (idüp) (feth it-) 270b/24, 284a/24
 i. -üp (idüp) (firār it-) 268a/12
 i. -üp (idüp) (ğaybet it-) 293a/20
 i. -üp (idüp) (ğayret it-) 270b/22
 i. -üp (idüp) (ğazab it-) 296a/17
 i. -üp (idüp) (ğusl it-) 292b/16
 i. -üp (idüp) (ḥamd it-) 298a/14
 i. -üp (idüp) (haml it-) 286b/25

i. -üp (idüp) (ḥarc it-) 285a/22
 i. -üp (idüp) (ḥased it-) 287a/16, 297a/15, 301a/9
 i. -üp (idüp) (ḥıdmet it-) 286b/12
 i. -üp (idüp) (ḥitāb it-) 266b/9, 271b/1, 285b/20
 i. -üp (idüp) (hücūm it-) 266b/12, 275b/22, 277a/16
 i. -üp (idüp) (icābet it-) 301b/19
 i. -üp (idüp) (iclās it-) 287b/7
 i. -üp (idüp) (ifāde it-) 286a/23
 i. -üp (idüp) (ifrāṭ it-) 298a/24
 i. -üp (idüp) (ihāṭa it-) 266a/20
 i. -üp (idüp) (iḥrāc it-) 273a/5, 290a/2
 i. -üp (idüp) (ihās it-) 275b/15
 i. -üp (idüp) (ihtimām it-) 275a/13
 i. -üp (idüp) (iḥtiyār it-) 272b/8, 298a/4
 i. -üp (idüp) (iktifā it-) 286a/3
 i. -üp (idüp) (ilticā it-) 268b/11, 273a/22
 i. -üp (idüp) (imdād it-) 268a/18
 i. -üp (idüp) (imtināc it-) 288a/9, 300b/20
 i. -üp (idüp) (imtişāl it-) 288a/3
 i. -üp (idüp) (inkār it-) 285b/24, 301b/23
 i. -üp (idüp) (inşā it-) 304b/17
 i. -üp (idüp) (īrād it-) 288b/15
 i. -üp (idüp) (i'rāz it-) 302b/19
 i. -üp (idüp) (istikrāz it-) 286b/1
 i. -üp (idüp) (istiğrāb it-) 303b/18
 i. -üp (idüp) (istikbāl it-) 288a/7, 295b/25
 i. -üp (idüp) (isti'lām it-) 300a/21
 i. -üp (idüp) (istilā-yı tām it-) 275a/12
 i. -üp (idüp) (isti'māl it-) 290b/14
 i. -üp (idüp) (istimāc it-) 292b/14
 i. -üp (idüp) (istimdād it-) 272a/9
 i. -üp (idüp) (iş'ār-ı 'ār it-) 273a/18
 i. -üp (idüp) (iştiğāl it-) 290a/18
 i. -üp (idüp) (i'timād it-) 287a/5
 i. -üp (idüp) (i'tirāf it-) 289a/14
 i. -üp (idüp) (i'tirāz it-) 286b/7

i. -üp (idüp) (i'tizār it-) 270a/3
 i. -üp (idüp) (ittibāc it-) 287b/23
 i. -üp (idüp) (ittiḥāz-i velīme it-) 284b/11
 i. -üp (idüp) (emr it-) 289b/22
 i. -üp (idüp) (iz'ān it-) 270a/13
 i. -üp (idüp) (izhār-ı inkisār it-) 302b/18
 i. -üp (idüp) (izhār it-) 265a/1, 265b/8
 i. -üp (idüp) (ḳabūl it-) 293a/22
 i. -üp (idüp) (ḳaşd it-) 293b/10
 i. -üp (idüp) (ḳatlı it-) 266b/7
 i. -üp (idüp) (keşf-i ḳınāc it-) 288a/14
 i. -üp (idüp) (ḳıyām it-) 288a/21, 292a/15, 302b/9
 i. -üp (idüp) (küstāhlık it-) 271b/5
 i. -üp (idüp) (mesdūd it-) 274b/3
 i. -üp (idüp) (meyl it-) 273b/24, 291a/16
 i. -üp (idüp) (mu'āvedet it-) 273a/10
 i. -üp (idüp) (muḥālefet it-) 274a/7
 i. -üp (idüp) (muḥārebe it-) 273b/8
 i. -üp (idüp) (muşādife it-) 266b/2
 i. -üp (idüp) (muşāfaḥa it-) 291a/20
 i. -üp (idüp) (mübāḥese it-) 285a/12
 i. -üp (idüp) (mürāca'at it-) 295b/25
 i. -üp (idüp) (müṭāla'a it-) 289b/6, 290b/24
 i. -üp (idüp) (naḳl it-) 265b/22, 293b/14, 295b/24
 i. -üp (idüp) (naşb it-) 267b/2, 285b/3
 i. -üp (idüp) (naẓar it-) 295a/21, 295a/9, 303b/21
 i. -üp (idüp) (nevāziş it-) 268a/14
 i. -üp (idüp) (niyābet it-) 290a/16
 i. -üp (idüp) (piyāde-revlik it-) 288a/23
 i. -üp (idüp) (reh-zenlik it-) 289b/25

i. -üp (idüp) (ri'āyetler it-) 293b/3
i. -üp (idüp) (sāḥa-i vesī'a-yı ifrāz it-) 269b/12
i. -üp (idüp) (şarf-ı himmet it-) 275a/21
i. -üp (idüp) (şarf it-) 266b/22
i. -üp (idüp) (sedd it-) 265b/12
i. -üp (idüp) (ser-efrāz it-) 268a/15
i. -üp (idüp) (sipeh-sālar-ı mücāhidīn it-) 275a/1
i. -üp (idüp) (şudūr it-) 277b/4
i. -üp (idüp) (sükūt it-) 289a/18, 292b/14
i. -üp (idüp) (sülūk it-) 294b/15
i. -üp (idüp) (sünūḥ it-) 265a/9
i. -üp (idüp) (şefā'at it-) 292a/11
i. -üp (idüp) (şikāyet it-) 287b/19
i. -üp (idüp) (şuġl it-) 293a/21
i. -üp (idüp) (şurū' it-) 297b/9
i. -üp (idüp) (şükrlər it-) 270a/15
i. -üp (idüp) (ta'accüb it-) 300a/25
i. -üp (idüp) (taḥşīl-i kuvvt it-) 275b/5
i. -üp (idüp) (taḥşīl it-) 294a/16
i. -üp (idüp) (ta'līk-ı ḥavāşī it-) 290a/6
i. -üp (idüp) (ta'līk it-) 290a/6
i. -üp (idüp) (ta'rīz it-) 298b/10
i. -üp (idüp) (taşhīḥ it-) 284a/2
i. -üp (idüp) (taşra it-) 268b/22
i. -üp (idüp) (taḥbīk it-) 277a/22
i. -üp (idüp) (ṭavāf-ı civārī it-) 292b/15
i. -üp (idüp) (ta'yīn-i 'ārīza it-) 301b/25
i. -üp (idüp) (ta'yīn it-) 303a/8
i. -üp (idüp) (ta'zīm it-) 291a/19
i. -üp (idüp) (ta'zīr it-) 289a/12
i. -üp (idüp) (techīz-i sipāh ü cünūd it-) 274a/20
i. -üp (idüp) (tefekkür it-) 289b/7
i. -üp (idüp) (teftiş it-) 299b/23
i. -üp (idüp) (teheccüd it-) 292b/17
i. -üp (idüp) (tekeffül it-) 286a/2
i. -üp (idüp) (teklīf it-) 290b/12

i. -üp (idüp) (tekmīl it-) 292a/7
i. -üp (idüp) (telemmüz it-) 285a/20, 293a/4, 301a/2
i. -üp (idüp) (te'līf it-) 294a/5
i. -üp (idüp) (tamām it-) 271b/7
i. -üp (idüp) (terbiye it-) 285a/5, 291a/21
i. -üp (idüp) (tertīb-i sipāh it-) 266a/19
i. -üp (idüp) (tertīb it-) 277b/6, 287b/5, 302a/3
i. -üp (idüp) (teşhīr it-) 272a/1
i. -üp (idüp) (tesliyyet it-) 287a/13
i. -üp (idüp) (tesmiye it-) 294a/6
i. -üp (idüp) (tevcīh it-) 280b/7, 298b/11
i. -üp (idüp) (teveccüh it-) 267a/20, 285b/5, 286b/21, 286b/6, 303a/12
i. -üp (idüp) (tevekkül it-) 267a/22
i. -üp (idüp) (tevessül it-) 267a/22
i. -üp (idüp) (tevzī' i- ecnād it-) 265a/19
i. -üp (idüp) (tezekkür it-) 287b/9
i. -üp (idüp) (tezvīc it-) 294a/2
i. -üp (idüp) (tezyīf it-) 289a/10
i. -üp (idüp) (tezyīn it-) 287a/4
i. -üp (idüp) (tilāvet it-) 298b/16
i. -üp (idüp) (tīz it-) 275b/14
i. -üp (idüp) (ṭuġyān it-) 265a/22
i. -üp (idüp) (uġursuzluk it-) 268a/24
i. -üp (idüp) (vāsīta it-) 296a/20
i. -üp (idüp) (vaż' it-) 289b/24
i. -üp (idüp) (vefāt it-) 284b/24, 291a/6, 294a/10, 299b/10
i. -üp (idüp) (yürüyüş it-) 302b/11
i. -üp (idüp) (żabṭ it-) 270a/18
i. -üp (idüp) (żann it-) 291b/11
i. -üp (idüp) (zīkr it-) 294b/11
i. -üp (idüp) (żiyāfet it-) 284a/21
i. -üp (mürāca'at it-) 288b/12
i. -üp (ta'allüm it-) (idüp) 285a/19

i'tā: (Ar. is.) 1-Verme, bahşetme, ihsan etme. 2-Verilme. 3-Ödeme.
i. +buyurıl- 267a/10

- i. +-i derāhim ü denānir 276b/18
- iṭāʿat:** (Ar. is.) 1-Boyun eğme, uyma, dinleme, alınan emre göre hareket etme. 2-Dinin emrettiklerini yerine getirip yasaklarından kaçınma.
i. +den 274a/5
i. +inde ol- 303a/21
i. +it- 274a/2, 283b/2
- ʿitāb:** (Ar. is.) Azarlama, tersleme, paylama, rencide etme.
i. +buyur- 298b/7
i. +it- 266b/10
- ʿitāb-künān:** (Ar. Far. bir. ed.) Azarlayıcı, tersleyici, rencide edici.
i. +it- 304a/6
- itdür-:** (Tür fi.) Etme işini yaptırmak.
i. -diler (iḥrāc itdür-) 296b/4
i. -di (iḥzār itdür-) 302a/2
i. -di (taʿyīn itdür-) 296b/1
i. -di (ṭayy-i merātib-i ʿaliyye itdür-) 301b/12
i. -mek (ikrar itdür-) 285b/24
i. -miş (teftiṣ itdür-) 295a/11
i. -ün (mübāheṣe itdür-) 288b/5
i. -üp (baḥṣ itdür-) 297a/20
i. -üp (devr itdür-) 274a/10
- iʿtibār:** (Ar. is.) 1-Saygı gösterme. 2-Kıymet verilir olma, hürmet edilme, değerli sayılma, değer verilme. 3-Üzerinde durma, ehemmiyet verme, ehemmiyet, önem. 4-şeref, haysiyet.
i. +ı 302a/16
i. +olın- 279b/21
- iʿtikād:** (Ar. is.) 1-Düğümleme, bağlanma. 2-Bir inanca, bir fikre bağlanma, inanma. 3- Allah'a inanma, Allah'a olan bağlılık, kesin inanış; iman.
i. 304b/3
i. +ında 289b/5
- iʿtimād:** (Ar. is.) 1-Dayanma, güvenme, emniyet etme. 2-Emniyet, güven.
i. +eyle- 287a/23, 288b/13
i. +it- 286b/22, 286b/25, 287a/5
i. +kıl- 283b/13
- iʿtirāf:** (Ar. is.) Başkalarının bilmediği gizli bir kusurunu söyleme, kendisi için iyi sayılmayacak bir hali gizlemeyip söyleme.
i. +it- 289a/14
i. +la 299b/15
- iʿtirāz:** (Ar. is.) 1-Bir fikri, hükmü veya durumu kabul etmeyip çürütmeye kalkışma, karşı çıkma, karşı durma. 2-Söz, diyecek. 3-huk. Bir mahkemenin görüş ve kararına karşı bir görüş öne sürülerek değiştirilmesini isteme.
i. 285b/6
i. +dur 289a/20
i. +ı 289a/6
i. +it- 286b/7, 294b/12
- iʿtirāzāt:** (Ar. is.) İtirazlar.
i. 288b/14
i. +ı 288b/16
i. +ına (ekşer-i iʿtirāzāt) 295b/21
- iʿtizār:** (Ar. is.) Özür dileme, bir sebep göstererek affını dileme.
i. +a 287b/1, 287b/2
i. +eyle- 284a/23
i. +it- 270a/3, 293a/22
- itmām:** (Ar. is.) Tamamlama, bitirme.
i. +ı 291b/21
- itme-:** (Tür fi.) Etmemek.
i. +mişken 299a/17
- ittibāf:** (Ar. is.) Tabi olma, uyma, arkasından gitme, itaat etme.
i. 302b/24
i. +it- 287b/23

ittifāk: (Ar. is.) 1-Bir konuda, ortak bir gâyede anlaşma, fikir birliği etme, uyuşma, bağdaşma. 2-Birleşme, birlik. 3-Fikir birliği, söz birliği.

i. 271a/1

i. +1 272b/2

i. +it- 270b/20, 289a/7

i. +ları 274a/6

i. +-1 edā-yı şāni'a-i mühendisān-ı zemān 269a/10

i. +-1 sevķ-ı veliyyü't-tevfīķ 266a/9

ittiḥāz

i. +-i velīme it- 284b/11

ʿiyāl: (Ar. is.) 1-Bir kimsenin geçindirmekle yükümlü, mükellef olduğu kimseler. 2-Kadın, eş.

i. 271a/1

i. +ini (ehl-i ʿiyāl) 295b/23

i. +den (ehl-i ʿiyāl) 281b/7

i. +leri 271a/20

izāfet: (Ar. is.) 1-İki şey arasındaki bağ, bağlılık, ilgi. 2-İzafilik, bağıntı.

i. +le 285a/21

ʿizām: (Ar. is.) Büyükler, büyük kimseler, ulular, yüceler.

i. +dan (ebnā-i mevālī-i ʿizām) 280a/22

i. + (vüzerā-i ʿizām) 292b/20

i. +ından (ḥulefā-i ʿizām) 304a/16

i. +ları (ecdād-ı ʿizām) 277b/1

i. +um (ecdād-ı ʿizām) 281b/7

i. +uñ (ekāsire-i ʿizām) 268b/19,

(meşāyiḥ-ı ʿizām) 284a/6

izʿān: (Ar. is.) 1-Basiret, feraset, anlayış, kavrayış, akıl, zakā. 2- İtaat etme, dinleme, boyun eğme. 3-İnanç, gönülden yönelme, gönülden inanma.

i. +it- 270a/13

iʿzāz: (Ar. is.) 1-Ağırlama, ikram etme.

2-Aziz kılma, saygı gösterme.

i. + (ikrām ü iʿzāz it-) 268b/14

i. +u ikrām-ile 271b/12

izdiḥām: (Ar. is.) Aşırı kalabalık, kalabalığın aşırı şekilde bir yere yığılması ve bir yerde birikmesiyle meydana gelen sıkıntı.

i. 275b/1

i. +-1 ṭabāyi-i eşḥāş-ı deniyye-i ḥabīşe 268b/25

izḥār: (Ar. is.) 1-Açığa vurma, meydana çıkarma, âşikâr etme. 2-Gösterme, belirtme.

i. +buyur- 291b/6

i. +it- 265a/1

i. +-1 inkisār it- 302b/18

i. +-1 kuvvet 274a/9

i. +-1 renciş eyle- 291b/11

izn: (Ar. is.) 1-İzin, müsâade, ruhsat. 2-Yasağın kaldırılması, bir şeyin yapılabilmesi için verilen serbestlik. 3-Vazifesinden kovma.

i. +i 279a/19

i. +-i Ḥaḳḳ 302a/24

i. +-i hümāyün 287b/5

i. +-i sulṭānī 271a/19, 271b/19

i. +-i yağma 267b/1

İznik: (Rum. is.) Aynı adı taşıyan İznik Gölü'nün doğu kıyısında, Bursa il merkezine 86 km. uzaklıkta bulunan bir ilçedir. İznik ismi, eski adı olan Nikéa'dan gelmektedir. Dönemde yaygın bir dönüştürme kuralına göre Rumca adın önüne 'sur içinde' anlamında olan is eki getirilerek İsnikéa adı Türkçede İznik olmuştur.

i. 287b/19, 287b/22, 290a/9, 291a/8, 298a/2

i. +a 287b/23

i. +den 288b/2

i. +e 288b/7, 296b/6

‘izzet: (Ar. is.) Değer, kıymet; yücelik; kuvvet; hürmet, saygı; ikram.
i. +e (Cenāb-ı ‘İzzet) 287b/10
i. +lü 288a/16

‘izzet-cāh: (Ar. bir. is.) Şerefli makam, şeref veren mekan
i. +-ı dürrer 283b/20

‘izzet-iqtirān: (Ar. bir. is.) Şerefe, izzete erişmiş.
i. +da (zemān-ı ‘izzet-iqtirān) 277a/25

‘izzet-intisāb: (Ar. is.)
i. + (rif‘at-i iktisāb-i ‘izzet-intisāb) 283b/4

K

ķābil: (Ar. is.) 1-Kabul eden, kabūl edici. 2-Olan, olabilir, mümkün, ihtimal dairesinde.
k. 276b/18
k. +-i ‘imāret ü zirā‘at 272b/20

ķable: (Ar. zf.) Önce. Eklendiği sözcüğü zarf yapar.
k. 272a/21

ķabūl: (Ar. is.) 1-Katına, yanına alma. 2-İçeri alma. 3-Razı olma, bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma. 4-İş ve ziyaret için gelenleri yanına alma, katına alma. 5-Tasdik etme, bir öneriyi uygun bulma. 6-Sunulan bir hediye alma.
k. + (sem‘-i ķabūl) 271b/4
k. +den 287a/20, 290a/13
k. +e (maḥż-ı ķabūl) 291b/6
k. +eyle- 300b/21
k. +it- 278b/22, 285a/6, 285a/7, 286a/5, 288b/16, 289a/12, 293a/22, 303a/3
k. +ol- 280b/7
k. +-i ‘ilāc 301a/11

ķabz: (Ar. is.) 1-Tutma, ele alma, kavrama, alma. 2-Alma, teslim alma. 3-Ruhun Azraīl tarafından alınması, ölme. 4-Tutukluk, daralma, sıkıntı.
k. +it- 295b/3
k. +u rabṭ 279a/21
k. +-ı ‘āmm 302a/14

ķabzā: (Ar. is.) Tutacak, sap.
k. +-i iktidār 302a/19

ķaç: (Tür sıf.) 1. Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı
k. 282a/21

ķaç-: (Tür fi.) Fırar etmek; saklanmak.
k. -an 271a/2
k. +anları 265a/3
k. -dı 267a/1, 273b/7
k. -dılar 271a/4
k. -mayalar 271a/15
k. -up 266b/6, 272a/2, 274a/15, 284b/25

ķaçur-: (Tür. fi.) 1. Kaçmasını sağlamak veya kaçmasına imkân yaratmak. 2. Bir işi belirlenen zamanda yapamamak. 3. Zor kullanarak yanında götürmek. 4. Bir daha ele geçmemek üzere yitirmek
k. -dukların 267b/11

ķadar: (Ar. ed.) Ölçüsünde; büyüklüğünde; dek; gibi.
k. 271b/23, 280b/17, 282a/4, 290b/14, 302a/15, 302a/16, 304b/7

ķademeyn: (Ar. is.) İki basamak, derece.
k. +-i 288b/9

ķader: (Ar. is.) 1-Takdir, kısmet, kudret, ilāhî hüküm. 2-Cenab-ı Hakk'ın ezeli ilmi ile, kâinatta olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi. 3-Cenab-ı hakkın takdir

- ve tayin etmesi. 4-Tâkat, güç, kuvvet. 5-Talih, baht. 6-Gelecek.
k. + (każā vü kader) 272a/7
- kağırğa:** (Rum. is.) Hem yelken hem kürekle yol alan, özellikle Akdeniz'de kullanılmış bir savaş gemisi
k. 272a/19, 276a/25, 293b/8
k. +lar 271b/23, 275a/5
k. +larla 265b/21
- kağım:** (Ar. is.) 1-Eski. 2-Ezelî, öncesiz. 3-Çok eski zamanlara ait. 4-Yıllanmış.
k. + (düstür-ı kağım) 277a/11
k. +leri (çâker-i kağım) 271b/6
- kağıme:** (Ar. is.) Kağım'ın müennesi
k. +leri (emrâz-ı kağıme) 276b/1
k. +nüñ (kağıme-i kağıme) 275a/18
- kağır:** (Ar. is.) Kudret sahibi olan ve her şeye gücü yeten Allah.
k. 297a/1, 299b/18
k. +lerdür 288a/19
k. +ol- 268a/11, 270a/12
- kağır:** (Ar. is.) 1-Kıymet, değer. 2-Onur, şeref, haysiyet, meziyet. 3-Rütbe, derece.
k. +i 279a/20, 302a/15
- kağadâr:** (Ar. Far. bir. sıf.) 1-Kafaları birbirine uyan, kafaca birbirine denk olan, görüş ve anlayışları birbirine uyan kimselerden her biri.
k. +um 281a/15
- kâfir:** (Ar. is.) 1-Hakk'ı tanımayan, bilmeyen anlamındadır. 2-Allah'ın varlığını ve birliğini inkâr eden, Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan, dinsiz, imansız. 3-Allah'ın verdiği nimetleri bilmezden gelen, inkâr eden. 4-Küfreden, küfredici.
k. 265a/11, 265a/11, 266a/12, 266b/22, 269b/20, 272a/2
k. +e 267b/2
k. +iñ 266b/16
k. +i (mesâkin-i emâkin-i cemâ'at-i re'âyâ-i kâfir) 269a/20
k. +üñ 266b/1, 275a/17
k. +i bā-ıuğyān 266a/7
k. +i nā-dan 265b/25
- kâfiye:** (Ar. is.) 1-ed. şiirde mısra sonunda yer alan kelimelerin ses benzerliği, ses uyuşması, uyak. 2-Eski nesrimizde zaman zaman yer alan ses benzerliği ve uygunluğuna dayanan sanat, seci.
k. 294b/21, 297b/4, 303b/3
- kaftân:** (Far. is.) Üste giyilen, çoğu ipek bir çeşit uzun, süslü elbise, hilat, esvap.
k. 281b/1, 281b/13
k. +ı 279b/17
- kâhil:** (Ar. sıf.) 1-Yetişkin, olgun, orta yaşlı (kimse) , 30-50 yaş arasında bulunan. 2-Tembel, durgun, ağır.
k. +ler 304a/22
- Kâhire:** (Ar. is.) Mısır'ın başkenti.
k. +nüñ 274a/10
- kağır:** (Ar. is.) 1-Zorlama, zorla bir iş gördürme. 2-Üstün gelerek mahvetme, üstün gelerek helâk etme, batırma, ezme. 3-Büyük üzüntü, derin acı, büyük keder. 4-Büyük eziyet, cefa, zulüm.
k. +ı pādişāhī 270a/3
- kağt:** (Ar. is.) 1-Kıtlık, kuraklık, kuraklıktan dolayı meydana gelen kıtlık. 2-Kıtlık sebebiyle meydana gelen açlık.
k. +u galā 266a/1
- kaç-:** (Tür. fi.) 1. Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek. 2. Zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen

miktarda bulunmak. 3.
Konaklamak, konmak. 4.
Hayatını sürdürmek, yaşamak.
k. -anını 267b/4
k. -dı 292b/5
k. -madı 297b/4
k. -mağla 288b/9
k. -mak 287b/16
k. -masını 293b/5
k. -mış 272a/21, 291b/23
k. -mışdur 290a/1, 290a/7
k. -mıslardur 292b/18
k. -miş-idi 272b/14
k. -up 284b/10
k. -up (tenhā çal-) 286b/8

çal'a: (Ar. is.) Büyük hisar, kale.
k. 267a/17, 270b/11, 270b/15,
271a/14, 271a/16, 272a/20,
272a/22, 275a/15, 302b/10
k. + (hafıza-i çal'a) 270b/14
k. + (teslīm-i çal'a eyle-) 272a/21
k. + (zıkr-i teşhīr-i çal'a-i polya)
271a/23
k. +lara 267b/5
k. +nuñ 272a/11, 275a/10, 276a/1
k. +sı 270a/24
k. +sına 270b/5, 272a/14
k. +sında 270a/4
k. +sını 276a/6, 276a/8
k. +sını (leş kalası) 270b/24,
271a/8
k. +sınıñ 274b/24, 275a/9
k. +-i Dreğuş 270a/22
k. +-i çal'dime 275a/18
k. +-i metīn 269b/1
k. +-i metīn ol- 270a/17
k. +-i mezbūr 271a/21
k. +-i mezbūra 275a/17
k. +ya 270b/5, 275a/21, 275a/24
k. +yı 267a/25

çalb: (Ar. is.) 1-İnsan vücudunda kan dolaşımı sağlayan organ. 2-İnsanın manevi bünyesindeki hislerin ve duyguların merkezi; gönül, dil. 3-tas. Ruh, Allah'ın tecelli ettiği yer. 4-Her şeyin

ortası, ehemmiyetli, alıcı noktası, merkezi, can evi.
k. +ine 303a/23
k. +-i şerif 271b/10

çalbī: (Ar. is.) 1-Kalbe mensup, kalble ilgili, kalbe ait. 2-İçten, gönülden, yürekten, samimi.
k. +sini (zıkr-i çalbī) 292b/13

çalbiyye: (Ar. sıf.) Kalple ilgili, kalbe ait
k. + (emrāz-ı çalbiyye) 302a/5

çaldır-: (Tür. fi.) 1. Bulunduğu yerden almak 2. Yukarı doğru hareket ettirmek. 3. Yükseltmek
k. -up 276a/5

çallem: (Ar. is.) 1-Yazı yazmak veya şekil çizmekte kullanılan çeşitli maddelerden ve çeşitli şekillerde yapılmış alet. 2-Yazı çeşitlerinden her biri. 3-Taş yontmaya yarayan demir alet, keski. 4-Yazı, yazma. 5-Daire, dairelerde yazı işlerinin görüldüğü yer, büro.
k. 289b/7, 302a/2

çallem-rev: (Ar. Far. bir. sıf.) Bir hükümdar veya hükümetin hükmünün geçtiği yer.
k. +leründen 296b/11

çalil: (Ar. sıf.) Az.
k. 289a/8

çalķ-: (Tür. fi.) 1. Gitmek üzere yerinden ayrılmak. 2. Oturma durumundan dik duruma gelmek, doğrulmak; yataktan ayrılmak. 3. Yukarı doğru yükselmek
k. -an 279a/4, 279a/5, 279a/6
k. -mağla 299a/22
k. -mak 281a/17
k. -up 268a/2, 268a/4, 268a/9

çalmer: (Ar. is.) Ay.
k. + (eşkal-i çalmer) 293a/23

kāmil: (Ar. sıf.) 1-Tam, olgun, eksiksiz, noksansız, mükemmel. 2-Kemale ermiş, olgun, bilgili, kültürlü. 3-Tecrübeli. 4-Yaşlı, yaşını başını almış, terbiyeli, görgülü. 5-Âlim, bilgin, geniş kültürlü.
k. 304b/7
k. +dür (üstād-ı kāmil) 288b/17

kām-rān: (Far. bir. s.) Arzusuna nail olmuş, isteğine kavuşmuş, bahtiyar, mesut.
k. +ol- 277a/25

ķamu: (Tür. is.) 1-Hep, bütün, tamamen. 2-Bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme, toplum.
k. 266b/11

kām-yāb: (Far. bir. s.) İsteğine kavuşmuş, muradına ermiş olan.
k. + (nevāb-i kām-yāb) 267a/5

ķan: (Tür. is.) 1. Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı. 2. Soy.
k. 290b/18, 290b/18
k. +ları 266b/23

ķanā'at: (Ar. is.) 1-Kısmete razı olma, elindekiyle yetinme, göz tokluğu, elindekini yeterli görüp fazlasını istememe. 2-Kanma, inanma. 3-Görüş, fikir.
k. +gel- 302a/20
k. +it- 286a/5

ķande: (Tür. zm.) Nerede, nereye
k. 281b/19

ķanġı: (Tür. sıf.) Hangi. İki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru sıfatı
k. +sı 279a/12, 279b/21

ķānī': (Ar. sıf.) 1-Kanaat eden, kendinde olan helâla razı olup, başkasının hiçbir şeyine göz dikmeyen. 2-Kanmış, inanmış, tatmin olmuş.
k. +ol- 265a/21

ķānūn: (Ar. is.) 1-Devletin yasama kuvveti tarafından herkesçe uyulmak üzere konulan her türlü kaide, yasa. 2-Bir ilmin düzenlenmiş kaideleri. 3-Tabiat olaylarının bağlı bulunduğu değişmez kaide. 4-Bir işte uyulması gereken usul, yol, nizam.

k. +dur 280a/17, 281b/3

k. +ı 290b/22, 290b/23

k. +ol- 267b/8

k. +um 280b/4, 281a/24, 281b/6

k. +umdur 277b/20, 279a/17,

279a/4, 279b/10, 279b/11,

279b/25, 279b/7, 279b/8,

281a/17, 281a/17, 281a/18,

281a/19, 281a/21, 281a/22,

281a/22, 281a/25, 281b/4

k. +uñ 290b/21

k. +-ı hümāyūn 277b/16

k. +-ı muķarrer-ı şāhenşāhī ol- 265a/16

k. +udur 277b/20

ķānūn-nāme: (Ar. Far. bir. is.) 1-huk. Kanun kitabı. 2-Tar. Padişah fermanlarıyla kanunlaşan hukuk metinleri.

k. 277b/20, 277b/6

k. + (zīkr-i ķānūn-nāme-i osmaniyyan) 277b/15

k. +nūñ 277b/10

k. +sinden 277b/11

k. +-i hümāyūn 277b/7

k. +-i pādişāhī 284a/4

ķapan-: (Tür. fi.) 1. Kapalı duruma gelmek. 2. Dışarı ile ilişkisini kesmek. 3. Son verilmek, kesilmek
k. -sun 281b/15

kapluca: (Tür. is.) Yerin derin katmanlarından gelen sıcak, içinde sağlığa yararlı erimiş özdekler ve gazlar bulunan suların çıktığı kaynak.

k. +larında 295b/9

k. +sı 292a/3

kapu: (Tür. is.) 1. Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı. 2. Osmanlı Devleti'nde resmî görev yeri.

k. 278b/11, 278b/13, 278b/13

k. +larında 304a/20

k. +sı 298b/20

k. +sın 271a/16, 292a/25, 302b/5

k. +sınıñ 303a/20

k. +sı (murād kapusı açıl-) 276a/8

k. +suna 285a/15, 288a/22, 288a/7

k. +ya 285a/8

kapucu: (Tür. is.) Osmanlı devlet örgütünde saray kapılarını bekleyen görevli sınıfı.

k. +lar 278a/17, 279a/7, 279a/8, 280b/24, 281a/1, 282b/8

kapucıbaşı: (Tür. is.) Osmanlı devletinde saray kapıcılarının subaylarına verilen rütbedir. en önemli görevi padişahın huzuruna çıkanlara ve divana gelenlere eşlik edip yol göstermektir. kapucıbaşların amirine kapıcılar kethüdası denir.

k. 278a/13, 279a/9, 281a/8

k. +ları 278a/7

k. +larına 282b/7

kapuğulları: (Tür. is.) Osmanlılarda, devletten ödenek alan, sürekli görev yapan atlı ve yaya askerlerden oluşan teşkilat.

k. +ndan 275a/2

kapu ağası: (Tür. is.) 1. Av dışında padişahın yanında bulunan iç

ağaların en büyüğü olan görevli.

2. Sadrazam kapısının iç düzenini sağlamakla yükümlü görevli.

k. 281a/1

kar: (Tür. is.) Havada beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak yağın su buharı

k. 267a/21, 267a/23

karadeniz: (Tür. is.) Türkiye'nin kuzeyindeki büyük deniz.

k. +den 265b/21

karār: (Ar. is.) 1-Durma. 2-Rahat, dinlenme. 3-Devamlılık, süreklilik. 4-Bir iş, konu veya şey hakkında düşünülerek varılan hüküm, kesin kanaat, yargı. 5-Bir yargıyı bildiren belge. 6-Değişmeyen düzenli durum, istikrar. 7-Ölçü, derece, ne az, ne çok.

k. +eyle- 298a/5

k. +ları 273b/16

karārgāh: (Ar. Far. bir. is.) 1-Karar verilen yer, karar yeri. 2-Askerî birlikte kurmay heyetinin toplandığı yer, merkez. 3-Durulan veya kalınan yer.

k. 268a/16

k. +ları 274b/24

Qara Boğdān: (is.) bkz: Boğdān

k. 265a/22, 265a/24, 265b/2

karındaş: (Tür. is.) 1. Aynı anne babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı, kardeş.

k. +ı 297a/8

k. +ların 281b/11

k. +ları 286a/11

karış: (Tür. is.) Parmaklar birbirinden uzak duracak biçimde gergin duran elde, başparmak ile serçe parmağın uçları arasındaki açıklık

k. 267a/23

ķārī: (Ar. sıf.) Köyde s kin olan, oturan, köylü.
k. 298b/3
k. +si 298b/2

ķarīb: (Ar. sıf.) 1-Yakın, yakın olan, uzak olmayan. 2-Soyca yakın. 3-Yakın hısım, yakın akraba.
k. 270a/5, 275a/4, 287a/25, 301a/15
k. +d r 280a/12
k. +gel- 300a/8
k. +ol- 276a/22, 288b/21, 302b/3
k. +d r 280b/10

ķariħa: (Ar. is.) 1-İnsanda kendiliğinden h sıl olan fikir ve niyet. 2-Padişahın aklına gelip buyurduğu iş. 3-Fikir kuvveti, düşünce kabiliyeti, zek .
k. +-i h m y n 271b/10

ķarīn: (Ar. is.) 1-Yakın. 2-Bir Şeye sahip olan, bir Şeye n il olan, bir Şeyi elde eden. 3-Hısım, komşu, arkadaş gibi yakınlardan her biri. 4-P dişahın yakınında bulunan ve padişaha yakın hizmetleri yerine getiren, m beyinci.
k. 292b/1
k. +ol- 266a/22
k. +-i taħsīn-i p diř hī ol- 298b/25

ķarřu: (T r. is.) 1. Bir Şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi. 2.  n, kat, huzur
k. 266b/16

ķ r-ger: (Far. bir. sıf.) 1-İş yapan, işleyen. 2-Etki yapan, tesir eden, nüfuzlu.
k. +lere 301b/6
k. +ol- 301b/18

ķařaba: (Ar. is.) 1-Nefes borusundan her biri, boğum. 2-şehirde küçük,

köyden büyük, henüz kırsal özelliklerini yitirmemiş olan yerleşim merkezi.
k. +larına 285a/8
k. +sına 276b/3, 303a/12

ķařd: (Ar. is.) 1-Niyet, kurma. 2-Bile bile yapma, isteyerek bir işe girme. 3-Birine karşı kötü istekle davranma. 4-öldürme veya yaralama gibi bir işe kalkışma. 5-Birine saldırma.
k. +it- 293b/10
k. +-ı duħ l it- 302b/5

ķařīde: (Ar. is.) 1-Belli bir amaçla yazılmış divan şiiri ve bu şiirin nazım şekli. 2-ed. Daha çok din ve devlet adamlarını övmek için kaleme alınmış manzume, övgü şiiri.
k. +-i Bürde 294a/21
k. +-i R ħīyye 294a/21

ķařal nī: (is.) Mudurnu, Dimetoka ve Semaniye medreselerinde müderris-lik, Bilad-ı Selase'de (İstanbul, Bursa ve Edirne) kadılık yaptı. Sultan Mehmet Han'ın saltanatının son zamanlarında kazasker oldu. İstanbul'da bir cami yaptırdı.. "şerh-i Aka'id"e haşiye, "şerh-i Mevakıf" için bir risale yazdı. "Ali Arabī Risalesi"ne reddiyeleri vardır. 901'de (1496) vefat etmiş ve Ebu Eyyub-i Ensari'nin Türbesi civarında defnedilmiştir.
k. + (Muřliħu'd-dīn-i ķařal nī) 276a/16
k. +d r 290b/2

ķařamonı: (is.) Kastamonu ili.
k. 275b/24
k. +da 285a/1

ķař: (Ar. is.) 1-Kesme, kesilme; biçme. 2-Halletme, sona erdirmeye, bitirme. 3-Ortadan kaldırma, yok

- etme. 4-Ayırma, ilgiyi kesme. 5-Yol alma.
k. +it- 272b/15
- katır:** (Ar. is.) Atgillerden, kısarak ile erkek eşeğin çiftleşmesinden doğan melez hayvan
k. 281b/5
k. +larınuñ 298a/13
k. +larumdan 281b/4
- kātib:** (Ar. is.) 1-Yazan, yazıcı. 2-Bir kuruluştaki yazı işleriyle görevli kimse, sekreter, yazman. 3-Eskiden devlet memuru.
k. 265a/13, 281a/23, 281b/24
k. +i 279b/13, 279b/14, 279b/25
k. +ler 279b/20
k. +lere 283b/1
k. +leri 279b/15, 279b/17, 281a/10, 281a/23, 281a/23
k. +lerinüñ 279b/24
k. +i tımarı 279b/21
- kātibān:** (Ar. is.) Katipler.
k. + (re³īs-i kātibān) 277b/10
- kātiblik:** (Ar. is.) Yazıcılık. Yazmanlık.
k. 280b/12
- katl:** (Ar. is.) Öldürme, katletme.
k. +eyle- 268b/2, 277a/17
k. +ine 266a/10
k. +ine (hıll-i katl) 299a/24
k. +it- 266b/7, 267b/4, 281b/11, 285b/21
- ķavā'id:** (Ar. is.) 1-Kaideler, usuller, kurallar, prensipler. 2-Dilbilgisi kurallarından bahseden kitap.
k. +i uşūliyye 297a/2
- ķavānīn:** (Ar. is.) Kanunlar, yasalar.
k. 277b/1
- ķavī:** (Ar. is.) 1-Kuvvetli, güçlü, dayanıklı, metin, muhkem. 2-Sağlam, inanılır. 3-Zengin varlıklı. 4-şidetli, zorlu.
k. 294b/10
k. +dür (delālet-i ķavī) 269b/6
- ķaviyye:** (Ar. sıf.) Kesin, kuvvetli, şüphe götürmeyen
k. + (eşvāt-ı ķaviyye) 294b/14
- ķavl:** (Ar. is.) 1-Söz, lakırdı, lâf. 2-Karar, sözleşme. 3-Fiiliyata dökülmeyen, sözde kalan şey.
k. 304b/6
k. +i 304b/5
- ķayd:** (Ar. is.) 1-Ayağa vurulan zincir, pranga. 2-Bağlama. 3-Bağ, bağlayacak şey. 4-Yazıya geçirme, deftere yazma.
k. +eyle- 277b/7
k. +it- 289b/18
k. +ol- 267b/13, 267b/7
- ķayıķ:** (Tür. is.) Kürek veya yelkenle yürütülen ufak tekne
k. 277a/12
k. +a (ķayıĝa) 281a/12
- ķayın:** (Tür. is.) Kadın veya kocaya göre birbirlerinin erkek kardeşi, kayınbirader
k. +ı 284a/15
- ķā'im:** (Ar. sıf.) 1-Ayakta duran, ayakta bulunan, ayağa kalkan. 2-Mevcut, var olan. 3-Birinin yerini tutan, birinin yerine geçen.
k. +ol- 292b/3
- ķāzā:** (Ar. is.) 1-Olacağı Allah tarafından bilinen ve takdir olunan şeylerin zamanı gelince yaratılması, her konuda Allah'ın hükmünün yürümesi. 2-Vakit çıktıktan sonra namazın kılınması veya zamanında yapılmayan ibadetlerin yerine getirilmesi. 3-Kadı'nın, hakim'in hükmü, kadı'nın vazifesi; kadılık, hakimlik vazifesi. 4-İlçe 5-

İstemeden yapılan ve elden çıkan kötü iş, zararlı iş.
k. 269a/19, 284b/8
k. + (fermân-ı każâ) 269a/9
k. +dan 287b/24, 300b/20
k. +dan (meclis-i każâ) 299a/22
k. +dan (mesned-i każâ) 299a/23
k. +sı 297a/22, 297a/23, 297a/9, 298b/4
k. +sın 300a/24
k. +sından 299b/21
k. +sını 284a/25, 284b/1, 286a/22, 287b/22, 297a/25
k. +sıyla 296b/5
k. +vü kader 272a/7
k. +i ‘asker-i manşûre 298b/4
k. +ya 291a/4
k. +ya (dest-berd-i ser-pençe’-i każâ) 276b/7

każıyye: (Ar. is.) 1. Kadılık. 2. İslâm ülkelerinde her türlü davalara şeriat ölçüleriyle hüküm verme işlerine bakma görevi. 3. Memurluk, hâkimlik.
k. +i şerıyye 289b/3

każî: (Ar. sıf.) 1-Davalara bakan hâkim, kadı. 2-Yapan, yerine getiren.
k. 279b/7, 279b/8, 279b/8, 279b/9, 280a/10, 280a/11, 280a/12, 280a/9, 283a/16, 283a/21, 290b/3, 293a/13, 293a/9, 299a/13, 299a/23, 299a/8, 299a/9, 299b/6, 300b/23
k. + (taht-ı kadı) 280a/24
k. + (tefsîr-i kadı) 290a/25
k. +dan 278b/9
k. +it- 284a/24
k. +lar 280a/12, 281a/21
k. +lara 283a/20, 283a/22
k. +larına 278b/8, 283a/13
k. +larınuñ 284a/8
k. +laruñ 278b/17
k. +sı 287b/15, 287b/15, 293b/22, 296a/5, 299b/23, 300b/18, 301a/2, 301b/17

każîlik: (Ar. is.) Hakimlik, kadılık.
Davalara bakma görevi.
k. +a (kadılığa) 280a/4

każî’asker: (Ar. is.) Osmanlı Devleti’nde kadıların başında olan, aynı zamanda yönetimle ilgili askeri yetkileri bulunan kişi.
k. 276a/16, 279a/6, 280a/23, 280a/9, 287a/17, 290b/4, 290b/9, 293a/5, 293a/8, 298b/12, 301a/20, 301b/16
k. +i 293a/14, 297b/1, 299a/17, 301a/2
k. +idi 276a/14
k. +ler 278a/21, 278a/5, 278b/2, 279a/2
k. +lere 282b/17
k. +lerim 280b/4
k. +lerimüñ 281b/2
k. +lerüm 278b/10, 279b/2, 279b/4, 280b/22, 280b/23, 281a/14
k. +lerüme 281a/16, 281a/2, 282b/4
k. +lerüñ 278a/19, 279a/14, 284a/7
k. +ligi 290b/5
k. +üñ 278b/4

każî’askerlik: (Ar. is.) 1-Osmanlı Devleti’nde ilmiye mesleğinin en yüksek mertebelerinden biri. 2-Askerî kadılık. 3-Osmanlı Devleti’nde kadıların başında olan, aynı zamanda yönetimle ilgili askeri yetkileri bulunan yüksek vazife.
k. 276a/15
k. +in 287a/23

Każîzâde: (is.) bkz: Każîzâde-i Rûmî
k. 290b/11
k. +sine 296a/24

Każîzâde-i Rûmî: (is.) Orta çağın ünlü matematik ve astronomi bilgini olan Kadızâde Rûmî’nin asıl adı, Selahaddin Musa’dır. Soyca ilim sahibi bir aileden geldiği ve

- çağının bilim otoritelerinden bursa kadısı Mehmet Çelebi'nin oğlu olduğu için, Bursa ve çevresinde daha çok "Kadızâde" olarak tanındı. Her ne kadar bilim tarihi ile ilgili birçok kaynakta, doğumu 1337 tarihi olarak gösterilse de bu bir tahminden öteye gitmemektedir. Ölüm tarihinin ise 1436 yada 1437 olduğu sanılmaktadır.
k. 293a/25
k. +den 293a/19
- kebîr:** (Ar. is.) 1-Büyük, ulu, yüce. 2-Yaşça büyük, yaşlı. 3-Çocukluktan çıkmış genç.
k. +den (müzâhame-i şağîr u kebîr) 269a/3
k. +ul-küberai el-fiham 283a/6
- kedûrat:** (Ar. is.) 1-Bulanıklık. 2-Gam, tasa, keder, üzüntü.
k. +-i keşret-i 'ufûnet-âmîz 269a/5
- kefere:** (Ar. is.) 1-Kâfirler, Allah'ı inkâr edenler. 2-Müslüman olmayanlar.
k. +nüñ 267b/3
- keff:** (Ar. is.) 1-Vaz geçme, el çekme, karışmama. 2-El içi, avuç içi.
k. +lerin 302b/9
k. +-i eyâdî 299a/5
k. +-i pür-şeref 299a/2
- kelâm:** (Ar. is.) 1-Söz, lâfız, lakırdı. 2-Söz, ibare, fıkra. 3-Bir mâna ifade den söz dizimi; cümleler veya cümlecikler. 4-Söyleyiş, konuşma, nutuk 5-Allah'ın zatından, sıfatlarından ve fiillerinden ve İslâm inanç esaslarından bahseden ilim.
k. 289a/25
k. + (mesâkk-ı kelâm-ı hüsrevân-ı En'âm) 268b/18
k. +a 289a/14
- k. +ını 289a/10, 290a/15, 293b/15, 299b/16
k. +ının 289a/12
k. +uñ ('ilm-i kelâm) 289a/9
k. +-ı bârid 275b/19
k. +a 271b/8, 285b/4
k. ıyla 290a/1
- kelâmeyn:** (Ar. is.) İki söz, iki kelime.
k. +i 289a/13
- kelimât:** (Ar. is.) Kelimeler, sözler, lakırdılar.
k. 294b/7
k. +ı 289b/17
k. +ını 287b/9
k. +-ı hıred-mendâne 269a/7
k. +-ı hüş-mendâ 271b/4
- kelime:** (Ar. is.) Anlamı olan, bir varlığı, kavramı veya fiili ifade eden ses veya ses birliği söz, sözcük.
k. +siyle 289a/12
k. +-i şehadet 276b/9
- kem:** (Far. s.) 1-Az, eksik, noksan, ayarı düşük. 2-Fena, kötü, bozuk.
k. 304a/17
k. +it- 304a/5
- kemâl:** (Ar. is.) 1-Olgunluk, yetkinlik, tamlık; kusursuz, tam ve eksiksiz olma; erginlik, mükemmellik. 2-Fazilet, erdem, bilgi. 3-En yüksek değer, değer, kıymet, paha.
k. 299a/15
k. +de 301a/8
k. +inde 267a/21, 284b/11
k. +-i edeb 288a/12
k. +-i hüzün ü endîşe 298a/8
k. +-i istihkâm 275a/19
- kemîn-gâh:** (Ar. Far. bir. is.) Pusu yeri, tuzak kurulan yer.
k. +da 265a/1
- kem-iltifât:** (Ar. is.) Eksik, az övgü
k. 287b/21

kenâr: (Far. is.) 1-Bir şeyin çevresini, sınırını teşkil eden kısım veya çizgi, çevre, kıyı, sınır. 2-Sahil, kıyı, deniz kıyısı. 3-Köşe, uç.
k. +ına 265b/24, 284a/21, 289b/18, 297a/10
k. +ında 271a/2, 272a/19, 291b/13, 293b/17
k. +ını 266a/19
k. +larını 290a/25
k. +-ı Anaṭolı 272b/12
k. +-ı deryâ 269a/12

kendi: (Tür. zm.) 1. İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, zat.
k. +den 294b/6

kendü: (Tür. zm.) Bkz: kendi
k. 265b/25, 268b/21, 268b/22, 281b/4, 285b/13, 288a/8, 291b/9, 301b/10
k. +de 304a/4
k. +den 292b/18, 297b/15
k. +lerden 277a/22
k. +leri 277b/2
k. +m 281a/17
k. +si 276a/11, 284b/7, 285a/1, 298b/14, 300a/1
k. +sini 300b/4
k. +ye 291b/21
k. +yi 274b/1, 274b/4

kerem-penâh: (Ar. Far. is.) Cöemrtliğin sığındığı yer.
k. + (şâh-ı kerem-penâh) 300a/20

kerîhe: (Ar. is.) Nefret edilecek, iğrenç şey.
k. + (râyiḥa-i kerîhe) 292a/14, 292a/19

Kerîm: (Ar. is.) 1-Kerem sahibi, ihsan edici, cömert, eli açık. 2-Affedici, ulu, azîz, şerefli, büyük. 3-Yarattıklarına karşılık beklemeden bağışta bulunan, kullarına nimetler ihsan eden,

günahları örten, günah işleyeni affeden, Allah.
k. 303a/20

kerîme: (Ar. is.) 1-Kız evlât, kız çocuk. 2-Âyet, âyet-i kerîme.
k. +leri 269b/14
k. +sini 294a/1, 294a/2

kerrât: (Ar. is.) Kereler, defalar, kezler.
k. +la 270b/7, 273b/7

kerre: (Ar. is.) Kere, defa, kez, sefer.
k. 278a/10, 280b/8, 282a/4, 282a/6, 282a/7, 282a/7, 282a/8, 288b/12, 290b/24, 295a/4, 298b/21, 301a/14

kesil-: (Tür. fi.) 1. Kesme işi yapılmak. 2. Bitkin duruma gelmek, gücü, takati kalmamak, çok yorulmak. 3. Ayrılmak, uzaklaşmak, ilgiyi kesmek, vazgeçmek
k. -düğini (ardı kesil-) 275b/21

keşîr: (Ar. is.) 1-Çok çok olan, bol. 2-Sık olan. 3-Çeşitli, türlü.
k. + (cem^c-i keşîr) 268b/1
k. + (mâl-ı keşîr) 286a/9
k. + (meblâğ-ı keşîr) 273a/7

keşîre: (Ar. is.) keşîr'in müennesi.
k. + (emşile-i keşîre) 297b/11
k. + (evḳâf-ı keşîre) 303b/18
k. + (hedâyâ-yı keşîre) 287b/5
k. + (müddet-i keşîre) 298b/11
k. + (münâza^cât-ı keşîre) 267b/18

kesr: (Ar. is.) 1-Kırma, parçalama, paralama. 2-Bozma, hâlel getirme. 3-mat. Kesir, bir tam sayının paraçası olan sayı. 4-gr. Arapça'da bir harfin esre "i" okunması. 5-anat. Kemik kırılması.
k. 288b/5
k. +i 302a/18
k. +ine 288a/24
k. +-i mîzân 282a/23

keşret: (Ar. is.) 1-Çokluk, bolluk, fazlalık, ziyadelik. 2-tas. Çokluk, kalabalık, birden fazla olma hali; vahdet zıddı.
k. + (kedūrat-ı keşret-i ‘ufūnet-āmīz) 269a/5

kestel: (İta. is.) Küçük kale, hisarcık.
k. 286a/21

keşf: (Ar. is.) 1-Açma, meydana çıkarma. 2-Gizli bir şeyi bulma, gizli bir şeyi bulup meydana çıkarma. 3-Bir sırrı öğrenme. 4-Bir şeyin olacağını önceden bilme, olup biteceği önceden öğrenme. 5-tas. Allah tarafından ilhâm edilme, kalb gözüyle görme.
k. +e 288a/14
k. +it- 295a/23
k. +-i kınā^c it- 288a/14
k. +-i sırr 295b/4

keşîş: (Far. is.) Papaz, rahip, hıristiyan rahibi, evlenmesi yasak olan manastır rahibi, karabaş, kilise papazı.
k. +leri 302a/10

keştî: (Far. is.) Gemi
k. 275a/22
k. +leri 271a/6
k. +-i hayāt 275b/7
k. +ye 284b/16

keştî-nişîn: (Far. bir. sıf.) Gemide oturan.
k. 271a/3

ketḫudā: (Far. is.) Güvenilen, bir yeri idareyle görevli memur anlamındadır. Halk arasında kahya da denir. Bir kişinin maiyetinde ve onun emirleriyle çalışan, güvenilir olması sebebiyle teferruatlı işlerin idaresi kendisine teslim edilen

kimse. Osmanlı teşkilat tarihinde bu unvan genellikle, gördüğü işle birlikte anılırdı: Hazine kethüdası, defter kethüdası, sadaret kethüdası gibi
k. +larınuñ 280a/13
k. +sı 278a/17, 279a/8, 279b/23, 280b/24
k. +sına 279a/7, 281a/1, 282b/8

ketḫudālık: (Far. is.) Kahyalık. Esnaf, tüccar ve sanatkârların devletle olan ilişkilerinin yürütülmesidir. Kethüdalar seçimle işbaşına getirilir. Kethüdalık, yiğitbaşılığında da olduğu gibi, kadı tarafından onaylanması zorunlu bir mevkidir.
k. +ıdur (ketḫudālığıdur) 279b/23

ketm: (Ar. is.) 1-Gizleme, saklama; bir sözü, bir haberi, bir sırrı saklama, gizli tutma. 2-Göstermeme.
k. +eyle- 285a/13

ke-zālik: (Ar. ed.) Kezâ, bu da öyle, böylece, hâkeza.
k. 278a/1, 280a/5

keyfiyet: (Ar. is.) 1-Bir şeyin nasıl olduğu, hal, durum, vaziyet, husus, vasıf, nitelik, kalite, içyüz. 2-İş, hadise.
k. +-i ḫāl 287a/12

ķıl-: (Tür. fi.) Etmek, yapmak.
k. -asın (i‘timād ķıl-) 283b/13
k. -up (nemaz ķıl-) 292b/16

ķılā^c: (Ar. is.) Surlar, kaleler, hisarlar.
k. 265a/7, 272a/1
k. + (hedm-i sulṭān-ı ķılā^c-ı çupin-ra) 267a/12
k. +a 267a/20
k. +ınuñ 272a/6, 274b/19
k. +-ı lāzımü’l-inķılā^c 270b/10
k. +-ı şelāşe 271a/8

- ķılıc:** (Tür. is.) Bir veya iki tarafı keskin, saplı, yassı ve uzunca, çelikten yapılmış savaş aleti, sayf, tiğ, şemşir.
k. +ķoy- 265a/4
k. +üşür- 275b/22
- ķılın-:** (Tür. fi.) Kılma işi yapılmak.
k. -dukdan (mütāla'a ķılın-) 283b/7
- ķillet:** (Ar. is.) 1-Azlık, miktarca azlık, eksiklik. 2-Kıtlık.
k. +-i māl 297b/5
- ķinā^c:** (Ar. is.) Örtü, başörtüsü, yaşmak, peçe.
k. + (keşf-i ķinā^c it-) 288a/14
- ķıpçāk:** (is.) 1-Bir Türk topluluğu. 2-coğ. Asya bozkırlarıyla bunun devamı olan güney-doğu Avrupa bozkırları. 3-i. Çöl. 4-Ova.
k. +da (deşt-i ķıpçāk) 265b/9
- ķır-:** (Tür. fi.) 1. Sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak 2. İri parçalara ayırmak. 3. (nsz) Belirli bir biçimde katlamak: Forma kırmak. 4. Öldürmek, yok olmasına neden olmak
k. -dılar 266b/22
- ķırā^{at}:** (Ar. is.) 1-Okuma, devamlı ve düzgün okuma. 2-fık. Kur'ân-ı Kerim'in usûl ve kaidelerine göre okunması.
k. +ine 297b/9
k. +it- 296a/22
- ķırcaifni:** (is.) Osmanlı'nın bugün Bulgaristan sınırlarında kalmış olan sancak bölgesi.
k. 272a/18
- ķırıl-:** (Ar. is.) 1. Kıрма işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak. 2. Bükülerek kat yeri oluşturmak. 3. Savaş, bulaşıcı hastalık sebebiyle çok sayıda insan ölmek. 4. (-e) Birine karşı kırgın duruma gelmek, gücenmek, incinmek. 5. Kırgınlık duymak
k. -up 275b/2
- ķırķ:** (Tür. sıf.) 1. Otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 40 ve ĦL rakamlarının adı. 3. sıf. mat. Dört kere on, otuz dokuzdan bir artık.
k. 270a/24, 272a/10, 280a/11, 280a/19, 280a/20, 280a/24, 280a/7, 280a/7, 281b/22, 282a/10, 282a/11, 285a/12, 297a/25
- ķısmet:** (Ar. is.) 1-Bölme, pay etme, hisseler ayırma, taksim etme. 2-Talih, nasip, kader, kazanç. 3-huk. şâyî olan hisseyi tâyin etme, belirleme, birden fazla kimselerin ortak bir mal üzerindeki hisselerini bir ölçüye göre belirterek tahsis etme.
k. +-i emvāl 282b/3
- ķışşa:** (Ar. is.) 1-Anlatılan, gerçek veya uydurma olan, fıkra, hikâye, rivayet. 2-Baştan geçen olay, macera. 3-İbret verici hikâye.
k. + (ĥâtıme-i ķışşa-i şāh-ı ğuzāt) 276a/19
k. +sın 288a/13
- ķışlık:** (Tür. is.) 1. Kışın oturulan yapı, yer. 2. sıf. Kışa özgü, kış için
k. 278b/2
- ķıtāl:** (Ar. is.) 1-Vuruşma, dövüşme, birbirini öldürme. 2-s. Savaş.
k. +den 266b/20
- ķıtār:** (Ar. is.) Deve katarı.
k. 281b/5, 281b/5, 287a/2
- ķıyām:** (Ar. is.) 1-Değer, bir şey için tesbit edilen karşılık, paha, bedel,

- tutar. 2-Bir kişide bulunan üstün vasıf; şeref, onur, itibar.
k. 284b/5
k. +dur 284b/13, 288a/10
k. +it- 285b/14, 286a/15, 287b/8, 288a/21, 292a/15, 295a/20, 297a/4, 302b/9
- kıymet:** (Ar. is.)
k. +lerinden 269a/21
- kız:** (Tür. is.) Kız. Dişi çocuk.
k. +ım 294b/9
k. +ın 284a/14, 299a/13
k. +larım 282a/17
k. +ı 283b/24
k. +ım 283b/23
- kızıoğlu:** (Tür. is.) Kızının oğlu, erkek torunu.
k. +na 294a/3
- ki:** (Far. ed.) 1. Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz. 2. Özneyi, tümleci güçlendirerek cümlenin temel bölümüne bağlayan bir söz. 3. “Öyle, o kadar, o denli” vb. nden sonra, kullanıldığı cümleye güç katan bir söz. 4. İkinci cümledeki yargının birincideki hareketin yapılışı sırasında görülerek şaşıldığını bildiren bir söz. 5. İki cümlede anlatılan durumların uyumsuzluğunu bildiren bir söz. 6. Yakınma, kınama vb. duygular anlatmak için bir cümlenin sonuna getirilen bir söz. 7. Bir soru cümlesinin sonuna getirildiğinde şüphe veya endişe anlatan bir söz. 8. Bazı kelimelerin sonuna bir ek gibi eklenerek birtakım zarflar, yeni edatlar oluşturan bir söz
k. 266a/14, 266a/2, 266a/23, 266a/6, 266a/8, 266b/22, 266b/6, 267a/6, 267b/18, 267b/19, 267b/21, 267b/22, 268a/22, 268b/20, 268b/24, 269a/12, 269a/23, 269a/3, 269a/9, 270a/23, 270a/9, 270b/3, 271a/12, 271a/15, 271a/24, 271b/1, 271b/12, 271b/2, 272a/20, 272a/22, 272a/25, 272a/6, 272a/8, 272b/11, 272b/20, 272b/23, 272b/24, 272b/5, 273a/13, 273a/14, 273a/16, 273b/22, 274a/19, 274b/16, 274b/20, 274b/4, 274b/9, 275a/11, 275b/16, 275b/2, 275b/24, 275b/25, 276a/20, 276a/4, 276b/12, 276b/14, 276b/24, 276b/25, 277a/20, 277a/8, 277b/22, 280a/13, 281b/10, 281b/6, 283a/20, 283b/11, 283b/2, 283b/6, 283b/7, 284a/12, 284b/14, 284b/4, 285a/11, 285a/16, 285a/21, 285a/6, 285b/10, 285b/13, 285b/3, 285b/5, 286a/15, 286a/16, 286a/19, 286a/4, 286b/15, 286b/17, 286b/25, 287a/11, 287b/18, 287b/8, 288a/11, 288a/23, 288a/4, 288a/8, 288b/12, 288b/15, 288b/23, 288b/24, 288b/3, 289a/15, 289a/17, 289a/2, 289a/3, 289a/7, 289a/8, 289b/10, 289b/11, 289b/17, 289b/2, 289b/2, 289b/8, 289b/8, 290a/16, 290a/22, 290a/5, 290b/15, 290b/16, 290b/17, 290b/17, 290b/22, 290b/22, 290b/23, 290b/9, 291a/12, 291a/8, 291b/8, 292a/6, 292b/4, 293a/12, 293b/10, 293b/23, 293b/24, 293b/8, 294b/6, 294b/7, 294b/9, 295a/18, 295a/19, 295a/2, 295a/24, 295b/19, 295b/2, 295b/4, 296a/1, 296a/14, 296a/14, 296a/16, 297a/12, 297a/4, 297b/14, 297b/16, 298a/10, 298a/12, 298a/7, 298a/9, 299a/24, 299b/11, 299b/16, 299b/25, 300a/11, 300a/11, 300a/20, 300a/7, 300a/9, 300b/1, 300b/12, 300b/12, 300b/3, 300b/5, 301a/11, 301a/19, 301a/21, 301b/1, 301b/15, 301b/19, 301b/22, 301b/24, 302a/14, 302a/16, 302a/22,

302a/6, 302b/13, 302b/18,
302b/3, 302b/7, 303a/19,
303b/16, 304a/23, 304a/23,
304b/2, 304b/2, 304b/21,
304b/23, 304b/4, 304b/7

kibār: (Ar. is.) 1-İnce, zarif, nazik, nârin yapılı, terbiyeli ve nezaket sahibi. 2-Kebirler, büyük rütbeliler, büyükler, ulular. 3-Büyük, cömert, asil, zengin. 4-şık, seçkin.
k. + (erkân-ı kibār) 304a/20
k. +ı zevi'l-ihtirām 277a/21

kifāyet: (Ar. is.) 1-Kâfi miktarda olma, yeter, yetişme, yetme, yeterlilik. 2-Bir işte yetecek kadar olup başkasına lüzum olmama. 3-İktidar, yararlılık.
k. 282a/18, 282a/19

kilāb: (Ar. is.) Köpekler.
k. +a 270b/21, 301b/8
k. +ına 301b/7

kilerci başı: (Far. Tür. is.) İçoğlanlardan biri olup, kilercilerin başı ve padişah sofrasının düzenleyicisi olan kişi.
k. 281a/11

kiler oğlanı: (Far. Tür. is.) Erzak, yiyecek yerinde çalışan asker, mahzen sorumlusu.
k. 281a/10

kilid: (Far. is.) Anahtar, kilit.
k. +in 270b/15

kim: (Tür. zm.) “Hangi kişi?” anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz
k. 295a/19, 295a/9, 298a/19, 304b/7
k. +de 282a/2
k. +dür 295a/25
k. +ler 298b/3

k. +lerdür 286a/12
k. + 272b/17

kimesne: (Tür. zm.) Kimse
k. 278b/16, 279a/23, 279b/9, 281b/6, 286b/14, 290a/10, 290b/18
k. +ler 295a/6
k. +leri 280b/12
k. +nüñ 284a/14, 303b/14
k. + ler 272b/19
k. +ye 281b/10
k. +yi 286b/18

kimi: (Tür. zm.) Birtakımı, bazısı, kimisi
k. + (2) ni 271b/16, 271b/17

kimse: (Tür. zm.) Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi
k. 266b/3, 297b/15
k. +m 297b/7
k. +nüñ 297a/4
k. +ye 291a/10

kimyâ: (Ar. is.) 1-Kimya. 2-Maddelerin temel yapılarını, dönüşümlerini; çözümüleme, bileşim ve üretim yöntemlerini inceleyen bilim. 3-mec. Çok az bulunan ve üstün özellikler taşıyan değerli şey.
k. + (ism-i kimyâ) 273a/2

kirām: (Ar. is.) 1-Kerimler, ulular, büyükler, soylular, asiller, şerefliiler. 2-Cömertler, eli açıklar.
k. + (meşâyiḥ-ı Kirām) 297b/20
k. +ı (evlād-ı Kirām) 268a/14
k. +um (evlād-ı Kirām) 277b/21, 280b/18

Kirmān: (Ar. is.) İran'ın güneydoğusunda yer alan büyük bir il.
k. +da 293a/20

kisb: (Ar. is.) 1-Kesb, çalışıp kazanma. 2-Çalışarak elde etme, çalışarak kazanma. 3-Faydalı iş yapmaya ve zararlı olanı defetmeye yönelik

- iş, amel. 4-Allah tarafından verilen bir kabiliyetin sonradan insan tarafından kazanılması; ortaya çıkarılması.
k. +it- 289b/11
- kişi:** (Tür. is.) 1. Kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs, zat, nefer. 2. Evin erkeği, koca, eş
k. 281b/22, 281b/23
k. +ler 271a/2, 272b/21
k. +nüñ 281b/23, 288a/24, 293b/25
k. +ye 281b/22
- kişver:** (Far. is.) 1-Memleket, ülke. 2-İklim.
k. 272a/7
k. + (teşhîr-i kişver-i ʿömr ü emel) 276b/5
k. +de 267a/10, 273b/14
- kişver-gîr:** (Far. bir. s.) 1-Ülke tutan. 2-Padişah, hükümdar.
k. + (tedbîr-i şâh-ı kişver-gîr) 266a/2
k. +e (zamîr-i şâh-ı kişver-gîr) 270b/9
- kişver-güşâ:** (Far. bir. s.) Ülke açan, cihangir, fatih.
k. + (sultân-ı kişver-güşâ) 269b/3
k. + (şâh-ı kişver-güşâ) 267b/10
- kitâb:** (Ar. is.) 1-Kitap, ciltli veya ciltsiz olarak bir araya getirilmiş, yazılı veya basılı kâğıt yaprakların bütünü. 2-Herhangi bir konuda yazılmış eser.
k. 284b/9, 289b/18, 296b/17
k. + (Gülzâr-ı Kitâb) 304a/11
k. +a 288b/12
k. +a (tefsîr-i kitâb) 297a/1
k. +ı 293a/17, 293b/18, 294a/23, 295a/10, 295a/11, 295a/8, 296b/16
k. +ım 289b/18
k. +ına (zahr-ı kitâb) 297b/22
k. +la 289a/25
- k. +lar 276b/24
k. +larını 288b/2
k. +um 293b/17
k. +-ı Nâfiʿ 303b/3
- kitâbet:** (Ar. is.) 1-Yazı yazma, bir maddeyi kaidelerine uygun şekilde kaleme alma. 2-Kâtiplik. 3-Kâtiplerin çalıştığı daire.
k. 282a/24
k. +in 289b/4
- kizb:** (Ar. is.) Yalan söyleme, yalan, uydurma.
k. +im 289a/17
- ko-:** (Tür. fi.) Bkz: koy-
k. -madı (nişân ko-) 266a/1
k. -mayup 304a/10
k. -maz 287a/7
- Koca Nişancı Celâlzade Muştafâ Çelebî:** (is.) (1494-1567) Devlet adamı, tarihçi. Tosya'da doğdu. Öğrenimini tamamladıktan sonra Divan-ı Hümayun kâtipleri arasına girdi. Divanî denen yazıdaki becerisiyle Yavuz Sultan selim'in de beğenisini kazandı ve 1525'te Reis ül-küttap (Hariciye Nazırı) oldu. 1534'te Kanuni Sultan Süleyman'ın Bağdat seferinde bulundu. Nişancı ve Tevkii (padişahın emir ve kanunlarını çıkaran, tuğrasını koyan görevli) görevine getirildi. "Koca Nişancı" adıyla ünlendi. 23 yıl bu görevde kaldı.
k. 283b/25
- kol:** (Tür. is.) 1. İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm. 2. Taraf, yan, cihet. 3. İş takımı, ekip, grup
k. 281b/21
- kon-:** (Tür. fi.) 1. Bir yere inmek 2. Bir yerde konuk olmak
k. -muş-idi 276a/12

konak: (Tür. is.) 1-Oturup kalma, yerleşme, geceyi geçirme yeri, menzil. 2-Yolculukta bir yerde durma, dinlenme yeri. 3-Büyük ev, gösterişli ev. 4-Resmî dâire.
k. +da 298b/10

konul-: (Tür. fi.) Koyma veya konma işi yapılmak
k. -muşdur 280a/4, 281a/12
k. -up 270b/12

Qonya: (is.) Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri.
k. +da 294b/4

Qoştantıniyye: (is.) İstanbul için kullanılmış isimlerden biri.
k. + (mahrûsa-i Qoştantıniyye) 277a/25
k. +de (derûn-ı hışn-ı Qoştantıniyye) 269a/11

koş-: (Tür. fi.) 1. Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek. 2. Birini bir işte görevlendirmek. 3. Bir yere ivedilikle gitmek. 4. Birlikte iş görmesi için bir şeyi başka birinin yanına katmak, arkadaşı olarak vermek. 5. Hayvanı çekeceği arabaya, sabana vb. ne bağlamak
k. -up 275a/3
k. -up (‘asker koş-) 273b/4, 273b/6, 274a/11, 274a/14

koşıl-: (Tür. fi.) 1. Koşmak 2. İş yapılması. 3. Sürülmek, gönderilmek. 4. Bir işe önyak olmak, önderlik etmek
k. -up 270a/2

koy-: (Tür. fi.) 1. Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek. 2. Bir kimseyi işe yerleştirmek, birine iş sağlamak.

3. Bırakmak 4. Katmak, eklemek.

.
k. -a 281a/11
k. -up 271a/1, 292b/20
k. -up (kılıc koy-) 265a/4

Qoyluc: (is) Tuna ile Morova yani Sava sularının birleştiği bölgedir.
k. 267a/15

koyul-: (Tür. fi.) 1. Koyma işine konu olmak. 2. Koyulaşmak. 3. Devam etmek. 4. Girişmek, başlamak, teşebbüs etmek
k. -dılar 266b/17

Qoyun: (Tür. is.) 1. Kollar arası, kucak. 2. Göğüsle giysi arası
k. +undan (Qoyundan) 292a/16

köhne-püş: (Far. bir. is.) Eski örtü, elbise, giysi.
k. +dur 286b/16

köpri: (Ar. is.) 1. Herhangi bir engelle ayrılmış iki yakayı birbirine bağlayan veya trafik akımının, başka bir trafik akımını kesmeden üstten geçmesini sağlayan ahşap, kâgir, beton veya demir yapı. 2. İki şey arasında bağ veya ilişkiyi sağlayan şey
k. 275a/21
k. +den 267a/24
k. +leri 270a/9

köşk: (fr. i.) 1-Bahçe içinde yapılmış, daha çok yazlık olarak kullanılan süslü bina, kasr. 2-Saray veya konak bahçesine yapılan süslü, zarif ve küçük bina. 3-Binaların yüksekçe ve güzel manzaralı bir yere yapılan küçük oda veya kule, cihannüma.
k. +ler 269a/23

köylü: (Far. sıf.) 1. Köyde yaşayan veya köyde doğmuş olan.
k. +nüñ 301b/6

kr̄al: (Sırp. is.) 1. En yüksek devlet otoritesini, bütün devlet başkanlığı yetkilerini kalıtım veya soylularca seçilme yoluyla elinde bulunduran kimse 2. Herhangi bir alanda başkalarından üstün, başarılı olan kimse

k. + (leşker-i kr̄al) 274b/5

k. +ına 272a/2

k. +ınuñ (Engürüs kr̄alınıñ) 267a/14

k. +-ı Engürüs 274b/12

k. +-ı pür-mekr 274b/2

kr̄ubbe: (Ar. is) Yarım küre ya da kümbetimsi yapılan bina damı.

k. +-i devvār 300a/10

k. +-i refī'a 303a/25, 303a/7

kr̄uddise: (Ar. is.) Mübarek, kudsî ve mukaddes olsun.

k. 277a/9

kr̄udemā: (Ar. is.) 1-Kadimler, eskiler, eski adamlar, eski zaman adamları. 2-Eskiliği bakımından ileri gelenler.

k. +da (kr̄ütüb-i hr̄ukemā-yı kr̄udemā) 273a/4

kr̄uds: (Ar. is.) 1-Temizlik, arılık, her türlü çirkinlikten, fenalıktan arınmış olma hali. 2-Mübareklik, kudsîlik, kutsallık.

k. +e (hr̄azāyir-i kr̄uds) 276a/18

kr̄udüm: (Ar. is.) 1. Nakkare de denen kudüm, ağızları deri kaplı, birbirine bağlı farklı büyüklükte iki çömlekten oluşan bir çalgı olup mehterde bunu çalanlara Nakkarezzen, kudümzen ismi verilmektedir 2. Uzak bir yoldan, uzak bir yerden gelme; vusûl. 3. Ayak basma, gelme, geliş.

k. +üne 296b/21

k. +üni 273b/3, 288a/7

k. +-i meserret-lüzüm 276b/16

kūh: (Far. is.) Dağ.

k. +da 270a/18

k. +lar 265b/3

k. +lara 269a/17

k. +ları 274b/19

k. +-ı metin 270a/22

kūhistān: (Far. bir. is.) Dağlık bölge, dağlık yer.

k. +a 267a/1

kr̄ulel: (Ar. is.) 1-Kuleler. 2-Dağ tepeleri.

k. +u burūc 269b/1

kr̄ulle: (Ar. is.) 1-Doruk, dağ tepesi, zirve. 2-Kule. 3-Bazı gemilerin güvertelerinde bulunan ve makine ile hareket eden ağır top.

k. +sinüñ 275a/20

kr̄ur-: (Tür. fi.) İnşa etmek

k. -muşlar 266a/16

kr̄urā: (Ar. is.) Köyler, kasabalar.

k. 265b/8, 267b/8

k. +dan 296a/1

k. +sı 281b/25

k. +sınuñ 295b/23

kr̄urb: (Ar. is.) 1-Yakın olma hali, yakınlık, yakın bulunma. 2-Yakın.

k. +larından (şeref-i kr̄urb) 299a/7

k. +unda 269b/5, 272a/25,

274b/18, 295b/11

kr̄urıl-: (Tür. fi.) 1. Kurma işine konu olmak veya kurma işi yapılmak. 2. Rahatça oturmak, yerleşmek 3. İnşa edilmek

k. -up 281a/14

kr̄urrā: (Ar. is.) Kur'ân'ı yedi kıraat ve on rivayet dahilinde okuyan hâfızlar, okuyucular.

k. +dan (e'imme-i kr̄urrā) 292a/13

- kūsec:** (Ar. sıf.) Köse
k. 301b/10
- kuşūr:** (Ar. is.) 1-Eksiklik, noksan. 2-Ayıp; sakatlık; özür. 3-Suç, kabahat. 4-İhmal, tedbirsizlik.
k. + (mānend-i kuşūr-ı behişt) 276b/21
k. +1 bī-kuşūr 269a/22
- kuşak:** (Tür. is.) 1. Bele sarılan uzun ve enli kumaş 2. Sağlamlığını artırmak için bir şeyin çevresine geçirilen ağaçtan veya metalden bağ. 3. Yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon
k. +ın (kuşağın) 275b/9
k. +ın (kuşağın) 266b/10
- kuşan-:** (Tür. fi.) 1. Beline kuşak, kılıç, kemer vb. şeyler bağlamak. 2. Silahlanmak. 3. Giyinmek
k. -ân 266b/10
k. -up 275b/10
- kuşat:** (Ar. is.)
k. -dılar 274a/2
- kūşe:** (Far. is.) Köşe
k. +de 298a/8
k. +sinden 266b/25, 302b/6
- kūt:** (Ar. is.) 1-Yaşatacak gıda, yaşamak için yenen şey, yiyecek, rızık. 2-Kuvvetlendirme. 3-Kale gibi sağlam yer
k. +1 yevmī 286a/5
- kuṭb:** (Ar. is.) 1-coğ. Dünya yuvarlağının ekvatorundan en uzak olan ve yer ekseninin geçtiği var sayılan iki noktasından biri. 2-Dönen bir çarkın aksı. 3-Bir mīknatıs demirinin iki ucundan her biri. 4-Bir tarikatin en büyük lideri; Allah'ın iradesini temsil ettiğine inanılan, Allah dostlarının (velilerin) en büyüğü, hakikat-ı Muhammedî'ye mazhar olan kişi.
k. 295a/19
k. +1 295a/18
- kuṭbū'd-dīn:** (Ar. is.) ?
k. 294a/2
- kuṭṭā'u't-ṭarīk:** (Ar. is.) Yol kesenler, eşkiyalar, haydutlar.
k. +1 freng 274b/23
- kuvvet:** (Ar. is.) 1-Fizikî güç, kudret, tâkat. 2-Sıhhat, sağlamlık. 3-Berklik, dinçlik. 4-Tesir kudreti, etkileme gücü. 5-Direnç, mukavemet, dayanıklılık. 6-Nüfuz, yapabilme, iktidar.
k. + (izhār-ı kuvvet) 274a/10
k. + (kuvvet-i tedbīr -i hıfz-ı şihhāt-i hukemā-i 'uzmā) 276b/6
k. + (taḥṣīl-i kuvv-it-) 275b/5
k. +de 301b/20
k. +iyle 303a/8
k. +i baḥṣiyye 291a/9
k. +i riyāziyye 304b/2
k. +i sermā 267a/21
- kuẓāt:** (Ar. is.) Kadılar.
k. 282b/1
k. +uñ 278b/15
- kuẓāti'l-müslimīn:** (Ar. bir. is.) Müslüman kadılar.
k. 283a/13
- kuzatin:** (Ar. is.)
k. 303b/7
- küçük:** (Tür. sıf.) 1. Makam, rütbe, derece bakımından daha aşağı olan kimse. 2. Boyutları, benzerlerininkinden daha ufak olan, mikro, büyük karşıtı 4. Yaşı daha az olan 5 Niteliği aşağı olan, bayağı
k. 281b/9, 297a/24, 303b/11

küffâr: (Ar. is.) Kâfirler, hak dini, İslâmiyet'i inkâr edenler.
k. 270a/12, 271a/4, 274b/12, 274b/13
k. +ı 275a/14
k. +-ı freng 270a/18
k. +-ı hâksâr 266a/20, 274b/22, 275b/20, 275b/5
k. +-ı liyâm 273a/1

küfrân: (Ar. is.) İyilik bilmeme, görülen iyiliği unutma, nankörlük.
k. +-ı ni'met it 274a/17

külâh: (Far. is.) 1-Eskiden giyilen, ucu sivri veya yüksek başlık. 2-Keçeden yapılmış bere. 3-İçine bazı şeyler koymak için huni biçiminde bükülmüş kağıt kap.
k. 275b/3

künbed: (Far. is.) 1-Kubbe, kümbet. 2-Kubbeli yapı. 3-Kubbenin kabarık ve şişkin olan dış kısmı. 4-mec. Gökyüzü. 5-Türbe.
k. 274b/12

künc: (Far. is.) 1-Köşe, bucak. 2-Kambur. 3-Bodrum, ev altı bodrumu.
k. +-i hevan 296b/3

küre: (Ar. is.) 1-Bütün noktaları merkezden aynı uzaklıkta bulunan bir yüzeyle sınırlı cisim, küre, top. 2-Yuvarlak, toparlak. 3-Dünya, yeryüzü.
k. +-i hâk-i mütezil eyle-266a/22
k. +-i nuhâs 285a/4

kürek: (Tür. is.) 1. Toprak, kömür vb. yi bir yerden bir yere alıp atmaya, taşımaya yarayan ve yayvan bir bölümü, buna bağlı uzun bir sapı bulunan araç 2. Küçük deniz teknelerini yürütmeye yarayan, bir ucu yassı, uzun ağaç.
k. 281a/13

küstâhlık: (Far. is.) Saygısızlık, edepsizlik.
k. +it- 271b/5

küttâb: (Ar. is.) Kâtipler, yazıcılar.
k. 279b/13, 279b/16
k. +a 282a/24
k. +dan 281a/22
k. +uñ 279a/21, 279b/18

kütüb: (Ar. is.) Kitaplar.
k. 295a/17, 296a/25
k. +-i fetvâ 288b/10
k. +-i Hânefiyye 304b/5
k. +-i hükemâ-yı kudemâ 273a/4
k. +-i mu'tebere 286a/7
k. +-i mütekaddim 272b/23
k. +-i selef 284b/8

kütüb-hâne: (Ar. Far. bir. is.) 1-Kitaplık. 2-Kitap satıcısı dükkanı, kitapsarayı, kitap evi. 3-Basma veya yazma kitap, süreli yayın, harita ve benzeri eserlerin korunduğu, okuyucuların, araştırmacıların hizmetine sunulduğu bina.
k. +ler 299a/15

L

lâ: (Ar. ed.) Menfi, olumsuzluk edâtıdır; önüne geldiği kelimeye olumsuzluk, inkâr ve tecrid mânası verir
l. 289a/10, 290a/1, 303b/8, 303b/8

laceverd: (Far. is.) 1-Lacivert. 2-Koyu mavi renkte değerli bir süs taşı.
l. 280b/14
l. +i (çerh-ı láciverd) 276b/14

lafz: (Ar. i.) Söz, kelime, ağızdan çıkan, manalı veya manasız söz.
l. +-ı dürer-bâr 302a/13
l. +-ı şefkat 265a/9

laḥza: (Ar. i) 1-Göz açıp kapayınca kadar geçen zaman, göz bakışı kadar zaman parçası, an. 2-Göz ucu ile bakış. 3-tas. Göz ucuyla bakma, düşünme, tecelli nurlarını seyretme.
l. 289b/7, 292b/2, 298b/14
l. +dan 301b/6

laḥab: (Ar. is.) -Bir kimseye, asıl adından ayrı olarak, bir sıfatına, vafına dayanılarak daha sonra takılan ad, takma ad. 2-Ünvan.
l. 298b/18
l. +ı 294a/13

lâkin: (Ar. ed.) Ama, fakat, ancak, şu kadar var ki.
l. 266b/2, 267a/19, 267b/16, 270b/1, 272a/13, 272a/17, 272a/7, 275a/15, 283b/9, 284a/6, 286a/24, 288b/20, 289b/5, 290a/13, 291b/10

lâlâ: (Far. is.) 1-Bir çocuğu gezindiren, oyalayan uşak. 2 - Çocuğun eğitim, öğretim ve gözetimi ile ilgilenen vazifeli, mürebbi. 3-Padişahların veziriazamlara seslenirken kullandıkları hitap. 4-şehzâdelerin özel hoca ve muallimleri.
l. +larınuñ 278b/1

laṭîfe: (Ar. sıf.) 1-Güldürücü, tuhaf ve güzel söz, ince manâ;edep sınırlarını aşmayan ince şaka, hoş eda. 2-şaka, nükte, espri. 3-tas. Sözle ifade edilmeyen ince mâna, içe doğan manevî işaret.
l. 286b/18

laṭîfe-künân: (Ar. Far. zf.) Şaka yaparak, şaka yollu.
l. 285b/16

lâ-cerem: (Ar. sıf. zf.) 1-şüphesiz, elbette, besbelli. 2-Zaruri, ister istemez, çâresiz.
l. 275a/23

lâyık: (Ar. sıf.) 1-Yakışan, yaraşır, yakışır. 2-Uygun, yakışır, münasip. 3-Bir şeye elverişli olan. 4-Vasıfları, nitelikleri, özü, hareket ve davranışlarıyla birşeyi elde etmeye hak kazanmış olan.
l. +ol- 269a/1, 284b/12

lâzım: (Ar. sıf.) 1-Gerek, gerekli, lüzumlu. 2-Varlığına ihtiyaç olan.
l. 270a/9, 278a/2, 281a/20, 282a/1
l. +dur 285a/14
l. +gel- 279a/9, 280b/13, 281b/15, 283b/14, 283b/20, 285b/6, 289b/24
l. +ol- 269a/9, 271b/23, 296a/2, 296a/3, 302b/23

lâzım gel-: (Ar. Tür. fi.) Gerekmek.
l. -se 281a/6
l. -ür 296b/11
l. -e 299a/24
l. -ür 302b/21

lâzımü'l-inkılâ: (Ar. sıf.) Kökünden koparılması, sökülmesi gereken.
l. + (kılâ. -ı lâzımü'l-inkılâ)
270b/10

lâzımme: (Ar. sıf.) 1-Gerek, gerekli, lüzumlu. 2-Varlığına ihtiyaç olan.
l. +sine (ma'ünât-ı lâzımme)
286a/2

levâḥik: (Ar. is.) Lâhikalar, ekler, eklenen şeyler, ilâveler.
l. +ünden 272b/9

leke-küb: (Far. sıf.) Lekeleyen. Çifte yiyen
l. +-i 'asker-i sultâniyye 267a/6

lem'a: (Ar. is.) Parıltı, parlamış, parlamış.
l. +-i nur-ı şehadet 274b/14

- lerzân:** (Far. sıf.) Titrek, titreyen.
1. 300b/11
- lerziş:** (Far. is.) Titreme, titreyiş.
1. +-i beden-i âsmân-ı emn ü amân 277a/7
- leş:** (Far. is.) 1-Hayvan ölüsü, kokuşmaya başlamış hayvan ölüsü, 2-Metinde özel ad olarak geçen Leş ise, Arnavutluk İskenderiye'sinde bulunan kaledir.
1. 270a/20, 270b/24, 271a/8
- leşker:** (Far. is.) 1-Asker. 2-Ordu. 3-Ordugah. 4-mec. Yiğit, kahraman, cesur.
1. + (sâlâr-ı leşker-i 'adū) 274a/5
1. + (saşvet-i leşker-i İslām) 272b/14
1. +i 266b/7, 268a/16, 273b/10, 273b/7
1. +-i 'adā 274a/1
1. +-i İslām 265b/13
1. +-i kıral 274b/5
1. +-i mücâhidîn 275a/7
1. +-i müteferriķ 274b/3
- leşkeriyân:** (Far. is.) Askerler, leşkerler.
1. +-ı 'Irāk 268a/7
- leţâfet:** (Ar. is.) 1-Lâtiflik, hoşluk. 2-Güzellik. 3-Nezaket, naziklik. 4-Yumuşaklık. 5-İncelik.
1. +-i şir 299b/7
- levâmi':** (Ar. is.) Parıldayan şeyler, nurlar, parıldamalar, parlamalar, ışımalar.
1. +-i envâr 274b/11
- levâzım:** (Ar. is.) 1-Lâzım olan şeyler, geçinmek ve yaşamak için gereken şeyler, gereçler. 2-Ordunun silah, cephaneye ve benzeri maddelerin dışında kalan
- yiyecek, giyecek gibi ihtiyaçları sağlayan asker sınıfı.
1. +ı 271b/22
1. +ını 265b/22
- levh:** (Ar. is.) Yassı, düz, üzerine resim, yazı gibi şeyler yazılan nesne, üzerine yazı yazılabilir levha.
1. +-ı zâmîr-i münîr 277a/1
- levm:** (Ar. is.) Zemmetme, çekiştirme, aleyhinde bulunma, kınama, paylama, başa kakma.
1. 296a/14
- leyl:** (Ar. is.) Gece
1. +de (şülüş-i leyl) 303a/3
1. +ü nehâr 302a/9
- Leysîzade Muhammed Efendi:** (is.) Fatih Sultan Mehmet'in nişancılığını yapmıştır. Fatih kendisine, Kanunname'yi yazıp kitaplaştırmasını emretmiş. Leysizade Mehmet Efendi de bunları üç kısımlık "Kanunname" olarak hazırlamış ve Divan-ı Hümayun'da muhafaza edilen Kanunname-i Hümayun'a kaydetmiştir.
1. +ye 277b/5
- lezzet:** (Ar. is.) 1-Ağızla, dille alınan tat. 2-Herhangi bir şey karşısında duyulan zevk, haz, keyf.)
1. +in 299b/12
- libās:** (Ar. is.) 1-Elbise, giyilecek şey, giysi. 2-Kıyafet.
1. +ı 294b/24, 298a/4
- lihye:** (Ar. is.) Sakal
1. +si 295b/19
- lil-ķāfiye:** (Ar. zf.) Kafiye için.
1. 303b/4
- Limni:** (Yun. is.) Kuzeydoğu Ege Yunan adaları grubuna giren,

Gökçeada'nın güneybatısında bulunan Yunan adasıdır. Osmanlı kaynaklarında ismi İlimli ada olarak da geçer.

1. 272b/23

limon: (Rum. is.) 1. Turunçgillerden, 3-5 metre yüksekliğinde, kışın yapraklarını dökmeyen, beyaz çiçekli bir ağaç 2. Bu ağacın sarı renkli, kabuğu kokulu, suyu ekşi meyvesi, sulu zırtlak.

1. 272b/21

lisân: (Ar. is.) 1-Dil, anlaşma amacıyla kullanılan sesli işaretler sistemi. 2-Konuşma dili. 3-Yabancı dil.

1. +-1 şerîf 277b/16

livâ: (Ar. is.) Sancak, alem.

1. +sı 265a/6

li-hâzâ: (Ar. zf.) Bundan dolayı, buna binaen, bunun için.

1. 276a/22

Loqmân: (is.) 1-Kur'ân'da adı geçen, peygamber olup olmadığı kesin olmayan, öğütleri, ahlakî ve tıbbî sözleri ile tanınan büyük bir zat. Hz. Lokman (Ar. sıf.) , Hz. Davud'a (Ar. sıf.) yetişmiş ve ondan ilim öğrenmiştir. Halk arasında daha çok, bir hekim (doktor) olarak tanındığı için Hekim-i Lokman olarak yad edilmiştir. Hekim olduğu hususunda alimler ittifak etmektedirler.

1. +-1 zemân 302a/5

Loqmânî: (Ar. sıf.) Lokman'a dair, ait olan.

1. + (ârif-i hikmet-i Loqmânî) 301a/13

M

ma'ârif: (Ar. is.) 1-Marifetler, bilimler. 2-Eğitim, öğretim, talim ve terbiye sistemi. 3-Tahsille elde edilen bilgi. 4-Kültür, bilgi. 5-Eğitim Bakanlığı.

m. +inden (cümle-i ma'ârif) 289b/2

m. +-i Sinân 296b/16

ma'cûn: (Ar. is.) 1-Hamur kıvamında olan. 2-Hamur kıvamına getirilmiş ilaç. 3-Uyuşturucu maddelerden süzme olan afyon. 4-Sokaklarda satılan baharatlı, yapışkan şekerleme. 5-Camı çerçeveye tutturucu madde.

m. +-1 müferrih 290b/14

ma'den: (Ar. sıf.) 1-Maden, toprakta filiz denilen bileşimler halinde bulunan, toprak altından çıkarıldıktan sonra arıtılarak kalıba dökülebilen madde. 2-Basit cisim, cevher, metal. 3-Maden çıkarılan yer. 4-mec. Bir sıfat ve özelliğin kaynağı olan kimse. 5

m. + (menabî-i ma'den-i mezbûr) 273a/1

m. +i 272b/24

m. +leri 272b/1

m. +-i mezbûr 273a/5, 273a/6

ma'deniyye: (Ar. is.) 1-Madenden yapılmış. 2-Madenle alâkalı.

m. +den (a'zam-ı tiryâkât-ı ma'deniyye) 272b/24

mâder: (Far. is.) 1-Ana, anne. 2-Bir şeyi doğuran

m. +-i Halîl 267b/25

ma'dûm: (Ar. sıf.) Yok olan, mevcut olmayan, bulunmayan.

m. 273a/3

Mağnîsâ: (is.) Bkz: Ma'nîsâ

- m. 290b/11, 292a/11, 298a/19
m. +da 292a/12
m. +ya 292a/9
- mağrūr:** (Ar. is.) 1-Gururlu. 2-Bir şeye güvenen. 3-Güvenilmeyecek şeye güvenip aldanan, kendini beğenmiş. 4-Büyüklik taslayan.
m. +ol- 274a/4
- maḥabbet:** (Ar. is.) 1-Ülfet, sevgi, sevmeye, dostluk. 2-Faziletten sayılan şeylere ruhun meyletmesi. 3-İnsanın manevî haz aldığı veya kendisinde hayır ve olgunluk gördüğü bir şeye meyletmesi. 4-Aşk, ilgi, alâka. 5-Dostça konuşma, sohbet, yarenlik, muhabbet
m. +i 299b/7
m. +leri 302b/2, 304a/17
- maḥall:** (Ar. is.) 1-Yer, mekân. 2-Yöre, mevzi, taraf.
m. +lerde 270a/10
m. +de 267a/14, 267a/16, 268b/4, 284b/12, 286a/20
m. +dedür 286b/14
m. +den 302a/23, 302b/11
m. +e 287a/25, 288b/3, 293b/17
m. +i 267a/17, 286b/18, 303a/7
m. +inde 286b/2
m. +ine 267a/22
m. +-i dil-pezîr 269a/3
m. +-i murâd 276a/21
m. +-i nuḳûş-ı ḥaḳâyîḳ 277a/1
m. +-i pesendîde 269a/11
m. +-i ta'accüb 290b/21
- maḥallât:** (Ar. is.) 1-Yerler, mekânlar. 2-Yörelere, mevziler, taraflar.
m. +ı (cemî'î-i mesâkin-i şehri ü maḥallât) 269a/13
m. +-ı merdüm-i şehri 269a/20
- mahâret:** (Ar. is.) Mâhîrlik, ustalık, beceriklilik, hüner.
m. +i 301a/8
m. +leri 304b/14
- maḥbūs:** (Ar. sıf.) Hapsedilmiş olan, mevkuf.
m. +it- 296b/3
m. +ol- 271b/5
- maḥfiyye:** (Ar. sıf.) Gizli, saklı
m. +yi (umūr-ı maḥfiyye) 279b/3
- maḥfūf:** (Ar. sıf.) Zarar gelmesin diye etrafı çevrilmiş, kuşatılmış.
m. +ol- 269a/13
- maḥfuzât:** (Ar. is.) 1-Gizlenilmiş şeyler. 2-Ezberlenmiş şeyler.
m. +ımı 297b/12
- mâhî:** (Far. is.) 1-Balık. 2-Aylık
m. 270a/24
- mâhir:** (Ar. sıf.) Mahâretli, hünerli, elinden iş gelir, becerikli.
m. 304b/23
- maḥmiyye:** (Ar. is.) 1-Bir şeyi koruma, muhafaza ve himâyeye etme. 2-Muhâfazalı büyük şehir.
m. +ye (vilâyet-i maḥmiyye) 272b/3
- Maḥmūd:** (is.) 1- Mahmud'a ait, Mahmud'la ilgili. 2-Sultan 2. Mahmud adına yapılan ve kalyon büyüklüğünde olan eski bir harp gemisi. 3-Sultan 2. Mahmud zamanında basılan altın lira.
m. 285b/14
- Maḥmūdiyye:** (Ar. is.) 1- Mahmud'a ait, Mahmud'la ilgili. 2-Sultan 2. Mahmud adına yapılan ve kalyon büyüklüğünde olan eski bir harp gemisi. 3-Sultan 2. Mahmud zamanında basılan altın lira.
m. + (Tuḥfe-i Maḥmūdiyye) 294a/14
- maḥremât:** (Ar. is.) 1-Haram, şeriatın yasak ettiği şeyler. 2-Nikah

- düşmeyen, şeriatçe evlenilmesi yasak edilenler. 3-Gizli olan, herkese söylenmeyenler.
m. +uñ (ḥavāşş u maḥremāt) 277a/9
- maḥrūsa:** (Ar. is.) Büyük şehir.
m. +den (memālik-i maḥrūsa) 278b/6
m. +i Kōstantīniyye 277a/25
- maḥşūl:** (Ar. is.) 1-Husūl bulan, hasıl olan, meydana gelen şey. 2-Topraktan yetişen, ürün. 3-Verim.
m. 267b/13
m. +ünden 270a/24, 273a/7
m. +i beytü'l-māl 273a/7
- maḥşūlāt:** (Ar. is.) -Meydana gelen, elde edilen şeyler. 2-Topraktan yetişen şeyler. 3-Evcil hayvanlardan elde edilen maddeler. 4-Sanâyi maddeleri.
m. +ı 270a/22, 281b/18
- maḥşūş:** (Ar. is.) Hususi, özel.
m. +dur 282a/1
- maḥtūm:** (Ar. sıf.) 1-Mühürlenmiş, damgalanmış. 2-Kilitlenmiş, bağlanmış.
m. + (nām-ı tîn-i maḥtūm) 273a/2
m. + (tîn-i maḥtūm) 272b/24
- maḥūd:** (Ar. is.) 1-Herkesçe bilinen, belli olan, belli. 2-Sözleşilen. 3-Sözü geçen.
m. +da (vaḫt-i maḥūd) 302b/12
- maḥż:** (Ar. sıf.) 1-Safi, hâlis, katıksız, sırf, tam, ta kendisi, aslı. 2-i. Su katılmamış hâlis süt.
m. +-ı 'ināye-i pādişāhī 283b/6
m. +-ı ḳabūl 291b/6
m. +-ı ta'aşşub ve cehālet 304b/7
- maḥżā:** (Ar. ed.) -Ancak, yalnız, tek, sade, sadece. 2-Hâlis, katıksız, tam.
m. 300b/6
- maḥżar:** (Ar. is.) 1-Huzur yeri, büyük bir kimsenin önü. 2-Hazır olma, görünüş, gösteriş. 3-Birçok kimse tarafından imzalı dilekçe. 4-Mahkeme sicili.
m. +ına 300a/7
- maḥżūl:** (Ar. sıf.) Hakir, kıymetsiz, perişan, hor, rüsvay. m. +ler 266b/20
m. +ol- 299b/21
- ma'ıyyet:** (Ar. is.) 1-Beraberlik, arkadaşlık, birlikte bulunma, beraber olma. 2-Birinin yanında bulunan, emrinde çalışan. 3-Bir şahsın emrinde veya yanında bulunan heyet.
m. 270b/25
- maḫāl:** (Ar. is.) 1-Söz, lâkırdı laf, kelâm. 2-Söyleyiş, söyleme.
m. + (ḫulāşa-i maḫāl) 270b/2
- maḫām:** (Ar. is.) 1-Kıyam edilen, durulan, durulacak yer; durak. 2-Memuriyet, memurluk yeri. 3-Büyük memuriyet, mevki. 4-tas. Manevî mevki. 5-Naz, eda. 6-Kaprisli davranış. 7-müz. Musiki tarzı.
m. 268a/16
m. +ındadur 279b/16
m. +ındadurlar 281b/1
m. +ında (merḳad u maḫām) 274b/11
m. +ı (menzil ü maḫām) 268b/18
m. +-ı 'ālī 269b/5
m. +-ı Mevleviyyet 280a/1, 280a/12, 280a/2
m. +-ı ta'aşşub 287b/17
m. +-ı taḳarrub 287a/16
- maḫāmāt:** (Ar. is.) Makamlar.

m. 304b/15

mağarr: (Ar. is.) 1-Oturulan, karar kılınan yer, karargâh, mesken. 2-Merkez, ocak. 3-Pâyitaht, başkent, başşehir.

m. +ını (meferr u mağarr) 277a/16

m. +ınıñ (‘asker-i seğar-ı mağarr) 265b/12

mağarrer: (Ar. is.) 1-Kararlaştırılmış, kararı verilmiş. 2-şüphesiz, kesinlik kazanmış. 3-Anlatılmış, bildirilmiş. 4-Yerinde bırakılmış. 5-Zarurî.

m. +leründen 265a/1

m. +i serîr-i hilafet 274a/20

m. +i ‘ulüm ol- 276b/16

mağbül: (Ar. is.) 1-Kabul edilmiş olan, alınan, reddedilmeyen. 2-Geçerli, müteber. 3-Genel olarak istenilen.

m. +düş- 269a/7

m. +ol- 270a/14, 270a/3, 297b/16

mağbüle: (Ar. is.) “mağbül”ün müennesi.

m. + (havâşî-i mağbüle) 298a/7

m. + (hıdmet-i mağbüle) 265a/23

mağbüz: (Ar. is.) 1-Alınmış, kabzolunmuş, alınan. 2-Bir şeyin alındığına dair verilen imzâli ve mühürlü kâğıt, alındı. 3-Sıkılmış, daraltılmış. m. +ı

(ğonçe-i dil-i mağbüz) 269a/18

mağdūr

m. + (şarf-ı mağdūr eyle-) 287a/16

m. + (şarf-ı mağdūr it-) 272a/13

m. +ların 266b/21

mağşad: (Ar. is.) 1-Kastedilen, istenilen şey, varılmak istenen nokta, niyet, meram. 2-ed. Kasidenin asıl bölümü.

m. +ı aşlî ol- 270a/15

mağşūr: (Ar. sıf.) 1-Kasrolunmuş, kısaltılmış. 2-Alıkonulmuş, bir yere ayrılmış. 3-Kasrolunmuş nesne.

m. +dan (rūḥ-ı mağşūr) 276b/13

m. +dur 289a/3

m. +it- 275a/10

mağtū‘: (Ar. sıf.) 1-Kesilmiş, kat olunmuş. 2-Pazarlıksız, değeri ve pahası biçilmiş. 3-Ölçü veya tartı ile satılmayan, götürü.

m. +ol- 272a/14

mağtūl: (Ar. sıf.) Öldürülmüş, katledilmiş, vurulmuş kimse.

m. +ol- 267b/18

mağtū‘u’l-‘ağab: (Ar. is.) Devamsız, zürriyetsiz, soyun devam etmemesi.

m. +ol- 294b/8

māl: (Ar. is.) 1-Bir kimsenin malik olduğu şey, varlık, servet. 2-fık. Bir kimsenin tasarrufunda bulunan kıymetli, lüzumlu şey. 3-Taşınabilir eşya. 4-tic. Mübadeleye konulan ticari eşya, emtia. 5-Çift ve yük hayvanı. 6-Para, nakit gelir.

m. 273a/16, 276b/8, 278b/1, 278b/16, 278b/19, 278b/21, 278b/5, 279a/13, 279a/3, 279b/10, 279b/24, 279b/5, 280a/15, 280a/16, 282a/15

m. +a 280b/11

m. +ıma 279a/25

m. +ımuñ 277b/24, 279a/18, 279a/21

m. +ı (kıllet-i māl) 297b/5

m. +ların 271a/1

m. +ü menāl 271a/5

m. +ı bî-ḥisāb 265a/21

m. +ı keşîr 286a/9

mālî: (Ar. sıf.) 1-Dolu. 2-Fazla, çok.

m. + (zarar-ı mālî) 298a/10

mālik: (Ar. is.) 1-Sâhib, malı elinde bulunduran, bir şeyin mülkiyetini elinde tutan. 2-Her şeyin sâhibi olan Allah. 3-Cehennem zebânilerine hâkim olan ve onları idare eden meleğin adı.
m. 284b/3

māliye: (Ar. is.) 1-Devletin gelir ve masraflarının idaresi, gelir gider hesaplarına bakan resmî dâire. 2-Devletin gelir ve giderlerinin düzenlenmesi ile ilgili kaideler bütünü. 3-Malî işler.
m. +den (cānib-i māliye) 283a/2

Mālçoç Oğlu Bālî Beg: bkz: Bālî Beg
m. +i 274a/22

maʿlūm: (Ar. sıf.) 1-Bilinen, belli, belirsiz olmayan. 2-gr. Etken, faili bilinen ve belli olan. 3-zf. şüphesiz, belli, evet.
m. 279a/20
m. +dur 274b/20, 287a/9, 298b/3
m. +ı 288b/10, 293b/24, 293b/25
m. +ol- 277b/22, 283b/11, 283b/7, 285b/5, 288a/17, 300b/6

māl-ā-māl: (Ar. zf.) Ağzına kadar dolu, dopdolu.
m. 271a/6

maʿmūl: (Ar. sıf.) İmal edilmiş, yapılmış, işlenmiş.
m. +ün 277b/3

maʿmūlün bih: (Ar. bir. sıf.) Kendisi ile amel olunan, yürürlükte olan, hükmü geçer.
m. ol- 277b/14
m. 293b/1

maʿmūr: (Ar. is.) 1-Anlam; bir kelime, söz, hareket veya işaretin ifade ettiği anlam. 2-İç, içyüz. 3-Rüya, düş. 4-Akla yakın sebep.
m. +ol- 272b/20

maʿnā: (Ar. is.) 1-Anlam; bir kelime, söz, hareket veya işaretin ifade ettiği anlam. 2-İç, içyüz. 3-Rüya, düş. 4-Akla yakın sebep.
m. +dan 273a/18
m. +sı 289a/20, 289a/21
m. +sına 298b/6
m. +sını 298b/6, 298b/8, 298b/9

manastır: (Rum. is.) Bazı kesin kurallara bağlı rahip veya rahibelerin dünya ile ilgilerini keserek yaşadıkları yapı, keşişhane
m. 297a/21

manā-perverlük: (Ar. Far bir. is.) Anlamseverlik.
m. +de 299b/18

mānend: (Far. is.) Benzer, eş, denk.
m. +-i kuşūr-ı behişt 276b/21

māniʿ: (Ar. sıf.) 1-Men'eden, geri bırakan, alıkoyan, engel olan. 2-i. Engel, özür.
m. +ol- 287b/15, 291a/5
m. +-i iştiğāl 287b/24

Maʿnīsā: (Ar. is.) Ege bölgesinde İzmirden sonra gelen ikinci büyük ildir.
m. 276a/14

manşıb: (Ar. is.) 1-Devlet hizmeti, memuriyet. 2-Makam, rütbe, derece.
m. 287a/19, 288a/24, 297b/7, 297b/8, 300a/22
m. + (ehl-i manşıb) 281a/24
m. +a (ehl-i manşıb) 281b/17
m. +ı 270a/1, 280a/14, 287a/21, 300b/2, 300b/5, 299a/17
m. +lar 294a/8
m. +lardan 279a/12
m. +larundan (ehl-i manşıb) 281a/18
m. +lar (ehl-i manşıb) 281a/17
m. +-ı fetvā 284a/17, 284b/18

m. +-1 mezbür 287a/19

manşüb: (Ar. sıf.) 1-Nasbolunmuş, memuriyete konulmuş, tayin edilmiş. 2-Konulmuş, dikilmiş.
m. +ol- 265a/14, 265a/6

Manşūr: (Ar. is.) Hallac-ı Mansur, 858 yılında Tur şehrinde doğdu. Hallac "pamuk atan" demektir. Hallac'ın büyükbabası Zerdüş inancına mensuptur. Hallac genç yaşında Kur'an'ı ezberlemiş ve sık sık kendini dünyevi meşgalelerden uzaklaştırıp diğer sūfîlerin eserlerini incelemeye adanmıştır. Evlendikten sonra bir sene kalacağı Mekke'ye Hac ziyaretinde bulunmuş. Daha sonra uzun seyahatlere çıkmış ve eserini kaleme almıştır. Hindistan ve Orta Asya'ya da ziyaretlerde bulunduktan sonra Abbasilerin başkenti Bağdat'ta ikamet etmiştir. Hallac'ın, yaşamının ilk dönemlerinde sūfî üstatları olan Cüneyd-i Bağdadi ve Emr el-Mekkî'nin talebeliğinde bulunduğu fakat daha sonra onlar tarafından reddedildiği söylenmektedir. Ancak Hallac'ın da dâhil olduğu Bağdat tasavvuf okulu tevhit konusundaki öğretilerinde ileri bir seviyeye ulaşmışlar ve halk tarafından yanlış yorumlanacağı endişesiyle öğretilerini bizzat gizlemişleridir. Hallac diğer sūfîlerin halkla paylaşmayı uygun bulmadığı sūfî öğretilerini halkın önünde ve yazılarında açıkça ifade etmekten çekinmemiş, bu tavrı düşman kazanmasına yol açmış ve yöneticiler tarafından varlığı tehdit olarak algılanmış. Yaşadığı vecd hallerinden birinde Ben Hakkım" anlamına gelen "Enel Hakk" ifadesini sarf etmiş. Abbasi yöneticileri Hallac'ın sözlerinin devletin güvenliğini

tehdit ettiğini düşündüklerinden, Hallac'ı uzunca yargıladıktan ve on bir yıl Bağdat'da bir hapisanede tutuktan sonra halkın gözü önünde işkence edip öldürttüler. Bazı kayıtlar, elleri ve ayaklarının kesildiğinden söz ederler. Yine bazı kaynaklarda Hallac'ın işkence sırasında bile sükûnetini bozmadığı ve kendisine işkence yapanlar için af dilediği yazılıdır. Bazılarında da infaz gerçekleşikten sonra akan kanların yerde "Enel Hak" şekline büründüğü belirtilmektedir. İnfazı 26 Mart 922'de gerçekleştirilmiştir. Eserleri: Tavasın-ül Kur'an ile Ta Sin Al Azal'dır
m. +uñ 304b/20

manşüre: (Ar. is.) 1-Yardım edilen, yardım görmüş. 2-Gâlib, muzaffer, Allah'ın yardımıyla galib, üstün gelmiş. (bkz. Mensur) . 3-Bir ney çeşidi.
m. + (‘asâkir-i manşüre) 297a/23
m. + (każâ-i ‘asker-i manşüre) 298b/4

Manţık: (Ar. is.) 1-Söz, nutuk. 2-Doğru düşünme, akla uygun söz söyleme, hüküm verme usul, esas ve kurallarından bahseden ilim. 3-Düşünce ve muhakeme doğruluğu. 4- Doğru ve düzenli düşünme kabiliyeti.
m. +da 289a/9

manzūme: (Ar. is.) 1-Sıra, dizi, takım, sistem. 2-Vezinli, kafiyeli söz, şiir, eser. 3-Bir bütünü meydana getirmek üzere bir araya toplanan şeylerin tamamı.
m. +sine 290a/24

manzūr: (Ar. is.) 1-Görülen, bakılan, nazar edilen. 2-Beğenilen, gözde olan.

- m. +1 298a/18
m. +-1 gāziyān 271a/2
- Mar'āş:** (Ar. is.) Kahramanmaraş ili, Akdeniz bölgesinde yer alan, dondurma, biber ve tarhanasıyla ünlü bir ildir.
m. 273a/24
- marāz:** (Ar. is.) 1-Hastalık. 2- mec. dert, bela, dayanılması güç durum. 3- Rahatsız eden, huysuzluk ve titizliğe sahip olan. m. 290b/17, 301b/22
m. +a 301b/21
m. +1 292a/24
m. +ım 297b/14
m. +ında (eyyām-ı marāz) 301a/10
m. +-1 hā'ıl 295b/20
m. +-1 mezbūr 290b/21
- ma'reke:** (Ar. is.) Savaş meydanı, çarpışma yeri.
m. +-i Sulţān-ı Mucāhidān 267b/15
- marġūb:** (Ar. sıf.) Raġbet edilen
m. +-1 sulţān ol- 270a/14
- ma'rifet:** (Ar. is.) 1-Bilme, ilim, dāniş. 2- Kendine has ustalık, hüner, maharet, sanat. 3- Maharetle, ustalıkla yapılan şey. 4-Kıymetli iş. 5-Vasita, aracı. 6- Tasavvufî bilgi, ilhama dayanan vasıtasız bilgi.
m. +i 298b/10
m. +-i a'şāb 301a/15
m. +-i havāşş-ı a'şāb 301b/13
- mariz:** (Ar. sıf.) 1-Marazlı, hasta, hastalıklı. 2-Dayak.
m. 292b/3
m. +ol- 292b/18, 297b/15
m. +uñ 292a/25, 301b/25
m. +i 302a/4
- ma'rūf:** (Ar. sıf.) 1-Bilinen, tanınmış, herkesçe tanınmış, belli. 2-Ünlü, meşhur. 3-şeriatın emrettiği, iyi bulup beğendiği. m. 269a/19
- ma'rūz:** (Ar. is.) 1-Arzolunmuş, arzolunan, büyük bir makama veya kişiye sunulan. 2-Birşeyin karşısında, tesiri altında bulunan ve önünde engel ve siper bulunmayan. 3-Serilmiş, yayılmış. 4-Söylenilmiş, anlatılmış, denilmiş; bildirilen, anlatılan, takdim edilen.
m. +ol- 265a/22, 271a/18, 276a/4, 285b/3, 299a/19
m. +-1 cenāb-ı rafī' 265b/17
- maşlahat:** (Ar. is.) 1-İş, emir, husus, madde, keyfiyet. 2-Ehemmiyetli iş, yerine göre icab eden iş, davranış. 3-Barış, dirlik, düzenlik, barış yolu. 4-Kârlı iş. 5-Uygun iş.
m. 279a/10
- maşraf:** (Ar. is.) 1-Sarfedilen, harcanan para, cepten çıkan para, gider. 2-Harç. 3-Bir iş görmek veya bir şey almak için harcanan para.
m. +ım 280b/8
- maşrūf:** (Ar. is.) 1-Sarfolunmuş, harcanılmış olan. 2-Çevrilmiş, döndürülmüş.
m. +dur 296b/17
- maţā'in:** (Ar. is.) Balçıkla sıvanmış yerler.
m. + (def' -i maţā'in -i şofıyye) 303b/2
- maţbaĥ:** (Ar. is.) Mutfak
m. +ından 300b/13
- maţlab:** (Ar. is.) 1-Taleb edilen, meram, maksat, istenilen şey, istek. 2-Bahis, halledilecek mesele. 3-huk. Kanun metinlerinin kenar başlıklarına verilen bir ad.

- m. + (şayd-ı merām-ı maṭlab) 302a/19
- maʿūnāt** 1-Yardım, imdat. 2-Taat, inkiyad, itaat. 3-Kurʿân-ı Kerim'in 107. Suresidir.
m. +-ı lâzımme 286a/2
- mā-ʿadā:** (Ar. ed.) Dışında, -den başka, başka, öte, yanı sıra.
m. 273a/15
m. +sı 284a/8
- mā-beyn:** (Ar. ed.) İki şeyin arası, aradaki.
m. +de 273a/19
m. +i 265b/2
m. +lerinde 267b/25, 268a/8
- mā-melekîn:** (Ar. is.) 1-Neler varsa, varları yokları, olanları bitenleri; olanca şeyleri. 2-Şahıs veya kurumların sahip olduğu malların tamamı, malvarlığı.
m. +i 297a/7
- mā-şadaḳ:** (Ar. bir. is.) 1-Tasdik edilen, tasdik olunan husus. 2-Uygun, tıpkı.
m. 289a/21
- mā-vaḳʿa:** (Ar. bir. is.) Hâdise, olay, sergüzeşt.
m. +dan 303b/17
- Māverāʿü'n-nehr:** (Ar. is.) 1-Nehrin ötesi. 2- Türkistan'ın, Ceyhun'un doğusuyla Seyhun'un batısı arasındaki bölgesi.
m. +e 294b/19
- mażbūṭ:** (Ar. is.) 1-Zaptedilmiş, ele geçirilmiş. 2-Yazılmış, kaydedilmiş. 3-Hatırda tutulmuş. 4-Derli, toplu. 5-Muhafazalı, korunmuş. 6-Belli, belirtilmiş. 7-Sağlam. 8-mec. Doğru, dürüst, ahlâklı.
m. +ol- 277b/7
- m. +-ı defter 277b/1
- mażhar:** (Ar. is.) 1-Bir şeyin çıktığı yer, zuhur ettiği, görüldüğü yer. 2-Nail olma, şereflenme, kavuşma; nail olmuş, erişmiş, kavuşmuş. 3-Tasavvufî musikide kullanılan bir çeşit zilsiz tef. (m. +ol- 270a/3, 271b/3
m. +-ı ğazāb ol- 266a/10
m. +-ı ğazāb-ı sulṭān 299b/20
- māziyye:** (Ar. is.) Mâzî, geçmiş.
m. +de (şahāyif-i aḫbār-ı māziyye) 275a/11
- mażmūn:** (Ar. is.) 1-Ödenmesi gereken şey. 2-Mâna, mefhum, kavram. 3-Nükteli, sanatlı, ince ve güzel söz.
m. +unı 284b/15
- mażrūb:** (Ar. is.) 1-Zarbolunmuş, çarpılmış, dövülmüş. 2-Basılmış, damgalanmış. 3-mat. Çarpılan. (bkz. Madrub) .
m. +ol- 299a/23
- maʿzūl:** (Ar. sıf.) İşinden çıkarılmış, kovulmuş, azledilmiş.
m. 279a/10, 279a/10, 279a/11, 281b/3, 291a/8, 298b/10, 299b/21
m. +it- 285a/6
m. +ol- 265a/14, 295b/11
- meʿālîh:** (Ar. is.) Mânasına ait, anlam ile ilgili.
m.+i 283a/6
- meʿālîhi:** (Ar. is.) Mânasına ait, anlam ile ilgili.
m. 283b/5
- mebād:** (Far. ün.) Sakın, olmaya ki, zinhar, katiyen!
m. + (hem-be-çünîn-i ḫāl-i giriftār mebād) 274b/10
m. +a 285b/6

- mebāhiş:** (Ar. is.) 1-Mebhaslar, bahisler. 2-Araştırma, arama yerleri. 3-Araştırma veya münakaşa konuları. m. +i vücūd 289b/25
- mebānī:** (Ar. is.) 1-Binalar, yapılar. 2-(mec.) Temeller, esaslar. m. +-yi şehristān 268b/21 m. +si 289a/9
- mebḥaş:** (Ar. is.) 1-Bir bahisle ilgili yazı, kısım, bölüm. 2-Bir şeyin arandığı yer. 3-Arama, araştırma yeri. 4-İlim, bilgi. 5-Bab, fasıl. m. +inde 288b/14 m. +i Rü'yet 291b/3 m. +de (mebḥaş-i ḥamd) 294a/9
- meblāğ:** (Ar. is.) 1-Miktar, tutar, ölçünün tamamı. 2-Para, mevcut para miktarı, tutar, yekun. m. +-ı keşir 273a/7
- mecāl:** (Ar. is.) 1-Güç, kuvvet, iktidar, takat, tahammül. 2-İmkân, fırsat. m. 294b/15, 299a/21
- mecālis:** (Ar. is.) 1-Meclisler, toplanılan yerler, toplantılar. 2-Köşkler. m. +de 285b/14 m. +-i mübāseṭat ü mükālemāt 268b/14
- mecāmi':** (Ar. is.) Mecmualar, dergiler. m. 276b/21 m. + (ıtr-ı mecāmi') 304a/17
- mechül:** (Ar. is.) 1-Bilinmeyen, hakkında bilgi olmayan, meçhül. 2-gr. Edilgen, faili belli olmayan fiil. m. +ol- 293b/25
- Mecīd:** (Ar. is.) 1-şan ve şeref sahibi, çok büyük, yüce, ulu, azametli. 2-Allah'ın isimlerinden. m. + (te'yīd-i rabb-i mecīd) 265a/7
- m. + (vāşıl-ı ğufrān-ı mecīd ol-) 270b/8
m. +e (rabb-i mecīd) 270a/15
- meclis:** (Ar. is.) 1-Topluluk, heyet, cemiyet, encümen. 2-Oturulacak, toplanılacak yer. 3-Toplantı. 4-Görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu. 5-Millet vekillerinin oluşturduğu topluluk ve bu topluluğun bulunduğu bina. m. 288a/14 m. + (aḳd-i meclis-i zıkr eyle-) 292b/6 m. + (aḳd-i meclis-i ziyāfet it-) 287b/6 m. + (erkān-ı meclis) 290b/19 m. + (ḥuzẓār-ı meclis) 290b/20 m. +de 284b/15, 288a/9, 303b/20 m. +den 286a/15 m. +inde 288b/21, 291b/1 m. +inden 303a/1 m. +ine 286a/11, 297b/13 m. +iñüzde 288a/18 m. +-i ḥāşş-ı havass 287b/7 m. +-i hümāyūn 285b/13, 285b/22, 291a/24, 291b/5, 295b/17 m. +-i ḳazā 299a/22 m. +-i şeref-baḥş 300b/5
- mecma':** (Ar. is.) 1-Toplanılacak yer, toplanma yeri; birikme yeri. 2-Kavuşulan yer, nokta. m. +-ı ahālī 278a/4 m. +-i liyām 266a/18 mecmā-ı ahālī) m. 278a/4
- mecmū'a:** (Ar. is.) 1-Toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzīm edilmiş şeylerin hepsi, koleksiyon. 2-Dergi. 3-Çeşitli kişilere ait veya çeşitli konularla ilgili yazı veya şiirlerin toplanmasından meydana gelen kitap. m. +da 277b/13

mecnūn: (Ar. sıf.) 1-Çılgın, deli. 2-Delice aşık, aşktan deliren kimse, delice seven, tutkun.
m. +ol- 300a/3

meczūb: (Ar. sıf.) 1-Cezb edilmiş, bir yöne çekilmiş. 2-Cezbeye tutulmuş, İlahî aşkla aklî dengesi değişmiş kimse, divane. 3-Deli, divane, mecnun.
m. 303b/11, 303b/14, 303b/18, 303b/21

medāhil: (Ar. is.) Girilecek yerler, girişler.
m. 265b/11
m. +i 266b/2
m. +ini 266a/14

medāris: (Ar. is.) Medreseler, ders okunan yerler.
m. +de 293a/4, 295b/6
m. +e 293a/7
m. +i 290b/2
m. +inüñ 295b/22, 298a/2, 298b/11
m. +-i ‘āliyye 280a/3
m. +-i Dāru’ş-şifā 269b/12
m. +-i Şaḥn 292b/5

medd: (Ar. is.) 1-Uzatma, uzanma. 2-Yayma. 3-gr. Bir harfi lüzumundan fazla uzatarak okuma. 4-Hemzeden sonra gelen elifin yerine yazılan işaret. 5-Ay çekimi tesiriyle denizin kabarması, kabarma.
m. +i (cezr ü medd) 293b/13

medfūn: (Ar. is.) Defnedilmiş, gömülmüş.
m. +dur 299b/11, 300b/20, 301a/1
m. +ol- 303a/25

medḥ: (Ar. is.) Övme, birinin iyi şeylerini söyleme, sena, sitayiş.
m. +it- 287b/20

medīde: (Ar. is.) 1. Çekilmiş, uzatılmış. 2-Uzun, uzun süren, uzun zaman devam eden. 3-Devamlı, sürekli.
m. + (müddet-i medīde) 265b/7, 303a/20
medrese
m. 276b/21, 284b/16, 295a/7, 295b/8
m. +de 287b/14, 295a/8, 296b/15
m. +eyle- 303a/11
m. +lere 284b/3
m. +lerinden 280a/6
m. +nüñ 285a/21
m. +si 285a/3, 298a/21
m. +sin 292a/12, 295b/16, 296b/5, 299a/3
m. +sinde 298a/16, 299a/12, 299b/10, 301a/20
m. +sinden 280a/5, 285a/20, 291a/8, 297a/21
m. +sinde (civār-ı medrese) 284b/24
m. +sini 285b/21, 286a/22, 294a/7, 98a/2, 299a/1
m. +sinüñ 293a/5
m. +siyle 287b/22
m. +-i mezbūra 287b/11, 295b/20, 299a/4
m. +ye 294b/24

medyūnīn: (Ar. sıf.) Borçlular, vereceği olanlar.
m. 301a/23

mefāşıl: (Ar. is.) Mafsallar, vücuttaki oynak yerleri, eklenti yerleri, eklemler.
m. + (veca^c-i mefāşıl) 277a/11
m. + (veca^c-i mefāşıl ve niḳrīs) 276b/2

meferr: (Ar. is.) Firar edilecek yer, kaçılacak yer.
m. +u maḳarr 277a/16

mefrūza: (Ar. sıf.) 1-Farz kılınmış, farz haline gelmiş. 2-Farz olunan, var sayılan.
m. +yı (şalāt-ı mefrūza) 304a/20

mef̄tūh: (Ar. is.) 1-Açılmış, açık. 2-Ele geçirilmiş, zaptedilmiş. 3-gr. Fetha ile, üstün ile, "e" sesi ile okunan
m. +dur 269b/2

meger: (Far. ed.) Meğer
m. 268a/22, 281b/25, 281b/6, 285a/23, 286b/3, 292a/24, 296b/25, 301b/4, 303a/14

meğāzī: (Ar. is.) 1-Gazâlar, gazveler. 2-Hz. Peygamber'in katıldığı savaşlara verilen isim.
m. 276b/15

meḥāric: (Ar. is.) Mahreçler, çıkışlar, dışarı çıkacak şeyler.
m. +ini 265b/12

meḥāz: (Ar. is.) 1-Menba', bir şeyin alındığı, çıkarıldığı yer, bir şeyin aslının alındığı kaynak. 2-Bir eser hazırlanırken müracaat edilen kaynak
m. +ıdur 297a/11

maḥāzīl: (Ar. is.) Rezil ve kepaze olmuş kimseler.
m. 266a/6, 270b/20

mehcūr: (Ar. sıf.) 1-Uzaklaşmış, ayrı kalmış. 2-Uzaklaşmış, terk edilmiş, bırakılmış, unutulmuş.
m. +ol- 299a/8

Mekke: (Ar. is.) Arabistan'da Kâbe'nin bulunduğu, Hz. Peygamber'in (Ar. sıf. m.) doğduğu mukaddes şehir.
m. 291b/8

mekteb: (Ar. is.) 1-Eğitim ve öğretim kuruluşu, ilim ve irfan öğrenilen yer, okul. 2-Birbirine yakın özellikler taşıyan eserler veren

sanatçılar topluluğu. 3-Eskiden ilk tahsil kuruluşu.
m. +de 301a/1

mektüb: (Ar. is.) 1-Haberleşme maksadıyla yazılan kâğıt, nâme, betik. 2-Yazılmış, yazılı hâle getirilmiş şey.
m. 284b/15, 291b/12, 296b/9, 300b/21
m. +ı 291b/14, 291b/17
m. +lar 273b/3
m. +ları 273b/3

meḥkūlāt: (Ar. is.) Yiyecekler.
m. +ına 282a/25

memālik: (Ar. is.) 1-Memleketler, ülkeler, eller, diyarlar. 2-Bir devletin toprağı. 3-Ülke.
m. + (bābü'l-ebvāb-ı memālik-i frengiyye) 274b/21
m. + (zamīme-i memālik-i osmaniyye) 273b/13
m. +e 272b/22
m. +i 265b/1
m. +ünde 275a/11
m. +-i diyar-ı bekr 268a/7
m. +-i (şāhib-i memālik-i Fāris) 267b/20
m. +-i Boğdān 265b/7
m. +-i Engürüs 274a/23
m. +-i freng-i ğuzāt u mücāhidān 272b/12
m. +-i İslāmiyye 265a/7, 272b/9
m. +-i maḥrūsa 278b/6

memleket: (Ar. is.) 1-Bir devletin toprağı, ülke, yurt, vatan, diyar. 2-Devlet. 3- şehir, il, kasaba. 4-Bir insanın doğup büyüdüğü yer.
m. 265b/14, 270b/1, 272a/22, 274a/3, 302b/21
m. +de 283b/3
m. +i 272b/8, 273b/13, 274a/23
m. +imüzde 273a/19
m. +in 274a/24
m. +inüñ 265b/11, 274b/18
m. +lerinüñ 265b/4
m. +üñ 265a/24

- m. +i 'adā 274b/9
m. +i Rūm-ı nuşret-rūsūm 268a/11
- memlū:** (Ar. sıf.) Doldurulmuş, dolu.
m. +it- 300a/10
- memnū:** (Ar. sıf.) Yasaklanmış, menedilmiş, mâni olunmuş, yasak edilmiş, yasak.
m. +dur 273b/23
- me'mūl:** (Ar. sıf.) 1-Umulan, ümid edilen, beklenen. 2-Ümit, umut.
m. +dür 297b/16, 300a/9
- me'mūr:** (Ar. is.) 1- Emir ile hareket eden, emir altında olan, bir amirin emri ile hareket eden kimse. 2-Devlet hizmetinde çalışan ve bunun karşılığında aylık, maaş alan kimse. 3-s. Emrolunan, emirle yaptırılmış olan iş, şey.
m. +dur 281a/5
m. +ol- 280b/13, 280b/5, 280b/6, 287b/14
- men'c:** (Ar. is.) Yasak etme, durdurma, mani olma, bırakmama, bir şeyi diriğ etme, bir şeyin yapılmasını engelleme, esirgeme, vermeme, önleme.
m. 303b/8
m. +eyle- 302b/5
- menābi'c:** (Ar. is.) 1-Menba'lar, kaynaklar, pınarlar. 2-Bir şeyin çıktığı yerler.
m. +i ma'c-den-i mezbūr 273a/1
- menābir:** (Ar. is.) Minberler, camilerde hatiblerin hutbe okumalarına mahsus kürsüler.
m. +inde 271a/21
- menākıb:** (Ar. is.) 1-Menkıbeler, ibretli hikâyeler, hayat hikâyeleri. 2-Övülecek vasıflar.
- m. +ı 284a/7
- menāl:** (Ar. is.) 1-Yetiştirme, nâil olma, kavuşma. 2-Ele geçirilen şey, nâil ve sahib olunan şey.
m. + (māl ü menāl) 271a/5
- mināre:** (Ar. is.) Camilerde ezan okumak için yapılmış kule şeklindeki yüksek yer, ezan kulesi, menare, mi'zene.
m. +ler 266b/22
- menāşıb:** (Ar. is.) Devletin başlıca hizmetleri, makamlar, rütbelere, pâyeler.
m. 288a/19
m. + (teklif-i menāşıb-ı 'āliye it-) 286a/4
m. +-ı 'āliyye 300b/1
m. +-ı ecnebiyye 288b/20
m. +-ı refi'a 287b/21
- menāzil:** (Ar. is.) Menziller, ulaşılabilecek yerler. 2- İnecek yollar, duraklar, konak yerleri.
m. +i (ekşer-i menāzil) 265b/3
m. +-i vezir 277a/16
- menkūb:** (Ar. sıf.) 1-Dert ve meşakkatlere mâruz kalmış olan, talihsiz. 2-Rütbe ve haysiyetten düşmüş olan, gözden ve mevkiden düşmüş olan.
m. +lerün 265a/5
m. +ol- 265a/5
- menkūl:** (Ar. sıf.) 1-Nakledilen, akli olmayıp mukaddes kitapla bildirilen. 2-Bir yerden başka yere taşınmış olan, taşınabilen. 3-Başkasından naklen anlatılan.
m. +dür 290a/22, 293b/8, 294b/6
- menzil:** (Ar. is.) 1-İnilen yer, konulacak yer. 2-Yer, dünya, ev. 3-Mesafe. 4-Bir günlük yol, konak. 5-Yollardaki konak yeri, mola yeri.
m. 286b/11

- m. +de 276b/2
m. +e 286b/8
m. +i 298b/19
m. +inde 289a/3, 292b/15, 297b/15
m. +inden 302a/4
m. +ine 288a/23, 288a/6, 290b/12, 292a/22, 293b/18
m. +lerine 300b/10
m. +ümde 292a/21
m. +ünde 284b/2
m. +ü maḳām 268b/18
- merāciʿ:** (Ar. is.) 1-Rücu edilecek ve dönülecek yerler. 2-Mürâcaat edilerek başvurulacak kimse veya yerler.
m. +inde 290b/10
- merākib:** (Ar. is.) Araba, at, kayak, vapur gibi binecek vasıtalar, merkebler.
m. 274b/22
- merām:** (Ar. is.) 1-Maksad, niyet, arzu, istek, içten tasarlanan. 2-Konya'nın meşhur sayfiye yeri.
m. + (şayd-ı merām-ı maḳlab) 302a/18
m. +ları (netice-i merām) 277a/21
- merātib:** (Ar. is.) Mertebeler, basamaklar, kademeler, dereceler, rütbeler.
m. + (ṭayy-i merātib-i ʿāliyye itdür-) 301b/11
m. +de 279b/11
m. +ine 279b/13
m. +i ʿayān 277b/22
- merdūd:** (Ar. sıf.) 1-Reddolunmuş, kovulmuş. 2-Geri döndürülmüş, geri çevrilmiş.
m. +ol- 265b/11
- merdüm:** (Far. is.) 1-İnsan, adam. 2-Gözbebeği.
m. + (maḳallāt-ı merdüm-i şehri) 269a/20
- merdāne:** (Far. zf.) 1-Erkekçesine, mertçesine, ere yakışır surette, mertçe, erkekçe. 2-Yufka açmağa yarıyan oklava.
m. +ol- 267b/23
- merḫale:** (Ar. is.) 1-Menzil, konak. 2-İki konak arası mesafe. 3-Bir günlük yol. 4-Derece, kademe.
m. 276b/3
m. +sine 293b/6
- merḫūm:** (Far. is.) 1-Kendine rahmet edilmiş. 2-Rahmete kavuşmuş, ölmüş, ölü.
m. 269b/10, 283b/25, 284a/5
m. +uñ 269b/14, 277b/16
- müşār:** (Ar. sıf.) İşaret olunan, işaretle gösterilen.
m. + uñ 284a/1
- merḫūme:** (Ar. sıf.) Vefât etmiş, rahmete kavuşmuş kadın.
m. 269b/14
- merʿi:** (Ar. sıf.) Görmeye âit, görünür olan, gözle görülen, manzara.
m. +ol- 284b/18
- merḳad:** (Ar. is.) 1-Uyku yeri, yatacak yer. 2-Mezar, kabir.
m. +u maḳām 274b/11
m. +i müteberrek 304b/11
- merkeb:** (Ar. is.) 1-Binilen vâsıta, binilen şey, binek. 2-Eşek. 3-Vapur, gemi, kayak gibi şeyler.
m. +e 295a/1
- merḳūm:** (Ar. is.) 1-Yazılmış, adı geçmiş, rakamla söylenmiş, sayılmış. 2-Basit ve âdi insan, aşağılık, âdi, işsiz güçsüz, aşağılık kimse.
m. +dur 272b/23

mertebe: (Ar. is.) 1-Derece, basamak. 2-Rütbe, pâyê. 3-Miktar.

m. 295b/19

m. +de 277b/25, 278b/7, 284b/4, 300b/12

m. +den 287a/5, 289a/22

m. +si 278a/22, 278a/25, 278b/15

m. +sidür 278a/25

m. +sinde 295b/1, 301a/12

m. +sindedür 279b/8

m. +sinden 296b/2

m. +ye 266a/2, 286a/16, 286a/19, 288b/18, 296a/14, 299b/25, 300b/2

mervî: (Ar. is.) Rivâyet edilen, anlatılan, nakledilen, birinden işiterek söylenen, sağlam olarak bilinmeyen.

m. +dür 301a/15

Meşâbîh: (Ar. is.) Lâmbalar, fenerler, siraclar, kandiller, çerağlar, aydınlatma aletleri.

m. +a 294a/24

mesâcid: (Ar. is.) 1-Mescidler, küçük namaz yerleri. 2-İçinde cumâ ve bayram namazları kılınması şer'an caiz olmayan küçük camiler.

m. +i 'adîse 284b/19

mesâkin: (Ar. is.) Meskenler, oturacak yerler, evler.

m. + (cemî'ci mesâkin-i şehri maḥallât) 269a/12

m. + (umûr-ı fuḫarâ vü mesâkin) 301a/22

m. +i (intizâm-ı mesâkin) 268b/19

m. +i emâkin-i cemâ'at-i re'âyâ-i kâfir 269a/20

m. +i selâḫin-i 'âlî-şân 268b/25

mesâḫḫ

m. +-ı kelâm-ı ḫüsrevân-ı en'âm 268b/18

meşâlih: (Ar. is.) Maslahatlar, işler.

m. 280b/25

mesâlik: (Ar. is.) Meslekler, tutulan yollar, süluk edilen yollar.

m. +-i şüfiyye 297b/20

mesâmi': (Ar. is.) Kulaklar.

m. +ine 275b/19

maşârif: (Ar. is.) Masraflar, harcamalar, harcananlar, sarf olunanlar, giderler.

m. +ine 285a/22

mesâ'il: (Ar. is.) Meseleler.

m. +de 288b/10

mescid: (Ar. is.) 1. Namaz kılınacak yer, cami , ibadet edilecek yer. 2. Küçük cami, içinde Cuma ve bayram namazı kılınmayan ibadethâne.

m. +de 300b/23

m. +i 300b/19

mesdûd: (Ar. is.) Seddedilmiş, kapatılmış, hudutlanmış, kapanmış, kapalı.

m. 266b/3

m. +it- 274b/3

m. +ol- 266b/2

mesed: (Ar. is.) 1. Hurma lifi. 2. Liften yapılan ip. 3. Deve kılından ve yününden yapılan urgan. 4. Yemen diyarında biten bir ağacın adı. 5. Bağ. 6. Sağlam bükülmüş ip.

m. +-i paḫrûn 272b/25

mes'ele: (Ar. is.) 1. Sorulup karşılığı istenilen şey, cevabı istenen soru. 2. Savaş, muharebe, ceng, harp. 3. Çözülmesi istenilen şey, problem. 4. Ehemmiyetli, önemli iş. 5. Halledilmesi güç olan iş. 6. Anlaşmazlık. 7. Dert, gaile.

m. +de 296b/23, 304b/3, 304b/4

m. +-i vâḫide 288b/11

meserret-ihtivā: (Ar. sıf.) Sevinç içeren, sevindiren.
m. + (fehvā-yı meserret-ihtivā) 302a/13

meserret-lüzūm: (Ar. sıf.) Sevindiren, sevinç gerektiren.
m. +undandır (kudūm-i meserret-lüzūm) 276b/16

mesh: (Ar. is.) 1. Elle sürme, sığama. 2. Silme, sığama. 3-Abdest alırken ıslak eli başın dörtte birine sürme.
m. +-i cebin eyle- 272a/5

mesihā-zamir: (Ar. bir. sıf.) Hz. İsa gibi kişiliğe sahip
m. + (vezir-i Mesihā-zamir) 275a/1

Mesih Pāşā: (is.) Mesih Paşa, II. Beyazıt saltanatında 1499-1501 yılları arasında sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamıdır. Aynı zamanda Bizans kraliyet ailesine mensuptur. Son Bizans imparatoru Konstantin Draganez'in kızkardeşinin çocuğudur. Son imparatorun evladı olmadığı için Bizans devleti devam etseydi taht namzetleri arasında olacak kişilerdendir.
m. 275a/20, 275a/7, 275b/15, 276a/10, 276a/7
m. +nuñ 275b/24, 276a/2
m. +yı 275a/1

mesken: (Ar. is.) Oturulacak yer, ikamet olunan, sâkin olunan, oturulan ev.
m. +i 272b/15
m. +ü bārgāh 268b/22

meskūn: (Ar. sıf.) İskân edilmiş, oturulan, içinde insan oturan, ahalisi olan, şenelmış yer.

m. + (ğayr-i meskūn) 272b/14

meslek: (Ar. is.) 1. Gidiş, usul, tarz. 2. Tutulan yol, sülûk edilen yer. 3. Geçim temin etmek için yapılan iş. 4. Sanat, zanaat. 5. Tarz, davranış. 6. Mektep, çığır. 7. Doktrin, sistem.
m. 303a/1
m. +-i sülûk 296a/13

mesmūc: (Ar. sıf.) 1. Dinlenen, işitilen. 2. Duyulmuş, işitilmiş, haber alınmış. 3. Dinlemeye değer, dinlenilir.
m. +ı 268a/23, 272a/4
m. +ol- 299a/21
m. +umdur 298a/10

mesned: (Ar. sıf.) 1. Dayanılacak şey, dayanak, dayanılan. 2. Büyük makam, ileri memurluk, rütbe, mertebe, derece, paye.
m. +ine 290a/14
m. +-i kaçā 299a/23

meştūr: (Ar. sıf.) Satırlanmış, yazılmış, çizilmiş.
m. +dur 275a/11, 301a/12
m. +ol- 267b/20

meşām: (Ar. is.) Koku alacak yer, burun, geniz.
m. +ına 292a/14

meşāyih: (Ar. is.) 1. Şeyhler, pirlar. 2. İhtiyarlar.
m. 276b/19
m. + (muhibb-i meşāyih) 296b/18
m. +iñ 294b/6
m. +inden 297b/5
m. +ine 303b/25
m. +-ı 'izām 284a/6
m. +-ı Kirām 297b/20

meşgūl: (Ar. sıf.) 1. Bir işle uğraşan, iş görmekte olan kimse. 2. İlgilenen, uğraşan. 3. Düşünceye dalmış, dalgın. 4. İşgal olunmuş,

- doldurulmuş, zapt edilmiş, tutulmuş.
m. 273a/24, 285b/15
m. +ol- 270b/18, 276b/9, 286a/4, 301b/11
- meşhūd:** (Ar. sıf.) Gözle görülmüş, gözle görülen, müşahede olunan.
m. 274b/20
m. +ol- 302b/12
- meşhūn:** (Ar. sıf.) Dolu, doldurulmuş, dopdolu.
m. +ol- 275a/6
- meşhūr:** (Ar. sıf.) Tanınmış, herkesin bildiği, şöhretli, adı yaygınlık kazanmış, ünlü, namlı.
m. 265b/11, 270a/19, 285a/18, 299b/7, 303b/1
m. +dur 285a/21
m. +eyle- 277a/13
m. +ol- 275a/10, 284a/16
- meşhūre:** (Ar. sıf.) Bkz: meşhūr.
m. +lerinden (muşannefāt-ı meşhūre) 290a/4
meşhūresiyle
m. 299a/15
- meşhūru'l-mevālī:** (Ar. is.) Meşhur âlimler.
m. 298b/17
- meşmūl:** (Ar. sıf.) 1. Kaplanmış, şümullenmiş, etrafı çevrilmiş. 2. Bir şeyin içinde bulunan.
m. + (şahş-ı meşmūl) 286a/1
m. +-i təcir 286a/9
- meşreb:** (Ar. is.) 1. Su içme yeri. 2. Yaradılış, tabiat, huy, mizaç, ahlâk. 3. Âdet. 4. Gidiş, hareket tarzı, tavır, tutum, meslek.
m. +i 304a/7
m. +üñ 304a/7
- meşrūf:** (Ar. is.) 1. şeriata uygun, şer'an caiz, şeriatın müsaade ettiği şey.
2. Hukuka, kanuna uygun. 3. Haklı.
m. 273b/23
- metā'ib:** (Ar. is.) Meşakkatler, yorgunluklar.
m. +i 271b/2
- Meṭālīf:** (Ar. is.) 1. Tulû' edecek, doğacak yerler. 2. Matlâlâr, doğuşlar, güneş veya benzerinin doğduğu yerler.
m. +a (Şerh-ı Meṭālīf) 294a/25
- metbūf:** (Ar. sıf.) Kendine uyulan, kendisine tabi olunan, uyulan.
m. 274b/1
- metīn:** (Ar. sıf.) 1. Sağlam ve dayanıklı, kavi, berk. 2. Kolaylıkla sarsılmayan, telaşa düşmeyen, korkuya kapılmayan. 3. mec. Özü ve sözü doğru, sebatkâr, itibâr ve itimat edilir.
m. + (ḳal'a-i metīn) 269b/1
m. + (ḳal'a-i metīn ol-) 270a/17
m. + (kūh-ı metīn) 270a/22
- metin:** (Ar. is.) 1. Bir yazıyı şekil ve noktalama özellikleriyle birlikte meydana getiren kelimelerin tamamı. 2. Yazının tamamı, aslı veya sūreti.
m. 284b/21, 284b/22
- mevādd:** (Ar. is.) 1. Bir cismin cevherleri. 2. Fezâda, boşlukta yer dolduran varlıklar, cisimler. 3. Kanunlar, nizamlar. 4. Maddeler.
m. +-i (mevādd-i fesād-ı ṭabī'at) 276b/6
- mevā'iz:** (Ar. is.) Nasihatlar, öğütler, vaazlar.
m. +-i şerīfe 304a/16
- Mevākıf:** (Ar. is.) (Ar. is.) Adudüddin el-İci'nin "El-Mevakıf" adlı, kelim

- ile ilgili eseridir. Seyyid Şerif Cürcanî, bu eseri şerh etmiştir.
m. +a 289b/17, 289b/19
m. +a (Şerh-ı Mevâkıf) 291a/3
m. +dan (Şerh-ı Mevâkıf) 289a/13
m. +da (Şerh-ı Mevâkıf) 289a/19, 289a/9
m. +ı (Şerh-ı Mevâkıf) 286a/23
m. +a 289b/21
- mevâlî:** (Ar. is.) 1. Mevleviye payesine ulaşmış olan sarıklı âlimler 2. Köle.
m. 286b/15, 293b/9
m. + (ebnâ-i mevâlî-i 'izâm) 280a/22
m. +nüñ 290a/7
m. +sinden 288a/4
m. +i mezkûrün 288a/22
m. +ye 288a/8, 296a/4
- mevânî:** (Ar. is.) Mâni'ler. Engeller. Mâni olanlar.
m. + (ba'z-ı mevânî) 272a/20
- mevâşî:** (Ar. is.) Davar, koyun, keçi, inek ve öküz gibi hayvanlar.
m. 266a/4, 273a/13
m. +sini 266a/5
- mevâzî':** (Ar. is.) Mevziler, yerler
m. +ını 289b/7
m. +ını (ba'z-ı mevâzî') 271b/15
m. +ını (ekşer-i mevâzî') 289b/5
- mevķıf:** (Ar. is.) Durak, istasyon.
m. +-ı huddām 287b/8
- mevķi':** (Ar. is.) Yer, mahal.
m. +inde 286a/17
- mevkib:** (Ar. is.) Atlı veya yaya giden kabile.
m. +-i hümāyūn 270a/10, 270b/3
- mevķūf:** (Ar. sıf.) Vakfedilmiş; durdurulmuş; tutulmuş.
- m. +dur 275b/18
m. +idi 270a/21
- Mevlā:** (Ar. is.) 1. Sahib. Rabb. 2. Efendi. Köleyi âzad eden 3. Şanlı. Şerefli. Mâlik. 4. Terbiye eden.
m. +dan 291a/2
- mevlānā:** (Ar. is.) "Efendimiz, mevlāmız" mânâsında olan bu kelime, hürmeten büyük kimselere söylenmiştir. Hazret mânâsında da kullanılır.
m. 276a/15, 282b/22, 283a/16, 283a/19, 283a/21, 284a/14, 284b/11, 284b/18, 284b/2, 285a/21, 285a/24, 285a/7, 285b/16, 285b/2, 285b/22, 286a/3, 286b/12, 286b/4, 287a/11, 287a/13, 287a/17, 287a/25, 287a/5, 287a/8, 287b/1, 287b/17, 287b/22, 287b/25, 287b/9, 288a/11, 288a/12, 288a/14, 288a/18, 288a/2, 288a/9, 290b/14, 290b/23, 290b/6, 291a/12, 291a/14, 291a/17, 291a/20, 292a/12, 292a/17, 292a/24, 292a/4, 292a/8, 292b/1, 292b/3, 293a/12, 293b/10, 293b/12, 293b/2, 294b/15, 294b/25, 295a/25, 295a/7, 295a/8, 295b/1, 295b/19, 296a/1, 296a/8, 297a/3, 298b/20, 298b/22, 298b/23, 299a/22
m. +dan 288a/11, 292b/4
m. +nuñ 285b/12, 287a/12, 287a/22, 287b/21, 288a/6, 290a/15, 290b/5, 292a/14, 292a/4, 294a/2
m. +-yı mezbūr 289a/3
m. +ya 284b/1, 286a/1, 286a/10, 286a/20, 286b/21, 287a/19, 290a/17, 290b/3, 292a/11, 292b/5, 293b/19
m. +yı 286b/16, 286b/2, 290b/8, 293b/9, 296b/7, 300b/9
- Mevlānā 'Abdü'l-kerīm:** (is.) Osmanlı Şeyhülislâmı (?-Edirne 1495). Mevlāna Ayas ve Mahmud

paşalar ile birlikte Rumeli'de devşirildi; sonra üçü de islâmlığı kabul ettiler.
m. 293a/3

Mevlânâ Gûrânî: (Ar. is.) Osmanlı âlimlerinden ve büyük velî. Dördüncü Osmanlı şeyhulislâmı. İsmi, Ahmed bin İsmâil bin Osman Gûrânî, lakabı Şerefüddîn, Şihâbüddîn ve Molla Gûrânî'dir. Daha çok Molla Gûrânî lakabıyla tanınır, meşhûr oldu. 1410 (H. 813) senesinde, Sûriye'nin Gûrân kasabasına bağlı bir köyde doğdu. Doğduğu yere nisbetle "Gûrânî" denilmiştir.
m. 296b/20, 296b/23, 296b/25

Mevlânâ Hayâlî: (Ar. is.)
m. 290a/13, 290a/22
m. +yi 290a/11

Mevlânâ Hayru'd-dîn: (Ar. is.)
m. 285a/5

Mevlânâ Hızır Şâh: (Ar. is.)
m. 285a/19

Mevlânâ Hüsrev: Bkz: Monlâ Hüsrev
m. 276a/17, 284b/13, 285b/19, 298a/18
m. +i 285b/3

Mevlânâ Sa'dü'd-dîn-i Teftâzânî: (Ar. is.) Bkz: Teftâzânî
m. 284a/16

Mevlânâ Yegân: (Ar. is.) Osmanlı devrinde yetişen büyük velî ve Hanefî mezhebi fıkıh âlimi. İsmi, Muhammed bin Muhammed bin Yegân bin Armağan bin Halîl'dir. Molla Yegân diye meşhûr oldu. Aslen Aydınlı idi. Doğum târihi bilinmemektedir. 1453 (H. 857) târihinde Bursa'da vefât etti. Vefât târihi ile ilgili başka

rivâyetler de vardır. Bursa'da Yıldırım İmâreti yanındaki mektebe defnedildi. Bugün mezarından eser yoktur. Ömrünü, ilim öğrenmek ve öğretmekle, Allahü teâlâyâ ibâdet etmekle geçiren Molla Yegân, pekçok talebe yetiştirdi. Yetiştirdiği talebeleri arasında; başta oğulları Yegânzâde Mehmed Paşa ve Yegânzâde Molla Sinâneddîn Yûsuf Bâlî olmak üzere; İstanbul'un ilk kâdısı Hızır Bey, Karamanlı Küçük Yâkup, İbn-ül-Hatîb Molla Taceddîn İbrâhim, Ayasolug Çelebisi Molla Mehmed, Molla Halîl Hayreddîn, Hacı Hasan-zâde Molla Mehmed, Şeyhulislâm Efdalzâde Hamîdüddîn gibi âlimler vardı. Daha çok talebe yetiştirmekle meşgûl olan Molla Yegân, kitap yazmaya pek fırsat bulamamış bâzı meşhûr kitapların kenarlarına hâşiyeler ile Risâletün fil-Hulle adlı bir eser yazmıştır.
m. +a 295b/9

Mevlânâ Zeyrek: (is.) bkz: Zeyrek.
m. 285b/11, 285b/15, 285b/7, 286b/4, 287b/12
m. +den 285b/23
m. +e 285b/1, 286b/6, 286b/9

Mevlevî: (Ar. is.) Mevlana Celaleddin-i Rumi Hazretlerinin tarikatından olan Müslüman.
m. + (hâzret-i muḫaddese-i Mevlevî-i Rûmî) 277a/8

Mevleviyyet: (Ar. is.) 1. Mevlevilik. Mevlevî tarikatından olmak. 2. Mollalık. 3. Müderrislikten sonra gelen ilmiye sınıfından oluş. 4. Eyâlet kadılığı; yani, bir eyâletin bütün hukuki ve kazai işlerine bilfiil bakan kadı. "Mevâlî" de denir
m. +dedür (maḫâm-ı Mevleviyyet) 280a/1, 280a/2

- m. +e (maḳām-ı Mevleviyyet) 280a/12
m. +le 291a/2
- mevsim:** (Ar. is.) Yılın dört bölümünden her biri; bir şeyin zamanı.
m. +inde 273a/6
m. +-i şitā 267a/18
m. +-i zemistān 265b/3
- mevşūf:** (Ar. sıf.) Vasıflanmış, belirtilmiş.
m. +ol- 299a/5
- mevsūm:** (Ar. sıf.) 1. İşaretlenmiş, damgalanmış, nişanlanmış. 2. Ad verilmiş, isimlendirilmiş
m. 269a/16, 270a/20, 272b/23
- mevt:** (Ar. is.) Ölüm.
m. +-i sultān 277a/14
- meydān:** (Ar. is.) Geniş, açık, düz yer, alan.
m. +-ı Dīvān 281a/13
- meyl:** (Ar. is.) Eğim, eğilim, istek. 3. Yatkınlık
m. 301a/24
m. +i 297b/3
m. +it- 273b/24, 291a/16, 303a/15, 303a/22
- meyhāne:** (Far. bir. is.) Şarap içilen yer, içki evi
m. +de (der-i meyhāne) 295a/6
- meyyit:** (Ar. is.) Ölü.
m. +ine 279b/4
- meʿyūs:** (Ar. sıf.) Umutsuz, üzgün
m. 296b/3
- mezār:** (Ar. is.) Kabir; ziyaret yeri.
m. +a 290b/13
m. +ı 294b/18, 303a/6
m. +ına 274b/13
m. +-ı şeref-ḳarīn 303a/9
- mezāriʿ:** (Ar. sıf.) Ziraat olunacak yerler, tarlalar.
m. 267b/8
m. +ına 266a/1
- mezbūr:** (Ar. sıf.) Adı geçen, yukarıda söylenmiş olan.
m. 268a/10, 272a/8, 272b/13, 293a/1
m. + (maʿden-i mezbūr) 273a/6
m. + (mevlanā-yı mezbūr) 289a/3
m. + (sarāy-ı mezbūr) 268b/8
m. + (tafşīl-i mezbūr) 287b/13
m. + (vezīr-i mezbūr) 287b/25
m. +a (ḳalʿa-i mezbūr) 271a/21
m. +da (sarāy-ı mezbūr) 269b/8
m. +ı 285a/2
m. +ı (cāmīʿ-i mezbūr) 269b/12
m. +ı (ḥiṣār-ı mezbūr) 274a/1
m. +ı (maʿden-i mezbūr) 273a/5
m. +ı (manşīb-ı mezbūr) 287a/19
m. +ı (maraż-ı mezbūr) 290b/21
m. +ı (menabī-i maʿden-i mezbūr) 273a/2
m. +ı (Resūl-i mezbūr) 302a/21
m. +uñ (vezīr-imezbur) 277a/14
- mezbūra:** (Ar. sıf.) Adı geçen, yukarıda söylenmiş olan.
m. + (cezīre-i mezbūra) 272b/25
m. + (ḳalʿa-i mezbūra) 275a/17
m. + (sene-i mezbūra) 276b/11
m. + (ṭāyife-i mezbūra) 277a/15
m. +da (sene-i mezbūra) 274a/14, 274a/19
m. +da (vilāyet-i mezbūra) 272b/22
m. +ye (cezīre-i mezbūra) 273a/4
m. +nuñ (cezīre-i mezbūra) 275a/7
m. +nüñ (medrese-i mezbūra) 287b/11
m. +de (medrese-i mezbūra) 295b/20
m. + (belde-i mezbūra) 295b/23
m. +de (sene-i mezbūra) 297a/9

- m. +yi (medrese-i mezbūra) 299a/4
- mezheb:** (Ar. is.) 1. Gidilen, tutulan yol
2. Bir dinin kollarından her biri.
m. +ümde 296a/9
- mezîd:** (Ar. is.) Artma, arttırma; artmış, büyümiş.
m. +-i rağbet 288a/17
m. +-i tebahhu 290a/23
- mezkūr:** (Ar. is.) Zikredilen, belirtilen, adı geçen şey
m. 267b/22
m. + (vağfa-i diger-sāl-i mezkūr) 272a/24, 272b/10, 273a/8
m. +a (sefer-i mezkūr) 267b/9
m. +dür 294a/15
m. +ol- 279b/16, 297b/5
- mezkūrün:** (Ar. is.) Zikredilen, belirtilen, adı geçen şeyler
m. + (mevālî-i mezkūrün) 288a/22
- mezkūrîn:** (Ar. is.) Zikredilen, belirtilen, adı geçen şeyler
m. + (ümerā-i mezkurin) 274a/24
- me'zūn:** (Ar. is.) İzinli, diplomalı.
m. +ol- 267b/3, 277b/12
- mı:** (Tür.) Soru eki.
m. 273a/18, 298b/7, 304b/21
m. +dır 296b/24
m. +sın 287a/7
- Mışr:** (Ar. is.) Afrika'nın kuzeyinde bir memleket ismi.
m. 273a/12, 273a/17, 273b/18, 273b/7, 275a/11
m. + (273b/8
m. + (be-Sulṭān-ı Mışr) 273a/21
m. + (fermān-ı Sulṭān-ı Mışr) 273b/25
m. + (imḍād-ı Sulṭān-ı Mışr) 273b/1
- m. + (Sulṭān-ı Mışr) 273b/6, 274a/12
m. +a 273b/5, 274a/9, 297b/21
m. +a (Sulṭān-ı Mışr) 273a/22, 273b/17, 274a/2
m. +da 274b/21
m. +-ı 'ulūm 296b/4
- mışraf:** (Ar. is.) Dize.
m. 274b/10
- mızanna:** (Ar. is.) Sanılan yer. Zan götüren.
m. +-i iştibāh 296a/15
- mi:** (Tür.) Soru eki.
m. 266b/10, 289a/24, 303a/22, 304a/6
m. +dir 296b/25
m. +dür 295a/3, 296a/16, 298a/20, 302a/12
m. +sün 295b/13, 300a/17
m. +süz 286b/22, 286b/23, 297a/3, 304b/4
- Miftāh:** (Ar. is.) 1. Kapı kilidi, anahtar. 2. Sa'düddin Teftazanî'nin belagata dair eseri.
m. + (Şerḥ-ı Miftāh-ı Teftāzānî) 294a/20
m. +a (Şerḥ-ı Miftāh) 301a/4
m. +ını 270b/24
m. +-ı ḥiṣār 270b/16
- mihrāb:** (Ar. is.) Camide imamın namaz kılarken cemaatin önünde durduğu yer.
m. +a 284b/5
- miḳdar:** (Ar. is.) Parça, kısım; kıymet, değer.
m. 269b/11, 301b/7
m. +ı 268b/9, 271b/22, 273a/2, 282a/18, 282a/19
m. +-ı gūşiş 275b/18
- min ba'd:** (Ar. zf.) Bundan sonra, bundan böyle.
m. 277a/17

minvāl: (Ar. is.) Tarz, yol, suret.
m. 273a/20, 277b/18, 287a/8

mīr: (Far. is.) Amir, baş, kumandan.
m. +-i āḥūr 282b/6
m. +-i alem 278a/13, 279a/9, 282b/6

mirʾāt: (Ar. is.) Ayna.
m. +-i tecelliyyāt-ı esrār 302b/14

Mirʾātü'l-Uşul: (Ar. is.) Molla Hüsrev'in eseri.
m. 284b/21

mīrī sübaşı: (Far. Tür. is.) 1. Şehirlerin güvenlik işlerine bakan görevlilerin başı. 2. Acemi ocaklarında küçük aşamalı subay. 3. Osmanlılarda kapıkulu süvarileri arasından, savaş zamanı güvenlik işlerine bakmak, barış zamanı da vergi toplamak işleri için ayrılan kimse.
m. +larına 281b/19

Mirḳātü'l-Vuşul: (Ar. is.) Molla Hüsrev'in eseri.
m. 284b/21

mīrzā: (Far. bir. is.) Emir oğlu, beyzade.
m. 293a/24
m. +dan 293b/1

Mīrzā Uluğ Beg: (Ar. is.) Timur İmparatorluğu'nun 4. sultanı. Matematikçi ve gökbilimcidir. Timur'un erkek torunlarından hükümdar olanlardan birinin oğludur. 1393 yılında Sultaniye kentinde doğmuştur. Timur'un öldüğü sıralarda Uluğ Bey Semerkant'ta bulunuyordu. Maveraünnehir, Mirza Halil Sultan'ın saldırısı ve işgali üzerine babasının yanına gitmek zorunda kalmıştır. Babası buraları yeniden yönetimine

olarak on altı yaşında olan Uluğ Bey'e yönetimini bırakmıştır. Uluğ Bey, bu tarihten sonra, hem hükümeti yönetmiş ve hem de öğrenimine devam etmiştir. Uluğ Bey, Semerkant'ta bir medrese ve bir de rasathane yaptırmıştır. Kadızade bu medreseye başkanlık etmiştir. Rasathane için yörede bulunan tüm mühendis, alim ve ustaları Semerkant'a çağırmıştır. Gözlemler, ancak on iki yılda bitirilebilmiştir. Gözlemevinin yönetimini Bursalı Kadızade Rumi ile Cemşid'e vermiştir. Cemşid, gözlemlere başladığı sırada ve Kadızade de gözlemler bitmeden ölmüştür. Gözlemevinin tüm işleri o zaman genç olan Ali Kuşçu'ya kalmıştır. Bu gözlem üzerine Uluğ Bey, ünlü Zeyç'ini düzenlemiş ve bitirmiştir. Zeyç Kürkani veya Zeyç Cedit Sultani adı verilen bu eser, birkaç yüzyıl doğuda ve batıda faydalanılacak bir eser olmuştur. Kopyalarından biri Ayasofya kütüphanesindedir. Uluğ Bey, bir hile ile oğlu Abdülatif tarafından 1449 yılında öldürülmüştür.
m. 293a/18, 293a/19

mişāl: (Ar. is.) Örnek; masal; benzer.
m. +-i şayd-i zaḥm-ḥurde 267b/16

miskīn: (Ar. is.) Zavallı, uyusuk. 2. Cüzzamlı. (Far. is.) Misk kokulu.
m. 287a/8

miyān: (Far. is.) Orta; ara aralık.
m. +unda 267b/17, 277a/13, 291b/15, 291b/2
m. +-ı Rūm u Şām 274b/21

mizāc: (Ar. is.) 1. Bir şeyle karıştırılmış olan başka şey 2. Huy, tabiat.
m. 301a/11
m. + (sirāc-ı mizāc-ı şerif) 276b/8
m. + (sū-i mizāc) 288b/20

- m. +ında 298b/14
m. +ında 297a/17
m. +ı (za'f-ı mizāc) 268a/17
m. +-ı şerîf 276b/1
- mîzān:** (Ar. is.) 1. Terazi. 2. ölçü. 3. terazi burcu. 4. mahşer günü, kıyamet günü.
- Mollâ:** (Ar. is.) 1. Eskiden büyük âlimlere verilen isim. 2. Büyük kadı. 3. Efendi, hoca, Medrese talebesi
m. +dur 298a/15
m. +sı 296a/22
- Mollâ Luţfî:** (Ar. is.) 15. yüzyılda, Fatih Sultan Mehmed ve II. Bayezid dönemlerinde yaşamış meşhur matematikçilerdendir. Sinan Paşa'nın ve Ali Kuşçu'nun talebesi olmuş, Ali Kuşçu'dan öğrendiği matematik bilgilerini Sinan Paşa'ya aktarmıştır. Molla Lütfî Mevzuâtü'l-Ulûm (Bilimlerin Konuları) adlı eserinde de yüz kadar bilimi tasnif etmiştir.
m. +yi 296a/25
- monlâ:** (Ar. is.) Molla. 1. Eskiden büyük âlimlere verilen isim. 2. Büyük kadı. 3. Efendi, hoca, Medrese talebesi
m. +ları 280a/1
m. +larına 280a/16
m. +sı 280b/1
- Monlâ Hüsrev:** (Ar. is.) Fıkıh âlimi, üçüncü Osmanlı şeyhulislâmı ve velî. İsmi, Muhammed bin Feramuz'dur. (Feramerz) . Sivas ile Tokat arasındaki Kargın köyünde doğdu. Doğum tarihi bilinmemektedir. Babası, bir Fransız subayı iken Müslüman olmuştur. Kızını Osmanlı emîrlerinden Hüsrev adında bir zâta verdi. Babasının genç yaşta ölmesi üzerine, eniştesi Hüsrev Bey'in yanında kaldı ve büyüdü. Bu sebeple Hüsrev Kayını diye çağırılırdı. Daha sonra "Kayını" kelimesi kaldırılarak, Molla Hüsrev adıyla meşhur oldu.
m. 284a/16
m. 285a/1, 298a/22, 298a/23
m. +den 293a/7
m. +ün 298a/16
- Morova:** (Yun. is.) Yunanistan'da bir idari bölge.
m. 267a/15
- mu'ādât:** (Ar. is.) Karşılıklı düşmanlık, karşılıklı husumet.
m. +-ı sâbîka 277a/14
- mu'ādîl:** (Ar. sıf.) Müsavi, denk.
m. 291b/21
- mu'āf:** (Ar. is.) Ayrı tutulan.
m. +ol- 272b/18
- mu'ālecāt:** (Ar. is.) Tedaviler, ilaç kullanmalar.
m. +ı 301a/12
m. +-ı eţîbbâ 301b/17
- mu'alece:** (Ar. is.) İlaç yapma, ilaç kullanma.
m. +-i a'râz-ı rûhiyye eyle- 301b/12
- mu'allim:** (Ar. is.) Talim eden, öğretmen; öğretmen, hoca.
m. 286b/24, 291a/9, 293a/8, 295a/15, 295b/7, 299a/7, 299a/9
m. +i 294b/20
m. +-i pâdişâhî 298a/21
m. +-i sulţân 278a/1, 285a/5, 289a/4, 297a/12, 297a/15, 299b/6
- mu'āmele:** (Ar. is.) Davranma, davranış; yol, iz.
m. +ît- 289a/24
m. +nüñ 303a/19

- mu'āraza:** (Ar. is.) 1. Bir şeyden yan verip sapma. 2. Söz veya fikirle birbirine karşı çıkma.
m. 297a/5
- mu'asker:** (Ar. is.) Ordu yeri, asker karargâhı, ordunun muharebe zamanında toplandığı yer.
m. +i hümayün 265b/23, 271a/6, 277a/12
- mu'āvedet:** (Ar. is.) 1. Geri dönme, dönüş. 2. Adet, tabiat edinme.
m. 267b/7, 297b/24, 298b/5
m. +buyurul- 271b/14
m. +e (erkân-ı mu'āvedet) 291a/16
m. +eyle- 276a/5
m. +it- 273a/10
- mu'āvenet:** (Ar. is.) Yardımlaşma.
m. +it- 282a/25
- mu'avvaqât:** (Ar. is.) Geriye itilmiş, askıda bırakılmış işler.
m. + (ba'z-ı mu'avvaqât) 269b/25
- mu'ayyer:** (Ar. is.) Ayarlama.
m. +ol- 304b/19
- mu'azzama:** (Ar. sıf.) Büyük, azametli
m. + (umūr-ı mu'azzama) 281b/25
- mu'azzamât:** (Ar. is.) Büyük, azametli varlıklar, durumlar.
m. +-ı vilâyât-ı şimālî 272a/22
- mūceb:** (Ar. sıf.) İcâb etmiş, lâzım gelmiş. Bir söz veya emrin icâb ettiği şey, netice.
m. +-i istihsân ol- 269a/7
- mūcib:** (Ar. sıf.) İcâp eden, lâzım gelen.
m. +i 288a/15
- mūcibe:** (Ar. sıf.) İcâp eden, lâzım gelen.
m. + (esbâb-ı mūcibe) 299b/8
- Mudurnı:** (is.) Bolu iline bağlı ilçelerden biri.
m. 290b/2
- muğber:** (Ar. sıf.) Gücenmiş, gücenik, küskün.
m. +ol- 287b/22
- muğtenim:** (Ar. sıf.) Ganimet elde etmiş.
m. +ol- 265a/8, 265b/8, 267a/5
- muḥabbet:** (Ar. is.) Sevgi.
m. +iñiz 303b/23
- muḥāfaza:** (Ar. is.) Saklama, koruma.
m. +sına 271a/14, 296a/25
- muḥāfazat:** (Ar. is.) Saklayıcılık, korumacılık.
m. +it- 297b/6
- muḥāfız:** (Ar. sıf.) Saklayan, koruyan.
m. +ına 271b/11
- muḥakḳak:** (Ar. sıf.) Gerçekliği belli olmuş, doğru; kesinlikle (zf.) .
m. +dur 302a/15
- muḥālefet:** (Ar. is.) Aykırılık, düşmanlık, zıtlık.
m. 292a/20
m. + (envā'-ı fiten ü muḥālefet) 268a/8
m. +de 304b/7
m. +it- 274a/7, 304b/5
- muḥālif:** (Ar. sıf.) Aykırılık, zıtlık gösteren, uymayan.
m. 266b/8, 292a/18
- Muḥammed:** (Ar. is.) 1. Pek çok tekrar tekrar övülmüş, medhedilmiş meâlinde bir isim olup ilk olarak Peygamberimize verilmiştir. 2. Fatih Sultan Mehmet.

m. 277a/24, 284a/12, 295a/3, 303b/4
m. + (Āsitāne-i Sulṭān Muḥammed Ḥānī) 273b/2
m. + (dergāh-ı Sulṭān Muḥammed Ḥān) 268b/11
m. + (evāḥir-i salṭanat-ı Muḥammed Ḥānī) 290b/4
m. +e 294b/20
m. +dür 293a/12
m. +e 293b/4

Muḥammedî: (Ar. sıf.) 1. Hz. Muhammed'e mensub olan. Müslüman. 2. Fatih Sultan Mehmet'e dair, ait olan.
m. + (gülbāng-i Muḥammedî) 275b/10
m. + (ḥuṭbe-i Sulṭān-ı Muḥammedî) 271a/22
m. +ol- 299b/20

Muḥammediyye: (Ar. is.) İlim ve irfan sahibi Yazıcızade'nin eseri. Bu kıymetli eserde tevhid ve nât manzumelerinden sonra, aklın yaratılışı, Âdem aleyhisselâmın ve diğer peygamberlerin hayatı dile getirilmektedir. Ondan sonra, Resulullah (s. a. v.) 'in dünyaya gelişi, evsaf ve kemâlâtı, miracı ve Medine'ye hicreti, kıblenin tahvili, Peygamberimizin çeşitli mucizeleri ve ahabından bahseden parçalar yer almaktadır.
m. + (nüvvāb-i dīn-i Muḥammediyye) 272a/23
m. 293b/7
m. +nüñ (‘ulemā-i devlet-i Muḥammediyye) 299b/4

muḥārebe: (Ar. is.) Savaşma, harp etme.
m. 294a/4
m. +den 265a/11, 266b/18
m. +it- 273b/8
m. +leri 265b/10
m. +sine 294b/25

muḥarrer: (Ar. is.) Yazılı. Yazılı olan.

m. +ol- 272a/7, 276b/17

muḥāşara: (Ar. is.) Kuşatma.
m. +eyle- 267a/25
m. +it- 270b/25
m. +olın- 272a/21
m. +sına 275a/9

muḥāsebeci: (Ar. is.) Hesaplaşan. Hesap işini gören.
m. 279b/25
m. 281a/24

muḥāṭabāt: (Ar. is.) Konuşmalar.
m. +da (eṣnā-i muṣāḥabet ü muḥāṭabāt) 268b/15

muḥāzāt: (Ar. is.) Aynı hizâda bulunmak, karşı durmak, karşı olmak.
m. +unda 274b/18

muḥāzî: (Ar. sıf.) Birbirinin karşısında ve bir hizada bulunan. Paralel.
m. +ol- 269a/17
m. +sinde 298a/17

muḥibb: (Ar. sıf.) Seven, dost.
m. +i meşāyih 296b/18

muḥîṭ: (Ar. is.) 1. Çevre. 2. Saran, kuşatan.
m. +-ı deḳāyık 277a/1

muḥkem: (Ar. sıf.) Sağlam kılınmış, sağlam, kuvvetli.
m. 272b/16, 304a/18

muḥtâc: (Ar. sıf.) İhtiyacı olan; yoksul.
m. +dur 298b/11

muḥteffî: (Ar. is.) Gizlenen. Saklı, gizli.
m. +ol- 277a/15

muḥtell: (Ar. sıf.) 1. Berbat. Karışmış. İşgal ve ihlâl edilmiş. 2. İntizamsız. Nizamsız olmuş. 3. Fakir kimse. 4. Susamış.
m. +ol- 296b/6, 298a/12

muhtereme: (Ar. sıf.) Saygın, saygıdeğer, kıymet gören hanım efendi.
m. + (vesâ'ir-i nisvân-ı muhtereme) 269b/8
m. +den (havâtin-i muhtereme) 283b/19

Muhtaşar: (Ar. is.) ?
m. + (havâşî-i Şerh-ı Muhtaşar-ı Cürcânî) 296a/11
m. + (Şerh-ı Muhtaşar-ı İbn-i Hâcib) 289a/11
m. + (Şerh-ı Muhtaşar-ı İbn-i Hâcib) 291b/24
m. +dan (havâşî-i Muhtaşar) 289a/14
m. +-ı İbn-i Hâcib 293a/11

Muhyi'd-dîn-i Fenârî: (Ar. is.) Osmanlı Devletinin ilk şeyhülislâmı. Adı Muhammed, lakabı Şemseddîn olup, babasının ismi Hamza'dır. 1350 (H. 751) senesi Safer ayında Fenâr köyünde dünyâya geldi. Bu köyde doğduğundan veya babasının fenercilik sanatıyla meşgûl olmasından fenârî nisbesiyle meşhûr oldu. Ömrünü dînine ve devletine hizmetle geçirip, 1431'de Bursa'da vefât etti. Kabri Bursa'da, Keşiş Dağı eteğindeki Maksem adı verilen semtte yaptırdığı mescidin yanındadır. Câminin yanında bir medresesi ve pekçok hayır eseri vardır. Molla Fenârî, aklî ve naklî ilimlerde zamânın bir tânesiydi. Alâeddîn-i Esved'den, Cemâleddin Aksarâyî'den ve Mısır'da Ekmeleddîn-i Bâbertî'den ilim tahsîl etti. Babasından ve Somuncu Baba diye meşhûr, büyük evliyâ Şeyh Hamîdeddîn-i Kayserî'den de tasavvuf mârifetlerini elde etti. Din ilimleri yanında, fizik,

matematik, astronomi ve diğer fen ilimlerinde de üstün bir dereceye yükseldi. Tahsîlini tamamladıktan sonra Anadolu'ya dönerek, Bursa'ya yerleşti. Sultan Yıldırım Bâyezîd ve Çelebi Sultan Mehmed Han zamânında Bursa'da çok talebe okutup binlerce âlim yetşitirdi. Adı ve şöhreti her tarafa yayıldı. Bursa Kâdılığını da yürüttü. Bir ara Bursa'dan Konya'ya gitti. Karaman Beyi ona çok iltifatta bulundu. Ders okutması için ricâda bulundu. Bir müddet orada ders verip, Yâkûb-i Asfâr ve Yâkûb-i Esved gibi, ilimde yüksek derecelere ulaşan talebeler yetşitirdi. Molla Fenârî'nin eserlerinden bâzıları şunlardır: 1) Ayn-ül-Âyân 2) Füsûl-ül Bedâî' fî Usûl-is-Şerâyî' 3) Îsâgûcî Şerhi 4) Enmûzec-ül-Ulûm 5) Ferâiz-i Sirâciyye Şerhi 6) Şerh-i Mevâkîf üzerine Ta'likât. 7) Esâs-üt-Tasrîf. 8) Risâletün fî Menâkib-iş-Şeyh Behâüddîn-i Nakşibend. 9) Şerhu Fevâid-il-Gıyâsiyye. 10) Şerh-ul-Misbâh. 11) Hâşiyetün alâ Şerhâ-yis-Seyyid ves-Sa'd lil Miftâh. 12) Uveysât-ül-Efkâr fî İhtiyâri ülü-Ebsâr13) Mukaddimet-üs-Salât.
m. 291a/11

muhtızır: (Ar. is.) Eskiden şeriat mahkemelerinde mübâşir hizmetini gören kimse. Alâkalı kimseleri mahkemeye çağırmaya memur kişi.
m. 299a/18

mu'îd: (Ar. is.) İnzimat teminine memur muallim yardımcısı.
m. 290a/8
m. +i 290a/16
m. +ol- 286a/18, 292a/2
m. +-i ders 298a/7

- muḳābele:** (Ar. is.) Karşılık verme; karşı gelme; halka karşı Kur'an okuma.
m. 268b/1
m. +den 265b/15
m. +de (ḥîn-ı muḳābele) 273b/21
m. +sinde 271a/13, 288a/12, 292a/13, 294b/8
m. +sinden 265b/7
- muḳābeleci:** (Ar. is.)
m. 279b/14
- muḳābil:** (Ar. sıf.) Karşı karşıya gelen; bir şeye karşılık yapılan.
m. +ol- 274b/5
- muḳaddem:** (Ar. sıf.) 1. Takdim edilen, sunulan 2. Önde olan 3. Değerli, üstün.
m. 267b/9, 273b/5, 274b/5, 275a/20, 297b/15
m. +dür 277b/25, 279b/19
m. +ol- 285a/20
- muḳaddemā:** (Ar. zf.) Önce. Evvelce. Eskiden. Bundan evvel.
m. 269b/24, 270a/17, 270a/8, 288a/20, 293b/15, 297b/25
- muḳaddemāt:** (Ar. is.) Öncüler. Öncekiler.
m. 289a/1
m. +-ı Erbe'în 292b/21
m. +-ı Erbe'în 293a/10
- muḳadder:** (Ar. sıf.) 1. Takdir olunmuş; yazılmış.
m. 302a/12
m. +ol- 272a/7
- muḳaddese:** (Ar. is.) 1. Takdis edilmiş olan. Temiz ve pāk. 2. Noksan ve kusurdan müberra ve uzak olan. 3. Her çeşit noksan, ayıp ve kusurlardan münezzeh ve uzak olan.
m. + (ḥazret-i muḳaddese-i Mevlevî-i Rūmî) 277a/8
- muḳārenet:** (Ar. is.) 1. Yakınlık. Ayrılmayıp musâhebe etmek. 2. Bitişmek. Birleşmek. 3. Uygunluk. 4. Bir yere gelmek.
m. +-i ḥubūr 302b/15
- muḳārin:** (Ar. sıf.) Bitişik, ulaşılmış, yaklaşmış.
m. +ol- 298b/16
- muḳarrer:** (Ar. is.) 1. Kararlaştırılmış 2. Şüphesiz 3. Anlatılmış.
m. 287b/16, 300b/2
m. + (ḳānūn-ı muḳarrer-ı şāhenşāhî ol-) 265a/16
m. +dur 274b/9, 291b/9, 292a/20, 298a/11
m. +ise 273b/16
- muḳāta'acı:** (Ar. is.) Kesen, ayıran. Vergi kesen.
m. 279b/14, 279b/25
- muḳātele:** (Ar. is.) Birbirini vurmak, öldürmek. Vuruşmak, kavga, döğüş.
m. +den 273b/22
- muḳāvemet:** (Ar. is.) Karşı durma, dayanma.
m. +e 268a/11, 270a/12, 272b/7
m. +it- 274b/6
m. +-i nevāl 277a/5
- muḳtezā:** (Ar. is.) 1. Gerekli, gereken, iktiza eden. 2. Lazım gelmiş 3. Kanuna göre yazılan yazı.
m. +sı (ḥilāf-ı muḳtezā) 304b/25
- mulātafat:** (Ar. is.) Şakalaşmalar. Latife yapmalar.
m. +-ı ḥüsrevāne 268b/13
- mūmāileyh:** (Ar. zm.) İma edilen, adı geçen.
m. 268a/19

- munfaşıl:** (Ar. is.) Ayrılmış. Birbirinden ayrılmış. Yerinden ayrılmış. İşinden ayrılmış.
m. 297b/1
- munķabız:** (Ar. sıf.) 1. Sıkıntılı. Mânevi sıkıntısı olan. 2. Çekilmiş. Büzülmüş. Daralmış. Toplanmış. 3. Kabız olmuş.
m. +ol- 298b/1
- muntazır:** (Ar. sıf.) Bekleyen, gözleyen.
m. +ol- 273b/4
m. 304a/24
m. +ol- 296b/21
- murād:** (Ar. is.) Arzu, istek, maksat
m. 292b/24
m. +a (dāmen-i murād) 302a/17
m. +a (mahall-i murād) 276a/21
m. +ı 272a/6, 289a/17, 300a/20
m. +ım 297b/13
m. +ımız 273a/14
m. +ıñuz 288b/4
m. +idin- 267b/22
m. +ķapısı açıl- 276a/8
m. +uñ 296a/9
- murādāt:** (Ar. is.) Arzular, istekler, maksatlar.
m. +ınuñ 274b/25
- Murādiyye:** (Ar. is.) Bursa'da bulunan medrese.
m. 297a/22
m. +de 301b/16
m. +den (‘imāret-i Murādiyye) 295b/17
m. +sinde 299b/6
m. +sinden 293a/13
- muraķķaş:** (Ar. sıf.) 1. Terhis edilen. İzin verilen. Tālimat verilen. 2. Devlet veya herhangi bir kurum, oluşum adına, yetkili olarak bir yere bir görev ile gönderilen
m. +ol- 276a/11
- murāķabe:** (Ar. is.) Bakma, gözetme; denetleme.
m. 292b/2
m. +ye 302a/22
- mūriş:** (Ar. is.) 1. Getiren. Veren. Kazandıran. 2. Miras bırakan.
m. +i nisyān 287b/19
- muşādif:** (Ar. sıf.) Bulan, rastlayan.
m. +ol- 294a/5
- muşādife:** (Ar. sıf.) Bulan, rastlayan.
m. +it- 266b/2
- muşāfaķa:** (Ar. is.) 1. El sıkışmak. Tokalaşmak. 2. Muhabbetini, arkadaşlığını, sevgisini izhar etmek.
m. +it- 291a/20
- muşāķabet:** (Ar. is.) Sohbet etme, konuşma.
m. 290b/17, 297b/20
m. + (eşnā-i muşāķabet ü muķāķabāt) 268b/14
m. +de 298a/12
m. +den 285a/17
m. +de (eşnā-i muşāķabet) 289a/6
m. +e 288a/13, 289a/2, 294a/18
m. +eyle- 290b/13
m. +it- 290b/18, 292a/10
m. +i ‘ilmiye 293b/9
m. +i ‘ilmiye 286b/6, 288a/16
m. +i ‘ilmiye it- 286b/5, 290a/19
- muşannef:** (Ar. is.) 1. Sıraya konulup tasnif edilmiş, sınıflandırılmış kitap. 2. Telif edilmiş, yazılmış.
m. +i 303b/2
- muşannefāt:** (Ar. is.) Sıraya konulup tasnif edilmiş kitaplar.
m. +a (teķşir-i muşannefāt) 291a/5
m. +ı 284b/19
m. +ına 294b/10
m. +ını 294a/15
m. +-ı meşhūre 290a/4

muşır: (Ar. is.) Direnen. Ayak direyen.
Vaz geçmeyen. Sebat eden.
Sözünden dönmeyen
m. +ol- 300a/24

müşîkî: (Ar. is.) Müzik. Ses ölçülerinden, ölçülü ses ve sanatkârlığından bahseden ilim.
m. +de 304b/14

Muşlihu'd-dîn: (Ar. is.) Rumeli evliyâsının büyüklerinden. Sınır boylarında yetişerek, Rumeli'de İslâmiyetin yayılması için gayret gösteren gâzi dervişlerdendir. Doğum tarihi ve yeri bilinmemektedir. 1575 (H. 982) senesinde Dimitrofça'da vefat edip, orada defnedildi.
m. +i Kaşalânî 276a/16

Muşlihu'd-dîn Hâlife: (Ar. is.) Bkz: Muşlihu'd-dîn
m. +den 304a/14

Muştafâ: (Ar. is.) Celal-zade Mustafa Çelebi; On altıncı asır Osmanlı âlimi ve büyük devlet adamı. 1491 (H. 895) senesinde Tosya'da doğdu. 1567 (H. 975) yılında İstanbul'da vefât etti.
m. 284a/1, 289b/14

mu'tâd: (Ar. sıf.) Âdet edilen. Alışılmış olan.
m. +ı 292b/19, 300a/16
m. +lar 266b/4
m. +larına 266b/8
m. +ol- 288b/13

mu'tâde: (Ar. sıf.) Âdet edilen. Alışılmış olan.
m. +de (eyyâm-ı mu'tâde) 295b/24

mu'tâlebe: (Ar. is.) İstek, isteme, talep.
m. +sin 302a/22

mutaşarrıf: (Ar. is.) Sancak beyi.
Tasarruf eden, kendinde kullanma hakkı bulunan.
m. +ol- 279b/12, 280a/24, 280a/25, 280b/1, 280b/2

Mu'tavvel: (Ar. sıf.) 1-Uzatılmış, tafsil edilmiş; uzun, ayrıntılı. 2-ö.i. Eskiden medreselerde okutulan Arap edebiyatına ait Allâme-i Taftazanî'nin meşhur bir kitabı.
m. 284a/19, 297b/9
m. +den (havâşî-i Mu'tavvel) 284b/19
m. +e 294a/19
m. +ine 298a/6

mu'tebere: (Ar. sıf.) İtibarlı, geçerli.
m. + (kütüb-i mu'tebere) 286a/7

mu'tekîd: (Ar. sıf.) İnanan, inancında olan.
m. +-ı nâs 295a/4

mu'tekif: (Ar. sıf.) Bir ibadethaneye çekilerek ibadetle meşgul olan.
m. +ol- 273a/24

mu'tlağ: (Ar. sıf.) Kesin, zorunlu.
m. + (Cevâd-ı mu'tlağ) 302a/14
m. +ıdur (vekîl-i mu'tlağ) 277b/24

mu'tlakâ: (Ar. zf.) Kesinlikle, zorunlu olarak, kayıtsız şartsız.
m. 282a/22

mu'vaffağ: (Ar. is.) Uygunluk, uyma; uzlaşma, razı olma.
m. +ol- 289b/23

mu'vâfîk: (Ar. sıf.) Uygun, yerinde.
m. +ol- 289b/9, 297a/16

mu'vaḥḥîş: (Ar. sıf.) Korkutucu.
m. + (haber-i mu'vaḥḥîş) 268a/23

- muvāza‘a:** (Ar. is.) 1. Bir meselede bahse girişmek. 2. Danışıklı döğüş. 3. Hakikatte olmayan bir durumu varmış gibi göstermek için yapılan bir anlaşma.
m. 274a/9
- mū:** (Far. is.) Kıl.
m. +y1 ser 295a/6
- mużā‘af:** (Ar. sıf.) Bir kat daha artmış. Bir o kadar daha çoğaltılmış. Artırılmış
m. +ol- 286a/18, 286b/10
- mużaffer:** (Ar. sıf.) Kahraman. Galip gelmiş. Başarmış. Muvaffak olmuş. Zafer kazanmış, zafer kazanan
m. + (Sulţān-ı mużaffer) 273b/15
m. +ol- 265a/11
- mużmer:** (Ar. is.) Gizli, saklı, örtülü. İzmar edilmiş. İçinde saklı kalmış.
m. +ol- 272b/4
- mużtarib:** (Ar. sıf.) Iztırabı, sıkıntısı olan, rahatsız.
m. +ol- 285a/6, 302b/4
- mübā‘ade:** (Ar. is.) Birbirinden uzaklaşma; birbirini sevmeyip uzak durma.
m. +buyur- 273a/17
- mübāheşe:** (Ar. is.) Tartışma.
m. 288a/1, 288a/13, 292b/14, 294b/6, 296a/12
m. +de (eşnā-i mübāheşe) 288b/25
m. +it- 285a/12, 285b/11, 288b/4
m. +itdür- 288b/5
m. +lerin 293b/14
m. +i ‘aẓıme 285b/8
m. +ye 287b/12, 285a/24
- mübālağa:** (Ar. is.) İşi, bir şeyi çok büyütme; pek fazla, çok aşırı.
m. +it- 298b/1
- mübārek:** (Ar. sıf.) Bereketli; uğurlu, hayırlı; beğenilen.
m. 266b/11, 302b/9
m. +ol- 291a/20
- mübāseţat:** (Ar. is.) Teklifsiz yapılan görüşmeler.
m. + (mecālis-i mübāseţat ü mükālemāt) 268b/14
- mübāşeret:** (Ar. is.) Bir işe başlama, girişme.
m. +olın- 284a/6
- mübeddel:** (Ar. sıf.) Değişmiş, değiştirilmiş.
m. +ol- 274a/16, 300b/12
- müberrāt:** (Ar. is.) Kötülükten uzak, temiz şeyler. Noksansız olanlar.
m. + (āşār-ı müberrāt) 276b/23
- mübîn:** (Ar. is.) Açıklayan, açıklayıcı.
m. +in (cebîn-i mübîn) 302b/8
- mübtelā:** (Ar. is.) Hasta. Başı sıkıntılı. Rahatsız. Belâlı. Düşkün. Tutkun. Tutulmuş.
m. +ol- 267b/17, 288b/9
- mücādele:** (Ar. is.) Savaş, çaba.
m. +it- 292a/8
- mücāhedet-şî‘ār:** (Ar. is.) Savaşçı, cihad eden kişi. .
m. +dan (ümerā-i mücāhedet-şî‘ār) 274a/21
- mücāhid:** (Ar. is.) Cihad eden. Çalışan. Din için çalışan. Düşmanlara karşı koyan. Çarpışan
m. 270b/8
m. +in 275b/6
m. +ler 265a/4, 266b/21, 267a/3, 272a/11, 275b/17, 275b/19
m. +lerle 275b/12

mücāhidān: (Ar. is.) Mücahidler. Cihad edenler. Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla çalışanlar, çarpışanlar, savaşanlar.
m. + (ma'roke-i Sulṭān-ı Mücāhidān) 267b/15
m. + (Sulṭān-ı Mücāhidān) 266a/7, 271b/8, 272a/16, 272b/16, 274a/20, 277a/23
m. +dan (ġazāb-ı Sulṭān-ı Mücāhidān) 265b/25
m. +uñ (memālik-i freng-i ġuzāt u mücāhidān) 272b/13
m. +uñ (Sulṭān-ı Mücāhidān) 271a/9, 274b/25

mücāhidīn: (Ar. is.) Mücahidler. Cihad edenler. Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla çalışanlar, çarpışanlar, savaşanlar.
m. 302a/16
m. + (leşker-i mücāhidīn) 275a/7
m. + (sipeh-sālar-ı mücāhidīn it-) 275a/1
m. + (Sulṭān-ı mücāhidīn) 265a/18
m. +i (ekşer-i mücāhidīn) 275b/23

mücāveret: (Ar. is.) Komşuluk.
m. +ine 291b/8

mücāz: (Ar. sıf.) Caiz, uygun görülmüş; izin verilmiş.
m. +ol- 292a/7, 294b/16, 295a/16, 297b/23

mücerrebāt: (Ar. is.) Tecrübe olunmuş, denenmiş olaylar, durumlar.
m. +ını 303b/2

mücerred: (Ar. sıf.) Tecridedilmiş, çıplak; tek, yalnız; yalın.
m. 265a/20

mücevveze: (Ar. is.) Eskiden başa giyilen resmi kavuk.

m. 279a/14

müctehid: (Ar. is.) Gayret eden, çalışan kişi. İhtiyaç duyulduğunda âyet ve hadislerden hüküm çıkarmış büyük İslâm allâmeleri ve önderleri
m. 296b/25
m. +ol- 304b/3

müctemi': (Ar. is.) Derli toplu.
m. +ol- 265b/23

müdāfa'a: (Ar. is.) Defetme, saldırıya karşı durma.
m. 285b/8

müdārāt: (Ar. is.) Dost gibi görünme, yüze gülme.
m. +eyle- 293b/25

müdāvet: (Ar. is.) Devam etme; aralıksız çalışma.
m. +it- 295b/24, 296a/2
m. +-i emrāz-ı bedeniyye it- 301b/12

müdde'a: (Ar. is.) İddia olunan konu, durum, olay. Dava olunan şey. Asılsız iddia edilen durum.
m. +yı 285b/6

müddet: (Ar. is.) zaman; belirli vakit.
m. 272a/3
m. +-i keşire 298b/11
m. +-i medīde 265b/7, 303a/20
m. +-i 'ömrüm 289b/10
m. +-i yesir 287b/23

müderri: (Ar. sıf. ve is.) ders veren, medrese dersi okutan.
m. 280a/11, 280a/8, 280b/9, 281a/22, 284a/19, 285a/14, 293a/12, 293a/4, 293a/7, 294b/24, 294b/4, 295b/10, 295b/22, 295b/6, 296a/18, 297a/13, 297a/8, 299a/12, 299a/6, 299b/6, 301a/20
m. +i 284a/23, 286b/22, 287b/11, 288a/5, 290a/9, 291b/22, 292a/3,

- 293a/7, 294b/21, 297b/21, 298b/18, 298b/2, 298b/3, 298b/4, 300b/17, 303b/25
m. +lerine 280a/17, 283a/16
m. +lerinün 278b/19
m. +lerinden 283a/19
m. +ol- 287b/13, 290a/9, 290b/2
- müdevven:** (Ar. sıf.) Kitap hâline getirilmiş. Bir araya toplanıp düzenlenmiş.
m. 286a/6
- mü'eddâ:** (Ar. sıf.) 1. Eda olunmuş 2. Mânâ, mefhum.
m. +ol- 296b/24
- mü'ellef:** (Ar. sıf.) Yazılmış. Toplanmış. Kitap haline getirilmiş.
m. +i 297b/4
- mü'ellefât:** (Ar. is.) Yazılmış, toplanmış, kitap haline getirilmiş eserler.
m. +ını ('ämme-i mü'ellefât) 290b/23
m. +ıyla 288b/18
- mü'eyyed:** (Ar. sıf.) Te'yid edilmiş. Doğrulanmış. Kuvvetlendirilmiş. Sağlam. Sağlamlaştırılmış. Tekzib edilmemiş. Yardım görmüş.
m. +ünden (yed-i mü'eyyed) 299a/2
- Mü'eyyadzade:** (Ar. is.) Müeyyadzade 1456-1516 yılları arasında yaşamış düşünür, din bilgini, şair ve devlet adamıdır. Amasya'da dünyaya geldi. Asıl ismi Abdurrahman'dır. Amasyalı Müeyyadzadeler ailesine mensuptur. Dedesi Müeyyed Efendi'den dolayı Müeyyadzade mahlasını almıştır. Müderrislik, Edirne Kadılığı, Anadolu ve Rumeli Kazaskerliği yapmıştır.
m. +ye 293a/15
- müferrih:** (Ar. sıf.)
m. + (ma'cün-ı müferrih) 290b/14
- müfevvez:** (Ar. sıf.) Sipariş olunmuş, uygun birine söz verilmiş.
m. +dur 279a/18, 279a/21, 279a/22, 279a/24, 279b/18, 281a/5, 282a/2
- müftî:** (Ar. sıf. ve is.) Fetva veren; müftü.
m. 278a/3, 280a/22, 282b/17, 284a/7, 291a/14, 292b/10, 292b/11, 293a/5, 296a/6
m. +si 289b/16, 289b/2, 290a/3, 301b/14
- mühendis:** (Ar. sıf.) Hendese bilen. Geometri bilen ve tatbik eden.
m. 304b/23
- mühendisân:** (Ar. is.) Mühendisler.
m. + (ittifâk-ı edâ-yı şâni'a-i mühendisân-ı zemân) 269a/11
- mühr:** (Ar. is.) İmza yerine basılan yazılı damga. Mühür.
m. +-i şerîf 281b/14
- mührlen-:** (Ar. sıf.) Damgalanmak, mühürlenmek.
m. -mek 281b/14
- mükâfât:** (Ar. is.) Ödül.
m. +ı 300b/7
- mükâlemât:** (Ar. is.) konuşmalar, antlaşmalar.
m. + (mecâlis-i mübâsefat ü mükâlemât) 268b/14
- mükâleme:** (Ar. is.) Konuşma, antlaşma.
m. +it- 290b/16
- mükâşefe:** (Ar. is.) 1. Gizli şeyleri birbirine açıp keşif ve izhar etmek, açığa çıkarmak. Meydana çıkarmak 2. Bir hususu keşif yolu ile anlamak, bilmek.

- m. +-i şadıka 303a/7
- mükemmel:** (Ar. sıf.) Tamam. Olgun. Noksansız. Eksiksiz. Kemal bulmuş. Kemale erdirilmiş. Çok iyi.
m. 269b/1
m. +it- 301a/16
- mükerrer:** (Ar. sıf.) Tekrarlı, tekrarlanmış.
m. +den (mülâhaza-i dîdâr-ı ruhsâre-i feth-i mükerrer) 272a/17
m. +ol- 285b/12
- mülâhaza:** (Ar. is.) Dikkatle bakmak. İyice düşünüp bir işin hakikatını araştırmak. Tefekkür, düşünce.
m. +eyle- 289b/10
m. +-i dîdâr-ı ruhsâre-i feth-i mükerrer 272a/17
- mülâkât:** (Ar. is.) Kavuşma, buluşma; görüşme.
m. 285a/17, 288a/3
m. +it- 300b/11
- mülâkî:** (Ar. sıf.) Buluşan, kavuşan; görüşen.
m. +ol- 293b/20, 293b/23, 300a/14, 303a/13
- mülâtafât:** (Ar. is.) Şakalaşmalar, latife yapmalar.
m. +-ı müşfikâne 268a/14
- mülâzemet:** (Ar. is.) 1. Birine veya bir yere sımsıkı bağlanma 2. Gidip gelme 3. Bir işle sürekli meşgul olma.
m. +it- 298a/3
- mülâzim:** (Ar. is.) 1. Birine, bir yere sımsıkı bağlanan kişi 2. Bir yere maaşsız gidip gelen, satjyer.
m. 280a/6, 280b/2
- mülâzimîn:** (Ar. is.) 1. Birine, bir yere sımsıkı bağlananlar 2. Bir yere maaşsız gidip gelenler, satjyerler.
m. +i 277a/4
- mülhâk:** (Ar. sıf.) Sonradan takılmış, katılmış.
m. +ol- 265a/8, 275a/4
- mülhem:** (Ar. sıf.) İlham edinmiş, içine doğmuş.
m. 301b/13
- mülk:** (Ar. is.) 1. Ev, dükkan, arazi gibi taşınmaz mal 2. Ülke 3. Birinin malı. m. +ünûñ 265b/25
m. +-i ‘Acem 268a/18
- mültehib:** (Ar. sıf.) 1. Alevlenmiş, tutuşmuş. 2. İltihaplı, kızarmış, şişmiş.
m. +ol- 274a/13
- mülteķâ:** (Ar. is.) 1. Kavuşup buluşulacak yer, iki şeyin birleştiği yer. 2. Hanefi mezhebinin meşhur bir fıkıh kitabının ismi
m. +sında 267a/15, 270a/25
- mülük:** (Ar. is.) Melikler, hükümdarlar.
m. 268b/3
m. +leri 292b/24
m. +-ı Tatar 265b/10
m. +-i ‘Acem 301a/5
m. +-i Freng 270b/2
- mülzemiyyet:** (Ar. is.) 1. Lüzumlu olmak, gereklilik. 2. Susturulmak, susmaya mecbur olmak.
m. +i 297a/20
- mümkin:** (Ar. sıf.) Olabilir, olabilen.
m. 289a/1
- mümtâz:** (Ar. sıf.) Uzayan, uzanan; süren. Seçkin, imtiyazlı.
m. 268b/13

mümtedd: (Ar. sıf.) Uzayan, uzanan, süren, sürekli, sürüp giden.
m. 297b/14

münâcât: (Ar. is.) Allah'a yakarma.
m. +ı 296b/16

münâdî: (Ar. sıf.) Nida eden; tellal; müezzin.
m. +lere 275b/16

münâfık: (Ar. sıf.) İkiyüzlü, nifak sokucu.
m. 297a/16

münâsib: (Ar. sıf.) Uygun, yerinde; yaraşır.
m. 267a/10, 287a/21
m. + ('unvân-ı münâsib) 289b/9
m. +dür 278a/2
m. +göril- 281b/11
m. +gör- 267b/24, 275b/9, 277b/13

münâzâra: (Ar. is.) Karşılıklı konuşmak. Kurallar dahilinde, uygun olarak yapılan münakaşa. Bakışma.
m. +da 296a/12

münâza'ât: (Ar. is.) Çatışmalar, çekişmeler.
m. +ı keşîre 267b/17

müncezib: (Ar. sıf.) Beriye çekilen, cezbedilen.
m. +ol- 292a/5

münfa'il: (Ar. sıf.) İnfial eden, gücenen; yüreğine işlemiş, kırgın, alınmış.
m. 289b/1
m. +ol- 287b/10

münhezim: (Ar. sıf.) İnhizam eden, hezimete uğrayan, bozguna uğramış.
m. 274b/9
m. +ol- 268a/5, 273b/7

münîr: (Ar. sıf.) Nurlandıran, ışık veren.
m. + (âyine-i zamîr-i münîr-i Sulţân) 271b/7
m. + (rey-i münîr-i-velâyet-te'sîr) 277b/2
m. +i (levh-ı zamîr-i münîr) 277a/1

münkesif: (Ar. sıf.) Tutulmuş, tutulan.
m. 272a/3

münkesir: (Ar. sıf.) Kırık, kırılmış.
m. 274b/9

münkeşif: (Ar. sıf.) Açılmış, meydana çıkarılmış. Açılan, keşfolunan, yeni bulunmuş.
m. 272a/4

münkir: (Ar. sıf.) İnkâr eden. Reddeden.
m. 285b/7
m. +ol- 296b/20

müntehâ: (Ar. sıf.) Nihayet bulmuş; son derece, son kerte; son uç.
m. +ol- 285b/18

müntehî: (Ar. sıf.) Sona eren, son.
m. +ol- 268b/19, 276b/13, 301a/19

mürâca'at: (Ar. is.) Geri dönme; başvurma, danışma.
m. +da 286a/22
m. +it- 275a/16, 288b/11, 288b/12, 295b/25

mürd-est: (Far. fi.) Ölmüştür, öldü.
m. 274b/14

mürebî: (Ar. sıf.) Eğitimci, eğitici.
m. +ol- 284a/15

müretteb: (Ar. sıf.) 1. Tertip olunmuş, dizilmiş 2. Tayin edilmiş 3. Sonradan kurulmuş.
m. +ol- 277b/16

- mürîd:** (Ar. is.) 1. İrade eden, isteyen kimse, 2. Bir şeyhe bağlı olan kişi.
m. +leri 292b/6
m. +ler 301b/5
- mürtezîka:** (Ar. is.) Ulufe sahipleri.
m. 265a/13
- mürûr:** (Ar. is.) Geçme, geçip gitme, geçiş.
m. +it- 271a/18, 291b/18
m. +-i eyyâm 272b/14
- mürüvvet-mu'tâd:** (Ar. bir. is.) İnsanlık, cömertlik alışkanlığı olan.
m. + (Sulţân-ı mürüvvet-mu'tâd) 268a/13
- müsâ'ade:** (Ar. is.) Yardım; izin; elverişli bulunma.
m. +den 273a/17
m. +it- 295a/7
- müsâbakat:** (Ar. is.) Yarış, yarışma, müsabaka.
m. +it- 275b/1
- müsâhele:** (Ar. is.) İş sığı tutmayıp gevşeklik göstermek. Kolaylaştırarak, kıymet vermiyerek tutmak.
m. +it- 301a/11
- müsahhar:** (Ar. sıf.) Fetih ve teshir olmuş, ele geçirilmiş. Zaptedilmiş. İtaat ve hizmete alınmış.
m. +ol- 270b/9, 272a/7
- müsahhar-küşten:** (Ar. sıf.) Yok edilmek, kuşatılıp imha edilmek.
m. +-i iskenderiye 269b/17
müsahhar-küşten-i iskenderiye)
m. 269b/17
- müsâmaha:** (Ar. is.) Hoşgörü.
m. +ya 288b/13
- müsânehe:** (Ar. sıf.) 1. Yıl başında verilecek ücret. 2. Bir kimseyi bir yıllığına ücretle tutmak.
m. 297a/24
- müsâra'at:** (Ar. is.) Sürat ve acele etme; teşebbüs.
m. +da 268a/24
- müsellaḥ:** (Ar. sıf.) Silahlı.
m. 265a/10
- müsellem:** (Ar. sıf.) Teslim edilmiş, verilmiş; su götürmez, doğruluğu herkesçe kabul edilen.
m. +-i âfâk 290a/5
m. +-i cumhür 299b/7
- müstagnî:** (Ar. sıf.) Doygun, eyvallah etmeyen.
m. +eyle- 276b/20
- müstahzır:** (Ar. sıf.) Hazırlayan. Huzura getiren.
m. 297a/1
- müstefid:** (Ar. sıf.) İstifade eden, fayda gören, faydalanan.
m. +ol- 276b/24, 288a/16
- müstahakk:** (Ar. sıf.) Hak etmiş, hak kazanmış, layık.
m. +ol- 280a/15
- müsteḳillü'r-re'y:** (Ar. zf.) Şahsi görüşüme göre, bence, kanaatimce
m. 274b/1
- müsteḡnâ:** (Ar. sıf.) Apayrı, dışında, haricinde.
m. +it- 268b/22
- müstevfâ:** (Ar. sıf.) 1. Yeter, yetişir, kâfi derecede, yeteri kadar. 2. Tam, mükemmel
m. 304a/2

- müstevlî:** (Ar. sıf.) İstila eden, ele geçiren; yayılan.
m. +ol- 290b/17
- müsveddât:** (Ar. is.) Karalamalar, taslaklar.
m. +um 289b/20
- müsvedde:** (Ar. is.) Karalama, taslak.
m. 290a/7
- müşâhade:** (Ar. is.) Bir şeyi gözle görme.
m. +eyle- 266a/17, 287a/9
m. +it- 292a/18
m. +leri 267a/2, 304b/19
m. +olın- 274b/11
m. 268b/23
- müşâreket:** (Ar. is.) Ortaklık, ortaklaşma.
m. +e 290b/6
m. +eyle- 286b/6
m. +it- 301b/5
- müşârun ileyh:** (Ar. sıf.) Kendisine işaret olunan, adı geçen.
m. 268b/10, 277b/6
m. + (vezîr-i müşârun ileyh) 289a/3
m. +iñ (merhûm-i müşârun ileyh) 284a/1
- müşâvere:** (Ar. sıf.) Danışma, bir iş üzerinde konuşma.
m. +it- 268a/21, 279a/23, 279b/3
m. +si 277a/10
- müşâyâ'a:** (Ar. sıf.) Dostluk etme, uyma.
m. +da 291a/25
m. +eyle- 288a/22
m. +it- 298b/22
- müşerref:** (Ar. sıf.) Şerefendirilmiş, şerefli.
m. +ol- 269a/15, 273a/1, 277b/5, 295a/24
- müşfikâne:** (Ar. zf.) Şefkatlice
- m. + (mülâfâfât-ı müşfikâne) 268a/14
- müşîr:** (Ar. sıf.) Mareşal
m. +-i eñham 282b/11
- müşkil:** (Ar. sıf.) Güç, zor; güçlük,
m. +ol- 267a/19
- müştedd:** (Ar. sıf.) 1. Şiddetlenen, azan, şiddetlenmiş. 2. Kuvvetlenmiş, sağlamlaşmış.
m. +ol- 292a/24
- müştemil:** (Ar. sıf.) Kavrayan, saran, içine alan.
m. 284b/15, 296b/16
- mütâba'ât:** (Ar. sıf.) Birine tâbi olmak, uymak. Birini takib etmek.
m. +dan 274a/25
- mütâla'a:** (Ar. sıf.) 1. Okuma 2. Tetkik 3. Düşünce.
m. +eyle- 286a/23
m. +it- 288b/4, 289b/6, 290b/22, 290b/24, 290b/24, 290b/25, 290b/25, 292b/17
m. +kılın- 283b/7
m. +mı 288b/22
m. +sına 284a/9
m. +sından (şumûl-i mütâla'a) 291a/1
- mütâla'añâne:** (Ar. Far bir. is.) okuma, inceleme, düşünm yeri.
m. +sine 292a/5
m. +sini 284b/7
- müte'âkıben:** (Ar. zf.) Sonra, ardı sıra, arka arkaya.
m. 268a/17
- müte'âllekât:** (Ar. sıf.) İlgililer, bağlı olanlar.
m. +ı 269b/12
- müte'allık:** (Ar. sıf.) Asılı, bağlı; ilgili.

- m. 279a/24, 280b/20, 289b/17, 289b/20
m. +ol- 272a/23, 279a/25, 280b/4
m. 284b/23, 291b/25, 291b/4, 297b/4
- mütebā'id:** (Ar. sıf.) aklaşan. Bir birinden uzak bulunan.
m. +ol- 275b/20
- müteberrek:** (Ar. sıf.) Bağışlanan
m. +i (nefes-i müteberrek) 302a/5
m. +leri (merkad-i müteberrek) 304b/11
- mütecāviz:** : (Ar. sıf.) Tecavüz eden, geçen, sataşan; çok, fazla.
m. 293a/16
m. +ol- 276a/9
- mütedāvil:** (Ar. sıf.) Elden ele geçen, alıp verilen. Kullanılan.
m. +ol- 284a/2
- mütedāvile:** (Ar. sıf.) Elden ele geçen, alıp verilen. Kullanılan.
m. +dür 297a/10
- müte'essir:** (Ar. sıf.) Üzgün, etkilenen.
m. +ol- 292b/13
- müteferriḳ:** (Ar. sıf.) Kısım kısım. Başka başka. Dağınık.
m. + (leşker-i müteferriḳ) 274b/4
m. +ol- 297a/6
- müteferriḳa:** (Ar. sıf.) Kısım kısım. Başka başka. Dağınık.
m. 281a/18, 281a/6
m. +larınıñ 279b/22
m. +ol- 280a/18, 280a/18, 280a/19, 280a/21
m. +sı 279b/19, 281a/20
m. +sıdur 279b/20
- müteğayyir:** (Ar. sıf.) Değişen. Bir halden başka bir hale geçen. Bozulan.
m. +ol- 296a/8
- müteḫarrik:** (Ar. sıf.) Harekete geçen, kımıldanan. Yerinde durmayıp hareket eden
m. +ol- 293b/12
- müteḫayyır:** (Ar. sıf.) Hayırlı olan, hayır işleyen.
m. +ol- 294b/13, 302a/1
- müteḫaddimîn:** (Ar. is.) Evvelkiler, geçmiştekiler.
m. +de (kütüb-i müteḫaddimîn) 272b/23
- müteḫā'id:** (Ar. sıf.) Emekli olan.
m. 282a/14, 282a/15, 290b/8, 291a/13, 297b/2
m. +it- 298b/13
m. +ol- 282a/16, 282a/17, 299a/13
- mütemekkin:** (Ar. sıf.) Yerleşen, mekânlanan, temekkün eden. İkamet eden
m. + (sākin ü mütemekkin ol-) 272b/17
m. +ol- 274b/22
- mütemerrid:** (Ar. sıf.) İnatçı. Israr eden, dik kafalılık eden. Kibirli.
m. +lerden 271b/15
- mütenebbih:** (Ar. sıf.) Uyanmış, tenbih ile uyarılmış olan. Bir şeyden ders alıp aklını başına toplayan.
m. 301b/2
m. +ol- 304a/5
- mütereddid:** (Ar. sıf.) Kararsız, tereddüde kalan, karar veremeyen, cesaretsiz.
m. +ol- 274b/21
- müterettib:** (Ar. sıf.) sıralanmış, sıra ve tertibe girmiş olan.
m. +ol- 298a/10

mütesellî: (Ar. sıf.) Teselli bulan,
avunan.
m. 300b/2

mütevakkıf: (Ar. sıf.) Bir şeyin
gerçekleşmesini bekleyen, ümit
eden; ricâ ve niyazda bulunan.
m. 288b/21

mütevâtir: (Ar. is.) Çok kimsenin
naklettiği, halk arasında söylenen
haber.
m. 287a/23

müteveccih: (Ar. sıf.) Bir tarafa doğru
yönelen, birisine karşı iyi
düşünce ve sevgisi olan.
m. 286b/2, 294b/25, 301a/25,
301b/3
m. +ol- 268a/10, 268a/2,
270a/16, 276b/9, 281b/2

müteveffâ: (Ar. sıf.) Ölmüş, ölü.
m. 293a/9
m. +ol- 293a/10, 294b/17,
294b/22, 297a/7

mütevelled: (Ar. sıf.) Doğurulan,
dünyaya getirilen.
m. +ol- 294a/13

mütevellî: (Ar. sıf.) Birinin yerine geçen,
bir vakfın idaresi kendine
verilmiş kimse.
m. +ler 265a/14
m. +i evkâf-ı Yıldırım Hân
299b/22

mütevellid: (Ar. sıf.) doğan,
kaynaklanan, ileri gelen.
m. +ol- 301a/17

müteverri: (Ar. sıf.) Dinin emirlerine
sıkıca sarılan.
m. 285a/14

mütezarrar: (Ar. sıf.) Zarar gören,
zararlı.
m. +ol- 292a/20, 298a/11

mütezelzil: (Ar. sıf.) Sarsılan, deprenen.
m. + (kürre³-i hâk-i mütezelzil
eyle-) 266a/22

müyâveme: (Ar. is.) Günlüğüne tutma.
Gündelik üzere pazarlık etme.
m. 297a/23

müyesser: (Ar. sıf.) Kolayı bulunup
yapılan; kolay gelen.
m. 302a/12
m. +dür 288b/24
m. +ol- 269b/25, 270b/9, 271a/13,
272a/8, 275a/16, 276b/23,
277b/11, 281b/10, 287b/3,
291b/21, 297b/10, 302a/11,
302a/18, 302a/24, 302b/10

müzâhame: (Ar. is.) Kalabalık; itişe
kakışa hücum etme.
m. +i şağîr u kebîr 269a/3

müzekkîr: (Ar. is.) 1. Andıran, hatıra
getiren, yâd ettiren, zikrettiren,
hatırda tutturana. 2. Zikreden,
ibâdet eden
m. 271b/10

N

nâdim: (Ar. sıf.) Pişman olan.
n. +ol- 265b/16, 268a/24, 286a/4

nâdir: (Ar. is.) Az bulunur.
n. +dür 289a/8, 299b/18

nâdire: (Ar. is.) Az bulunur.
n. +i âfâk 304b/16

nâfi: (Ar. is.) Faydalı, yararlı, şifalı.
n. +i (kitâb-ı nâfi) 303b/3

nâfizen: (Ar. is.) Etkileyici, nüfuz edici
şekilde
n. 289b/15

naḥv: (Ar. is.) Yön, taraf, cihet;

- yol.
n. +e (Lübāb-i Naḥv) 294a/19
- naḳd:** (Ar. is.) Peşin, nakit; para.
n. 287a/3
n. +i istiḥlāf it- 300b/14
- naḳl:** (Ar. is.) Bir şeyi başka yere götürme; taşıma.
n. 290a/16
n. +eyle- 285a/8
n. +it- 265b/22, 285a/21, 289a/14, 289a/14, 293b/14, 295b/24, 301a/21, 301b/15
n. +olın- 284b/24, 304a/23
n. +i ḥādise 297b/23
- naḳliye:** (Ar. is.) Bir şeyi başka yere götürme; taşıma.
n. 292b/11
n. + (‘ulūm-i naḳliye) 292b/11
- nām:** (Far. is.) İsim, ad; ün, lakap; adres.
n. 267a/16, 270a/25, 272a/2, 273b/2, 274a/14, 284a/14, 284b/21, 284b/21, 284b/22, 284b/22, 285a/11, 286a/1, 293a/17, 293b/7, 294a/2, 294a/23, 299a/12, 299a/14, 303b/11
n. +ı 294a/15
n. +ıyla 272b/23, 294b/2
n. +u nişānı belir- 266a/8
n. +ı nāmīsi 276b/17
n. +ı tīn-i maḥtūm 273a/2
- namāz:** (Far. is.) Namaz.
n. +ı 304a/22
n. +kıl- 292b/16
- nāme:** (Far. is.) Mektup; kitap, dergi.
n. 273a/13, 278b/14
n. +ler 273b/19
- nāmūs:** (Ar. is.) Kanun, nizam; ar, edep; temizlik, doğruluk.
n. + (cihet-i iḳāmet-i nāmūs-ı salṭanat) 265b/18
- nār:** (Ar. is.) Çağırarak, haykırmak; ateş, sıcaklık; taneli bir meyve
n. 292a/21
- nārenc:** (Ar. is.) Portakal, turunç
n. 272b/21
- nās:** (Ar. is.) İnsanlar, halk, herkes.
n. + (iḳbāl-i nās) 284b/4
n. + (mu‘teḳıd-ı nās) 295a/4
- naşb:** (Ar. is.) 1. Dikme, saplama 2. Bir memurluğa tayin
n. + (zabṭ u aḥkām u naşb-ı ḥukkām) 270a/15
n. +ı 265a/14
n. +ı (‘azl ü naşb) 279a/21, 279b/18
n. +it- 267b/2, 285b/3, 287a/1
n. +olın- 275b/11
n. +ı a‘lām 275a/12
- naşihat:** (Ar. is.) Öğüt
n. +ı 294a/1
- naş:** (Ar. is.) İçinde ölü bulunan tabut, cenaze.
n. +ı 284b/24
- nā-bedīd:** (Ar. Far bir. sıf.) Görünmez, belirsiz, kayıp.
n. +ol- 265b/15
- nā-çiz:** (Ar. Far bir. sıf.) Önemi olmayan; değersiz, hükümsüz.
n. +üm (bende-i nā-çiz) 300a/18
- nā-dan:** (Ar. Far bir. sıf.) Cahil, bilmez. .
n. + (kāfir-i nā-dan) 265b/25
- nā-ehl:** (Ar. Far bir. sıf.) Ehliyetsiz, beceriksiz. Ehil, yeterli olmayan.
n. +ine 304a/17
- nā-ma‘lūm:** (Ar. Far bir. sıf.) Bilinmeyen, bilinmemiş, malum olmayan.
n. 302b/18

- nā-şavāb:** (Ar. Far bir. sıf.) Doğru olmayan, yanlış.
n. + (cevāb-ı nā-sāvab) 273a/19
- nā-tamām:** (Ar. Far bir. sıf.) Bitmemiş, tamamlanmamış.
n. 291b/23
- nāʿib:** (Ar. is.) Vekil, birinin yerine geçen.
n. 299a/18, 299a/22
n. +üñ 299a/19
n. +i 299a/17
- nāz:** (Ar. is.) 1. İşve, cilve. 2. Kapris. 3. Naz.
n. +u şīve it- 287a/5
- naẓar:** (Ar. is.) 1. Bakma, göz atma 2. Düşünme 3. İtibar.
n. + (taʿlīq-ı naẓar buyur-) 289b/6
n. +ımdan 286a/14
n. +it- 292a/18, 295a/21, 295a/9, 303b/21
n. +la (imʿān-ı naẓar) 288b/3
n. +-ı ğāzab 299b/21
- nāzır:** (Ar. is.) (Ar. sıf.) Nazar eden; bakan, gözleyen; vekil.
n. 269a/13
n. +ı 279a/18
n. +ıdur 277b/24
n. +ol- 281b/23
- naẓīr:** (Ar. sıf.) Benzer, eş.
n. +i 293b/21, 299b/18
- naẓm:** (Ar. sıf.) Dizme, tertip etme; sıra; vezinli söz.
n. 289b/13
n. +-ı ʿArabiyye 299b/17
- ne:** (Tür. zf. zm. ve sıf.) 1. Hangi şey, 2. Her şey, 3. Hangi, 4. Niçin
n. 266b/9, 279a/19, 279a/19, 285b/17, 289a/23, 298b/1, 298b/22, 300a/20, 302a/16
- n. +dür 292a/17, 296b/22, 303b/22
n. + (sıf.) 274b/9, 284a/3, 284b/12, 286b/14, 287a/8, 289b/8, 290a/20, 290b/21, 293a/22, 299b/15, 300a/22, 300b/1, 301b/21, 303b/16, 304b/7, 304a/24
n. + (zm.) 274a/8, 302b/1
n. + (zm.) dür 288a/15
n. +ye 299a/3
- nebevî:** (Ar. is.) Nebiye ait. Peygambere dâir. Peygamberle alâkalı.
n. + (Emr-i Nebevî) 294a/24
- nebeviyye:** (Ar. is.) Nebiye ait. Peygambere dâir. Peygamberle alâkalı.
n. + (hicret-i nebeviyye) 277b/8
n. + (İşâret-i nebeviyye) 294a/18
- necâset:** (Ar. is.) Pislik, murdarlık.
n. + (bū-yı necâset) 292a/15
- nefâʿis:** (Ar. is.) Değerli ve nefis eserler; nefis, güzel, beğenilir şeyler.
n. +-i emtiʿa 272a/4
n. +-i emvāl ü emtiʿa 267a/1
- nefer:** (Ar. is.) Bir adam, tek kişi; er, asker.
n. 281a/23
n. +dür 279b/17
n. +i 279a/6
- nefes:** (Ar. is.) Soluk, üfürülen hava. Soluma, soluk verip alma; uzun söz; bolluk; kıskanma
n. +-i ḥayāt 276b/13
n. +-i müteberrek 302a/5
- nefs:** (Ar. is.) Ruh, can, hayat; insanın biyolojik ihtiyaçları; kendi.
n. +i 304b/24
n. +im 288b/13
n. +ime 289a/6
n. +-i emr 289a/19, 289a/20, 289a/21

- nehār:** (Ar. is.) Aydınlık, gündüz.
n. + (leyl ü nehār) 302a/9
- nehb:** (Ar. is.) Yağma, çapul.
n. +ü ğāret it- 275a/8
- neheng:** (Far. is.) Timsah
n. +leri 271a/4
- nehr:** (Ar. is.) Akarsu, ırmak.
n. +ini 265b/7
n. 270b/3, 271a/2
n. +ine (Ṭuna nehri) 265b/22
n. +iniñ (Ṭuna nehri) 265b/24
n. +ler 265b/3
n. +i ‘amīk 270a/25
n. +i ‘azīm 270a/19
- nere:** (Tür. zf.) 1. Hangi yer, hangi taraf;
hangi organ
n. +de 282a/5
n. +ye 276a/21
- neşāyiḥ:** (Ar. is.) Nasihatler, telkinler,
uyarılar.
n. +-ı şāliḥa 273b/15
- nesā’im:** (Ar. is.) Hafif ve lâtif rüzgârlar.
n. + (berg-i hubûb-ı nesā’im-i
seḥer-gāh) 269a/18
- nesīm:** (Far. is.) Meltem, esinti.
n. +i şabā 269a/17
- nesl:** (Ar. is.) Kuşak, nesil.
n. +indendür 301a/19
n. +i ṭāhir 294a/14
- neslen:** (Ar. zf.) Kuşak, nesil olarak
n. 277b/21, 303b/6
- nesne:** (Tür. is.) Her türlü cansız
varlık.
n. 292a/16, 303a/21
n. +den 289b/11
n. +ler 267a/10
- netīce:** (Ar. is.) Sonuç.
n. +-i aḥvāl 270b/2
n. +-i merām 277a/21
- nev’:** (Ar. is.) Çeşit, sınıf, cins, tür.
n. +dür 288b/23
- nevāḥī:** (Ar. is.) 1. Taraflar, yanlar,
nahiyeler. 2. Yasak edilmiş
şeyler.
n. + (icrā-i evāmir u nevāḥī)
269a/4
n. +sine 268a/21
- nevāziş:** (Far. is.) Okşama, gönül alma,
iltifat.
n. +it- 268a/14
- nev’i:** (Ar. is.) Çeşit, sınıf, cins, tür.
n. 288b/25, 289a/1
- nevme:** (Ar. is.) Uyku, sükun, rüya.
n. +-i ḥafīfe 292b/16
- nevāl:** (Ar. is.) 1. Talih, kısmet 2. Bahşiş,
bağış.
n. +leri (muḳāvemmet-i nevāl)
277a/5
- nezdik:** (Far. sıf.) Yakın, uzak olmayan.
n. 274b/19
n. +ol- 269a/1
- nezr:** (Ar. is.) Adak, adak adamak.
n. 274b/13
- nice:** (Tür. sıf. ve zf.) Ne zamandandır;
kaç, ne kadar; oldukça, çok; nasıl.
n. 276b/14, 278a/3, 293b/20
- niçe:** (Tür. sıf. ve zf.) Kaç, ne kadar;
oldukça, çok; nasıl.
n. 265a/11, 265b/10, 266a/7,
266b/22, 267a/2, 270b/7, 272a/1,
293a/20, 302a/9, 304b/4
- niçün:** (Tür. zf.) Neden.
n. 286a/13, 299b/14

nidā: (Ar. is.) Çağırma, bağırma; ses verme; ünlem.
n. +itdir- 275b/16
n. +ol- 270b/21

nifāk: (Ar. is.) Münafıklık, ikiyüzlülük, ara bozukluğu.
n. +u şikāḳ 272b/2

nigāh: (Far. is.) Bakış.
n. +it- 292a/21, 302b/11, 302b/7, 304b/20

nigārān: (Far. is.) Sevgililer, resimler.
n. +i perī-miṣāl 271a/5

nihān: (Far. is.) Gizli, saklı, sır.
n. 286b/20
n. + (pūṣīde vü nihān) 277a/20
n. +it- 276a/22
n. +ol- 266a/6

nihānī: (Far. is.) Gizlilik, saklılık.
n. 273b/18, 302b/7
n. + (şoḥbet-i nihānī it-) 303a/4

nihāyet: (Ar. is.) Son, uc; son derece.
n. 289a/8
n. +bul- 285b/9
n. +de 296a/7

nikāḥ: (Ar. is.) Bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayacak yasal işlem.
n. +dan 282b/3

niḳrīs: (Ar. is.) Ayak ağrısı
n. +e 288b/9
n. +e (veca^c-i mefāṣıl ve niḳrīs) 276b/2

niʿmet: (Ar. is.) İyilik, yiyecek.
n. + (küfrān-ı niʿmet it) 274a/17
n. +inden 289b/10

nisā: (Ar. is.) : Kadın, kadınlar.
n. 299b/11, 303b/13

niṣāb: (Ar. is.) İstenilen sınır, had, derece; sermaye.
n. 283b/4
n. +-i dāniş 276b/25

nisbet: (Ar. is.) İki şey arasında bağlantı kurma, ilgi.
n. 302a/15

nisvān: (Ar. is.) Kadınlar
n. +(vesā³ir-i nisvān-ı muḥtereme) 269b/8

nisyān: (Ar. is.) Unutma; unutulma.
n. +dur (mūriş-i nisyān) 287b/19
n. +i 304a/2

nişān: (Far. is.) Nişan, iz, belirti.
n. + (nām u nişānı belūr-) 266a/8
n. +ço- 266a/1
n. +ol- 273a/11

nişāncı: (Ar. is.) Divanda belgelerin başına tuğra çeken görevli.
n. 278a/22, 278a/24, 278b/17, 278b/20, 278b/21, 279a/11, 279a/2, 280a/19, 298b/7
n. +dan 279a/3
n. +nuñ 278a/20, 278a/22
n. +ya 279a/17, 281a/16

nişāncılık: (Far. is.) Divanda belgelerin başına tuğra çekme görevi.
n. 280a/16
n. + luḳ 278b/19

nişān-gāh: (Far. is.) Nişan tahtası
n. +a 266a/23

nişāmen: (Far. is.) Ağrlamak
n. +den 269a/8
n. +ler 269a/22
n. +lerin 268b/21

nişān: (Far. sıf.) Oturan.
n. 271a/4

niyābet: (Ar. is.) Vekillik, kadılık.
n. +it- 290a/16

niyāz: (Ar. is.) Yalvarma; dua.
n. +it- 285a/8, 302b/8

niyyet: (Ar. is.) Kast; kalbin yönelmesi;
amaç
n. +i 303a/10

nizām: (Ar. is.) Düzen, tertip
n. +viril- 280b/17
n. +-ı aḥvāl 287a/21
n. +-ı alem 281b/11

nizāmü'l-‘ālem: (Ar. is.) Cenab-ı Hakkın
kâinata koymuş olduğu düzen,
dünya düzeni. Alemin düzeni,
devletin işlerliği,
n. 282b/11

noḡṣān: (Ar. is.) Eksik
n. 277b/2

nuḡās: (Ar. is.) Bakır; dumansız alev.
n. +dan (küre-i nuḡās) 285a/4

nuḡād: (Ar. is.) Noktalar, hususlar.
n. +ı (fehm-i nuḡād) 277a/2

nuḡūṣ: (Ar. is.) Resimler, nakışlar.
n. + (mahall-i nuḡūṣ-ı ḡaḡāyık)
277a/1

numūne: (Ar. is.) Örnek
n. +sin 273a/5

nūr: (Ar. is.) Aydınlık; parlaklık; ışık.
n. +-ı (lemā-i nur-ı ṣehādet)
274b/14

nūrānī: (Ar. is.) Nurlu, ışıklı.
n. + (Ṣeyḡ-ı nūrānī) 301a/13

Nūru'l-Hūdā: (Ar. is.) Allah. 'ın nuru.
Akşemsettin'in biraz meczub
olan küçük oğludur.
n. 303b/11

nuṣret: (Ar. is.) Yardım, Allah'ın
yardımı; başarı.
n. 268a/11

nuṣret-encām: (Ar. bir. is.) Allah'n
yardımıyla sonlanan durum.
n. +a (sefer-i nuṣret-encām)
270a/7
n. +-ı (sefer-i nuṣret-encām-ı
Boḡdān) 269b/18

nuṣret-rūsūm: (Ar. bir. is.) Allah'n
yardımıyla yürüyen usul, idare.
n. +a (memleket-i Rūm-ı nuṣret-
rūsūm) 268a/12

nuṣret-ṣi‘ār: (Ar. bir. is.) Allah'n
yardımının belirtisi.
n. + (‘asākir-i nuṣret-ṣi‘ār)
265b/20
n. +uñ (sipāh-ı nuṣret-ṣi‘ār)
266a/21

nücūm: (Ar. is.) Yıldızlar; astroloji
n. + (fenn-i nücūm) 304b/14

nüfūs: (Ar. is.) Ruhlar, canlar; insan
topluluḡu; nefisler
n. + (enbūhī-i nüfūs) 268b/24

nūḡās: (Ar. is.) Bakır; bakır para, duman
n. + (aḡalit-ı ḡavāṣṣ-i nūḡās)
296a/16
n. +ı (Ṣaḡn-ı nūḡās) 296a/17
n. +it- 296a/15

nūkte: (Ar. is.) İnce anlam
n. 268b/24
n. +-ı ḡıred-mendāne 268b/20

nūṣḡa: (Ar. is.) Yazılı belge. Muska.
Sürelî yayın sayısı.
n. 289a/16, 289a/17
n. +dan 285b/11
n. +mıñ 289a/15
n. +sı 285b/12, 285b/13
n. +sın 285b/12, 285b/15

nüvvâb: (Ar. is.) Vekil, birinin yerine geçen.
n. +-i dîn-i Muhammediye
272a/23

nüzhet-gâh: (Far. bir. is.) Ferah mekan, تنها yer
n. +-ı raḥmet 291b/19

nüzûl: (Ar. is.) Aşağı inme; konaklama.
n. +buyur- 265b/24, 276b/3
n. +eyle- 300a/8

O

o: (Tür. zm.) O kişi zamiri
o. +dur 295a/3
o. + (1) 292b/7

od: (Tür. is.) Ateş
o. +vir- 266a/21

oda: (Tür. is.) 1. Evin veya herhangi bir yapının oturma, çalışma, yatma gibi işlere yarayan, banyo, salon, giriş vb. dışında kalan, bir veya birden fazla çıkışı olan bölme, göz 2. Yeniçeri kışlası.
o. 281a/2
o. +m 281b/12
o. +sı 280b/21

odabaşı: (Tür. is.) Yeniçeri kuruluşunda bulunan, görevi alaylarda selâm törenlerini düzenlemek ve yönetmek olan subay.
o. 278b/11, 278b/13
o. +na 281a/5

oda oğlanı: (Tür. is.) Enderun denilen iç sarayda çalışan, dikkatlice seçilmiş saray görevlilerine denmektedir. Saraylarda yetiştirilen ve zamanla muhtelif devlet hizmetlerine çıkan devşirmeler olarak tarif edilmektedir. Bunlara saray acemi oğlanları veya celeb de denmektedir.

o. 281a/3, 281a/8
o. +larınuñ (oda oğlanları) 281a/4
o. +oğlanları 281a/4

odun: (Tür. is.) Yakılmak için kesilip parçalanmış ağaç.
o. 282a/19

oğlan: (Tür. is.) Erkek evlat. Yetişkin erkek
o. +ına 281b/12
o. +lar 266b/9
o. +ları 278a/15

oğul: (Tür. is.) Erkek evlat.
o. +ına (oğluna) 294a/1, 297a/24, 297a/24
o. +ını (oğlunu) 268a/1
o. +ınıñ (oğlunuñ) 290a/21
o. +ı (oğlı) 267b/19, 267b/20, 274a/21, 280a/19, 280a/25, 280b/1, 297b/18, 299a/14, 300a/17, 300a/20, 302b/13, 303a/17, 303b/11
o. +ları 280a/17, 280a/18, 280a/19, 280a/20, 280a/23, 280a/24
o. +larımdu 286a/12
o. +larına 280a/21, 280a/23, 286a/9
o. +um (oğlum) 283b/13, 283b/17, 283b/23
o. +umı (oğlunu) 291b/22, 303a/18
o. +unun (oğlunuñ) 287a/23

oқы: (Tür. fi.) Okumak.
o. -mağa 297b/21
o. -rlardı 304b/17
o. -yalar 280b/8
o. -yup 285a/1, 297b/23, 298b/9

oқын: (Tür. fi.) Okunmak.
o. -dı 271a/22

ol: (Tür. zm.) O kişi zamiri
o. + (1) 265a/21, 265a/24, 265a/4, 265a/5, 265b/1, 266a/10, 266a/18, 266a/19, 266a/24, 266a/7, 266b/5, 267a/1, 267a/10, 267a/17,

267a/20, 267a/22, 267a/25,
268b/12, 269a/18, 269a/19,
269a/24, 269a/8, 269a/8,
269b/13, 269b/3, 269b/4, 269b/5,
270a/1, 270a/13, 270a/2,
270a/21, 270a/23, 270a/6,
270b/17, 270b/21, 270b/6,
270b/8, 271a/13, 271a/4, 271b/2,
271b/5, 272a/11, 272a/18,
272a/20, 272a/22, 272a/4,
272a/7, 272b/14, 272b/16,
273a/23, 273a/3, 273b/11,
273b/14, 274b/20, 274b/22,
274b/24, 275a/15, 275a/16,
275a/19, 275a/21, 275b/11,
275b/2, 275b/24, 275b/8,
276a/13, 276a/20, 276a/23,
276a/5, 276b/13, 276b/15,
276b/16, 276b/2, 277a/23,
277a/8, 277b/16, 277b/24,
277b/4, 278a/22, 278b/20,
279a/5, 281a/13, 282a/4,
284a/19, 284a/3, 284b/15,
285a/25, 285b/14, 286b/18,
286b/20, 287a/5, 287b/14,
287b/7, 288b/20, 288b/21,
289a/2, 289b/18, 289b/23,
290b/13, 290b/14, 290b/15,
291a/13, 291b/22, 292a/17,
292a/18, 292a/22, 292b/4,
293b/17, 293b/22, 293b/4,
294b/14, 294b/7, 295a/20,
295a/23, 295a/5, 295b/13,
295b/15, 296a/17, 296a/18,
296a/21, 296a/3, 296a/9,
296b/15, 296b/19, 296b/25,
296b/4, 296b/5, 297b/11, 297b/6,
298a/14, 298a/14, 298b/10,
298b/2, 298b/7, 299b/3, 300a/15,
300a/17, 300a/24, 300b/2,
301b/4, 301b/8, 301b/9, 302a/13,
302a/25, 302b/14, 302b/15,
302b/22, 303a/13, 303a/15,
303a/15, 303a/16, 303a/23,
303a/3, 303a/9, 303b/14,
303b/14, 303b/18, 303b/21,
304a/1, 304a/10, 304a/24,
304a/7, 304a/7
o. 269b/1, 272b/6, 274a/17,
274a/19, 274a/3, 281a/1, 285a/3,

292a/15, 293a/25, 295a/11,
295a/21, 296a/15, 296b/22,
299a/19, 300a/8
o. +dur 288b/24, 290a/12, 293b/1,
295a/19, 298a/12, 298a/20

ol-: (Tür. fi.) 1. Meydana gelmek,
varlık kazanmak, vuku bulmak;
gerçekleşmek, yapılmak;
yetişmek anlamlarına gelen
yardımcı fiil.
o. +-ıcağ 265b/17
o. -a 267b/23, 279a/19, 281a/6,
281a/7, 281b/20, 281b/21,
281b/21, 281b/7, 282a/15,
286b/15, 294b/15, 297a/5,
297b/17, 300a/11, 302a/16,
302a/24, 304b/2, 304b/3, 304b/6
o. -alar 278b/6, 282a/14, 282a/4
o. -alar (‘āmil ol-) 277b/21,
281b/12
o. -alar (celilül-ḳadr ol-) 283b/2
o. -alar (ḥāzır ol-) 279b/5
o. -alar (mutaşarrıf ol-) 280a/24,
280a/25
o. -alar (mülḥaḳ ol-) 275a/4
o. -alar (müteferriḳa ol-) 280a/18,
280a/18, 280a/19, 280a/21
o. -alar (mütekā‘id ol-) 282a/16,
282a/17
o. -an 265b/24, 265b/9, 266b/25,
267b/15, 267b/3, 268b/3,
270a/10, 270b/13, 270b/20,
270b/3, 272b/12, 272b/4,
273a/12, 273a/17, 274a/2,
274b/16, 275a/14, 275a/17,
275a/9, 275b/13, 275b/22,
275b/23, 276a/6, 276b/1,
276b/20, 276b/21, 276b/22,
277b/1, 277b/2, 278a/8, 278b/13,
281a/23, 281a/24, 281b/16,
282a/1, 282b/23, 283b/19, 284a/5,
286a/25, 288b/10, 289a/19,
289a/19, 294a/16, 295a/8,
296a/25, 296b/10, 298b/23,
298b/7, 299b/10, 300a/23,
301a/21, 302b/13, 302b/15,
302b/20, 303a/12, 303a/18
o. -anlar 271a/15, 284a/7, 284b/5
o. -anlara 282a/17

o. -anları 282a/3
o. -anların 278b/17
o. -anlar (şāhib-i ʿarż ol-) 278b/10
o. -an (ʿarız ol-) 275b/5
o. -an (bakıyyetü's-suyūf ol-) 266b/20
o. -an (calis ol-) 286b/16
o. -an (ekber ol-) 292b/25
o. -an (hāzırūn ol-) 297a/4
o. -an (hāzır ol-) 288a/18
o. -an (lāyık ol-) 284b/13
o. -an (lāzım ol-) 302b/23
o. -an (maḥbūs ol-) 271b/5
o. -an (maḥşad-ı aşlı ol-) 270a/16
o. -an (maḥtül ol-) 267b/18
o. -an (mażbūt ol-) 277b/7
o. -an (meştūr ol-) 267b/20
o. -an (meşhūr ol-) 275a/10
o. -an (mezkūr ol-) 279b/16
o. -an (muḥarrer ol-) 276b/17
o. -an (muḥaddem ol-) 285a/20
o. -an (müretteb ol-) 277b/16
o. -an (müşerref ol-) 277b/5
o. -an (müteʿallık ol-) 279a/25
o. -an (mütedāvil ol-) 284a/2
o. -an (mütemekkin ol-) 274b/22
o. -an (mütereddid ol-) 274b/21
o. -an (sālīm ol-) 298a/11
o. -an (şehīr ol-) 298a/15
o. -an (tārī ol-) 298a/1
o. -an (zıkr ol-) 270b/9
o. -a (maʿlūm ol-) 283b/11, 283b/7, 285b/5
o. -a (merātib-i ʿayān) 277b/22
o. -a (muḥtell ol-) 298a/12
o. -a (mutaşarrıf ol-) 279b/12, 280b/1, 280b/2
o. -a (mübārek ol-) 291a/20
o. -a (müyesser ol-) 281b/10
o. -a (şūret-peżir ol-) 300b/7
o. -a (vākıʿ ol-) 281b/25
o. -a (vāşıl ol-) 290a/17
o. -aydım 287b/3
o. -aydı (hem-rāh ol-) 271b/6
o. -dı 271a/13, 272b/9, 274a/16, 275b/12, 276a/3, 284a/23, 285b/18, 286b/11, 287b/11,

287b/15, 290b/4, 291a/9, 293a/14, 293a/5, 294b/21, 294b/4, 296a/18, 296a/19, 296a/24, 299b/6
o. -dı (gül-güne-i ʿarūsān-ı cennet ol-) 266b/24
o. -dı (vāşıl-ı ğufrān-ı mecīd ol-) 270b/8
o. -dıkları (bī-ḥaber ol-) 265b/14
o. -dılar 272b/22, 276a/17, 289b/1
o. -dılar (ʿāmil ol-) 273b/25
o. -dılar (dūr ol-) 275b/8
o. -dılar (esir ol-) 304b/9
o. -dılar (hāzırūn ol-) 290b/10
o. -dılar (maʿmūr ol-) 272b/20
o. -dılar (muğtenim ol-) 265a/8, 265b/8, 267a/5
o. -dılar (muntazır ol-) 296b/21
o. -dılar (muvaḥfaḥ ol-) 289b/23
o. -dılar (mütebāʿid ol-) 275b/20
o. -dılar (müteferriḥ ol-) 297a/6
o. -dılar (müteveccih ol-) 270a/16
o. -dılar (nā-bedīd ol-) 265b/15
o. -dılar (revāne ol-) 270a/8
o. -dılar (revān ol-) 265b/6, 266b/16
o. -dılar (tuʿme-i şemşir-i dil-āveran-ı ʿadū-gir ol-) 266b/19
o. -dı (aʿmā ol-) 299a/7
o. -dı (ʿarız ol-) 294b/4, 294b/9
o. -dı (ʿāşī ol-) 268a/3
o. -dı (āşikār ol-) 273b/8
o. -dı (ʿazīm ol-) 268a/6
o. -dı (bāʿiş ol-) 276a/1
o. -dı (cerāyān-ı şadır ol-) 269a/9
o. -dı (dāhil ol-) 272a/14
o. -dı (derūn-ı deryā ol-) 275b/4
o. -dı (ġarīḥ-ı deryā-yı ʿadem ol-) 275b/3
o. -dı (ġāşş ol-) 287b/8
o. -dı (ḥāk ol-) 274b/7
o. -dı (ḥalāş ol-) 265b/16, 295b/4
o. -dı (ḥaste ol-) 295a/24, 299b/2
o. -dı (ḥatm ol-) 297b/16
o. -dı (ḳānūn-ı muḥarrer-ı şāhenşāhī ol-) 265a/16
o. -dı (ḳānūn ol-) 267b/8

- o. -dı (ḳarīn-i taḥsīn-i pādīshāhī ol-) 298b/25
- o. -dı (maḳṭū' ol-) 272a/14
- o. -dı (manşūb ol-) 265a/6
- o. -dı (mehcūr ol-) 299a/8
- o. -dı (me'mūr ol-) 287b/14
- o. -dı (menkūb ol-) 265a/5
- o. -dı (mer'ī ol-) 284b/18
- o. -dı (meşgūl ol-) 270b/18, 286a/4
- o. -dı (mūceb-i istiḥsān ol-) 269a/7
- o. -dı (muḥtefī ol-) 277a/15
- o. -dı (muḳābil ol-) 274b/5
- o. -dı (muḳārin ol-) 298b/16
- o. -dı (mużā'af ol-) 286a/18, 286b/10
- o. -dı (mūbeddel ol-) 300b/12
- o. -dı (mücāz ol-) 292a/7, 295a/16, 297b/23
- o. -dı (mü'eddā ol-) 296b/24
- o. -dı (mülāḳī ol-) 300a/14
- o. -dı (mülḥaḳ ol-) 265a/8
- o. -dı (müncezib ol-) 292a/6
- o. -dı (müntehī ol-) 276b/13
- o. -dı (müşerref ol-) 295a/24
- o. -dı (müte'āllıḳ ol-) 272a/23
- o. -dı (müteveccih ol-) 268a/10
- o. -dı (müyesser ol-) 302b/10
- o. -dı (nādim ol-) 268a/24
- o. -dı (nihān ol-) 266a/6
- o. -dı (olur ol-) 269b/5
- o. -dı (revāne ol-) 276a/13
- o. -dı (rücū' ol-) 272a/14
- o. -dı (şādır ol-) 271b/22, 302a/14
- o. -dı (şehīd ol-) 275b/24
- o. -dı (şeref-yāb ol-) 286b/9
- o. -dı (tehī ol-) 276b/13
- o. -dı (tamām ol-) 290a/1
- o. -dı (vāḳı' ol-) 267b/25
- o. -dı (vaki ol-) 267b/18
- o. -dı (zāhir ol-) 302a/3
- o. -duğı 272a/4, 296a/13, 302a/15
- o. -duğıdur (mevşūf ol-) 299a/5
- o. -duğın (perişān ol-) 273b/25
- o. -duğı (kāmrān ol-) 277a/25
- o. -duğı (lāzım ol-) 271b/23
- o. -duğı (mażrūb ol-) 299a/23
- o. -duğumuzda 277b/10
- o. -duğun 286b/20, 287a/9, 292b/1
- o. -duğuna (zāhir ol-) 285b/19
- o. -duğundan 287b/21
- o. -dukda 268a/23, 281a/23
- o. -dukdan 295b/6, 297a/8, 299a/6, 299a/9
- o. -dukdan (müderris ol-) 290b/2
- o. -dukda (fevt ol-) 290a/10
- o. -dukda (ḥaberdar ol-) 265b/25
- o. -dukda (marīz ol-) 292b/18
- o. -dukda (mezkūr ol-) 297b/6
- o. -dukda (Muḥammedī ol-) 299b/20
- o. -dukda (müşerref ol-) 273a/1
- o. -dukda (müteḥayyır ol-) 294b/13
- o. -dukda (şādır ol-) 294b/7
- o. -dukda (tamām ol-) 298a/21
- o. -dukda (vāḳı' ol-) 268b/2, 281b/8
- o. -duk (me'zūn ol-) 277b/12
- o. -dular (revāne ol-) 275a/7
- o. -dum 289a/3, 289b/6
- o. -dum (müteḥayyır ol-) 302a/1
- o. -duñuz 286b/24
- o. -ıcak 267a/7, 271a/3, 272a/4, 287a/23, 287b/17, 293b/24, 298a/18, 299b/3
- o. -ıcak (arż ol-) 273b/4
- o. -ıcak (bā'is-i taḥrīf-i ḥātır-ı hümāyūn ol-) 291b/3
- o. -ıcak (bīdār ol-) 287a/11
- o. -ıcak (cebīn-sā ol-) 271b/20
- o. -ıcak (çihre-nümā ol-) 300b/8
- o. -ıcak (feterāt ol-) 293b/2
- o. -ıcak (fevt ol-) 293b/1
- o. -ıcak (ḥaberdar ol-) 275b/16, 288b/2
- o. -ıcak (ḥāzır ol-) 296b/22
- o. -ıcak (ma'lūm ol-) 288a/17
- o. -ıcak (ma'rūz ol-) 265a/23, 271a/18, 276a/4, 285b/3, 299a/19
- o. -ıcak (meşhūd ol-) 302b/12
- o. -ıcak (muntaẓır ol-) 273b/4

o. -ıcak (mülākī ol-) 293b/20
o. -ıcak (müteveccih ol-) 276b/9
o. -ıcak (şābit ol-) 297a/18
o. -ıcak (süvār ol-) 288a/3
o. -ıcak (tamām ol-) 298a/23
o. -ıcak (tamām ol-) 288a/21
o. -ıcak (vākıf ol-) 287a/12, 288b/3, 296b/9
o. -ıcak (vārid ol-) 275b/20
o. -ıcak (vāşıl ol-) 283b/11
o. -ıcak (yüzleri siyāh ol-) 266b/24
o. -ıcak (zāhir ol-) 290a/20, 290b/14
o. -ıcak (ziyāde ol-) 292a/7
o. -ıncak (isti'lām ol-) 303a/19
o. -madıkların (kādır ol-) 270a/12
o. -madılar (cüdā ol-) 266b/12
o. -madın 279a/19
o. -madın (fetḥ ol-) 285a/11
o. -madı (çihre-nümā ol-) 272a/8
o. -madı (müterettib ol-) 298a/10
o. -madı (müyesser ol-) 271a/13
o. -madı (vafı ol-) 276b/7
o. -maduğıdur 303b/23
o. -maduğın 286a/15
o. -maduğını (nişān ol-) 273a/11
o. -maduğı (mu'ayyer ol-) 304b/19
o. -maduğı (müyesser ol-) 269b/25, 302a/11
o. -maduğuna (müyesser ol-) 291b/21
o. -mağa (muvaflık ol-) 289b/9
o. -mağa (müstefid ol-) 288a/16
o. -mağın 272b/4, 276a/13, 277a/15, 277a/9, 287b/17
o. -mağın (‘ārız ol-) 277a/11
o. -mağın (mesdūd ol-) 266b/3
o. -mağın (mükerrer ol-) 285b/12
o. -mağın (vābeste ol-) 275a/20
o. -mağla 272b/20, 272b/25, 274a/6, 274b/19, 291a/10, 296b/18, 297b/3, 298a/17, 298b/19, 299b/7, 304a/4, 304b/18, 304b/25
o. -mağla (‘ārız ol-) 276b/2

o. -mağla (cāy-gir ol-) 296b/12, 299b/8
o. -mağla (ehemmi ol-) 274b/25
o. -mağla (merdūd ol-) 265b/11
o. -mağla (muşādif ol-) 294a/5
o. -mağla (Şāfi‘i ol-) 303b/25
o. -mağla (şāyi‘ ol-) 277a/14
o. -mak 277b/3, 279a/4, 279b/10, 279b/11, 279b/24, 279b/25, 279b/5, 279b/7, 279b/8, 281a/8, 287a/17, 291b/9, 297b/14
o. -makla (olmağla) 269a/21, 271a/11, 271a/2
o. -makla (olmağla) (lāzım ol-) 269a/9
o. -makla (olmağla) (maẓhar ol-) 270a/3, 271b/4
o. -makla (olmağla) (merdāne ol-) 267b/23
o. -makla (olmağla) (müşkil ol-) 267a/19
o. -mak (beyān ol-) 289a/9
o. -mak (dūr ol-) 296b/11
o. -mak (ḥatm ol-) 297b/14
o. -mak (karīb ol-) 288b/21
o. -mak (maḳarrer-i ‘ulūm ol-) 276b/16
o. -mak (müsaḥḥar ol-) 270b/9
o. -mak (müteẓarrar ol-) 298a/11
o. -mak (nezdik ol-) 269a/1
o. -mak (zāhib ol-) 277a/23
o. -mamağla 272b/7, 292b/19
o. -mamağla (muḳadder ol-) 272a/7
o. -mamak 297b/14
o. -mamışdur (cem‘ ol-) 276b/25
o. -mamışdur (müyesser ol-) 276b/23
o. -mamış (zā’il ol-) 300b/1
o. -mañ (müteẓarrar ol-) 292a/20
o. -mañ (perişān ol-) 294b/14
o. -masa 266a/3
o. -masa (māni‘ ol-) 287b/16
o. -masında 296a/16
o. -masını 267b/24
o. -ması (muḥarrer ol-) ve 272a/7
o. -ması (müsaḥḥar ol-) 272a/7
o. -ma (ğāfil ol-) 300a/13

o. -mayan (müte'ällik ol-) 280b/4
o. -maya (vâkıf ol-) 279a/23
o. -maya (ziyâde ol-) 285b/17
o. -mayıcak (kâr-ger ol-) 301b/18
o. -mayıcak (mesmû' ol-) 299a/22
o. -mayıcak (müyesser ol-) 270b/9
o. -mayıcak (râzî ol-) 290b/6
o. -mayım (hâzır ol-) 284b/15
o. -mayınca (karîb ol-) 276a/22
o. -mayup 283b/9, 292b/7, 297a/17, 299a/21
o. -mayup (fâriğ ol-) 266b/20
o. -mayup (hâlı ol-) 267a/4
o. -mayup (kâdir ol-) 268a/11
o. -mayup (lâyık ol-) 269a/1
o. -mayup (mağbûl ol-) 270a/3
o. -mayup (muraḥḥaş ol-) 276a/12
o. -mayup (mütenebbih ol-) 304a/5
o. -mayup (müyesser ol-) 272a/8, 275a/16, 302a/18
o. -mayup (râzî ol-) 284b/14
o. -mayup (vâkıf ol-) 268a/20
o. -maz 278b/24, 303a/1
o. -mazdı (müte'essir ol-) 292b/13
o. -mazdı (müyesser ol-) 287b/3, 297b/10
o. -mazdı (târî ol-) 271b/7
o. -maz (hâlı ol-) 289a/7
o. -maz (müstaḥakḳ ol-) 280a/15
o. -maz (müteğayyir ol-) 296a/8
o. -maz (müteḥarrik ol-) 293b/12
o. -muş-idi (vesîle ol-) 275a/19
o. -muş 268a/23, 279a/13
o. -muşdı (behre-mend ol-) 297b/20
o. -muşdur 269b/1, 273a/7, 278a/14, 280b/4, 281a/14, 284a/2, 300b/23, 301a/9
o. -muşdur (fevt ol-) 297a/13, 301a/7
o. -muşdur (ma'lûm ol-) 300b/6
o. -muşdur (meşhûr ol-) 284a/16
o. -muşdur (muḥtell ol-) 296b/6

o. -muşdur (müteveffâ ol-) 293a/10, 294b/22, 297a/7
o. -muşdur (sâkıṭ ol-) 299a/23
o. -muşdur (şerik-i ders ol-) 295a/13
o. -muşdur (tebdîl ü tağyîr ol-) 277b/14
o. -muşdur (vâkı' ol-) 270a/23, 274b/18, 281a/9, 304b/13
o. -muşlar 275b/14, 301a/20, 304a/16
o. -muşlardur (hâzır ol-) 304b/18
o. -muşlardur (medfûn ol-) 303a/25
o. -muşlar (maḥfe-nişîn ol-) 292b/25
o. -muşlar (perişân ol-) 274b/6
o. -muşlar (vâkı' ol-) 266a/24
o. -muşlar (ol-) 301b/3
o. -muş-idi 273a/20, 299b/22
o. -muş-idi (behrend ol-) 267a/9
o. -muş-idi (müstevli ol-) 290b/17
o. -muş-idi (müyesser ol-) 277b/11
o. -muş-iken (dâmen-i der-miyân ol-) 302a/17
o. -muş (mağbûl ol-) 297b/17
o. -muş (müctehid ol-) 304b/3
o. -muş (müştedd ol-) 292a/24
o. -muş (sâkıṭ ol-) 301a/11
o. -muş (tâyib ol-) 295a/12
o. -muş (zâ'il ol-) 300a/18
o. -sâ 278a/4, 278b/20, 278b/21, 280a/11, 288b/16
o. -sâ (iṭâ'atinde ol-) 303a/21
o. -sâ (müteveccih ol-) 281b/2
o. -sâ (nâzır ol-) 281b/23
o. -sâ (revân ol-) 276a/21
o. -sun 273b/13, 274a/8, 281b/17, 282a/8
o. -sunlar (me'mûr ol-) 280b/13, 280b/5, 280b/6
o. -sunlar (mualif ol-) 272b/18
o. -sun (ḳabûl ol-) 280b/7
o. -unan (ricâ ol-) 272a/8
o. -unca 303a/4
o. -unca (fevt ol-) 299a/7

- o. -undi (fermān ol-) 265b/1
o. -undi (ķayd ol-) 267b/13
o. -undi (tevcīh ol-) 266a/18
o. -unduklarında 292b/24
o. -unmayup 277b/1
o. -unup (‘arż ol-) 265a/15
o. -unursa (te’ħir ol-) 267a/19
o. -up 265b/10, 265b/14, 265b/2, 265b/3, 265b/3, 265b/9, 267a/18, 268b/9, 270a/18, 270a/21, 271a/10, 271a/21, 272a/22, 272a/25, 272b/15, 272b/2, 272b/24, 273a/3, 273b/21, 274b/17, 276a/15, 277a/1, 279a/18, 280a/9, 281a/15, 283b/2, 284a/13, 284a/19, 287b/18, 292b/17, 292b/24, 293a/9, 294b/20, 295a/15, 295b/6, 295b/7, 297a/12, 297b/1, 298a/16, 298a/21, 299a/12, 300b/17, 300b/18, 303a/20, 304a/19, 304b/14
o. -up (marġūb-ı sulţān ol-) 270a/14
o. -up (‘āmil ol-) 294a/1
o. -up (‘ārız ol-) 276b/1, 294b/13
o. -up (‘aẓīm ol-) 287a/24
o. -up (baħşış ol-) 286b/10
o. -up (bīdār ol-) 300b/4
o. -up (bī-ħuzūr ol-) 288a/23
o. -up (cārī ol-) 270a/19
o. -up (cāy-gīr ol-) 271b/10
o. -up (diger-gūn ol-) 300a/1
o. -up (diger-gūn ol-) ve 276b/4
o. -up (efzun ol-) 276b/4
o. -up (emīr-i ‘ālem ol-) 271b/3
o. -up (fari ol-) 291b/23
o. -up (fevt ol-) 285a/9, 300b/19
o. -up (ġayr-i vāķı’ ol-) 268a/22
o. -up (ħāşıl ol-) 273a/7
o. -up (ħaste ol-) 292a/23, 301b/17
o. -up (ħāyif ü hirāsān ol-) 274b/23
o. -up (helāk ol-) 266a/3
o. -up (ķal‘a-i metīn ol-) 270a/18
o. -up (ķāni’ ol-) 265a/21
o. -up (ķarīb ol-) 302b/3
o. -up (ķarīn ol-) 266a/23
o. -up (ķā’im ol-) 292b/3
o. -up (maġrūr ol-) 274a/4
o. -up (maħfūf ol-) 269a/13
o. -up (maħzūl ol-) 299b/21
o. -up (maķbūl ol-) 270a/14
o. -up (māni’ ol-) 291a/5
o. -up (marīz ol-) 297b/16
o. -up (maẓhar-ı ġazāb ol-) 266a/10
o. -up (ma’zūl ol-) 295b/11
o. -up (mecnun ol-) 300a/3
o. -up (meşġūl ol-) 276b/9, 301b/11
o. -up (meşhūn ol-) 275a/6
o. -up (me’zūn ol-) 267b/4
o. -up (muġber ol-) 287b/22
o. -up (muħāzī ol-) 269a/17
o. -up (mu’īd ol-) 286a/19, 292a/2
o. -up (munķabız ol-) 298b/1
o. -up (muşırr ol-) 300a/24
o. -up (mu’tekif ol-) 273a/24
o. -up (muvāfiķ ol-) 297a/16
o. -up (muẓaffer ol-) 265a/11
o. -up (muẓtarib ol-) 285a/6, 302b/4
o. -up (mübeddel ol-) 274a/16
o. -up (mübtelā ol-) 267b/17, 288b/9
o. -up (mücāz ol-) 294b/16
o. -up (müctemi’ ol-) 265b/23
o. -up (müderriş ol-) 287b/13
o. -up (müderriş ol-) 290a/9
o. -up (mülāķī ol-) 293b/23
o. -up (mültehib ol-) 274a/13
o. -up (münfa’il ol-) 287b/10
o. -up (münhezim ol-) 268a/5, 273b/7
o. -up (münkir ol-) 296b/20
o. -up (müntehā ol-) 285b/18
o. -up (mürebbī ol-) 284a/15
o. -up (müşerref ol-) 269a/15
o. -up (mütecāviz ol-) 276a/9
o. -up (müteķā’id ol-) 299a/13
o. -up (müteveccih ol-) 268a/3
o. -up (müteveffā ol-) 294b/17
o. -up (mütevelled ol-) 294a/13
o. -up (mütevellid ol-) 301a/18

o. -up (müyesser ol-) 302a/24
o. -up (nādīm ol-) 265b/16, 286a/4
o. -up (nidā ol-) 270b/21
o. -up (peşīmān ol-) 284b/17
o. -up (peydā ol-) 295b/23
o. -up (piyāde ol-) 271a/25, 287a/25
o. -up (rām ol-) 303a/17
o. -up (rencīde-ḥāṭır ol-) 287a/19
o. -up (revāne ol-) 273a/5
o. -up (rūzī ol-) 266b/19
o. -up (sākin ol-) 303a/25
o. -up (sālik ol-) 297b/24
o. -up (süvār ol-) 284b/2, 295a/1, 300a/6, 300b/4
o. -up (şehīd ol-) 266b/23
o. -up (şerīk-i ders ol-) 297a/15
o. -up (şermende ol-) 266b/13
o. -up (şuryān ol-) 271a/3, 275a/23
o. -up (vāḳı^ç ol-) 270a/25
o. -up (vārid ol-) 289b/3
o. -up 299a/17
o. -up (ol-) 301b/2
o. -up (zā'il ol-) 298a/1
o. -up (zebūn ol-) 304a/5
o. -ur 278b/20, 278b/21, 280a/11, 280a/3, 296a/15, 304a/22, 304b/6
o. -urdu 268b/10
o. -urdu (bī-ḥūd ol-) 292b/7
o. -urdu (güm ol-) 266a/7
o. -urdu (manşüb ol-) 265a/14
o. -urdu (ma'zül ol-) 265a/14
o. -urlar 280a/10
o. -urlardı (telef ol-) 266a/4
o. -urlarmış (helāk ol-) 273a/14
o. -urlar (giriftār ol-) 274b/10
o. -urlar (güm-rāh ol-) 274b/10
o. -urlar (mülāḳī ol-) 303a/13
o. -urlar (müstefīd ol-) 276b/24
o. -urlar (sākine ol-) 269b/9
o. -urlar (vāşıl ol-) 280a/8
o. -ursa 278a/10, 280a/14, 281a/19, 304a/24
o. -ursa (sākin ü mütemekkin ol-) 272b/17

o. -ursun (maḳṭū'u'l-‘aḳab ol-) 294b/8
o. -ur (mechül ol-) 293b/25
o. -ur (mu'tād ol-) 288b/13
o. -ur (müntehī ol-) 301a/19
o. -ur (olur ol-) 269b/5
o. -ur (şadır ol-) 283b/7
o. an 265a/19, 299a/17, 301b/1
o. -dı 301a/25
o. -dılar 292b/10
o. -dukı (olduḡı) 269b/6
o. -ıcak (fetḥ ol-) 271a/8
o. maḡın 270b/4, 301a/24
olmuş-idi
o. (serbüend ol-) 267a/9
o. anca 289b/19
o. anı (lāzım ol-) 296a/2
o. an (lāzım ol-) 296a/3
o. dukda (müntehī ol-) 268b/19

olın-: (Tür. fi.) Olma işine konu olmak, yaradılmak, meydana getirilmek anlamlarında kullanılan yardımcı fiildir.

o. -a (inşā olın-) 269a/10
o. -acakdur (beyān olın-) 268b/4
o. -acak (taḥrīr olın-) 284a/4
o. -alar (tezvīc olın-) 269b/9
o. +dukda (ta'yīn olın-) 270a/2
o. -an (binā olın-) 303a/7
o. -an (naḳl olın-) 304a/23
o. -an (ta'yīn olın-) 281b/18, 302b/11
o. -an (tedvīn olın-) 288b/24
o. -an (zıkr olın-) 277b/10, 279b/17
o. -a (ḥitāb olın-) 283b/8
o. -a (intizā^ç olın-) 270b/11
o. -a (ta'yīn olın-) 282a/5
o. -a (tedārik olın-) 290a/10
o. -dılar (irzā olın-) 269a/22
o. -dı (fermān olın-) 270a/4, 272b/5
o. -dı (icrā olın-) 271a/22
o. -dı (iḥsān olın-) 271b/14
o. -dı (iḥtibār olın-) 269a/12
o. -dı (irsāl olın-) 271b/25
o. -dı (mübāşeret olın-) 284a/6

o. -dı (ta'yîn olun-) 271b/24
o. -duğı (beyân olun-) 284a/3
o. -duğı (binâ olun-) 268b/8
o. -duğumuzun (davet olun-) 288a/15
o. -dukda (‘arż olun-) 288a/2
o. -dukda (binâ olun-) 285a/4, 290b/3
o. -dukda (muḥāşara olun-) 272a/21
o. -dukda (ri‘āyet olun-) 279b/24
o. -dukda (teslīm olun-) 282a/23
o. -mağa (binâ olun-) 272b/17
o. -mağa (ibkâ olun-) 274a/3
o. -mağla (müşāhade olun-) 274b/11
o. -makdan (binâ olun-) 269a/24
o. -mak (beyân olun-) 277b/17
o. -mak (ḥabs olun-) 270a/4
o. -mak (ta'yîn olun-) 279a/16
o. -mak (ta'yîn ol-) 267b/8
o. -maya 299b/14
o. -maz (‘add olun-) 294b/9
o. -maz (beyân olun-) 299b/14
o. -maz (imdād olun-) 273b/17
o. -muşdur 273b/16
o. -muşdur (defn olun-) 284b/25, 285a/10, 291a/7, 294a/11, 294b/18
o. -muşdur (ḥavāle olun-) 284a/9
o. -muşdur (taḥrîr u taştîr olun-) 277b/18
o. -muşdur (ta'yîn olun-) 273a/16
o. -muşlardır (defn olun-) 290a/4
o. -muş-idi (te’ḥîr olun-) 270a/5
o. -muş-idi (zîkr olun-) 269b/25
o. -muş-iken (binâ olun-) 275a/18
o. -muş (cem‘ olun-) 273a/16
o. -muş (ri‘āyet olun-) 287b/2
o. -muş (sirka olun-) 295a/8
o. -muş i-di (beyân olunmuş idi) 268b/8
o. -sâ (su’âl olun-) 288b/12
o. -up (‘azl olun-) 270a/1, 270a/4, 271a/11
o. -up (binâ olun-) 269a/23, 269a/25, 270b/4, 271a/14
o. -up (davet olun-) 287b/13

o. -up (ḥâl olun-) 276a/13
o. -up (ḥitâb olun-) 283b/12
o. -up (işlâḥ olun-) 273a/6
o. -up (i‘āde olun-) 291a/9, 293a/9
o. -up (ifrâz olun-) 273a/16
o. -up (ḳayd ol-) 267b/7
o. -up (naḳl olun-) 284b/24
o. -up (naşb olun-) 275b/11
o. -up (taḥfîf olun-) 284a/16
o. -up (taḥrîr olun-) 284a/8
o. -up (taḳdîr olun-) 269a/14
o. -up (ta‘mîr olun-) 273a/6
o. -up (ta'yîn olun-) 297b/2
o. -up (ta‘zîr olun-) 281b/22
o. -up (tertîb olun-) 269a/22
o. -ursa (ri‘āyet olun-) 279b/10, 281a/7
o. -ur (beyân olun-) 284a/4
o. -ur (ḥikāyet olun-) 290b/9, 302a/6
o. -ur (‘ilâc olun-) 300a/4
o. -ur (i‘tibâr olun-) 279b/21
o. -ur (rivāyet olun-) 271a/24
o. -ur (şayd olun-) 270a/24
o. -ur (zîkr olun-) 277a/18, 300b/15
o. -dı 265b/2

on: (Tür. sıf.) Dokuzdan sonraki sayı. On.
o. 267a/23, 277a/13, 280a/21, 281a/11, 281a/9, 282a/4, 282a/6, 282a/7, 282b/2, 282b/2, 282b/4, 285a/7, 286a/22, 287a/3, 291b/9, 292b/18, 293a/15, 297a/23, 297a/24, 297b/12, 297b/2, 300b/18, 300b/18, 303b/19

ordu: (Tür. is.) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü.
o. +-yı hümâyün 271a/1

orman: (Tür. fi.) Ağaçlarla örtülü geniş alan.
o. +a 266a/14, 271a/4
o. +da 266a/12

‘Osmân: (Ar. is.) Osmanlı Devleti.

- o. +da (zuhūr-ı selāṭīn-i Āl-i ‘Osmān) 272b/11
o. +uñ (selāṭīn-i Āl-i ‘Osmān) 268b/16
- ‘Osmāncıq: (Ar. is.) Çorum’un bir ilçesi.
o. +a (‘Osmāncığa) 301b/2
o. 301a/19
- ‘Osmānī: (Ar. sıf.) Osmanlı Devleti’ne mensup; Osmanlılarla ilgili.
o. 301a/6
- ‘Osmāniyyān: (Ar. sıf.) Osmanlılar, Osmanoğulları.
o. + (zıkr-i k̄ānūn-nāme-i osmaniyyan) 277b/15
- ‘Osmāniyye: (Ar. sıf.) Osmanlı Devleti’ne mensup; Osmanlılarla ilgili.
o. + (zamīme-i memālik-i osmaniyye) 273b/13
- otla-: (Tür. fi.) Hayvanların dolaşarak ot yemesi.
o. -yup 265b/4
- otluq: (Tür. is.) Otu bol olan yer. 2. Kış için kurutulmuş ot yığını. 3. Ot konulan yer.
o. 282a/19
o. +umdan (otluğumdan) 282a/18
- otur-: (Tür. fi.) Oturmak; bir yerde kalmak.
o. -alar 279a/12, 279a/14
o. -dı 289a/5
o. -dılar 288a/12
o. -mak 278a/19, 278b/3
o. -makda 278b/7
o. -makdan 289a/5
o. -up 278a/20, 280b/21, 292b/12, 292b/2, 298a/9
o. -ur 278a/18, 278a/22, 278a/24, 278a/7, 279b/15, 280a/8
o. -urken 286b/13
o. -urlar 278a/10, 278a/11, 278a/11, 278a/21, 278a/9,
- 278b/1, 278b/19, 278b/5, 278b/5, 278b/9, 279b/12, 280a/13, 280a/14
o. -amazlar 279a/8, 279a/9
- otuz: (Tür. sıf.) Yirmidokuzdan sonraki sayı. Otuz.
o. 272a/18, 274a/22, 280a/20, 280a/25, 280a/7, 280a/7, 280b/1, 280b/15, 281a/3, 281a/8, 282b/1, 282b/3, 285a/3, 290a/18, 290a/9, 294a/19, 294a/20, 294a/22
o. +ını 285a/22
- ## Ö
- öğren-: (Tür. fi.) Öğrenmek.
ö. -üp 285a/2
- ‘ömr: (Ar. is.) Ömür, yaşama, hayat.
ö. + (binā-i ‘ömr) 276b/8
ö. + (teşhīr-i kişver-i ‘ömr ü emel) 276b/5
ö. +e (āḥīr-i ‘ömr) 286a/3
ö. +ine (āḥīr-i ‘ömr) 295a/16, 298a/5, 303a/24
ö. +lerinde (evāḥīr-i ‘ömr) 304a/18
ö. +ümde (müddet. -i ‘ömrüm) 289b/10
ö. +ünde 299b/11
- öñ: (Tür. is.) Önce, mukaddem, evvel. 2. İleri, üstün, makbul. 3. Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı. 4. Bir kimsenin ilerisi
ö. +lerine 266a/16, 280b/25
ö. +ünce 284b/2, 288a/22, 288a/5, 288a/8
ö. +ünde 296a/22, 298b/20
ö. +ünden 266a/11, 279a/4, 279a/5, 279a/6, 291a/15
- öp-: (Tür. fi.) Sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıya dudaklarını bir şeye veya birine değdirmek
ö. -erler 286b/23
ö. -mege 291a/13

ö. -mek 281a/17, 281a/18,
281a/19, 281a/19, 281a/21,
281a/21, 281a/22, 281a/24,
281a/25
ö. -üp 300a/13

öpdür-: (Tür. fi.) Öptürmek
ö. -di 286b/3

öpül-: (Tür. fi.) Öpme işine konu olmak
ö. -dükde 281a/14

öte: (Tür. is.) İlerisi. Maverâ.
ö. 267a/16

öyle: (Tür. sıf. ve zf.) Onun gibi olan,
ona benzer; o yolda, o tarzda.
ö. 274a/8, 300a/11

özel: (Tür. sıf.) 1. Yalnız bir kişiye,
bir şeye ait veya ilişkin olan,
spesiyal 2. Benzerlerinden
ayrılmasını sağlayan bir özelliği
olan 3. Bir kişiyi ilgilendiren,
hususî, zatî. 4. Devlete değil,
kişiye ait olan, hususî, resmî
karşıtı. 5. Dikkate değer
ö. +di 304a/8

özr: (Ar. is.) Bir suçun
hoşgörülmesini gerektiren sebep;
suçun bağışlanması; kusur.
ö. +e (özre) 287a/12
ö. +i (özri) 270a/3

P

pābūc: (Far. is.) 1. Ayakkabı. 2. Masa,
sandalye vb. mobilyaların
ayaklarına takılan metal veya
plastik eklenti. 3. Bina
kolonlarının temeldeki basma
yüzeyinin geniş ve daha güçlü
olarak yoğunlaştırılmış bölümü.
p. 281b/13

padişāh: (Far. is.) Hükümdar.

p. 285b/10, 285b/16, 285b/20,
295b/12, 295b/13, 295b/25,
300a/25

p. +a 285b/2, 285b/4, 296a/24

p. +ıma 285b/5

p. +uñ 286a/6, 300a/15

p. +-ı ahālî-perver 295b/15

p. 267b/24, 268a/18, 273b/4,

284b/11, 284b/13, 286b/1,

286b/18, 286b/18, 287a/18,

287a/4, 287b/21, 290a/10,

291a/12, 291a/18, 291a/18,

291a/21, 293b/21, 293b/4,

293b/8, 295a/2, 296b/9, 298b/21,

298b/23, 298b/9, 299a/2, 299a/25,

299a/4, 301a/10, 302b/1, 302b/12,

303a/1, 303b/16, 303b/18

p. +a 285a/24, 286b/24, 287b/4,

288a/17, 293b/19, 294a/6,

297a/19, 297b/25, 300b/25

p. +-ı 273b/19

p. +ından 272a/9

p. +ıñ 266b/15, 287a/20

p. +lar 269b/7

p. +uñ 286b/4, 301a/9

p. +-ı ‘ālî-cāh 302b/2

p. +-ı hilafet-penāh 302a/20

p. +-ı huceste-şifāt 276b/23

p. +-ı Īrān-zemīn 267b/22

p. +-ı Īslām 269b/18

pādişāhān: (Far. is.) Padişahlar,
hükümdarlar.

p. +-ı ‘Arāb ü A‘cām 268b/15

p. +-ı Īrān 268b/20

padişāhī: (Far. is.) Padişaha ait, padişahla
ilgili.

p. + (fermān-ı pad-şāhī) 285b/1

p. + (bisāt-ı būs-i pādişāhī it-)
303b/15

p. + (icāzet-i pādişāhī) 303a/11

p. + (iltifāt-ı pādişāhī) 267a/8

p. + (qarīn-i taḥsīn-i pādişāhī ol-)
298b/25

p. + (mu‘allim-i pādişāhī) 298a/21

p. + (zuḥā-i zamīr-i pādişāhī)
272b/3

- p. +den (ḥuzūr-ı pādīshāhī) 297a/18
p. +den (in‘ām-ı pādīshāhī) 287a/13
p. +den (maḥż-ı ‘ināye-i pādīshāhī) 283b/6
p. +de (ḳānūn-nāme-i pādīshāhī) 284a/4
p. +ye (ḥarīm-i ḥürmet-i pādīshāhī) 269a/6
p. +ye (iltifāt-ı pādīshāhī) 271b/3
p. +ye (kahr. -ı pādīshāhī) 270a/3
- pādīshāhzāde:** (Far. bir. is.) Padişah oğlu
p. 268b/16
- pāk:** (Far. is.) Temiz
p. +de (‘arż-ı pāk) 269b/13
- pāre:** (Far. is.) Parça
p. 271a/20, 272a/10, 272a/18, 275a/5, 287a/7
p. +leri 267a/25
- pāşā:** (Tür. is.) General
p. 265a/2, 270b/15, 271b/16, 271b/24, 271b/25, 271b/6, 272a/14, 272a/2, 285b/14, 287a/20, 288a/10, 288a/12, 288a/15, 288a/21, 288a/23, 288a/6, 288b/6, 289a/16, 289b/1, 290a/12, 290a/15, 294b/12, 294b/13, 295a/3, 296b/16, 297a/16, 300b/23, 300b/25
p. + (Vezīr-i A‘zam-ı Sulṭān Muḥammed Pāşā) 277a/8
p. +dan 288b/1, 300b/24
p. +nuñ 272a/13, 272a/9, 276a/3
p. +-yı Ḥādım 265b/15
p. +ya 272a/12, 275a/4, 288b/3, 297a/17, 296b/10
- pāşāzade:** (Tür. Far. bir. is.) Paşa oğlu
p. 299a/15
p. +lere 283b/18
- pā-būs:** (Far. s.) Ayak öpen
p. + (şeref-i pā-būs) 287b/4
- pāydār:** (Far. s.) İyice yerleşmiş, sağlam; sürekli, daima.
p. 276b/8
- pāye:** (Far. is.) Rütbe, derece; ilmiyenin bir rütbesi; basamak.
p. +den 279b/6
p. +-i Serīr-i A‘lā 268b/11, 30
p. +de 280b/10
- peder:** (Far. is.) Baba
p. +inüñ 268a/19
- pederāne:** (Far. zf.) Babacan, baba gibi
p. + (‘uṭfāt-ı pederāne) 268b/13
- penc:** (Far. sıf.) Beş
p. 274a/18
p. + (der-şühür-i penc) 274a/18
- pençe:** (Far. is.) Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmakları ve tırnakları. Zorlu el.
p. +sini 275b/19
p. +-i ‘ıḳāb-ı şahi 266a/12
- pend:** (Far. is.) Nasihat, telkin, öğüt.
p. 286a/14, 286a/17
- perde:** (Far. is.) Pencere, kapı gibi yerlere asılan örtü.
p. +-i ḡayb 300b/8
- perişān:** (Far. is.) 1. Dağınık. 2. Kötü durumda, perişan.
p. +ol- 273b/25, 274b/6, 294b/13
- perī-mişāl:** (Far. bir. is.) Peri gibi güzel
p. + (nigārān-ı perī-mişāl) 271a/5
- perveriş:** (Far. is.) 1. Besleme, besleyiş. Beslenme. 2. Terbiye etme, yetiştirme, eğitme. Terbiye edilip yetiştirilme, eğitilme. 3. İlerleme, terakki.
p. 293a/2

per-tâb: (Far. is.) 1. Atılma, sıçrama. 2. Hız almak için geriden koşarak atılma. 3. Uzağa düşen ok veya başka bir şey.
p. +it- 292a/23

pes: (Far. is.) 1. Arka, art, geri. 2. Öyle ise, şimdi
p. 289a/13, 302a/1

pesend: (Far. is.) Beğenmek, seçmek. Kabul etmek.
p. +buyur- 299a/4

pesendîde: (Far. s.) Beğenilmiş, seçilmiş.
p. + (mahall-i pesendîde) 269a/12
p. +den (eṭvâr-ı pesendîde) 302b/25

pes-perde: (Far. bir. is.) Perde arkası, gizli iş.
p. +de 280b/21

peşimân: (Ar. is.) Yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülen, pişman, nadim.
p. +ol- 284b/17

peşimânlık: (Ar. is.) Pişmanlık, nedamet.
p. 268a/25

peşşe: (Far. is.) Sivrisinek
p. 302a/15

peydâ: (Far. is.) Meydanda, açıkta; hazır.
p. +ol- 273a/20, 295b/23

peyker: (Far. is.) Yüz, cemal, suret, çehre.
p. +-i zafer 302b/12

Pezdevî: (Far. is.) Mâverâünnehir'de yetişen, Hanefî fıkıh âlimlerinden olan Pezdevî'nin ismi, Ali bin Muhammed bin Hüseyin bin Abdülkerîm bin Mûsâ bin Îsâ bin Mücâhid-en-Nesefî el-Pezdevîdir. Künyesi Ebül-

Hasandır. Fahr-ül-İslâm lakabıyla meşhur olmuştur. 1009'da İran'ın Pezde şehrinde doğup büyüdüğü için, Pezdevî diye de tanınmıştır. Kabri Semerkant'tadır. Başlıca eserleri: Kenz-ül-Vüsûl ilâ Mârifet-il-Usûl. Usûl-i Pezdevî diye de bilinen kitabı, usûl-i fıkıh ilminde en mûteber eserdir. Osmanlı Devleti zamânında medreselerde çok okutulan ve önem verilen bu kitap, teferruatlı olduğu gibi, îcâzın mükemmel bir örneği de sayılmıştır. El-Mebsût adlı eseri, on bir ciltlik bir fıkıh kitabıdır. Tefsîr-ül-Kurân, yüz yirmi cilttir; ne var ki ele geçmemiştir. Şerh-i Câmi-i Kebîr ve Câmi-i Sağır, usûl ilmine âit kıymetli bir eserdir. Ez-Ziyâdât, fıkıh ilminin fûrû meselelerini anlatır. Bir nüshası, Süleymâniye Kütüphanesi, Fâtih Kısmı No: 1665te kayıtlıdır. Ziyâdât-üz-Ziyâdât da diğer bir eseridir. Şerh-ül-Hidâye'si, Hidâye adındaki fıkıh kitabının nikâh bâbına kadarki kısmın şerhidir.
p. +ye (Uşûl-i Pezdevî) 294a/25

pilâv: (Far. is.) Pirinçten, bulgurdan veya kuskustan yapılan bir yemek
p. 304a/8, 304a/9

pîrâhen: (Far. is.) Gömlek
p. +üm (câme vü pîrâhen) 290b/18

pîrâmen: (Far. is.) Çevre, etraf, yan.
p. +-i hîşâr 270b/10

pîre-zen: (Far. bir. is.) Yaşlı kadın.
p. 296a/7

pister: (Far. is.) Yatak, döşek.
p. 287a/2
p. +-i istirâhat 274b/7

pîşe-zâr: (Far. bir. is.) Hibe, hediye edilen yer.
p. +da 267a/1

pîş-keş: (Far. bir. is.) Hediye, armağan, hibe.
p. 282a/5
p. +ler 273b/11
p. +it- 293a/1, 303a/16

piyâde: (Far. is.) Yaya; yaya asker.
p. 288a/5, 294b/24
p. +ol- 271a/25, 287a/25
p. +si 265b/12

piyâde-revlik: (Far. bir. is.) Yaya olarak gitmek.
p. +it- 288a/22
p. 300a/16

Polya: (is.) İspanya yakınlarında bir bölgedir. Meşhur bir kalesi vardır.
p. 271b/17, 271b/20, 271b/25, 272a/1, 272a/14, 272a/6
p. + (zıkr-i teshîr-i qal'a-i Polya) 271a/23
p. +da 272a/3
p. +ya 272a/10

post: (Ar. is.) 1. Tüylü hayvan derisi.
2. Makam
p. 300a/8

püşide: (Far. sıf.) : Örtülü, gizli, gizlenmiş.
p. +vü nihân 277a/20

pür-âşüb: (Far bir. sıf.) Kargaşa çıkarıcı, karıştıran
p. +uñ (vâkı'a-i pür-âşüb) 277a/7

pür-beşâret: (Far Ar. bir. sıf.) Müjdeleyici, sevindirici.
p. + (işâret-i pür-beşâret) 302a/19

pür-fütüh: (Far Ar. bir. sıf.) 1. Fetihlerle dolu, 2. Yardımsever, 3. Zaferlerle dolu

p. + (rûh-ı pür-fütüh-ı Hâbîb-i ekrem) 295b/3

pür-hîz: (Far Ar. bir. sıf.) 1. Atılan, kalkan, sıçrayan. 2. Dalgalı, coşkulu,
p. +it- 275a/24

pür-mekr: (Far. Ar. bir. sıf.) Hileci, düzenbaz.
p. + (kral-ı pür-mekr) 274b/2

pür-şeref: (Ar. is.) Şerefli
p. + (keff-i pür-şeref) 299a/2

pür-takşîr: (Far. Ar. bir. sıf.) Kusurlu, suçlu
p. + (hâkîr-i pür-takşîr) 277b/8

pür-yarağ: (Far. Tür. bir. sıf.) Silahlı
p. 272a/18

R

Rabb: (Ar. is.) Allah
r. + (te'yîd-i rabb-i mecîd) 265a/7
r. +i mecîd 270a/15

râbi': (Ar. is.) Dördüncü.
r. +inde 276b/12

rabî'u'l-evvel: (Ar. is.) Arap aylarının üçüncüsü; ilkbahar.
r. +inüñ 276b/12

rabt: (Ar. is.) Bağlama.
r. +ı (kabz u rabt) 279a/21

rafi': (Ar. is.) Yükseltici. Hâmil. Sâhib. Kaldırıcı, kaldıran.
r. + (ma'rûz-ı cenâb-ı Raffi') 265b/17

rağbet: (Ar. is.) İstek, heves. İlgi duymak.
r. +i 286a/25, 288a/16
r. +i (mezîd-i rağbet) 288a/17

- rāh:** (far. is.) Yol
r. +ına 297b/24
- rāhat:** (Ar. is.) Üzüntüsüz, tatasız, kedersiz bir halde olmak. İsteddiği her şeyi bulup telaşsız olmak
r. +dan 287a/10
- rāhib:** (Ar. is.) Manastırda oturan nasrani âlimi veya papazı. Keşiş.
r. 285a/12
r. +lerle 285a/12
- raḥmet:** (Ar. is.) Acıma, esirgeme, koruma.
r. +e (civār-ı raḥmet) 296a/6
r. +e (nüzhēt-gāh-ı raḥmet) 291b/19
- Raḥmetu'llāhi 'aleyhi dā'imen:** (Ar. is.) Allah'ın rahmeti daima onun üzerine olsun.
r. 276a/18
- Raḥmetu'llāhi 'aleyhi raḥmeten:** (Ar. cüm.) Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.
r. 269b/15
- raḥne:** (Ar. is.) Yarık, gedik; bozukluk.
r. +den 275b/21
- rākib:** (Ar. sıf.) Binici, binen.
r. +-i sipāhī 303a/13
- raḫīm:** (Ar. is.) Yazılmış nesne. Yazı yazılacak levha. Ashab-ı Kehf'in mağarasının bulunduğu dağ
r. -i hümayun 283b/11
- rām:** (Far. s.) İtaat eden, boyun eğen.
r. +eyle- 287a/22
r. +ol- 303a/17
- ramazān:** (Ar. is.) Mübarek ayların en mühimi ve üç ayların sonuncusu, Kur'an-ı Kerim'in inmeye başladığı oruç ayıdır.
r. 298b/13
- raṣad-gāh:** (Ar. Far. bir. is.) Gözlemevi
r. 293a/24
- rasā'il:** (Ar. is.) 1. Risaleler, bir mevzuda yazılan mektuplar veya küçük kitaplar. 2. Dergiler, mecmualar.
r. + (kütüb ü rasā'il) 276b/17
- rāst:** (Far. is.) Doğru, düz, sağ.
r. 301b/4
r. +gel- 269b/22
- rāyāt:** (Ar. is.) Sancaklar.
r. 284a/7
- rāyiḥa:** (Ar. is.) Koku
r. +-i kerīhe 292a/14, 292a/19
- Rayқа:** (Ar. is.) Polya valisidir.
r. 272a/2, 272a/9
- rāz:** (Far. is.) Sır, gizlenilen şey.
r. + (danā-yı rāz) 302b/8
- raziya 'anhū'l-bārī:** (Ar. cüm.) Allah ondan razı olsun.
r. 294a/11, 303a/6
- rāzī:** (Ar. is.)
r. + (imām-ı Faḫr-i Rāzī) 294a/14
r. +ol- 284b/14, 290b/6
- re'āyā:** (Ar. is.) Bir hükümdar idaresi altında bulunan vergi veren halk.
r. + (mesākin-i emākin-i cemā'at-i re'āyā-i kāfir) 269a/20
r. +dan 272b/17
r. +dan (avamü re'āyā) 268b/22
- redd:** (Ar. is.) Reddetme, geri verme; kabul etmeme; tanımama.
r. +it- 265a/3
r. +leri 291a/4
r. +lerini 294b/10
- ref:** (Ar. is.) Kalkındırma, yücceltme; yukarı kaldırma.

- r. +ine 296b/10
r. +it- 281b/7
- refī'a:** (Ar. is.) Yüksek, yüce
r. + (ķubbe-i refī'a) 303a/25
r. +ları (ķubbe-i refī'a) 303a/7
r. +ya (menāşib-ı refī'a) 287b/21
- refīķ:** (Ar. is.) Dost, arkadaş.
r. +um 290b/16
- reh-gūzer:** (Far. bir. is.) Geçit, geçilen yol.
r. +leri 266a/15
- reh-zenlik:** (Far. bir. is.) Yol kesenlik, haydutluk, eşkiyalık.
r. 289b/25
- re'īs:** (Ar. is.) Baş, başkan.
r. 279b/15, 279b/17, 279b/24, 281a/23
r. +idür 278a/1
r. +i kātibān 277b/9
- re'īsü'l-küttāb:** (Ar. is.) Eskiden hâriciye nâzırı, dışişleri bakanı.
r. 278b/21, 279a/7, 279b/10, 279b/13, 280b/9
r. +a 279a/6, 283a/23, r. 280b/11
- rek'at:** (Ar. is.) Namazın bölümlerinden biri.
r. 292b/16
- renc:** (Far. is.) Ağrı, sızı; zahmet, eziyet.
r. 274a/18
- rencide-ķātır:** (Far. Ar. bir. sıf.) Gönlü kırık, hatırı kırılmış.
r. +ol- 287a/18
- renciş:** (Far. is.) Sızlanmış, inciniş. Eziyet ve sıkıntı veriş. Keder.
r. 285b/25, 296b/2
r. + (iżhār-ı renciş eyle-) 291b/11
r. +le 301b/24
r. +i ķātır 291b/6
- resül:** (Ar. is.) Elçi, peygamber.
r. +dendür (evlād-ı Resül) 295b/4
r. +i mezbūr 302a/21
- revān:** (Ar. is.) Yürüyen, giden, akıcı.
r. + (āb-ı revān) 299b/17, 299b/17
r. + (seyl-i revān) gibi 266b/16
r. +ol- 265b/6, 266b/16, 276a/21
- revāne:** (Ar. is.) Yürüyen, giden, akıcı.
r. +eyle- 272b/6
r. +it- 275a/4, 292b/20
r. +ol- 270a/7, 273a/5, 275a/7, 276a/13
- revlik:** (Far. is.) Gidicilik, giden olmak.
r. 288a/23
- re'y:** (Ar. is.) Görüş, oy.
r. +i münīr-i-velāyet-te'sīr 277b/2
- rızā:** (Ar. is.) Hoşnutluk, memnunluk; razı olma; istek.
r. + ('adem-i rızā) 302b/17
- ri'āyet:** (Ar. is.) Gütme, gözetme; sayma, saygı.
r. +ini 275b/17
r. +it- 285a/6, 286a/13, 294b/11
r. +ler 291a/23
r. +lerden 268a/15
r. +ler buyur- 294a/8
r. +ler it- 293b/3
r. +olın- 279b/10, 279b/24, 281a/7, 287b/2
- ri'āyeten:** (Ar. zf.) Uyarak, sayarak.
r. 278a/2
- ricā:** (Ar. is.) Ümit, umma, yalvarma; istek.
r. +eyle- 273b/14
r. +it- 288a/11, 291b/7
r. +ları 272a/14
r. +muzdan 302b/20
r. +ol- 272a/8
r. +sını 287b/4

rif'at: (Ar. is.) Yükseklik, yücelik, büyük rütbe.
r. +u cāh 287b/3
r. +-i iktisāb-i 'izzet-intisāb 283b/4

riḥāl: (Ar. is.) Deve palanları
r. + (şüd-i riḥāl) 277a/4

riḥlet: (Ar. is.) Göç, ölme.
r. +it- 295b/7, 304a/12

rikāb: (Ar. is.) 1. Üzengi; 2. Büyük bir kimsenin katı, önü
r. +-ı hümāyūn 266b/12, 278b/10, 280b/23, 280b/8, 281b/8, 282a/5

rikābdār: (Ar. is.) Padişahların atla bir yere gidişleri sırasında üzengiye tutmak suretiyle ata binip inmelerine yardım eden kişi.
r. 281a/4, 281a/6

rimāḥ: (Ar. is.) Mızraklar, kargılar.
r. +dan (ru'ūs-i rimāḥ) 266a/25

risāle: (Ar. is.) Mektup; kısa yazılmış küçük kitap.
r. 291b/4, 292a/16, 292a/17, 293a/23, 293b/7, 294a/4
r. +leri 284b/23, 285b/2, 294a/9
r. +si 277b/16, 291a/3, 303b/2
r. +sinden 297b/4
r. +sine 291a/4
r. +yi 292a/22

risālet: (Ar. is.) 1. Elçilik, sefaret 2. Peygamber.
r. +le 293b/3

risāletü'n-nūr: (Ar. is.) 1. Nurun risalesi. 2. Kur'an'dan alınan âyetlerin tefsiri ile ayrıntılı şekilde, iman dersi veren kitap.
r. 303b/1

risālet-penāh: (Ar. is.) Risaletin kendine istinad ettiği kişi: Hazret-i Muhammed
r. +ı (ḥazret-i risālet-penāh) 301a/14

rivāyet: (Ar. is.) Söylenti; hikaye edilen bir haber.
r. +it- 293b/23, 298a/7
r. +olın- 271a/24

riyāset: (Ar. is.) Reislik, başlık, başkanlık.
r. +lerini 292a/12

riyāziyyāt: (Ar. is.) Matematik
r. +ı 293a/19

riyāziyye: (Ar. is.) Matematik
r. + (ğavāmız-ı 'ulūm-i riyāziyye) 296a/23
r. + (ḳuvvet-i riyāziyye) 304b/2
r. + (ta'allūm-i 'ulūm-i riyāziyye it-) 296a/20

Rodos: (Yun. is.) Ege Denizi'nde, Oniki Adaların en büyüğü, Yunanistan'ın, Meis adasından sonra gelen, en doğuda bulunan adasıdır.
r. 274b/16, 274b/24, 275a/13, 275a/14, 275a/17, 275a/6, 275a/8, 275b/13, 275b/16
r. +a 275a/4, 304b/9
r. +da 276a/9
r. +dan 276a/2
r. +da (sevāḥil-i rodos) 276a/6
r. +un 275a/19

rübāh: (Far. is.) Tavşan
r. +ı 267b/11

rücū': (Ar. is.) Dönme, geri dönme; cayma, vazgeçme; çark etme.
r. +eyle- 265a/21
r. +ı 275b/9
r. +it- 295a/2
r. +ol- 272a/14

- rufekā:** (Ar. is.) arkadaşlar, dostlar, yardımcıları.
r. +sı 304a/3
- rūh:** (Ar. is.) Ruh, can 2. Canlılık, his. 3.
Psikoloji
r. +1 (hümā-yı rūh) 276b/10
r. +unı 295b/2
r. +-1 maşşūr 276b/13
r. +-1 pūr-fütūh-ı Hābīb-i ekrem 295b/3
- rūhāniyye:** (Ar. is.) 1. Yalnız ruhtan ibaret olan şeyin hali. Ölmüş bir kimsenin devam etmekte olan ruhi kuvveti. 2. Ruhanilik.
r. +den 302a/6
- rūhāniyyet:** (Ar. is.) 1. Yalnız ruhtan ibaret olan şeyin hali. Ölmüş bir kimsenin devam etmekte olan ruhi kuvveti. 2. Ruhanilik.
r. +-i faḥr-i rūsul 267a/22
- rūhiyye:** (Ar. is.) 1. Ruh ile ilgili. 2. Ruhsal.
r. + (mualece-i a'rāz-ı rūhiyye eyle-) 301b/12
r. +sine (Kaşide-i Rūhiyye) 294a/21
- ruḥsāre:** (Far. is.) Yüz
r. + (mülāhaza-i dīdār-ı ruḥsāre-i fetḥ-i mükerrer) 272a/17
- Rūm:** (Ar. is.) Romalı; Anadolu; Osmanlı
r. 266b/7, 273b/19
r. + (Diyār-ı Rūm) 276b/16
r. + (Ḥālīc-i deryā-yı Rūm) 269a/13
r. + (miyān-ı Rūm u Şām) 274b/21
r. +a 284a/17, 292a/1, 293b/23, 293b/5, 294b/4, 297b/24, 301a/18, 301a/5
r. +da 293b/21, 298a/24
r. +dan (efāzıl-ı Rūm) 273a/9
- r. +1 (‘ulemā-i Rūm) 293b/8
r. +uñ (deryā-yı Rūm) 293b/11
r. +-1 (memleket-i Rūm-ı nuşret-rūsūm) 268a/11
- Rūmī:** (Ar. sıf.) 1. Rumelinden olan, Anadolu’lu olan. 2. Rum. Türkiye’de yaşayan Yunanlı.
r. + (ḥazret-i muḥaddese-i Mevlevī-i Rūmī) 277a/9
- Rūmili:** (Ar. Tür. bir. is.) Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa kıtasındaki kısmı.
r. 265a/19, 265b/13, 265b/23, 266b/14, 269b/23, 270a/1, 270b/13, 271b/24, 275a/2, 279a/20, 293a/14, 297b/1
r. +nde 276a/15
r. +ne 276a/14
r. +nūñ 270b/21, 279b/23
- Rūmiyye:** (Ar. sıf.) 1. Rumelinden olan, Anadolu’lu olan. 2. Rum. Türkiye’de yaşayan Yunanlı.
r. + (sultān-ı Rūmiyye-i şuḡrā) 272b/4
- Rūmiyyü’l-aşl:** (Ar. bir. sıf.) Rum asıllı olan
r. 284a/13
- rusūl:** (Ar. is.) Peygamberler, resüller. Bir kitapla gelen nebiler.
r. +e (rūhāniyyet-i faḥr-i rūsul) 267a/22
- rūz:** (Far. is.) Gün
r. +u şeb 286a/10
r. +-i dād-ḥvāhī 269a/4
- rūzgār-dīde:** (Far. bir. is.) 1. Devir görmüş. 2. Dünya gören, görmüş.
r. 265b/9
- rūzī:** (Far. is.) 1. Azık, rızık. Nasib, kısmet. 2. Gündüzle alâkalı. Gündüze âit.
r. +ol- 266b/18

- rūzgār:** (Far. is.) 1. Zaman, devir. 2. Dünya 3. Yel.
r. +geçür- 296b/13
r. +uñ 277a/3
- rūzgārān:** (Far. is.) Zamanlar, devirler, dönemler.
r. +la (iḳtizā-i rūzgārān) 277b/13
- rūznāmecî:** (Far. bir. is.) 1. Gazeteci. 2. Günlük olayları yazan kişi 3. Gelir ve gideri kaydeden kişi.
r. 279b/13, 281a/25
- rüçhān:** (Ar. is.) Üstünlük.
r. 297a/19
r. +ın (tefevvuḳ u rüçhān) 268b/17
r. +um 291b/15
- rücū:** (Ar. is.) Dönme, geri dönme; cayma, vazgeçme.
r. +buyur- 294a/6
r. +it- 297b/12
r. +-ı ‘asker-i dīn 274b/15
- rütbe:** (Ar. is.) Sıra, derece, basamak.
r. +-i ‘āliyye 288b/19
r. +-i vezāret 300b/9
- rū’yā:** (Ar. is.) Düş.
r. +da (alem-i rū’yā) 301a/14
- rū’yet:** (Ar. is.) 1. Görmek, bakmak. İdare etmek. Göz ile veya kalb gözü ile görmek. 2. Akıl ile müşahede derecesinde bilmek, idrak etmek, tefekkür etmek, düşünmek. 3. Araştırmak.
r. + (mebḥaş-i rū’yet) 291b/3
- sa‘ādet:** (Ar. is.) Mutluluk.
s. +e (Āsitāne-i sa‘ādet) 271b/18
s. +e (bāb-ı sa‘ādet) 272a/5
s. +e (serīr-i sa‘ādet) 267b/6
- sa‘ādet-āşiyān:** (Ar. Far. bir. sıf.) Saadet yuvası
s. +de (Āsitāne-i sa‘ādet-āşiyān) 269b/4
- sa‘ādet-behre:** (Ar. is.) Payına saadet düşen.
s. +lerin (çihre-i sa‘ādet-behre) 304b/19
- sa‘ādet-fercām:** (Ar. Far. bir. sıf.) Sonu saadete çıkan, saadete biten
s. +da (eyyām-ı sa‘ādet-fercām) 270b/17
- sa‘ādet-maḳrūn:** (Ar. Far. bir. sıf.) Saadete yakın, kavuşmuş
s. + (fermān-ı sa‘ādet-maḳrūn) 271b/21
s. +ları (ḥaṭṭ-ı hümayūn-ı sa‘ādet-maḳrūn) 277b/18
- sa‘ādet-maşīr:** (Ar. Far. bir. is.) Saadet yeri, mevkisi
s. + (müstefīr-i serīr-i sa‘ādet-maşīr) 269a/2
s. +e (serīr-i sa‘ādet-maşīr) 271b/20
- sa‘ādet-menāṭ:** (Ar. Far. bir. is.) Saadet yeri, mevkisi
s. + (takbi’-i bisāṭ-ı sa‘ādet-menāṭ eyle) 287b/6
- şab:** (Ar. is.) Güç, zor, çetin; zorlu; inatçı
s. 265b/4, 266a/5, 270b/6, 271a/24
- şabā:** (Ar. is.) Meltem, gündeğusunden esen yel. 2. Sabâ makamı.
s. + (nesīm-i şabā) 269a/17
s. +sında 285a/18

S

şabāh: (Ar. is.) Sabah
s. 300a/19, 303a/4
s. +a 292b/17, 298a/17

sābıka: (Ar. is.) Geçmiş şey, geçmiş hal;
geçmişte işlenmiş suç.
s. +sı (hukūq-ı sābıka) 271b/9
s. +sı (mu'ādāt-ı sābıka) 277a/15
s. +yı (vekāyi'-i sābıka) 277a/21

sābıkan: (Ar. zf.) Evvelce, bundan önce
s. 275b/23

sābi'a: (Ar. sıf.) Yedinci
s. +da (merra³-i sābi'a) 290b/24

sābi': (Ar. is.) Büluğ çağına gelmemiş
olan, çocuk.
s. +de (yevm-i sābi') 285b/18

sābit: (Ar. sıf.) Hareketsiz,
kımıldamayan.
s. +ol- 297a/18

şaç-: (Tür. fi.) Saçmak, dağıtmak.
s. -dı 267a/2

şadā: (Ar. is.) Ses
s. +-yı ezān 302a/25

şadaqa: (Ar. is.) Allah rızâsı için,
ihtiyacı olanlara verilen mal,
para, ilim gibi insanın muhtaç
olduğu her hangi bir şey.
s. 265a/15

sādāt: (Ar. is.) Seyyitler, ulular; Hz.
Hasan neslinden gelinler. Hz.
Muhammed soyundan olanlar.
s. 276b/19
s. +dan 295a/17

şadık: (Ar. sıf.) 1. Doğru, gerçek 2.
Sadakatli.
s. + (şubh-ı şadık) 302a/23
s. +dur 289a/21

şadıka: (Ar. sıf.) 1. Doğru, gerçek 2.
Sadakatli.
s. + (mükāşefe-i şadık) 303a/7
s. +it- 288b/19
s. +sına (himmət-i şadıka)
288b/19

şadır: (Ar. sıf.) Çıkan, meydana gelen.
s. + (cerāyān-ı şadır ol-) 269a/9
s. +ol- 271b/22, 283b/7, 294b/7,
302a/14

şadr: (Ar. is.) 1. Göğüs 2. Yürek 3.
Başkan.
s. +da 278a/19

şafā-şifāt: (Ar. is.) Saf, temiz. Temiz
yüzlü.
s. +ı (zamīr-i şafā-şifāt) 302b/14

şafēr: (Ar. is.) 1. Boş ve hâli olmak. 2.
Arabi aylardan ikincisi. 3. Karın
içinde durabilen bir yılanın adı.
s. 276a/24

şafha: (Ar. is.) 1. Aşama. 2. Düz olan
yüz. 3. Sayfa.
s. +i yümna 289a/15

şāfi-derūn: (Ar. Far. bir. sıf.) Saf, içi
temiz, kolay aldanabilen.
s. +uñ 301b/9

şāfiyyāt: (Ar. is.) Temiz olmalar,
saflıklar, halis olmalar.
s. 283b/6

şāğ: (Ar. is.) : 1. Vücutta kalbin
bulunduğu tarafın karşısında olan,
sol karşıtı. 2. Sağlam, esen.
s. 295a/19

şāğir: (Ar. sıf.) Küçük
s. + (müzāhame-i şāğir u kebīr)
269a/3
şāğira
s. + (amāme-i şāğira) 284b/3

- sāḥa:** (Ar. is.) Alan
s. +-i vesī‘a-yı ifrāz it- 269b/11
- ṣāḥāʿif:** (Ar. is.) Sayfalar
s. +-i aḥbār-ı māziyye 275a/10
- ṣāḥan:** (Ar. is.) 1. İçinde yemek ısıtılan veya yumurta gibi şeyler pişirilen, derinliği az, metal kap. 2. Derinliği az olan kap
s. 304a/8, 304a/9
- ṣāḥib:** (Ar. sıf. ve is.) 1. Sahip 2. Bir vasfı olan 3. Koruyan.
s. + (dil-berān-ı ṣāḥib-i cemāl) 271a/5
s. + (sulṭān-ı ṣāḥib-i ḥamiyyet) 265b/17
s. + (ümerā-i ṣāḥib-i iktidār) 268a/25
s. +i 283b/9
s. +-i ‘arż 278b/12
s. +-i ‘arż ol- 278b/10
s. +-i memālik-i Fāris 267b/19
s. +-i salṭanat 283b/1
s. +-i sikke 283b/3
s. +-i zīc 293a/20
- ṣāḥīfe:** (Ar. is.) Sayfa
s. +sinde 272a/7
s. +-i ḥāṭır-ı şerīf 276b/25
- ṣāḥīḥ:** (Ar. sıf.) 1. Gerçek, doğru 2. Halis, kusursuz.
s. +-i Buḥārī 297b/22
- sāḥil:** (Ar. is.) Deniz, nehir göl kenarı; kıyı.
s. +de 274b/20
s. +-i deryā 272b/12
- Şaḥn:** (Ar. is.) 1. Avlu 2. Boşluk, boş yer 3. Orta, meydan 4. Medresede orta alan.
s. 278b/19, 279b/25, 280a/16, 280a/3, 280a/4, 280b/1, 283a/16, 283a/19, 288a/4, 290b/2, 293a/7,
- 295b/22, 298a/2, 298b/11, 298b/18, 298b/4, 300b/17
s. +a 280a/9, 291a/8, 293a/13, 293a/8, 297a/8
s. +dan 280a/4, 300b/22, 301a/2
s. +dan (medāris-i Şaḥn) 292b/5
s. +-ı nüḥās 296a/17
- ṣāḥrā:** (Ar. is.) Kır, ova, çöl.
s. 275a/24, 275a/8
s. +lara 267a/6
- sa‘īd:** (Ar. sıf.) Mutlu, uğurlu; mübarek.
s. + (sulṭān-ı sa‘īd) 291a/23
s. + (şehzāde-i sa‘īd) 272b/4
- sāʿir:** (Ar. is.) 1. Diğer. 2. Gezen.
s. 269b/7
- ṣākāl:** (Ar. is.) Yetişkin erkeklerde yanak ve çenede çıkan kılların tümü.
s. +ı 303b/15, 303b/16
s. +um 303b/13
- ṣaḥın-:** (Tür. fi.) 1. Herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak, içtinap etmek 2. Olabileceği düşünülen kötülöklere karşı önlemler almak. 3. Korumak, esirgemek, gözetmek
s. 285b/16
- sākıt:** (Ar. sıf.) 1. Düşük, düşük cenin. 2. Düşen.
s. +ol- 289a/22
s. +ol- 299a/23, 301a/11
- ṣākīl:** (Ar. sıf.) 1. Ağır. 2. Hoş olmayan, yakışmayan, çirkin
s. +gel-285a/24
s. +e (ecsām-ı ṣākīl) 304b/23
- sākin:** (Ar. sıf.) 1. Hareketsiz olan; uslu; yavaş. 2. İkamet eden
s. 295a/21
s. +ol- 303a/24
s. +ü mütemekkin ol- 272b/17

- sākine:** (Ar. sıf.) 1. Hareketsiz olan; uslu; yavaş. 2. İkamet eden
s. +ol- 269b/9
- şakla-:** (Tür. fi.) Saklamak, gizlemek.
s. 285a/15
- sāl:** (Far. is.) Yıl, sene.
s. 273a/6, 296a/18
s. +de 276a/17, 294a/21
s. +i ferhunde-fāl 277b/9
- şal-:** (Tür. fi.) Salmak, bırakmak, koyvermek.
s. -up (âteş şal-) 267b/5
- şalābet:** (Ar. is.) Peklik, katılık, sağlamlık; manevi kuvvet.
s. +ünden 290b/5
- şalāḥ:** (Ar. is.) Düzelmeye, iyileşme; rahatlık, barış; dine bağlılık.
s. 302b/24
- sālār:** (Far. is.) Kafile veya kabile reisi. Baş. Başkan. Reis. En büyük âmir. Başkumandan.
s. +-ı leşker-i ‘adū 274a/4
- şalāt:** (Ar. is.) Namaz; Hz. Muhammed’e okunan dua.
s. +-ı mefrūza 304a/20
s. +-ı şubḥ 303a/4
s. +-ı zuḥr 297b/15
- sālīb:** (Ar. sıf.) Kapıp götüren, alan; alıp yok eden; inkar eden.
s. 297a/7
- sālif:** (Ar. sıf.) Geçen, geçmiş.
s. +lerin (va‘d-i sālif) 300b/9
- sālīfe:** (Ar. sıf.) Geçen, geçmiş.
s. +sine (taḫşīrāt-ı sālīfe) 287b/1
- şālīḥ:** (Ar. is.) Dinin kurallarına uyan
s. +-ı baḫīl 290a/21
- şālīḥa:** (Ar. sıf.) 1. Yarar, elverişli, uygun; 2. Yetkisi olan.
s. + (neşāyiḥ-ı şālīḥa) 273b/15
- sālīk:** (Ar. sıf.) Bir yola giren, bir yolda giden; bir tarikata girmiş olan.
s. 304a/6
s. +ol- 297b/24
- sālīm:** (Ar. sıf.) Sağ, sağlam; eksiksiz.
s. +ol- 298a/11
- şālīs:** (Ar. sıf.) Üçüncü
s. + (bāb-ı salīs) 281b/17
- sālyāne:** (Ar. is.) Yılda bir alınan vergi.
s. 282a/10, 282a/9, 282a/9
- şalla’llāhü ‘aleyhi ve sellem:** (Ar. cüm.) Allah’ın selamı onun üzerinde olsun.
s. 295b/3, 301a/14
- salṭ:** (Ar. is.) Hakimiyet, padişahlık.
s. +-ı Muḥammed Ḥān-ı ‘ālī- maḫām 284a/10
- salṭanat:** (Ar. is.) Hakimiyet, padişahlık.
s. 268a/21, 281b/10, 288b/7, 296b/13
s. + (cihet-i iḫāmet-i nāmūs-ı salṭanat) 265b/18
s. + (evāḫir-i salṭanat-ı Muḥammed Ḥānī) 290b/4
s. + (şāḫib-i salṭanat) 283b/2
s. + (serīr-i salṭanat) 290b/7
s. +a 293a/3
s. +a (aḫvāl-i salṭanat) 280b/17
s. +a (serīr-i salṭanat) 300b/8
s. +a (umūr-ı salṭanat) 280b/19
s. +a (umūr-ı salṭanat) 302b/21
s. +da (serīr-i salṭanat) 269b/19
s. +dan (cihān-ı salṭanat) 276b/10
s. +ı 302b/20
s. +ı (umūr-ı salṭanat) 279a/22
s. +larında (evāḫir-i salṭanat) 292b/8, 295b/7

- s. +larında (evāʿil-i salṭanat) 294b/22, 295b/10
- s. +larında (zemān-ı salṭanat) 284a/5
- s. +larında (āḫir-i salṭanat) 298b/12
- s. +larında (evāsıṭ-ı zemān-ı salṭanat) 273a/9
- s. +ü iḫtişām 268b/15
- s. +-ı Bāyezid Ḥān 297b/1
- s. +-ı Mıṣr 273b/8
salṭanat-ı Mıṣr)
s. 273b/8
- şamem:** (Ar. is.) Sağırılık.
s. 294b/8, 294b/9
s. +e 294b/4
s. +leri 294b/14
- şāmī:** (Ar. is.) Yüce
s. + (İsm-i Sāmī) 276b/17,
291b/4
s. +in (Āzān-i Sāmīʿin) 302a/25
- şan-:** (Tür. fi.) Sanmak, zannetmek
s. -dum 289b/7
s. -urdu 274b/5
- şanʿat:** (Ar. is.) 1. Bir duygu, tasarı, güzellik vb. nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık 2. Belli bir uygarlığın veya topluluğun anlayış ve zevk ölçülerine uygun olarak yaratılmış anlatım 3. Bir şey yapmada gösterilen ustalık. 265b/6
- şanāyīʿ:** (Ar. is.) Sanatlar
s. +-i bedīʿiyye 297b/10
- sancāk:** (Tür. is.) 1. Bayrak, liva. 2. Çoğunlukla askerî birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak. 3. Osmanlı yönetim teşkilatında illerle ilçeler arasında yer alan yönetim bölümü, mutasarrıflık. s. 278a/24, 278b/18, 278b/21, 278b/22, 278b/5, 280a/14, 280b/13
s. +a (sancağa) 278b/25
s. +ı (sancağı) 271b/14, 271b/16, 272a/18
s. +lar 270b/23, 282a/18
- sancāk begi:** (Tür. is.) Osmanlı yönetim teşkilatında sancakların yöneticisi, mutasarrıf.
s. 278b/18, 278b/24, 280a/19, 283a/10
s. +leri 279a/15, 282a/16
s. +lerinden 278a/9
s. +lerine 280a/1, 283a/8
- şandūk:** (Ar. is.) Sandık
s. 281b/9
- şānī:** (Ar. sıf.) İkinci
s. + (bāb-ı şānī) 280b/19
s. + (emīr-i āḫūr-ı şānī) 278a/14
s. + (vezīr-i şānī) 279b/3
s. +si (üstād-ı şānī) 294a/17
s. +-i ḫākim 267a/24
s. + (ittifāk-ı edā-yı şānīʿa-i mühendisān-ı zemān) 269a/10
- şāniyen:** (Ar. zf.) İkinci olarak.
s. 288b/12, 289b/21, 289b/6, 299a/9
- saña:** (Tür. zm.) Sana
s. 285b/22, 296a/2
- şar-:** (Tür. fi.) 1. Çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak, çevrelemek. 2. Kuşatmak, çevirmek, ihata etmek 3. Yayılıp etkisi altına almak, kaplamak 4. Şerit, ip vb. şeyler dolaşmak.
s. -mağa 280b/15
- sarāy:** (Far. is.) Saray; hükümet konağı.
s. 269b/15, 295b/11

- s. + (bā'is-i İcād-ı sarāy-ı Cedīd) 268b/6
s. +dan (eski sarāy) 269b/11, 269b/9
s. +dur 269b/16
s. +uñ 268b/8
s. +-ı 'āmire 278b/12
s. +-ı 'atīķ 269b/6
s. +-ı Cedīd 269b/19
s. +-ı cennet-āsā 269b/3
s. +-ı dil-gūşā 269a/25
s. +-ı mezbūr 268b/8, 269b/8
- şarf:** (Ar. is.) Harcama, masraf, gider.
s. +da 294a/9
s. +it- 266b/22, 297b/3
s. +-ı evķāt 295a/17
s. +-ı himmet it- 275a/21
s. +-ı maķdūr eyle- 287a/16
s. +-ı maķdūr it- 272a/13
- şaḥ:** (Ar. is.) Yüzey, satıh.
s. + (fūsahat-ı şaḥ-ı zemīn) 269a/14
- şaṭr:** (Ar. is.) Yazı sırası.
s. +dan 297b/9
s. +lar 289a/15
- şatun al-:** (Tür. bir. fi) Satın almak.
s. + 304b/10
- şaṭvet:** (Ar. is.) Ezici kuvvet, güç.
s. +-ı leşker-i İslām 272b/14
- şavma'a:** (Ar. is.) 1. İbadet yeri, hususan Yahudilerin ibadet ettikleri yer.
2. Hücre.
s. +ya 300a/5
- şavt:** (Ar. is.) Ses, seda.
s. +ına 292b/14
- şa'y:** (Ar. is.) Çalışma, gayret etme; iş.
s. +eyle- 277a/10
s. +it- 280b/18, 288a/24
- şayd:** (Ar. is.) Av, avlama, avlanma
s. + (mişāl-i şayd-i zaḥm-ḥurde) 267b/16
s. +olın- 270a/24
s. +-ı merām-ı maṭlab 302a/18
- şāye:** (Far. is.) (Far. is.) Gölge; koruma; yardım
s. +sinde 286b/13, 286b/16
- şāyir:** (Ar. is.) Bakan, seyreden. Seyredici.
s. 278a/12, 278a/16, 278a/3, 279a/22, 280a/12, 282a/12, 286a/9, 286b/15, 287b/2, 296a/4, 301b/5, 304a/3, 304a/5
s. +lere 283b/12
- seb'a:** (Ar. is.) Yedi sayısı.
s. + (buṭūn-ı seb'a) 297a/1
- sebeb:** (Ar. is.) Gerekçe, sebep; bahane; alâka.
s. 270a/5, 291b/21
s. +i 296b/22
s. +inden 298a/9, 304b/21
s. +ini 293b/13, 300b/25
s. +-ı amān 302a/6
s. +-ı ḥamd 303b/21
s. +-ı zihķ 290b/19
- sebebī:** (Ar. is.) Üslup
s. +i 292b/24
- sebķ:** (Ar. is.)
s. +it- 292b/4
- sebt:** (Ar. is.) Kayda geçirme.
s. 292b/7
- secde:** (Ar. is.) Namazda alnı, elleri, dizleri yere dayayarak alınan ibadet vaziyeti.
s. +den 302b/9
s. +ye 302b/7

seç-: (Tür. fi.) 1. Benzerleri arasında hoş a gideni seçip almak veya yararlanmak için ayırmak 2. Birine oy vererek bir göreve getirmek 3. Üstün, iyi, uygun bularak yeğlemek 4. Tercihini bir yönde kullanmak.
s. -üp 266a/13

sedd: (Ar. is.) Kapama, tıkama; engel, perde; baraj.
s. 265a/3
s. +it- 265b/12

sefâyin: (Ar. is.) Gemiler.
s. 274b/22

sefer: (Ar. is.) 1. Yolculuk; savaşa gitme.
2. Defa, kere
s. 267a/18, 271b/22, 276a/10, 286a/21
s. + (zıkr-i sefer-i Boğdân) 265a/17
s. +de 267a/7, 271b/6
s. +den 267b/6, 286a/22, 294a/6, 298b/5
s. +e 276a/21, 298b/21
s. +inde 271a/24
s. +inden 267b/6, 271b/14
s. +ünde 300b/14
s. +-i ‘azîm 276a/24
s. +-i Boğdân 267a/13
s. +-i Hacc 290a/16
s. +-i Hacc it- 304b/8
s. +-i İrân-zemîn 265a/18
s. +-i mezkûr 267b/9
s. +-i nuşret-encâm 270a/6
s. +-i nuşret-encâm-ı Boğdân 269b/18
s. +-i zafer-rehber 281b/2, 281b/8
s. + inde (Kefe Seferi’nde) 265a/7

sehâ: (Ar. is.) Cömertlik, eli açıklık
s. +sı 297a/7, 300b/12

şehir-gâh: (Ar. Far. is.) Tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit.

s. +ı (berg-i hubûb-ı nesâ’im-i şehir-gâh) 269a/18

sekiz: (Tür. sıf.) Sekiz
s. 265a/8, 265b/20, 268b/10, 268b/2, 269b/21, 269b/24, 270a/6, 271b/19, 272a/10, 274b/25, 276a/23, 276b/21, 281a/9, 282a/7, 284b/23, 285a/21, 285a/9, 286a/25, 290a/3, 293a/4, 293a/9, 294a/13, 294a/17, 294b/17, 296a/6, 297a/6, 297b/1, 300b/13, 304a/12, 304b/12
s. +de 294a/22

seksen: (Tür. sıf.) Seksen
s. 265a/8, 265b/20, 268b/10, 268b/2, 269b/22, 269b/24, 270a/6, 271b/19, 272a/10, 274b/25, 276a/23, 282a/15, 282b/6, 284b/23, 292b/10, 294b/5, 298a/4, 301a/3, 304a/12, 304a/8
s. +it- 292b/9

selâm: (Ar. is.) 1. Barış, rahatlık 2. Sonu iyi ve hayırlı çıkma 3. Aşinalık, bildik 4. Selam.
s. 279a/16, 286b/21, 291a/16, 291a/18, 291b/13

selâmet: (Ar. is.) 1. Salimlik, emnlik 2. Kurtulma 3. İyi sonuç.
s. +e 272a/13

selâmla-: (Tür. fi.) Selam vermek.
s. -dı 295b/12
s. -mış 295a/2
s. -yup 286b/7, 298b/20

selâmlad-: (Tür. fi.) Selam verdirmek.
s. -up 286b/3

Selanik: (is.) Yunanistan’ın ikinci büyük kenti ve Yunan Makedonyası bölgesinin yönetim merkezidir. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk’ün doğduğu şehirdir.
s. 271b/13

selāse: (Ar. sıf.) Üç
s. + (bilād-i selāse) 284a/8
s. + (kılāc-ı selāse) 271a/8
s. +sinde (cevānib-i selāse)
270a/20
s. +ye (bilād-ı selāse) 290b/3

selāṭīn: (Ar. is.) Sultanlar
s. + (‘ādet-i selāṭīn) 271b/8
s. + (benāt-ı selāṭīn) 269b/8
s. + (mesākin-i selāṭīn-i ‘ālī-şān)
269a/1
s. + (zūhūr-ı selāṭīn-i Āl-i
‘Oşmān) 272b/11
s. +den (şoḥbet-i selāṭīn) 304b/18
s. +e 280b/4, 302b/23
s. +i Āl-i ‘Oşmān 268b/16
s. + (cemīc-i selāṭīn-i cihān)
268b/17
s. +-penāh (dergāh-ı selāṭīn-
penāh) 268a/12

selef: (Ar. is.) Öncekiler, önceki
görevliler.
s. +den (kütüb-i selef) 284b/8

selīm: (Ar. sıf.) Sağlam, kusursuz. Refah
ve selāmet üzere bulunan.
s. +e (‘aql-ı selīm) 286a/20

selīme: (Ar. sıf.) Sağlam, kusursuz.
Refah ve selāmet üzere bulunan.
s. + (ezvāk-ı selīme) 289a/2

semf: (Ar. is.) İşitme; dinleme; kulak.
s. +i kabūl 271b/4

Şemāniyye: (is) Fatih Sultan Mehmet,
Fatih Camii yanına Sahn-ı Seman
(Semaniye) adını taşıyan sekiz
medrese yaptırdı ve sekiz kiliseyi
de medrese haline getirdi. Sahn-ı
Seman medresesinin programı
Ali Kuşçu ile Mahmut Paşa
tarafından hazırlandı. Ayrıca

Ayasofya'nın papaz odalarını
medreseye çeviren Fatih, buranın
baş müderrisliğine de Molla
Hüsrev'i getirdi. Ali Kuşçu ve
Hızır Çelebi gibi büyük âlimler de
burada dersler verdi.

s. 285a/4
s. +den 285a/20
s. +nün 285a/5

semend: (Far. s.) Kula at; çevik ve güzel
at.
s. +-i dil-pesend 303a/13

Semendire: (is.) Sırbistan'ın Tuna Nehri
üzerinde bulunan büyük ve ünlü
şehirlerindedir.
s. 265a/10

Semerķand: (is.) Özbekistan'ın güney
kesiminde, Zeravşan ırmağının
vadisinde, Taşkent'in 275 km
güneybatısında yer alan şehirdir.
s. +da 293a/24
s. +dan (‘ulemā-i Semerķand)
293a/18

semt: (Ar. is.) Taraf, yön, cihet.
s. +e (ḥilāf-ı semt) 266a/10

sen: (Tür. zm.) Teklik ikinci kişiyi
gösteren söz.
s. 274a/7, 302a/25
s. +den 292a/15
s. +i 286a/16, 286b/3, 295b/18,
304a/6
s. +ün 290a/12, 304a/6

sene: (Ar. is.) Yıl
s. 270a/24
s. +de 265a/15, 282a/13, 294a/19
s. +den 294a/19
s. +sinde 271b/20, 272a/10,
284b/23, 285a/9, 290a/3, 291a/5,
291b/19, 293a/15, 293a/9,
294a/13, 294a/24, 294b/17,
296a/6, 297a/6, 297b/17, 299b/10,
300b/19, 301a/7, 304b/12
s. +sinün 268b/10

- s. +-i mezbūra 274a/13, 274a/19, 276b/11
s. +-i mezbūra 297a/9
s. +sinde 292b/10
- seng:** (Far. s.) Taş
s. +ü çüb 267a/16
- seng-istân:** (Far. s.) Taşı çok olan yer.
Taşlık yer
s. 265b/4
- seniyye:** (Ar. sıf.) Yüksek, yüce.
s. + (cevâ'iz-i seniyye) 300b/25
- ser:** (Far. is.) Baş, kafa; tepe, doruk;
uç.
s. +in (mū-yı ser) 295a/6
- serāçe:** (Far. is.) Küçük saray. Küçük
konak. Saraycık.
s. +-i dil-āgāh 302b/2
- seraya:** (Ar. is.) Düşman üzerine
yollanan askerler.
s. +nuñ 275a/14
- serbest:** (Far. is.) Özgür, kayıtsız.
s. +dür 279b/22, 281b/24
- Serim:** (is.) ?
s. +adası 265a/10
- serîr:** (Ar. is.) Taht
s. + (mağarrer-i serîr-i hilafet)
274a/20
s. + (müstefîr-i serîr-i sa'âdet-
maşîr) 269a/2
s. + (pāye-i Serîr-i A'lā) 268b/11,
300a/25
s. +-i a'lā 287b/18, 288a/2,
300a/21, 300a/4
s. +-i sa'âdet-maşîr 271b/20
s. +-i salţanat 269b/19, 290b/7,
300b/8
s. +-i sa'âdet 267b/6
- ser-bülend:** (Far. is.) Başı yüce, yüce
başlı
s. +ol- 267a/9
- serdâr:** (Far. is.) 1. Önder. 2. Komutan,
başkomutan.
s. +ları 266b/24
s. +-ı 'ulemā 278a/1
- ser-efrâz:** (Far. is.) Başını yukarı
kaldırmak. Benzerlerinden farklı
olmak. Başkaldırmak
s. +eyle- 300b/9
s. +it- 268a/15, 298b/5
- ser-fürû:** (Far. is.) Baş eğmek. İtaat
etmek. Düşünceye dalmak.
s. +it- 291a/11
- sermā:** (Far. is.) Soğuk. Kış
s. + (şiddet-i sermā) 267a/21
- sermāye:** (Far. is.) Anapara. Bilgi.
Ustalık
s. +-i 'iş-i cāvidānī 267a/2
- ser-mest:** (Far. is.) Sarhoş
s. 297b/6
- ser-pençe:** (Far. is.) Güçlü kuvvetli kimse
s. + (dest-berd-i ser-pençe²-i kâzā)
276b/7
- sersām:** (Far. is.) Sersem
s. 301b/23
- sevāhil:** (Ar. is.) Sahiller, kıyılar
s. +-i rodos 276a/6
- sevdā:** (Far. is.) Aşk, sevgi; istek, heves.
s. +sına 268a/21
- sevķ:** (Ar. is.) Önüne katıp sürme, ileri
sürme; yollama, gönderme.
s. 296a/25
s. + (ittifāk-ı sevķ-i veliyyü't-
tevfîķ) 266a/9
s. +it- 286b/21

- s. +-1 'asākir ü ecnād eyle-
265b/21
s. +-1 ihtisāb 299b/25
- seyāhat:** (Ar. is.) Gezi, gezinti
s. +it- 267b/10
- seyl:** (Far. is.) Sel. şiddetle gelen şey.
s. +-i revān 266b/16
- seyr:** (Ar. is.) Yürüme, yürüyüş;
bakma.
s. +e 297a/17
s. +ine 297a/16
s. +it- 299b/12
- seyyib:** (Ar. is.) Dul kadın.
s. 282b/4
- seyyid:** (Ar. is.) . Hz. Hasan'ın soyundan
gelen. 2. Efendi.
s. 288b/18
s. +e 289a/6
- Seyyid 'Alī:** (is.) Babası Horasan'lı
Hasan Hüseyin Atabay'dır.
Seyyid Ali Sultân ise kendi adına
izâfe edilen Dimetoka
Tekyesi'nin ilk postnişinidir.
s. 286b/4, 286b/5
- Seyyid Şerîf:** (is.) bkz: Mollâ Cürcânî
s. 288b/15
s. +le 293b/14
s. +üñ 288b/13
- Seyyid Şerîf Cürcânî:** (is.) bkz: Mollâ
Cürcânî
s. +den 285a/23
- sezâ:** (Far. sıf.) Layık, yaraşır, uygun.
s. +sın 274a/17
- sezâ-vâr:** (Far. sıf.) Layık, yaraşır,
uygun.
s. +-1 şān-ı şāhān-ı zevi'l-iqtidār
269a/1
- şiddik:** (Ar. is.) Pek doğru. Sözü'nün eri.
s. +-1 ekber 301a/19
- şifât:** (Ar. is.) Özellikler, vasıflar.
s. +-1 hamîde 302b/25
- şığ-:** (Tür. fi.) Sığmak
s. -maz 289a/2
s. -mazdı 267a/6
- Şihâh:** (Ar. is.) Doğrular, gerçekler
s. +-1 Cevherî 293a/10
- şihhat:** (Ar. is.) (Ar. is.) Sahihlik,
doğruluk, gerçeklik; sağlamlık,
sağlık.
s. + (eşer-i şihhat) 302a/3
s. + (kuvvet-i tedbîr -i hıfz-ı
şihhat-i hukemâ-i 'uzmâ) 276b/6
- sırr:** (Ar. is.) Giz, sır.
s. +dan (keşf-i sırr) 295b/4
s. +ımız 295b/1
- şiyânet:** (Ar. is.) Koruma.
s. +den 273b/20
s. +i 266b/21
s. +-i İlâhiyye 266a/22
- sibāk:** (Ar. is.) Yırtıcı hayvanlar.
s. +ını (siyāk u sibāk) 298b/9
- sicill:** (Ar. is.) Kayıt kütüğü
s. +de 282b/1
s. +den (şüret-i sicill) 282b/2
- sidre-makām:** (Ar. sıf.) Makamı yedinci
kat gökte olan
s. +1 (südde-i sidre-makām)
277a/4
- sidre-mekân:** (Ar. sıf.) Mekanı
yedinci kat gökte olan
s. + (şāh-ı sidre-mekân) 276a/20
- sidre-mişāl:** (Ar. sıf.) Sidre gibi. Yedinci
kat gökte misali

- s. +e (südde-i sidre-miṣāl) 287a/14
- sikke:** (Ar. is.) 1. Madenî para. 2. Mevlevî külahı. s. 283b/9 s. + (şāhib-i sikke) 283b/3
- silahdār:** (Ar. Far. bir. is.) Silahları muhafaza eden memur. s. 281a/3, 281a/5, 281a/6, 281a/8 s. +lar 278a/16
- sille:** (Far. is.) Tokat. Şamar. s. 281a/5
- sîm:** (Far. is.) 1. Gümüş 2. Gümüş tel. 3. Gümüş para. s. +ü zer 272b/1
- sîne:** (Ar. is.) 1. Göğüs. 2. Yürek. s. +lerin 266b/16, 266b/4
- sinn:** (Ar. is.) 1. Yaş. 2. Diş s. +i 293a/15 s. +ünde (ḥadāset-i sinn) 294a/12 s. +i şebāb 286a/19
- sinnen:** (Ar. zf.) Yaşça s. 292b/25
- sipāh:** (Far. is.) Asker; ordu. s. 272b/17, 277a/16 s. + (techîz-i sipāh ü cünūd it-) 274a/20 s. + (tertîb-i sipāh it-) 266a/19 s. +a 275b/5 s. +-ı İslām 267a/24, 275a/16, 276a/5 s. +-ı nuşret-şî‘ār 266a/21
- sipāhî:** (Far. is.) Tımar sahibi süvari askeri. s. 278a/15, 303a/18 s. +ler 279b/14 s. +leri 266b/15 s. +ye 303a/18 s. +ye (rākib-i sipāhî) 303a/13
- s. +lik 280b/12
- sipāriş:** (Far. is.) Ismarlama. s. +buyur- 295a/4
- sipehdār:** (Far. is.) En büyük asker, serasker. s. +ı 275a/14 s. +ları 274a/2 s. +larına 274a/6
- sipeh-sālar:** (Far. is.) Başkomutan s. +-ı mücāhidîn it- 275a/1
- siper:** (Ar. is.) s. +it- 266b/4 s. +lerin 266b/11
- sirāc:** (Ar. is.) 1. Işık. Lâmba. Fener. Mum. Kandil. 2. Şevk veren şey. s. + (îkād-ı sirāc it-) 298a/17 s. + (sirāc-ı mizāc-ı şerîf) 276b/8
- sirāyet:** (Ar. is.) Bulaşma, geçme. s. +eyle- 269a/6
- sirқа:** (Ar. is.) Çalmak, hırsızlamak. s. +olın- 295a/8
- sitte:** (Ar. sıf.) Altı s. +yi (Uşûl-i sitte) 297a/1
- Sivas:** (is.) Sivas ili, İç Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan bir ildir. Kervanların geçtiği bölgede olduğu için, Selçuklular döneminde tüccarların ziyaret ettiği bir merkez haline gelmiştir. s. +da (ḥudūd-ı Sivas) 268a/15, 268a/19
- Sivrihişār:** (Tür. Far. is.) (Tür. Far. is.) Sivrihisar, Eskişehir'in en büyük ilçesidir. s. 296b/5 s. +a 296b/12
- siyāb:** (Ar. is.) Giysiler

- s. +-i haşîne 297b/19
- siyâh:** (Far. sıf.) Kara, siyah
s. + (yüzleri siyâh ol-) 266b/24
s. +eyle- 276b/14
- siyâk u sibâk:** (Ar. zf.) Sözün gelişi
s. 298b/9
- siyâset:** (Ar. is.) 1. Politika. 2. İdam cezası.
s. +e 299a/20
- siz:** (Tür. zm.) 1. Çokluk ikinci kişi zamiri. 2. Bir kişiye saygı ve incelik belirtisi olarak kullanılan bir seslenme sözü.
s. 273b/20, 283b/8, 286b/22, 286b/23, 294b/12, 297a/3, 299b/14, 301b/24, 302b/22
s. +i 287a/10
- sofi:** (Ar. is.)
s. +lukla (sofiluğla) 299a/5
- şofiyye:** (Ar. is.)
s. +de (def^c-i maţâf-in-i şofiyye) 303b/2
- sofra:** (Ar. is.)
s. +sına 301b/10
- şoĥbet:** (Ar. is.)
s. +i 299b/11
s. +ini 292a/6
s. +lere 288a/17
s. +lerinden (şeref-i şoĥbet) 287a/18
s. +ünde (ibtidâ-i şoĥbet) 292a/5
s. +-i nihâni it- 303a/4
s. +-i selâtin 304b/18
- sol:** (Tür. sıf.) Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı
s. 288b/9
- soñ:** (Tür. sıf.) 1. Şimdiki zamana en yakın zamandan beri olan veya bu zamanda yapılmış, olmuş olan, ilk karşıtı 2. En arkada bulunan 3. Artık ondan ötesi veya başkası olmayan
s. 268a/25
- soñra:** (Tür. zf.) Daha ileri bir zamanda veya yerde; yoksa, aksi halde.
s. 265a/11, 265a/18, 266b/7, 267b/22, 267b/6, 268a/15, 269b/20, 270a/15, 270b/1, 270b/19, 271a/12, 271a/16, 271b/17, 272a/1, 272a/16, 276a/1, 276a/6, 276b/3, 277a/12, 277a/13, 277a/22, 278a/5, 278a/6, 279b/19, 279b/9, 280a/9, 283b/7, 284a/13, 284a/15, 284a/18, 284a/23, 284a/23, 284a/5, 284b/17, 284b/2, 285a/17, 285a/17, 285a/20, 286a/22, 286b/11, 286b/9, 287a/5, 287b/10, 287b/12, 287b/14, 287b/16, 287b/24, 287b/25, 287b/3, 288a/20, 288b/4, 289a/22, 289a/4, 289b/11, 290a/9, 290b/2, 290b/3, 291a/21, 291a/8, 291a/9, 291b/23, 292a/3, 292b/10, 292b/15, 292b/16, 292b/16, 292b/17, 292b/18, 292b/2, 292b/21, 292b/21, 292b/22, 292b/22, 292b/5, 292b/5, 292b/8, 293a/12, 293a/21, 293a/24, 293a/4, 293a/5, 293a/7, 293a/7, 293a/8, 293a/8, 293a/9, 293b/13, 293b/16, 293b/2, 293b/3, 294a/18, 294a/19, 294b/20, 294b/20, 294b/5, 295a/14, 295a/15, 295b/22, 295b/6, 295b/9, 296a/19, 296a/24, 296a/5, 297a/21, 297a/8, 297b/1, 297b/15, 297b/23, 298a/2, 298a/4, 298b/11, 298b/3, 298b/4, 299a/25, 299a/6, 299a/7, 299a/9, 299b/6, 300b/17, 300b/22, 301a/2, 301a/2, 301a/2, 301a/5, 301a/9, 301b/6, 304a/14, 304b/9
s. +dan 296b/1

- şor-:** (Tür. fi.) 1. Sormak, sual etmek.
2. Öpmek.
s. -arlar 286b/14
s. -dum 298a/9
- sög-:** (Tür. fi.) Irza, namusa dokunan, ayıp, çirkin ve haysiyet kırıcı bir takım sözler söylemek.
s. -se 281b/22
- sök-:** (Tür. fi.) 1. Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak, çekip ayırmak 2. Kurulmuş bir şeyi parçalarına ayırmak 3. Rüzgâr, sel, akarsu, bir şeyi yerinden çıkarmak, götürmek.
s. -diler 270b/7
- söyle-:** (Tür. fi.) Söylemek, demek; anlatmak.
s. -di 293b/13
s. -se 289a/25
s. -sünler 281a/2
s. -yüp 281a/1
- söz:** (Tür. is.) Söz, ifade; kelime; kelam.
s. +den 288b/17
- su:** (Tür. is.) Su; deniz, akarsu.
s. 304a/3
s. +dan 273a/11
s. +ya 271a/3, 273a/13
s. +yuna 267a/7
s. +yunuñ 272a/19
s. +yunuñ (morova suyu) 267a/15
- su[?]:** (Ar. is.) Kötülük.
s. +i edeb 294b/8
s. +i mizâc 288b/20
s. +i tedbîr 276a/3
- sū:** (Far. is.) Yön, taraf.
s. +-yı tedbîr 274b/5
- su^ʔâl:** (Ar. is.) Soru
s. 291b/17
- s. +buyur- 298a/19
s. +eyle- 268b/16, 303b/17
s. +i 285b/1
s. +ini 285b/1, 285b/7
s. +it- 286a/12, 286b/22, 288a/15, 293b/20, 296b/22, 298b/23, 300a/17, 300a/22, 301b/22, 304a/21, 304b/21
s. +olın- 288b/12
- şubḥ:** (Ar. is.) Sabah
s. +1 (şalât-ı şubḥ) 303a/4
s. +1 şâdık 302a/23
s. +1 iqbâl 274a/16
- sūd:** (Ar. is.) Fayda, yarar, kazanç, kâr
s. 276b/8, 303b/12
- şudūr:** (Ar. is.) 1. Göğüsler 2. Sadrazamlar 3. Kazaskerler.
s. 271b/19, 296b/10
s. +bul- 276a/4, 287b/5
s. +1 267b/1
s. +it- 266a/11, 277b/4
s. +1 fermân 273b/4
- sūd-mend:** (Far. sıf.) Yararlı
s. 286a/14
- şuffe:** (Ar. is.) Sofa.
s. +i Dīvân-ı ʿâlî 278b/3
- şüfî:** (Ar. is.) Tasavvuf ehli; sofu.
s. +lerüñ 300a/6
- şüfîyye:** (Ar. is.) Tasavvufçular.
s. 298a/16, 299a/5
s. +den (mesâlik-i şüfîyye) 297b/20
- şuğrâ:** (Ar. is.) Küçük.
s. + (sulḫân-ı rumiyye-i şuğrâ) 272b/4
s. +dan (zaḫve-i şuğrâ) 266b/17
- sūḫte:** (Far. sıf.) Yanmış, tutuşmuş, yanık.
s. 295a/10, 295a/9

s. +den 286a/25, 288b/23
s. +it- 287a/9
s. +nüñ 295a/9
s. +si 286b/11, 286b/12
s. +-i ḥvāb-ālūd 287a/6

sulehā: (Ar. is.) Salih kişiler, iyi amelli kullar.
s. +sından 298a/15

sultān: (Ar. is.) Padişah, hükümdar; hükümdar ailesinden olan.
s. 273a/22, 274a/8, 274a/9, 283b/23, 283b/24
s. + (Āsitāne-i Sultān Muḥammed Ḥānī) 273b/2
s. + (cā'ize-i sultān) 291b/10
s. + (dergāh-ı Sultān Muḥammed Ḥān) 268b/11
s. + (fermān-ı sultān) 273a/4, 273b/14
s. + (fermān-ı Sultān-ı Mıṣr) 273b/24
s. + (ğazāb-ı Sultān-ı Mücāhidān) 265b/25
s. + (hedm-i sultān-ı kılāc-ı çupin-ra) 267a/12
s. + (ḥuṭbe-i Sultān-ı Muḥammedī) 271a/22
s. + (imdād-ı Sultān-ı Mıṣr) 273a/25
s. + (ma'roke-i Sultān-ı Mücāhidān) 267b/15
s. + (marğüb-ı sultān ol-) 270a/14
s. + (maḥzar-ı ğazāb-ı sultān) 299b/20
s. + (mevt-i sultān) 277a/14
s. + (mu'allim-i sultān) 278a/1, 285a/5, 289a/4, 297a/12, 297a/15, 299b/6
s. +a 274a/7
s. +a (āyine-i zamir-i münir-i sultān) 271b/7
s. +a (beden-i sultān) 277a/11
s. +a (ḥuzūr-ı sultān) 273a/5
s. +Bāyezid Ḥān 277a/17
s. +da (ḥıdmet-i sultān) 269a/6
s. +eyle- 274a/15

s. +ı 273a/17, 273b/18
s. +ına 273a/12
s. +ı (şükūh u heybet-i sultān) 268b/24
s. +lardan 283b/19
s. +um 289b/8
s. +uñ 276b/16
s. +-ı (mürüvvet-mu'tād) 268a/13
s. +-ı 'ālī-miḳdār 265b/20
s. +-ı ğarīb-nüvāz 268b/12
s. +-ı ğāzī 266b/8
s. +-ı ğāzī 270a/6, 276b/15
s. +-ı kişver-güşā 269b/3
s. +-ı Mıṣr 273a/22, 273b/17, 273b/6, 274a/12, 274a/2
s. +-ı muẓaffer 273b/15
s. +-ı mücāhidān 266a/7, 271a/9, 271b/8, 272a/16, 272b/16, 274a/19, 274b/24, 277a/23
s. +-ı mücāhidin 265a/18
s. +-ı rumiyye-i şuğrā 272b/4
s. +-ı şāhib-i ḥamiyyet 265b/17
s. +-ı sa'īd 291a/22
s. +-ı zemān 291b/4

sultānī: (Ar. sf) 1. Sultanlara yaraşan veya sultanlarla ilgili 2. 1908'den sonra Osmanlı ũlkelerinde, bugünkü lise dengi ũğretim kurumu 3. a. Mısır, Trablus ve Cezayir darphanelerinde basılan Osmanlı altını.
s. 283b/15
s. + (eṭıbbā-i sultānī) 301b/20
s. + (ḥuddām-ı sultānī) 287a/1
s. + (izn-i sultānī) 271a/19, 271b/19

sultāniye: (Ar. is.) Sultana ait, sultana dair, sultanla ilgili.
s. 287b/11
s. + (leke-küb-i 'asker-i sultāniyye) 267a/6
s. +dür (ḥāşşa-i sultāniyye) 275b/17
s. +sinde 286a/18, 290a/8, 294b/23, 297a/13
s. +sini 288b/8

Sultān-ı Ğazi: (is.) bkz: Sultān
Muḥammed Ḥān
s. +ye 299b/3

Sultān-ı Mücāhidān: (is.) bkz: Sultān
Muḥammed Ḥān
s. 267a/13
s. +la 268a/20

Sultān Bāyezīd: (is.) bkz: Sultān
Bāyezīd Ḥān
s. 266b/6, 266b/7, 289b/16,
291a/23, 291b/1, 292b/9, 293a/5,
296a/5, 297b/25, 299a/16,
299b/2, 300a/12, 300b/20,
300b/3, 301a/20
s. +e 296b/13

Sultān Bāyezīd Ḥān: (is.) II. Bayezid,
(1450– 26 Mayıs 1512), 8.
Osmanlı padişahıdır. Fatih Sultan
Mehmet'in, Gülbahar Hatun'dan
olan büyük oğludur. Yavuz
Sultan Selim'in de babasıdır.
Tahta geçtiğinde 511.000 km²'si
Asya'da, 1.703.000 km²'si
Avrupa'da olmak üzere toplam
2.214.000 km² olan imparatorluk
toprakları, vefatında yaklaşık
olarak 2.375.000 km² idi.
s. 268b/3, 304b/17
s. +a 272b/5, 288b/7, 290b/8,
299a/6

Sultān Muḥammed: (is.) bkz: Sultān
Muḥammed Ḥān
s. 269b/14, 284a/24, 284b/6,
285a/23, 286a/4, 292a/8, 294b/2,
294b/25, 301a/5
s. +den 292a/11
s. +e 293a/10, 293a/8, 293b/3,
295a/14, 295b/7, 296a/19,
299a/19
s. +üñ 294b/22, 295b/10

Sultān Muḥammed Ğāzī: (is.) bkz:
Sultān Muḥammed Ḥān
s. 302a/7

s. +nüñ 286a/24

Sultān Muḥammed Ḥān: (is.) II. Mehmed
veya sık kullanılan unvanıyla
Fatih Sultan Mehmed, yedinci
Osmanlı padişahıdır. Sultan II.
Murad ve Hüma Hatun'un
oğludur. İstanbul'u
fethetmesinden sonra "Fatih"
lakabıyla anılmıştır. İstanbul'un
fethi, Orta Çağ'ın sonu Yeni
Çağ'ın başlangıcı olmuştur.
Bundan dolayı Fatih, "çağ açan
hükümdar" olarak da tanınır.
İstanbul'u fethetmesinden sonra
Caesar (Sezar, Kayser) unvanını
da kullanmaya başlamıştır.
İstanbul'un fethiyle 1000 yıllık
Bizans İmparatorluğu son
bulmuştur. Fatih, çıkardığı
yasalarla devleti önemli ölçüde
yeniden biçimlendirmiştir.
s. 268a/12, 268b/7, 271a/24,
273b/10, 276a/20, 277a/23,
284b/17, 292b/8, 293b/6
s. +uñ 273a/9, 284a/5, 298a/18

Sultān Muḥammed Ḥazretleri: (is.) bkz:
Sultān Muḥammed Ḥān
s. 294a/3, 300a/14

Sultān Muḥammed Pāšā: (is.) bkz: Sultān
Muḥammed Ḥān
s. + (vezīr-i a'zam-ı Sultān
Muḥammed pāšā) 277a/8

sūr: (Ar. is.) 1. Hisar. 2. Düğün. 3.
Şenlik.
s. 275b/11, 302a/24

süre: (Ar. is.) Kur'an'ın ayrıldığı 114
bölümden her biri.
s. +i en'ām 284b/22, 293a/16
s. +i Yāsīn 298b/15
s. +ye (ḥatm-i süre) 298b/16

şüret: (Ar. is.) Biçim, görünüş;
tarz, yol.
s. 272a/8

- s. + (derfter-i şüret) 267b/7
s. +i 273a/20, 289b/13, 303b/13
s. +in 275b/15
s. +inde 291b/10
s. +ini 277b/10
s. +in (iltifât şüretin göster-) 271b/9
s. +i haṭṭ-ı hümâyün-ı Muḥammed Ḥānī 277b/19
s. +i sicill 282b/1
s. +lü 286b/19
- şüret-perest:** (Far. bir. sıf.) 1. Görünüşe, surete çok kıymet veren. Esasa kıymet vermeyen. 2. Resimleri çok seven ve meftun olan.
s. +ler 286b/19
- şüret-pezir:** (Far. bir. sıf.) Meydana çıkan, hâsıl olan, şekillenen.
s. +ol- 300b/7
- Şuşam:** (is.) Ege denizinde, Yunanistan'a ait bir ada.
s. 272b/13
- Sulṭāniyye:** (Ar. is.) Bursa'nın önemli medreseleri arasında sayılan Sultaniyye Medresesi, Yeşil Medrese diye de anılır; 1420-1430 tarihleri arasında yaptırılmıştır. Burası şehrin en meşhur medresesi idi Molla Fenari ve çocukları bu medresede eğitim görmüşlerdir.
s. +sinde 295a/14
- şu'ūd:** (Ar. is.) Yükselmek. Yukarı çıkmak. Derece artmak.
s. +it- 284a/17, 288b/19, 299b/19
- sūze:** (Far. sıf.) Yakan, yakıcı
s. 290a/1
- sü:** (Tür. is.) Asker, çeri, leşker. 2. Güç, kuvvet.
s. +i tedbîr 271a/11
- sübaşı:** (Tür. is.) 1. Kentlerin, özellikle kasabaların güvenlik işlerine bakan görevlilerin buyurucusu. 2. Acemi ocaklarında küçük aşamalı subay. 3. Kapıkulu süvarileri arasından, savaş zamanı güvenlik işlerine bakmak, barış zamanı da vergi toplamak işleri için ayrılan kimse.
s. +larına 281b/20
s. +sına 267b/12
- südde:** (Ar. is.) 1. Kapı. 2. Eşik
s. +i sidre-maḳām 277a/4
s. +i sidre-mişāl 287a/14
- sükker:** (Ar. is.) Şeker
s. +i 297b/8
- sükün:** (Ar. is.) Sakinlik, hareketsizlik
s. +bul- 292b/14
s. +buyur- 272a/17
- süküt:** (Ar. is.) Sessizlik
s. +buyur- 299a/25
s. +it- 289a/18, 292b/14, 302a/4
- Süleymān Çelebî:** (is.) Süleyman Çelebi, ya da diğer adı ile Emir Süleyman bir Osmanlı şehzadesidir. 1377 yılında Yıldırım Bayezid'in oğlu olarak dünyaya gelmiştir.
s. +nüñ 301b/20
- sülük:** (Ar. is.) Bir yola girme, bir yol tutma; özel bir sınıfa, gruba katılma; bir tarikata katılma.
s. +it- 294b/15
s. +i (meslek-i sülük) 296a/13
- sülüs:** (Ar. is.) Üçte bir.
s. +i leyl 303a/3
- sümme:** (Ar. zf.) 1. Sonra. 2. Tekrar ve tekrar
s. 303b/5, 303b/7

sünüh: (Ar. is.) Akla gelen, içe doğan;
akla gelme, içe doğma.
s. +it- 265a/9, 267b/6, 296b/2

süpür-: (Tür. fi.) (-i) 1. Bir şeyin, bir yerin üstündeki çer çöp, toz toprak vb. şeyleri süpürge, fırça veya başka bir araçla toplamak, temizlemek 2. mec. Çıkarıp atmak, kovmak
s. -ürdi 284b/8

sür-: (Tür. fi.) 1. Yönetip yürütmek, sevk etmek. 2. Devam etmek 3. Önüne katıp götürmek 4. Dokundurmak, değıdirmek 5. Oturduğu, bulunduğu yerden, ülkeden ceza olarak başka bir yer veya ülkeye göndermek, nefyetmek 6. (-i) Herhangi bir durum içinde bulunmak 7. (nsz) Zaman geçmek 8. (nsz) Zaman almak
s. -di 303b/15
s. -diler 296b/6
s. -dükde (yüz sür-) 268b/12
s. -mege (yüz sür-) 271b/18
s. -üp 302b/10, 302b/8
s. -üp (yüz sür-) 303a/16

sür'at: (Ar. is.) Hız
s. +le 287a/1

sürî: (Ar. is.) : Sürü, birlikte yaşayan hayvan topluluğı
s. +leri 267a/11

sürür: (Ar. is.) Neşe, sevinç
s. 289b/11
s. +1 (taht-1 sürür) 276b/12
s. +undan 302b/14
s. +i tamm 285b/22

sütür: (Far. is.) Binek ve yük hayvanı.
s. +u devābb 267a/5

süvār: (Far. is.) Ata binmiş. Binici.
s. 265b/12, 274a/22, 303a/15
s. +it- 303a/19

s. +ol- 284b/2, 288a/3, 295a/1,
300a/6, 300b/4

Ş

şāfi: (Ar. is.) 1. Şifa veren. 2. Yeter görünen, kifayet eden.
ş. + (cevāb-1 şāfi) 302a/22

Şāfi'î: (Ar. is.) İmam-ı Şāfi mezhebinden olan kimse.
ş. +ol- 303b/25

şāgird: (Far. is.) Öğrenci
ş. +lerinden 284a/17
ş. + i 287b/17

şāh: (Far. is.) Padişah
ş. + (Dereke-i şāh-1 bî-Nevā) 267b/14
ş. + (hātım-e-i kışşa-i şāh-1 gūzāt) 276a/19
ş. + (hıtāb-i şāh-ıali-cenāb) 286b/8
ş. + (tedbīr-i şāh-1 kişver-gīr) 266a/2
ş. + (zāmīr-i şāh-1 kişver-gīr) 270b/9
ş. +dan 293b/4
ş. +1 "ālem-gūzer eyle- 298b/19
ş. +1 'ālī-cāh 266a/19
ş. +1 cihān-penāh 302b/16
ş. +1 dīn 302a/16
ş. +1 kerem-penāh 300a/19
ş. +1 kişver-gūşā 267b/10
ş. +1 sidre-mekān 276a/20

şāhān: (Far. is.) Şahlar, pâdişahlar.
ş. + (sezā-vār-1 şān-1 şāhān-1 zevi'l-iqtidār) 269a/2
şāhenşāhī
ş. + (kānūn-1 muqarrer-1 şāhenşāhī ol-) 265a/16
şāhī
ş. + (berāt-1 şāhī) 265a/15
ş. + (fermān-1 şāhī) 270b/12
ş. + (iltifāt-1 şāhī) 273a/6

- ş. +den. (pençe³-i 'ıķāb-ı şāhī)
266a/12
ş. +den (zamīr-i şāh) 299b/7
- şāhid:** (Ar. is.) 1. Şahit, tanık. 2. (Far. s.) Sevgili, güzel.
ş. +dür (a⁴del-i şāhid) 290a/23, 291b/16
ş. +i 297a/5
ş. +im 285b/21
- şaḥş:** (Ar. is.) Kişi, şahıs.
ş. 303a/14
ş. +ıñ 303a/23
ş. +ı meşmūl 286a/1
- şāhāne:** (Far. zf.) Hükümdara ait, hükümdarla ilgili; çok mükemmel.
ş. 287a/4
- şāh-rāh:** (Far. bir. is.) Büyük ve işlek yol, cadde. Şaşırılması mümkün olmayan doğru ve işlek yol.
ş. +ında 298b/19
- şāhzāde:** (Far. bir. is.) Hükümdar oğlu.
ş. 278b/1, 280a/25
- şāķķ:** (Ar. is.) Yarma, yarıma, çatlama; yırtma; yarık.
ş. +gel- 289a/6
- Şām:** (Ar. is.) 1. Akşam. Akşam yemeği. 2. Suriye ve Lübnan memleketlerine de Şam denilmiştir 3. Arapların Dımişk dedikleri şehrin adı.
ş. 274a/16, 275a/11
ş. + (miyān-ı Rūm u Şām) 274b/21
ş. +a 273b/5, 274a/15
- şān:** (Ar. is.) Şan, şöhret, ün; hal; gösteriş.
ş. + (sezā-vār-ı şān-ı şāhān-ı zevi'l-iķtidār) 269a/2
- şarāb:** (Ar. is.) Şarap
ş. +dan 304a/3
- şa'r:** (Ar. is.) 1. Kıl. Saç. 2. Ateş yakmak. 3. Cenk koparmak, kavga çıkarmak.
ş. + (iltimās-ı şa'r it-) 295a/6
- şāriḥ:** (Ar. is.) Şerh eden.
ş. +i 295b/21
- şart:** (Ar. is.) Koşul, şart
ş. +ını 266b/14
- şāygān:** (Far. is.) Yaraşır, yakışık alır.
ş. + (genc-i şāygān) 286b/19
- şāyi':** (Fr. is.) Duyulmuş, herkesçe bilinmiş.
ş. +ol- 277a/14
- şe'āmet:** (Ar. is.) Uğursuzluk, kötülük, bedbahtlık.
ş. +i gurūr 297a/20
- şeb:** (Far. is.) Gece.
ş. + (rūz u şeb) 286a/10
- şebāb:** (Ar. is.) Gençlik, tazelik.
ş. + (gurūr-ı şebāb) 288a/1
ş. +da 299a/13
ş. +da (sinn-i şebāb) 286a/19
- şefā'at:** (Ar. is.) Birinin suçundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık.
ş. +eyle- 295b/3
ş. +it- 292a/11, 299a/20
ş. +le 296b/4
- şeffi':** (Ar. is.) Şefaatiçi, şefaati eden.
ş. + (bī-iķdām-ı şeffi') 271b/10
- şefķat:** (Ar. is.) Acıyarak sevme.
ş. + (lafz-ı şefķat) 265a/9
- şehādet:** (Ar. is.) 1. Şahitlik, tanıklık etme. 2. Şehitlik

- ş. + (lemā-i nur-ı şehādet) 274b/14
 ş. +e (kelime-i şehādet) 276b/9
 ş. +i 274b/8
 ş. +it- 297a/3
- şehīd:** (Ar. is.) Din veya yüksek bir ülkü uğruna ölen kimse.
 ş. 265b/15
 ş. +eyle- 273a/25
 ş. +it- 272a/12, 291b/22
 ş. +ol- 266b/23, 270b/8, 275b/24
- şehin-şāh:** (Far. bir. is.) Büyük şah, şahlar şahı
 ş. +-ı felek-makām 269b/18
- şehin-şāhī:** (Far. bir. is.) Büyük şaha, şahlar şahına ait olan
 ş. + (inayat-ı şehin-şāhī) 267a/9
- şehīr:** (Ar. is.) 1. Meşhur. Şeref ve şan sahibi.
 ş. +ol- 298a/15
- şehr:** (Far. is.) 1. Şehir, büyük kent, il. 2. Ay
 ş. 269b/2
 ş. + (cemī'-i mesākin-i şehr ü maḥallāt) 269a/13
 ş. + (dergāh-ı Şehriyār) 270b/17
 ş. +den 296b/5
 ş. +e 300a/14, 304b/22
 ş. +i (maḥallāt-ı merdüm-i şehr) 269a/20
 ş. +lerine 269a/15
 ş. +uñ 296b/20
 ş. +-i istanbul 269a/14
 ş. +-i yar-ı bülend-miḫdar 270a/12
- şehriyye:** (Far. is.) 1. Çok yaşamış pir. Çok yaşlı, ihtiyar. 2. Aylık, aya mensup, ayla ilgili. 3. Şehirli
 ş. +si 301a/6
- şehristān:** (Far. bir. is.) Kent, büyük şehir.
- ş. +dan (meban-ı şehristan) 268b/21
- şehremīni:** (Far. bir. is.) Belediye başkanı.
 ş. 279b/11, 279b/12, 279b/6
 ş. +nden 280a/23, 282a/19
 ş. +ne 280b/11, 283a/22
- şehsüvār:** (Far. bir. is.) Binici, usta binici.
 ş. 273b/11, 273b/7
 ş. + (cānişin-i şehsüvār) 274a/16
 ş. +a 273b/15, 273b/5
 ş. +dan 273b/20
 ş. +ı 273b/20, 273b/9, 274a/9
 ş. +uñ 274a/11
- şehzāde:** (Far. bir. is.) Hükümdar oğlu.
 ş. 283b/13, 294b/20, 300a/23
 ş. + (ferzend-i erc-mend-i şehzāde) 269b/13
 ş. +-i sa'īd 272b/4
 ş. +yi 268b/12
- Şekāyık:** (Ar. is.) İmam-ı Azam Ebû Hanīfe'nin memnuniyetsizlikleri, şikayetleri. Mecdi Efendi'nin tercümesini yaptığı eser. Şekayık-ı Nu'maniyye.
 ş. +da 301a/12
 ş. +-ı Nu'mān 284a/8
- şekk:** (Ar. is.) Kuşku, şüphe.
 ş. +-i İrās eyle- 296a/16
- şekl:** (Ar. is.) Şekil, biçim, kılık; resim.
 ş. +ini 265a/1
- şem^f:** (Ar. is.) 1. Mum. 2. Balmumu.
 ş. +-i ḥayāteş 274b/14
- şemle:** (Ar. is.) Arapların baş örtüsü, sarık.
 ş. 294b/24, 298a/3
- Şemsiyye:** 1. Güneşlik. 2. Şemsiye.
 ş. +ye 294b/3

- şemşîr:** (Far. is.) Kılıç
ş. 271b/17
ş. + (tu‘me-i şemşîr-i dil-âveran-ı ‘adū-gîr ol-) 266b/19
- şenî‘:** (Ar. is.) Kötü, çirkin
ş. + (haber-i şenî‘) 265b/17
- şer‘:** (Ar. is.) Allah’ın emri, ayet, hadis üzerine kurulmuş din kuralları.
ş. + (hüküm-i şer‘) 296a/8
ş. + (taḥkîr-i şer‘) 299a/24
ş. + (taḥkîr-i şer‘ eyle-) 299a/20
ş. +ile 281b/22
ş. +i şerîf 279b/1, 292a/18, 302b/24
ş. +i şerîf-i Aḥmedî 271a/22
- şerā’î:** (Ar. is.) Şartlar.
ş. +ı ictihād 297a/2
- şerbet:** (Ar. is.) Şerbet. İçilecek tatlı şey. Şurup.
ş. 298b/21
ş. +e 296b/7
- şeref:** (Ar. is.) 1. Büyüklük, ululuk. 2. Övünme, üstünlük, onur.
ş. +ine 269b/6
ş. +i ‘ilm 286a/16, 288a/24
ş. +i kurb 299a/7
ş. +i pā-būs 287b/4
ş. +i şöbet 287a/18
- şeref-baḥş:** (Ar. Far. bir. is.) Şereflendiren. şeref veren.
ş. +larına (meclis-i şeref-baḥş) 300b/5
- şeref-ḡarîn:** (Ar. Far. bir. is.) Şeref sahibi
ş. + (mezār-ı şeref-ḡarîn) 303a/9
- şeref-yāb:** (Ar. Far. bir. is.) Şeref bulan, şeref kazanan.
ş. +ol- 286b/9
- şerḥ:** (Ar. is.) Açma, açıklama; bir kitabın ibaresini kelime kelime açıp izah etme.
ş. 284b/22, 290a/25, 290a/6, 294a/17, 294a/23, 294a/24, 294b/1
ş. + (ḥavāşî-i Şerḥ-ı Muḥtaşar-ı Cürcānî) 296a/11
ş. +ı 284b/21
ş. +i 289b/23
ş. +inden 297b/4
ş. +ine 288b/14, 294b/21
ş. +ler 294a/20, 294a/21
ş. +ı ‘Aḡāyid 290a/11, 290a/23, 291a/3, 292a/2, 297a/12, 299a/10
ş. +ı Cedîd-i tecrîd 293a/21
ş. +ı Meṭālî‘ 294a/25
ş. +ı Mevāḡıf 286a/23, 289a/13, 289a/19, 289a/9, 291a/3, 291b/24, 297a/10
ş. +ı Mevāḡıf’a 296b/15
ş. +ı Mevāḡıf’ı 284b/10
ş. +ı Mevāḡıf’ına 298a/6
ş. +ı Miftāḥ 301a/4
ş. +ı Muḥtaşar-ı İbn-i Ḥācib 289a/11
ş. +ı Muḥtaşar-ı İbn-i Ḥācib 291b/23
ş. +ı tecrîd 294a/8
ş. +ı Miftāḥ-ı Teftāzānî 294a/20
- şerîf:** (Ar. is.) 1. şerefli. 2. Hz. Hüseyin soyundan gelen.
ş. 295a/19
ş. + (emr-i şerîf-i cihān-muṭā‘) 271b/11
ş. + (eyyām-ı şerîf) 291a/20
ş. + (şer‘-i şerîf) 279b/1
ş. + (şer‘-i şerîf-i Aḥmedî) 271a/22
ş. + (tuḡrā-yı şerîf) 277b/4
ş. +de (cāmî‘-i şerîf) 292b/6
ş. +e (cāmî‘-i şerîf) 298a/3
ş. +e (şer‘-i şerîf) 292a/18, 302b/24
ş. +i (şahîfe-i ḡāṭır-ı şerîf) 277a/1
ş. +imi (tuḡrā-yı şerîf) 279a/17
ş. +imle (tuḡrā-yı şerîf) 279a/23

ş. +inden (lisân-ı şerîf) 277b/17
ş. +iñüz (huzûr-ı şerîf) 288a/17
ş. +i (câmi‘-i şerîf) 269b/10
ş. +lerinde (civâr-ı şerîf) 290a/4
ş. +lerinde (huzûr-ı şerîf) 285b/4
ş. +lerinde (kalb-i şerîf) 271b/10
ş. +lerine (mizâc-ı şerîf) 276b/1
ş. +leri (ism-i şerîf) 284a/12
ş. +leri (sirâc-ı mizâc-ı şerîf) 276b/9
ş. +leriyle (haţţ-ı şerîf) 300b/21
ş. +ümle (cenâb-ı şerîf) 281b/6
ş. +üm (cenâb-ı şerîf) 280b/21, 281b/2
ş. +üm (mühr-i şerîf) 281b/14
ş. +ile (haţţ-ı şerîf) 284b/9

şerîfe: (Ar. is.) 1. Şerefli, mübarek. 2. Peygamber neslinden ve Hazret-i Hüseyin soyundan olup İslâmiyet’e tam sadakatla bağlı, temiz kimse.

ş. +leri (mevâ‘iz-i şerîfe) 304a/16
ş. +ye (alamat-i şerîfe) 283b/13

şerîk: (Ar. is.) 1. Ortak. 2. okul arkadaşı.
ş. +i ders ol- 295a/13, 297a/15

şeriyye: (Ar. is.) Şeriata uygun, yasal
ş. + (każıyye-i şeriyye) 289b/3

şermende: (Far. is.) Utangaç
ş. +ol- 266b/13

şetm: (Ar. is.) Küfür, sövgü
ş. +eyle- 286b/17

şeyh: (Ar. is.) Bir dergahta reislik yapan ve müridleri bulunan kişi.
ş. 285a/12, 285a/13, 286a/12, 286a/13, 292a/6, 292a/8, 295a/18, 296b/23, 300a/11, 300a/5, 300a/7, 300a/7, 300a/8, 301a/24, 301b/18, 301b/21, 301b/8, 302a/12, 302a/21, 302a/8, 302b/20, 302b/6, 303a/1, 303a/10, 303a/14, 303a/17, 303a/2, 303a/3, 303a/6, 303b/21,

303b/22, 303b/23, 304a/2, 304a/5, 304a/9

ş. + (hucurât-ı şeyh) 303a/10
ş. +den 302b/17

ş. +e 292a/9, 295a/21, 295a/25, 301b/7, 303a/14, 303a/2

ş. +i 295a/18, 295a/25, 301b/18

ş. +iñ 292a/7, 300a/22, 302b/2, 303a/16, 303b/10, 303b/19, 303b/19

ş. +le 285a/11, 300a/5, 303a/4

ş. +le (emr-i şeyh) 300a/8

ş. +le (himmet-i şeyh) 300a/10

ş. +üñ 290b/23

ş. +ı ‘amāyir 265a/13

ş. +ı nūrānî 301a/13

şeyhu’l-islâm: (Ar. is.) Osmanlı İmparatorluğu’nda din işlerine bakan sorumlu kimse, sadrazamdan sonra gelen yetkili.
ş. 278a/1, 294a/15
ş. 282b/21

Şeyh ‘Abdü’l-Laţif-i Kudsî: (Ar. is.) Zeyniye tarikati önemli tasavvuf ekollerinden biridir.
ş. 304a/15

Şeyh ‘Alā’ü’d-dîn: Halvetiyye Tarikati’nin liderlerindedir.
ş. 292a/4

Şeyh Şahâbü’d-dîn-i Sühreverdî: (is.) Ünlü İslam filozofu ve işrakilik isimli fikrî akımın kurucusudur.
ş. 301a/18

şiddet: (Ar. is.) Sertlik, katılık, aşırılık
ş. + (şiddet-i ‘arızâ) 276b/4
ş. +i şitâ 267a/19, 267a/21

şifâ: (Ar. is.) Hastalıktan kurtulma, iyi olma.
ş. 292b/2
ş. +yı 290b/24

şikâk: (Ar. is.) Uyuşmazlık, anlaşmazlık, bozuşma.

- ş. 273a/19
ş. +ı (nifāk u şikāk) 272b/3
- şikār:** (Far. is.) Av, avlama.
ş. +ı dil-āverler 271a/3
- şikāyet:** (Ar. is.) Sızlanma, yakınma, şikayet.
ş. +it- 287b/19
- şiken:** (Far. is.) 1. Kıran. 2. Kırım, büküm.
ş. +lik 276a/1
- şikest:** (Far. sıf.) 1. Kırık. 2. Yenilgi. 3. Kırma. 4. Kırılma.
ş. + (intiķām-ı şikest-i İslāmi) 265b/18
ş. +düş- 269b/23
- şimāl:** (Ar. is.) Kuzey; sol taraf.
ş. +i fāyiḥ 269a/18
- şimālī** (Ar. is.) Kuzeye ait; sol taraftan
ş. +den (muʿazzamāt-ı vilāyāt-ı şimālī) 272a/22
ş. +den (cānib-i baḥr-i şimālī) 269a/17
ş. +sinde (cānib-i şimālī) 269a/16
- şimden girü:** (Tür. zf.) Bundan böyle.
ş. 289b/19
- şimdi:** (Tür. zf.) 1. Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda 2. Az sonra, yakında 3. Az önce, biraz önce, demin 4. Artık, bundan böyle, bu duruma göre
ş. +den şoñra (şimden şoñra) 284a/5
ş. +den şoñra (şimden şoñra) 280b/18
- şifr:** (Ar. is.) Duygu ve heyecanları, seslerin uyumundan ve ahenginden yaralanarak anlatma sanatı ve bu sanat yoluyla verilen edebi eser.
- ş. +i (leṭāfet-i şifr) 299b/7
- Şirāz:** (Far. is.) İran'ın güneyinde Fars Eyaleti'nin merkezi olan şehirdir. Kent, bulunduğu bölgenin en önemli ticaret merkezlerinden biridir. Çevresinde büyük ve gelişmiş bir kent olmaması nedeniyle dışarıdan göç alıp büyümüş ve günümüzde iki milyon nüfusa ulaşmıştır. Bu haliyle İran'ın 6. büyük kentidir. Tarihte birçok kez İran'a başkentlik yapmıştır. 1750 ile 1781 tarihleri arasında Zand Hanedanı kontrolündeki Pers İmparatorluğu'nun, 1781 ile 1794 tarihleri arasında Güney İran'ın başkentliğini yapmıştır. Kısa bir dönem de Safevi Hanedanı'na başkentlik yapmıştır.
ş. +a 268a/5
ş. +ı 268a/3
- şitā:** (Ar. is.) Kış
ş. + (mevsim-i şitā) 267a/18
ş. + (şiddet-i şitā) 267a/21
ş. +da 292b/15
ş. +dan 292b/13
ş. +da (şiddet-i şitā) 267a/20
- şitāb:** (Far. is.) Acele, sürat, çabukluk.
ş. +it- 275a/24, 276a/11, 292a/22
- şive:** (Far. is.) 1. Tarz, usül. 2. Naz, işve. 3. Aksan.
ş. + (nāz u şive it-) 287a/5
- şol:** (Tür. sıf.) Şu (işaret sıfat ve zamiri)
ş. 266b/22, 295b/19
- şöhret:** (Ar. is.) Ün
ş. 298b/18
- şöyle:** (Tür. sıf.) (sıfat ve zarf) zf. 1. Şunun gibi, şuna benzer biçimde. 2. Şu yolda, şu biçimde 3. Aşağı yukarı

ş. 267a/5, 283b/12, 287b/8

şu: (Tür. sıf.) Şu (işaret sıfat ve zamiri)
ş. 303a/22
ş. + (1) 286b/16
ş. + (i) 266b/9

şuğl: (Ar. is.) İş, uğraşı.
ş. +e 286a/17
ş. +it- 293a/20
ş. +üne (‘avābık-ı şuğl) 287b/15

şurū‘: (Ar. is.) Başlamak. Bir işe başlamak, Devam etmek.
ş. +buyur- 269b/10
ş. +da 293a/25
ş. +eyle- 275a/9, 289b/22
ş. +it- 284b/17, 285b/4, 287b/1, 288a/13, 292b/15, 294a/12, 297b/9

şucā‘: (Ar. is.) Yiğit, cesur, bahadır. Şecaatli.
ş. 267b/23

şüd: (Far. fi.) Geçti, gitti; gidiş, gitme; oldu.
ş. +i riḥāl 277a/4

şühūr: (Ar. is.) Aylar.
ş. +undan 268b/2

şükr: (Ar. is.) Görülen iyiliğe karşılık gösterilen menunluk, minnettarlık.
ş. +ler it- 270a/15, 287b/10
ş. +i ḥalāş 299b/1

şükrāne: (Ar. Far. bir. zf.) : Şükredercesine, şükrederek
ş. 298a/14

şükūh: (Far. is.) Ululuk, görkem
ş. +u heybet-i Sulṭān 268b/23

şükūk: (Ar. is.) Şekler, şüpheler.
ş. + (irād-ı şükūk) 296a/13

şumūl: (Ar. is.) 1. Kapsam. 2. Kapsama.
ş. +i mütāla‘a 291a/1

T

tā ki: (Far. bir. zf.) “dek, değin, kadar, beri” gibi edatlarla birlikte kullanılarak fiilin bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı ya da zamanı abartılı biçimde anlatır.
t. 268b/10, 270a/5

ta‘accüb: (Ar. is.) Şaşırarak
t. +dür (mahall-i ta‘accüb) 290b/21
t. +eyle- 291a/1
t. +it- 300a/25

ta‘ahhüd: (Ar. is.) Üstlenmek
t. +it- 274a/3

ta‘alluḡ: (Ar. is.) 1 İlgili olmak. 2. Ait olmak.
t. +-i ḥāṭır 271a/10

ta‘allūm: (Ar. is.) İlim öğrenmek, öğrenilmek; ders alarak öğrenmek
t. +it- 285a/19
t. +i ‘ulūm-i riyāziyye it- 296a/20

ta‘ām: (Ar. is.) Yemek, yenen gıda
t. 279a/4, 279a/5, 279a/7, 281b/6, 295b/17, 300b/13, 301b/6, 301b/9, 304a/3, 304a/3
t. +da 279a/1
t. +ı 281a/11
t. +ına 301b/8
t. +uñ 304a/7
t. +a 298b/14

ta‘aşşub: (Ar. is.) 1. Fanatiklik, katı yandaşlık. 2. yobazlık.
t. + (maḥż-ı ta‘aşşub ve cehālet) 304b/8
t. +da (maḡām-ı ta‘aşşub) 287b/18

- t. +unı 298b/1
- tab^ç:** (Ar. is.) 1. Tabiat, huy, yaratılış
2. Mühür, damga basma.
t. +ı (zāde-i tab^ç) 290b/1
t. +-i ‘ayn 289a/16
- ṭabābet:** (Ar. is.) Doktorluk
t. +le 301a/6
- ṭabaqa:** (Ar. is.) Kat, katman, tabaka;
sınıf.
t. 278a/3, 278b/8
t. +ya 275b/2, 287a/15, 288b/21
- taban-bād:** (Far. bir. fi.) Parlak olsun
t. 274b/14
- ṭabāyi:** (Ar. is.) Tabiatlar, huylar.
t. + (izdiḥām-ı ṭabāyi-i eşḫāş-ı
deniyye-i ḥabîş) 268b/25
- ṭabī‘at:** (Ar. is.) Tabiat, yaratılış, huy;
kainat.
t. +lerine (mevādd-i fesād-ı
ṭabī‘at) 276b/6
- ṭabīb:** (Ar. is.) Doktor, hekim
t. 292b/19, 296b/7
t. +ün 304a/6
- ṭabībān:** (Ar. is.) Doktorlar, hekimler
t. + (tedāvī-i ṭabībān-ı ḥāzîk)
276b/5
- ta‘bīr:** (Ar. is.) İfade, anlatma; manalı
söz.
t. 299b/13
t. +e 289a/2
t. +it- 299b/15
- ṭabl:** (Ar. is.) Davul.
t. 298b/23
- tācir:** (Ar. is.) Tüccar, ticaretle
uğraşan.
t. + (meşmūl-i tācir) 286a/9
- Tācū’d-dīn:** (Ar. is.) bkz: Tācū’d-dīn
Efendi
t. 290a/9, 298b/8
t. +den 295a/15
- ta‘dād:** (Ar. is.) 1. Sayı. 2. Sayma.
t. + 276b/17
t. +it- 291a/19, 297b/12
- tafşīl:** (Ar. is.) Etraflı olarak bildirme,
açıklama.
t. 304b/2
t. +-i mezbūr 287b/13
- tafzīl:** (Ar. is.) 1. Bir şeyi üstün kılmak.
2. Birisini ötekisinden mühim
görmek.
t. 291b/18
t. +it- 291b/15
- tağaddī:** (Ar. is.) 1. Gıdalanmak,
beslenmek. 2. Sabah yemeği.
t. +it- 284b/2
- tağyīr:** (Ar. is.) Değiştirme, başkalaştırma
t. + (tebdīl ü tağyīr ol-) 277b/14
t. +it- 289b/5
- taḥfif:** (Ar. is.) Hafifletme.
t. +olın- 284a/15
- tāhir:** (Ar. sıf.) Temiz
t. +indendür (nesl-i tāhir) 294a/14
- taḥkīk:** (Ar. is.) Araştırma, gerçeği
arama.
t. +ına 291b/4
t. +it- 293b/16, 298b/9
- taḥkīr:** (Ar. is.) Küçümseme, aşağılama
t. +-i şer^ç 299a/24
t. +-i şer^ç eyle- 299a/20
- taḥlīl:** (Ar. is.) Ayırıştırma, çözümleme,
analiz
t. +it- 288b/20

- taħliye:** (Ar. is.)
t. +eyle- 271a/21
- taħrīb:** (Ar. is.) Yıkma, harap etme.
t. + (ġāret ü taħrīb) 274a/23
t. +ini (hedm ü taħrīb) 267a/20
- taħrīf:** (Ar. is.) Bozma, kalem oynatarak bozma, deġiştirme.
t. + (bā'is-i taħrīf-i ħātır-ı hümāyūn ol-) 291b/3
- taħrīk:** (Ar. is.) Kımıldatma, oynatma; kışkırtma, azdırma.
t. +eyle- 297a/17
t. +i 273a/23
- taħrīr:** (Ar. is.) Yazma, yazılma; kaydetme.
t. +e 285b/15, 297b/3
t. +e (tedvīn ü taħrīr) 277b/5
t. +eyle- 277a/20
t. +i 289a/1
t. +ine 277b/12
t. +ini 285b/10
t. +it- 277b/13
t. +olın- 284a/4, 284a/8
t. +u taštīr olın- 277b/18
- taħrīz:** (Ar. is.) 1. Kışkırtma, kışkırtılma. 2. Kandırmak. 3. Koparmak.
t. +it- 287b/25
- taħşīl:** (Ar. is.) Hasıl etme, edilme; ele geçme, geçirilme; ilim öğrenme.
t. 293a/12, 293a/18, 296b/1
t. +e 291a/23
t. +it- 294a/16, 296a/21
t. +i 'ilm ü edeb it- 286a/10
t. +i intizām-ı ħāl it- 277a/5
t. +i kuvvt it- 275b/5
- taħşīn:** (Ar. is.) Beġenme, güzel bulma, takdir etme.
t. + (ħarīn-i taħşīn-i pādīşāhī ol-) 298b/25
t. +eyle- 289b/12
t. +it- 293a/24, 293b/19
- taħşīye:** (Ar. is.) Haşīye yazma.
t. +sine 295a/17
- taħt:** (Far. is.) Hükümdarın oturduġu büyük koltuk; hükümdarlık makamı.
t. 278b/8, 281a/13, 283a/12
t. +ı 300a/23
t. +ına 273b/1
t. +-ı kadı 280a/24
t. +-ı sürür 276b/12
t. +-ı revāna 292b/20
- tā'ib:** (Ar. is.) Tövbekâr, tövbe eden.
t. +ol- 295a/12
- tā'ife:** (Ar. is.) Hususi bir sınıf meydana getiren insanlar. Kavim, kabile. Takım.
t. +sine 280b/14
t. +siyle 277a/14
t. +-i mezbūra 277a/15
t. +-i Ĥalvetiyye 292a/3
- taħallüb:** (Ar. is.) Bir yandan bir yana dönme.
t. +üni 291b/11
- taħarrüb:** (Ar. is.) 1. Yakınlaşmak. Yaklaşmak. 2. Zamanı gelmek, vakti yakın olmak.
t. +bul- 301a/6
- taħarrur:** (Ar. is.) Karar bulma, kararlaşma; karar kılma.
t. +ına 291b/15
- taħayyüd:** (Ar. is.) 1. Baġlanma. 2. Özen gösterme.
t. +den 302b/21
- taħbīl:** (Ar. is.) Öpme.
t. +it- 299a/2
t. +i bisāt-ı sa'ādet-menāṭ eyle 287b/5
- taħdīm:** (Ar. is.) Öne geçirme, geçirilme; sunma.
t. +den 291b/17

- t. +it- 291b/16
- taḳdīr:** (Ar. is.) Beğenme, değerini anlama; Allah'ın olmasını istediği şeyler.
t. 284a/22
t. +ce 302b/22
t. +olın- 269a/14
- taḳıyye:** (Ar. is.) 1. Mezhebini gizlemek. 2. Amacını gizlemek
t. 281b/13
- taḳīb:** (Ar. is.) Arkasından gitme; kovalama.
t. +e 272a/13
- taḳlīb:** (Ar. is.) 1. Döndürme, çevirme. 2. Bir şeyin kalıp ve şeklini değiştirme.
t. +-i varaq 289b/24
- takriben:** (Ar. zf.) Tahminen. Yaklaşık olarak. Aşağı yukarı.
t. 268b/8
- taḳrīr:** (Ar. is.) Yerleştirme, anlatma, sağlamlaştırma.
t. +eyle- 273a/12, 285b/7
t. +i 288b/24, 288b/25
t. +it- 290b/19, 296a/22
- taḳşīr:** (Ar. is.) 1. Kısaltma. 2. Kusur. 3. Suç
t. + (cebr-i taḳşīr) 265b/1
- taḳşīrāt:** (Ar. is.) Kusurlar, suçlar; alınyazısı.
t. +-i sālīfe 287b/1
- taḳviyet:** (Ar. is.) Güçlendirme, destekleme.
t. +vir- 276b/6
- ṭaleb:** (Ar. is.) İsteme, istenme; istek.
t. +eyle- 270a/13
t. +ine 288a/1
t. +it- 285b/13
t. +-i amān 267b/2
- ṭalebe:** (Ar. is.) Öğrenci, çıkarak.
t. 284b/2
t. +si 284b/1
t. +sinden 295a/8
t. +-i ḳilm 276b/22
- ṭalın-:** (Tür. f.) Yüzme bilmeden su içinde çırpınmak
t. -an 275b/8
- taḳlīḳ:** (Ar. is.) Asma; bir şeye bağlı gösterme; geciktirme
t. +it- 288b/14, 290a/6, 293b/17, 296a/24, 297a/11, 298a/7
t. +-ı fevā'id it- 286a/7
t. +-ı ḳavāḣī 284b/20, 290a/24
t. +-ı ḳavāḣī eyle- 296b/15
t. +-ı ḳavāḣī it- 290a/5, 292b/21, 293a/11
t. +-ı naḳar buyur- 289b/6
- taḳlīm:** (Ar. is.) Öğretme, belletme.
t. +-i ḳilm ü edeb it- 293a/1
- ṭaḳm:** (Ar. is.) Yeme. Tat. Lezzet. Zevk.
t. +ını 299b/14
- ṭamaḳ:** (Ar. is.) Aç gözlülük.
t. +dan 296a/9
t. +ı 275b/25
t. +ları 275b/13
- tamām:** (Ar. is.) Tam, eksiksiz; bitirme, son.
t. 269b/19
t. +al- 301b/10
t. +it- 271b/7
t. +ol- 288a/21, 290a/1, 298a/21, 298a/23
- taḳmīr:** (Ar. is.) Onarma, düzeltme.
t. +den 273a/14
t. +e 273a/18
t. +idür 272b/11
t. +ini 268b/5
t. +olın- 273a/6
- tāmm:** (Ar. is.) Tam, eksiksiz.

- t. + (istilā-yı tām̄m it-) 275a/12
t. +-ile (sürür-i tām̄m) 285b/22
- tām̄me:** (Ar. is.) Tam, eksiksiz.
t. + (icāzet-i tām̄me) 297b/22
- ṭaʿn:** (Ar. is.) Yerme, kınama.
t. +it- 304b/1, 304b/7
- tār:** (Far. is.) 1. Tel. 2. Saç teli. 3. enstrüman teli. 4. karanlık. 5. tepe. 6. karanlık.
t. +-ı iktidār 275a/25
- tārāc:** (Far. is.) Yağma.
t. 275b/14
t. + (ğāret-i destī-i dirāz ü tārāc) 275b/19
- ṭaraf:** (Ar. is) Yan, yön; bölge, yer; taraftarlık.
t. +a 269b/23, 274b/1, 276a/3, 286b/20
t. +dan 273b/16
t. +ı 269a/13
t. +ına 267b/4, 269b/1, 270a/7, 292b/25, 302b/10
t. +ında 273b/8, 286b/4
t. +ından 270a/19, 270b/25, 275a/25, 275a/8, 292a/8
- ṭarafeyn:** (Ar. is.) İki taraf
t. +den 285b/8
- ṭarḥ:** (Ar. is.) 1. Atma. 2. Düzenleme. 3. Desen. 4. Plan.
t. +ında 268b/19
- ṭārī:** (Ar. is.) Ansızın çıkan, birdenbire görünen.
t. +ol- 271b/7, 298a/1
- taʿrīf:** (Ar. is.) Etrafıyla anlatma, bildirme.
t. +ine 284a/6
- tārīḥ:** (Ar. is.) Tarih; ebced hesabıyla düşürülen tarih.
t. +de 265a/9, 266b/5, 275a/16
- t. +düş- 265a/9
t. +e 265a/12
t. +idür 269a/23
t. +inde 265a/9, 269b/22, 269b/24, 274b/25, 304a/12
t. +leridür 276a/18
- ṭarīḥ:** (Ar. is.) Yol; usul.
t. + (bedriḳa-i ṭarīḥ) 266a/9
t. +da (ḥılāl -ı ṭarīḥ) 271a/25
t. +ımdan 286a/13
t. +ını 304a/13
t. +ıyle 296a/14
t. +la (ehven-i ṭarīḥ) 272b/9
t. +le 296a/23
- ṭarīḳa:** (Ar. is.) Bkz: ṭarīḥ
t. +-i Zeyniyye 300a/2
- taʿrīz:** (Ar. is.) Dolaylı söz söyleme, taşlama.
t. 293b/10
t. +it- 298b/10
- ṭarz:** (Ar. is.) Şekil, biçim, suret; usul, yol.
t. +ında 284b/4, 296b/17
- taşaddur:** (Ar. is.) 1. (Sadr. dan) En başta oturma. Başa geçme. 2. Öğretmek. 3. Yücelik talep etmek, yükseklik ve ululuk istemek.
t. 278a/3
t. +it- 278a/23, 278b/8, 280a/1, 280b/10, 280b/11, 291a/15
- taşarruf:** (Ar. is.) 1. Sahip olma 2. Tutum 3. Artırma.
t. 299a/17
t. +eyle- 271a/9
t. +it- 297a/23
t. +larına 272b/13
t. +una 275a/17
t. +unda 272a/20
t. +undadır 303b/19

taşarrufât: (Ar. is.) (taşarruf'un c.) 1. Sahip olmalar 2. Tutumlar 3. Artırmalar.
t. +1 284a/2

taşavvuf: (Ar. is.) Gönlünü Allah sevgisine bağlama.
t. +a 294b/15
t. +da 303b/1
t. +1 292a/6

taşdîk: (Ar. is.) Onay, doğrulama.
t. +buyur- 303b/23
t. +eyle- 295a/21
t. +it- 299b/16

taşdîr: (Ar. is.) 1. İcra etme. Vaz' etme. 3. Başlama. 4. Başlangıç yazma. 5. Örtme. 6. Başa geçirme, başa koyma. 7. Yazma. 8. Çıkarma, çıkartma.
t. +idin- 290a/12
t. +it- 291b/5

taşhîh: (Ar. is.) Düzelti, düzeltme.
t. 295a/17
t. +it- 284a/2

taşnîf: (Ar. is.) Sınıflama, sınıflandırma.
t. +e 294a/12

taşîr: (Ar. is.) Satıra geçirme, yazma.
t. + (taşîr u taşîr olın-) 277b/18

Taşköpri: (is.) Kastamonu'nun ilçelerindedir.
t. +ye 285a/14

taşra: (Tür. is.) Bir ülkenin merkezinin dışındaki her yer;
dışarı.
t. 275b/12
t. +da 278b/5
t. +it- 268b/21
t. +ya 281a/1

Tâtâr: (Far. is.) 1. Asıl itibariyle Moğol milletlerinden bir kavmin adıdır. Bu kavmin efrâdı, Cengiz Han

askerlerinin öncüleri olduğundan eski zamanlarda Moğollar mânasında kullanılmıştır. Arap ve Fars tarihlerinde de yukardaki mânada kullanılmıştır. Sonra bu isim bütün Turanî milletlere verilerek "Akvam-ı Tatarıye" diye adlandırılmıştır. Ve bütün bu milletlerin meskenine Tataristan ismi verilmişse de, bu tabirin yersiz olduğu sonra anlaşılmış ve bu mânada kullanılışı terkedilmiştir. Tatar milleti dil, ahlâk ve âdetler bakımından Moğollardan fazla Türklere yakındırlar.

2. Eskiden, mektup taşıyan postacı.
t. 265b/10
t. + (mülük-ı tatar) 265b/10

taṭbîk: (Ar. is.) Uydurma; uygulama; benzetme.
t. +it- 277a/22

taṭhîr: (Ar. is.) Temizleme.
t. 271b/15

ṭavâf: (Ar. is.) Etrafını dolaşma; hacı olmak için Kâbe'nin etrafını dolanma.
t. +-ı civârî it- 292b/15

ṭavar: (Tür. is.) Davar.
t. +ları 265b/4

Ṭavîl: (Ar. sıf.) bkz: Uzun Hasan
t. + (İbn-i Ṭavîl) 267b/13
t. +üñ (Ḥasan-ı Ṭavîl) 267b/25

ṭavîle: (Ar. is.) 1. Uzun. 2. Uzun süreli.
t. 287a/2

ṭavr: (Ar. is.) Hal, eda, gidiş, davranış, davranma.
t. +-ı dil-âverî 274b/4

Ṭavşanlı: (is.) Kütahya'nın bir ilçesidir.
t. 267b/12

ta'yîn: (Ar. is.) 1. Bir memuriyete koyma, atama 2. Erzak, asker ekmeği.
t. 297a/25
t. +buyurul- 294b/5
t. +buyur- 268a/16, 274a/24, 293b/6, 294a/7, 295b/17, 303b/19
t. +eyle- 286a/10, 286a/3
t. +ini 303a/6
t. +itdür- 296a/25
t. +it- 284b/13, 285a/4, 287a/3, 301b/22, 302b/3, 303a/8
t. +olın- 270a/2, 271b/23, 273a/16, 279a/16, 281b/18, 282a/4, 297b/2, 302b/11
t. +ol- 267b/8
t. +-i 'ārīza it- 301b/25

ṭayy: (Ar. is.) 1. Geçip gitme. 2. Katlama, dürme. 3. Silme. 4. Yok etme.
t. +-i merātib-i 'āliyye itdür- 301b/11

ta'zarru': (Ar. is.) Kendini alçaltarak yalvarma.
t. +it- 292b/1

ta'zīm: (Ar. is.) Büyükleme, ululama; saygı gösterme; ikram etme.
t. +it- 291a/19

ta'zīr: (Ar. is.) özür bildirme, vesile ve bahane arama.
t. +it- 289a/12
t. +olın- 281b/22

ta'zyīk: (Ar. is.) 1. Sıkıştırma, daraltma. Sıkıntı verme, zora sokma. 2. Basıncı yapma, bastırma.
t. 275a/15

te'ālā: (Ar. cüm.) "Yüksek olsun." anlamında bir söz.
t. 302a/14

te'annüd: (Ar. is.) Hakkı ve doğruyu bilerek tersini yapmak.
t. +it- 270a/11

te'ānuḡ: (Ar. is.) Birbirinin boynuna sarılma. Kucaklaşma.
t. +it- 287b/1

tebaḡḡur: (Ar. is.) 1. Göllenme. 2. Derin bilgi sahibi olma, uzmanlaşma.
t. +ına (mezīd-i tebaḡḡur) 290a/23

tebdīl: (Ar. is.) Değiştirme.
t. +it- 290a/15
t. +ü taḡyīr ol- 277b/14

teberrūken: (Ar. zf.) Mübarek sayarak.
t. +ve teyemmünen 277b/12

tebessüm: (Ar. is.) Gülümseme.
t. +eyle- 290a/21

Tebriz: (is.) İran'ın kuzey batısındaki en büyük şehridir. Tebriz, Safeviler devrinde İran'a kısa bir süre başkentlik yapmıştır. Alan ve nüfus açısından İran'ın Tahran ve Meşhed'den sonra üçüncü en büyük şehridir. Sanayi bakımından İran'ın ikinci şehridir. Öte yandan İran'ın en kirli havasına sahip şehirler listesinde ikinci sıradadır. Halkın dili genelde Azericedir. İran Ermenilerinin psikoposu Tebriz'de bulunur. Şems-i Tebrizi 1185 yılında bu şehirde doğmuştur. Tebrizin kuruluşu Sasanilere dayanmaktadır. İsmi Tavrez, Tavrej, Taris ve Turi diyede tarih kitaplarında geçmektedir. Tebriz, tarihi boyunca yıkımlara uğrayıp yeniden inşa edilmiştir. Milattan önce üçüncü yüzyılda Taris ismiyle Ermenistan'ın başkentiydi. Ayrıca Akkoyunlular, Karakoyunlular ve Safeviler gibi Türk devletlerine de başkentlik yapmıştır.

- t. +den 268a/4, 268a/9
t. +de (Dāru'l-mülk-i Tebrîz) 268a/23
t. +e (darüs-sâltanâ-ı Tebrîz) 268a/1
- tecāvüz:** (Ar. is.) ileri geçme, haddi aşma.
t. +it- 265a/22
- tecelliyyât:** (Ar. is.) Görünmeler, ortaya çıkmalar. 2. Kader.
t. + (mir'ât-ı tecelliyyât-ı esrâr) 302b/14
- tecemmülât:** (Ar. is.) Süslenmeler.
t. +a 287a/3
- tecerrüd:** (Ar. is.) Soyunma, çıplak kalma.
t. +i 299b/16
- techîz:** (Ar. is.) Donatım, donatmak.
t. +-i sipâh ü cünüd it- 274a/20
- tecrîd:** (Ar. is.) Soyma, soyulma; ayırma; tasavvufta bir yere çekilip Allah'a yönelme.
t. 290a/24
t. +e (Hâşiye-i Tecrîd) 291b/20
t. +e (Hâşiye-i Tecrîd) 304b/16
t. +i (Şerh-ı Cedîd-i tecrîd) 293a/21
t. +i (Şerh-ı tecrîd) 294a/9
- tecvîz:** (Ar. is.) Caiz görme, görülme; izin verme.
t. +it- 281b/12
- tedâfü:** (Ar. is.) Savunma, müdafaa etme
t. +-i zâhir 289a/13
- tedârik:** (Ar. is.) Hazırlama, araştırıp bulma; edinme.
t. +i 276a/24
t. +olın- 290a/10
- tedâvî:** (Ar. is.) 1. İlâç verme. İyileşmesi için bakma. 2. Hastalığı iyi etme tarzı.
t. + (tedâvî-i tabîbân-ı hâzîk) 276b/5
- tedbîr:** (Ar. is.) Bir şeyi temin edecek veya önleyecek yol.
t. 270b/2, 271b/16
t. + (kuvvet-i tedbîr -i hıfz-ı şîhât-i hukemâ-i 'uzmâ) 276b/6
t. + (sû-yı tedbîr) 274b/6
t. +i (sû-i tedbîr) 276a/3
t. +i (su²-i tedbîr) 271a/11
t. +ü zabt 271a/16
t. +-i dil-pezîr 270b/10, 272b/19
t. +-i şâh-ı kişver-gîr 266a/2
- te'dîb:** (Ar. is.) Edeplendirme, terbiye
t. 299b/4
t. +buyur- 299b/1
- tedrîc:** (Ar. is.) Derece derece, basamak basamak ilerleme, azar azar hareket etme.
t. 272b/20
- tedrîs:** (Ar. is.) Ders verme, verilme, okutma.
t. 291a/4
t. +den 292a/6
t. +e 290a/17, 298b/11
t. +i 284b/8, 287b/12
t. +ini 284b/1, 298a/22
t. +le 287b/24
- tedvîn:** (Ar. is.) Kitap haline getirme.
t. +olın- 288b/24
t. +ü tahtîr 277b/5
- te'essûf:** (Ar. is.) Üzülme, hayıflanma.
t. +it- 287b/20
- te'essür:** (Ar. is.) Kederli ve üzgün olarak hisleneme; bir şeyin tesirini duyma.
t. 288a/25

tefaḥḥuṣ: (Ar. is.) Derinlemesine araştırma.
t. +eyle- 292a/15
t. +it- 286b/18, 301b/25

tefāṣīl: (Ar. is.) Ayrıntılar
t. +-i aḥvāl 294a/15

tefaẓẓul: (Ar. is.) Üstünlük taslama.
t. 288b/17

tefekür: (Ar. is.) Düşünme, zihin yorma; düşünülme.
t. +it- 289b/7, 298a/9

tefe“ülen: (Ar. zf.) 1. Hayra yorarak, uğur sayarak
t. 270a/14

tefevvuḥ: (Ar. is.) Üstünlük.
t. +u rüçḥān 268b/17

tefsīr: (Ar. is.) Yorum; Kur’an’ın mana bakımından izahı ve bunun yazıldığı kitap.
t. 285a/2, 292b/11, 294b/3
t. +i 294a/16
t. +inde 293a/16
t. +-i kadı 290a/25
t. +-i Kitāb 297a/1
t. +i 284b/20

Teftāzānī: (Ar. is.) İslam alimlerinin en büyüklerindedir. İsmi Mesud bin Ömerdir. 1322 (H. 722) senesinde Horasanda, Nesa civarındaki Teftazan kasabasında doğdu. 1839’da (H. 792) Semerkantta vefat etti. İlmini Kutbüddin Razi ve Adudüddin-i İci’den öğrendi. Tefsir, hadis, fıkıh ve akaid bilgilerinde zamanının en büyük alimiydi. Yüzlerce talebe yetiştirmiştir. Timur Han’ın hizmetinde bulunmuş, Semerkant’a gönderilmiştir. Teftazani’den evvel, Moğolların İslam beldelerine saldırıp istila

etmeleri, her tarafı yakıp yıkmaları, binlerce Müslüman’ı ve İslam alimini şehit etmeleri neticesinde ilimde de bir duraklama olmuştu. İslam memleketlerinde ilim ve âlim hemen hemen kalmamış gibiydi. Teftazani ilme dair çalışmalarıyla, yetiştirdiği talebeleriyle ve yazdığı kıymetli eserlerle İslami bilgilerin unutulmasını, yok olmasını önlemiş ve böylece yeniden canlandırmıştır. Tefsir, hadis, fıkıh, akaid ve diğer ilim dallarında çok kıymetli eserler yazmıştır. İlim ehli tarafından onun bu eserleri devamlı okunmuş, incelenmiştir. Kitapları şerh, haşiye (açıklama) denilen izahlarla dünyanın her tarafına yayılmıştır. Böylece ilimde yeniden alimler yetişmiş ve kitaplar yazılmıştır. Bu sebeple Teftazani ile İslam âlimleri devri iki kısma ayrılıp kendisinden evvel gelmiş olanlara, “Mütekaddimin”, sonra gelenlere “Müteahhirin” adı verilmiştir. Bir ara Anadolu’yu ziyaret etmiş, Osmanlı âlimleriyle görüşmüş, aralarında ilmi çalışmalar ve incelemeler olmuş, o tarihten itibaren kitapları Osmanlı ilim müesseselerinde de okunmaya başlamıştır. Eserleri: Edebi ilimleri içine alan Telhis kitabı üzerine yazdığı Mutavvel ve Muhtasar isimli şerhleri, Akaid-i Nese’î Şerhi, Sadru’ş-Şeria’nın Tenkih kitabına şerhi olan Telvih kitabı, kelimelerde yazdığı Mekasid kitabı ve buna yaptığı şerhi çok kıymetlidir. Tefsirde Farsça yazdığı Keşfü’l-Esrar ile Keşşaf Haşiyesi, hadiste Hadis-i Erbain Şerhi, Nahivde İrşad-ül-Hadi, ayrıca Tehzib-ül-Mantık vel-Kelam, Şerhü’ş-Şemsiyye, Şerhü’l-İzzi, Fetave’l-Hanefiyye, Sekkaninin Miftah Şerhi, Hudbet-

- il Hidaye Şerhi ve daha birçok eseri vardır.
t. 284a/17, 293b/15
t. + (tilmîz-i Teftâzânî) 294a/16
t. +ye (Şerh-ı Miftâh-ı Teftâzânî) 294a/20
- teftîş:** (Ar. is.) 1. Kontrol etmek. 2. İşlerin alâkalı vazifeliler tarafından ele alınıp iyi ve tamam yapılmasına çalışmak. 3. Sormak. 4. Ayırmak.
t. +itdür- 295a/11
t. +it- 299b/23
- tefvîz:** (Ar. is.) İhale, sipariş etme; dağıtım.
t. +buyurul- 271a/12
- teğayyür:** (Ar. is.) 1. Halden hale geçmek, değişmek. 2. Bozulmak. 3. Zıt olmak.
t. 276b/1
- tehâfüt:** (Ar. is.) 1. Bir şeyin üstüne hırsla düşmek. 2. Düşürmek, düşmek. 3. Birbirinin üstüne atılmak. Birbirinin ardınca olmak.
t. +dür 290a/5
- tehâfütî:** (Ar. zf.) 1. Bir şeyin üstüne hırsla düşerek. 2. Düşürerek, düşerek. 3. Birbirinin üstüne atılarak. Birbirinin ardınca olarak.
t. 287b/14
- tehâşî:** (Ar. is.) Korkup çekinme, sakınma.
t. 274a/5
- teheccüd:** (Ar. is.) Gece uyanıp namaz kılma. Gece namazı.
t. +it- 292b/16
- tehî:** (Far. s.) Boş; boşuna.
t. +ol- 276b/13
- te'îr:** (Ar. is.) Sonraya, geriye bırakma; geciktirme.
t. 291b/11
t. +den 304a/21
t. +eyle- 265a/24
t. +ol- 267a/19
t. +olın- 270a/5
- tehniyyet:** (Ar. is.) Tebrik etme, kutlama; "hoş geldin" deme.
t. 300b/10
t. +it- 286b/24
- tekâlîf:** (Ar. is.) (teklif'in c.) Teklifler. Vergiler.
t. +ü 'avârîz-ı dîvâniyye 272b/18
- teķā'üd:** (Ar. is.) Karşılıklı oturma; emekliye ayrılma.
t. 282a/13, 298a/4
t. +eyle- 301a/3
t. +it- 299a/10
- tekeffül:** (Ar. is.) Kefil olma.
t. +it- 286a/2
- tekerrür:** (Ar. is.) Tekrarlanma.
t. +bul- 285b/8
- teklîf:** (Ar. is.) Birinden eziyetli bir iş isteme; öneri.
t. +buyur- 289b/4
t. +it- 288a/12, 290b/12, 292b/19, 293b/5, 295a/10, 301b/8
t. +-itevbe it- 295a/11
t. +-i cülüs 288a/8
t. +-i menâşîb-ı 'âliye it- 286a/4
- tekmîl:** (Ar. is.) Kemale erdirme; tamamlama.
t. +buyur- 277b/3
t. +it- 288b/22, 288b/22, 292a/7, 293a/19, 293b/1, 302b/23
t. +-i 'ilm it- 284a/18
t. +-i 'ulüm it 301a/18
t. +-i 'ulüm it- 293a/7
- tekmîli'l-menâsık:** İbâdet edilecek yerlerin onarılması, düzenlenmesi

- t. 297b/23
- tekrār:** (Ar. is.) Yineleme, tekrarlama
t. 268a/9, 276a/2, 302a/21
- tekrīr:** (Ar. is.) Çoğaltma
t. +-i suʿāl it- 300a/24
- teksīr:** (Ar. is.)
t. +-i muşannefāt 291a/5
- telāmiz:** (Ar. is.) Öğrenciler, çömezler
t. +inden 297b/9
t. +inüñ 298a/19
- telāmize:** (Ar. is.) Öğrenciler, çömezler
t. +sinden 288a/3, 290a/1, 297b/22
t. +sindendür 300b/16
t. +sine 288b/15
- telāşī:** (Ar. is.) Dağılma.
t. 274a/6
- telef:** (Ar. is.) 1. Ölme. 2. Boşa gitme.
t. +ol- 266a/4
- telemmüz:** (Ar. is.) Talebelik, çömezlik etme.
t. +it- 285a/19, 293a/4, 301a/2
t. -it (idüp) (telemmüz it-) 297a/14
- teʿlīf:** (Ar. is.) 1. Uzlaştırma, barıştırma. 2. Kitap yazma.
t. 287b/14
t. +den 291b/23
t. +i 286a/6
t. +idür 304a/11
t. +ine 289b/23
t. +it- 284a/19, 294a/23, 294a/5
t. +leri 294b/1
- teʿlīfāt:** (teʿlīf ‘in c.) (Ar. is.) 1. Uzlaştırma, barıştırmalar. 2. Kitaplar yazma.
t. +ı 301b/14
- telķīb:** (Ar. fi.) Lâkab vermek, isim takmak.
t. +eyle- 285a/19
- Telvīḥ:** (Ar. is.) 1. Açıklama. 2. Saadettin Teftazani’nin eseri
t. 297b/25, 298a/6
t. +a 284b/20, 289b/20, 290a/6, 293a/6, 294a/20
t. +iñ 292b/20
t. +uñ 290a/25, 291b/24
- temevvüc:** (Ar. is.) Dalgalanma.
t. +i 293b/11
- tenbīh:** (Ar. is.) Uyandırma, uyarma; tekrar hatırlatma.
t. 277a/19
- tenhā:** (Far. s.) Yalnız, ıssız; tek.
t. 290b/23
t. +qal- 286b/8
- tenzīl:** (Ar. is.) İndirme, azaltma; Kur’an-ı Kerim
t. +eyle- 292b/9
- terāküm:** (Ar. is.) Birikim, birikme, yığılma.
t. +-i ehvāl 300a/1
- terāzū-veş:** (Far. bir. is.) Terazi gibi
t. 273b/24
- terbiye:** (Ar. is.) Besleyip büyütme, eğitim, görgü.
t. +den 302b/19
t. +it- 285a/5, 286a/21, 286b/3, 291a/21, 298a/20
t. +ñüz 302b/23
t. +sinde 298a/24
t. +sinde (hucer-i terbiye) 284a/14
t. +siyle 294b/5
- terceme:** (Ar. is.) Çeviri
t. +sinde 268b/4
- tercīḥ:** (Ar. is.) Üstün tutma, daha çok beğenme.

- t. 292a/6
t. +it- 293b/15
- tereddüd:** (Ar. is.) Kararsızlık, duraksama.
t. +it- 265b/8
- terekeci:** (Ar. is.) Mirasçı
t. 279b/15
- tergîb:** (Ar. is.) Rağbet ettirme, istek uyandırma
t. +it- 285a/7, 301a/22
- terk:** (Ar. is.) Bırakma, bırakılma; ihmal.
t. +it- 303b/25
- tertîb:** (Ar. is.) Dizme, sıralama; düzen.
t. 280b/20
t. +ine 271b/21
t. +it- 277b/6, 287b/5, 302a/3
t. +olın- 269a/22
t. +-i edviye it- 301b/20
t. +-i sipâh it- 266a/19
- taşânîf:** (Ar. is.) Kitaplar
t. +inden 294a/8
t. +i 299a/15
- tesâvî:** (Ar. is.) Eşitlik
t. 288b/17
- tesellî:** (Ar. is.) Avutma, avundurma.
t. +-i hâtır 303a/1
- teshîr:** (Ar. is.) Zabt ve istila etme, ele geçirme.
t. 271b/15
t. + (teshîr-i kişver-i 'ömr ü emel) 276b/5
t. + (zıkr-i teshîr-i kal'a-i polya) 271a/23
t. +eyle- 265b/1, 270b/2
t. +i 269b/24, 271a/13, 275a/19
t. +inde 265a/24
t. +ine 270b/14, 270b/20, 271b/20, 272b/6
t. +it- 271b/17, 271b/17, 272a/1, 272a/6
- t. +i ('adem-i teshîr) 276a/4
- teslîm:** (Ar. is.) Bir emaneti yerine verme.
t. +it- 267b/3
t. +olın- 282a/23
t. +-i kal'a eyle- 272a/21
- tesliyyet:** (Ar. is.) Teselli verme, avutma.
t. +it- 287a/13
t. +it- 290b/7
- tesmiye:** (Ar. is.) Adlandırma.
t. +it- 294a/5
- tesvîd:** (Ar. is.) Karartma, karartılma.
t. +it- 293a/21
- teşebbüs:** (Ar. is.) Girişme, el atma.
t. +it- 296b/19
- teşhîş:** (Ar. is.) 1 Ayırt etme 2. Kişilik kazandırma 3. Tanı.
t. +it- 301b/23
- teşrif:** (Ar. is.) 1. Şereflendirme 2. Gelme.
t. 287b/4
- tetebbu':** (Ar. is.) Bir şeyi etraflıca tetkik etme, mahiyetini anlamaya çalışma.
t. 298b/10
- tevâbi':** (Ar. is.) Birinin hizmetinde bulunanlar.
t. +ine 294a/7
t. +iyle 293b/7
t. +leriyle 274b/8
- tevakkuf:** (Ar. is.) Durma, eğlenme; bekleme.
t. 288b/16
t. +it- 298b/7
t. +ları 276a/9
- tevârih:** (Ar. is.) Tarihler.
t. 277a/20, 277b/12

- tavaṭṭun:** (Ar. is.) Bir yeri vatan edinmek. Bir yerde yerleşmek.
t. 286a/1
t. +eyle- 272b/19
t. +it- 285a/1
- tevbe:** (Ar. is.) Tövbe.
t. + (teklif-i tevbe it-) 295a/11
- tevcîh:** (Ar. is.) 1. Çevirme, yönelme 2. Söz atma, bakma 3. Yorumlama 4. Rütbe, mevki verme.
t. 295b/16
t. +buyurıl- 292b/5
t. +buyurul- 271b/16
t. +buyur- 287a/19, 287a/22, 287b/22
t. +it- 280b/7, 298b/11
t. +ol- 266a/18
- teveccüh:** (Ar. is.) 1. Çevrilme, yönelme 2. Yakınlık duyma, gülyüz gösterme 3. Bir yere doğru hareket etme.
t. +buyurul- 271a/17
t. +buyur- 277a/12, 302a/7
t. +eyle- 268a/7
t. +i 293b/24
t. +it- 267a/20, 285b/5, 286b/1, 286b/21, 286b/6, 287a/24, 303a/12, 303a/7
t. +lerin 298b/21
t. +ünden 268a/5
t. +ünde (ibtidâ-i teveccüh) 270a/13
- tevekkül:** (Ar. is.) İşi Allah'a bırakıp kadere razı olma.
t. +it- 267a/22
- tevessül:** (Ar. is.) Sarılma; inanma; başvurma.
t. +it- 267a/22
- tevfîr:** (Ar. is.) Çoğaltma, arttırma.
t. +den 271a/16
- tevḥîd:** (Ar. is.) Birleştirme
t. +e 285b/7
- t. +e (Burhân-ı Tevḥîd) 285a/25
t. +i 285b/24
- tevķîf:** (Ar. is.) Padişahın nişanlı buyruğu
t. +ı 283b/11
- tevķîr:** (Ar. is.) Güzel karşılama, ağırlama, ululama.
t. 285a/17, 288a/6
- tevsi':** (Ar. is.) Genişletme.
t. +i bilâd 265a/18
- tevezî':** (Ar. is.) koyma, vaz etme.
t. +it- 301b/6
t. +i ecnâd it- 265a/19
- teyemmünen:** (Ar. zf.) mübarek ve ugurlu sayarak
t. + (teberrüken ve teyemmünen) 277b/12
- te'yîd:** (Ar. is.) Kuvvetlendirme, onama, destekleme
t. +i rabb-i mecîd 265a/7
- tezekkür:** : (Ar. is.) Hatıra getirme.
t. +it- 287b/9
- tezevvüc:** (Ar. is.) Zevce edinme, evlenme.
t. +it- 298b/18
- Tezkiretü'l-Evliyâ:** (Ar. bir. is.) Ferdiüddin Attar'ın, veli denilen Allah dostlarını anlattığı biyografi niteliğindeki kitabı.
t. 296b/17
- tezvîc:** (Ar. is.) Evlendirme
t. +it- 294a/1
t. +olın- 269b/9
- tezyîf:** (Ar. is.) 1. Çürütmek. Küçük düşürmek. Eğlenmek, alaya almak. 2. Bir şeyin dışını tezyin ve tanzim edip, içini fena

- yapmak. Kötü ayar etmek. 3. Tahkir etmek.
t. +it- 289a/10
- tezyîn:** (Ar. is.) Süsleme.
t. +it- 287a/4
- tıbā':** (Ar. is.) 1. Tabiat. Yaradılış. 2. Tabiatlar. Yaradılışlar.
t. +u fuhümet 277a/2
- tıbb:** (Ar. is.) Hekimlik, tabiplik.
t. +da 301a/8, 303b/2
t. +da (fenn-i tıbb) 301b/14
- tımār:** (Far. is.) Beslediği sipahilerle savasa giden beylere verilen arazi.
t. 279b/19, 279b/22, 279b/23, 280a/21, 280b/7
t. + (ehl-i tımār) 281b/19
t. + (erbāb-ı tımār) 281a/19
t. +ı 280b/3, 281b/24
t. +ları 281b/25
t. +uñ (aşhāb-ı tımār) 267b/7
- tımārî:** (Far. is.) Tımarlı, tımar alan
t. + (kātib-i tımari) 279b/21
- tırāş:** (Far. is.) Tıraş
t. +itdür- 295a/5
- ticāret:** (Ar. is.) Alışveriş
t. 272b/22
- tîğ:** (Far. is.) Kılıç.
t. +ını 273b/23
t. +-ile (zarb-ı tîğ) 265a/3
- tilāvet:** (Ar. is.) Kur'an'ı güzel sesle ve usulüne göre okuma.
t. +it- 298b/16
- tilmîz:** (Ar. is.) Öğrenci
t. +-i Teftāzānî 294a/16
t. +ine 297b/11
- Timur:** (Tür. is.) Timur, kendi adıyla anılan büyük Türk İmparatorluğu'nun kurucusudur. 8 Nisan 1336'da, Türkistan'ın Keş şehrinde dünyaya geldi. Semerkand'ın güneyinde bulunan bu yerin bu günkü adı "Yehr-i Şebz"dir. Babası, Barlas oymağının beyi Turagay (Turgay), annesi Tekine Hatun idi. Barlas boyu Orta Asya'dan gelen bir Türk kavmidir. O devirde Barlas boyu Çağatay Hanlığı'na bağlı idi. Doğu Türk Hakanlığı'nın tahtına çıkan, imparatorluğun sınırlarını İtil (Volga) 'den Hindistan'daki Ganj nehrine; Tanrı Dağları'ndan İzmir ve Şam'a kadar uzatan Timur, hepsi zaferle sonuçlanan 17 sefer düzenlemiş, 27 ülkenin hakanına baş eğdirmiş, onlara baş olmuştu.
t. 294b/19
- țin:** 1. (C. : Etyân) Balçık. 2. Mektup gibi şeyleri mühürlemek.
t. + (nām-ı țin-i mahtüm) 273a/2
t. +idi 270a/22
t. +-i ermeni 273a/3
t. +-i mahtüm 272b/24
- tîre:** (Far. sıf.) 1 Karanlık. 2. Bulanık. 3. Koyu.
t. 299b/9
- tiryāk:** (Ar. is.) 1. Panzehir. 2. Afyon.
t. +-ı fārūk 272b/25
- tiryākāt:** (Ar. is.) 1. Panzehirler. 2. Afyonlar.
t. + (a'zam-ı tiryākāt-ı ma'deniyye) 272b/24
- tîz:** (Far. is.) 1. Tez, çabuk. 2. Keskin, sık
t. +it- 275b/14
- Trabzonlu Muhammed Ağa:** (is) Fatih Sultan Mehmet döneminde

- yeniçeri ağasıydı. Sultan Beyazıt Devri'nde, Cem Sultan'a kaçtı. Sonra, yakalanıp Ankara'da Rum askeri tarafından öldürüldü. Başlı Sultan Beyazıt'a gönderildi.
t. 266b/6
- toğ-:** (Tür. fi.) 1. Dünyaya gelmek. 2. Güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek 3. mec. Ortaya çıkmak, sonucu olmak
t. -up 299a/14
- toğancılar:** (Tür. is.) 1. Avcı doğan yetiştiren veya doğanla avlanan kimse. 2. Hassa kuşbazları denilen tımarlı avcılardan bir takımın adı.
t. +dan 293a/18
- toğan-:** (Tür. fi.) 1. Nesnelere sıcaklık, soğukluk, sertlik, yumuşaklık vb. niteliklerini derinin altındaki sinir uçları aracılığıyla duymak, değmek, el sürmek, temas etmek 2. Karıştırmak 3. İnsanın içine işlemek, duygulandırmak, etkilemek, 4. mec. Tedirgin etmek, sataşmak
t. -madı (zararı toğan-) 266b/1
- toğsan:** (Tür. is.) 1. Seksen dokuzdan sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 90 ve 9 rakamlarının adı. 3. sif. Dokuz kere on, seksen dokuzdan bir artık.
t. 265b/11, 282a/14, 290a/3, 291a/14, 292b/17, 293a/9, 297a/6, 304b/12
t. +dan 293a/16
- toğuz:** (Tür. is.) 1. Sekizden sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 9 ve 8 rakamlarının adı. 3. sif. Sekizden bir artık.
t. 285a/9, 291a/5, 291b/19, 292b/10, 292b/17, 293a/14,
- 296a/6, 297b/17, 299b/9, 300b/18, 301a/7
- tol-:** (Tür. fi.) 1. Dolu duruma gelmek. 2. Bitkiler olgunlaşmak, erginleşmek 3. Bir yere iyice yayılmak, kaplamak 4. Bir yerde pek çok eşya veya kimse toplanmak, kalabalık duruma gelmek 5. mec. Sabrı tükenip öfkesi taşacak duruma gelmek.
t. -a 302a/25
t. -dı 275b/12, 302b/2, 299a/16
- toldur-:** (Tür. fi.) 1. Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek 2. Ateşli silahların içine mermi sürmek 3. Yaşını, yılını bitirmek 9. mec. Birini, başkası için kötü düşünecek bir duruma getirmek
t. -dılar 267b/1
- tonad-:** (Tür. fi.) 1. Birinin giyimini sağlamak. 2. Süslemek 3. Bir şeyin iş görebilmesi için gereken nesnelere, gereçleri katmak, teçhiz etmek
t. +up 293b/8
- toñ-:** (Tür. fi.) Sıvı, soğğun etkisiyle katı duruma gelmek, buz tutmak
t. -up 267a/23
- top:** (Tür. is.) Silah, top.
t. 266b/1, 266b/4
t. + (zarb-ı top u tufeng) 275b/6
t. +dök- 270b/6
t. +lar 266a/16, 266a/25, 266b/1
t. +lara 266a/21
t. +ları 266a/23
t. +larla 270b/6, 272a/11
t. +u tufeng 266a/20, 266b/15, 266b/4, 275a/24, 275a/6, 276a/8
- töhmet:** (Ar. is.) Birine isnad olunan suç, kabahat.
t. +in 295b/20

- tuḫūliyyet:** (Ar. is.) 1. (Tufulet) Çocukluk. Küçüklük. Yavru oluş. 2. Tazelik
t. +inde 295a/14
- tuḡrā:** (Tür. is.) Osmanlı padişahlarının imza yerine kullandıkları özel işaret.
t. +-y1 şerif 277b/4, 279a/17, 279a/23
- tuḡyān:** (Ar. is.) Taşma, taşkınlık, coşma.
t. 270b/4
t. +it- 265a/22
- Tuḡfe:** (Ar. is.) Hediye, armağan; hoşgiden şey.
t. +-i Maḡmūdiyye 294a/14
- tuḡfetü's-selāḡin:** (Ar. bir. is.) Sultan hediyesi
t. +dür 294b/2
- ṭūlā:** 1. Çok uzun, pek uzun. 2. Boynun ön tarafı.
t. +sı (yed-i ṭūlā) 301a/3
- ṭullāb:** (Ar. sıf. ve is.) Talipler, öğrenciler.
t. +-ı 'ulūm 276b/18
- ṭuḡme:** (Ar. is.) 1. Yiyinti, azık 2. Tat, çeşni.
t. +-i şemşir-i dil-āveran-ı 'adūgır ol- 266b/19
- Ṭuna:** (is.) Tuna nehri, Almanya'nın güneyinde Kara ormanlar bölgesinde Brege ve Brigach dağ ırmaklarının, 678 m. yükseklikteki Donaueschingen'de birleşmesiyle meydana gelir. Donaueschingen'den Karadeniz'e döküldüğü Sulina limanına kadar uzunluğu 2779 km'dir.
t. 265b/22, 265b/24, 265b/7, 267a/15, 267a/23, 267a/24
t. +dan 267a/13
- t. +nuñ 267a/16
t. +ya 266a/2
- turāb:** (Ar. is.) Toprak, toz.
t. +a 302b/8
- ṭur-:** (Tür. fi.) Durmak.
t. +mada 277b/25
t. -alar 286a/17
t. -dı 300a/15
t. -sun 281b/14
t. -up 295a/1, 298b/20, 298b/21
- Ṭuran:** (Tür. is.) Türklerin Orta Asya'daki en eski yurtları.
t. 265a/2
- ṭurgun:** (Tür. sıf.) 1. Sakin 2. mec. Neşesiz, keyifsiz, sessiz 3. mec. Canlı olmayan, sönük, hareketsiz
t. 265b/14
- Ṭurul:** (is.) Gümüşhane, Bayburt ve Erzincan dolaylarında, Harşit deresi yakınlarında bir yer.
t. + (vilāyet-i Ṭurul) 272b/6
t. +dur 272a/25
- turunc:** (Tür. is.) Turunçgillerden, bütün Akdeniz ülkelerinde yetişen, kışın yaprağını dökmeyen bir ağaç, narenç. Narenciye
t. 272b/21
- Ṭūsī:** Filozof, matematikçi, gökbilimci ve ilahiyatçı; trigonometrinin kurucularından biri olarak kabul edilir.
t. +nuñ 293b/24
- ṭut-:** (Tür. fi.) Tutmak, elde bulundurmamak, ele geçirmek.
t. -a 281a/13
t. -up 296b/7, 299a/2
- ṭuy-:** (Tür. fi.) Duymak, işitmek
t. -maya 279b/3
t. -up 274b/2

tüccār: (Ar. is.) Tacirler, satıcılar.
t. 272b/15, 272b/21

tüfeng: (Far. is.) Tüfek
t. + (top u tüfeng) 275a/6
t. +den (top u tüfeng) 275a/24
t. +e (top u tüfeng) 266b/4
t. +e (top u tüfeng) 266b/15
t. +le (top u tüfeng) 266a/20,
276a/8
t. +le (zarb-ı top u tüfeng) 275b/6

tüfeng-endāz: (Far. s. ve is.) Tüfek
kullanan.
t. +lar 267b/2

Türkî: (Tür. Ar. is.) Türkçe; Türklere ait.
t. 296b/16, 304b/13

Türkmān: (Tür. Far. bir. is.)
Türkistan'da dağınık halde
yaşayan ve bir zamanlar
Azerbaycan'da saltanat sürmüş
olan bir Türk boyu.
t. 273b/18
t. + (ümerā-i Türkmān) 273b/24

U

u: (Ar. bağ.) Ve.
u. 265b/4, 265b/5, 265b/8,
266a/1, 266a/1, 266a/16, 266a/8,
266a/8, 266b/15, 266b/18,
267a/5, 267b/1, 268b/24,
269a/18, 269a/3, 269a/4, 269b/1,
269b/20, 270a/15, 270a/15,
270b/16, 271a/1, 271b/12,
272a/12, 272a/15, 272a/15,
272a/15, 272a/15, 272b/13,
272b/19, 272b/3, 273a/13,
274b/11, 274b/20, 274b/21,
275a/11, 275a/24, 275a/6,
275a/8, 275b/14, 275b/14,
275b/6, 276a/8, 276b/15,
276b/19, 276b/23, 276b/8,
277a/16, 277a/2, 277a/3, 277a/9,
277b/18, 279a/21, 283b/15,
286a/10, 287a/10, 287a/5,
298b/9, 302a/10

ʿubeyd: (Ar. is.) Küçük kul, kulcuk.
u. 284b/7

ʿubūr: : (Ar. is.) Bir suyun öte
yakasına geçme; başka tarafa
geçme.
u. +buyur- 276a/25
u. +eyle- 270b/4
u. +it- 267a/13, 274b/3

ʿudül: (Ar. is.) Sapma, yoldan çıkma.
u. +it- 302b/24

ufat-: (Tür. fi.) Ufaltmak.
u. -mağa 281b/21

ʿufūnet-āmīz: (Ar. Far. bir. sıf.) . Kötü
kokan, sıkıntılı
u. + (kedūrat-ı keşret-i ʿufūnet-
āmīz) 269a/5

uğra-: (Tür. fi.) 1. Yola devam etmek
üzere, bir yerde kısa bir süre
kalmak 2. Bir yerin yanından,
yakınından, içinden geçmek 3.
Fırlayarak çıkmak, hızla çıkmak
u. -yup 285a/14

uğur: (Tür. is.) 1. Bazı olaylarda
görülen ve insana iyilik
getirdiğine inanılan belirti veya
bazı nesnelere var olduğuna
inanılan iyilik kaynağı 2. Bu
nitelikte olduğuna inanılan şey. 3.
İyi nitelik, meymenet, kadem. 4.
Talih, şans.
u. +dan 266b/12

Uğurlı: bkz. Uğurlı Muḥammed
u. 268a/11
u. + (ilticā-i Uğurlı) 267b/13

Uğurlı Muḥammed: Uzun Hasan'ın,
İsfahan'a ve Irak'ın bazı yerlerine
hükmeden ikinci oğludur. Uzun
Hasan'ın büyük oğlu olan Halil
ile anneleri farklıdır.

- u. 267b/23, 268a/2, 268a/5, 268b/11
u. +e 268a/17
u. +i 268a/13
u. +in 268a/10
u. Beg 267b/20
- uğursuzluk:** (Tür. is.) Bazı olaylarda görülen ve insana kötülük getirdiğine inanılan belirti veya bazı nesnelere var olduğuna inanılan güç, kademsizlik, meymenetsizlik, nuhuset, şeamet, şömlük.
u. +it- 268a/24
- Uğursuz Muhammed:** bkz. Uğurlı Muhammed
u. 268b/1
- uğreviyye:** (Ar. is.) Ahiret ile ilgili.
u. + (zarar-ı uğreviyye) 298a/11
- uhuvvet-nişāb:** (Ar. bir. is.) Kardeşlik derecesi, dostluk ölçüsü.
u. + (cenāb-ı emāret-me'āb-i uhuvvet-nişāb) 283b/3
- ulağ:** (Tür. is.) Haberci, ulak.
u. +lar 271a/19
- ulaş-:** (Tür. fi.) Ulaşmak, varmak; gitmek.
u. -ur 270b/1
- ‘ulemā:** (Ar. is.) Alimler, bilginler.
u. 284a/6, 298b/22
u. + (ekşer-i ‘ulemā) 281b/12
u. + (ekşer-i ‘ulemā-i beled) 298a/23
u. +dur (serdār-ı ‘ulemā) 278a/2
u. +nuñ 278a/1
u. +sını 296b/21
u. +sıyla 284a/21
u. +vü fużalā 276b/24
u. +vü ‘urefā 277a/3
u. +i (‘ulemā-i devlet-i Muhammediyye) 299b/4
- u. +i ‘aşr 277a/2
u. +i belde 295b/25
u. +i beled 287b/6, 290b/10, 296b/3
u. +i Rüm 293b/8
u. +i Semerkand 293a/18
u. +i zemān 291a/10
u. +ya 286a/24, 297a/4
u. + -zamīrləründe (hubb-i ‘ulemā-zamīr) 296b/11
- ulu:** (Tür. sıf.) Büyük.
u. +sıdur 277b/23
- ‘ulūfe:** (Ar. is.) Sipahi ve yeniçerilere ayda bir verilen maaş.
u. 279b/18, 279b/22, 280a/23, 281a/18, 282b/9
u. +ye 279b/12, 280a/24, 280a/25, 280b/1
- Uluğ Beg:** Türk Dünyası'nın 15'inci asırda yetiştirdiği en büyük astronomi bilgini ve Timur Han'ın torunu olan Uluğ Bey, 22 Mart 1394'te Güney Azerbaycan'daki Sultaniyye'de doğdu. İyi bir eğitim görerek, 13 yaşındayken Horasan ve Maverāünnehir eyaletlerine hakan naibi oldu. Başkent seçtiği Semerkant'ta, müstakil bir hükümdar gibi hareket etti. Fen bilimleri ve astronomiye merakı, kendisini dünya tarihinin en büyük astronomlarından biri haline getirdi. Uluğ Bey'in Semerkant'ta kurduğu rasathanedeki astronomi çalışmaları, astronomi biliminin bugünkü seviyeye gelmesinde büyük pay sahibidir. Uluğ Bey, astronomi çalışmalarının temelini teşkil eden trigonometri ilmi üzerinde geniş çalışmalar yaptı. Kendisinden önceki Doğu – Batı dünyasının tahmini ve yaklaşık bilgilerini bırakıp bilimsel esasları tesbit ederek, trigonometride yeni

- bir araştırma yolu açtı. Dünya onu astronomi alanındaki eserleriyle tanıdı.
u. +e 293a/21
- ‘ulūm:** (Ar. is.) İlimler, bilgiler.
u. 288b/24
u. + (ğavāmıż-ı ‘ulūm-i riyāziyye) 296a/23
u. + (mağarrer-i ‘ulūm ol-) 276b/16
u. + (Mıřr-ı ‘ulūm) 296b/4
u. + (ta‘allūm-i ‘ulūm-i riyāziyye it-) 296a/20
u. + (tekmīl-i ‘ulūm it) 301a/18
u. + (tullāb-ı ‘ulūm) 276b/18
u. +a (ğarābet-i ‘ulūm) 296b/1
u. +e 291a/1
u. +ı 287b/20, 304a/16
u. +i 292b/11
u. +i akliyye 292b/11
u. +i zevkıyye 289a/1
- ‘ulūvv:** (Ar. is.) Yücelik.
u. +i cāh 286a/16
- ‘ulyā:** (Ar. sıf.) 1 Çok yüce. 2. Yukarı, üst.
u. +sı (yed-i ‘ulyā) 292b/12
- ‘umķ:** (Ar. is.) Derinlik
u. +undan (‘umķundan) 293b/11
- ‘umūmen:** (Ar. zf.) Bütün, hep, herkese olduğu gibi.
u. 279a/24
- umūr:** (Ar. is.) İşler, hususlar, maddeler.
u. +ını 279b/2
u. +uñ 277b/23
u. +-ı salţanat 280b/19
u. +-i alem 279a/18, 279a/24
u. +-i dūnyeviyye 298b/25
u. +-i fuķarā vū mesākin 301a/22
u. +-i maķfiyye 279b/3
u. +-i mu‘azzama 281b/25
u. +-i salţanat 279a/22, 302b/21
- ‘Unķudū’z-Zevāhir**
u. +i 294a/9
- unut-:** (Tür. fi.) 1. Aklında kalmamak, hatırlamamak 2. Bir şeyi dalgınlıkla bir yerde bırakmak. 3. Bağışlamak 5. Hatırdan, gönülden çıkarmak
u. -madı 304a/2
- ur-:** (Tür. fi.) Vurmak.
u. -dukca 285b/25
u. -up 291a/17
- ‘urefā:** (Ar. is.) Arifler. İrfan sâhibi kimseler.
u. +sı (‘ulemā vū ‘urefā) 277a/3
- ‘urūc:** (Ar. is.) Yukarı çıkma, yükselme.
u. +ların 275b/1
- Urus:** (is.) Rus
u. 272a/22
- ‘uryān:** (Ar. is.) Çıplak.
u. +ol- 271a/3, 275a/23
- uşūl:** (Ar. is. asl’ın c.) Asıllar, kökler.
u. +de (‘ilm-i uşūl) 284b/21
u. +-i fiķh 292b/12
u. +-i Pezdevī 294a/25
u. +-i site 297a/1
u. 304b/14
- uşūliyye:** (Ar. is. asl’ın c.) 1. Ana, baba. Cedler. 2. İstinadgâh. Râcih delil, kaide. 3. Asıllar, kökler, temeller. Bir ilmin asıl mevzuundan önce öğrenilmesi lâzım gelen esaslar. 5. Tarz, metod, tertip.
u. +ye (ķavā‘id-i uşūliyye) 297a/2
- ‘uţfāt:** (Ar. is.) Şefkatler, lütuflar, nezaketler.
u. +-ı pederāne 268b/13

- ‘uṭūfet: (Ar. is.) Şefkat, lütuf, nezaket
u. +-i ḥüsrevāne 268a/14
- uzal-: (Tür. fi.) Uzun duruma gelmek; çok sürmek.
u. -up 271a/4
- ‘uzlet: (Ar. is.) Yalnızlık, köşesine çekilme.
u. +le 295a/16
u. +leri 304a/18
- ‘uzmā: (Ar. sıf.) Büyük, daha, pek, çok, en u. + (ḳuvvet-i tedbīr -i ḥifz-ı şihḥat-i ḥukemā-i ‘uzmā) 276b/6
u. + (vezāret-i ‘uzmā) 290a/14
- uzun: (Tür. sıf.) 1. İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı. 2. Başlangıcı ile bitimi arasında fazla zaman aralığı olan, çok süren 3. zf. Ayrıntılı, derinlemesine:
u. 279b/16, 281b/1
- Uzun Ḥasan: Akkoyunlular hükûmdarı olup bugünkü İran, Irak, Azerbaycan, Ermenistan ve Türkiye'nin bir bölümünü kapsayan bir coğrafyada 1453-1478 yılları arasında hüküm sürmüştür.
u. 267b/15, 272b/1, 293b/3, 294a/3, 294b/25
u. +uñ 272b/8
- Ü**
- ü: (Ar. bağ.) Ve.
ü. 265b/21, 266a/8, 267a/1, 267a/16, 267a/20, 267a/4, 268a/18, 268a/8, 268b/14, 268b/14, 268b/15, 268b/15, 268b/22, 269a/13, 270a/18, 270a/22, 270a/7, 271a/16, 271a/5, 271a/5, 271b/10, 272a/15, 272b/1, 272b/17,
- 272b/18, 272b/20, 273a/14, 274a/18, 274a/18, 274a/18, 274a/18, 274a/20, 274a/23, 274a/25, 274b/13, 274b/2, 274b/22, 274b/23, 274b/3, 275a/12, 275a/8, 275b/19, 276b/17, 276b/19, 276b/5, 276b/8, 277a/7, 277b/14, 277b/5, 279a/21, 279b/18, 280b/20, 281b/16, 282a/1, 284a/7, 284b/7, 286a/11, 287a/2, 287a/2, 287b/3, 288a/21, 294b/16, 295a/16, 295b/23, 297b/18, 297b/3, 298a/8, 300b/24, 302a/9, 304a/24
- üç: (Tür. is.) 1. İki den sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 3 ve III rakamlarının adı. 3. sıf. İki den bir artık.
ü. 270a/20, 270a/6, 275a/1, 275b/2, 277a/12, 277b/6, 279a/24, 279b/6, 279b/7, 279b/8, 279b/9, 279b/9, 280a/11, 280a/15, 281b/20, 282a/11, 286b/14, 288a/18, 288b/23, 290a/18, 290a/3, 294a/13, 297b/13, 297b/17, 298a/9, 301a/7
ü. +de 294a/17
ü. +i 292b/23
- üçüncü: (Tür. sıf.) Üç sayısının sıra sıfatı, sırada ikinciden sonra gelen
ü. 297b/16
- ümenā: (Ar. is) Güvenilir kişiler.
ü. 273a/16
- ümerā: (Ar. is) Emirler, beyler.
ü. 268a/7, 270b/13
ü. +dan 284a/13, 303b/11
ü. +nuñ 274b/2, 278b/15
ü. +nuñ (vüzerā vü ümerā) 277b/23
ü. +sından 292b/24
ü. +sını 272b/5
ü. +-i Bābenderiyye 267b/23
ü. +-i Çerākese 274a/5
ü. +-i ḥudūdī 269b/20
ü. +-i mezkūrīn 274a/24

- ü. +-i mücâhedet-şi‘âr 274a/20
 ü. +-i şâhib-i iktidâr 268a/25
 ü. +-i Türkmân 273b/24
- ümmîd:** (Far. is.) Umut, umma.
 ü. +dür 273a/16, 300a/11
- Ümmü'l-Veledzade:** Ali Çelebi Ümmü'l
 Veledzade (1523-1572) , Divan
 şairi ve müderristir. Bir süre
 kadılık yaptı, Arapça şiirler
 yazdı. Risale-i Kalemîye (Kalem
 Kitabı) , Risale-i Seyfiye, Risale-
 i Şemiye (Mum Kitabı) adlı ki-
 tapları vardır.
 ü. 298b/17
- ‘unvân:** (Ar. is.) İsim, lakab, adres,
 önsöz, mukaddeme.
 ü. +-ı huccet 289b/12
 ü. +-ı münâsib 289b/9
- Üsküdâr:** (Far. is) 1. Konak yapılan yer.
 2. İstanbul'un Anadolu
 Yakası'nda bir ilçesidir.
 ü. 269a/15, 269a/16, 276a/25,
 284a/25
 ü. +a 276b/3, 293b/8
- üsküf:** i. Eski başlıklardan birinin adıdır.
 Boru sekinde ve bir endazeden
 fazla uzunlukta olup başa
 giyilince yarısı arkaya doğru
 sarkan yeniçeri borkü.
 ü. +lü 279a/15
- üslûb:** (Ar. is) Tarz, yol, biçim usul.
 ü. +-ı istiķbâl 291a/25
- üst:** (Tür. is.) Bir şeyin yukarı bakan
 yanı.
 ü. 279b/17
 ü. +ünde 286a/21
 ü. +üne 278b/1, 280a/13, 280a/8
- üstâd:** (Far. is.) 1. İlim veya san'atta
 üstün olan kimse. 2. Usta,
 sanatkâr. 3. Muallim, profesör.
- Bilgide veya san'atta veya amelde
 maharetli zât.
 ü. +ı 297b/21
 ü. +ları 288a/20
 ü. +-ı kâmil 288b/17
 ü. +-ı şânî 294a/17
- üstüvâr:** (Far. s.) Sağlam, kuvvetli,
 dayanıklı; güvenilir.
 ü. + (bülend ü üstüvâr) 270a/18
 ü. + (cîsr-i üstüvâr) 275b/2
 ü. + (üstüvâr-ı ne-bâşed) 276b/7
- üşür:** (Far. is.) Deve.
 ü. 287a/2
- üşür-:** (Tür. f.) Üşüşmek.
 ü. -diler (başlarına üşür-) 265a/2
 ü. -diler (kılıc üşür-) 275b/22
- üzengi:** (Tür. is.) Eyerin iki yanında asılı
 bulunan ve hayvana binildiğinde
 ayakların basılmasına yarayan,
 altı düz demir halka
 ü. 279a/13, 283a/10
- üzengü:** (Tür. is.) Bkz: üzengi
 ü. 278b/23
 ü. +den 267a/23
- üzer:** (Tür. is.) Bir şeyin yukarı
 bakan yanı; bir şeyin görünen
 yanı.
 ü. +e (üzre) 276a/23, 304b/15
 ü. +inde 270a/22, 277b/17,
 290b/11
 ü. +ine 266b/5, 267a/24, 270a/16,
 274b/12, 275b/11, 275b/6,
 278a/2, 278b/18, 292b/1
 ü. +lerine 303a/25
 ü. +leründen 266a/25
- üzere:** (Tür. ed.) Üzere; amacı anlatır;
 şart anlatır.
 ü. + (üzre) 265a/6, 265b/13,
 270b/4, 271b/8, 272a/11, 273a/18,
 273a/20, 273b/16, 274a/6,
 277a/11, 277b/17, 277b/18,
 277b/6, 279b/1, 285b/21, 287a/8,

287b/13, 289a/23, 289a/8,
289b/13, 289b/24, 291a/25,
297a/3, 297b/19, 300a/15,
300a/22, 301a/24, 304a/3
ü. +dir (üzredür) 284a/3

üzeri: (Tür. is.) Bir şeyin yukarı
bakan yanı; bir şeyin görünen
yanı.
ü. +ne 265b/1

V

vābeste: (Far. is.) Bağlı
v. +ol- 275a/20

vaʿd: (Ar. is.) Söz verme,
üstüne alma.
v. +buyur- 268a/18
v. +i sālif 300b/8

vādī: (Ar. is.) 1. Nehir yatağı. 2. Saha,
alan.
v. +den 289a/2

vāfi: (Ar. sıf.) Yeter, tam, elverir.
v. +ol- 276b/7

vāfir: (Ar. sıf.) Çok, bol.
v. 270b/5

vāfiyyāt: (Ar. sıf.) Yeter, tam, elverir
olanlar
v. 283b/6

vāhīde: (Ar. Far. b. s.) Korkunç.
v. +den (mesʿele-i vāhīde)
288b/11

vāhiyye: (Ar. is.) ?
v. +den (ʿaḳāyid-i vāhiyye)
302b/25

vahşet: (Ar. sıf.) Barbarlık, insanlık dışı
hareket.
v. 291b/9

vahşet-engiz: (Ar. Far. bir. sıf) Vahşi,
vahşet dolu.
v. + (ğavḡā-yı vahşet-engiz)
269a/5

vahʿa: (Ar. is.) Olup geçen şey, olay.
v. +sı 273a/21
v. +i diger-sāl-i mezkūr 272a/24,
272b/10, 273a/8

vahf: (Ar. is.) 1. Durma, duruş. 2.
durdurma. 3. adama.
v. +buyur- 276b/24
v. +it- 297b/19, 303b/3
v. +un 303b/4

vāḳıf: (Ar. is.) Vuku bulmuş, olmuş
bitmiş
v. + (ḡayr-i vāḳıf ol-) 268a/22
v. +ol- 266a/24, 267b/18,
267b/25, 268b/1, 269b/6,
270a/23, 270a/25, 271a/2,
274b/18, 281a/9, 281b/25,
281b/8, 304b/13

vāḳıʿa: (Ar. is.) 1. Vuku bulmuş, olmuş
bitmiş iş. Gerçek. 2. Rüya.
v. 304a/1, 304b/24
v. +i pür-āşüb 277a/7
v. +dan 301b/2

vāḳıʿāt: (Ar. is.) Başa gelen, baştan geçen
hadiseler.
v. 272a/15, 277a/17
v. +i iḥtilāl 274a/18

vāḳıf: (Ar. sıf.) 1. Duran, ayakta duran;
bir şeyden haberi olan 2. Bir şey
vakfeden.
v. +dur 297a/2
v. +ol- 268a/20, 279a/23,
287a/12, 288b/2, 296b/9

vahkt: (Ar. is.) Vakit, zaman;
saat; mevsim.
v. +de (āḫir-i vahkt) 304a/21
v. +ün 302b/3
v. +i maʿhūd 302b/12

- vālī:** (Ar. is.) Bir vilayeti idare eden en büyük memur.
v. +si 272a/1
- vālid:** (Ar. sıf. ve is.) Baba.
v. +i 284a/12, 286a/9, 287a/22, 287a/25, 287b/3, 293a/18, 295b/16, 296a/13, 296a/17, 296a/17, 299b/20, 301a/18, 301b/16
v. +ine 301b/3
v. +ini 287b/7
- vālide:** (Ar. is.) Anne
v. +leri 267b/21
v. +si 292a/25
v. +-i Ḥalīl 267b/22
- vallahi:** (Ar. is.) Allah için, Allah hakkı için, Allah'a yemin ederim
v. 289b/15raciyen
- var:** (Tür. is.) Yok karşıtı. Olan, bulunan. Mevcut
v. 285a/14, 285b/1, 288b/20, 292b/12, 294b/9, 295a/9, 296b/24, 297b/13, 299a/11, 300a/12, 301a/3, 301b/1, 301b/4, 303b/11, 303b/20, 304b/11, 304b/6
v. +dı 288b/7, 293b/3, 293b/5, 297b/12
v. +dur 279b/9, 284b/19, 284b/23, 289a/13, 289a/16, 289a/20, 289b/20, 291a/22, 291a/4, 291b/25, 293a/17, 293a/6, 294b/22, 294b/4, 296a/11, 296b/16, 298b/14, 299a/10, 301a/4, 301b/14, 303b/3
v. +idi 267b/19
v. +-imiş 272b/24
- var-:** (Tür. fi.) Varmak, ulaşmak; gittiği yere ulaşmak.
v. -acağımız 285a/16
v. -alum 290b/13
v. -dı 266a/2, 268a/22, 275b/2, 286a/19, 287b/23, 295a/25, 297b/21, 299b/25, 300b/10, 300b/24
v. -dıkca 287a/15
v. -dılar 267a/23, 292a/9
v. -duğumı 273a/12
v. -duk 291a/13
v. -dukça 299b/24
v. -dukda 273b/21, 296b/6, 300b/3
v. -dukdan 279b/9, 280a/9
v. -dum 298a/8, 302b/5
v. -ıcağ 273b/18, 287a/20, 291a/18, 300b/5
v. -ınca 275a/21, 282a/11, 286b/8
v. -maların 292b/1
v. -mayınca 280a/15
v. -miş 278b/18, 302b/7
v. -mişlar 286a/12
v. -mişsin 296a/14
v. -sun 282a/7
v. -unca 284b/5
v. -up 265b/1, 270b/19, 273b/5, 286b/12, 287a/14, 287a/6, 288b/3, 290b/7, 292b/1, 292b/19, 292b/2, 296b/12, 296b/3, 297b/23, 300a/5, 302a/22, 302b/16, 303a/6, 304a/1, 304a/15
v. -ur 294b/24
v. -urlar 269b/7
- varağ:** (Ar. is.) Tek yaprak, tek kağıt; yazılı kağıt.
v. 284b/9
v. + (taqlīb-i varağ) 289b/24
- vārid:** (Ar. is.) 1. Gelen, ulaşan. 2. Sözkonusu.
v. +ol- 275b/20, 289b/3
- Vāridāt:** (Ar. is.) 1. Kazanç, gelir. 2. Şeyh Bedrettin'in düşüncelerini ortaya koyduğu tasavvufî eser
v. +ıdur 292a/17
- varṭaʿ:** (Ar. is.) Tehlike, içinden çıkılması güç iş.
v. +dan 275b/8
v. +-i hevl-nāk 265b/16

var-: (Tür. fi.) Varmak, ulaşmak. v. +up 291b/7, 299a/18 v. +ıcağ 301b/1	ve: (Ar. ed.) Dahi, de, hem, ile, berâber mânâlarına gelen bağlama edatı. v. 265a/1, 265a/12, 265a/12, 265a/12, 265a/13, 265a/13, 265a/13, 265a/14, 265a/16, 265a/24, 265a/24, 265a/3, 265a/6, 265a/8, 265a/8, 265a/9, 265b/1, 265b/12, 265b/12, 265b/15, 265b/18, 265b/23, 265b/23, 265b/24, 265b/3, 265b/3, 265b/3, 265b/4, 265b/5, 265b/6, 265b/6, 265b/8, 266a/15, 266a/24, 266a/5, 266b/11, 266b/14, 266b/16, 267a/1, 267a/15, 267a/16, 267a/2, 267a/21, 267a/22, 267a/25, 267a/3, 267a/7, 267a/9, 267a/9, 267b/1, 267b/21, 267b/23, 267b/5, 267b/5, 267b/8, 268a/14, 268a/15, 268a/16, 268a/20, 268a/22, 268a/3, 268a/3, 268a/6, 268a/7, 268a/7, 268a/8, 268a/8, 268b/13, 268b/14, 268b/17, 268b/22, 268b/23, 268b/25, 268b/25, 269a/13, 269a/15, 269a/15, 269a/15, 269a/17, 269a/18, 269a/19, 269a/20, 269a/22, 269a/24, 269a/4, 269a/5, 269b/10, 269b/12, 269b/13, 269b/18, 269b/2, 269b/23, 269b/3, 269b/5, 269b/6, 269b/7, 269b/8, 269b/8, 269b/9, 270a/11, 270a/14, 270a/16, 270a/17, 270a/20, 270a/20, 270a/23, 270a/7, 270a/8, 270a/8, 270a/9, 270b/11, 270b/12, 270b/13, 270b/14, 270b/19, 270b/2, 270b/24, 270b/24, 270b/5, 270b/6, 270b/7, 270b/8, 271a/11, 271a/15, 271a/22, 271a/5, 271a/6, 271a/9, 271b/13, 271b/13, 271b/14, 271b/15, 271b/17, 271b/22, 271b/23, 271b/24, 271b/24, 271b/3, 272a/11, 272a/14, 272a/22, 272a/22, 272a/23, 272a/3, 272a/6, 272b/12, 272b/15, 272b/17, 272b/17, 272b/20, 272b/21, 272b/21, 272b/21, 272b/21, 272b/21, 272b/22,
vaşf: (Ar. is.) Özellik, sıfat. v. +it- 284b/7	
vâsıl: (Ar. sıf.) Erişen, ulaşan; kavuşan. v. +ol- 280a/8, 283b/11, 290a/17 v. +-i ğufrân-ı mecîd ol- 270b/8	
vâsiða: (Ar. is.) Aracı, arada bulunan; alet, araç. v. +it- 296a/20	
vaşiyet: (Ar. is.) Birinin öldükten sonra yapılmasını istediği şey. v. +i 300a/22	
vâsi'f: (Ar. sıf.) Geniş, açık, enli, bol. v. 269b/16	
vañan: (Ar. is.) Yurt. v. +ı 303a/12 v. +larına 303a/10	
važ'f: (Ar. is.) Koyma, konulma. v. +ı 266b/8, 289a/6 v. +la 302b/16 v. +uñ 300b/7 v. +-ı evfak 304b/15 v. +gel- 273b/20	
važ'z: (Ar. is.) Dinî mes'eleler üzerinde konuşup nasihat etmek. Kalbi yumuşatacak sözlerle insanı iyiliğe sevke çalışma. v. +buyur- 269b/13 v. +it- 285a/10, 285a/9, 289b/24	
važ'ife: (Ar. is.) Ödev, görev; birine verilen iş. v. 290a/17, 295b/16, 298b/12 v. +müz 288a/10 v. +si 285a/4 v. +sini 292b/8 v. +sinüñ 285a/21	

272b/25, 272b/5, 273a/11, 279a/19, 279a/2, 279a/20,
 273a/24, 273a/25, 273a/6, 279a/21, 279a/21, 279a/22,
 273a/6, 273a/7, 273b/14, 279a/22, 279a/23, 279a/25,
 273b/19, 273b/23, 273b/4, 279a/3, 279a/3, 279a/4, 279a/5,
 274a/11, 274a/21, 274a/22, 279a/6, 279a/7, 279a/8, 279a/8,
 274a/6, 274a/9, 274b/1, 274b/1, 279a/9, 279b/1, 279b/11,
 274b/10, 274b/17, 274b/17, 279b/11, 279b/12, 279b/14,
 274b/17, 274b/18, 274b/19, 279b/17, 279b/18, 279b/2,
 274b/2, 274b/21, 274b/21, 279b/21, 279b/21, 279b/22,
 274b/7, 274b/9, 275a/12, 279b/23, 279b/24, 279b/25,
 275a/12, 275a/17, 275a/2, 279b/25, 279b/4, 279b/4, 279b/4,
 275a/2, 275a/22, 275a/24, 279b/5, 279b/6, 279b/6, 279b/7,
 275a/3, 275a/5, 275a/8, 275b/12, 279b/8, 280a/10, 280a/11,
 275b/12, 275b/25, 275b/3, 280a/13, 280a/15, 280a/16,
 275b/4, 275b/6, 275b/7, 276a/1, 280a/17, 280a/19, 280a/19,
 276a/14, 276a/16, 276a/17, 280a/2, 280a/2, 280a/2, 280a/20,
 276a/17, 276a/2, 276a/22, 280a/21, 280a/22, 280a/22,
 276a/3, 276a/6, 276b/11, 280a/23, 280a/24, 280a/25,
 276b/13, 276b/17, 276b/18, 280a/3, 280a/3, 280a/5, 280a/6,
 276b/19, 276b/19, 276b/2, 280b/1, 280b/11, 280b/11,
 276b/21, 276b/21, 276b/22, 280b/12, 280b/12, 280b/13,
 276b/22, 276b/24, 277a/1, 280b/13, 280b/14, 280b/15,
 277a/11, 277a/2, 277a/2, 277a/3, 280b/15, 280b/16, 280b/2,
 277a/5, 277b/2, 277b/20, 280b/22, 280b/22, 280b/23,
 277b/20, 277b/22, 277b/24, 280b/24, 280b/24, 280b/25,
 277b/25, 277b/25, 278a/1, 280b/4, 280b/5, 280b/6, 280b/7,
 278a/1, 278a/11, 278a/11, 280b/8, 280b/8, 280b/9, 280b/9,
 278a/18, 278a/19, 278a/2, 281a/10, 281a/11, 281a/13,
 278a/2, 278a/20, 278a/20, 281a/14, 281a/15, 281a/15,
 278a/22, 278a/22, 278a/23, 281a/15, 281a/16, 281a/16,
 278a/25, 278a/3, 278a/3, 278a/4, 281a/16, 281a/16, 281a/17,
 278a/4, 278a/6, 278a/7, 278a/7, 281a/17, 281a/18, 281a/19,
 278a/7, 278a/7, 278a/9, 278a/9, 281a/19, 281a/2, 281a/2, 281a/2,
 278b/1, 278b/10, 278b/10, 281a/21, 281a/21, 281a/22,
 278b/11, 278b/11, 278b/11, 281a/22, 281a/23, 281a/24,
 278b/11, 278b/12, 278b/13, 281a/25, 281a/25, 281a/25,
 278b/13, 278b/14, 278b/15, 281a/3, 281a/4, 281a/4, 281a/4,
 278b/15, 278b/16, 278b/16, 281a/6, 281a/6, 281a/7, 281a/9,
 278b/17, 278b/17, 278b/18, 281a/9, 281b/1, 281b/10,
 278b/19, 278b/19, 278b/19, 281b/12, 281b/13, 281b/13,
 278b/2, 278b/2, 278b/2, 278b/2, 281b/14, 281b/15, 281b/15,
 278b/2, 278b/2, 278b/21, 281b/16, 281b/17, 281b/17,
 278b/21, 278b/23, 278b/24, 281b/18, 281b/19, 281b/2,
 278b/25, 278b/3, 278b/4, 278b/4, 281b/2, 281b/20, 281b/21,
 278b/5, 278b/6, 278b/7, 278b/7, 281b/21, 281b/22, 281b/23,
 278b/9, 279a/1, 279a/10, 281b/24, 281b/24, 281b/25,
 279a/11, 279a/11, 279a/14, 281b/25, 281b/3, 281b/3, 281b/3,
 279a/14, 279a/15, 279a/15, 281b/4, 281b/4, 281b/5, 281b/6,
 279a/15, 279a/16, 279a/16, 281b/8, 281b/9, 281b/9, 282a/12,
 279a/17, 279a/18, 279a/19, 282a/13, 282a/16, 282a/17,

282a/18, 282a/19, 282a/2,
282a/20, 282a/21, 282a/22,
282a/24, 282a/25, 282a/3,
282a/5, 282a/5, 282a/6, 282a/6,
282a/8, 282b/1, 282b/1, 282b/1,
282b/17, 282b/17, 282b/2,
282b/20, 282b/22, 282b/24,
282b/3, 282b/3, 282b/4, 282b/4,
282b/5, 282b/6, 282b/6, 282b/7,
282b/7, 282b/8, 282b/8, 282b/9,
282b/9, 283a/16, 283a/19,
283a/2, 283a/22, 283a/23,
283a/25, 283a/6, 283b/1, 283b/1,
283b/13, 283b/17, 283b/18,
283b/19, 283b/20, 283b/3,
283b/6, 283b/7, 283b/9, 284a/12,
284a/19, 284a/22, 284a/25,
284a/25, 284a/6, 284a/7, 284a/7,
284a/7, 284a/8, 284b/1, 284b/19,
284b/20, 284b/20, 284b/21,
284b/21, 284b/21, 284b/22,
284b/22, 284b/23, 284b/5,
284b/8, 285a/17, 285a/2, 285a/2,
285a/4, 285b/6, 286a/17, 286a/5,
286b/1, 286b/11, 286b/17,
286b/21, 286b/23, 286b/4,
286b/6, 287a/10, 287a/11,
287a/2, 287a/2, 287a/2, 287a/2,
287a/3, 287a/3, 287a/4, 287b/1,
287b/11, 287b/20, 287b/24,
288a/1, 288a/4, 288a/5, 288a/7,
288a/8, 288b/20, 288b/21,
288b/23, 288b/5, 288b/9,
289a/23, 289a/8, 289b/12,
290a/24, 290a/25, 290a/25,
290a/6, 290b/11, 290b/13,
290b/16, 290b/2, 290b/9, 291a/1,
291a/12, 291a/3, 291a/4, 291a/4,
291a/9, 291b/11, 291b/20,
291b/23, 291b/24, 291b/24,
291b/25, 291b/25, 291b/5,
292a/1, 292a/12, 292a/2,
292a/22, 292a/6, 292b/1,
292b/11, 292b/11, 292b/12,
292b/23, 292b/23, 292b/23,
292b/6, 293a/11, 293a/12,
293a/12, 293a/13, 293a/17,
293a/19, 293a/3, 293a/4, 293a/5,
293b/21, 294a/15, 294a/16,
294a/18, 294a/19, 294a/19,

294a/19, 294a/20, 294a/21,
294a/21, 294a/22, 294a/22,
294a/23, 294a/24, 294a/24,
294a/25, 294a/25, 294a/25,
294a/9, 294a/9, 294b/2, 294b/2,
294b/2, 294b/21, 294b/3, 295a/1,
295a/14, 295a/17, 295a/17,
295a/4, 295a/9, 295a/9, 295b/10,
295b/16, 295b/8, 296a/10,
296a/12, 296a/15, 296a/23,
296a/25, 296b/1, 296b/17,
296b/3, 296b/4, 297a/1, 297a/14,
297a/17, 297a/18, 297a/2,
297a/25, 297a/8, 297b/14,
297b/14, 297b/15, 297b/2,
297b/2, 297b/20, 297b/21,
297b/22, 297b/24, 297b/3,
297b/4, 298a/22, 298a/23, 298a/6,
298a/6, 298b/10, 298b/10,
298b/11, 298b/2, 298b/21,
298b/3, 298b/8, 299a/10, 299a/12,
299a/13, 299a/16, 299a/24,
299a/7, 299a/8, 299a/8, 299a/9,
299b/18, 299b/21, 299b/23,
299b/7, 299b/8, 299b/9, 299b/9,
300a/11, 300a/15, 300b/21,
300b/22, 300b/9, 301a/1, 301a/13,
301a/15, 301a/2, 301a/23, 301a/4,
301a/5, 301a/6, 301b/10, 301b/16,
301b/17, 301b/20, 301b/3,
302a/12, 302a/14, 302a/18,
302a/2, 302a/3, 302a/5, 302a/6,
302a/8, 302b/1, 302b/17, 302b/2,
302b/21, 302b/22, 302b/24,
302b/24, 302b/24, 302b/25,
302b/7, 302b/9, 303a/2, 303a/3,
303b/2, 303b/2, 303b/23, 303b/6,
303b/8, 303b/8, 303b/8, 303b/9,
304a/1, 304a/12, 304a/16,
304a/17, 304a/18, 304a/25,
304a/3, 304a/3, 304b/1, 304b/11,
304b/13, 304b/13, 304b/14,
304b/15, 304b/6, 304b/8, 304b/9
v. + (teberrüken ve teyemmünen)
277b/12

vebā?: (Ar. is.) Veba, taun, salgın
hastalık.

v. +-i 'aẓīm 295b/22

- vebāl:** (Ar. is.) Günah
v. +e 302b/22
- vecaʿ:** (Ar. is.) Ağrı, sızı.
v. + (vecaʿ-i mefāşıl ve niķrīs)
276b/2
v. +-ı mefāşıl 277a/11
- vech:** (Ar. is.) Yüz, surat, çehre; üst, satıh; ön; üslup.
v. 297a/3
v. + (aḥsen-i vech) 300b/7
v. + (eshel-i vech) 272a/23
v. +le 271a/16, 272b/20, 287a/17, 292a/5, 295a/23, 296b/1, 298a/10, 300b/11
v. +-ile 274b/9, 299b/15, 303b/16
- vedāʿ:** (Ar. is.) Ayrılma, ayrılış.
v. +eyle- 285a/17
- vefā:** (Ar. is.) 1. Sözünde durma, sözünü yerine getirme. 2. Dostluğu devam ettirme.
v. 294a/22
v. +it 274a/12
- vefāt:** (Ar. is.) Ölüm, ölme.
v. 292b/11
v. +eyle- 297b/17
v. +ı 268a/19, 268a/22
v. +ında 296a/18
v. +it- 279b/4, 284a/25, 284b/24, 290a/2, 290b/10, 291a/5, 293a/15, 293a/25, 293a/6, 294a/10, 295a/12, 297a/9, 297b/13, 297b/15, 299a/13, 299b/10, 300b/14
v. +ları (İlā Raḥmeti Rabbiḥī tāriḥ-i vefāt) 304b/13
- vehle:** (Ar. is.) Dakika, an, lahza.
v. +de 272a/1
- vehm:** (Ar. is.) (Vehim) 1. Mübhem ve mânasız korku. 2. Belirsiz fikir ve düşünce. 3. Cüz'i mânaların anlaşılmasına yarayan bir idrak kuvveti.
v. +inden 266b/4
- veķāyiʿ:** (Ar. is.) Hadiseler, olaylar.
v. +-i sābıķa 277a/21
- vekīl:** (Ar. is.) Birinin işini görmesi için yerine bıraktığı kimse.
v. +i 277b/24
v. +leridür 279a/21
v. +-i ḥarcbaşı 278b/12
v. +-i muṭlaķ 277b/24
- Velā:** (Ar. is.) 1. Yakınlık. Sâhiplik. 2. Sevme, muhabbet.
v. +ya 284b/23
- veled:** (Ar. is) 1. Erkek çocuk. Oğul. Çocuk 2. Döl, yavru.
v. 292b/4
v. +i 292b/17, 299a/12
v. +ini (ümm-i veled) 298b/18
- veleh:** (Far. is.) Kahır ve hışım, hiddet.
v. + (ehl-i veleh) 304b/20
- velīme:** (Ar. is) Sevinç ve sürur günleri verilen ziyafet. Düğün ziyafeti. Düğün, evlenme.
v. + (ittiḥāz-i velīme it-) 284b/11
- ve minhā:** (Ar. ed.) Arapça bağlama edatı. Bundan sonra
v. 277a/6
- Velī Şemsü'd-dīn**
v. 286a/11, 287b/9
- Veliyyü'd-dīn:** (is.) ?
v. 302b/13
- veliyyü'l-ʿahd:** (Ar. is.) Bir hükümdardan sonra hükümdar olacak kişi.
v. 268a/1, 268a/23
- Venedik:** İtalya'da sular üstüne kurulmuş kent

- v. +den (hüdud-ı Venedik) 271a/20
- vesā'ir:** (Ar. sıf.) Başka, diğer.
v. +-i nisvān-ı muhtereme 269b/8
v. 269b/12, 275a/6, 276b/22, 277a/15, 278b/23, 279a/2, 280a/18, 281a/7, 282a/15
- vesī'a:** (Ar. sıf.) Geniş, bol
v. + (sāha-i vesī'a-yı ifrāz it-) 269b/11
- vesīle:** (Ar. is.) Yol, vasıta, bahane; sebep.
v. +ol- 275a/19
- veyā:** (Ar. Far. bir. ed.) İsterseniz, en iyisi.
v. 279a/10, 279a/13
- veyāhūd:** (Ar. Far. bir. ed.) Veya, isterseniz, en iyisi.
v. 283b/23
- vezāret:** (Ar. is.) Vezirlik, paşalık.
v. 276a/12, 278a/23, 296b/2
v. +e 299b/19
v. +le 298b/5
v. +le (rütbe-i vezāret) 300b/9
v. +ünde 301b/16
v. +-i 'uzmā 290a/14
- vezīr:** (Ar. is.) Osmanlı Devleti zamanında en yüksek mülkiye rütbelerine ulaşmış paşa. Hükümdar vekili. Muavin, yardımcı
v. 276a/15, 279a/17, 279a/3, 287b/17, 288a/6, 289a/23, 290b/6, 291b/17, 291b/8, 292b/18, 293a/3, 296a/24, 298b/12, 299b/2, 299b/8, 301a/5, 301a/9
v. +den 291b/11
v. +e 288a/1, 288a/3, 291b/14
v. +e (menāzil-i vezīr) 277a/16
v. +üm 271b/1
v. +-imezbur 277a/14
- v. +-i 'ākıbet-endīş 277a/9
v. +-i a'zam 272b/5
v. +-i Mesīhā-zamīr 275a/1
v. +-i mezbūr 287b/25
v. +-i müşārun ileyh 289a/3
v. +-i Reffāş 272b/6
v. +-i sānī 279b/3
v. +e 291b/7
- vezīr-i a'zam:** (Ar. is.) Pâdişahın vekili olan birinci vezir. Sadrazam. Başvekil.
v. 277b/23, 277b/25, 278a/2, 279a/1, 279a/22, 279a/25, 279a/4, 279b/3, 280a/17, 280b/3, 282b/16
v. +a 282b/11
v. +da 281b/14
v. +um 282a/12
v. +-ı Sulţān Muḥammed Pāşā 277a/8
- Veziir İbrāhīm Pāşā:** (is.) III. Mehmet saltanatı döneminde 4 Nisan 1596-27 Ekim 1596, 5 Aralık 1596-3 Kasım 1597 ve 6 Ocak 1599-10 Temmuz 1601 tarihleri arasında toplam üç yıl onbir ay yirmiyedi gün sadrazamlık yapmış bir Osmanlı devlet adamıdır.
v. 291b/5
- Veziir Maḥmūd Pāşā:** (is.) Fatih Sultan Mehmed Han devri sadrazamlarındandır.
v. 286b/2
- Veziir Sinān Pāşā:** (is.) On beşinci asır müderrislerinden ve edebiyatçı. İstanbul'un ilk kadısı büyük âlim Hızır Beyin oğludur.
v. 290b/16
- vilāyāt:** (Ar. is.) İller
v. + (mu'ażzamāt-ı vilāyāt-ı şimālī) 272a/22
- vilāyet:** (Ar. is.) İl.

v. +in 275a/8
v. +ine 269b/21
v. +ini 267a/4, 271b/15, 271b/17
v. +ini (Ağniyā-yı vilāyet)
266a/4
v. +inüñ 283b/9
v. +leri 272a/25
v. +i Boğdāniyye 267a/6
v. +i Eflāk 265b/6
v. +i Fāris 275a/12
v. +i maḥmiyye 272b/3
v. +i mezbūra 272b/22
v. +i Tūrul 272b/5

vir- (Tür. is.) 1. Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek 2. Bırakmak veya bağışlamak 3. Düşünce veya bilgi anlatan şeyleri başkalarına iletmek, bildirmek 4. Ödemek
v. -di 284b/1, 285b/15, 288b/8, 291a/18, 292b/8, 294a/6
v. -diler 290a/13, 290b/6, 296b/14
v. -diler (icāzet vir-) 288b/6
v. -di (cevāb vir-) 285b/8
v. -di (destūr vir-) 304a/11
v. -düm 267b/9, 285b/22, 300b/2
v. -emeyüp 298b/6
v. -icek 291a/16
v. -icek (ḥaber vir-) 295a/21, 303b/17
v. -ildi 270a/1, 297a/9
v. -iyor (cevāb vir-) 298b/24
v. -mek 300b/2
v. -miş 303b/22
v. -mişdür (cevāb vir-) 304b/2
v. -mişler 286a/23, 299a/4
v. -mişler (ḥaber vir-) 297a/17
v. -sünler 281b/5
v. -üp 269a/21, 285a/7, 285b/12, 286a/9, 294a/8, 296b/5, 303a/18, 304a/9
v. -üp (destūr vir-) 276a/10, 276a/7
v. -üp (ḥaber vir-) 298b/15
v. -üp (od vir-) 266a/21
v. -üp (taḫviyet vir-) 276b/6

v. -ürler 286b/21
v. -ürlerdi (yol vir-) 284b/6
v. -eler (vireler) 282a/3
v. -ilen (virilen) 282a/21
v. -ile (virile) 282b/9
v. -ilip (virilüp) 282a/19
v. -ilirse (virilürse) 282a/10, 282a/8, 282a/9
v. -ilsin (virilsün) 279a/5, 279a/6, 279a/7, 281b/13, 281b/14, 282a/10, 282a/11, 282a/12, 282a/13, 282a/18, 282a/8
v. -mege (virmege) 280b/5, 280b/6
v. -meleri (vir-meleri) 280b/3
v. -sinler (virsünler) 280b/16, 280b/17

viril- (Tür. is.) Verme işine konu olmak
v. -di 293a/14, 293a/15
v. -e (fetvā viril-) 299a/24
v. -mek 280a/16
v. -memekle 286b/10
v. -meyüp 282a/17
v. -üp 271b/22, 290b/3, 293a/5, 297a/23
v. -ür (virilür) 278b/22, 278b/24
v. -di (virildi) (niḫām viril-) 280b/17
v. -e (virile) 280a/22, 280a/23, 280b/3

voyvoda: Reis, subaşı, ağa gibi çeşitli mânalara gelen bir tabirdir. Voyvodalık Osmanlılarda milâdi on yedinci asırda başlamıştır. Kazalara, halkın isteğiyle yerlilerin ileri gelenlerinden biri voyvoda tayin edilirdi.
v. +sınuñ 274a/23

vuḫūf: (Ar. is.) Oluş, olma; düşme; bir olayın çıkış yeri.
v. +bul- 274a/19, 302b/1
v. +undan 276a/1

vuşul: (Ar. is.) Ulaşma, gelme, erişme.
v. 287b/3, 291b/6, 301a/25
v. +bulun- 280a/5

v. +bul- 270b/3, 275b/18, 280a/5,
288b/18, 299b/4, 302a/20
v. +i 272a/14, 275a/22
v. +it- 270a/11
v. +lerinden 271a/17

vü: (Ar. bağ.) Ve.
v. 267a/2, 267b/14, 272a/7,
273a/13, 273a/16, 274a/17,
275a/8, 275b/14, 275b/18,
276b/24, 277a/10, 277a/20,
277a/3, 277a/3, 277b/23,
286b/15, 290b/18, 299b/19,
301a/22

vücüd: (Ar. is.) Varlık, gövde.
v. + (Mebâhiş-i Vücüd) 289b/25
v. +a getir- 265a/23

vücüh: (Ar. is.) 1. Yüzler,
çehreler 2. Bir memleketin ileri
gelenleri.
v. +-ı hayrât 276b/22
v. +-i hâlâl 273a/15
v. + i'l-emvâl 283a/4

vürüd: (Ar. is.) Geliş, gelme; varma,
yetişme.
v. 289b/21
v. +it- 289a/6

vüzerâ: (Ar. is.) Vezirler.
v. 278a/20, 278a/5, 278b/2,
278b/4, 279a/12, 279a/2,
279a/22, 279a/5, 280a/18,
291a/15, 295b/14, 299a/20,
299a/25, 300a/19, 300a/21
v. + (elfe-i vüzerâ) 292b/9
v. +dan 278a/3, 278b/8
v. +m 278b/10, 279b/4, 280b/22,
280b/23, 281a/14, 282a/4
v. +ma 281a/16, 281b/5, 282a/10,
282a/12, 282a/18, 282a/6
v. +mda 282a/2
v. +muñ 281b/2
v. +nuñ 278a/19, 279a/14
v. +sıyla 281b/7
v. +vü ümerâ 277b/23
v. +-i 'izâm 292b/20

v. +ya 279a/16, 281a/1, 282b/16,
303b/16

Y

yâ: (Ar. ünl.) Ey, hey.
y. 288b/17

yâ: (Far. ed.) Yoksa, o halde, öyle
ise
y. 304b/21

yad: (Tür. is.) Yabancı
y. +ayağ 273a/19

yağ-: (Tür. fi) 1. Yağmurun, karın,
dolunun gökten düşmesi 2.
Tozun, merminin vb. yüksekte
çokça düşmesi 3. mec. Üst üste ve
çok gelmek
y. -up 267a/21

yağdır-: (Tür. fi) 1. Yağmasını sağlamak.
2. Bir şeyi aralıksız ve ısrarlı bir
biçimde yapmak
y. -dılar (bārān-ı belā yağdır-)
265a/5

yağma: (Far. is.) Çapul, talan.
y. 275b/14
y. + (izn-i yağma) 267b/1
y. +dur 270b/21

yağa: (Tür. is.) Kıyı, kenar, taraf.
y. +sına 271b/25

yan: (Tür. sıf.) Yön; bir şeyin üst, alt,
ön ve arkası dışındaki tarafı.
y. +ına 272b/8, 301b/9
y. +ında 289a/5, 293b/25, 300a/9
y. +ından 291b/9
y. +larına 300a/7
y. +umda 289a/5
y. +unca 297b/8
y. +unda 285a/10, 292b/2

yanaş-: (Tür. fi.) Yanaşmak, yaklaşmak.
y. -mak 281b/2, 281b/4
y. -up 267b/10, 286b/5, 290b/11

ya'nî: (Ar. ed.) Bundan maksat, demek, demek isteniyor ki.
y. 276a/20, 277b/8

yap-: (Tür. fi.) Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek
y. -duğun 267a/16
y. -up 284b/16

yapdur-: (Tür. fi.) Yapmasını sağlamak, yapmasına imkân vermek
y. -avuz 273a/15

yapıl-: (Tür. fi.) 1. Yapma işine konu olmak 2. mec. Gerçekleştirilmek, ortaya çıkarılmak.
y. -dı 266b/23
y. -mişdur 281a/2
y. -up 270b/11, 280b/21, 303b/1

yapış- (Tür. fi.) 1. Yapışkan bir maddeye bulanmış olan bir şey ayrılmayacak bir biçimde bir yere tutunup kalmak 2. İyice yaklaşmak, sokulup değmek 3. Aralık bırakmayacak biçimde üzerine dokunmak 4. Bir iş yapmak amacıyla, hevesle bir şeyi eline almak 5. Sıkıca yakalamak, tutmak, sarılmak 6. mec. Birini rahatsız etmek, sataşmak, peşini bırakmamak, musallat olmak.
y. -dı 300a/3
y. -up 292b/3

yar-: (Tür. fi.) 1. Uzunlamasına bölüp ayırmak 2. Buğday, arpa vb. tahıl tanelerini değirmende kırmak. 3. Derin yara açmak. 4. Yarık açmak. 5. mec. Ortasından, içinden geçmek
y. -miş 299a/19

yara-: (Tür. fi.) . Yararlı olmak, yarar sağlamak 2. Bir iş için uygun, kullanılır olmak.
y. -r 282a/2

yarağ: (Tür. is.) Silah.
y. 272a/6

yarar: (Tür. sıf.) Yarayan, elverişli, uygun; fayda.
y. 271b/1

yaraş-: (Tür. fi.) Yakışmak, uymak. Yatkın olmak
y. -maz 273a/19

yardım: (Tür. is.)
1. Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet 2. Bir ülkeye bağış veya ödünç olarak verilen para ve ihtiyaç maddeleri. 3. Bağış, iane. 5. İşlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için sağlanan katkı, destek
y. +it- 279a/17

yarığ: (Tür. sıf.) 1. Yarılarak açılmış yer, geniş çatlak 2. İnce bir çizgi durumunda açılmış yara 3. mec. Anlaşmazlık; 4. sıf. Yarılarak açılmış veya yarılarak oluşmuş.
y. +ına (yarığına) 281b/21

yarın: (Tür. zf.) 1. Bugünden sonra gelecek ilk gün. 2. Gelecek, ilerideki zaman
y. 300a/12, 302a/23

Yāsîn: (Ar. is.) Kur'an surelerinden biri
y. + (süre-i Yāsîn) 298b/15

yaş: (Tür. is.) Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin 2. Hayatın çeşitli evrelerinden her biri, çağ. 3. Nem, ıslaklık
y. +ında 290a/18, 296a/18

- yat-:** (Tür. fi.) 1. Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak 2. Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek. 3. Geceyi geçirmek üzere bir yerde kalmak
y. -dılar 266b/5
y. -duğı 287a/6, 292b/3
y. -dukda 298b/14
- yaylak:** (Tür. is.) Yaylacıların hayvanlarıyla birlikte yaz mevsimini geçirdikleri yüksek otlaklara ve orada kurulan ilkel yerleşmelere verilen ad.
y. +ındaki 300a/5
y. +ına 292a/13
- yaz-:** (Tür. fi.) 1. Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak 2. Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek 3. (-de) Yazar olarak görev yapmak. 4. (nsz) Yazı ile bildirmek, haber vermek 5. Bir bilim veya edebiyat eseri oluşturmak. 6. Savaş vb. sayılarla niceliğı belirtmek. 7. Kaydetmek 8. Bir göreve almak 9. Yaymak, sermek. 10. Açmak
y. -a 285b/13
y. -alar 279b/1, 279b/2
y. -ardı 284b/9, 288b/10
y. -dı 289b/13, 292a/3, 294a/17, 294a/22, 294a/23, 294b/1, 295b/21, 297b/22
y. -duğı 290a/25, 297b/24
y. -duğundan 298a/1
y. -ıla 283b/17
y. -mağla 284a/21
y. -mak 289b/17, 289b/20
y. -mayasın 285b/16
y. -mazdı 288b/11
y. -miş 285b/2
y. -mışdur 284b/22, 290a/25, 291b/21, 292b/22, 294a/14, 294b/3
y. -mişlar 291b/13
y. -sam 285b/17
- y. -up 273b/19, 289b/5, 290a/11, 291b/4, 293a/10, 293a/23, 297a/13, 302a/2
- yazıl-:** (Tür. fi.) 1. Yazma işi yapılmak 2. Kendini bir yere yazdırmak, kaydolmak 3. mec. Birine tutulmak, birini sevmek.
y. -a 279a/25, 282b/10, 282b/17, 282b/18, 282b/24, 283a/13, 283a/20, 283a/22, 283a/23, 283a/25, 283a/25, 283a/3, 283a/6, 283a/9, 283b/1, 283b/13, 283b/14, 283b/19, 283b/24, 283b/8
y. -dığı (yazulduğı) 283b/12
y. -mak 283b/14, 283b/20
y. -mayup 283b/8
y. -mışdur 277b/17
y. -ur (yazılır idi) 267b/9
y. +ılsun 289b/21
- yazlık:** (Tür. is.) 1. Yazın oturlan yer 2. sif. Yazın kullanılan giyecek, ev vb 3. Sofa. 4. Veranda. 5. Balkon. 6. Çardak. 7. Teras.
y. 278b/2
- ye-** (Tür. fi.) 1. Ağızda çiğneyerek yutmak 2. Aşındırmak, kemirmek, oymak, delmek 3. Isırmak.
y. -mek (yimek) 281b/6
y. -rler (yirler) 281b/7
- yed:** (Ar. is.) 1. El. 2. Mec: Kuvvet, kudret, güç. 3. Yardım. 4. Vasıta. 5. Mülk.
y. +-i mü'eyyed 299a/2
y. +-i tülā 301a/3
y. +-i 'ulyā 292b/12
y. +-i yümnā 288b/9
y. +-i yüsra 289b/22
- yedi:** (Tür. is.) 1. Altıdan sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 7 ve VII rakamlarının adı. 3. sif. Altıdan bir artık
y. 275b/11, 282b/1, 285b/9, 290b/24, 291a/19, 304a/12

- y. +nci 304a/8
- yegâne:** (Far. sıf.) Tek, bir.
y. + (fâzıl-ı yegâne) 289b/12
- Yahūdî:** (Ar. is.) Hz. Musa'nın dinine bağlı olan kimse, Musevi, semitik.
y. 301a/8
- yemîn:** (Ar. sıf.) 1. Sağ, sağ taraf 2. And
y. +lerini (cârib-i yemîn) 284b/13
y. +i imâm 295a/20
- yeñi:** (Tür. sıf.) 1. Kullanılmamış olan, eski karşıtı 2. Oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan 3. En son edinilen
y. 273a/15, 280b/2
- yeñiçerî:** (Tür. is.) Osmanlı'da piyade asker sınıfı.
y. 266b/13, 266b/3, 266b/5, 271b/23, 275a/2, 277a/13, 277a/14, 278a/12, 278a/12, 278a/6, 278b/23, 279b/13, 280b/14, 282b/5
y. +lerden 266b/8
- yeñiçerî kâtibi:** (Tür. Ar. is.) 1-tar. I. Murat tarafından yeniçeri ocağı adıyla kurulan sürekli ve ücretli asker sınıfı katibi. 2-Bu sınıftan olan asker katibi.
y. 281a/25
- Yeñihişâr:** (Tür. Ar. bir. is.) İstanbul'da, Boğaziçi'nde, Avrupa yakasında bulunan bir hisar. Fatih'in İstanbul kuşatması için bir ön tedbir olarak yaptırdığı bu hisar, Rumeli Hisarı, Yenice Hisar, Boğazkesen Hisarı, Yeni Kale, Güzel Hisar, Başkesen Hisarı gibi adlar da almıştır.
y. +da 271b/5
- Yeñiseray:** (Tür. Ar. bir. is.) Ayasofya yakınında bulunan Mehmed Paşa Sarayıdır.
y. +ıñ 268b/4
- yeñ:** (Tür. is.) Elbise kolunun el üzerine gelen kısmı
y. +li 279b/16
y. +lü 281b/1
- yer:** (Tür. is.) 1. Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân 2. Gezinilen, ayakla basılan taban 3. Bulunulan, yaşanılan, oturlan bölge 4. Durum, konum, vaziyet 5. Ülke. 6. Görev, makam
y. 279a/1, 279a/2
y. +de 266a/24, 276b/3
y. +den 275b/2, 302a/9
y. +e 265b/12, 266b/2, 287a/6, 301b/6, 302a/10
y. +i 293a/15
y. +ine 266b/14, 274a/11, 282a/3, 284a/23, 288a/8, 290b/9
y. +ler 279a/2
y. +lere 266a/25, 266a/5, 270b/6
y. +lerin 270b/7, 277b/2
y. +leründe 265b/4
- yerlü yeründe:** (Tür. zf.) 1. Eskiden olduğu yerde. 2. Uygun, yakışır bir biçimde, gerektiği gibi.
y. 269b/7
- ye's:** (Ar. is.) Emelinden kesilmek. Ümitsizlik. Nevmid olmak. Matlubunun hâsıl olmasına ümidini kesmek.
y. + (be-şüret-i ye's) 274b/15
- yesâr:** (Ar. is.) 1. Sol, sol el. 2. Varlık, zenginlik. 3. Gençlik. 4. Bolluk. 5. Kolaylık.
y. +da (cârib-i yesâr) 284b/14
- yesîr:** (Ar. sıf.) 1. Az şey, az, kalil. 2. Kumarbaz. 3. Kolay.

- y. +den (müddet-i yesîr) 287b/23
y. +de (zemân-ı yesîr) 292a/6
- yetmiş:** (Tür. is.) 1. Altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 70 ve LHH rakamlarının adı. 3. sıf. Yedi kere on, altmış dokuzdan bir artık
y. 281a/21, 285a/9, 294b/17, 297b/2
- yevm:** (Ar. is.) 1. Gün. Yirmidört saatlik zaman.
y. +i 286a/2, 288b/7, 294b/5, 295b/16
y. +-i hamîs 276b/12
y. +-i 'îd 291a/12
y. +-i sâbî'fde 285b/18
- yevmen:** (Ar. zf.) Özel bir günde
y. 267b/17
- yevmî:** (Ar. is.) Günlük. Güne ait.
y. + (kût-ı yevmî) 286a/5
- yevmiye:** (Ar. is.) 1. Gündelik. Bir günlük çalışmanın neticesi alınan ücret. 2. Günlük hadiseleri günü gününe kaydetmeye yarayan defter, gazete.
y. +si 301a/6
- yık-:** (Tür. fi.) 1. Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek 2. İnsan, hayvan veya ağaç devirmek. 3. Bir yana eğmek. 4. Birine yüklemek: Suçu bana yıktı. 5. Yük indirmek.
y. -up 272a/12
- yıl:** (Tür. is.) 1. Dünya'nın, Güneş çevresinde tam bir dolanım yapması için geçen 365 gün, 5 saat ve 49 dakikalık zaman. 2. Miladi takvime göre ocak ayının birinde başlayıp aralık ayının otuz birinde sona eren on iki aylık dönem. Sene
- y. 265b/11, 268b/9, 269b/19, 273a/2, 280b/14, 286a/23, 290a/18, 293a/20, 295a/20, 297a/23, 300b/18
y. +a 270a/5
y. +da 281b/13, 295a/4, 297b/2
y. +dan 294a/18, 297b/1
y. +dan-şoñra 294a/22
- Yıldırım Hân:** Osmanlı sultanlarının dördüncüsü olan Han, Sultan Murat'ın oğludur. 1360 yılında Gülçiçek Hatun'dan doğdu. 1381 yılında devlet idaresinde yetişmesi için Kütahya'ya vali tayin edildi. 1389'da haçlı ordusu ile yapılan Birinci Kosova savaşına katılarak kahramanlık gösterdi. Babası Sultan Murat, bu savaş sonunda bir Sırp tarafından şehit edilince, devletin ileri gelenlerinin müşterek kararı ile Osmanlı tahtına geçti.
y. + (mütevellî²-i evkâf-ı Yıldırım Hân) 299b/22
- yi-:** Bkz ye-
y. - (ye) 304a/10
- yigirmi:** (Tür. is.) 1. On dokuzdan sonra gelen sayının adı
y. 268b/9, 276a/24, 277b/9, 279b/12, 280a/11, 280a/6, 280a/6, 280b/1, 280b/2, 281a/10, 281a/22, 281a/9, 281b/23, 282a/12, 282a/23, 282b/3, 282b/7, 286a/2, 294a/17, 294a/18, 296a/18, 301a/6
y. +sini 285a/22
- yine:** (Tür. zf.) 1. Yeniden, bir daha, tekrar, gene 2. Öyle de olsa, öyle olmasına karşılık. 3. Buna rağmen, bununla birlikte.
y. 269b/16, 275b/9, 287a/7, 288b/12, 289b/21, 292b/9, 299a/9, 300a/24, 303a/3

yok: (Tür. is.) 1. Olmayan, bulunmayan şey: 2. sif. Bulunmayan, mevcut olmayan, var karşıtı.
y. +dur 271b/2, 273a/18, 285b/11, 286a/6, 286a/6, 287b/2, 289a/24, 293b/11, 293b/21, 293b/21
y. +-idi (yoğ-idi) 297b/7

yokla-: (Tür. fi.) 1. Dokunarak incelemek 2. Bakmak, gözden geçirmek, kontrol etmek 3. Durum, bilgi, niyet belirlemeye veya anlamaya çalışmak 4. Aramak, araştırmak:
y. -dı 292a/16

yol: (Tür. is.) 1. Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık, tarik. 2. Karada insanların ve hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer 3. Davranış, tutum, gidiş veya davranış biçimi 4. Uyulan ilke, sistem, usul, tarz, tarik
y. 265b/2, 290b/11
y. +da 286b/3, 300a/14
y. +dan 266a/9
y. +dur 279a/4
y. +ı 279b/22, 279b/23, 279b/25
y. +ıdur 278a/20, 278b/4, 278b/16, 278b/18, 278b/19, 279a/15
y. +ıyla 279a/12
y. +ları 270a/9
y. +larıdur 278b/15, 279b/5
y. +ların 272b/15, 274b/3
y. +larına 280b/12
y. +larını 270b/12
y. +undan 268a/6
y. +uñ 295a/1, 300a/15
y. +vir- 284b/6

yoldaş: (Tür. is.) 1. Yol arkadaşı 2. Arkadaş, dost 3. mec. Ortak bir görüşü benimseyenlerden her biri.
y. +lar 271b/21

y. +larıyla 279a/5

yorgun: (Tür. sif.) Çalışma vb. sebeplerle beden veya zihin etkinliği yavaşlayan, yorulmuş olan
y. 265b/13

yukaru: (Tür. is) Bir şeyin üst bölümü, fevk, aşağı karşıtı. 2. mec. Yetkili kimse 3. Benzerleri arasında üstte bulunan 4. mec. Aşama, sınıf, makam bakımından ileride olan 5. zf. Üst tarafa, üstteki kata, üste, yükseğe, yukarıya
y. 278a/11, 278a/9, 278a/9, 281a/21
y. +da 279b/15
y. +dur 278a/3, 278a/9
y. +durlar 278a/8
y. +ya 267a/23

yum-: (Tür. fi.) Kısarak kapamak, sıkarak kapalı duruma getirmek
y. -up (cihân-ı salţanatdan göz yum-) 276b/10

Yunanî: Yunan, Yunan'a ait.
y. + (cezâ'ir-i Yunanî) 272b/12

Yunaniyye: bkz Yunanî
y. + (cezâ'ir-i Yunaniyye) 274b/17

Yūsuf: (Ar. is.) Kurân'da adı geçen peygamberlerden birisi olup, Yakub Peygamberin oğludur. Nesebi Hz. İbrahim'e kadar varır.
y. 289b/14
y. +ını 296b/4

yük: 1. Araba, hayvan vb. nin taşıdığı şeylerin hepsi 2. Bir şeyin ağırlığı. 3. Araba, hayvan vb. nin taşıyabildiği miktar: 4. Eşya 5. mec. Birinin üzerine almak zorunda kaldığı ağır görev
y. 282a/21, 282a/21

yüklet-: (Tür. fi.) Yükleme işini yaptırmak
y. -üp (yükledüp) 272b/21

yümnā: (Ar. is.) Sağ taraf, sağ el.
y. +sınuñ (şafha-i yümnā) 289a/15
y. +sı (yed-i yümnā) 288b/9

yüri-: (Tür. fi.) bkz yürü-
y. -sün 281b/9
y. -yüp 284b/2
y. -yen 275a/25

yürü-: (Tür. fi.) 1. Adım atarak ilerlemek, gitmek 2. Karada veya suda, herhangi bir yöne doğru sürekli olarak yer değiştirmek 3. Yayan gezmek, yayan gitmek 4. Yol almak Üzerine doğru gitmek, akın etmek, saldırmak, hücum etmek
y. -diler 270b/22
y. -r 284b/4
y. -yüp 275b/10, 288a/5
y. -yüş 275a/23, 302a/24
y. +e (yürümege) 266b/3

yürüt- (Tür. fi.) (-i) 1. Yürüme işini yaptırmak, yürümesini sağlamak. 2. Gerektiği gibi yapmak, uygulamak
y. -mek 279a/15

yürüyüş: (Tür. fi.) 1. Yürüme işi 2. Spor amacıyla yapılan yürüme 3. Bir olayı protesto etmek, bir konuya dikkati çekmek amacıyla topluca yürüme 4. Birliklerin bir yerden başka bir yere gitmesi.
y. 271a/12, 275b/12
y. +de 270b/8
y. +e 276a/2
y. +it- 275b/21, 302b/11
y. +ler 270b/7

yüsra: (Ar. is.) Sol taraf. Sol el
y. +larından (yed-i yüsra) 289b/22

yüz: (Tür. is.) (I) 1. Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 100 ve C rakamlarının adı.

(II) 1. Alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat 2. Yüzey: Suyun yüzünde. 3. Kesici araçlarda ağız 4. Birinin görülegelen veya umulan hoşgörülüğüne güvenile-rek gösterilen cüret. Nedeniyle, sebebiyle 5. Yan, taraf. 6. Bir yapının dışa bakan düşey yüzeylerinin her biri 7. mec. Utanma

y. 265a/8, 265b/20, 268b/10, 268b/2, 269b/21, 269b/24, 270a/6, 271b/19, 272a/10, 273a/2, 274b/25, 276a/23, 278a/10, 278b/17, 278b/17, 278b/22, 278b/23, 278b/24, 278b/25, 279b/12, 279b/7, 279b/8, 279b/8, 279b/9, 280a/11, 280a/12, 280a/14, 280a/4, 280a/9, 281a/20, 281b/20, 282a/10, 282a/11, 282a/11, 282a/12, 282a/13, 282a/14, 282a/4, 282a/7, 282a/7, 282a/7, 282a/8, 282a/9, 282b/5, 282b/5, 282b/6, 282b/6, 282b/7, 282b/7, 283a/12, 283a/19, 284b/23, 285a/9, 286a/25, 288b/8, 290a/13, 290a/3, 290b/8, 291a/13, 291a/5, 291b/19, 292b/10, 292b/10, 292b/16, 293a/14, 293a/9, 294a/13, 294a/17, 294a/7, 294b/17, 296a/6, 296b/14, 297a/6, 297b/17, 298b/12, 299a/9, 299b/9, 300b/13, 300b/18, 301a/6, 301a/7, 304a/1, 304a/12, 304b/12
y. +buyur- 276a/7
y. +e 279b/9
y. +e 280a/15
y. +i 276a/2
y. +ine 303b/14
y. +leri 266b/5
y. +leri siyāh ol- 266b/24

y. +sür- 268b/12, 271b/18, 303a/16

yüz-: (Tür. fi.) (I) 1. Kol, bacak, yüzgeç vb. organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak 2. Yüzme sporu yapmak. 3. Bir sıvının yüzeyinde batmadan durmak 4. mec. Dalgalanmak 5. mec. Herhangi bir şeyle üzeri kaplanmak, bir şeye bulanmak (II) 1. Derisini çıkarmak, derisini soymak. 2. hlk. Çok para istemek.
y. -üp 275b/4

Z

zābiṭān: (Ar. is.) Zābitler. Subaylar.
z. +-ı ḥiṣār 270b/25

zabt: (Ar. is.) 1. İdaresi altına almak.
2. Sıkıca tutmak. Kendine mal etmek. 3. Kavramak. 4. Kaydetmek. Hülâsasını yazmak. 5. Bağlamak.
z. + (tedbîr ü zabṭ) 271a/16
z. +eyle- 268a/3, 270b/16
z. +ı 281a/5
z. +ına 270a/11
z. +itdür- 273b/5
z. +it- 270a/18
z. +u aḥkām u naşb-ı ḥukkām 270a/15

zāde: (Far. is.) 1. Evlat, oğul. 2. İyi insan. 3. Nikâh neticesi olmuş çocuk.
z. +-i tab^c 290b/1
z. +dür 291a/8
z. +nüñ 288b/5

zāf: (Ar. is.) Zayıflık, kuvvetsizlik, iktidarsızlık.
z. +ı 275a/18, 301b/20
z. +-ı mizāc 268a/17

zafer: (Ar. is.) 1. Muvaffak olma, maksada erme. Bir çok uğraşmadan sonra maksada erişme. 2. Düşmanı yenme, üstün gelme. Başarma.
z. 275b/15, 302a/11, 302a/12
z. + (fetḥ-i bāb-ı zafer) 302a/24
z. + (fetḥ u zafer) 270b/16
z. + (peyker-i zafer) 302b/12
z. +bul- 296a/23

zafer-rehber: (Ar. Far. bir. sıf.) Başarı, zafer yolunu gösteren. Zaferi gösteren
z. +e (sefer-i zafer-rehber) 281b/2
z. +üm (sefer-i zafer-rehber) 281b/8

zāhib: (Ar. sıf.) 1. Giden, gidici.
2. Bir zanna kapılan. Bir fikre uyan.
z. +ol- 277a/23

zāhir: (Ar. sıf.) Görünen, âşikâr olan. Açık, belli, meydanda olan.
z. 304a/16, 304b/6
z. + (tedāfü-i zāhir) 289a/13
z. +ol- 285b/19, 290a/20, 290b/14, 302a/3

zaḥîre: (Ar. is.) Anbarda saklanan yiyecek, hububat. Azık.
z. 265b/22, 270b/12, 271a/15
z. +lerin 281b/5

zāhiren: (Ar. zf.) Görünüşe göre. Meydanda olduğu gibi. Göründüğü gibi.
z. 271b/8

zāhirîn: (Ar. is.) Parlaklıklar, parıltılar
z. 274b/11

zaḥk: (Ar. is.) 1. Gülmek 2. Irak, uzak, baid. 3. Atmak.
z. +it- 289b/1

zaḥmet: (Ar. is.) Sıkıntı, eziyet. Yorgunluk. Zor, güç.

z. 296a/8

zaḥm-ḥurde: (Far. bir. is.) Mecruh, yaralı.

z. + (mişāl-i şayd-i zaḥm-ḥurde) 267b/16

zahr: (Ar. is.) Sırt, arka

z. +ına 285b/13, 303b/4
z. +-i kitāb 297b/22

zāḥve: (Ar. is.) İlk kuşluk vakti. Güneşin ufukta ilk yükselip yayılmaya başladığı an.

z. +-i şuğrā 266b/17

zā'if: (Ar. sıf.) Güçsüz, iktidarsız, kuvveti az, kuvvetsiz, tākatsız. Kansız. Gevşek, tenbel.

z. 304b/5

zā'il: (Ar. is.) Geçen, geçici, devamlı olmayan, tükenen.

z. +ol- 298a/1, 300a/18, 300b/1

zāmīme: (Ar. is.) Ek, ilâve. Artırma, katma, ekleme.

z. 273a/7

z. +eyle- 297a/25

z. +-i memālik-i osmaniyye 273b/13

zāmīr: (Ar. is.) 1. Bir şeyi gizlemek. 2. İç. 3. Bir şeyin iç yüzü. 4. Niyet. 5. Vicdan. Kalb. 6. Gaye. 7. gr: Mütekellim, muhatab ve gaibe delâlet eden ve bunların makamına kaim olan rumuzat harfleri ve harf terkiplerinin her biri. (Ben, sen, o; ene, ente, hüve gibi) ismin yerini tutan kelime.

z. + (āyīne-i zāmīr-i münīr-i sulṭān) 271b/7

z. + (levḥ-ı zāmīr-i münīr) 277a/1

z. + (zuḥā-i zāmīr-i pādīşāhī) 272b/3

z. +-i şafā-şifāt 302b/14

z. +-i Şāhī 299b/7

z. +-i şāh-ı kişver-gīr 270b/9

zamm: (Ar. is.) 1. Bir şeye bir şeyi ekleme. Artırma. Katma. Fazla olarak verme. 2. Kenarlarını bitleştirme. 3. gr: Bir harfin zammeli (ötreli) okunuşu.

z. +it- 289b/19

zann: (Ar. is.) Şüphe. Zannetmek, sanmak. Sezme.

z. +it- 286b/15, 291b/11, 293b/15

zarāfet: (Ar. is.) 1. Zariflik, incelik, kibarlık. Nâzik davranış. 2. Muamelede, harekette ve giyimde hoşluk ve temizlik.

t. +le 296a/20

zarar: (Ar. is.) Lüzumlu ve kıymetli bir şeyin eksilmesi veya kaybolması. Zıyan, kayıp.

z. +ı toğan- 266b/1

z. +larından 274b/23

z. +-ı dünyeviyye 298a/10

z. +-ı mālī 298a/10

z. +-ı uḥreviyye 298a/11

zarb: (Ar. is.) 1. Vurmak, vuruş, çarpmak. 2. Beyan etmek. 3. Seyretmek. 4. Nev, cins. 5. Benzer, nazir. 6. Eti hafif olan.

z. +ı tığ 265a/3

z. +ı top u tüfeng 275b/6

z. +it- 289b/7

z. +-ı 'anīk 299b/1

z. +la 299b/3

zarf: (Ar. is.) 1. Kap, kılıf. Mahfaza.

2. İçine mektup konulan kılıf kâğıt.

3. gr: Bir fiilin veya bir sıfatın veya başka bir zarfın mânasına "yer, zaman, nicelik, nitelik gibi bakımlardan başkalık katan vasıflarını belirten kelime. Belirteç

z. +ıñ 296a/14

zati: (Ar. is.) Zâta mensub, kendisine âit, kendisi ile alâkalı, hususi, özel.

- z. + (havâşş-ı zati) 288b/14
- ze‘âmet:** (Ar. is.) 1. Şeref, şan. 2. Yetiştirdikleri hayvanları ile birlikte harbe iştirak eden ve sipahi denen Osmanlı askerine öşrü alınmak üzere verilen en büyük tımar.
z. 280a/20, 280b/13, 280b/2, 280b/2
z. +i 267b/9, 280b/7
- zebân:** (Far. is.) Dil, lisan.
z. +i Fârisî 294b/1
- zebûn:** (Far. s.) Zayıf, güçsüz, aciz.
z. +ol- 304a/5
- ze‘îm:** (Ar. is.) Ayıplanmış.
z. 281a/19, 281a/20
- zelîl:** (Ar. is.) 1. Hor, hakir, alçak. Aşağı tutulan.
2. Sürçüp düşen.
3. Yanılan
z. 267b/14
- zemân:** (Ar. is.) 1. Zaman, devir, vakit, çağ 2. mehil, süre 3. mevsim
z. 276a/20, 290a/21, 291b/18, 300b/7, 302a/25, 304a/24, 304a/25
z. + (ebnâ-i zemân) 277a/22
z. + (evâsiṭ-ı zemân-ı salṭanat) 273a/9
z. + (ittifâḳ-ı eda-yı şâni‘a-i mühendisân-ı zemân) 269a/11
z. + (lokman-ı zemân) 302a/5
z. + (sulṭân-ı zemân) 291b/4
z. +da 266a/23, 268b/21, 271b/2, 275b/24, 277a/8, 285a/25, 291a/13, 293b/22, 297b/6, 298b/7, 301b/11
z. +i 267a/18, 276a/10, 276a/9
z. +inuñ 284b/6
z. +inuñ (‘ulemâ-i zemân) 291a/10
z. +unda 283b/25
z. +i hayât 267b/25
- z. +i ‘izzet-iḳtirân 277a/25
z. +i salṭanat 284a/5
z. +i yesîr 292a/6
- zemîme:** (Ar. is.) Beğenilmeyen kötü hal ve hareket.
z. +dendür (hıṣâl-i zemîme) 275b/25
- zemîn:** (Far. is.) 1. Yer. Yeryüzü.
2. Meydan, satıh.
3. Tarz, eda.
4. Mevzu.
z. +i (fûsahat-ı saṭḥ-ı zemîn) 269a/14
- zemistân:** (Far. is.) Kış, kış mevsimi
z. + (mevsim-i zemistân) 265b/3
- zencîr:** (Far. is.) Zincir.
z. 301b/1
z. +e 271a/7
z. +inden 281b/24
- zer:** (Far. is.) Altın
z. + (sîm ü zer) 272b/1
- zevi’l-iḳtirâm:** (Ar. bir. is.) Saygı sahipleri, saygıdeğer kişiler
z. +uñ (kibâr-ı zevi’l-iḳtirâm) 277a/21
- zevi’l-iḳtidâr:** (Ar. bir. is.) İktidar, güç, kudret sahipleri. Gücü olanlar.
z. + (sezâ-vâr-ı şân-ı şâhân-ı zevi’l-iḳtidâr) 269a/2
- zevḳ:** (Ar. is.) 1. Lezzet alma, hoş gitme, tatma.
2. Hoş, hoş giden, mânevi haz.
3. Boş vakit geçirmek, eğlenmek, alay etmek.
4. Güzeli çirkinden ayırma kabiliyeti
z. +it- 302b/21
- zevḳıyye:** (Ar. is.) Zevkle alâkalı, zevke âit.

- z. + (‘ulūm-i zevkıyye) 289a/2
z. +dür (hālet-i zevkıyye) 299b/13
- zeyn:** (Ar. is.) Zinet, süs, bezek.
Süslemek.
z. +eyle- 270b/23
- Zeynel:** (Ar. is.) Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan’ın öldürülen oğlu.
z. +den 267b/18
- Zeyniyye:** Şeyh Ömer Şahabeddin Sühreverdi tarafından kurulan tarikat kollarından biridir. Zeynilik, Anadolu’da Hacı Bayram Veli’nin kurduğu Bayramiliğin en büyük rakibidir.
z. 297b/5
z. +de (ṭarīḳa-i Zeyniyye) 300a/2
- Zeyrek:** Fatih Sultan Mehmed döneminin önemli bilginlerindedir.
z. 285a/18, 285a/19, 285b/8
- zeytūn:** (Ar. is.) Zeytin
z. 270a/22, 272b/21
- Zeytūnluḳ:** (Ar. is.) Yenisaray’ın yapıldığı, bir tarafı Haliç’e dönük, gönül ferahlatıcı bir bağ yeri olan arazidir.
z. 269a/19
- zıḫk:** (Ar. is.) (dihk) Gülme
z. + (bā’iş -i zıḫk) 285b/18
z. +den (sebeb-i zıḫk) 290b/19
- zīc:** (Ar. is.) yıldız atlası.
z. +dür (şāhib-i zīc) 293a/20
- zīde:** (Ar. Far. is.) (zīdet) : Çoğalsın, artsın. Dua ve temennilerde bulunmak üzere kullanılır.
z. 283a/21, 283a/25, 283b/1
- zīdet:** (Ar. Far. is.) bkz: zīde
- z. 283a/16, 283a/19
- zıkr:** (Ar. is.) (Zikir) 1. Anmak, hatırlamak. Anılmak.
2. Allah’ı (C. C.) çok anıp azametini düşünmek ve Esmâ-i Hüsna’sını okuyup tefekkür etmek.
3. Kur’ân-ı Kerim’in bir ismi.
z. + (‘aḳd-i meclis-i zıkr eyle-) 292b/6
z. +ine 268b/18
z. +it- 290b/22, 291a/2, 293b/18, 294b/10, 303a/8
z. +leri 304b/15
z. +olın- 269b/25, 277a/18, 277b/10, 279b/17, 300b/15
z. +ol- 270b/9
z. +i cemil 300a/10
z. +i icmāl-i Boḡdān 265b/19
z. +i ḳalbī 292b/13
z. +i ḳānūn-nāme-i osmaniyyan 277b/15
z. +i sefer-i Boḡdān 265a/17
z. +i teşhīr-i ḳal’a-i polya 271a/23
- zımmet:** (Ar. is.) 1. Himayeyi temin eden ittifak.
2. Koruma zorunda kalma
3. Borç
4. Alakalı
5. Vicdan
6. Mesuliyet
7. Üst üstte olan şey
8. Uhde
z. +i himmet-i ḫüsrevāne 269a/8
- zīrā:** (Far. ed.) Çünkü, ondan ki, şundan, şu sebepten ki.
z. 267b/18, 268b/23, 280b/16, 299a/5
- zīrā’:** (Ar. is.) 1. El, kol uzunluğu. Yirmidört parmak uzunluğu. Arşın.
2. Bir kolun dirseğinden orta parmak ucuna kadar uzunluk ölçüsü. (75-90 cm. kadar)

3. Gökte ayın menzillerinden birisi. 4. Tulum. İçine peynir veya su, yağ gibi şeyler konan deriden kap.
280b/14, 280b/16,
- zirā'at:** (Ar. is.) Çiftçilik, ekincilik.
z. + (kabi'l-i 'imāret ü zirā'at) 272b/20
- ziyāde:** (Ar. sıf.) 1. Artan, fazla kalan, çok bol, fazladan. 2. Artma, çoğalma.
z. 269a/21, 272a/6, 275b/3, 291b/9, 297b/10, 304a/18, 304a/2
z. +dür 302b/15
z. +ol- 285b/17, 292a/7
- ziyāfet:** (Ar. is.) Misafire yedirip içirme, ikram etme. Misafir kabul etme.
z. 268a/15
z. + ('aḳd-i meclis-i ziyāfet it-) 287b/6
z. +it- 284a/21
- ziyāret:** (Ar. is.) Görüşmeye gitmek. Bir kimseyi görmeye varmak.
z. +e 287a/24
z. +i 285a/14
z. +ine 285a/16, 292b/18, 295a/25
- ziyāret-gāh:** (Ar. Far bir. is.) 1. Ziyaret yeri.
2. Türbe, makbul ve dine büyük hizmeti olan ve veli tanınanların kabrinin bulunduğu yer.
z. +dur 303b/1, 304b/11
- zücret:** (Ar. is.) Yürek darlığı, iç sıkıntısı.
z. +le 291b/22
- zuḫā:** (Ar. is.) 1. Kuşluk vakti.
2. Güneş.
3. Vuzuh ve beyan.
4. Kur'ân-ı Kerim'in 93. Suresinin adı.
- z. + (zuḫā-i zamir-i pādişāhī) 272b/3
- zuḫr:** (Ar. is.) Öğle vakti, öğleyin.
z. +da (şalāt-ı zuḫr) 297b/15
- zuhūr:** (Ar. is.) 1. Meydana çıkmak.
2. Ansızın meydana gelmek.
3. Baş göstermek, görünmek.
4. Hulul.
5. Galip olmak
z. +a gel- 303a/9
z. +bul- 296a/3
z. +eyle- 297a/20
z. +it- 267b/4, 268a/8, 273a/21, 277a/17, 289a/17, 291b/7, 292a/21, 302b/4
z. +ı selāḫin-i Āl-i 'Osmān 272b/11
- zürefā:** (Ar. is.) (Zarif. C.) Zarif kimseler.
z. +sı (fuḫalā vü zürefā) 277a/3
- züll:** (Ar. is.) Hakir olma, alçalma. Zillette oluş. Horluk.
z. +e düş- 299b/24
- Zü'l-ḳadr:** bkz: Zü'l-ḳadr Oğulları
z. 273b/1
- Zü'l-ḳadri:** bkz: Zü'l-ḳadr Oğulları
z. 283a/10, 283a/7
- Zü'l-ḳadri'l-etemm ve'ş-ḫadri'l-ekrem**
z. 283a/1
- Zü'l-ḳadr Oğlı:** bkz: Zü'l-ḳadr Oğulları
z. 273a/22
z. + (ilticā-i Zü'l-ḳadr Oğlı) 273a/21
- Zü'l-ḳadr Oğulları:** 1339-1521 yılları arasında Anadolu'nun güneyinde, Elbistan merkez olmak üzere kurulmuş Türkmen beyliğidir. Oğuzlar'ın Bozok kolundan olan bu II. dönem Anadolu beyliğinin ilk hükümdarı Zeyneddin Karaca Bey'dir. Dulkadiroğulları olarak

da bilinen, Osmanlı İmparatorluğu ve Memlûkler arasında mücadelelere neden olan beylik, Turnadağ Savaşı'yla (1515) yıkılarak Osmanlı İmparatorluğu'na bağlanmıştır.
z. 273a/20

Toplam kelime: 18220
Geçerli kelime: 18220
Geçersiz kelime: 0
Alt madde: 10056
Madde: 4375

zümre: (Ar. is.) Bölük, cemaat, grup, takım, sınıf, cins.
z. +-i ḥarāc-güzārān 274a/22

TIPKI BASIM

۶۶۵

و فرار سبطی اظهار ایدوب مقولودن دور دو شورده پورکیکا
 طوران دلپورلی باشلرینه او شور دیلر بو ائشاده باشا اولدی
 آلوب کوزکاهارین سده و حصاده قاچانلاری ضرب تیغله زداندرد
 مجاهدلر اول قنده بر خاسره به فیلج قویوب باشلارینه باران بلا
 یا عدد دیار فتح منکوب ایله اول منکوبلرک مختاری منکوب
 و بروج فلک عروجی او زره اسلام لواسی منسوب اولدی
 تا بیدرت مجید ایله کفته سفرنده بو یخده قلاع مالک اسلامیه به
 ملتی اولدی و غازیلر منقتم اولدیار و بوقوع سکونور سکون
 تار یخده سنوح ایدوب لفظ شفقت تاریخ دو شندر و زیار
 سمدره کی بایلی بان سرم اداسنه اقاین ایدوب آتی بلای
 کافر ایله حماد به دننگره منظر اولوب نیجه کافر بکارنک
 باستی و کوننی و نیسی ایله درد و ولنه کلاری و بونار یخه کلنیه امام
 و خطیب دن غیری مرتزقه و خدام اوقاق حتی کاتب حاج
 عا بر متولیار رضی ایله منسوب و غری ایله معزول اولوردی
 بوسنه ده درد و ولنه عرض اولوب برات شاهی صدقه
 و عنایت بو و لوق قانون مقدر شاهنشاهی اولدی

5

10

15

مطلب

قانون احوال و احوال و احوال و احوال

دکوسو بندان

سلطان مجاهدین سفر ایران زمین دنکوه نوبع بلاد ایچون
 اطرافه توزیع اجناد ایدوب حتی روم ایلی بکار بکنی اولاد خادوم
 سلیمان باشالی ارنود اسکندریه کوندر شایر ایدی مجود ختام
 قانع اولوب مال بحجاب ایله درد و ولنه رجوع ایله اول ائشاده
 قوه بندان جا کی طغیان ایدوب حدندن تجاوز اندکی مروت
 اولیجی سلیمان اسکندریه ده خدمت مقوله وجوده کتور مویوب
 اول ملککن تحویلنده احوال و تاخیر ایله در کی ایله قوه بندان

20

ایله

او زرينه واروب جبر تقصير و اول مالكي تجر ايلون ديو فرمان
 اولندي اسكندر زينه ايله قوه بغدادك ماسي بر اياق پول اولوب
 و موسم زمستان اولوب و اكثر منازلي ملند كوهار و عيبن هور اولوب
 و طوار لري ارناف و ملكدارينك صعب و سنگستان بولونده ارفا ايلوب
 و باطله هالوي ديكوكون اياق بوموجب قران افنان و خيوان بغداد
 5 جانند روان اولديار و هزار جيله و ضعت ايله و لايت افلاقي
 و مابله سدن طونده هيزيني كجه بار مدف مديد مالان بغدادند
 توذو ايدوب بلاد و قري غارتنه باشلا ديار و منضم اولديار اسما
 حاكم بغداد اولان بي دين روزگار دين اولوب دشت قبا فده
 10 تا بار خانلوي ايله نيمجه مجاريد لوي اولوب ملوك كمار بيشده عمارت
 مشهور طمان ليل حكومت ايتمى بومردود اولغله عدان ملكان
 و محارجه سدا ايدوب عسكرو سقر سقرينك سوار و بنا ديسي بو كورن
 لشكرو اسلام اوزره ايلغار ايلدي روم ابي عكوي ايله بورغون
 طورغون عسكرو اولوب بيكانه مملكت هالندن في هور اولد قروي ايلون
 15 اكثرى شهيد و هوجي نابيد ايله ديار باساي خادام مابله دن
 تا دم اولوب كو جيله و و طه به هولما كدن خلاص اولدي بوخير
 شيع مشر و ض جناب رفيع اولغني سلطان صاحب حيت حبه آقا
 ناموس سلطنت و انتقام شكست اسلامي ايجون بالذات داعيه عيراي

بغداد بورد يار و ذكر اجمال عزاي بغداد

20 سلطان عاليمقدار عسكرو نصرت شعار ايله سكو نور مسكان بورهاد
 بغدادنه سوق عسكرو و اجساد ايله ديار اولان قوه دكبودن قدرعه لولا
 طونده هورينه و خيبره نقل ايدوب عسكرك لوارتمى فوق العاده آمده
 ايلديار و روم ايلي و انا حولى عكوي مسكرو هارونه مجمع اولوب دوش
 واقبال ايله طونده هورينك كمارينه نزول بورد يار حاكم بغداد اولوب
 25 كافر نادان غضب سلطان مجاهدان خيوار اولدنده كند و ملكك

م ا ر ع

مزار عنده آتی بر اعویب کباب و حبوب باندن نشان قهری قحط و غلام
 بر مرنده به و اردی که اگر حق بدید پیر شاه کور کور اهل طونیه
 کان کباب اولماسه عساکر جوئی غلبه جوعدن هالان آقا
 مو انبی دخی بی علف ککله تلف اولور لردی اغنای و لابنتی
 5 صفت بکنده لره چکوب مرانیدی صرب بولورده چبقار دی و جمع
 اندوکی نما ذیل ایلام بر چکله سنانده کوروب نشان اولدی که دور
 نیجه عساکر اولور دی سلطان مجاهدان اول کافر باطنیان جنت
 و جوسنک هر چند که اقدام و اهتمام بوردی نام و نشان بکوردی
 اتفاق سوق و لی التوفیق ایله بدرقه بطریق بلدوکی بولدن
 10 آبریلوب خلاف سمته دوشرا اول جنتدن مظهر غضب اولوب عطف
 فرمان صدور ایدر بو حین ده عساکر او کندن آدم دوزوب
 اورمانده کافر یلورد و کین عرض ایتمکله نیجه بعقاب شاهید
 خلاص بولور استیجار حال ایچون عساکر سچوب ایازورده کوردور
 کوردور که بغداد حنا زری اوردماند کوروب مدخلی انجار
 15 عظیمه ایله بند ایدوب عمیق خند قار حفر انشار وره کذر لوی
 چوب و خادایله بعلرب طوبیلر فورمنار او کورینه کلما لوی
 خنبر وار جالار استیجاره کیدنار کلوچه مشاهده ایلام
 عرض ایدیک علم اسلام اول جمع لیام جانبینه توجه اولدی
 شاه عالیجاه دخی ترتیب سپاه ایدوب اول چکله نشان کباب
 20 احاطه ایدوب طوب و نومنگله جنکه آهنگ ایلام کفار خانکا
 سپاه نصرت متعارف هومنی کوریمچان طوبیلره اورد و بروب
 کوره و خاکی منزل اول ایلام حیانت الهیه عساکر اسلامه قورین
 اولوب طوبیلری بوزمانده آندیلر که اسلام عساکری نشانده
 کلما نشان ایدی و برچو قور بوده واقع اولنار ایدی اول جنتدن
 25 طوبیلر غازیلرک اوزر لوندن کورب روسر ما حدن غیری بولور

ضروري طوتمادي اما بو جانبدن آيلان طوپلور کابلرک هلوب عربده
 مصداقده ايدوب هيج بوي بوه دوشمدي کين مداخلي مسدود
 اولمخين ايلور بورومکده کسه اقدام ايدمه مدي بکچري دلاور لوي
 سينه لوبن ضرب و نضکه سبر ايتکه معنادلر ايلان طوب و هيجدن
 بوزلوي اورينه دوشوب يانديلر اوله نارنجده بکچري اعمايي 5
 طوره بوزلوي محمد اعايدي که سلطان بابو بدورنده هم سلطانده نايچ
 صکاره انگورينه ده روم لشکري مثل ايدوب يانسي سلطان بابو بدورنده
 کوندر ديلو سلطان عاري بکچير ياردن معنادلورينه مخالف وضعي
 کوريجک اعاليه خطاب ايدوب شو اوغلانر نه عجب ايش ايلور
 دلاورک فرساعن فرسانان بولدي ايدرد بو عتاب ايديلر 10
 و سبر لوبن مبارک آلورينه آلوب ايلورينه آت ديديلر حقيقي
 دعي براغوردن هجوم ايدوب رکاب ها بويارندن جدا اولد
 بکچري دعي اندکاري ايتدن شرمنده اولوب دفع هجالت
 ايجون دشمن شکتک شوطي بويده کورديلر روم ابي و امامي
 سپاهيلري پادشاهک بو کونه اقدام کوريجک طوب و نضکه 15
 قوش سينه لوبن کروب سيل روان کبي دو ان اولد يار و کافي
 عدايه لوبنه بولديلر صحوه و صفرا دن جنگه يانيلوب بن العارينه
 محاربه دن ال جلد يار عاقبت فتح و بپوزي اسلام عا کرينه روي
 اولوب بغداد يارک اکري طيمه بسمه دلاوران عدو کور اولد يار
 نفيه السيف اولان محذو الو قنالدن فارغ اولوب اهل و عيال 20
 صانتي ايجون کوشن ايلد يار عاهد لور دعي عيون اسلام ايله مندور
 صرف ايدوب شول دکلو کافر يار کده يانيلورن نجه سواره
 يابلدي اما چون عاري دعي نهيد اولوب افان قانلوي کلکونه
 عدوسان جنت اولدي بغداد يارک بوزلوي سپاه اولمچي سرداري
 اولان کور ذليل معد و ذليل ايله سينه نان بو کونه شندن جنت 25

مشهد

اقام با وساه روم لشکر و سفر

کوهستان

۵۷

که هستانه ناچدی و نایس اموال و متعه سن آب دوی کبی اول بینه زارده
 صاحب دی و بیجه بان جواری و عثمان بغدادی که مناهده لوی سرمایه
 عین جا و دانی ایدی مجاهد لوی الیه کبودی و ایکی آبی علی اتوبالی
 بغدادی و لایتنی عارف و خاندن خانی اولیوب انواع عظام الیه
 5 منضم اوله یار نواب کامیاب الیه کبودی سنور و دراب نیرله بیجا
 ایدی که حصاره بغدادی و لایتنی بغدادی لکد کوب عکوسلطانیه
 اولیون دارالسلطنه برادر نه موسسه عطف عثمان بوردی و برادره
 اوله ق کی عسکری الیه خدمت ایتمکین القات بادشا هی الیه بیخنده
 و عیالات شهنشاهی الیه سولنده اولسیدی و عظام بغدادیه و ناکا
 10 دهی حاله مناسب تنه لر اعطا بوردیوب اول کورده برلمان
 سنا ز بر سورباری جمله اقلانده دکدی

هدم سلطان قلاعه جوین را

سلطان مجاهدان سفوبندان دن عودت ایدوب طوفه دن عبور
 اندکاری محله سیمال اوغلی علی بکدن آدم کلوب انکروس قوالک
 15 عصیان اندوکن و طوفه الیه مور او در صوبتک ملتقا سندد قویلوچ
 نام محله سنک و خوب دن ایکی حصار یا بیدوغن و طوفه دن اولده
 بو حصار لر بر اوندده بر قلعه دهی بنا ایدوب اول محلی اسکل ایدوب
 بنیاد فساد اندوکن عرض ایلدی اگر چه موسم بننا اولوب سوزی
 دخل ایدی لکن تاخیر اولورسه فقه لوی دفعی مشکل اولمله شدت
 20 شناده اول قلاعه تم حیه ایدوب هدم و تخریبی اراد بوردیلر
 عظیم قار یا خوب شدت شننا و قوت سودما کالنده ایدی حقه
 قوکل و روحانیت محرز سله نوسل ایدوب اول حصار لو محله
 واردیلو طونه اونی دوت قاروش حو قوب قار او زکودن بوقار
 ابونور ایدی صانع حکیم طونه او ذرینه جگه وکی بوز کوبیدن سپاه
 25 اسلام کوب اول فله نی محاصره ایلدی و عند قلوبن بوز یاره لوی الیه

طول در دیار و اذن بیجا صدوری ایله برج و بارو به جویب اسلام اعلام
 نصب ایدوب نعلان انداز لوکا فزه کوز آچدر میوب باله زره طلب اما نله
 حصار لوی تسلیم اندیلر ایجاوند اولان کفره نل کتلن استیایری مآدو
 اولوب قالدنی اناطولی طرفنه کوجور دیار حیانتی ظهور ایندی نئل اندیلر
 5 و قلعه لوه آتشی صالوب خاکه برانر و استخاری خاکه بر ایلدیلر بو فوج
 بغداد سفوندن ایکی جوق آی صکره سوج اندی بوسفون سربینه
 معاودت بوردلوقه اصحاب بیمارک برانلردن دوتور صورتی قید اولوب
 مزراع و قری تعیین اولدوق بر موجب فرمان هاپون قانون اولدی آندن
 مقدم همان فلان زعامتی فالانده برورم دیو یازیلور ایدی سوری
 کبدرکن اناطولی بکلیسی و او دباشا شاه کوردکن ایله یازیلوب صحت
 ایدرکن طوشنلو بازاردن جالاه لور بر و باهی اولدره میوب قاجوردن
 حکایت اندک جولاہ باشنه بشر الفجد حرمیده بوردیلوب طوشنلو
 محصول قید اولدی التجار اعورلی اس طویل

مطلب قانون

اصحاب بران باید اصحاب نیا تعیین

10 روایه
 مصلحت جری اولدی در قریه طوشنلو

ورکه شاهه بی نو او دسل

15 داور عجم اولان اوزون حسن سرکه بسطان مجاهدان محمد خان
 قوار اندکن مثال صید زخم خورده آذربایجان عودت ایدی کن
 یه ما فیوما امراض بدینده به سبلا اولوب و اولادی میانه سلا
 کتیره واقع اولدی زیرا که حسن بکال سفول اولان زینلن عبیری
 آینی اوغلی دخی وار ایدی جمله دن بوکی سلطان حلیل ایدی که صحت
 20 مالک فارس ایدی آکچی اوغلی بالاده مسطور اولان اوغلی
 ایدی که حاکم اصفهان و بعضی عراق ایدی والد لوی آبرو ایدی
 والد به خلیل مراد ایدندیکه حسن در اردن حکومه مدکو خلیل پادشاه
 ایران زمین اولان اما اوغورلی محمد شجاع و مردانه اولقله امراء
 با بند زیه نل امضایری انوک پادشاه اولده سنی مناسب کور مکتله
 25 آخون بک مالک بیلورده عداوت واقع اولدی ماد در خلیل حسن طویل زمان

حیانت

حیانت او غلبی فارسدن دارالسلطنه تبریزه کنوردوب دی العبد
 ایمن استدکده او غورلی محمد دخی اصحابندن فالقوب فارسه ^{منجده}
 اولوب شیرازی صیقل ایله دی و باباسنده عاق و عاصی اولدی
 حسن بک دخی بالضروره تبریزدن فالقوب سلطان خلیله امداد ایچون
 5 شهبازده عربیت ایله دی او غورلی محمد باباسند نوجرتدن مهرم اولوب
 خورستان بولندن بغداده عازم اولدی و بغداددن عسکری ایله
 مالک دیار بیکره توجه ایله دی و بو اتاده امر اولکوبان عراق
 و آذربایجان و دیار بیکر سایلوندن انواع قش و مخالفان ظهور
 ایچکله تکرار حسن دراز حضورنده اعزاز ایروب تبریزدن فالقوب
 10 او غورلی محمد دخی ایچون دیار بیکر حد و دینه مهوجه اولدی برور
 او غورلی مقاومتند قادر اولما یوب بالضروری مملکت روم نصرت
 رسومه قور ایروب درگاه سلاطین پناه سلطان محمد خان
 ایلیجا ایله دی سلطان مروت شمار دخی او غورلی محمدی اولاد
 کواچی کبی نوارس ایروب عطوفت خیر و اناه و ملا طقات شفقاً
 15 سرافراز ایروب ضیافت و رعایتا بردن کوره حد و دیوار سینه
 لنگری ایله آرام ایچون قورازگاه و مقام نصیب بوردی
 چونکه متعاقباً حسن بیکر ضعف خراجی خیری ایزندی او غورلی محمد
 اموال و اجساد ایله امداد ایروب ملک عجمه بادشاه ایچکله و عهد
 بوردی موچی ایله حد و دیوار سینه ایکن بددینک و فاتی
 20 خبرین استماع ایچکله حقیقتند و افس اولما یوب سلطان محمد
 مشاوره ایتمدین سلطنت سودا سنده دو شوب اریچان نوا سینه
 واروی مکرکه باباسند و فاتی غیر واقع اولوب سلطان خلیل
 دارالملك تبریزده و فی العهد اولش بو خبر موخشی سمعی اولدی
 او غورلی ایروب مسارعتده خطا انتم دونیادم اولدی اما
 25 صول بنیامانی اصی ایچا یوب حسن دراز امر ای صاحب اقتدار دن

الله

جمع کنیز کوندروب او غور سز محمد ایلد مقابله و منانله واقع
اولدوقد سکو یوزسکان ایکی شهر رندن بوندن قتل ایلد بیلور ایله
بعض احوالی سلطان با بوزید خان دولنده هم عمری اولان مارک
ترجمه سند بیان اولنا جقد بونخلده انوک القاسبله کی سربک
نمبر بی بیان ایدلم ان شا الله الملک المنقال 5

ایعت ایجاد سرای جدید

سلطان محمد خان استانبول فی فتح ایدوکی حکایت اننا سندن
ایکی سربک بنا اولدو بی بیان اولمندی سرای مزبور توبیا
یکری نسیل سقداری دارالخلافه اولوب دیوان هایلون آند
اولوردی تاکه سکو یوزسکان ایکی سنه سنه او ایلده مشا دایه 10
او غور بی محمد دوکاه سلطان محمد خانه النجا ایدوب پایه سرب
اعلا سنه یوز سورد که سلطان عزیز نواز اول شهراده بی
ملاطفات خروانه ایله خراز و عطفات بدرانده ایله اکوام
واعزاز ایدوب مجالس مباحثت و مکالمات و انشاء مصابحت
و کما طبایفه بادشاهان اعواب و انجما مکن سلطنت و احتیاجدن 15
سؤال ایلدی بادشاهزاده دخی سلاطین آل عثمانک
خمت و اقتدار ده جمع سلاطین جهانده تفوق و رجحان عرض
ایدوب مساق کلام خروان انامکن منزل و مقامی ذکونده
منبری اولدوقده اکاسره و عظامان انتظام مساکنی طویله
ایکی نکه به خرد و مندانه ابراد ایلدی بوی بودر که بادشاهان
ایران هوزمانده البته کند و نشینان مینان شهرستاندن طیره
ایدوب و کند و مسکن و بارگاهارین عوام و رعایا دن مستثنی
ایدولو ایلدی زیوادوام مشاهده و اختلاط ادانی شکوه
و هیئت سلطانی مسقط در بونکه دخی بودر که آنوهی نوب
ما تقاس خیسده و از دیهام طبایع اشخاص ذنبه به خیسند مسکن 25

کتابت اولدو

کتابت ثانیه

سلاطین

سلاطین عالیشان نزدیک اولیای لایق اولیای بکله سزاوار
 شان شاهان ذوی الاقدار ستمور سر بسطارت مصداق
 مزاحمه بصغیر و کبر و خالی بر محل دلدرد کرد که اجراء
 او امر و نواهی و روزدادها آهیدن غیری ابامره غوغای
 وحشت انگیز و کدورات کثرت عفویت آمیز خدمت حرمت
 5 یادشاهی به سدایت ایلیه چونکه خدمت سلطانند بر کوفه
 کلمات خرد سندانده مفعول دو شوب موجب استخوان اولیای
 اول احبارن ذمت همت خرد و اندیده اول استمندان جایگاه
 آهوه انغال لازم اول مغله فرمان قضا جریان صادر اولیای
 10 بر دولت خانه بجدید انشا اولیای اتفاق آرای صایبده
 مصدسان زمان ایله درون حصین قسطنطینیه ده بر محل
 بسندیده اختیار اولدی که بر جانی کنار دیارده جمع سکن
 شهر و محلاتی تا ظر و بر طرفی خلیج دریای روم ایله محضرت اولیای
 فصحت سطح زمینی درت فرسخ تقدیر اولوب شهر استانبول
 و غلظه و ابوب انصاری و اسکندر شهر لوبنه مشرف اولیای
 15 جانب شمال بسنده اسکندر به غازی و بکله منوم جمع البوس
 و کوهلوه محازی اولوب جانب بحر شمالیدن بسیم صبا
 و شمال فایح و غنچه بودل مفروضی اول بر کوهلوه بسیم صبا
 فایح ایوی و زینونان و بکله معروف برباغ و کتای ایوی اما
 20 اکثری محلات مردم شهری و مساکن اماکن جماعت رها بارگاه
 اولیای اصحاب املاکه قتل و زدن زیاده بهالوی و بوی
 ایضا اولدی بار نینماترتیب اولوب و قصوری قصورینا
 اولوب ای الان که بیان ایلی ایلی تاریخچه رهنورد کوهلوه
 بنا اولتمدن حالی دکدر عمرها لته قنای ایلی بوم ایضا اول
 25 سوای دکتایان اطرافنه حصار دیواری بنا اولوب

مجلس سراسر جدید

اکوجه اول قضا

اولد انجی قتل و بروچی مکمل برقلعه به ستینه اولندر دریا طرفه
 باب و شهر جانینه باب دولت انسانی مفتوح در
 سلطان کتور کتا اول سرای حنت آسیا و الحاقه
 ایلیت دیوان هاپون اول استانه به سعادت انبانه
 اولور اولدی و اول مقام عالی ایا صوفیه جامع قریب
 واقع اولدو انجی سزنده دلالت نوبی در و سرای عینک
 انجاسی و سایر خدای برلو برنده کاه کاه بادشاها و اولور
 و بنات سلاطین و وسایر نوان محترمه سرای مزبورده
 ساکنه اولورلو و تزویج اولنده لراسکی سزایدن چقان
 و مرهم سلطان سلیمان حنت مکان جامع نریخی بنابه شروع
 ببرد قلعه اسکی سزایدن بر مقدار ساحه و سبعمه بی افراد
 ایدوب جامع مروری و مدارس و دارالتقانی و سایر مقاصد
 اول ارض پاکده وضع بوردن اولور و فرزند از عهدی نهران
 سلطان محمد مرصک کرمینه نوبی مرهمه هاسلطان ایچون
 دخی بر عظیم سزای انوار ایتیلورد رحمة الله علیه رحمة
 واسعه هالابنه برواسع سزایدن عمرها الله تعالی

5

10
 افراز اراضی از سرین جدید

15

استخر کشتن اسکندریه
 پادشاه اسلام و سزنده فلان مقام بوسفر حضرت انجام دن
 و نوب ایکی بل تمام سو بر سلطنتده آرام ایدوب سزای جدید
 حصار و یار و جلد نکرده اهراب حدودی انجیلر ایله کافو
 و لابینه آقینه کوند و دیار جمله دن بمحال او نعلی علی کی سزایدن
 سکان ایکی بار بنجده دیار انکرو سه آقینه کوند و کلونره دست
 کلایوب بو طرفه شکست دو سندی و روم ایلی کیمیا کیمی سلیمان پاشا
 منتظر سزایدن سکان بار بنجده ارنات اسکندریه سنل نیمی ایچون
 کوند و کت بعضی مصروفات ایله فتحی سزایدن اولدو انجی ذکر اولدو انجی

20

25

اول ایچون

اول اجلان غزل اولوب منضمی و او د پاشایه و بولدی و دروم ایلی له
 اناطلی عسکری کدک احمد پاشایه فرشیلوب اول خدمتہ قضایان اولوب
 اعتدال ایدوب عذری مقبول اولوب قهر پادشاهی به نظر اولوب
 غزل اولوب بو غزل کین قلعه سندن حصن اولوب غزل اولوب
 بوسیب ایله اکی بله قریب عزیمت اسکندریه ناخبر اولوبندری تا که
 5 سکا بوز مسکان اوج بهار زنده سلطان غازی بالکباب اولوب
 نصرت انجامه عزیمت و اقدام بوردیلار و اسکندریه طرفه روانه
 اولدیبار و اور روس اوغلی احمد کی و طورخان اوغلی عمر کی سندا
 کوندردیلار که بولدی دوزلدوب کوبولوبی حرمت ایله بار اولوب
 اولان محاصره جسدلونا ایله لوسو کوب هابون ارتوز حد و دینه
 10 وصول و آنچه حصار اطرافند حاکم اندکن ضبطه نمودن
 کفار شهریار بلند مقدار حصن بولوبند مقاومته قادر اولوب بولوب
 ازغان ایدوب امان طلب ایله دیار ایستاد بولوبند اول حصار
 فتحی نفاذ اولوب مقبول و مرغوب سلطان اولوب بونفخ جدید ایون
 15 رب مجیده نکولر ایدوب ضبط و احکام و صب حکام و لشکره منظم
 اصلی اولان اسکندریه اور زنده متوجه اولدیبار و اسکندریه
 منشا اسکندریه دو الفترین یا ایدوب و حصن حصین و قلعه پنهان
 اولوب کفار فونان ضبط ایدوب بولوبند و استوار کوهن اولوب
 بر طرفندان در نه و بیکله شهر برهنه عظیم جاری اولوب حجاب
 20 نالاقه سنده نش و در غوش و کول باشی و بیکله موسم اوج
 حصار اولوب فتح اسکندریه اول حصار لولک فتحه موقوف ایلی
 قلعه و در غوش بر کوه منبیا روز و زنده محمولاتی زبون و تنی ایدی
 و کول باشی بر در باجه نلک آغوزن و افغ اولوبند که اول عهد
 کجه لندن هوسنه ترقی میل فلور بلک مایه جید اولوب زولش قلعه
 25 بویا منده در نه نام اکی نصرت عظیمک ملتقا سندن واقع اولوب ایلی

در بیان اسکندریه از ناوست
 نقل

اندک نفاذ در بیای فرنگه اولان سوزا که چند بر مملکت ارناوت داخلین در کتبی
 ماولک فونک تیر ایله تسخیر اینسار ایدی خلاصه به مقال و نتیجه به احوال
 بوکه مرکب هایون اسکندریه اطرافند وصول بولمچن انده اولان نهن
 طغیان اوزده اولمچن بر جوسنا اولنوب اندن عبور ایله یوب اسکندریه
 5 قلعه سنه اشغال ایله یابو و و اثر باقر کتور دوب قلعه به حواله
 صعب یولوه چیقاروب انده طوب دو کدیابو و اول طر پارله حصان
 نیجه یولوب سو کدیابو و کوانله آهیلان کد کلودن یور وینا ایله یوب
 هر یور ویند چون مجاهد شهید و و اصل عمران مجید اولدی اول جان
 ذکر اولان حصن حصین مستخر اولق میندر اولما ییجی صبر شاه نوز کوب
 10 یوندی یورد لید بر خطه ایله یوب ایمن حصارده قلاع لادم الانقاع
 بدل هت ایله انواع اولنه و اسکندریه قلعه حواله با یابوب
 دلا زلو فوناب امداد و زحیره یولوبی سنه ایله لرفن ساهی
 روم ایلی کلور کبی اولان داود یاشا امرا و عسکری ایله کول با
 حصاری تسخیرینه اتمام و چنگه آهنک اندوکی کبی حفظه و قلعه
 15 استیمان ایله قلعه کلیدین ارسال اندیلر یاشا دخی آناره اما
 امان ایدوب حصاری ضبط ایله یوب تیغ و ظفر خیری ایله مفتاح
 حصاری درگاه شهر یاره کوندر دی اول ایام سعادت فرجام ده
 اناطولی کلور کبی سلیمان یاشا در غوس حصاری فتحه شغال اولد
 و داود یاشا کول یاشی نجه نفاذ در غوسه و اروب سلیمان یاشا
 20 تسخیرینه انفاق اندیلر و درون حصارده اولان مجاذیل عناد
 ایدیلر یقار و یوندا اولوب روم ایلیتک ارسال نایوبی اول کلا
 حواله ایله اناطولی عسکری دخی عبرت ایدوب یور و دیابو
 طرفه العین ده باروبی حصاری سنجاقا ایله زین ایله دیابو
 و فتح ایدوب مفتاحی با و کاه اعلا یه کوندر دیابو و لسن ندری
 25 مفتاح ایله محاصره اندیلر و ضابطان حصار امان و یابوب فونک
 کل

بن تیر بادشاه

کهن بکلو عیال و مالارین کیموه قوروب قوراندیلو اتان اردوی
هایون هند کنارنده واقع اولمله قاجان کشتیو منظور غاریان
اولمق سنناورد لاور لور عربان اولوب صوبه آنلدیلو کشتی

نشین قوریکلو اول کشتی کور بچان کنار اولوب اورمانه قاجان
غاریلر مال و سنال و دیوان صاحب جمال و نگاران بوی مثال اولد
5

مالا مال کشتی چکوب معسکوها بوند کتور دیلر و غور ابدن
خاکار لور اردنجه آدملر کوندر و ب جمله سنی زنجیره چکوب درگاه
عیالی بیه کتور دیلر فلاح نلنه فتح اولمق قش قلعده سنی دران عیالی اولد
حراب اکیسی نصر اولدیلر اما سلطان مجاهدانک فتح اسکندریه

نصرت خاظر لوی اولوب دوم ^{اناطولی} بکلو بکلی سلیمان پاشا نل
نصرت اهلای و سورتدی بیری اولمله عول اولوب اناطولی بکلو بکلی
کویکو محمد پاشا بیه نصرت بیلدی بوند کتور هر چند که یوروش
اولدی نصرت بیری سیر اولدی اول اجدون اسکندریه مقابله سنک
برهواله قلعده بنا اولوب اورنوس اوغلی احمد کی محافظه سنه
15

البقدر بیلر که حصارده اولانلر قاجیه لور و ذهبیره ادخالنه
قلعه قیرسن آجیه لور بوجهر ندیلر و ضبط اسبابی توفیرده کتور
دار الخلافه بیه توجه بوردی استانبوله و صولونک ایلدی
آی مرور ایدیمچان اسکندریه خانی اسان استدیلمور و قش
ادن سلطانی اخباری ایچون اولاقار کوندر لدی اولدی

20 و ندیکدن قش باره کی کتوروب عیال لوی ایلر کتوروب حصار
تخلیه ایلدیلمور قلعده بخر بوردار اسلام اولوب منابرونه خطبه
سلطان محمدی اوقندی رسورنده شروع شریف احمدی اجرا اولدی

صدوری

د کور کتور قلعده بولیه

روایت اولور که سلطان محمدخان اسکندریه رسورنده بوضع
25 اینشده بیاده اولوب خال طریقندن استراحت ایچون قلعده
حصنه

اندکاو فده خواص خطا موینه خطاب ایدوب بوردن مایه که بر بار و زوم
 بو قدر که بو خدمتی ادا ایدوب بیو بو شایعی حکیمه ایدک اول زمانده
 هوسن اوغلی احمد پاشا امیر علم اولوب و انعام پادشاهی به عظمی
 اولغله اکثر اوقانده کلمات هوشنداسنی مع قبول ایله امتضا بوردی
 5 اول اهلدن کستا خانی ایدوب کی حصارده مجوس اولان کدن احمد
 پاشا ایچون بوسوزده جا کو قدیماری هراه اولایوی غالباً بوردی
 تمام ایدوب ایینه و صبر منیر سلطانده عیار طاری اولماز دی دی
 سلطان مجاهدان اکر چه عادت سلاطین اوزره بوللامه طاهلی
 انعام صورتی که ستمدی اما احمد پاشا ناک حضور سابقه سی
 10 قلبه نریا بوند، جایکایر اولوب بو کون بی اقدام تنبع و مذکور قوجه
 هاید نالوندن استانبول محافظنه امر شریف جه امتناع ارسال
 بوردیلر که کدک احمد پاشا بی اعزاز و اکرامله عیار کس حصار
 چنبارده لو و درده لندن بخش و خلفه کوندری اوب ساری
 سخای احسان اولندی و اسکندریه سفوندن معاف و بوردی
 15 ارنود و لایتنی سفور و لودن تطهر و بعضی مواضعی تحبیر ایچون
 اولونیه سخای توجیه بوردی پاشا دخی کیمنی تدبیر
 و کیمنی شمشیر ایله تحبیر اندکد ناکره بولیه و لایتنی تحبیر ایله
 داعیه سیله استانه به سعادتیه یوز سورمه اجازت استیب
 اذن سلطانی صدور بولوب عالی بکتلار ایله سکو یوز سکان
 20 سنه سنه سدی سعادت مصوره چین سا اولیجی بولیه تحبیرینه
 بولداشور اسکین دونهای هابون توبینه فران سعادت سفون
 صادر اولدی و سفور لوزی دیلد و کی مقادری و برابری
 کیمچی و عزب لازم اولدونی قدر قدرغا کوا ایله خدمتیه نین
 اولندی و روم ایلی و اناطولی دن پاشا ایله کویده عسکر ارسا
 25 اولندی پاشا دخی بولیه قیاسنه اوبتوب انا و اربن حصار
 اول

اول وهله ده آلوب صکره پنجه قلاع دخی تختی ایدوب بولیه و ایلی
 زایند نام کافر فونکه فاجوب اسپانیه قوالند النجا ایلدی باش
 برمدف بولیه ده آرام ایدوب خورشید انبال محمد خانی منکف و انیه
 دولت ما پرده خانی منکف اولدوغی مهربی اولنجی اول دیار و قنای
 5 (منعه سندن هدایا بجز بیلده ایله کلوب باب سعاده مسیح چین ایلدی
 مرادی بولیدی که زیاده عسکر و براتی آلوب بولیه قلاعه بقایا سی تختی
 کن قضا و قدر کجیفه سندن محذره اول کتور مستخر اولما سی مندر اولما حظه
 منور اولوب رجا اولنان صورت صبر نما اولدی اعلالی بوکه فرورد
 رایقه اسپانیه باد شاهیدن استمداد ایدوب باشانک ایام یعنی فر
 10 بلرب قوق باره اسپانیه کیلی ایله سکو بوز سکان آتی سنده سندن بولیه
 کلوب مجاهد لرا وزرده و کلدی یار و آزد در نما طو بولیه اول قلعه نل در
 و دیوارین بنوب عوانک اکثرین شهید آند یار حتی بوغور اولدی پاشایه
 نقیبه صرف مندر و آند یار کن آرزو لری جعل بولوب پاشانک سالنه
 و صوبلی ایله رجالی منطوع و استلوی حیف ایله رجوع اولدی پاشایه
 15 و اعمان و حادثات و کلور دار در شهر هضد و هشار و جار
 سلطان مجاهدان اسکدر بنده تخت نصکره بوقاج کون دار الحانده ده
 سکون بورد یار کن ملاحظه دیدار رضاره و فتح ماکوردون خالی
 دکل ایدی اول اجلدن فرجه ایگی سنجایم کنی او تو زیاره بویان
 قدر غه ایله اراق صوبینک کنار ندره حصار بی فخره کوندرد یار
 20 او کچون که کعه فخره بعضی مواج ایله اول قلعه بقایا بولمک
 قالمندی بود فخره محاصر اولند قدر قبل از محاربه تسلیم قلعه ایلدی
 اول قلعه و مملکت که مسطحات و لایات شمالیدن اولوب اوروس بول
 ولیه بندری ایدی اسهل وجه ایله نواب دین محمدی به متعلق اولدی
 و قصه بر دیار سال مذکور
 25 بوی دخی طول دو که بایبورد ایله از ریحان و لایبوی فونین اویان

تختی و اصل اولدی

خسته و دکاري سيم و زر معدناري آنده در خاکند اوزون
 هن ايله هينه اتقاي اولوب خدام آسانه به سادته نغان
 و تنقاي اکمل دکل ابدي ولايت حميه يد ضعي شهر باد شاهيد
 مضد اولمقن سلطان رومينه بصغري اولان شهزاده سعید
 سلطان بايزيد خانه فران اولندیکه وزير اعظم و امراسی ولان
 طرول تيمورينه روانه ايليه اولداجي و زبري رفاص سنائي
 عسکر ايله کوندروي حاکمان مقاومته اقتداري اولماقلا
 اختيار ايدوب ادب بايجانده اوزون حشمان يانده کذي مملکتی
 اهن طرفله مالک اسلاميه لواحقندن اولدي

5

وقعه به ديگوسال مزبور

10

مري دني بوزجه اطله جزيره سنک تيمور يدرکه ظهور سلطان آل عثمان
 ساحل دريا کنار اناطولي ده اولان جزاير يوناني و مالک نوکی عمارت
 و مجاهدان نصر نرينه کبر دکنه مزبور بوزجه اطله ايله موصام اداسي
 سطوت لشکر اسلامدن مرور ايام ايله عيوشگون قالميدي اول اعلان
 خوسوز و حجابي مکتبی اولوب دايا تجار کمارينک بولارين قطع اتمدن جا
 و کلار ابدي سلطان مجاهدان اول جزيره لرله هر بون بور حکم حصار
 بنا اولمغه فران ابلدي و سپاه و رعایا دن هر کيم ساکن و حشمان اولور
 تکالیف و عوارض ديوانيه دن معاف اولونلور بو امر ابلدي
 بوند بوزجه ايله اطراف و اکنا فدن جوق کسه لور کلوب نطق ابلدي

15

و قابل عمارت و زراعت اولمغه تدبيرج ايله بوزجه مهور اولدي لور
 تجار کتیار ايله نارنج و ترنج و ليمون و انجور و زيتون بو کلروب اولور
 حالکه ابلدوب تجار ابدرا اولديار و جمله دن ولايت مزبور ده
 لمي ديگله موسوم حورده ده که کتب متقدمين ده مملکتين ناميله حرم
 طين مخوم معدني و اريمن که اعظم توياقات معدنيه دن اولور
 توياق فاروق و مسد بطونک جزو اکبري اولمغه جزيره مزبور ده

20

25

مستوف

شست
فقیدان و ظهور طین مختوم

منصرف اولدند و کفار لایام عداوت اهل اسلام ایچون منابع معدن
تورکری یاوردن ایدوب ایکهوزیل سفارسی نام طین مختوم اسم کیمیاکی
معدوم اولوب اطباء اکاندیل طین ارنی استعمال ایدرلومیش اول
عصه ککلی سی کت حکما، قدما ده بولوب قران سلطان ایله جویوه و خیریه
روایه اولوب معدن مهوردی اجراج ایدوب کوردن منحصراً سلطانه کورد
دومعدن فرور انقاف ساهی ایله تعمیر و اصلاح ایدرلومیش
انک ظهورلیدن مسلم کیم حاصل اولوب عینده و حصول بیت المال اولاند

5

و قعه دیگر سال مذکور

سلطان محمد خان اولد زمان سلطان ارنک افاضل روم دن بوی محمدن
معاودت ایدوب در سعادت کله و کتد مجاجدن بریده لوده عطش دن
چکه کلری آلابی عرض ایدرلومیش صور دن نشان اولدغنی و اصحاب خیرات
ناملری اولان برکه لر خرابه وارد و غنی تقوی املکن مصر سلطانه
نامه کوندردی برکه صوریه ایشیا جدن مجاجدن دو اب و منی انبی
و حاشیلری هلاک اولورلومیش مراد من بودر که اسکی برکه لری تورد
ماعدنی برکه لر یا بدره وز بوخیزات ایچون وجهه حاله لایم
اولتس مال افزاز اولوب امنا و خدام تبیین اولتند اسیدور که
ساعده دن مباحده بیورمیدلر مصر سلطانی اولان چرکس عین جاهلیه
اوزده بو مضاد انشار عمار ایدوب بوم تقویه ایدرلومیش بوقدر
یاد ایاق مکنده یارتمیز و بوجواب ناصواب کوندر کله ما بعد زما
صورتی پیدا اولتندی حال بو سوال اوزده این ذوالقدر ایدر

10

15

20

و قعه سی ظهور ایدی انجاء ذوالقدر اوغلی سلطان مصر
ذوالقدر اوغلی بوداق بان سلطان مصر انجاء ایدوب سلطان و عی
انک بخیرکی ایله برادرسی ملک ارسالنه فدایی کوندردی اول خیر
بوقاج کون هر عین حیا معنده مستکف اولوب عبادته مشغول و ملک
ارسالان فرمندی بولوب شهید ایدر و بوداق یک امداد سلطان

25

مصر ایله برادری تحفه کجی ذوالقدر بکلوی بدافدن خط اتویوب
 آستانه سلطان محمد خان کانی یه التجا ایدن شهسوار بن نام برادری
 مکتوبلور ایله قدومنی استدعا اندیلور شهسوار بن مکتوبلوی
 درگاهه عرض و صدور فرمانه منتظر اولیعی بادشاه عسکری
 شهسواره خط اندردی بداق بان مقدم نامه آدن مصر واروب
 استمداد اندکده سلطان مصر دخی عسکری قوشون عندالغالی امداد کانی
 مصر عسکری مهزم اولوب بداق عاجدی شهسوار ایله عرب لشکری کرائله
 محاربه ایدوب هر بار ادمار عرب طرفند آسکار اولدی سلطنت مصر
 خوشقدم دن قیضایه اتصال اندکن قیضای دخی شهسوار ایله امداد
 عسکری کوندردی کبرو لشکری افرایله درونوب عاقبت سلطان محمد خان
 آستانه سنه اعرابکشان ایله ایلی کوندروب شهسوار اولجا ایله سلطان
 بوجانبه ایصال آزار ایدر انا امداد بوردیه لوبه عدومری
 الدکتور مکله اکتفا ایدر ملکتی ضمیمه، مالک عثمانیه اولوب
 و فرمان سلطان اول کورده جریان بولسون و پورجا ایله
 سلطان مظفر جواب نامه ده شهسواره و نعمانله نضاج صلحه
 اولمخدر اکر بو عهد اوزره قرار لوی مقور ایسه ابرق بولور
 انا امداد اولمخدر بوسور دیلور ایلی بوجهر ایله سلطان مصر
 و اریحی مصر سلطانی توکمان بکلوبنه نهایی فاوروی کوندردی
 و هر برینه نامه لوبیا زوب روم بادشاهی بیوم ماطلوس اجون
 شهسوار دن امداد الی جکندر سیز دخی شهسوار ای صیانتدن و از
 کلوب عسکری وارد قون جنان ایدر کی اولوب حین مقابله و
 مقابله دن ال جکندر که اهل اسلام اراستند اواقه و دعا غیر
 مشروع و خلاف نیفتی غلافدن اخراج ممنوع دردی بوجهر لوب کوندردی
 امر و توکمان تراز و ونش طلالی بی غش جاننده میل ایدوب
 مصر ایله عامل اولدیار شهسوار ایلی بکلوبنک برینان اولدی کورجان

5

10

15

20

25

بالقور

بالغور و ضمما نوه حصار بنه فراو ایلدی لشکر اعدا و بی حصار زوری
 قوشا ندیاری سپه دار لوی اولان غدر سلطان مصر اطاعت ایلدی
 مملکت الکنه انغا اولمغه قیید ایدرم خبر کوندردی اول دخی
 بودیسه مصر و اولوب محمد ایلده حصار دن چوقوب سالار
 5 لشکر عدویده بولوشدی امرای چراکسه بر برلر بنده اطاعتدن عیسی
 و انما قاری تالاشی اوزره اولمغه چراکس کیلرینال بریسی سیددی
 مخالفت ایدوب سن محمد ایلده ایسه بن انهم بنمغه سلطان
 سلطان نه بیورسه اولمغه اولون دیوغوغا ایلدی بوکونده
 و مواضعه ایلده بیچاره شهواری مصر ایلدی یار سلطان اظهار
 10 قوت ایچون قاهره نال اسواقده دوز اندروب بوداری
 او برادری نداغده عسکر قوشوب شهوارک برینه کوندردی
 سلطان مصر خداوند کار حضرت ایلدینه اندوکی عهده وفا ایچون
 کبر و بدانی کوندریحان اتش غضباری مله رب اولوب سننه
 مزبورده دوه علاوه الدوله نام بودر لوینده عسکر قوشوب
 15 سلطان ایلدی بار بیداق کبر و قاجوب شامه کندی علاوه الدوله
 شام ادباری صحیح اقباله مبدل اولوب جا نشین شهوار
 اول دخی کفوان نعت ایدوب عاقبت جزا و سزا سن بولد

و انفات اختلال و درد و ریج و دندهور هتصد و هتساد و ریج
 سنه بونورده ده وقوع بولان حوادث نال بری اول ایلدیه
 20 بجاهدان مغرور بر غلامان دن چهره سپاه و جنود ایدوب امرای
 بجاهدت شماردن حسین بان اوغلی عیسی کی و میحال اوغلی علی کی
 و ما نفوج اوغلی بالی کی او توز بیک سوار ایلده زوره خواجکدار
 افان و یوده سنل مملکتی و اهندن مالک انکروسی عارف و تجویب
 ایچون تبیین بوردی امرای مذکورین اگرچه انکروس مملکت عارف
 25 و خادمت ایلدی یار اما بر برلر بنده سنل مملکت عارف ایدوب هویری

عارف بوردی اوزده

کند و بی متبوع و منتقل از ای بیایوب القوبنه کین اسیر و غنای بی طرفه
 جلد یازم قرال بر منکر و آل امرانک اختلاف و از البرنده اختلاقی بیروب
 عبور اید جان یو لایزین مسدود اید و بیاید جین و جلال ایلدی لاکو
 منصرف بر یولونیده امداد اید و بیاید عیبی بیک که طور دلاوری ده کیدی
 5 جمله دن مقدم صا نوردی لشکر قرال ایلد مقابل اولدی هر که سری
 ندیدر ایلد آل بر اینتیر برینان اولمندر ایدی دشمنه متناومت
 عیبی بیک کویبان حیاتی جانک و بیاید استراحتی حال اولدی علی کماله
 بالی بان عیبی بیک شهادتی خبرین استند کارنده توابع ایلد قرال
 ایلد یازم مقود در که عساکر منکر و شهرم غریبان ملک اعدا ده
 10 کمراد و کوفتار اولور لرغ دشمنت هم بجهین حال لرتنار مبادقه
 عیبی بیک مرقد و مناسنک لوا مع الزار مناهن اولمغله ظاهرین
 کفارد عیبی کوروب قرال انکروس اوزریند بر عالی کیندنا ایدوب
 کفارد عیبی خزارینه ندر و جراح کوزر لور ایدی بیت کرجه از یادفت
 نفع حیانتن خردت عالمه به نور شهادت برسش تا بان بیاده

رجوع عساکردین از دوس بصوت یاس

ردوس جذبده سی که فونک در یاسنده اولان جزایرک اوسع
 واعظی و جزایر یونانیده حصونین ارفع و احکی اولوب ایدین
 ایلدی ملکک دریا باری قونیک و محارانه واقع اولمدر سنک
 بعض اوقانده غایت بر دین اولمغله کوهلوی و قلاقل اولدی
 20 ساهلده مشهور و معلوم در کویا که اول جزیره باب الامون
 مالک فونکیه در و هینه میان روم و شام و مصرده متورد اولان
 سفاین و مراکب اول جزیره ده همین اولان کفارها کسارک
 ضرر لوندن خایف و هراسان اولوب قطاع ایلدین فونک
 فرار کاهلوی ایدی اول اجلدن ردوس قلعه سنک فتحی
 25 مجاهدان حراد انک اخی اولمغله ساکوز سکیان اینس
 و دیو

وزیر مسیح حاضر مسیح پاشای سپهسالار مجاهدین ایدوب اوج بیگ
 یکجوری و درت بیگ عرب و قیو تولاندن بر قاج بارک ایله روم ایللی کلان
 بعضی بله خوشب دونهما بهایونله کوندرویلار و اناطولی عسکری جانت بون
 روانه اندیلار که دوسه قریب اسکله لوده کیلوه کپوب پاشایه مخی اولار
 واستانول کیلرند که عیبری بامقعه کلیدولیدن آلتیق یارده عظیم قدرغه
 5 طوب و تنک و سایر آلات جنگ ایلله مشغول اولوب ردوس جزیره سنه
 روانه اولدی یار چون مسیح پاشا لشکر مجاهدین ایلله جزیره بروردنک بنایع
 و ولایت نص و غارت و اهلایه ایسیر ایدوب دریا و صحرا طرقتدن ردوس
 قلعه سنک محاصره سنه شروع ایلدی اولاهن بون دریا جانیسنده اولان
 عرب بر غازی دیکله مشهور اولان قلعه ناک فتحنه مقصود ایدوب
 10 اخبار ماضیه دد مسطور در کد معادیه بن ابی سفیان مصر شام مالک
 نصب اعلام و ولایت فارس و عواقبه استیلای نام ایدوب بروردن
 استانبوله عساکر کوندروکده و دوس فتحنه دخی اهتمام ایدوب
 نعت اندوکی سرابانک سپهداری ردوس حفظنده اولان کتاری
 نصیق ایچون حصارک جانب بحرینسنده بو قلعه بنا اتمیدی کنن اول
 15 تار بنده نعی میتر اولوب سیاه اسلام مراجعت ایدوب اول برج عربی
 ردوس حاکی اولان کافرنک تصرفنه دخول اتمیدی و قلعه بروردن
 اعدانک ضمنی ایچون بنا اولمیشکن قلعه قدیمه ناک دریا جانیسندن
 کمال استحکامنه وسیله اولمیشدی اول اهلدن ردوسان تحیری
 20 انزلک فتحنه وابسته اولمیش مسیح پاشا مقدم عرب قلعه سنک
 فتحنه صرف هفت ایدوب جزیره دن اول قلعه به وارنج کپوب
 چکدردی و دریا جانیسندن دخی کشتی و صوبلی هیوا استاعده ایدوب
 لاجوم بورویش کوننده دلاور لر عربیان اولوب دریا به اولار
 طوب و تنکلن بر هیوا ایچوب قلعه به شتاب اندیلار و صحرا
 25 طرفندن یورین غازی یار عساکرت وارن تار اقتدار ایلله دیوار حصا

عروجاتی کورملین غیرت ایله بو برون مسافت اندکده ازدهام
 بر طبقه یه واردي که اول جراسوار اوج بودن قیروپ
 سکن زیاده آدم عزیزین دریای عدم اولدی بنما کلام و نیک
 و دستار دریاده یوزوب غازیله درون دو یا اولدی
 5 کفار خاکار سباهه عارض اولان انکار ایله تحویل قوت ایدوب
 مجاهدین اوزرینه هم اندبار و ضرب طوب و تفکله دریایه ایلا
 بیچاره لوی دخی هلاک اندبار کنتی؛ حیاتی دریایه چالمان و فنا
 دریاسنه طالمان غازیله کباره کپوب اول و رطه دن دور اولدی
 آخر بو کونه خسارت ایله رجوعی مناسب کور یوب یند غیرت قشاع
 10 قشایوب ارسلانوب کی چنگه بو شایوب کلانن مجزی ایله یور یوب
 اعلام اسلام دن یدی علم اول سور اوزرینه نصب اولوب حرب
 اربمه سندن یوروش اولدی و طنه واروش مجاهد لوله طولدی
 دلاوران خونریز دوس خزینه سندن اولان امراله طهارتی دین
 تیز ایدوب یها و تاراج ایله دفع فقر و احتیاج اندینه سندن اولدی
 15 مسیح یا شافق صورتی احساس ایدوب جرادینه لولک ایدوب
 خبردار اولیجی مناد باره ندا ایدردیکه دوس خزینه سی خاصه
 سلطانیته دو کوشش ایدن مجاهد لور رعایتی درگاه جهانیه غایبه
 موقوفه عطا و بخش مقدار کوششونجه وصول بولور غارت دینی
 دراز و تاراج پنجه سنی باز اتونلر بو کلام یارد مجاهد لور مسافه
 وارد اولیجی اقدام و کوششیدن متابعه اولدیله کفار خاکسار
 20 یوریش ایدن اهل اسلامان آردي کسلدوکی کور یجیل رخنه دن
 ایچرویه کپوش اولان عسکودینه هم ایدوب قلیچ او شور دیله
 اکثر مجاهدینی خالک هلاک و شور و یاروشی سابقا کبارکی اولان
 سیحان یا شا که اول زمانده قشای کی ایدی شهید اولدی یا شا که
 25 بخلی و عسکرک طلی که ایکسی دخی خصال ذبحه و ندر بو پنجه خاند

سوریه مسیح پلش
عسکرک

و قلمدن

و قلعه نك النقاد و غننه باغف اولدي بوشكستلك و قورغند نكوره
نه سبج باشانك تكرار بور و بشفه يوزي و نه عسكرك دروسدن
طردنه بقاجق كوزي اولدي باشانك بوسوب تدبيري و عسكرك
عدم تخيري در دولتته معروضي اولمچي فزان صدور بولدي
سپاه اسلامي اول جاي خطرناكدن قالدروب آيدينده مساوت
5 ايلده و سواحل دروسك اولان بودرم قلعه سني فتح كركه
دستور و يروب در دولتته يوزموره سبج باشا هر چند بودرم
قلعه سني طوب و توكلله فتحه جالندي مراد قوسي آجباري
عسكرك دروسده نو قتلاري زماني و رفت آيدن سجا و زاو كو
10 سفور زماني ديمي كچن ايددي سبج باشا عسكركه دستور و يروب
كندوسي دار الخلافه يه بنشاب ايددي استانبوله دخوله
اولوب نيك طاشده قوشيدي و زارت خلعتي دروشك خلع
اولوب كليوي بي اولمچين كباو ايله اول جانبد رواند اولدي
معنيسا جلبي سي هم روم ايلده و هم اناطولي يه قاضي عسكرك ايددي
15 وزير اولوب قاضي عسكركك آيولد قده روم ايلده مولانا
مصطفي الدين قسطلاني و اناطولي يه حاجي حسن زاده قاضي عسكرك
اولديار و بوسالده مولانا خسرو و شيخ قطب الدين زاده
حضرا برقدسه ارجان ايديار و حجة الله عليه و آله اناطولي

مصطفي

تاريخ برای دولت مملکت و معنيسا جلبي سي

خانمده يقصه پيشاه غزات
20 اول شاه سدره مکان يعني ابو الفتح سلطان محمد خان هوزما
برسوز روان اولسه نوره يه كيدن جلبي بيان اعتراف محل مراد
قريب اولمايچمه عيان ايلوب خلقدن همان ايدردني و لهذا
اول عادت باسما و تاري اوزره سكونوز مسكان آيتي
بهماننده صف آيين بگوي آيتي كوشدن سفد عظيم تداركي ايله
25 استانبولدن چيقوب قارغند ايله اسكدرار جانبد عبور

بود و بیار مزاج شریفانه نیز عارض اولوب اوضاع قدیمه لوی اولان
 و جمع مناصل و نفوسه علی حادث عارض اولملاطه بر فاج کون اول منزلت
 آرام ابدوب صکره اسکدر بر مرحله برده کلی نزه تقیه سنه نوزل بر
 حال لوی دیکو کون و شدت عارضه لوی افزون اولوب غارتکار
 اجل نیز کثور عمر و املنه عجله ایلدی تدایو بطیان حاذق کویا
 مواد فضا و طبیعیه تقویت و بروب قوت تدبیر حفظ صحت حکما بحفظ
 دست برود سر بنجه قضایه و ابی اولدی بیت جواسوار بناند
 بنا بر عمر چه سود ما چو با بدار نه بینی بجاه و مال مناد ما سراج لاج
 شریفای اذطنایه متوجه اولیج کله نهاد نه منقول اولوب
 جهان سلطنتدن کوز بوموب های روحی ارحمی نورمانه آخا
 و خورشید اقبالنه عین الکمال اصابت ایلدی سنه یه فرورد
 دیج الاولینک را بنده که یوم غیب ابدی تحت سروری
 اول روح مصور دن قوی و نفس حیاتی سنهی اولدی هر کس
 دو د آه ایله بو چرخ لاجوردی سیاه ایلدی بنجه اتمی اولکه
 بو بنجه قوتات و مغازی اول سلطان غارینل ابدی دیار
 دوم مفرع عام اولیق اول سلطان قدوم مرتکز و مندی
 اسم ساجی و نام نامی ایله مصدر اولان کتب و رسایل تمد
 و احصایه قابل دکلدر طلاب عام تقیولربنی اعطاء درام
 و دنیا یز ایله غنی و متابع و سادات و جمله ارباب حاجاتی
 عظیماتی ایله مستغنی ایشیدی بنا لوی اولان جامع ملاقات
 مجامع و اطرافند اولان ماسند تصور بخت ساکن مدرسه و کار
 عام و دارالتفا و طلبه علم ایچون اولان عجمان و سایر و جوه
 خیرات و انار میرات بر باد شاه مجتبه صفاته دخی بیوا ای
 و وقت بود قاری کتابا که الان علما و فضلا مستغنی اولور
 بر عصره جمع اولما مشرد نصاب دانستی برهد ده ایدی که کجیفه

5

10

15

20

25

و کرام با دینا به علی

صاحب

خاطر شریفی محل نقوش حقایق و لوح ضمیر منبری محیط دقایق او کس
 هم نقادی علماء عصر و آذکبای دهر طباع و مومندان فالینی
 اطراف و اقطارک علماء عرفاسی و روزگارک فضلاء و طرفاسی
 سن: سدره منقاهی ملازمینی آرزو سیله بلاه و بیده دن شد
 و مقاومت نواله ای ایله تحصیل انتظام حال ایدر لر ایدی

5

و م...

چونکه بو واقعه بهر اشوبان حدوتی مرعوب کوزش بدن آسمان امن و آمان
 اول زمانده وزیر اعظم سلطان اولان محمدیان که حضرت متذنبه به مولوی
 روی قدس سرین احضار دندن بر وزیر عاقبت اندیش اولمغین بعضی خوان و محمدیان
 مشاوره ایله بر اخبارک اختار دندن ایتوار ایدوب احضار استار بندی ایله
 دندن سلطانده دستور قدیم اوزده وضع مفصل عارض اولمغین علاج
 ایکن قایق ایله استاجوله توجه یورمنلو و دایکی اوج کوندنکار مسکو
 هابونه کور و کلور لور دوشور ایلدیلر اون بنش کوندن صکوره کیمچی میانده
 حوت سلطان شایع اولمغله وزیر مزبورک کیمچی طایفه سیله معاد
 سابقه سی اولمغین خوندن محتفی اولدی اما طایفه بهر یورده ای بر
 سیاه منازل وزیر هم ایدوب معر و مخربینی بولوب علی الفور
 الکلوروب قتل ایلدیلر من بعد ظهور ایدن واقعات جلوس سلطان
 با یویدها نده ذکر اولور ان مشا الله تعالی

10

15

قل و وزیر اعظم محمد کیمچی

تنبیه

ارباب عرفانه پوشیدن و فغان دکدر که نوارنج مخوبر ایلان
 کبار ذوی الاثر امان بنیجه به حرام لوی و قایع سابقه بی اعلام
 کندولودن صکوره کلان آبناء زمان عوارف آتیه بی اناره نطق ایله
 اثر لوبنه ذاهب اولق ایچوندر اول احلام سلطان مجاهدان سرین
 محمد خان بی مراد خان حنت مکان انار الله مرهاند الجیم المیران
 محمود سده نطق نطقه فی ایله کامران اولدو بی زمان عدوت اولور

20

25

اجداد عظام مایه ایابنده اولان قوانین مضبوط دینو اولما بوب
و نقضان اولان بولرین دخی کند ولری رای سیر ولایت تاثیر لایه
کمل بیروب ابدالاباد دیوان هایونده معول به اولی باشن
فران عالی لری صدور ابدوب اول عصره مطرای سزنی خدمتی ایله
مشرف اولان یعنی زاده محمد افندی به تدوین و تحریر امر ایکنکه

5

مشا و الیه دخی اوج باب اوزره بر قانون نامه ترتیب ابدوب
دیوان عالی بنانده مضبوط اولان قانون نامه هایونه تبدیل
بوضویر و نصیر یعنی حسین القیصر هجده نوبه علیه افضل التجهه ان
بیان یکریمی ایکی سال فرخنده فالنده دیوان عالی بنانده دین

10

کاتبان اولدوغورده ذکرا اولنان قانون نامه مذکور تری
دیوان قانون نامه سندن اخراج ایکنه میترا اولتیدی چرکیه
بنایه الله تعالی تواریخ مخیر سینه ما ذون اولدق تبرک و تمنا
بو محیی عده مخیر ایکنی مناسب کوردک اگر چه انصاف و روضه
بمضاری تبدیل و نصیر اولندور اما اکثری حال معول ایضا در

ذکر قانون نامه عثمانیان

15

اول مرتب اولان قانون هایون رساله سی مرحومات لسان
شریفیندن بیان اولتی اوزره باز لندور اما اوزرند خطاطان
سمادت مغز و ناری بومضوال اوزره مخیر و تسطیر اولندور

صورت خط هایون مخیر خانی

بو قانون نامه انام و ددم قانون سینه و بنم دخی قانون سینه
اولاد کو اتم نسلا بعد نسل بو تکله عامل اولالری باب
اول حراتب اعیان و اکابر بنانده در اول معلوم اولاکه
وزراء امران و وزیر اعظم باشنر جمله ناک اولوسیدر جمله اموز
وکیل مطلقیدر و مالک و کیلی دین و دارمدر اول ناظریدر
او تودمه ده و طودمه ده و سوتبه ده و وزیر اعظم جمله دن معولند

20

25

و

و شیح الاسلام علانک زینبی زور و مسلم سلطان دخی کزالد سحره ار
 علادد وزیر اعظم آنلری او ذرینه الملی رعایه لازم و مناسبت
 اما معنی و خواجه سایر وزیران بر نیجه طیفه یوقار و در و نفعه
 داعی ایدر لر و بر جمیع عالی و بر جمع اهالی اولسه اهل دیوانه
 5 آخردن آدم تو شایوب اولان وزیرانند نفاکوه قاضی عسکر لر
 اند نفاکوه دفتردار لر و دفتردار لر دن آشفه بکچی اغاسی
 و امیر علم و قوجی باشبازی و امیر آخور او نور و دفتردار
 جمله آشنانه به سعادت عمده اولان اغالردن یوقار و در
 و یوقار و او تور لر و جمله سخا بکارندن یوقار و در
 او تور لر آلتی کوه یوزمان افغان یان دخی اولورسه اول
 یوقار و او تور لر و بکار و دفتردار لر ک آلتنه او تور لر و نفا
 بکچی اغاسی سایر اغالردن بو کدر باش بکچی اغاسی اول
 آلتنه میر علم آنوک آلتنه قوجی باشی آنوک آلتنه امیر آخور
 حاله امیر آخور اکی اولمئد امیر آخورتانی آلتنه جاقوجی باشی
 15 آنوک آلتنه جاشنگه باشی آنوک آلتنه سیاهی او غلنلری
 اغاسی آلتنه سحر دار لر اغاسی آلتنه سایر بلوک اغالری
 آنوک آلتنه جاقوشی آنوک آلتنه قوجیلر کخدا سی آنوک آلتنه
 حبه هی باشی آنوک آلتنه طوبجی باشی او نور و دیوان
 هائی عمده صدرده او تور من و زرانک و قاضی عسکر لر
 و دفتردار لر ک و نشا بختک یولی در اولان وزیر او تور
 20 بر جانبند قاضی عسکر لر آنوک آلتنه دفتردار لر او تور
 و اول بر جانبند نشای او تور و نشا بختک مرتبه سی کور
 وزارت و بکار بکدن آیدد دفتردار لرده تصدیر ایدر لر
 الی سخا ق ایله نشای آیدد دفتردار لر دن آشفه او نور
 القابی دفتردار لر القاسد و مرتبه سی انلر مرتبه سید

برم
 قارو
 دخی
 درده

5

10

15

20

25

و مال دفتر دار لوم شاهزاده لالا لوبنك او شده او تورد
 و خلعت و قشاق و يازلق و آنكده و زرا و قاضي عسكرو و
 برابر كبي در وصفه ديوان عالي ده او توري ككلو كيارك
 بولي در و ككلو كيار و زرا آتفه و دفتر دار لوقاضي عسكرك
 آتفه او تورد لوستجا بكار ي طنومه ده او تورد لوقاضي مال
 5 دفتر دار لوم كرك استاعده و كرك خالك محروسه دن او تورد
 حوتبه ده او تورد مقدمه و القايد بر اورد لوقاضي كيار
 و زرا دن بو طبقه آتفه در تحت قاضا رينه تصدرا ايدرد
 و دار السلطنه قاضدن عازيبي دفتر دار لوم دن آتفه او تورد
 10 و بالذات و كتاب هاپوعه صاحب عرض اولنار و زرام و قاضي
 و دفتر دار لوم در و آيج خلقدن قيو اغاسي و آوده بانتي و حوتبه
 بانتي و كيار و عي بانتي و سراي عامر من اغاسي صاحب عرض
 اما قيو اغاسي اولان اختيار و باشد اكنوبا آوده بانتي و قيو
 عرض ايتان كركدر و نامه ايله عرض ايتان كوتري بكار كيارك
 15 و آخر ايتك و قضاتك بولر ايدرد بالذات عرض ايتان مرتبه عاليه
 و ككلو كيارك درت كسده بولي در مال دفتر دار لوم دن ككلو
 ايله قشاق اولنار و تيبوز اجه قاضا ك و در تيبوزيل اجه
 و ارش سخا قكي دن بولي در و سخا بكار ي جمله اغا لوك اوزره
 او تورد لوقاضي بخياي داخل و صحن مدرسا رينك بولي در و مال
 20 دفتر دار لغندن قشاق اولسه اول بكار كيارك حكي ايله اولور
 و ريس اكتاب قشاق اولسه سخا ق حكي ايله اولور و مال
 دفتر دار ي سخا ق قول آتفه درت بوز ايتي دن اجه ايله و يور
 و بكار ي اغاسنه و ساير اوزنكو اغا لوبنه درت بوز او تورد
 اجه ايله و يور و در تيبوزيلدن اكلدي سخا قكي بكار كيار
 25 و استاغدن دار اعا و تم اغا لوي سخا قده جفته در تيبوزيل ايله

حصار

جنتار و دیوان همایون طعامده وزیر اعظم ایله باش دفتر دار بر
 وسایر وزیر ایله دفتر دار لر و شایخی بر فاضی عسکری باشقه بر لر
 و مال دفتر دار لرینک و بکلان ایله نشا بخدمت وزیر دخی و فضا
 اولتی بولدر و فاقونمدر و وزیر اعظم او کندن فالقان طعام جاوش
 5 بولدا شایر ایله و برسون و اول بر وزیر او کندن فالقان طعام
 رئیس الکنایه نفی ایله و برسون و فاضی عسکری او کندن فالقان
 طعام قوجیبار کنخاسند و بر یارون و چاوش باشی و رئیس الکنایه
 و قوجیبار کنخاسی خدمتکار در دیوانده او تور مار لر و اعلا در
 میر علم و قوجی باشی کلان لایم کلمه انلو داعی او تور مار لر
 10 و بر مصیحت ایچون معزول بکار بکیار کیوسه و یا معزول بکار بکیار
 نشای الینه و دفتر دار لر آلتنه معزول بکار و بکار بکیار در
 هر قسقی کیوسه و ذرا آلتنه او توره لر اگر بولیله منصارون کلان
 مال دفتر دار لشدن و یا او زکی اغالفندن اولتن بکار بکیار ایله
 او توره لر و خدمتکار لرینه مجوزه کیدر مال و ذوانک و فاضی عسکری
 15 و دفتر دار لرک بولی در و بکار بکیار و سجا بکار بکیار اسکندر بوزنک
 کو کدر و سلام چاوشی و ذرایه و دفتر دار لره تعیین اولتی کرکه
 و طغرای شیرینی هر وزیر چاکوب نشای بیه بار دم ایچن فاقونمدر
 و باش دفتر دار جمله مالک ناظری اولوب امور عالم اکام موصد
 آنوک اذنی اولدی بی برانجه نه داخل و نه خارج خزینه اولو آنوک
 20 قدری روم ایلی بکار بکیار ایله بوا بر در و جمله مال دفتر دار لر بی
 مالک و بکار بکیار در و فیض و بیطی اکام موصد و جمله کتابان عول و بی
 آنلوه موصد و جمله امور سلطنتی وزیر اعظم سایر وزیر ایله و ذوق
 مشا و ده ایده لر آنلورن عبوری کسسه واقف اولیه و طغرای شیرینی
 اکام مور لقی اوج جانیده موصد امور عالمه متعلق احکام عی
 25 وزیر اعظم بر ولدی ایله یا ذیلده و مالیه متعلق اولان احکام بی

دار ایله

دفتردار لوم بورلديني ايله يازمه لو و شرح نريف اوزده دعاوي گئي
 قاضي عسکر لوم بورلديني ايله يازمه لو و تباش دفتردار لوم دغي اوي
 و زبوا عظم ايله مشا و ره ايده لر امور مخنه تي و زبوتاني دغي طويه
 و اولاد مدن و فانت ايدينلوك مینته و زرام و قاضي عسکر لوم و دفتردار
 حاضر اولالو و مال دفتردار لومان باش دفتردار اولق بوللوي
 و دفتردار لغه اوج پايه دن چيقالو اولاد قتر اميني و نهريني
 دفتردار اولق قانو عدد و آوچبوز انچه لقي قاضي دغي دفتردار
 اولق قانو عدد و آوچبوز انچه قاضي دغي بنبوز انچه قاضي مرسته
 حال آوچبوز انچه قاضي برکسند و ادر آوچبوز و ادر قد نهاره
 مال دفترداري اولق قانو عدد ديسن اکتاب دغي رعایت اولو
 دفتردار اولق قانو عدد و مرآته دفتردار اميني آنوك الله و نهريني
 آنوك الله او تورر و نهر اميني بوزيکوي انچه عاوفه منفرد اولو
 کتاب مرآته ديسن اکتاب آنوك الله بکچري کاتبی آنوك الله زور
 آنوك الله سيا هياو کاتبی آنوك الله مقابله جي و مقاطعه جي
 آنوك الله ندرک جي آنوك الله ديسن کاتبی او تورر بوقارده
 مذکور اولان کتاب خواجه معتمد در آنلور بوانده اوزون
 اوست فضائي ايله کالور ديسن کاتبی بوزور و بوزکواون
 کتابک عزول و نصبي دفتردار لوره مفوضدر آنلور خدا بيدر و عاوفه
 منفرد جي چاشنگلور لورن مقدم در چاشنگلور لورن صاوه تيار
 منفرد سيد آنلورن اشغه چا و نالور چا و نالو ايله کاتبی
 نغبي جي انکي ايله آکا اعتبار اولور و چاوش و کاتب تماري
 سر بستدر و عاوفه منفرد لورنک بولي تيار دفتردار لورن
 تيار دفتردار بولي دفتردار لورنک در و روم ايلينک دفتردار
 رعایت اولدقد مال دفترداري اولق چا بوزور و دفتردار
 بولي خزينه کاتبی مقاطعه جي و محاسبه جي اولق قانو عدد و دفتردار

محمود زرا و عسکر و قاضي اکتاب

5

10

براتب کتاب

15

20

25

ملاوي

مرشد سواد صحن
مطلب

منازلری مقام مولوتنه در آنار جمله سنجاب کابردنه تصدرا ایدر لر
 و داخل مدینه و خارج مدینه دخی مقام مولوتنه در و خارج
 و داخل و سخن اللبتر اجه ایله اولور حالیا بنا ایلدو کم مدرس
 عالیله به سخن دیو اسم قولندد صحن دن بشوز اجه قاضیله
 وصول اولور و آبا صوفیه مدرسه سندن دخی کدک بوبله وصول اولور
 و ابتدا ایکی ملازم یکریمی اجه مدرسه لرندن یکریمی بنس اجه
 آندن (آوتوز آوتوز بنس آندن قرق قرق بنس آندن آلتی اجه
 و اصل اولور آللی اجه مدرسه جمله اغارک او سندن اولور
 صحنه وارد قد نکرده بشوز اجه قاضی اولوب آندن قاضی عسکر
 اولور لر و آرا السلطنه قاضی بکار بکار ایله برابر در و آج ایله
 یادی اجه مدرسه قاضی اوله قرق بنس اجه ایله اولور و
 اجه قاضی مقام مولوتنه قریب در سایر بوز آللی اجه قاضی
 دفتور کتخا لرینک و آلای بکار بنک او سندن اولور لر اما که
 ایلوز بیلک اجه سنجاق دخی اولور سه آلتنه اولور لر مسیحی
 اربوزده وارمیجه مال دفتور دار لغند مستحق اولر و داخل
 منازلونیه دخی مال دفتور دار لغنی و نشا آتخان و بیلک صحن
 مدرسه لوبنه دخی قانوندر و وزیر اعظم اوغلاری آلتی اجه
 متصرفه اولار و سایر وزرا اوغلاری اللی اجه متصرفه اولار
 و نساجی اوغلی قرق بنس اجه متصرفه اولار و شهابکی اوغلی
 اولوز بیلک اجه زعامت الای و بکار کی اوغلاری دخی قرق بنس
 اجه متصرفه اولار و چاوش اوغلارینه اولر بیلک اجه نیما
 و بربله و اینبا بموایی رعطا مدن منعی افندی و خواجه افندی
 اوغلارینه آلتی اجه شهر امیندن علاوه و بربله و قاضی عسکر اوغلی
 قرق بنس اجه علاوه متصرف اولار و یحیی قاضی اوغلاری
 اولور اجه علاوه بد متصرف اولار و شاهزاده خواجه سی علی

5

10

15

20

25

مرشد اولاد صورا اعظم
مطلب

مرشد اولاد صوال
مطلب

دینی او تورا ایچده علوفیه منصرف اوله و صحن منلابی او علی یارقی ایچده
منصرف اوله و یکی ملازم زعامت اسنده یارقی بیل ایچده زعامت
و بریله وزیر اعظم ایلی کلان بواکله نیاری بلا عرض و برمه لری
قانوم اولمشد و قاضی عسکولوم سا ایلند متعلق اولین جهانان ای
ایچده لری بلا عرض و برمه مامور اولونار و دفتر دارلوم خزینة

5

عامودن ایکی ایچده نی بلا عرض و برمه مامور اولونار و اطرافه ^{کاملا}
نیار و زعامتی توجیه ایدوب عرض اتونار عرضی معقول اول
و بکله برکوه رکاب هایونمه دفتر دارم ایواد و مصرف اوقیده
طقت فاختر لور کیدر بله و الی ایچده مدرس رئیس کتاب و دفتر
امینه نصدرا ایدر اما دنز اسنی پایه ده دفتر داره برید
تزارینه و رئیس کتابه نصدرا ایدر و دفتر دارلوم ماله
خدمت ایدن کسند لور بو لورینه کوره جا اولن و سباهیان و ^{کاملا}
عرض ایلکه مامور اولونار و سنجاق و زعامت دینی لارم
عرض اتونار و کلومی ضایعه سنده هر بیل ستر ذراع لاجورد

10

چوقه و ستر زیمیران

چوقه و آتور ایکی ایچده بقدر ایچده سی و هر برینه باشنه صاوم
الینوز ذراع استار و برسونار و بایا باشیارینه ستر ذراع چوبرمان
چوقه سی و برسونار بو قدر احوال سلطنته نظام و یولدی
شمد نصدرا کلان اولاد کواجم دینی اصلاحه سی اتونار

15

باب نانی امور سلطنته
مستحق ترتیب و این بیاند در

20

اولا بر عرض اودر سی یا بلوب جناب شریفم بیس برده ده ^{اولوب}
هفته ده درت کون و ذرام و قاضی عسکولوم و دفتر دارلوم
رکاب هایونمه عرضه کیوسونار و توانه هر کون و ذرام و قاضی
عسکولوم و دفتر دارلوم کلان کله کنه جاوشن باشی و برجه لور کله ای
اوکلارینه دوشوب استقبال اتونار و بعضی مصالح ایچون سنده

25

طلسمه

۶۸۱

طنده به خبری قهر اغاسی قهریوار کفدا سنده سو بلوب اولدانی و زرامه
 و قاضی عسکولومه و دفنوار لومه سو بلوب ناز و بر خاص اوده دخی باند
 او تو زاکبی عدد خاص اوده او غلابی ابله بوی ایچده سلدار و بوی
 دکا بدار و بوی چوقه دار و بوی دلند او غلابی و اوده او غلابی
 صطی اوده باشنه مفوضده سلدار دخی بچی لره سله چالغده مأورد
 و انار چقاق لازم کلمه سلدار و دکا بدار الی ایچده متفرقه اولد
 رعایت اولورسه بلوک اغاسی و چاشنگلر باشی اوله و سایر
 اوده او غلابی او تو زبتر ایچده ابله چیفده سلدار قهری باشی الی
 واقع اولشدر و خزینه او غلابی اون سگدر ایچده ابله و یگوری
 ایچده ابله چیفده کاتبی یگوری ایچده ابله بلوک چیفده و کلبه الی
 اولن آتی ایچده ابله چیفده و طعامی حضور عالیشانه کلبه دخی باشی
 باغچه یه بر بوستانخی باشی قونشدر قایغه کور لکده بوستانجا
 کورک چاکوب اول دو من طوته و بیر ایلارده میدان دیوانه تخت
 قور بلوب چقن اهرم اولشدر آل او بولدکده و زرام و قاضی عسکولوم
 و دفنوار لوم قضا دارم اولوب دوده لور و خراجده و منعی لانه
 و و زرامه و قاضی عسکولومه و باش و دفنوار لومه و قاضی یه
 کدم فالقن قانونعدر و چاوشلور آل او بیک قانونعدر و اهل نصیر
 خرد اهل نصیردن الای کبی ال او بیک قانونعدر و متفرقه علوه
 اولورسه ال او بیک قانونعدر و زعیم و ارباب تیمار ال او بیک
 لازم دکلدر زعیم متفرقه سی بو ذاللی بیک ایچده ابله اینه ال
 او بیک قانونعدر و آتمن ایچده بو قارو و منقن ایچده قاضلور ال
 قانونعدر و یگوری ایچده مدرس ال او بیک قانونعدر و کاتبدن
 نصرا اولان ریش کاتبی و دفنخانه کاتبی کون کاتب ایچده
 کولک عبده ال او بیک قانونعدر و اهل منصب اولان اغاسی
 و یگوری کاتبی و سپاهلور کاتبی و روزنامه چی ال او بیک قانونعدر

5

10

15

20

25

قیام سلطان در جمید
مطلوب

و باطله دیوانه او زون بکلو تقنان ایله کالانوار خواجه مقامنده در لیس
و جناب شریف سفوفور رهبره متوجه اولسه یا فتنی وزیران و قاضی
عسکری و دفن دار لومک قانونده و معقول بکارگیری و بکاروی
دینی دعوت ایدرسم یا فتنی قانونده و کمد و دوه لوم و قانونمدن
التی قطار و زرامه و بشر قطار قاتو و قاتو دار لومه و یوسولود خیره لری
5
کو فورمل ایچون و جناب شریفله کسسه طعام بکام قانونم دکلامر مکرکه
اهل عیال دن اوله اجداد عظام و زراسیله یولر اینی بن دفع اینتند
و سفوفور رهبره واقع اولدقه رکاب همایونده اولان باشی
و بیگ باشی بورسون و بو کوجن صدوق ایله جیب خیرین ایچون
فلوری کورده لور و هر کسینه که اولادیدن سلطنت منیر اوله
فوندا شایین نظام عالم ایچون نقل اینک مناسبت کورده یوب اکثر
علمادنی بخوبی اینتندر آنکله عامل اولار و خاص اولورم و اعلانده
بلده قدرت دغه تقنان و بولسون و جاننده دن تعینده و باوج
و بولسون و مهر شریفه وزیر اعظمده طورسون خزینه م هر لیک
15
و اهلین لازم کله دفن دار لومک حضورنده اهلون و قیاسون
و خزینه مه داخل و خارج اولان ایجه دفن دار لوم امری ایله داخل
و خارج اولون صحیح باب نالت احوال جرایم و اهل مضبه ده
تعیین اولنان محصور لاتی و القاباری بیاسنده درسه
اولا جریعه فائده کورک متری سو بیاسیونینده و کورک اهل تیمار
20
سو بیاسیونینده اوج بیک ایجه اوله و کورک خفته بیک بنیور ایجه
و قول او فائده بیک ایجه اوله و باشی پارینه الی اوله
و بو کتی بو کتی به فتنی ایله سو کسه شریعه نصیر اولور قون
جریعه الله و بو کتی بو کتینده هر منده ناظر اولسه بو کتی ایجه
جریعه الله و جانش و کاتب تیماری بکلوز بخوبی نندن سر بیسته
25
مکر امور محظله واقع اوله و خواصن همایونم قواسی و تیماری

رفع خوردن خوردنی با این
سطح

10 رخصت قبل سوچ برادر این
سطح

کونور

عادت اغماذن

کو تری و فتو دار لومده محض عدد انوارک لازم اولان جل و عهدی اناره
 معضد و بکار خاص و فتو دار لوم هر کجده بولسه لکوک و زرامده
 و غیره اندن اوب برینه بم حاصل مدنی حاصل اولداری و
 و زرام اون ایکی کوه بوزیلان اجه ایله اولالو خاص اولندا
 اولنه و آنلوه عایدیه بم رکاب هابوعه هونوه دن خراج و بکار
 و زرامه و دفتو دار لومه دخی حصه سی کلون و بکار بکار
 بوزیلان اون ایکی کوه بوزیلکه دخی و ارسون اقلی ساکوه بوزیلان
 اولسون و دفتو دار لو خاص و بریلورسه ایلی کوه بوزیلان اجه
 اوجوبه دن سالیانه و بریلورسه سالیانه عالیدر بوزیلان
 ایگوز قون بیکه دک و برلسون حزینه مدن و زرامده سالیانه
 ایگوز قون بیکدن اوچوز ایلی بیان اجه یبه وارجه و برلسون
 سایر و زرامده بوزیلو بی بیان اجه و برلسون و وزیر اعظم
 تقاعد استه سنه ده بوزیلان ایلی بیان اجه و برلسون و بکار
 بوزیلان اجه ایله متقاعد اولالو باش دفتو دار طاقان
 اجه ایله متقاعد اولالو سایر مال دفتو دار لوی سکان
 بیان اجه ایله متقاعد اولالو و سنجاق لوی آغاق
 متقاعد اولالو و قیولوم اولاندن اولنلوه بکار بیکدن
 آغاق سنجاق لوی و برلسون و وزیر امد او نلومدن کفایت مقدری
 او نلوق و بریلوب و شهر آغاق کفایت مقدری او دون
 الا لور و دفتو دار لومین عایدیه سی خواص هابوعدن کونک
 و کونک امانت و بریلان حاصل قاج بولک ایسه بولک باسنه
 بیان اجه حق امضا الا لور و مطلقا حزینه عا حظه اجه
 تسلیم اولند قده بیان اجه ده بکار بی اجه کسر میزان الا لور
 و دفتو دار لوه خدمت ابدن کتابیه دخی حق کتاب الا لور
 و خواص هابونم اعتبار ندن و دفتو دار لوم ما کولاندن معاف

5

10

15

20

25

وخطات بر سجده يدي آنچه و محمدن او نور اكي آنچه و صورت
 سجدان اون اكي آنچه و امصادن اون اكي آنچه الالو
 وقتت اموالدن بگده بگري آنچه و نگاهدن بگوايد او توي
 وقتت ايه اون بنس آنچه الالو و فاضل عاكو لومه خويده
 كونده بنبور آنچه و بگري آنچه غاسنه ددن بورا لي آنچه
 و ميرو عله بورا سكان آنچه و ميرو آخوره بورا لي آنچه
 و بوي با شلونه بورا لئس آنچه و بلوك اغالونه بورا
 لئس آنچه و جانش باشنه آئس آنچه و قور حياو كفا سنه
 آئس آنچه و جندجي و طوي باشنه اللئس آنچه عاكو بورا

5

بويله يا زيله جمله به القاب

10

وزيرا عظمه و ستورا كوم متورا الحم نظام العالم ناظم
 مناظم الامم انيس الدولة القاهرة جليس السلطنة الزاهر
 مدبرا حور الطهور بالواي الصايب منجمهاام الامام بالفتوى
 الناقب موسى بيان الدولة والاقبال مختص ارکان
 العادة والاجلال المحضون بصوف عواطف الملك الاعلى
 وزير اعظم ادام الله تعالي اجلاله ساير وزراء بوفقره
 اكد يا زيله منفي افندي به و هواجه افندي به و قاضي عاكو
 بويله يا زيله اعلم العلماء المحضون افضل الفضلاء التورعين بترج الفصل
 واليقين وارت علوم الانبياء والمرسلين كتابت مشكوات دينيه
 و صحاح مغلقات يقينه كتابت رموز الدقائق حلال مشكوات الملايقي
 نسخ الاسلام والمسلمين منفي الامام المومنين المنعني عن التوضيف
 والقبين حواجر مولانا و اولانا محمد ادام الله فضائله خدمت
 فتواده اولان مولانا بدر الدين ادام الله تعالي فضائله
 و دندار لومه جانب ديواندن بويله يا زيله اختيار الامراء
 والاكابر مختار الكبراء والافاضل منجم جميع العالين والمغز

15

20

25

دو القدر

ذو القدر الاتم و الصدور الاكرم المحض بزيد عناية الملك الباري
 عزانه به عاونه من دفتر داري و امت معالنه و جاب ما به دن
 بويله يا زيله قدوة ارباب الفز و الاقبال عمدة اصحاب القدر
 و الاحلال جامع رجوه الاموال عامر الخواص بأحسن الاعمال
 5 المحض بزيد عناية الملك الاعلى خزانه به عاونه دفتر داري و
 معالنه و تكلم بكباريه بويله يا زيله امير الامراء الكرام كبر الكرام
 الفخام ذو القدر و الاحترام صاحب الفز و الاحترام المحض
 بزيد عناية الملك الاعلى بكلمته و ام اقباله سبحانه و
 بويله يا زيله قدوة الامراء الكرام عمدة الكبار الفخام
 10 ذو القدر و الاحترام سبحانه و ام عمدة اوزكي اعلم
 افتخار الاماجد و الاكارم جامع المحامد و الكارم
 المحض بزيد عناية الملك الدائم و ام مجده تميزوا بجدت
 فاضلونه بويله يا زيله اقصى فضاة المسلمين اولى ولاية
 الموحدين سعدن الفضل و اليقين حمدة الخي على الخلق اجمعين
 15 و ارف علوم الانبياء و المرسلين المحض بزيد عناية الملك
 المين برفاضتي زيدت فضايه صحن و داخل مدرسه بويله
 افتخار العلماء المحققين حمدا و الفضلاء المتقنين بنبوع الفضل
 و اليقين و ارف علوم الانبياء و المرسلين المحض بزيد عناية
 المدين صحن مدرسه بولانا زيدت فضايه و نوراني
 20 اخيه فاضله بويله يا زيله قدوة القضاة و الحكماء سعدن
 الفضل و الكرام حمدا و الاحلال عن الامام مولانا فاضلي زيد فضله الامام
 انغه فاضله برفقه اكل يا زيله شهر امينه و دفتر امينه
 و رئيس الكتابه بويله يا زيله افتخار الاعالي و الاعاظم
 افتخار الاعالي و الاكارم المحض بزيد عناية الملك الدائم و ام
 25 يا زيله و جاشاره قدوة الامثال و الاقربان جاشون زيد

بويله

و كما تباروه فدية ارباب القهر بوق القلم زيد قدره يا زبله وصاحب
 سلطنت اولوب اطاعت ايدن حاكمه كه جيل القدر اولالار
 اكو ملكنده صاحب سكه و خطبه ابيه جناب امارت ماب اخوت
 نصاب رفعت الكتاب عزت انتاب ملكي الفصال ملكي الفصال
 المحضوف بصفوف عواطف الملك العالم هاكي دامت معاليه 5
 تحيات صافيات و تيامان و اقيات كه محض غايت بادنا هيدن
 صادر اولور مطالعه قلند قد نصاره معلوم اولاك و علامت
 يا زبله سز د بو خطاب اولنده اشعه سنه بائي والسلام يا زبله
 اكو خطبه وسكه صاحبي اولوب كتن ولايتك ابا عن جدي حاجي
 ايه جناب امارت ماب ايات نصاب المحض بزيد غايت الملك 10
 العالم هاكي دام علاوه توفيق رشم همايون و اصل اولوي مصالحيه
 د بو خطاب اولوب اشعه سنه ساير لوه يا زبله و يحيي سويله اولان
 علامت شريفه اعتماد قبلا سن ديويار زبله و او غلام شهاده ادم
 محرمه يه حكم يا زبلن لازم كلمه بوبله يا زبله فوزند ارحمند
 اسعد و امجد وارث ملك سلطاني نور حقه و سلطاني ناج 15
 رؤس السلاطين صاحب الفز و التكين محض لطف الله الاكبر
 او غلام سلطان خم ادم الله بقاء يا زبله و مناله زاده لوه
 و يا شا زاده لوه قدوة المحاديم الكوام عهد المعاجيم العظام
 و انعام يا زبله و سلطان اردن اولان خوانين محرمه دن
 بريسته حكم يا زبلن لازم كلمه عفت بناه سنوت و عزت جاه 20
 دزة درج السلاطين عزة بوج الخواين العفيفة التوفيقه
 المصونة المأمنة و الشريفة العزيزة المحترمة المعظمة سيدة
 الخواين اعظم بنات السلاطين قبزم سلطان و يا خرد اعظم
 سلطان قيزي دامت عصها ديويار زبله تحت القانون النجاب
 محرم سلطان سليمان خان حيث مكان زمانن قوجه نسابي

بعضا
 25
 محمد بن قايون نامه و وقت سلطان
 سلطان

جلال

جلال زاده مصطفی ^{علیه} مرحوم منار الیهام قلم فی ابله القاب انکافی
 نصیح ایدوب بعض تصرفاتی اولمندر حال استد اول اولان
 اول القابدر اما اصلی بیان اولندوغی اوزده ان شاره
 تحویر اولناجی قانون نامه؛ یادسا هیده بیان اولنور
 5 شمن حکومه مرحوم سلطان محمد خانک زمان سلطنتونده اولان
 علما و مشایخ عظامک تعریفده مباشرت اولندی لکن همان بعضی
 روایات و منافی اولنور و معنی و خواجه و قاضی عکولک
 و بلادنت قاضی بیک احوالی تحویر اولوب ما عدا بی سخانی
 نهاران مطالعه سنه خواجه اولمندر ان شاره الله تعالی

العلما العظام فی ایام سلطنة محمد خان
عالم بتمام

10

المولى الفاضل خرد

بریدی المولى الفاضل ملا خرد و در که اسم ترهاری محمد و والدی
 خرد و زور روحی الاصل اولوب صکوه اسلامه کلندر آمران
 خرد و نام کسینه نیک قهرین آلوب مولانا انک مجور تربیه بنده
 15 موبی اولوب خرد و قاضی و بکله اشهار بولد قنده صکوه مخفی
 اولوب منار خرد و دیو مشهور اولمندر مولانا سید الدین
 قنارانی شاگرد لوندن رومه کلوب منصب فتوایده حضور ارباب
 حبه رهد و بیدن کیمیل علم انک کده صکوه شاه ملان مدرسه سنده
 مدرسه اولوب آنده مطول حاشیه سن تألیف اولمندر و اول

15

20

او آنده کلان سید احمد قوی به حاشیه سن کوند و کده قوی
 کتابینه بعض ایرادات یاز منظره بلده علمایله ضیافت ایدوب
 قوی ایرادینی تحویر و احسن احویه ابله دفع ایدیل قوی
 اعتدال ایلدی صکوه برادری برینه حلبیه مدرسی اولدی صکوه
 سلطان محمد استانبولی فتح ایدوب ابتدا قاضی اندوکی خرد کللی
 وفات ایدیل استانبول قاضی حواسی ابله و غلظه و انکادو
 25

مکتب
احسان پاشا

تفاسی و آیات و تفسیر بگردی مولانا بید و پردی ایام درسه طلبه
منزلده تفسیری اندک در نظر مولانا سوار اولوب طلبه او کجده بوردی
مدرسه لوه کید و پردی امراله مالک ایکن البسه دینه کیوب عمامه
کیوب نقره طرزنده بوردی ایکن ناس بومرسته ده ایدی کد جمعه
کونارنده آیات و تفسیر به کید کده جامدن اولان تارقیام و محمدیه و ایجه
بول و پردی سلطان محمد کوروب زمانه تک ابو خیمه سید دیو
وصف ایپردی جمید و جوار بی بیجیاب ایکن مطالعه خانه سی کدوی
سپور دی قضا و تدریس او فانی استیجاب اینجیکان کتب سلفدن
هر کون ایکی ورق باز دی خط شریفه جوق کتاب استخلاف المند
جلد دن ایکی شرح سوانقی فالوب برنی ایکن بل انجده به انشاد
جمعی کالنده ایدی حتی بادشاه انخاد ولجه ایوب و حاجه لوی لانا
کورانی نه مجله جلوس ایپردی و استعمار اندک کورانی بزه لایق
اولان قیام در دو کون بادشاه جانب بیاری قیام ایکن مولانا
خرد و جانب یسار ده جلوسه راضی اولوب عیون عبیده انضالده
بن اول مجلده حاضر اولیم مصیبتی مشتمل مکتوب کوروب هاندم
کنتی بد کیوب بروسا به کیدوب ایده بومدرسه باوب درسه
شروع ایدی صکوه سلطان محمد خان بشمال اولوب دعوت بوردی
مولانا دخی انشال او بی الامرایه ایکن منصب قوی ایله مرعی اولدی
استانبولده مساجد عدیده سی و جوق مصعافی وارد و جوانی مولانا
غیری تالیف و محضه خوانینده و بیضاوی تفسیری اولمه تعلیم حجابی
و علم اصوله مرقات الوصول نام بر متن و مرآة الاحول نام شرحی و فقه
در نام متن و غیر نام بر شرح یاز مندر و سوره: انعام اخبرید
و ولایه متعانی رساله لوی وارد و سنویو زسکمان بنورنه سنه
وفات ایوب یعنی بروسه به نقل اولوب جوار مدرسه سنه
اولمغدر بوی دخی المولی خیر الدین خلیل جدی فتنه: حکایون

اقبال باکر برسد

5

خبرت سلا خسرو

10

خبرات و مصنفات سلا خسرو

20

المولی خیر الدین خلیل

25

فالوب

فاجرب فطرتی ده توطن اینتندر کند و بی ما اخدم و برادر دندن او توپ
 و مولانا خوالدین عجمی دن تصیر و حدیث او کو نوپ ما ایگان خربوری
 اسفندیار او غلی اسمعیل که کوندروب اولدنی او نور آنچه مدرسی
 و طیفه بی و الی آنچه کوه به نخاسدن نوبین افش نخانیه بنا اولدنده
 معلم سلطان مولانا خوالدین بونی تربیه ایدوب نخانیه نل بری ایدوب
 قول اینجمن معزول اینها که مضطرب اولوب کلکدن رعایت ایدوب لریشی
 اغیا اول بیان آنچه و برورب نوبین اینها مولانا بقول اینجوب درگاه بی یازدن
 غبوری قیوبه بنا ز اینهم دیکله با فوکور می حاجتی تصیر لرینه ابرامه نقل ایدوب
 غضب جماعده و عطا ایدوب سن سکو بر زینت مطور سندن فوت او اوب
 و عطا ایدوب کی جمعه یا نده دین اولمندی شیخ عبدالرحمن مرزینی خلعت
 علی نام عزیزه دینش که شیخ استانبول فتح اولدین آیات و نوبیه بیه
 کیوشتم را ایدوب له شیخ میا حقه ایدوب الزام ایدوبین فوق راهب اسلمه
 کلوب اسلمه بری کنم ایدوب الی جن نخنده حاضر ایدوب شیخ دوند
 طاشکبری بیه او غرابوب بونده بر متوج مدرس وار زیادتی لارمدر
 دبوب قیوسه کلکدن بر مقارندن حاجتی جبقاروب ایدوبی بوخانی ضلع
 زیارتنده وار اجیز متصلی فی الدین در جا بز که حاجتی کوروب انکار
 ایدوب صکوه ملاقات و مصاحبتدن صکوه توفیق ایلده و داع ایلدی بوی
 دمی زیورک دیکله مشهور مولانا محمد در صبا سنده حاجی بیروم حضرت
 قلم ایدوب زیورک ایلده تلیق ایشادور مولانا خضر شاه دمی تلذ
 ایدوب صکوه سلطان مراد مدسه سندن نخانیه دن مقدم اولان
 سکو مدسه نل برینه نقل ایدوب که مولانا اصافله مشهور در و طیفه سندن
 بکوسی مصارفه خرج ایدوب او نور بی حاجی بیروم فقر اسند کوندوبی
 نکور بکون سلطان محمد عطار رنده سید شریف جریا سندن تفصل دجری
 اینجمن پادشاهه تقبل کلوب خواجه زاده بی مولانا ایلده میا حقه
 دعوت ایشاد اول زمانک خواجه زاده نل بو همان توفیقده

5

10

15

20

25

عناشی شیخ عطای تبریز

توزع مولانا کی تبریز

المولی محمد زبیرکه

اشعای تفصل مولانا زبیرکه تبریز
جرهانی و صافه خواجه زاده
باشا رالیه با مراد شاه

سخاوتی و از این میزان بادشاهی ایله سوالی مولانا زبیر که ارسان
 اینتی مولانا دجی جواب باز من اینکین بله رساله لوی پادشاه
 معروض اولیجی مولانا خدوی حکم نص ابودوب بیوردی بار که حضور
 شریفانده بخت ابیدر خواهد زاده کلامه شروع ابیدخل پادشا
 توجه ابودوب ایندی دولتیو پادشاهه معلوم اولاکه دلیل
 اعتراض و انکار دن مدعی اینکار لازم کلز میاد خواهد زاده
 توحیدد منکر اینس دلیلده دیوب سوالی فتوی اولدی مولانا
 زبیر جواب و بروی طرفیندن مدافعه تکرار بولوب مباحثه
 حویان ایندی بخت نهایت بولوب بدی کون استمرار بولدی
 اینتی کونده پادشاه امر ایندی که بوریان بخوبی کوروب زبیر
 مباحثه ابیدر مولانا زبیرک بنده بر نسخه دن عبوری بوقدر
 خواهد زاده نسخی مکرر اولین برین و بروی مولانا این نسخه
 طلب ایندی که مجلس هایونن کند و نسخه سی ظریفه بازه وزیر اعظم
 محمد پاشا اول مجالده قیام اتمکله بلندن روان بنسار
 بروی خواهد زاده مولانا زبیرک نسخه سن بخوبی منقول اینتی
 پادشاه لطیفه کنان صفتن مولانا غلط باز میس و بد کده
 خواهد زاده ندکلو غلط باز میس محوری غلطندن زیاده این
 دیدی با عن صحت اولدی بوم سابعده بخت منتهی اولوب
 خواهد زاده نکل فضلی ظاهر اولدوغنده مولانا خدوی حکم
 پادشاه خواهد زاده بد خطاب ابودوب من قتل تیباه فله سلبه
 حدیثی او زده خمکی قتل اتدن بن دجی شاهدیم مدد سه سنی
 سکا و بیدم دیکله مولانا دستورس ابودوب سردر نا امله مجلس
 هایونندن چندی مولانا زبیرکدن اجناسی استکشاف اینکلن
 ایندی خواهد زاده توحیددی انکار ابودوب اقرار ایندی کیچون
 باشنه اوروجیه خدو ایلی چکوب دفع ابودوی بوجنی ایله

5

10

15

20

25

بوردی

۵-۱

دوسه کوجوب توطن ایلدی خواجه حسن نام بر شخص مشغول و لایله
 هسایه ایلدی مونات لازمه سنه کتلی ایدوب بوی یاکوبی اجه
 تبین ایلدی مولانا آخر عمره دك انکله اکفنا ایدوب عبادت
 مشغول اولدی سلطان محمد نادم اولوب هر چند که تکلیف مناسبت
 عالیله اندی قول اندی وفوت بوی ایلد فاعلت ایدوب خواجه
 آشا لیلله بادشاهاک فوئی یوقدر دوی کوجه مدون تالیفی یوقدر
 آسا کتب معتبره حواشیسنه نظایر نواید اینیورد بویسی دخی

5

هو اجد زاده

المولی المتقد بحسن الخیر و الافاده مصحح الدین النهر خواجه زاکر
 والدی بروسه ده مشغول تاجور ایلدی سایر او غلابنده مال کتور بوی
 مولایله کونده بر اجه تبین ایلندی فواید روروش بحیل علم
 و ادب ایدردی برون باباسی فرید اناری ایلد ولی نفس ادرین نجلیسنه
 وار مشایخ بونلو کیلور دویوس سوال ایدیلک او غلامدر دوی
 شیخ بچون اولادکی بر ابر رعایت اینوس دویکن بونیم طرفین بچون ایل
 نظومدن اسفاط انتم دوی شیخ خواجه به اندوکی بند سود مند
 اولدوغین کور بجان مجلدن قیام اندکلوند خواجه زاده یید دوی

10

تألیف و تصحیح الدین النهر خواجه زاکر

شرف علم سنی بوموتیه به ابر کوره که با بان علوجا هکی کورد
 و برادر لرون خدمت موقعتده طوره لو بو بند ایلد تنقله حوصی
 مضاعف اولدی بروسه سلطانیته سنه حضرت جلی به معبد
 اولوب سین شایده فضلی بر حریبه به واردی که حضرت جلی
 بو محله اشکال ایلد عقل سلیمه عرض ایلد لم دیوب مولایله

15

تألیف و تصحیح الدین النهر خواجه زاکر

عرض ایدردی سلطان مراده بویه اندکن سفرا و سندن کتلی
 قضای سنی صکره سفرون مراجعتده استدیبه مدرسه سنی اون اجه
 و بوشلر آلتی بل افاده ایدوب شرح موافقی آخرتیه دك مطابقت
 ایلدی کتلی فاقه دن افاقه بولوب سلطان محمد عارفینک علمایله
 دغنی انهار بولیمین خدمتده اولان موخندون ساکوز اجه

20

25

استغراض ایدوب برات و بریار کور آلوی در د ولند توجه ایدی پادشاه
 اورنه به توجه اکن کلمه و زبر محمد پادشاه مولای کور بچان مجلین کلمه
 سنی ترمیه اتخیدم دیوب بولده سالمدوب ال او پدردی مکر
 پادشاهل برجا بنده مولانا سید علی و بر طرفنده مولانا زبرک
 5 یا شوب مصاحبت علیده ایدر لردی خواجه زاده سید علی جانبینه
 توجه ایدوب مصاحبت علیده ده مشارکت ایلوب و مولانا بولده
 اغراض ایدوب الوام ایلدی مولانا سید علی سالما یوب
 خواجه زاده تنها فالوب منزل و ارنجه خطاب ناه عالجهال
 شرف باب اولدی صکاره مولانا سید علی ایلده مولانا زبرک
 10 بخش اولوب خواجه زاده و بر ملا کلمه انگاری مضاعف اولدی
 و سوخته سی خدمت اینمز اولدی بوقاج منزل کج کد بکاره بر کور
 سوخته سی خوابه واروب مولانا بنفیه آتیه خدمت ایدوب
 بر درخت سایه سنن او نورکن درگاه عالی بو ایلرندن
 اوج کسته خواجه زاده چادری نه مجلده در دیو صور لر
 15 ظن ایدر لور کد سایر موالی کی حیمه و خذکاهی اولای بضاو خواجه زاده
 سو درخت سایه سنن جالس اولان کهنه بو سندر دیو مولانا بی
 کورستوبچان در مانلو ایبا نایوب دلالت ایدنه شتم ایلدی و در دیو
 لطیفه محلی دکلدن بخش اندکر کسته بی پادشاه استور پادشاه اول
 اول صور زانو کدابی یلسون در لوبیچاره صورت بوستلا کج شایگان
 20 خوابه لوده فغان اولدوغن بلولر آخوهر دلالت ایدن اولدی
 سوق ایدبچان مولانا بیه توجه ایدوب سلام و بر لور و خواجه زاده
 سزمیز دیو سوال ایدر لور جوانینه اعتماد انیوب اسدییه سیدی
 خواجه زاده سزمیز و بر لور بی دیوچان اکیلوب الی او بر لور و دیو
 پادشاهه معلم اولد کور دیوب لطیف ایدر لور خواجه زاده بی
 25 استمزایه حل ایدوب اعتماد اینامتن بو انشاده کورمتن که

حدام

خدام سلطانی سدر عله کلوب بر خیمه بر عظیمه کتوروب نصب اندیدار
 و بر طوبله آن و بر قاج قطار استیز و استیز و فراش و بست و البسه
 فاضله و نقد او ن بیان آنچه کتور دیار و بو بخلازنده کوره خدام تعیین
 اندیدار و آنرا بیان بر بی شاهانه نویسن ایدوب بورک بادشاه است
 5 دیدار مولانا بر مرتبه دن صلور اعتماد ایدوب اول ناز و ستاره ایدوب
 سوخته خواب آورد با ندوخی بود و اروب بیدار استند کتور
 10 ینه در ست ز با نالی ایدوب بر باره استراحتد قومر مین دبوب کوبی
 آجادی مولانا ایدی مسکن کتورک آج حال نه منوال اوزره
 اولدوغن مشاهده ایله دد کده سوخته ایدی حالن معلوم دد
 همان بری خواب ورا خندن بیدار و جائز دن ببار ایله دبوب
 هزار ابرام ایله بیدار اولمخ کتور دیکه مولانا دولته ارمش و حاله
 دخی کتور مش کیفیت حاله واقف اولمخ عذره شلور مولانا نالت
 ایا عنه دوتدی مولانا تسلیم ایدوب همان لحظه انعام بادشا
 15 دیمی ادا ایدوب نواغ بال ایله سده سدره مثاله واروب
 دسترس ایله و اردنجه تقدیر بر طبقه به ابرندی محمد پاشا
 حد ایدوب مقام تقدیر دن دور آنکه صرف مقدور ایلدی
 هیچ بر وجهه بولوب مولانا قاضی عسکرا اولمخ دیار دیر
 عرض ایلدی پادشاه سرف صحتاوندن اعراض اندو کدن بجه
 خاطر اولوب منصب بر بوری توجیه بروردی مولانا به منصب
 20 خبری و اربخی قبولدن امتناع اندی پاشا دخی پادشاهت
 امینه عدم امتثال مناسب و کلدر نظم احوال علما ایچون بومی
 توجیه بررینلور ددیو ابرام ایله رام ایلدی مولانا والدی
 اوغلان قاضی عسکر کن استند کده اعتماد ایدی خبر متواتر اولمخ
 هدای جذبیه ایله زیاده عازم اولوب ادر نه یه توجیه ایدی
 25 قویب محله کلچلک مولانا آتندن ایدی والدی دخی یاده اولوب

شعایت محمد پاشا دخی خواجه ابرام

نومرد و الد خواجه ابرام باور زنده

تفاتیق اندیلو و تقصیرات سالقه سنه اعتذاره شروع اندی مولانا
 ایندی اعتذاره حاجت یوقدر اکر سا پر اخوانم کبی رعایت اویش
 اولادیم بورفت و جاهه و حصول مینر اولوزدی صکوه والدی
 پادشاهه عرض ایدوب شرف بابوس ایله تشریف رجاسنی اندی
 5 اذن هایون صدور یولجی هدایای کثیره تربیب ایدوب تقبل
 سعادتمناط ایلدی برکون عقد مجلس ضیافت ایدوب علماء ایلدی
 جمع ایلدی بر جابنده والدی بی اجلاس ایدوب اول مجلس خاص خرم
 شوبله غاص اولدی که برادر لری موقف خدام ده نیام اندیلو
 مولانا یو حالتی کوریمال ولی شخص الدین کلانی نذکر ایدوب جناب
 10 عوقده شکر لور اندی صکوه بعض عوارض افتضا سبله منفصل اولدی
 الی ایچله سلطانیه مدرسی اولدی و مدرسه بمرورده نذ
 ندرینی ایله افتخار ایدردی صکوه مولانا زبرک ایله مباحثه یه
 دعوت اولوب تقبل فرورد او زره استانبولده مدرس اولوب
 اول مدرسه ده تفاتیق تالیف ایله مامور اولدی صکوه ادرنه
 قاضی بعد استانبول قاضی اولدی اکر عیاقی تغلنه مانع
 15 اولسه انار غریبه سی فالج مقدر ایددی صکوه محمد باغی فری
 وزیر اولجی مولانا علی طوسی شاگردی اولجی مولانا ایله مقام
 تقصیده اولوب سر بر اعلا یه بوبله عرض اندی که خواهجه زاد
 استانبول هواسی مورث نیبا ندر دبو سکا بت ایدوب ازینی
 20 هواسنی مدح ایدر و حفظ اندو کم علوی فراموش اندم دیونا
 ایدر پادشاه مولانا نذک مناصب رفیعه به کم التفات اولدی
 منظر اولوب ازینق مدرسه سبله قضاسنی توجهه سرورد اولور
 دخی امر جانتطاعه اتباع ایدوب ازینقه واردی مدد یارون
 صکوه مانع اشتغال در یوقضادون استغنا و تدبیرله اکتفا ایله
 صکوه وزیر فرورد خطیب زاده بی مولانا ایله مجتهد خویسن ایدمک

5

10

15

20

صدمه بنی فری فری و فری و فری

25 دعوت جو ایدر ابرار ای مباحثه با
خطیب زامه و فری و فری و فری

خطیب

۵۸۸

خطیب زاده غدور شباب و وزیر اشباب ابله مباحنه طلبه
اندام اندی سویرا اعلامه عرض اولند قون دعوت بور دیار پویشنا
دخی امتثال ایدوب کلدی وزیره ملاقات ایچون سوار اولیجی نامله
مولانا نایح الدین و مولانا نایح الدین که ایلکی دخی صحن موالیسه
ایدیار و مراد باشا مدرسی مولانا یارحصاری اوکنجه بیاده بور
بوکونده توقیر ایله وزیر منزلده کوردیلر مولانا نایح باشا بولجیت
و جلال ایله فدومنی استماع ایدیلجک قوسنده دك استقبال ایدیل
کند و بربنده اجلاس اندی و اوکنجه کلن موالی بیه هر چند کتلیف
هاوس اندی استماع ایدوب مولانا هاوس اندوکی مجلس رد
نوم و ضیفه مرقیام در دیار آخر باشا ایدیلر هاوس ایتیمده بوهاوس
ایده مرزدو مولانا دن رجا اندی که ابوام ایله اجلاس ایدیلر
دخی تکلیف ایدیلجک او تور دیار باشا مولانا مقابله سند کمال ایدیل
هاوس ایدوب مصاحبه شروع ایدیلر انفالدن مباحنه قصه سن
کنغه اندام ایده مدی مجلس اتمونده مولانا کف قناع ایدوب
در د ولته دعوت اولند و عذرک موجبی ندر دبو سوال اندی باشا
دخی خطیب زاده نك مصاحبت علیه کوردن مستعید اولمه رغبتی عذر
بادنا همد معلوم اولیجی علی صحناره مرید رغبتی حضور شره کواستماع
افضا ایلدی دیکچک مولانا اندی مجلسه ده حاضر اولان اوج
امل علم اکلله بجه قادر لورد و خصوصاً مناجب جهتی ابله ایلکی عدلی
مفتل امتالی ایله بخت ایلسون صکاره استناد لری ایله بخت ادعا
ایلسون کفت و شنید نام اولیجی خواهد زاده قیام ایدوب باشا
کورد و قوسنده دك متایمه ایلدی موالی و مذکورون کورد اوکنجه بیاده
رولک ایدوب منزلده ایصال ایلدی باشا بجه و اولوب دیکچک
بو بوکتیلک کسینه سی اندک بونک عرضی شرف علامه ایمنی منصب ایله
دخل ایمنی بونا تو انا سندن خطیب زاده کلوب خواهد زاده نایت

5

10

15

20

25

جوابی باشد از استماع اید بچکن خواننده محل این سخن خواهی داده خبر و از
 اولی از بنفردن کتا با برین اخصاره آدم کو ندر دی سنان باشا واقف
 اولی باشا پید و از وب افش که خواهی داده بوجه امان نظر
 مطالعه اند که نکره اکل بر احد مباحنه اید بر اکو مراد کو خطیب
 5 داده ناک عرضی کسرا همه اکل مباحنه اندرک و الا فراتر اندر
 اولی در باشا دی فراغت ایدوب خراج داده اجازت و بر دیار کبر
 از بنفرد و از وی سلطنت سلطان با بنفردخانه انتقال اید بیل بوی
 بوز آنچه ابله بروسه سلطان بنه سنی بیده بروسه فو اسنی و پروبی
 بقربیه منبلی اولوب قدیمی و ید بناسی علون فالخله صول
 10 البلد قوی با زار دی معادی اولان مسایله بیده کتب فزایه
 مراجعت ابعضه جواب با زما زوی بر کون مسئله و اصد و ن آبی
 کوه سوال اولفنه تا بنایند کتا به مراجعت ایدوب در ایدی که
 اگر علمه اعتماد ایلیم نفس مساجده به مفاد اولور سید ^{محمد} ^{عبد}
 شرحه تعلیمی اندو کی خوانی به خواهی نازاتی مستند ^{اعمال}
 15 ابراد ایدوب بعضی نلامده سنه دینس که اکو سید نریب جانده
 اولسه بر اعتراضاتی عرض اتم بالا توقف قبول اید و دی اما
 بوسوزدن فصل با نساوی فهم اتمده هر فند استاد کل
 بوسونه به آنان مؤلفانله وصول بولتور در اما سده حضرت بولتور
 صادق سنه جوابی صادره صادق اتمکله بوزنه بلیه به صورت
 20 اتمدر بنای دی اولهفت و اید بیل کن سو و مزاج و مناسب اجنبه کل
 ایدی و الا اول طبقه به قریب اولمی متوقع ایدی بر کون مجلسند
 مطالعه می کیم اتم هیچ که دن حرف اتم اما کل انامتیکن آبی
 سوخته دن بیلد خوف ایدم ددی و هم دینس که علم اوج نوع
 بری اولدر که هم تقریری هم تحذیری میسرور تدوین اولنان علوم
 25 بر تویی تقریری جایز تحذیری جایز کل انسا مباحنه در جریان

5

10

15

20

25

اعتراض خواننده بر این است

الواعظ

اید

۲۸۹

بدن مقدمات کبی بر روی هم تفریری و هم تفریری بکن دکا در علوم
 ذوقیه کبی که تفسیر و تفسیر اول و آید بدن معانی است از و ان سلیقه
 مقصود در مولانا ی فرموده پیش که بر کون و زیر مشا را الیه عزله در هم
 بر جاننده معانی سلطان خواجه خیر الدین جالی ایدی صکره اعظمی زاد
 کلوب بنم یافته او نور مقنون ابا ایدوب خواجه خیر الدین یافته او نور
 نورنی تفسیر مشاف نظری انشاء مصاحف سینه اصناف اعتراف و درود
 انزوری و اکی اقیاف اندیابن دخی و بهم که بشر خطا در غالی از
 نشانی خطای غیبی و نادرد انکار او زده اصحاب ایدوب ایدوب
 شرح موافقه علامه؛ تضادانی تک علم کلام مباحثی منقده بیان از
 جای زرد و بدوی کلامی تزیین ایدوب لایعباری علیه فلسفی و عقلی
 یحس من فصاحت الفلاسفه و غیره کن شرح مختصر این حاجب و انبی
 علامه؛ تضادانی تک کلامی و انجمن کلام سید ایدوب و ایدوب
 ایدوب پس کلامی بنیاده تا اتم خطا در و ارد شرح موافقه
 نقل ایدوب کلامه اعتراف ایدوب هو انبی و مختصر در نقل ایدوب
 انکار ایدوب ایدوب که بنم نمند تک صفت و یخاستن سطر و ایدوب
 خاندن بچشم در و بد و کرده یا خا زده نمند و ارد و یوب اصحاب
 امر ایدی مرادی بو ایدی که بو ایدوب کدیم ظاهر ایدوب نقد کلمات
 بو ایدوب ایدوب دخی کو ستودم خواجه خیر الدین ساکت ایدوب اصل
 ایدی حاشیه ده اولان بیان نفس امر در شرح موافقه اولان
 اعتراف و در نفس امر اکی مضامی و ارد در بن ایدوب خطا ایدوب
 نفس امر مضامی بود و امر بنده ما و قدر مغزوم ایله ما صدق
 یعنی فهم انجمن و عوای علم ایدوبن جو مرتبه و ن صکره ساکت او
 در بر نه عجب حدت ایدوب در دخی بن دخی باطل او زده حدت
 اخبارم یوقدر دیدم و انقدر لوله بو یله بی معاطه ایدوب
 ددی و انقدر لرم بو یله باطل کلام سولیده کتابله باخته جا

عذر و بی حرام از ایدوب
 خطا از دخی سید شریف

[]

معنی نفس الامر
 مطلق

5

10

15

20

25

حکایت اول طون زام

دوم با تاضل ایدور ۲۰ نام منتقل اولدی یار خواجه زاده بان جمله
 سوار فتن بری بر که اول طون زاده حکایت اینست که بروسه منقبتی
 دود و لندن بر نصیب شرحیه استماعه قران هایون وارد اولوب
 بر جانه حکم ایدر بیلک بی دعوت ایدوب حجت کنا بان تکلیف بورد
 5 من دخی کوچه بازوب ایدورم کن اکثر مواضعتی قیبر ایدر اعتقاد
 اولدم بردن فلهن نظر بوردوب نانیا کبر و مطالعه ایدر
 قلم اولدی غلط مواضعتی ضرب ایدر صاندم بر لحظه نظر ایدر
 بورد یار که بیار بیلک نه فکر ایدر سلطانم اعلم دوردیدم
 خوشایند انشا الهی من امضا دخی موافق اولغه عنوان مناسب
 10 ملاحظه ایدر اول طون زاده دینس که مدت عمر من اسلام بغداد
 صکاره برونند دن بویله سرور کسب ایدم که خواجه زاده کبی
 فاضل بیکانه اننامه بمانه بولوب تمجید ایدر و عنوان عجبی
 نظر او زره بازوی صورتی بودر ما هو المطور فی طی الکتاب
 صحیح عندی حالیا عن ارباب مصطفی بن یوسف مدح کرده
 15 راجعاً من زید حسن الثواب الملوکی فیه من آموه نافذ و الله
 اعلم بالظواب و بروسه منقبتی این سلطان با بید حضرت
 موافقه حاشیه با زین امر اینست و جواب کوندر من که اکامنتان
 کتاب کنا رینه قید ایدیم اول کتاب حسن جلی الله دونمکله
 اولایحه خواطر بی آلوب حاشیه سنه ضم اینست سید نکبر و موافقه
 20 با زین عبودر اما تا بجه متعلق بمعن سودا تم وارد در امر ایدر
 بیاضه اخراج ایدیم نانیا بینه موافقه با زین و بوفران و رود
 ایدر بیلک با ضرور امتثال امر ایدوب شروع ایدر یار بید بیری لوند
 عجب بی حرکت اینست این اول حاشیه نالیقنه موافق اولدی شرحی
 بالحق او زره وضع ایدوب قیلب ورق لازم کلبه آخردن استغنا
 25 ایدر لودی مباحث و هو دانشانه کورد و کارنده اهل رهونان ایدر

سرفه حسن جلی خواطر خواجرام

حاشیه

۵۹

ماشیه سوزده فالتمند لایتم المطلوب کلا سیه تمام اولدی تلامده
 مولانا بهار الدین بیاضه اخراج ایدوب اکثریت انور دخی وفات
 ایتلردور بروسه معینی ایکن سکر بوز طقسان اوج سنده سنده
 ایتل سلطان جواد شریف اولنده دخی اولتمندور مضافان مغرور اولدکن
 5 بری نجات در که مسلم افاقد در هداید بر حکمت بلاسنه دخی نجات
 حراشی ایدوب طالعده دخی شرح و تلوید حاشیه تلامه ایدوب
 ایکنی دخی سوزده فالتمند مولانا بوز دخی الحولی احمد الشهب
 بالهانی دور بروسه سلطانی سنده حضرت جللی بیه سید سنده طلبه
 او توراچه ایله مدرس اولوب صوره ازین مدتی تاج الدین بن
 فوت اولدونه بادشاه بوا بوکت تدارک اولدنه دیورور وقت
 10 محرم پاشا مولانا خانی بی عرض ایدوب شرح عقاید هاشیه با ایدوب
 سنده اسکله تصدیق ایدوب دیورور وقت پاشا اولدور دخی
 بوز اچمه ایدوب دیورور کتبی مولانا خانی بی عرض ایدوب
 اشاع اندی ابوام اندکده و زاروب عظمی سنده بیله بو عرضی
 15 تبدیل انوم دیکله پاشا مولانا مالک اشاعی عرض ایدوب بولا دخی
 نقل ایدوب دیورور دیار که سفر محمدن کلینه معیدی نیابت ایدوب
 وظیفه مولانا بیله و اصل اولد محمدن عودت ایدوب تدریسه
 اشغال ایدوب برفاج بل کجیل او تورا اوج پاشنده ایکن آخرتله
 اشغال اندی بو کون جاسده خواجه زاده ایله مصاحبت علیه ایدوب
 20 غلبه سی ظاهر اولدنه نه عجب علیه اندکوز و اسخا ان ایدوب بن
 صالح بخل او غلبه پاشنی هر زمان دو که کلتم دون تبسم العشی
 منتولد که خواجه زاده مولانا خانی بی حیاتن استوا حله خواجه
 ایتلندی شرح عقاید هاشیه سی خریدیم بینه عدل شاهد
 تجرید او ایله دخی نجات حراشی و حضرت جللی تک عقاید منظر
 شرح با زنده و خطی ایله یادور دخی تصدیق فاضی و تلوید کتبی

مخبر شرح عقاید
الحولی احمد الشهبانی

الزام خیال خواهر ابراهیم را
مطلب

25

المولى محمد البرقعى

زاده طبى ايله ارانسه اينجور برىسي رحى مولانا صلح الدين
 قطبى در مدرسى و در بنوقه ده مدرس اولاد قندى صوره سخن موزى
 بنا اولاد فده برىسي مولانا يد و بو باب صكوه بلا و نكته به نكته
 آندن او احو سلطنت محمد خاننده قاضى عسك او لادى محمد باشاى
 مولانا نك صلا بنيدن خوف اينكده قاضى عسكركى اكي ايدوب اناطولى
 حاجى حسن زاده يه و يورد يار مولانا ماشا دكنه راضى او ملاجى و ريز
 بنفنه واروب قسنت اينكده ارضا ايلدى جوق كچدى سر بر سلطنت
 سلطان بايزيد خانده انتقال ايديجان مولانا ي بوز اجه ايله منفا
 و برينه ابراهيم باشاى قاضى عسك ايد بار حكابت اولور كه مولانا
 مصفاك وفات ايديجان علماء بلد دفته حاضر اولد يار حاضره
 منبىا جلي سى و قاضى زاده ايله بنا شوب كالور لوكن بول اوزر
 منزلند بو يارى تكليف ايدوب بو كچه بزرده بنوقه ايددم ايرقه
 مزاده و رالم درى انار و نى اجابت و اول كچه مصاحبت ايلد يار
 مولانا معون مفرخ استعمال ايدوب انرى ظاهر اولديجاق اولقده
 فوايد فوايد نثار ايدى كه اول اكي فاضله حيرت اسرار ايدى
 مولانا لطفى دينى كه و زير سنان باشا صافنده رديم ايدى
 مصاحبت ايدركن ددم كه نكا بو حرق مسوولى اولندي كده
 قان درلدم جامه و پيراهنم اعرفان مصاحبت ايدوم كنده
 خنده ايلدى اركان مجلس سبب صحنكدر سوال ايد يار تقوى
 ايديجان حضار مجلس عجل خنده ايد يار مولانا قطبى ايدى
 نه كلى نجه و در حرق مزبورى ابو على سينا قان نك دالان فصلده
 دكو اينجور خواجه زاده درى كه بوز كه قان بوزى مطا ايله
 انجمن سوز مولانا ايدى كه نك قان بوزى دكل بلكه شيخان عامه
 باجده مطا ايله انجمن حنى شفاى ايدى كوه مطا ايله ايدى خنر سائده
 درس جديد مطا ايله ايدى و انجمن كى مطا ايله انجمن و دكده

5 مطلب

حكايست

10

15

عكبت حجب
مطل

20

25

مخبر

حاضرین علومه شمول مطالعه سندن تعجب ابله بار و خواجده زاده
 مولادین غیری بر آخدی مولوی نوله ذکر انوروی استانبول جامع
 بنا انقدر شرح عقابده حاشیه بی و شرح موافقه رساله بی
 و علی عربی رساله سنه رد لری وارد در تدوین و قضایه انتقال
 تکلیف مضمناً ماضع اولوب طغوز یوز برسنه سنده وفات

5

ایدوب ابی ایوب انصاری رضی عنه الباری جو ارنده و فی
 اولفخر بر بی زحی نحر اباب الافاده الموی خطیب
 زاده در که از بنی مدرسه سندن صحنه کلوب صکاره مغزول
 و بعد اعاده اولوب صکاره معلم اولوی فوت بخته بی
 غالب اولفخره علمای زمانه اکثر بنه غلبه اینقدر بکنه به

10

سرفرو ایزدی حتی فتوایه استناد ایدین نجی الدین فنار
 پور منار که بن و بر ادرم بر یوم عید ده مولانا ایله پادشاه
 ان او بکله واروق اول زمانده یوز انچه ایله شفاعت
 ایدی افضل زاده طغان انچه ایله منعی ایدی اما مولانا

15

تصدرا ایدروی دیوان عالیده وزرا او کندن کچرا کون
 افضل زاده ارکان مساوته میل ایدوب سلام و بر بخت
 مولانا اول ارفا ایله کوکنده اوروب بی بی علی خندان
 دیدی پادشاه حضورینه و اریجنی سلام و بیروی پادشاه

20

تفکیم ایدوب حتی اصابعله تعداد ایدم یدی خطوه ایلرو
 کلدی مولانا مطافحه ایدوب ایام شریف مبارک اولادو
 پادشاه ددی صکاره بزنی تربیه ایدوب اولاد فناری
 کونیده لوبدو التفانه استخفاف لوی و اودور و بیچن سلطان

25

سعد سلطان با یزید تحصیله استخفال اقولار رعایتار
 کورسونار و یوروی مجلس هیا بوندن خروج حکامند
 کبر و اسباب استخفال او زده مشابه ده استخفال بر روی

خطیب زاده

صلوات خطیب زام
سندن

انحراف خاطر ما یون محظوب

بر کون سلطان با یزید خضر نوری مجلسند خطیب زاده ابله عالم الیه
عربی نان میاننده بحث علمی جو بیان ایدوب خطیب زاده نان
بعض کلماتی باعث تحریف خاطرها یون اولی بحث زوایت
تحقیقته منتفی برساله یا زوب اسم سابی سلطان زمان ابله
تصدیر و وزیر ابراهیم یا شا ایلله مجلسها یون زده ابعسال ابله
مخرفوله وصول یولیبوب ریختن خاطر لوبن اظهار سوردیلو
خطیب زاده جایزه رجا ایدر کن ظهور ایمیل وزیره واروب
مکه مجاورتند اجازت استدی وزیر کوردی که عرض ایدر
رحمت زیاده اولی مقرر در کندویانندن اون بیان انجلی
جایزه بسلطان صورتند کوندردی لکن خطیب زاده جایزه
تا ایدر و تملینی زبردن ظن ایدوب اظهار ریختن ابلدی
بو انشاده مولانا جلال دوانی دن مولانا منشی به مکاتب
کطوب کنار ند خطیب زاده ابله خواجه زاده بدسام با اشلار
خطیب زاده مکاتبی بعینه وزیره کوندروب خواجه زاده بی
بزدن تفضل ایدر لوفضلاء بحکم میا سندن بنم رجحانم تقدربنده
مولانا جلال دوانیندن بی تقدیم اندوکی اعدا شاهد د
دوی وزیر مکاتبی کور بچل بوسوال دوری در تقدیم دکوی
تفضل اقتضا اندوکن بلور منی دوی چون زمان مرور اینوب
هفتوز یوز برسند سندن خطیب زاده نوشکاه رحمته خدام
ابلدی حاشیه بخوبده و صدر الزریعه او ایلند حاشیه
یا زمتدب انجلی میند اولدوغنه سبب فضلندن کندویانندن
او علانی ایوب مدرسی ایکن خدای سزید اینتلر اول انجلی
تا ایفدن فارغ او نوب نامام قالمش صکوه کشفه و شرح
مختصر این حاجب و شرح موافق او ایلند و نالو بچل مقدمان
ارینه و بحث زوینده و فضایل جیاده منقار حاشیه لری

5

10

15

20

25

و بی

علامه ابن العرب

و بر بی دخی المولی علامه الدین العزیزی در طلبیدن رومه کوجوب بروسه
 کورانی به دانستند و ادرند دارالحدیثین سعید اولوب شرح عماد
 حاشیه باز دی حکاره بروسه قباوجه سی مدنی ابان طایفه و خلوتیه
 ردیاسدن شیخ علامه الدین مولانا ناک باخی ذق ایدوب مولانا جیحی
 مطالعه خانه سنه دعوت ایدوب ابتدا، صحنه بروجه مجذب
 5 اولدی که شیخ صحنی تدریسن توجیح و زمان بیبرده تصوفی
 کبیل ایدوب ارشاده مجاز اولدی شیخ اصبافی زیاده اولجی
 سلطان محمد بلدن اخراج بیوردی مولانا شیخ طرفدن مجادله
 اینک استکلارنده آتی داعی شیخه هراه اندیار منسایه وارو
 10 شهزاده سلطان مصطفی آنده حاکم ایدی مولانا عرب ایلد معاص
 ایدیحیل اناسی سلطان محمدون شماعت ایدوب مولانا بد منسیا
 مدرسه سین آیلوردی مولانا عل و علم ریاست ایدی جمع ایدی منسیا
 یا یلانیه چیتد فده ائمه فرادین بوی بطریق الزیاده کلوب منسیا
 حاکوس اندکده مولانا ناک منسایه رایحه بکویده ابرندی امامه ایدی
 15 سندن بوی نجاست کلور اسبابکی تفحص ایله اول دخی قیام ایدوب
 بوتلاوی سنه بولیرب کپور و بطوس ایدورکن قویسندن بوساله
 دوشدی مولانا اول رساله ندر دیحیل شیخ بدر الدین وارو ایدی
 دی اولوب نظر اندکده شرح شریفه مخالف مشاهده ایدیحیل اول
 رایحه بکویده بوندن اینش دیوب امامه اجرائق امر ایدی امام
 20 مخالفت هم ایدیحیل کپور حوسک متفرز اولان مقدر درودی دور
 نار اثری ظهور ایدی امام نگاه ایدیحیل آه ایدوب بو ائقنیم بنولد
 اینج دیوب اضطراره مؤلفه کتاب ایدی و اول رساله بی اوین
 حاکم تو ایدن ائقنه برتاب ایدی اولادندن بوی صحنه اولوب
 مرضی منشد اولقن مکر مولانا جله خانه سنده اربین جاو ایمش
 25 مریدله و الدینی خلوتخانه لوی قوس ذق ایدوب حالت اخصاوه

از کتابت ساریه

رقعه از کرامتش

قورین اولدوغون عرض و خسته او زربنه وارما لوبن نضرع ایتمی مولانا وار
 بولطه بالینی یاندا او توروب مراقبه عالمنه واروب صکوه شفا دعاسین
 ایلدی هماندم مریض فریشتدن قایم اولوب مولانا ایله باینتوب یا تدوی
 اودن بیقار دی کوباکه هیچ عارضه سنی ایتمایندی اول ولد مولانا ده
 5 صکوه فالدی مولانا به صکوه مدارس صحیدن بری توجیه سوریلوب هر جمعه
 جامع شریفده مریض لوی ایله عقد مجلس دکر ایلوردی و آنحوال طلبه ایروب
 بیخود اولوردی او صحیدن سبت کونی درسه اتقداری اولوب اکابدل
 اینین کونی درس دندی صکوه سلطان محمدخان او احوط ظاهرین وضعی
 سکون اندیلر سلطان بایزید القاب و ذرا ایله الینی به تغیرل ایلمکین
 10 سکون اندیلر صکوه یوز آنچه ایله معنی ایله یار طهور یوز بر سینه
 منی ایکن وفات ایتمدر علوم عقلیه و نقلیه خصوصاً تفسیر وحد بن
 و اصول فقه ده ید علیاسی وار ایله درین کتاده راس اولورد
 شتادن سائر اولوردی دگر قلبی سنی خلال درین دانتمدر لوب استماع
 ایروب کا هی مباحضه صوتیه غلبه اکتله سکون بولمدر سکون ایروب
 15 صکوه کبر و شروع ایدرین هر کیمجه طواف جواری ایروب شتاده یوز
 غسل ایروب صکوه یوز رکعت نماز قابوب نومده وضعیه دن صکوه قیام
 ایروب صکوه صاحب دکر مطالعده ایدرین طقسان طهور ولدی اولوب
 اون نینی کتد و درنگاره فالشار در مریض اولدقده درت و ربوزارینه
 واروب طبیب کتور شفا استخام تکلیف اندکله ندر مقتادی اولما نظر
 20 وزرا به عظام جبر ایله تحت روانه قویوب روانه انما نولویچان
 مندمات آریفته اولان نقلین موانی اندکله صکوه مولانا قسطان فی صکوه
 حسن صامو فی صکوه خطیب راده صکوه حاجی حسن راده یازمدر
 و منهم المولی عبد الکریم و محمد باشا و مولانا ایاس اوچی دینی سلطان
 مراد امراسندن محمد اغا یوکلوی اولوب سینی اولدق فاینده باد کبرک
 برهانینه ایکی بو طرفه بیضا اکیب اولان ایاس محمد نین اولشار
 25

ذکر قلبی سنی رالیله

بیت الکریم و محمد و سید

نوزدهم محمد اغا نغایم علم و ادب اندر ب خود پاشایی سلطان مراده بیگلر بیگ
 آلودی نیراده سلطان محمد خانده کوند ر مکله حوم خاصار نده پرورش
 بولوب سلطنته جاسار نده و زبور و جمله الملک اند یار مولانا عبدالکرم
 علی طوسی و سنان عجمی دن تلذ ایدوب بعض مدارسن مدرسن صکوره سکر
 مدرس سن بری و بر باب صکوره قاضی عسکر بعدد منقنی اولدی سلطان پور
 عسکره و فات اندی نایبجه هاشمی سی و اردر بری دخی حسن صامی در
 ما آخردون تکیل علوم اند کد نضکره بعض مدارسن مدرسن صکوره صحن مدرسی
 صکوره سلطان محمد معلم اند نضکره قاضی عسکر آندن کپرو صحنه اعاد
 اولوب صکوره استانبوله قاضی اولوب سکر یوز طابان بوسند سنندن منقنی
 اولندر سلطان محمد حسن خطی ایله بر صحاح جو هوری بازوب مضرات
 و محضران حاجب هر استینه نقلین جوانی ایندر بر بیسی دخی حاجی حسن را
 مولانا محمد در که مالایکاندن محصل و دینوفه و مختلفه ده مدرسن صکوره
 بروسه مرادیه سنندن صحنه کلوب آندن استانبوله قاضی و محمد بابری
 خانده دوم ایلی قاضی عسکری اولدی انا طوبی امام علی یه و بر لیدی پور
 اون بوسند سنندن و فات اند کک بری موید زاده یه و بر لیدی بیسی
 طفا ندن صغیر و زایدی بیضاوی تعمیر نده سورده و انعامه هاشمی
 و میزان القرب نام کنایی و اردر بر بیسی دخی ایلی علی قوسچی در
 والدی میرزا الغزبان طوغا بجاوردن ایدی علامه سمرقندون محصل
 و قاضی زاده و روی دن ریاضیاتی تکیل افسندر میرزا الغزبان
 صاحب زج در مولانا علی مجتبی ایدوب سجدیل کوسا نده نقل
 ایدوب شرح جدید تجریدی آنده تسوید اندی صکوره الغزبان کل
 عینندن اغندار اند کک قبول ایدوب بزده نده هدیه کتورول دود
 اسکال قمر حلقه برساله بازوب کتوروم دید کک عرض ایدوب
 نحسین اندی صکوره میرزا سمرقند ده رصده کاه بنا اندی عیانت
 جمیند شروعده و فات اید بجان قاضی زاده روی نضکره اولدی

المولی حسن صکوفی

حاجی حسن رام مولانا محمد

المولی علی قوسچی

5

10

15

20

25

فوت اولیعی مولانا علی کبیر اندی حال معمول به رسد اولدر بیزان
 صکره اولادی بینه فوات اولیعی مولانا حجه اجازت آلوب اندی
 واردی اورون حین رعایتلر ایدوب صکره رسالته سلطان
 مجزه کوندردی اول شاهدن کورمدوکی احسانلری کورچان باد
 دخی قالماسنی تکلیف ایدیحان بعد ادا ارساله عجمون رومه واردی 5
 سلطان مجزه خان آدم کوندروب هر مرحله سنه میان اجه تعیین بریکتی
 توابعیله در دولته کلوب علم حسابن مجزه به نام برساله اهدا اید
 منقولدر که اسکداره کلیمک با دشا بر قدرغه طونا دویب علامه رومی
 استنباله کوندردیلر موالی مولانا بی کتورکن مصاحبت علییه
 جو یان اتمدوکنده مولانا تعریفن قصد ایدوب عجبدر که دریای 10
 رومن توجی بو قدر دیدکن خواجه زاده غایت عمقندن دکنه بر
 هوا ایلد منزه اولور دیدی مولانا دریای هر مزده کوردوکی
 جزر و مدی حکایه ایلدی خواجه زاده سینی سولدری صکره
 سید شریفه ملا سعید الدینلر مباحثه لرین نقل ایدوب علامه
 فقنا زانی کلامی ترجیح اندی خواجه زاده بی دخی منقل ایلد 15
 ایدردم اما صکره تحقیق اندم حن علامه جوجانی جاسدن این
 حتی اول جمله کنام کنارنده برها شید نظایق انتم کیدن جمنین
 خواجه زاده منزلته خدمتکار کوندروب ذکواندوکی کنانی
 کتوروب مولانا به کوستریحان با ضروره تخمین اندی بادشاهه
 ملاقی اولیعی خواجه زاده بی بنجه بولدکود پوسنوال اندک اولنده
 عجم و رومک نظیری بو قدر دیدکن بادشاه عنیده دخی بو قدر
 بوردیلر خواجه زاده اول زمانده استانبول فاضلی ایدی
 روایت ایدرلو که مولانا علی طوسی به ملاقی اولوب رومه
 توجی طوسی نال معاوی اولیعی دیندن که حضور اینک استرسان حن زاده
 مداراه ایلد کشتان معاوی اینک یا سنه مجبول اولور مولانا طوسی 25

استنبال علامه روم علی قوشچی را
 و افضل خواجہ زام
 مالد

20 توصیف بادشاه خواجہ زام
 با علی قوشچی
 طار

بعضی

فضیلتی با علم او لوپ گریه سنی خواجه زاده نیک او علم تو
 ایدوب خواجه زاده بان دخی کویمه سنی مولانا نیک قطب الدین نام
 قوی او علمه ایلوردی سلطان محمد خضری او زون حسن ایله
 محاربه یوردوقه مولانا علی هراه ایدی علم هیاتده بورسا
 5 تا ایف ایدوب عواقب عجم نغمه مسارف اولعلمه نغمه دیو نغمه
 ایدوب پادشاهه و بوردی سفورون رجوع یوردوقه ایازوفیه
 مدرسه سنی ایلوزاچه ایلد تبیین یوردوب توابعنه حالالدین
 کوره منظر و بروب رعایتا یوردوبار تصانیفندن شرح
 تجددی و صرفده عنقور الذوا هری و صحت حدوده بورساله ری
 10 جمله اهالی پشدر استانبولده و نوات ایدوب ایلد
 انصاری رحیمی عنده الباری حرمنده وفق اولتمندری
 دخی شیخ علی بن محمد الدین در حدیث سنده نصیحه شروع ایلد
 لغوی ایلد اشعار بولشدر سکو بود اوج سنه سنه متولد اولوب امام خنجر
 رازی مسلطاهر ننددر اخلاقده محمد دیاشا ایچون تحفه یحیی دین یازمندا
 15 نصاب احوال و مصفا سنی انده درج ایدوب شیخ الاسلام نای ایلد مدکور
 علم عربیت و نصیری تلمذ قضا زانی اولان جلال الدین ایلدین نجل ایلد
 استار نایسبی احمد هر و پیدر سکو بود بکوی اوجده ارشاده شروع باقی
 اکی یازمندا مباحده بکوی ایلد اشارت نبویه ایلد او ایلد
 و ایلد سنه ده لباب خود و او نور اکی و منظر له و اکی سنه و انکار
 20 شرح مناج تفسیر زانی به و او نور ایلد و قلوبی شرحه حاشیه لو
 و بوسالده نصیحه بوردی به و ابو علی سینا سنی نصیحه بوردی سنه شرح
 یازدی و او نور سکو زاده کور و هوایده کور و قلوبی به و بوردی
 هدایه به شرح یازدی و حدیثی ایمان لأهل القرآن نام کتابی ایف
 اندی و ایلد سنه سنده امر بنوی ایلد مصابحه شرح و شرح مناج
 25 جرجانی به و شرح مطالعه حاشیه لو و اصول یوردی به و ایلد

شیخ علی بن محمد الدین
 مولانا مصنفک

تصانیف
 حاشیه

کتابه شرح با زدی زبان فارسی تا بقاری انوار الاحداف
و حدیثی الایمان و تحفة السلاطین در و سلطان محمد نامیله فارسی
تفسیر و تفسیریه به دخی فارسی یا زنده صدر الزمیر به دخی حاشیه
وارد در رومه کلده که فونیه ده مدرس اولدی بعد ضم عارض اولدی
صاوه استانبوله کلوب محمود باشا تربیده سبله بومی سکن انچه نهبین
بورلدی کتدین منقولدر که دیار عجم ده مناجان بوسیلله مباحثه
جالنده بدن غلظت آمیز کلمات صادر اولدنده اول عزیز دیدی
اندوکل سو ادب مقابله سندن هم ضم هم مقطوع العقب اولور
ضم عارض اولدی اما ایکی قیزم وار کویا که دختر عقب عدو
بو کون محنی حسن جلیبی مولانا مصنفک مضافاً تبه قوی رد لویی ذکر
ایدوب بوبله ایکن ابی ارتق رعایت ایدرسز دیو محو باشا به
اعراض ایدی باشا سز ما مصنفکی هوز کور منن سو کبی در کن
حسن جلیبی به نجلت عارض اولوب متخیر اولدنده باشا پویشان
اولان صیماوی اول دایره ده دکلا در اصوات قویه ایله استماعنه
مجال اولامولانا تصوفه سلوک ایدوب زین الدین حافی هم
بعض خلفا سندن ارشاده مجاز اولوب علم و عملی جمع ایلدند
البدسی عبا ایدی سکو بو زیتش سن سنه سنه متوفی اولوب ابی
انصاری علیه رضوان الباری نواری جواردن دفن اولغند
بوی دخی مولانا سراج الدین جلیبی در بنور جلیبی عادت اندکن ماورد
انفال ایدی صاوه کلوب سلطان محمد شهزاده ایکن سلی اولوب صاوه
ادرنه ده جنبه مدرسی اولدی کافیه متوسطنه و طواع شرحنه
حاشیه لوی وارد در سلطان محمد اول سلطاننده متوفی اولغند
بولیبی دخی المولی در و بنس محمد بن حصرتاه در بروسه لطایفه
مدرس ایدی غامده سی شمله لبای عبا ایدی مدرسه به بیاده وارد
کلوردی سلطان محمد اوزون حسن محارسته متوجه ایکن مولانا

سید صم صنفک
مقدمه

سرم حسن جلیبی انصافک
مقدمه

مولانا سراج الدین جلیبی

المولی در و بنس محمد بن حصرتاه

در

۵۰

اقبال اسرار موحی سرشار الیه
مطلبه

از کرامت نفس
مطلبه

المولی ایاسی

مولانا رمانسز قطب ایاسی
مطلبه

سر کیده سوار اولوب استقبال ایلمش و بولن برهاننده طو روب
 سلاه ایلمش رجوع ایدیجان باد ساد محو د پاشایه دیمش که ماله دونش
 مجذوب کلبه د پاشا دخی او دور دیجان آردیمجه آدم کوندروب د عا
 سفارش بیورمنار استجابت د عا ایله مضغه ناس ایدی بیلده بکورد
 عانور اکوندک باشی تراش اندر روی اول کون خلق باشنده اولوب
 موی سیرین اولوروش بعضی کسینه لوردیمجاننده د اکیان التماس شعر
 ایدرلوش مولانا باش اچوب آلن دیومساعد ایدرلوش مدر
 طلبه سندن برینک کتابی سرفه اولمش مولانا مدرسه ده اولان
 دانشمند و سوزنه کم واد ایسه جمع و جمله بد نظر ایروب سوزنه ک
 برینه کتابی کورد یو تکلیف ایتمش سوزنه انکار ایدیجان مجده سنی
 تفتیش اندر مش کتاب عینی ایله بولمش تکلیف توبه اندک اولدانی
 تاب اولش دام دن دونوب وفات ایتمدر بوی دخی المولی
 ایاسی در مولانا ایانلوغ خدمتین خواجه زاده ایله شریک درس اولد
 صکوره بروسه سلطانیه صوره خطی به دانشمند سلطان مجروح اولد
 مسلم اولوب صکوره عبداللطیف مندسی خلیفه سی تاج الدین دن
 ارشاده مجاز اولدی بروسه ده آخر عمرینده دن عزلتله علم و عبادت
 صرف اوقات و کتب تصحیح و تحشید سند بدل او ان اندی تا اولد
 بوی شیخی ایله حجه کیدوب استدعا ایتمش که قطبی کوسوره شیخ عرفه
 کوبی امامان صاغ جاننده کیم ایسه قطب اولد و دیوب شریف کوردی
 بین امام ده مولانا ایاسی قیام ایتمش باوجود اول بل مولانا ایاس
 بروسه ده ساکن ایدی شیخه خبر و بریمک اولدخی نظر ایدی تصدیق
 ایلدی مجدون دونوب بروسه ده کلدکن احباب استقبال ایدیجان
 مولانا ایاسی حاجتی آماره کتف اندی اول کجه برو و جمله خسته
 اولدی که هلاکه مشرف اولدی ایرونه بی الحما افاق بولوب
 شیخی ایله مولانا ایاس زیارنده واردی مولانا شیخه بولمدر
 5
 10
 15
 20
 25

اولاد مزه به سنده ابا بزد نذر ديدی مولانا ايتدی سرفز
 افناند و کچون بو کچه جناب الهي دن استدا اندم که روحي
 قبض ايدده روح برفوح حيب اکرم صلي الله عليه وسلم نفاعت
 ايمکله خلاص اولدی بلام که اولاد رسول ندر کشف سردن
 هذر ايله ددي بري دخی المولي خواجه خيالدين در حضرت
 چلي و انتمدي اولوب بعض مدارسه مدرسه اولد قد نضاره
 سلطان محمد معلم اولوب او احو سلطان ندر رحلت ايتند
 استانبولده بر جامع و بومدرسه بنا ايتند بريسي دخی المولي
 افضل زاده الحسيني در مولانا يکانده دانتند صکوه بروسه قباوجه انده
 سلطان مراد مدرسه سنده مدرسه و سلطان محمد او ايل سلطان ندر
 مغزول اولوب استانبولده طوب اسکی سراي قوبندن کچون کور
 بادشاه حضرتي برفاج بالته جي ايله هان آندن ايوب سارمالي
 بادشاه افضل زاده دکلمن ديدکه اول دعا جي بنده کوم و بید کرده
 ايرته ديوانه کل ديوبور ديار ايرته سي وزرا عرضه کور
 اول بادشاه اهالي پرورد افضل زاده کلين آيخي ددي آتار جي
 بلي ديجان والدي مدرسه سن توجه و يوي التي اچه و طيبه ايله
 عارت مراديه دن طعام تعين بور ديار دستوس ايچون مجلس
 ها بونه کور دکه استقباله کوشش ايله سي فراموش ايلد
 بور ديار مولانا شول مزه به چالندي که بلي بوکلاري لحيه سي
 دوکلاري حادي مرض هائل همتن آتديار مدرسه و مزبورده
 ايکن هدايه شارجي اکل الديان اکوا اعتراضاتنه اچوبه باز
 صکوه صحن مدارسنک بري عنایت بورلدي آنده مدرسه ايکن و
 عظيم بيدا اولوب اهل و عيالني بلده يضر بوره قراسنک بونه
 نقل ايدوب ايام مقناده ده دت درسه مداومت ايدوب
 بادشاه غزادون مراجعت ايدوب علماء بلده استقبال ايدوب

المولى خواجه خير الدين

المولى افضل زاده الحسيني

10

15

20

25

مولانا

مولانا دخی دستوس ایدیحلم بیور منار که اشتمد بعضی فرادین
 ددسه مداومت ایدر مناسن سکا لازم اولانی ادا اینتنی سز
 بزده لازم اولان دخی ظهور بولا اول غزادین کتوردکاری
 اسپر لودن سایر موالی بید بور کوندروب اناره ایکین کوندروب
 صاکره استانبول قاضی آیلدیار سلطان با بزید دورنده
 سننی ایکین طفوز یوز سگز سنه سنه جوار رحقه انتقال ایلدی
 اخلاق حیدر سی قنایند ایدی بر کون بر پیره زن آغاز دشنام
 ایلدی مولانا ایدی زحمت چکه حکم شروع متغیر اولماز
 مراد کبخی اغصاب ایسه اول طعدن کج بنم مذهبه غضب
 حرام در اصغرانی به بر خوشایند حاشیه سی و حواشی
 شرح مختصر جرجانی بید دخی بر حاشیه سی و اردر بری دخی
 المولی سنان پاشا بن عفرین جلی در سابعنه و مناظره دخی نظر الزام
 الزام خنده دایر ایدی والدی ایراد سکاوت مسکن ساویکی اولدی
 جندن کوم طریقله دینن که بر مرتبه به وار من سن که بو ظله
 نحاس ایدو کئی مظنه و اشتباه و القیاس عدانک اولور اولدی
 ایدی که اغالیط حواس نحاس اولما سنه سنک ایرات ایلدی
 دیجان والدی غضب ایدوب اول صحن نحاسی باشنه چالای والدی
 وفاتنه یکری باشنه ایدی اول سال ادر نه ده مدرس اولدی
 صاکره وار لیدیندن سلطان محمد خواجه اولدی مولانا علی دن
 تعلم علوم ریاضیه اتمکه مولانا لطیف بی واسطه ایدوب طرافتله
 اول فن دشواری تحصیل ایدی مولانا لطیف هر کون مولانا علی دن
 قوارت اندوکی درسی کلوب ماره می او کندن تعقیب ایدر دی
 بو طریقله غوار مض علوم ریاضیه حله طفوز بولدی و جیبینی
 قاضی زاده سنه حواشی تعلیم ایدی صاکره پادشاهه و زبوا دی
 و خوانه ده اولان کتب محافظه سنه ملاه لطیف بی سون ایلدی

5

10

15

20

25

اخلاق حیدر سی

المولی سنان پاشا بن عفرین

ساجده بی نظیر

مطلب
در بر سنان پاشا

ایمانت حصار باستانیه

ایزدی و بوجوله غرابت علومه تحصیل حاصل ایله دی مکره دن
 ریخت ایجاب ایدر بعض حالات سنوح اینکله وزارت مرتبه دن
 مایوس و کج خوانده محبوس اندیاری علمای بلد دیوانه واروب
 شفا عتله اول مصراعوم بوسنی جسدن اخراج اندر دیار وهان
 5 اول کون سوری حصار قضا سبله مدرسه سین و بروب شهر دن
 سور دیار از بنقه وارد قن عقلی مختل اولندردیو علاج
 ایچون آردنجه بر طیب کوندر لیدی مولانا بی شرنده طوب
 نونده الی سوط ایله عذاب ایدر دی مولانا حاسام زاده
 واقف اولیجی پادشاه خضر لوبنه مکانوب کوندروب کوسان
 10 پاشایده اولان جورک رفعتنه فلان عالی صدور بولرسنه
 نلمر ولوندن دور اولق لازم کاور حبت علمای صبر لورنگ
 اولمقله عفو انصار سنان پاشا سوری حصار و واروب
 انواع فالاکتله روزگار کور دی سلطنت سلطان با بوند
 انتقال ایدیمکن ادر نه دارالحدیثی بوز اقیه ایله و بر دیار
 15 اول مدرسه ده ایکن شرح موافقه نقلین حوائشی ایله دی
 منا جاتی مشغل بونکی کتابی دخی واردر معارف سنان با
 معدود قدر و تذکره الاولیا طرزنده بر کتاب انشا الحمد
 محبت مشایخ اولمقله شیخ ابوالوفاض لوبند دان ارشاده
 تشبیه اتندی اول کوبده بر اصفا ناک حنی المذهب ایکن
 20 جهور بمله اندو گنه مولانا کورانی منکوار اولوب شریک
 علمایی جمع اندی سنان پاشا قدومنه منتظر اولدیاری
 اول دخی حاضر اولیجی بوجعیتان سبی ندر دیو سوال از دی
 مولانا کورانی بیان ایدیمکن اتندی اگر شیخ کلوب بولرسنه
 اجتهاد م جهز موزی اولدی دینه جو ابکوز ارمیدر
 25 مولانا کورانی منکوار اول محمد میدر دیدی سنان پاشا دخی

مکاتیب

بطون

بطون سینه ایله تفسیر کنا به قادر و اطول سینه بی محض
 شرایط اجتهاده عارف و قواعد اصولیه په واقف درود
 مولانا سز بو وجه اوزده شهادت ایدرین ددکه ایدرین
 و بیله حاضرین اولان علمایه قیام ایدرین کیم لم برکه نیک
 5 بوبله شاهدی اولان اکامعه صده مهوده درودیدکن ارباب
 صفت متفرق اولدیبار اوزده ده مگر یوز طقان برسته
 منوی اولندر قناسی غالب سخاسی ما ملکینی سالب ابدی
 و مشهم فرزندانی مولانا یغوب باشا در صحنه مدرسی اولان
 بروسه قضاسی و برلدی سنه بریز پوره ده وفات اتمدردر
 10 حاشیه بی متداوله در شرح موافق کنار بند اولوله دخی
 نظایق اتمدر اکثری حسن جلی نیک ما خدی در برینی دخی
 المولی صلاح الدین در که معلم سلطان اولوب شرح عقاید حوی
 یازوب بروسه سلطانیه سنه مدرسی ایکن فوت اولندر
 بری دخی المولی عبدالقادر در علی طوسیدن نیک ایدرین و ملا حیا
 15 شریک درسی اولوب معلم سلطان ایکن محمد با شاحد ادوب
 بعضی مناقب دخی باشا ایله موافق اولوب در دمندی با عجمه سینه
 شریک ایلمنور و باشا به خیر و بر مشاخر احدی فوت اولان
 کدی وکی ثابت اولیجی حضور باد شاهیدن روز دوشنبی و جمعه
 زجهان دعواسی اندوکی یاد شاه خوشی کلوب خواهد زاده
 20 تحت ایدرین شامت نمودر ایله ملا حبیبی ظاهر اولدی
 بویی دخی المولی علامه الدین الفاری در مسامو مدرسه سنه
 آنتیق ایجه مرادیه آندن بروسه قضاسی آندن عساکر
 منصوره قضاسی و بریلوب اون بل تصرف ایدی بیو القریل نیامه
 الی ایجه مسافه اون بل ایجه بولک او غلده الی کرچل اولان
 25 فوق ایجه تبیین و ایند کول قضاسی اولانیه ضمیمه ایله بسیار

مولانا یغوب باشا

الشیخ عبدیه

المولی صلاح الدین

المولی عبدالقادر

مجلس بیت مشا را بیه

المولی علامه الدین الفاری

سلطنت با بريد خانده روم ابني قاضي عسكري اولوب سگوريلر نهاره منظر
 و بنش آنچه ايله متقاعد و بيلده اون بيل آنچه نهي اولوب بروسه ده
 اوقاتي درس و افاده و عبادت نه صرف ايدر دي بخروده ميلي از اولمله
 کافيه شرحندن و حساب به متعلق بوساله سندن عيوي مؤلفي فالمدني
 زينه متايخندن حاجي خليفه به ارادن کتوردې بکون قلت ماني مذکور
 اولدقده بن اول زمانه باده بجاه ايله سومت ايدم محافظت ايدر
 کسم بو عيبدي ردي حضاردن بوي باري کبر و منصب اولوب ادا
 ديون انسه کورد دکه منصب عودت انسه با نجه سگوري بيله عودت
 ددي نلاميدندن بوي مطول فراتنه شروع ايدوب کونده اکی مطول
 زباده بينر اولوردې نين بد بيه کلک صابج بد بيه نك جو بيه ابيات باد
 آمله بکورد ابراد ايدر دي اول نلبد نه جوق فارسي ابيات حفظ اتمی سر
 ددکه بچدن رجوع اندکده محصو طاني تعداد اتمدم اون بيل عول و ادي
 بکون حضارد مجلسه اينن جناب حقدن اوج مرادم وار او ننده وفات
 ايدونک اولي اولق و مرصم مند اولماقن و ايامله ختم اولق و در کده
 مشرولند بکوردن مقدم کسه وفات ائدي و صوره ظهر ده کور مرصم
 اولوب اذان عصر له ختم اولدي ما مولد کده اوجي دعاسي دي عيبدي
 اولقن اول لطفوز بوز اوج سنه سندن وفات ايديلر بوي دي
 المولي محمد شاه نادر بيل او عيبي المولي حسن چلي در اوقاتي علم و عبادت
 وقف اتميدي تياب ختمه کلوب ايله بجه سندن اجناب لوزده
 ايدې مشايخ کرام ايله مصاحبت و سالک صوفيه دن بهره مند ايدې
 حلبيه مددسي اينن منن اللب او قومنه مصر واردي و استقامت
 ظهر کتايه اجازت نامه يازدي و ابن حجر نلامده سندن صحيح جاوي
 اوقوب نعل حديثه مجاز اولدي صکوه محمه واروب بعد کيل الما
 معاودت راهنه سالک اولوب روجه کلدي و يازدي و عيبي المولي
 بادشاهه اهدا ائدي مقدم تا اوج هاشميه سني سلطان با بريد ايله

5
10
15
20
25

المول محسن حسن چلي

بازده غزل

یازد و عندن طاری اولان اغراف خاطر لوی زایل اولوب
 ازین مدرسه سنی صکره صحن مدار سنک برینی اوزانی بیوردیلار
 اوقات خنده جاسع شریفه ملازمت ایدردی عمامه سنی تلمه
 لباسی عبا ایدی صکره سکن لجه ایله تقاعد اختیار ایدوب
 5 آخر عمرینده دله بروسه ده قرار ایلدی علامه به تقاضای نیک
 تالوج و مطولنه و علامه به جرجانی نیک شرح موافقه حوائجی
 مقبوله تملایق اتمدر مقید درسی سیدی جلی روایت ایدردی
 برکون خد منارینده واردم کمال حزن و اندیشه ایله برکونه
 او توروب تفکر ایدر سبیدن صوردم ایتدی که اوج ایلدر
 10 بروجهله ضرر مالی مترب اولدی اکا بردن سیمو عمر که ضرر
 دنیویه دن سالم اولان ضرر اخرویبه ایله منظر اولون توروب
 ختم اولدر که آخرتم امری مختل اولوب مصاحبه ایکن
 خد سگار لردن بری کلوب قاتولرینک اولدو کئی عرض ایکن
 خد ایدوب شکر افند اول بنده بی آزاد ایلدیلار اولدو
 15 خلا سدن بوی دخی این مقبلا دیکله شهر اولان مالدر
 ملا خد ولد اباصوفیه مدرسه سنک و انشدی اولو مجریسی
 داراللطیفه محاذینده اولضله صاحبه دیک ایقاد سراج
 اندوکی سلطان محمد خانک منظوری اولیجی مولانا خدرو
 20 تلامیذند افضلی کیم ایدو کئی سوال بودد قیلند مقبلا جلیسی
 تربیه اندکک مجریسی فلان مجره میدرد دیوبوردیلار اولدرد
 معلوم بادناهی اولوب مجره پاشا مدرسه سنی تمام اولدقده
 تدریسی اکا عنایت بیوردیلار اولدرده ملا خدرو و خطیب
 و اکثر علماء بلاد حاضر ایدیلار درس تمام اولیجی ملا خدرو
 25 تربیه سنک افراط ایدوب روم ده ایکی درس کوردوم
 بوی محمد شاه فنا رینک اولدرسی بوی دخی بودرد دکن

مکاتب

مطلب
ویرمیشاهی

خطیب زاده متقی ایلوب اصحابه ایندی تمیمی کورک نه کونده بیا
 ایندی اول درساں مدرسی محمد شاه فناری وقاری مولانا محمد ایلوب
 عجمی ایدی بو درساں قاری و مدرسی کماو ایدوکی بهام در صکره
 صحن مدرسی صکره استانبول قضاسی آندن قضا به عسکره منوره
 آندن وزارتله سواغوز ایندیار بوسفردن معاوت حکا منک
 بریت عربی مناسنی و یوم میوب استعمال اینجق برینک مناسنه
 نوقفی ایدرسن و عناب پوروب اول زمانه شایخی اولان ماج ایلوب
 ایندی بی احضار و مناسنی استفسار پوردق تاج الدین علی الفوری
 سبحان و سابقی اوقوب مناسنی ختیق ایدیمک بادشاہ منبیا زاده
 اهل عملک تنیع و معرفتی بوبله کورک دیو کفرین ایدوب و اول زمانه منور
 و هنوز ندرینه محتاج در دیو صحن مدارساں برین نوجه ایدی مدینه کورده
 کبر و فاضلی عکرم بعد وزیر ایندیار آخر سلطنت ایلور اجد و طبعه ایل
 متقاعد ایندیار پور رمضان خواصی ایلله افطاره حاضر کنوب خواصی
 طعامه باشلوب کندوسی مزاجده تغذ و اردو بولمق بافد خنده
 اعضاء حذبینه کلوب خدمتکار حضا ده خبر و پوروب آتاردی توبه
 تلاوت ایدوب خاتمه سی ختم سوره به منارده بولدی بولدی
 ام الولد زاده دیکله مشهور المولی حسین در مولانا محمد ایلوب
 ام ولدین تزوج انکار بولقب ایلله شهرت بولدی صحن مدرسی ایدی
 منزلی ادرند قیوسی شادرا هند اوفله بعض اوقات ده شاه
 عالم گذر ایلو این قیوسی او کند مولانا طه روب سلاطین
 شربت چاکردی و بادشاہ طه روب اجوردی بکره سوره توجیه
 علامتا یعه ایدرکن مولانا بیله ایدی یا ایها الذین آمنوا آمنوا انه
 دیکدر و بو بادشاہ سوال اندکده مولانا خلق کورده اولان طبل
 دم دم دیوب جواب و بربر اکی اینهوا در مواعلی ایمان دیکدر
 دید و کند قریب تخمین بادشاہی الالادی اما امور و خبریه دن نما

تقریبین بایرک باشا ایلوب

10

15

ام الولد زاده مولانا حسین

20

احمد العجایب 25

ایدی

ایندی حتی بر کون مدرسه سنی بر لایق بود چنانکه در قریب او بنده کشتی بود
 پادشاه حضرت بیک بدو بینه ازین لقبیل ایروکنی کشته بر شوه بویین طو توب
 بونیه اشادند در ده که ایاصوفیه مدرسه سنی بهایت اشادند
 دینش پادشاه حسن انتقالی بستند بر روی مدرسه و نور بر روی در
 زبراکف آباد در صوفیه صرف لطفه حرمه عرف اولد و غنیه بری دینی
 المولی محمد زاده در باقی کسری مولدی در مدرسه اولد قدس سلطان
 با برید خانه معلم و صکاره اعی اولدی فوت او پنجه شرف تو بارندن
 بهر راز اولدی و ستم المولی بر اوجه علی آیدین ادرند و پورسه به قاضی
 و با برید خانه معلم تا نیابینه ادرند قاضی اولد قدس صکاره اکوز
 آنچه ایله نفاعد ایندی شرح عقاید حاشیه سی وار و در و ستم
 اولدی محمد التهر بولدان لوزاده ایکی هزاره سی و ارایدی بوی سنان یا
 اولوب محمد جلوی نام ولدی اولوب محمد پاشا مدرسه سنه مدینه دینی
 پادده قاضی و شفاعت اولوب سنابده ایکی وفات اندی بر قریب
 کمال پاشا او علی سلیمان جلوی اولوب احمد شاه نام او علی طوعی
 کمال پاشا زاده و بیکله اشهار اولوب قضا یف مشهوره سینه کف خا
 طولدی و ستم المولی التهر بولدان سلطان با برید عهدندک انالی
 قاضی حکامی اولوب ادرنده اولان نایبی منصب تعرف ایشکی
 فقندن سغه محض کوندروب امتناع ایروکنی نایب بالذات و او
 اولدی نایب باشینی یارمنی بر حاد و نه سلطان مجزه معروف ایروکنی
 مخبر شوع ایلدی و بوسیاسته قران ایتمی هو چند و زو اشاعت
 ایتمار مجال اولوب مولانا ولدان استغنا اندک و غنی میع
 اولیاختی مولانا ایندی نایب مجلس قضاون غضب ایله قاضیه
 مسند قضاون ساقط اولندد مضروب اولدی و غنی چند قاضی
 دکلاو که مخبر شوع لایم کله و حل قلنه قوی و بیله ددی
 پادشاه بوند نسا که سکوت بهر و دیلو آخر و زواد او د پاشایی

5

10

15

20

25

المولی صفیر زام

المولی برالوجه علی الدین

المولی کعبه لوزام و محمد
بن زام

المولی ولدان

داود پاشا

سلطان
نادر و زوجه

۱۵۱

المولى عبد الرحمن المولى والى الدين

10

عنت سنا را بر
محل

15

ابراهيم
بن

20

25

شکوه خلاصی ادا بیخون دستپوش اینکه کتور دکا بنده ضرب غیظه نادر
 بود دیار درت آی خسته اولدی سلطان بایزید دورنده وزیر
 اولیجی سلطان عازمی به دعالو ایدوب اول ضربله بی ارشاد ایدوب
 بود ولند نادیب ایله وصول بولدم دیو ایدی علما؛ دول محمدی
 بری دخی المولی سید احمد پاشا ابن المولی ولی الدین در بروسه
 مرادیه سنه مدرسی صکه ادرنه به قاضی بیده معلم سلطان
 لطافت شرفی شهرور و مسلم حضور اولمله محبتی خبرنا هید
 جایگیر اولغله وزیر ایدند یار و بعض اسباب موجهه ایضا
 عزل اتدی یار تیوره و اتفده و بروسه کی ایکن طغوز بوز آکی
 سنه سنه وفات ایدوب بروسه ده بناسی اولان مدرسه
 مدفوندر عمرنده بنا صحیفنی ایتماسندر خواجده بور مشاکیه
 ادرنه اطرافنی احمد پاشا ایله سپر ایدرکن بندن جماع لای
 استفسار ایلدی بن دخی حالت ذوقیه در تبهر ایله بیان
 اولغوز دیدم بیخون اولغجه دیو انکار ایدم حکم سز عملک طبعی
 بیان ایدر کورده لم نوجمله تبهر ایدر سز دیدم عجز بنده اغوز ایله
 کلانی تصدیق ایدی بلام که تجوزی عننه انلا سندن ایمن
 دیوان اشاری اب روان بی جاری در نظم عربی به دخی
 قادر و معنی پرور لکن نظیری نادر در بریسی دخی
 ابراهیم پاشا در آبا و اجدادی وزارتده صعود اینه کلان
 والدی خلیل پاشا منظر غضب سلطان تجوزی اولدقده بود دخی
 ادرنه قضا سندن موزول و نظر غضب ایله محذول اولوب
 آخر اعانت ارکان ایله موی باو فاف بلام خان اولغله
 مولانا کوماستی بروسه قاضی ایکن تفتیش ایدوب و درده
 عدم استحقاقنی عرض ایله عزل ایدر دی وار دقجه ذله دخی
 سوق احتسابنی اخبار ایدی بروسه به وار دی که آتی

کندوی

۳۰۰

کدوسی ابروردی تراکم اهو الله اهو الی دیار کون اولوب
 دنیا دن آل چکدی طریقه، زینتیه ده حاجی خلیفه نیک دامن
 ارشادینه یا پندی اعداسی ایله مجنون اولوب بروسه بیارنده
 علاج اولور دیوسریب اعلایه عرض اینتیار برون بروسه
 5 بیافنده کی صومعه به سخیله واروب عبادت ایدرکن شیخ
 صوفیون برسی ایله اتی کوندروب ابراهیم پاشا سوار اولون
 شیخ محضینه کلدی شیخ بوردی که آتدن اینیوی با لونه کله
 اولدی قریب کلوب امر شیخله نزول ایلدی شیخ بریوست
 دونیوی یاننده اجلاس ایدی ابراهیم پاشا ایندی مایه
 10 هت شیخه ذکر جملز آوازه سی جرس وار قبه، دواری ملو
 ایده شیخ دخی امیدور که اوله اولاد دی و بوردی که
 یارین انشا الله استانبوله وار سلطان یازید جانیندن
 غافل اوله هاندیم آلون اوبوب دعایوی ایله استانبوله
 شهره کورد که سلطان محمد حضرتلوی ایله تولده ملاقی اولدی
 15 و بولک بر جانینده ادب اوزره طور دی اول پادشاهک
 خواص خدای ایله کاهی بیاده رولک مقادی ایدی ابراهیم
 کور بیلن خلیل پاشا اوغلی دکلی سن دیوسوز آل اندکن اول
 بند، ناچیزوم دیدی ایلدنه حیونک زایل اولمش ابرته دیوا
 کل دیوسور دیار ابرته صباح وزرادیوانه کلده کلونده شاه
 20 کوم پناه بوردیو که خلیل پاشا اوغلی کلش حراوی نه ایدون
 استعلام ایدوب سر بر اعلایه عرض ایدک وزراجیقوب
 نه منصب استد و کن سوال اند کلونده سخیل و صبی اوزده
 عمل ایدوب شهراده بایزید خانک تخنی اولان امامیه نیک
 نضاسن استد کلوی سوال اند یارینه اول جوابده حضرت ایلدی
 25 بایه بر سر بر اعلایه عرض اند یار پادشاه فحش ایدوب

پاشا

بود شاو که هنوز جنونی زایل اولامش مناسب عالیه دن هرنه اینه
 و بومک مقور ایدی چون اول مرتبه یه منلی اینی دیلدو کی منضی بریم
 دیو سوردیلر اما سینه یه وارد قلعه عالم خوانده کورده که سلطان بایزید
 بوفیله سوار اولوب کندوسی آردینه بندر مش بیدار اولوب ایزنه
 دستبوس ایچون مجلس شرف بخاوبینه و اریجن بود شاو که بو منضی ایضاد 5
 اندو کورنخنا برم خاطر مز ایچون ایدی کی معلوم اولندران شاه الله
 بو وضعک تکافاتی احسن وجوه ایله صورت بدیر اولاجوق زمان
 کچوب سربا سلطنته جلا ساری بوده بر عیندن صهره نما اولمجن و عد
 سالفون الحجاز و مولانا بی رتبه بر وزارتله سوا فواز ایله دیلوانا
 کرمانی استانبولک بر لوب قنبت ایچون کرچه منزل لوبینه و ایدی 10
 اما خوف اهاکت ایله لوزان ایدی ملاقات اید بچین بر وجهه اکرام
 کوردی که خوبی خیا به مبدل اولدی سخامی بو مرتبه ده ایدی که
 هر کون آلفوز اقمیو مطبخدن طعام آلور لودی سکونل آجه دن
 غیری نقد استخلاف اینامشدر اینه بخنی سفر نده وفات اندو کی
 خلال داستان و کور اولوزان شاه الله تعالی بریمی و می المولی 15
 مصطفی بن او خدا لیلن البار حصار ی در خواهد زاده تلامذ سید
 استانبولده مراد باشا اند نکوه صحن مدرسی لوب محمد بایزید خاند
 اون بل علی الامتزاز استانبول قاضی لوب طغوز یوز اون بر
 سنه سنه فوت لوب استانبولده بنا اندو کی مسجدی حوز
 مد فوند اند اقتصادن استماع ایدوب سلطان بایزید حضاری 20
 خط تر قلوبه مکاتب کوند رمنجه قول اینا مشیدی و
 المولی یوسف الکرمانی بعد طی المدارس صحنه نکوه بروسه و استانبول
 قاضی اولمشدر بر کون مسجد ده ایکن باشا دعوف ایدی کیدو کی
 آتواب و دستاری ایله و ایدی باشا دن انکار احساس اید
 سینی بیان ایدی باشا دینی پادشاهه عرض ایدوب جو ایزنینه 25

5

10

15

20

25

بار حصار

یوسف کرمانی

کوردی

۳۰۱

المولوي قاضي
الناظر في حقه
اوله

مطهر
و در وقت الدين

مطهر
و در وقت الدين

آدمي زاده

شيخ آق شمس الدين

گوند ردي بنا اندوکی بکیده مد فرزند و مشهم المولي التهر بشاري علی لوی
 ایله ادوب سخن در صکره بروسه قاضی و صکره اناطولی قاضی عسکری صکره
 سکن آنچه ایله تقاعد ایله انشاء عربی در بدطو لاسی وار ایله
 شرح منقحه حاشیه سی وارد و مشهم المولي حکیم طب الدین
 الکو مانی مولانا محمد وزیر و صکره رومه کلوب سلطان محمد عهد نه
 بومینه سی بشوز و شهریه سی بکری بین عثمانی ایله طباخانه نقره
 بولوب طغوز بوز اوج سنه سنه فوت اولند و بوی دخی حکیم
 طیده صاردی کالده ایله یهودی ایکن اسلامه کلوب دفتار دار
 صکره وزیر اولند محمد پاشای قومانی حد ایله و با وساهل نام
 مرضیه حکیم لاری بی استخدام ایله بادشاه حکیم یعقوب دین استلاج
 اندکده کوردی که مزاج قبول عالچدن ساقط اولتی مساهله ایله
 خرق عادی مرتبه سنه بعضی مسالجاتی شفا بقده مسطور در بوی
 المولي الزاهد الترمی زاده و در شیخ نورانی و عارف حکیم لغاتی ایله
 آیده بوکوه حضرت رسالت نباهی صلی الله علیه و سلم عالم رو یاده کوردی
 خویدر معرفت اعتمادی نذل و خرق عاده بد قریب طوح ایله

5

10

15

مکمل ایله | المناجیح الکوام فی زمانه

العارف بالله بنور البقین الشیخ التهر بانی نفس الدین و منفه مولد
 اولوب والدی ایله رومه کلوب تکمل علوم اینشد شیخ شهاب الدین
 سروردی نسلند در که صدیق اکبره منزه اولور عثمانی
 مددسه سنه مدرس اولشور سلطان بابوزید عهد نه قاضی صکره
 اولان امام علی نقل اتمشور که بابام حاجی بیوم خد مننه
 ترغیب ایله ردی حاجی بیوم حضرت لوی امور فقرا و مساکین
 و ادای دین مدبوریان ایچون کسر النفس در یوزده اند و کنه آق
 شمس الدین انکار او زده اولمهن میل انبوب شیخ زین الدین حاجی
 حضرت ایله وصول عزیمتی ایله دیار عربیه متوجه اولدی علیه

20

25

و اربعين عالم خواند كور كه كودنده بر زنجير وار اوجي انده اولان
 حاجي بيрам الله هان واقعه دن منينه اولوب دونوب كپور غماخه
 كلدي و امام علي و الدينه بولنوب حاجي بيرام خدمته متوجه ان
 مكو اول ائنده حاجي بيرامك بورجان ايمه چيني و ارايش اكار است
 5 كلورلوحاجي بيرام انقاف انجوب ساير سويده لور خدمته مشاركت ادي
 بر لطفه دن صكه كار كوله طعام كتوروب هر يوه نوزج انديار كوبولوك
 كلامه دعي بر مقدار ائش دو كد بار حاجي بيرام شجه كپور انقاف
 انجوب طعامنه مكلف اندي شيخ دعي بي مكلف اول كلامه دو كيان
 طعام ياننده چو كدي حاجي بيرام اول صافي درونك بواكسار بن
 10 كوريجان اي كوسج بركل بزي تمام الك دوي و كده سفره سنه
 كتوري ائدن ادا دينه مشغول اولوب از زمانده چي مراتب عليه
 ائدروي مداومت امراض بدنيه ائدوكي كي معالجه اعراض روحيه
 دعي ايلودي معرفت خواص اعصابده داروخانه دعيغيت كوشك ن طعام
 ابدي فن طيبه نابغاني واردر برادر زاره لوي اما سيه معيني
 15 بانا چلي مصرلو او علي شيخ عبدالرحيم دن نسل ايدركه خليل بانا او علي
 سلیمان چلي عهد مراد به ده و والدي و ائندن فاضلي عسكو ائدي
 و برادري ابراهيم بانا ادرنه فاضلي ابدي خسته اولوب صاف
 اطبا كاركو اولماچي خليل بانا شيخ دعي و عوف ابدي شيخ دعي اجاب
 ايدوب مصرلو او غلبي هرا ائدي ايجرو كپور دكن كوردي كه
 20 سلیمان چلي نك ضمني فرتده و اطبا سلطاني اطرائي التوريب
 ادويه ائمكده شيخ خضروي اطبا دن نه مرضه علاج ايدوب
 سوال ائدي ائدو دعي بو مرض تبين انديار بورددي كه بو
 سوسام علاجی كوكدر اطبا انكار ايدوب بو خلافتي شخص
 ائلك ابدي سز ايدك ديوب زنجله كنه باو مصرلو او غلبي ايدركه
 25 هوز مرضك احوالني شخص ائماشكن تبين عارضه ايدوب

بديعت رابو ار حاجي بيرام از

هزاره شش را ايد و طلب

شطلب
فاجي عه سلیمان

اطبا

۴۰۲

اطباء نخطه سنده اقدام اند و گزند متخیرا ولدم بن همان دوا
 و قلم کور دوب بعض آد و یه اسامی بی یازوب اضداد اندری
 و ترتیب ایدوب علاج اندی همان ساعت آنوصحت ظاهر اولدی
 مغز لندن جیفینی بکا اندی اگر سگوت ایدبدم برضی هلاله
 اندیلار ایدی حکمه لقمان زمان و نفس منبری کی امراض قلبیه
 و روحانیه دن سبب امان ایدی حکایت اولور که
 ابوالفتح و المغازی سلطان محمد غازی استانبول فتحه کون
 بیورد قارنده شیخ خضر بربی و آق بیق خضر بربی غزابه بیلله
 ایلتیلوردی الی دوت کون نیل و نهار حصار ی دو کدیلر نیجه بود
 برج و باروسن یوه دو کدیلر فونل کتیلاری امداد ایچون ککله
 ظفر مینر اولدوغی حکام ده ولی الدین اوغلی احمد باشانی
 حصاره ظفر مینر و نمد زبدر دیوا استخار ایچون سح حصاره کون
 اول یورد کور خضر بربیل لفظ در بار ندن بو فوجای سون ایچون
 صادر اولدی که حق تعالی جو ارمطان و حصار کردونل فیض
 عامنه نسبت بنده قدر قدری اولدوغی محض در بر حصار حقی
 نقدر اعتباری اولاکه شاه دین بو نیجه مجاهدین ایله فتحه
 دامن در میان اولتیکن دامن مراده دست اجراه دلوی ابرمید
 و فتحی ایله عنده بعنده باضامن کسری مینر اولیوب صدعرام
 مطلب ایله قبضه باقداره کیرمیه چون بو اشاری بو بنیاد
 بادشاه خلافت پناه درگاهنه وصول بولدی قناعت کلایوب
 رسول مزبور ی استغلام فتح ایچون نکوار کوندر دیلور شیخ
 جواب شافی مطالبه سن کور بچکن راقبه یه واروب ایدیلر که
 ان شاء الرحمن یابین صبح صادق دمنده فلان محلدن حصاره
 بوروتین اولادن حقله فتح باب ظفر مینر اولوب سور
 اذان سامهین صدای اذان ایله هولاسن دغی اول زمان

حکایت

5

10

15

20

25

پادشاه ابله همسان بولاق من و باطله هرنه بورد بار اینه بعینه و فرغ بود
 و مختاری ابله پادشاه عالیجاهان سراجیه بول اکا هی طولای پنجاه
 بعضی اولادی دیش که تبیین اندک لوی و فنان حاوی قریب اولوب
 هنوز امدات فتح ظاهر اند و کی چندن غایتله مضطرب اولوب بجه
 واردم کوردم قیوسن بند ایدوب خدمتکار بکلو قصد دخول اندم منع
 ایلدی شیخ بویله بوردتدر ددی بن دخی چادر دن بر کوفه سندن
 نهانی نگاه اندم کوردم که باشی آجوب سجده یه وارمنی و جبین
 مبین ترابه سوزوب کویه کنان دانای راز در کاهنه نیاز اید
 هوز باشی چکاش ایکن سجده دن قیام ایدوب و کفایت مبارک
 جهره سندن سوزوب اهدنه فتح مینتر اولدی دیدی بن دخی قلعه طرینه
 نگاه اندم کوردم غازیار نصیحه اولنان مجلدن بوردن ایدوب دروا
 نخی باز اتمار وقت مهوردده بیکر طرف مشهور اولمین پادشاه خضر لوی
 همسان لوی اولان ولی الدین اوغلی احمد باشا پد بوردن مشاور که
 بوفتح جدید سرور تندن اول خیر صفا صفائی مرات مجلیات اسرار
 اولان بوز کواره مقارنت خبوری زیاده در دیوب عقب فتحه اول
 شاه جهان شاه درویشانه و ضلله واروب ارادت کوستمشاور
 و خاوته کیومل اراده بوردن شایسته نیدن عدم رضایم ایدمجان
 اظهار انکسار ایدوب بوردن پلو که عجب در استنادی نامعلوم
 اتواک ارشادنده ایهاک ایدرسز بزه کیلیک توبیه دن اعراض ایدوب
 رحامزدن اغراض ایدرسز شیخ ابندی درویشلکده اولان سلطنتی
 ذوق ایدمجان امور سلطنته تقید دن آل چکلا لازم کلور و صلکت
 امری اغضال بولور اولتقد بجه هم سز و هم بز و باله کویک کورور
 اهدنه ارشاد الهی توبیه کوز امیری تکمیل اینمدر سلاطینه لازم اول
 صلاح و عدل دن عدول ایتماکدر و شرع شریفه اتباع و عقاید
 و اهدیه دن امتناع ایتماکدر بوضفان حمیده و اطوار بسندیده دن

5

10

20

25

شیخ
 طاهر پادشاه انباش را و عدم رضا
 کاند

ابو

ابرو مسلك اولو دروي بادشاه حضرت لوي شيخ مجلسه ن تاني خاطر ايله
 بارگاهارينه كنديار و شجوه اكي بيك آلون كوندرد يار شيخ حضرت
 قبول اتموب ينه دوندرد يار و اول كجه شيخ حضرت لوي نك ليلاد
 دعوت ايدوب صاح اولجه صحبت نهاني انديار صلاه صبحي شيخله
 5 ادا ايدوب اورا دلون استماع انديار بعد الفراع حضرت ابي ابرو اصرار
 رضي عنه الباري مزاري نيميني التماس انديار شيخ دغي خاوند واروب
 توجه اندي حال قبه رفيعه لوي بنا اولنان محلي مكانغه به صادق
 قوليله نيمين ايدوب علامان عديده بيان ايلدي دكرا اندوكي امان
 بربرو لوب علي وجه البعير اول هزار شرف فون ظهوره كلدي جامعه
 10 عجات شيخ حضرت ابن اصحابي نبي ايله بنا بورتق شيخ حضرت لوي و طيارينه
 كنگه استجازه ايديجان مدرسه ايلديار اجازت بادشاهي ايله
 وطني اولان كويك قصبه سنه توجه ايدوب استنبول درياهي
 كچه كده برهنده دلبنده راكب سپاهي به ملاقي اولور اول
 شخص شيخه التفات اتموب استكبار ايله كدر ايدر مگر شيخ
 حضرت لوي اول اسبه ميل امنن هاندم اول سوار دونوب
 15 آندن اينوب شيخن اياغنه يوز سوروب اول اسبه ميگن
 اندي شيخ حضرت لوي هزار ابرام ايله رام اولوب اوغلي
 الشده اولان ابي سپاهي به و بروب اوغلي سپاهي اتنه
 سوار اندي بومعامله نك حكمتي استعلام اولنجي اندي كه
 20 بر كوم اقدينك نيك سي مدت مديده قوستك انكده سي اول
 دايما اطاعتده اولسه بر كون اقد بسندن بر حبه نومه
 و يله و ريغ ايدري بنم دغي شواقي كوريجل كوكله ميل
 اندي عالم السرا بر اول شخص قلبنه بو حالني القار
 انوكيون دونوب بوبله ايلدي آخر عمرينه دن كوكله سا
 25 اولوب انده مدقون اولشاور او زولونده قبه رفيعه

مطالب
 مدن ارب انصاري

بابا یوسف عظیم زیبا رکاب در تصوف فیه رساله انوار الیه مشهور
 صفتی و وقع مطاعن صوفیه ده رساله سی و طیده بحر باجی جامع
 کتاب ناطقی و اردر اولادینه وقف اندک لای کافیہ محمد بن حمزہ الملقب
 ظربندہ وقف هذا الترح الموسط لکافیہ محمد بن حمزہ الملقب
 باقی شخصی الدین الصوفی الحقیقی الرومی علی انبایہ الطیبین ثم
 علی انبایہ انبایہ قرآنا بقدر قرون و نسلا بعد نسل الی انقراض
 ثم علی العلماء الصالحین المتحاجین من العلماء الذین لیوا قصاة
 و لا نوالهم و لا من يتعاق بهم و هم حرامہون فی صورتہ العبد
 فی زماننا و یكون المولی لهذا الوقت اصالح الموقوف علیہم فمن بعد
 بعد ما سمعہ فکلیہ لغنة الملائکة و الناس اجمعین سبحانک
 نور الهدی نام بر کوجان او علی وار ایدی مجذوب ایدی ایدی
 برود اطلالی الوجبی کور کده بو عورتدر اردکلور و دی بان ایدی
 افندی دعا الیہ صقالم بتون نسا صوفی بدن کتون هاندم
 اول مجذوب اب دها من الیله الوب اول کمنه بان یوزینه
 سور دی استابوله کلچان صفایی بندی حتی بساطین بادشاہی
 ایدر کن بادشاہ و زراہہ بورمش کہ بو آدمان صفایی نوجبله
 بتندر استقار ایدر سوال ابلد کده ما و قدن خبر و برجات
 بادشاہ استغراب ایدوب اول مجذوب ایچون اوقاف کوره
 نہیں بور دیبا و حا لا استخار اولادی نصرندہ در سنجان اول
 اولادی وار ایدی بو کون جملہ سی بر مجلدہ حاضر ایکن
 شیخ نظر ایدوب الحمد لله درمن اول مجذوب ایچون
 بن بلدم شیخ ندر دیچان حضرت حق بوخه اولاد و برمن
 هیچ برینه محکمز اولمد و غیرد شیخ حضاروی تصدیقی و
 بو دمنار بو بی و می التبع ابراهیم المطار الامامی هندی
 خاتون مدزی ایکن ناطقی اولقله نول ایدی اربیل شامجه

5

15

20

25

کرامت فرزند شیخ نام اولور الی

شیخ ابراهیم

حادم

مازم ایکن آن ضمن الدینه واروب خلوت و احیا بیرون قدمه اول کجه در تبریز
 کوردی و نسبیاتی زیاده ایکن اونجهدی هر کجه بیخ بوکما افشار ایچون سناری
 طعام و بروسی صر کوندوردی سایر رفقای طعام و شراب دن احضار اورد
 اولغله کند و ده حیوانیت غلبه سن فهم ایدوب ایوندی کلن غدالی المدی
 5 اما زبون اولوب سایر ایا آمده بولدو بی حالانی کم ایدو بیل شیخ منته اولوب
 عتاب کنان ایددی خود را بیی سالان انبی و کله رطیبیک سنی کوزلوی سله
 مشربان بو بی انلک سناری بی افشار ایدر دلوب اولگون اول طعامک ضعیف
 کوندردی سکین بدی کجه برات کجه سی ایدی کوکلم برصحن جرب بلا و اولدی
 در کله هان شیخ دعوب ایدوب المده برصحن جرب بلا و برصحن حجاب اند
 بی ددی بنداهی بردانده قوم بر آرزوی دفع اندم اول کجه خلوتدن
 10 خروجه دستور و پردی دیو حکایت ایدردی کلوزار کتاب اولد تالیف
 سکو بوزکمان بدی نارنجنده دار بقایه وطن اقتدر و مهتم

شیخ ابوالوفا

المعارف بالاسماع الدرر والصفای شیخ ابوالوفا اولاد افغانی
 اوردنه ده دیباغله امای مصطفی الدین خلیفه دن کورمنلو حاکمه اند
 15 اشارتی ابله شیخ عبداللطیف قدوسی خدمتته واروب خلفای
 عظامدن اولشار ظاهر و باطن علوی جامع مو اعظمتیه لوی
 عطر جامع ایدی اهل دنیا یه انعامناری کم و صا اهلند تجاری
 حکم ایدی او اضر عمر لوندن عزلتاری زیاده و انقطاع علوی
 فوق العاده اولوب خلوتخانه لوندن خروجه لوی منوقت ایدی
 20 قبولنده ادا کبار انتظار ایدر لوی ایدی حلقه معروضه
 آخر وقتده ادا ایدوب امامت ایدر لوی ایدی تاخیردن نوال
 ایدناره بزم کبی کا هلال نمازی بویله اولور دبر ایدی اما
 ایدر بخاری حضرت لوی بیورد لوی ایشی که بجه نقل اولتان بو که بزم
 اشارنه منظومین بوزنه زمان امر و اشارت اولور سه اول
 25 زمان امتثال ایدر زحیفی المذهب ایکن جعفر بیله و جلله استغفار

اند کاورینه کورانی و اکثر طعن اند بار اما سان با شاجواب
و بومند و تفصل بو که قوت ریاضیه ایله برهالت کمن اولاکه
بو ایکی سله ده حق بویله آید و کنه اعتقاد ایله جهت اولتنی الا
کور میسز که بعض ائمه به حقیقه نیجه مسئله ده امام اعظمه
مخالفت اتمار در آنلار دن برینک کتب حقیقه ده برضعیف قوی بود

5

عمل درست اولور بیهیدر کلدر اکتادخی قول وار اولاظاهر و باطنده
کامل بو عزیز که بو قدره مخالفتده نه غوغا چکیور کیم طعن ایدره بعض
تعصب و جهالتددر انبی کلامه سفر حج ایدرکن کلبا برین تون اولور
هنبره و بعض اصحابله رد و سه اسیر اولدیلر صکره قومان اولغی
ابراهیم بن فرنگدن صا تون الوب خلاص اندیلر استا بولده

10

بهریندن حضرت شیخ در سفر حج
مطالع

جامع و خانقاها لری وار بو قدره متبر کلاری عالی زباز نگاهدر
سکوز نطقان الی سنه سنده دار البقایه ارتقا اتمار دور
الی رحمة ربیه تاریخ و فاتا لری واقع اولدور عذبی و فارسی و ترکی
بلغ اشعاری بو قدر فن نجوم و موسیقی ده مهارت لری اولور اصول
و مقامات اولدور با غلامش دکور لری حالت انکی بوزدر وضع اولور

15

سایر تاریخ و خانقاها نشی
مطالع

خود نادره و آفاق ایدی حاشیه به بحریده حاشیه لری کوریلدور
ایام جمعاتده خطب بلیفه انشا ایدوب اولور لردی سلطان با ایدوب
خان جنازه لونه حاضر اولدور در صحبت سلاطین دن کوزبان اولغلام
مشاهده لری میتر اولدور و بی جهتدن چهره به سعادت بهره لری
ایوب نگاه اتمار دور اهل اولدور کون منصورک انا الحق دیک

20

احویله مسکنه شیخ

سبیدن سوال اتمار بو در متلو که یا انا الباطل می دیسون
بو کونه آجوبه و مسکنه لری بو قدر بر کون شهره جزا قتاله
ماهر بر چندس کلوب اجسام نقله کور دور و کنی دینلر بو در متلو
ابدست ابرویض کور تور من دخی کوجدر واقعا نفسی اندن
خط ایدر اما ابدست ابرویضی خلاف مقتضای اولغلام کون

25

کلور